

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ABUZER AŞIKSEVER'İN HİKÂyecİLİĞİ
VE HİKÂyELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK

Hazırlayan
Yıldız ORAK

ELAZIĞ - 2005

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
ÖN SÖZ.....	IX
KISALTMALAR.....	XII

GİRİŞ

0. ADIYAMAN YÖRESİNİN TARİHİ - COĞRAFİ KONUMU VE SOSYO KÜLTÜREL DURUMU İLE HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ VE DERLEME İLE İLGİLİ PROBLEMLER

0.1. ADIYAMAN YÖRESİNİN TARİHİ - COĞRAFİ KONUMU VE SOSYO KÜLTÜREL YAPISI

0.1.1. TARİHİ KONUMU.....	1
0.1.2. COĞRAFİ KONUMU.....	2
0.1.3. SOSYO KÜLTÜREL DURUMU.....	3

0.2. HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ ve DERLEME İLE İLGİLİ BAZI PROBLEMLER

0.2.1.HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ.....	4
0.2.1.1. SAHA ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR.....	5
0.2.1.1.1. Yayınların İncelenmesi.....	5
0.2.1.1.2. Kaset, CD ve Görüntü Kayıtlarının Araştırılması.....	5
0.2.1.1.3. Çağrıldığı Düğüne Beraber İştirak.....	5
0.2.1.2. HİKÂYELERİN (TEYPLE) TESPİTİ.....	6
0.2.2. DERLEME İLE İLGİLİ BAZI PROBLEMLER.....	6
0.2.2.1. Derlemede Zaman Problemi.....	6
0.2.2.2. Derlemede Mekan Problemi.....	6
0.2.2.3.Kaynak Şahısla İlgili Problemler.....	7
0.2.3. HİKÂYELERİN YAZIYA GEÇİRİLMESİ KONUSUNDA YAŞANAN PROBLEMLER.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK GELENEĞİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

1.1. MEDDAHLIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	10
1.2. ÂŞIK VE MEDDAH ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR.....	15
1.3. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK YÖNÜ	
1.3.1. Abuzer Aşıksever'in Meddahlık Yönü.....	20
1.3.1.1. Taklit Gücü.....	20
1.3.1.2. Hikâyelerinin Şekil Yapısı	21
1.3.1.3. Hikâyelere Yapılan Ekleme ve İlaveler.....	25
1.3.1.4. Usta- Çırak İlişkisi.....	28
1.3.1.5. Birkaç İşin Birlikte Yapılması.....	29
1.3.1.6. Mekan ve Dinleyici Kitle.....	30
1.3.2. Abuzer Aşıksever'in Meddahlık Teknik ve Tavırları.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALK HİKÂYESİ, ÇELİKHAN (ADİYAMAN) YÖRESİNDE HİKÂyecİLİK GELENEĞİ VE HİKÂYE ANLATICISI ABUZER AŞIKSEVER

2.1. HALK HİKÂYESİ	35
2.2. ÇELİKHAN (ADİYAMAN) YÖRESİNDE HİKÂyecİLİK, HİKÂYE ANLATICILARI VE HİKÂYE ANLATMA GELENEKLERİ.....	37
2.3. HİKÂYE ANLATICISI ABUZER AŞIKSEVER.....	40
2.3.1. HAYATI.....	40
2.3.1.1. Doğum Tarihi.....	40
2.3.1.2. Ailesi ve Kardeşleri	40

2.3.1.3. Evliliği ve Çocukları.....	41
2.3.1.4. Aşıksever Soyadını Alması.....	41
2.3.1.4. Tahsili.....	41
2.3.1.5. Askerliği.....	41
2.3.1.6. Gezdiği Yerler.....	41
2.3.1.7. İşi.....	42
2.3.2. SANATKÂRLIĞI	43
2.3.3. REPERTUARI.....	45
2.3.3.1. Hikâyeleri	45
2.3.3.2. Masalı.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HİKÂYELERİN KAYNAK ve TAHLİLLERİ

3.1. HİKÂYELERİN KAYNAKLARI.....	47
3.1.1. Aşık Garip Hikâyesi (=AG).....	48
3.1.2. Leyla ile Mecnûn Hikâyesi (=LM).....	49
3.1.3. Memo ile Zini Hikâyesi (=MZ).....	50
3.1.4. Ale Oğlu Hame Hikâyesi (=AOH).....	51
3.1.5. Bişureli Fatma Hikâyesi (=BF).....	51
3.1.6. Carsım Bey Hikâyesi (=CB).....	52
3.1.7. Hasan Hüseyin Hikâyesi (=HH).....	52
3.1.8. İhsan Bey ve Mahmut Bey Hikâyesi (=İBMB).....	52
3.1.9. İskender Ağa Hikâyesi (=İA).....	53
3.1.10. Kuvvet Oğlu Boz Hikâyesi (=KOB).....	53
3.1.11. Küçük Ahmet Hikâyesi (=KA).....	54
3.1.12. Nasır Ağa Oğlu Salhe Hikâyesi (=NAOS).....	54
3.1.13. Şehmuz ile Siti Hikâyesi (=ŞS).....	54
3.1.14. Avdi Oğlu Derviş Hikâyesi (=AOD).....	55
3.1.15. Farz Hikâyesi (=F).....	55
3.1.16. Hasan ile Tili Hikâyesi (=HT).....	56

3.1.17. Hazal Hikâyesi (=H).....	56
3.1.18. Hüt Hikâyesi (Hüt).....	57
3.1.19. Sih Ahmet Hikâyesi (=SA).....	57
3.1.20. Sinem Hikâyesi (=S).....	58
3.1.21. Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf Hikâyesi (=HMOY).....	59
3.1.22. Melek Hikâyesi (=M).....	59
3.2. HİKÂYELERİNİN TAHLİLİ.....	60
3.2.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüsü	60
3.2.2. Tema/ Konu	91
3.2.3. Zaman	98
3.2.4. Mekan	105
3.2.5. Şahıs Kadrosu.....	111
3.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	125
3.2.7. Anlatım Tarzları	129
3.3. ŞAHMARAN MASALININ TAHLİLİ.....	131

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

4.1. HİKÂYELER.....	135
4.1.1. Kahramanların İsimleri	135
4.1.2. Benzetmeler.....	142
4.1.3. Ses Taklidi (=Yansıma) Kelimeler.....	147
4.1.4. Deyimler	147
4.1.5. Atasözleri	154
4.1.6. Söz Kalıpları.....	157
4.1.6.1. Başlangıç	159
4.1.6.2. Bağlayış/ Geçiş	159

4.1.6.3. Benzer Durumlar.....	166
4.1.6.4. Bitiş	171
4.1.6.5. Çeşitli Formel Unsurları	172
4.1.7. Arasözler	174
4.1.7.1. Açıklayıcı ve Öğretici Arasözler.....	174
4.1.7.2. Kanaat, Yorum ve Tenkitler.....	184
4.1.7.3. Kendine Sitem ve Hayıflanma.....	190
4.1.8. Mizah.....	190
4.1.8.1. Gösterme	190
4.1.8.2. Anlatma ve Tasvir	192
4.1.8.3. Benzetme	196
4.1.8.4. Ses Taklidi (= Yansıma)	196
4.1.8.5. Atasözleri	196
4.1.8.6. Diğerleri.....	197
4.2. MASAL.....	198
4.2.1. Şahmaran.....	198
SONUÇ.....	200

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. METİNLER

5.1. HİKÂYELER

5.1.1. Aşık Garip Hikâyesi (=AG).....	204
5.1.2. Leyla ile Mecnûn Hikâyesi (=LM).....	226
5.1.3. Memo ile Zini Hikâyesi (=MZ).....	233
5.1.4. Ale Oğlu Hame Hikâyesi (=AOH).....	270
5.1.5. Bişureli Fatma Hikâyesi (=BF).....	287

5.1.6. Carsım Bey Hikâyesi (=CB).....	306
5.1.7. Hasan Hüseyin Hikâyesi (=HH).....	327
5.1.8. İhsan Bey ve Mahmut Bey Hikâyesi (=İBMB).....	346
5.1.9. İskender Ağa Hikâyesi (=İA).....	367
5.1.10. Kuvvet Oğlu Boz Hikâyesi (=KOB).....	384
5.1.11. Küçük Ahmet Hikâyesi (=KA).....	413
5.1.12. Nasır Ağa Oğlu Salhe Hikâyesi (=NAOS).....	433
5.1.13. Şehmuz ile Siti Hikâyesi (=ŞS).....	449
5.1.14. Avdi Oğlu Derviş Hikâyesi (=AOD).....	467
5.1.15. Farz Hikâyesi (=F).....	489
5.1.16. Hasan ile Tili Hikâyesi (=HT).....	500
5.1.17. Hazal Hikâyesi (=H).....	522
5.1.18. Hüt Hikâyesi (Hüt).....	552
5.1.19. Sih Ahmet Hikâyesi (=SA).....	564
5.1.20. Sinem Hikâyesi (=S).....	592
5.1.21. Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf Hikâyesi (=HMOY).....	528
5.1.22. Melek Hikâyesi (=M).....	606
5.2. MASAL	
5.2.1. Şahmaran Masalı.....	616
SÖZLÜK	625
BİBLİYOGRAFYA	628
EKLER	632
ÖZGEÇMİŞ	637

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABUZER AŞIKSEVER'İN HİKÂYECİLİĞİ VE HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YILDIZ ORAK

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

2005, Sayfa: XIII + 637

Âşık ve âşıklık geleneği kültür dairesi içerisinde önemli bir yere sahiptir. Meddah ve âşıklar tarafından devam ettirilen anlatıcılık geleneği, günümüzde iyice zayıflamış durumdadır. Tespit etmiş bulunduğumuz kaynak şahıs olan Abuzer Aşıksever, meddahlık geleneği içerisinde meddaha ait hususlar yanında, âşıklık niteliklerini de üzerinde taşıdığından dolayı “hikâye – anlatıcısı” olarak değerlendirilmiştir.

Halk hikâyelerimizin sayı ve varyantları, kültürel zenginliği meydana çıkaran çalışmalar ile her geçen gün artmaktadır. Çalışmamızda; Abuzer Aşıksever'den Çelikhan Ağzı ile derlenen yirmi iki hikâye ile bir masal, standart Türkçe ile yazıya aktarılmıştır. Derlenen metinlerin dil, anlatım ve olay örgüleri çeşitli yönlerden ele alınarak tahlil edilmiştir.

Hikâyelerin diğer halk hikâyeleri ile ilişkisi incelenerek; hikâyeler, Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı malzemesi olarak Türk kültür dünyasına kazandırılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Halk Hikâyesi, Metin, Hikâyeci Anlatıcı, Olay Örgüsü.

ÖN SÖZ

XV. asırdan itibaren kamların ve ozanların yerini almış olan âşıklar, akademik camiada ve kültür dairesinde hak ettikleri yerlere gelememişlerdir. Bu sanatçıların tanınması ve bilim dünyasına kazandırılmasına yönelik çalışmaların günümüzde kıymet kazanmış olması Türk Halk Edebiyatı ile Türk Halk Bilimini diğer bilim dallarıyla ilişkide ve kaynaklık teşkil etmesinde kilit durumuna getirmektedir. Yaşadığı toplumda kanaatimizce birer “aydın” olma vasfına sahip olan âşık ve meddahlar yalnızca yaşadıkları toplumu eğiten ve yönlendiren insanlar olamamış; aynı zamanda, kültürel mirası biriktirerek yeni nesillere nakletmede de hizmet etmişlerdir. Bilindiği üzere; ilmî değer taşıyan bilginin önemli bir hususu da birikerek ilerlemesidir. Kültür dairesinde, kültür hazinesini biriktirerek ilerleten kimselerin âşık ve meddah olmaları, sosyo-kültürel bakımdan onları birer “aydın” olarak değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Sözlü kültür geleneğinin aydınları olan bu insanların yaşattıkları sanat maalesef günümüzde yok olmaya yüz tutmuş durumdadır. Eskiden çeşitli vesilelerle, özellikle uzun kış gecelerinde yaşatılan âşıklık geleneği; günümüzde başta teknolojik gelişmelerin neden olduğu kültürel değişimler sonucu iyice zayıflamıştır. Tüm bu nedenlerden ötürü yeni âşık, meddah ve anlatıcıların tespit edilmesi ve kültür dairesine dahil edilmesi daha çok ehemmiyet taşır duruma gelmiştir. Adıyaman-Çelikhan Yöresi kültür yapısını üzerinde taşıyan hikâyeci anlatıcımız Abuzer AŞIKSEVER, bu açıdan değerlendirildiğinde kültür duvarının bir taşı olabilecek kıymette bir kaynak şahıs olarak tarafımızdan tespit edilmiştir.

Tespit ettiğimiz bu anlatıcının repertuarındaki bütün malzemeyi derleme, tahlil ve değerlendirme ile neticede; kültür dairesindeki diğer bilim dallarına da kaynaklık etme, çalışmamızdaki temel hedeflerimizi oluşturmaktadır. Çalışmamız ile bu hedeflere ulaşmada zincirin bir halkasını oluşturduğumuz kanaatindeyiz.

Çalışmamız; “Ön Söz”, “Giriş”, “Beş Bölüm”, “Sonuç”, “Sözlük”, “Ekler”, “Bibliyografya” ve “Özgeçmiş” ten meydana gelmektedir.

Tezimizin “**Giriş**” başlığı altında; Adıyaman- Çelikhan Yöresi ile ilgili tarihi - coğrafi ve sosyo-kültürel bilgiler verildikten sonra, derleme şekli ve derlemede karşılaşılan meselelere yönelik bilgiler ilmî metotlar dahilinde verilmeye çalışılmıştır.

Beş ana bölümden oluşan tezimizin **Birinci Bölümünde**; Abuzer AŞIKSEVER’in meddahlık geleneği içindeki yeri sorgulanılmıştır. Meddahlığa dair bilgiler verildikten sonra meddah ve âşık arasındaki farklılıklar belirtilmiş ve Abuzer AŞIKSEVER’in meddahlık

nitelikleri ortaya konulmuştur. Âşıklık ve meddahlık özelliklerini bir arada taşıyan AŞIKSEVER, hikâye - anlatıcısı olarak değerlendirilmiştir.

İkinci Bölümde; halk hikâyesinin tanımlanması yapılmış ve Adıyaman- Çelikhan yöresindeki hikâyecilik geleneği hakkında bilgiler verilmiştir. Bu gelenekten gelen Abuzer AŞIKSEVER; hayatı, sanatkârlığı ve repertuarı ile tanıtılmıştır.

Üçüncü Bölümde; hikâyeler, kaynakları bakımından muhtevastındaki bilgilerden yola çıkılarak değerlendirilmeye tâbi tutulmuş ve çeşitli başlıklar altında ele alınarak tahlil edilmiştir. Aynı yöntem, “Şahmaran” masalı için de uygulanmıştır.

Dördüncü Bölümde; hikâyeler, “Dil ve Anlatım Özellikleri” başlığı altında halk edebiyatında önem taşıyan hususlar bakımından değerlendirilmiştir. Aynı yöntemle değerlendirmeye “Şahmaran” masalı da dahil edilmiştir.

Beşinci Bölümde; metinlerin tamamı standart Türkçe’ye aktarılarak, çalışmamıza dahil edilmiştir.

Sonuç kısmında; çalışmanın mahiyeti ile ilgili genel değerlendirmelerde bulunulmuş ve netice itibariyle çalışmanın bilim dünyasına katkıları belirtilmiştir.

Yazıya aktarma esnasında, yerel ağız ile ortak kullanılan kelimelerin orijinalliğine dokunulmamaya çalışılmış ve bu kelimelerin anlamları, **Sözlük** kısmında açıklanılmıştır.

Bibliyografya kısmında; çalışmamızda faydalandığımız kaynaklar alfabetik sıra ile verilmiştir.

Ekler kısmında; anlatıcının muhtelif bazı fotoğrafları çalışmamıza dahil edilmiştir.

Anlatıcının tespiti, derleme, çeviri ve yazıya aktarma ile üzerinde çalışma safhalarından geçtiğimiz tezimizin, netice itibari ile; daha önce hakkında hiçbir bilgiye rastlayamadığımız ve âşıklık geleneğinde yetişmiş bulunan usta bir sanatçının tespiti bakımından ehemmiyet taşıdığı kanaatindeyiz. Ayrıca; tezimiz dahilinde yazıya aktarmış bulunduğumuz hikâyelerin bir çoğunun varyantlarına rastlayamamız; hikâye külliyyatımız ve kültür zenginliğimiz bakımından kıymet arz eder mahiyettedir.

Tezimin ortaya çıkış süreci, yaklaşık yedi yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Yüksek öğrenime başladığım ilk günden itibaren; kaynak şahsı tespit, tüm ürünlerin toplanması ve değerlendirilerek kültür hazinesine kazandırılmasında; benden yardımını, desteğini ve sabrını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK, bilgi birikimini her fırsatta aktarmış ve en zor günlerimde bile beni yönlendirmiştir. Hocama teşekkürü borç bilmekteyim. Kaynaklara ulaşmada ve teze motivasyonda yardım ve desteklerini gördüğüm kıymetli hocalarım Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK ile Yard. Doç. Dr. Ahat ÜSTÜNER’e;

ayrıca kaynaklara ulaşmada, değerlendirmede ve çeşitli problemlerde yardım ve güler yüzünü benden esirgememiş bulunan Arş. Gör. Ebru şENOCAK'a teşekkürlerimi sunmaktayım.

Hikâyelerin derlenmesinde, anlatıcı ile diyalogun kurulmasında, çevrenin tespiti ve araştırılmasında ve hepsinden önemlisi hikâyelerin çevrilmesinde büyük sabır ve gayret gösteren babam Mahmut ORAK ile kardeşlerim Musa ve Fatma ORAK'a ve tüm aileme; ayrıca dizgi ve yazımda benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım; Suna ÇARKÇI, Sebil DOĞDU ve İbrahim Halil ASLANTÜRK ile diğer tüm arkadaşlarıma emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

28 Ağustos 2005 / ELAZIĞ

Yıldız ORAK

KISALTMALAR

- A.S. : Aleyhi's- selam
AG : Aşık Garip Hikâyesi
AOD : Avdi Oğlu Derviş Hikâyesi
AOH : Ale Oğlu Hame Hikâyesi
BF : Bişureli Fatma Hikâyesi
Bkz. : Bakınız
Böl. : Bölümü
C : Cilt
C.C. : Celle ve Celalühü
CB : Carsım Bey Hikâyesi
Çev. : Çeviren
F : Farz Hikâyesi
Fak. : Fakültesi
H : Hazal Hikâyesi
HH : Hasan Hüseyin Hikâyesi
HMOY : Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf Hikâyesi
HT : Hasan ile Tili Hikâyesi
Hz. : Hazreti
Hzl. : Hazırlayan
İA : İskender Ağa Hikâyesi
İBMB : İhsan Bey ve Mahmut Bey Hikâyesi
KA : Küçük Ahmet Hikâyesi
KOB : Kuvvet Oğlu Boz Hikâyesi
LM : Leyla ile Mecnûn Hikâyesi
M : Melek Hikâyesi
M.Ö. : Milattan Önce
MZ : Memo ile Zini Hikâyesi
NAOS : Nasır Ağa Oğlu Salhe Hikâyesi

S : Sinem Hikâyesi
S.A.S : Sallallahü Aleyhi Vessellem
SA : Sih Ahmet Hikâyesi
Ş : Şahmaran
ŞS : Şehmuz ile Siti Hikâyesi
TDE : Türk Dili ve Edebiyatı
TDK : Türk Dil Kurumu
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri
vs. : Ve saire
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

0. ADIYAMAN YÖRESİNİN TARİHİ - COĞRAFİ KONUMU VE SOSYO KÜLTÜREL DURUMU İLE HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ VE DERLEME İLE İLGİLİ PROBLEMLER

0.1. TARİHİ - COĞRAFİ KONUM VE SOSYO KÜLTÜREL YAPISI

0.1.1. TARİHİ KONUMU

Coğrafik konumu ve Fırat Nehri ile olan yakınlığı nedeniyle Adıyaman ili, tarihsel açıdan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli yerleşim birimlerinden biri olmuştur. Adıyaman ili ve çevresi, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar birçok medeniyete anayurtluk etmiştir.

Adıyaman yöresi bilhassa 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Özellikle Atatürk Barajı'nın yapımıyla birlikte arkeolojik kazılar daha yoğun inceleme ve araştırmaya dönüşmüştür.

Adıyaman, Besni, Kahta ve Samsat'ta elde edilen buluntulardan Adıyaman insanlık tarihinin çok eski zamanlara uzandığını öğrenmekteyiz. Bazı bilim adamları bu zamanın günümüzden 40.000 yıl öncesine varabileceğini iddia etmektedir. Taş Devrinden kalma buluntulara birçok yerde rastlamak mümkündür. Yazılı kaynaklara göre yörede kurulduğu bilinen ilk medeniyet Hititlere aittir. Tarih boyunca Adıyaman yöresinde egemenlik kuran devletleri özetle sıralamak gerekirse ;

- Hititler, Huriler, Mitanniler (M.Ö. 1650 - M.Ö. 1000)
- Kumuh Krallığı (M.Ö. 1000 - M.Ö. 708)
- Asur Krallığı (M.Ö. 780 - M.Ö. 605)
- Saka, İskit Türk İmparatorluğu (M.Ö. 7. yy.)
- Babiller (Kaldeliler), Medler, Persler(M.Ö. 605 - M.Ö. 333)
- Makedonyalılar ve Helenistik Dönem (M.Ö. 333 - M.Ö. 69)
- Kommegone Krallığı (M.Ö. 69 - M.S. 72)

- Roma İmparatorluğu (M.S. 72 - M.S. 395)
- Bizans İmparatorluğu (M.S. 395 - 638)
- Müslüman Araplar (M.S. 638 - 1085)
- Selçuklular, Artuklular, Zengiler, Eyyubiler, Moğollar, Memlûklular, Dulkadiroğulları, Timur İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu (1085- 1923) (SUCU, 1992: 9)

Cumhuriyetin ilk yıllarında merkez ilçe Adıyaman ve diğer ilçeler (Besni, Gerger, Kahta) Malatya iline bağlı yörelerdir. Bu durum 1954 yılında Adıyaman'ın Malatya'dan ayrılıp il merkezi olması ve ADIYAMAN adlı yeni bir vilayetin kurulmasıyla değişir. (SUCU, 1992: 10)

0.2.2. COĞRAFÎ KONUMU

Adıyaman ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat bölümünde yer almaktadır. Kuzey Torosların güneydoğu bölümünde Malatya Dağları ile çevrilidir. Doğu ve güneyinde Fırat Nehri ve Atatürk Barajı ile sınırlandırılmış olan Adıyaman ilinin kuzey kesiminin bir bölümü Doğu Anadolu'nun sınırları içerisindedir.

7.614 km² yüzölçümüne sahip olan Adıyaman ilinin doğusunda; Diyarbakır, kuzeyinde; Malatya, batısında; Kahraman Maraş, güneyinde ise; Gazi Antep ve Şanlı Urfa illeri bulunmaktadır.

Merkez ilçe Adıyaman olmak üzere toplam dokuz ilçeden oluşmaktadır. Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kahta, Samat, Sincik, Tut ilçeleri Adıyaman ili sınırlarını oluşturmaktadır. Adıyaman ili nüfus sıralaması bakımından Türkiye`de 38. sırada yer almaktadır. (SUCU, 1992: 5-6)

Kuzey kesiminde yükselen Anti Toroslardan dolayı Adıyaman`da iki türlü iklim hüküm sürer. Yani ilin kuzey kesimindeki dağlık bölgede; Doğu Anadolu, güneyinde ise; Güneydoğu Anadolu iklimi hüküm sürer. Bu iklim türünün yanında batı kesiminde Akdeniz ikliminin de etkisi görülmektedir. (SUCU, 1992: 17)

İklimin çeşitliliği nedeniyle Adıyaman ilinde hem hayvancılık hem de tarım ürünlerinde çeşitliliklere rastlanmaktadır. Yöre halkı fıstık, üzüm, salatalık, buğday, arpa, nohut, kavun, pamuk vb. tarımsal ürünlerle hayvansal ürünleri satarak geçimini sağlamaktadır.

0.1.3. SOSYO KÜLTÜREL DURUMU

Adıyaman, çeşitli medeniyetlere sahne olmuş birçok kültürün yoğrulup özleştiği; sözü, giyimi-kuşamı, oyunu, düğünü ve hayatın çeşitli dönemleri ile ilgili adet ve inançları, misafirperverliği, insan sevgisi, halısı, kilimi ve heybesiyle zengin kültürel değerlere sahip bir ildir. (www.adıyaman.com.tr)

Bölgedeki Türk-İslâm kültürü ildeki kültürel yapının esasını teşkil etmektedir. Yörede XI. yüzyıldan itibaren Türk-İslam kültürü varlığını hissettirir.

Türk-İslam kültürünün önemli bir parçası olan Adıyaman'da haliyle bu kültüre ait tüm gelenek ve görenekleri görmek mümkündür. Kentten köylere doğru gidildikçe batı kültürü daha az hissedilmektedir. Muhtelif efsaneleri, türkü ve manileri, türbeleri, halk oyunları, giyim-kuşam ve el sanatları halk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle de türküleri ve halk oyunları Türkiye çapında ünlüdür. (www.adıyaman.com.tr)

Tüm Anadolu insanı gibi Adıyaman insanı da güncel yaşantısını, sevinç ve acılarını türkü ve manilerle dile getirir. Düğün, taziye ve mesire yeri gibi toplantıların oluşturulduğu mekanlarda kimi eğlence kimi ağıt kabilinde türkü ve maniler söylenir. (www.adıyaman.com.tr)

0.2. HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ ve DERLEME İLE İLGİLİ BAZI PROBLEMLER

0.2.1. HİKÂYELERİ DERLEME ŞEKLİ

Halk edebiyatı mahsullerinin derlenmesi sırasında sahaya çıkmadan evvel, sahada ve dönüşte bir çok problemle karşılaşmaktadır. Bu problemleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için folklor usullerine, yöntem ve uygulamalarına ilişkin metotları uygulamaya çalıştık.

Saim Sakaoglu'nun ders notlarından oluşan, sahada derleme metotları ile folklor ve etnoğrafya bilgilerini içeren **Sahada İnceleme Metotları** adlı çalışmasında derleme metotlarını ayrıntılı olarak anlatmıştır. (SAKAOĞLU, 1983)

Halk bilimi ders notlarından oluşan bir diğer çalışma da, **Halk Edebiyatına Giriş, Derleme Metodları** adlı eserle Muhan Bali'ye aittir. Bali, çalışmasında; "müşahede" ile ilgili bilgiler verdikten sonra sahada kullanılacak "metod"lara yönelik bilgiler vermektedir. (BALI, 1988)

Halk Bilimi çalışmaları ve görüşleri ile duayenler arasında sayılabilecek, Kenneth S. Goldstein'in **Sahada Folklor Derleme Metodları** adını taşıyan eseri; folklor çalışmalarında yöntem ve metodlara yönelik muhteva ettiği bilgiler ile, ülkemizdeki folklor çalışmalarında uzun süre başvuru kaynağının başında gelmiştir. Eserin çevirisi Ahmet E. Uysal tarafından yapılmıştır. (GOLDSTEIN, 1983)

Folklor araştırmaları ile folklor metot, kaynak ve tarihi hakkında geniş bilgiler içeren **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler** adlı çalışmayı Nail Tan yapmıştır. (TAN, 1997)

Başgöz, **Folklor Yazıları** adlı çalışmasında; muhit ve şahısla ilgili ayrıntılı bilgilerden sonra, derlenen ürünün yazıya aktarılmasında; yerel ağzın korunarak ekleme sayılabilecek tüm ayrıntıların mutlaka metne dahil edilmesi gerektiği üzerinde durmuştur. (BAŞGÖZ, 1986: 291-292)

Folklorda yeni yöntem arayışları ile bu yöntemlerin halk bilimi uygulamalarına etkisi ve Türk dünyasında toplanan mahsullere yönelik sorunları **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları** ile Öcal Oğuz ele almıştır. (OĞUZ, 2000)

Edebiyat biliminin yöntemleri ile bunun sosyal bilimlere olan etkisi üzerine Manon Maren - Grisebahch'a ait olan **Edebiyat Biliminin Yöntemleri** adlı eser bulunmaktadır. Eserin çevirisi Arif Ünal tarafından yapılmıştır. (MAREN - GRİSEBAHCH, 1995)

Yüzyılımızın başından bugüne kadar ülkemizde çeşitli kurumsal yöntemlere göre devam eden Halk Bilimi (Folklor) çalışmalarında halk masalları, halk hikâyeleri ve diğer sözlü gelenek ürünleri ile ilgili bir çalışma; Kürşat M. Korkmaz tarafından **Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma** adlı doktora tezi ile yapılmıştır. (KORKMAZ, 2003)

Halk biliminin kuramları ve yöntemleri ile ilgili teferruatlı bilgiler ile bu kuram ve yöntemlerin tarihi gelişimini Öskul Çobanoğlu, **Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş** adlı çalışmasında incelemiştir. (ÇOBANOĞLU, 2002)

Biz de bu inceleme konusu yaptığımız hikâyeleri derlerken şu yolları takip ettik:

0.2.1.1. SAHA ÖNCESİ YAPILAN HAZIRLIKLAR

0.2.1.1.1. YAYINLARIN İNCELENMESİ

Konumuzu ilgilendiren kaynak şahıstan derleme yapan başka bir araştırmacının olup olmadığı araştırılmıştır. Kaynak şahıs olan Âşıksever, daha önce herhangi bir hikâyesini derli toplu olarak bütünüyle kimseye anlatmadığını söylemiştir.

Yöredeki kütüphane olan “Çelikhan İlçe Kütüphanesi” taranmış, anlatıcıya veya anlatıcının adını verdiği diğer âşıklara dair bilgilere rastlanmamıştır.

Ayrıca İnönü Üniversitesi ile Fırat Üniversitesi talebe tezleri, kaynak şahıslar bakımından taranmış herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Yerel basın ve yayın organlarında Âşıksever'le ilgili herhangi bir habere rastlanılmamıştır

Yaşadığı yörede popüler olan anlatıcımızın ilim dünyasında bugüne kadar değerlendirilmemiş olmasını ve kültür değeri olarak hakkında her hangi bir haberin yayınlanmamış olmasının nedenini hikâyelerini Çelikhan Ağzıyla anlatmasına ve sosyo-kültürel düzeyi düşük olan insanlar arasında tanınmıyor olmasına bağlamaktayız.

Âşıksever'in hayatı, hikâyeciliği ve Memo ile Zini hikâyesi üzerine ilk çalışma tarafımızdan yapılmıştır. (ORAK, 2002)

0.2.1.1.2. KASET, CD VE GÖRÜNTÜ KAYITLARININ ARAŞTIRILMASI

Âşıksever, bazı hikâyelerin sevilen bazı bölümlerini zaman zaman özel istekte bulunanlara anlatmıştır. Ayrıca bazı hikâyelerin de türlü kısımlarını alıp bazı kaset satıcılarına vermiştir. Araştırdığımız sahada bazı satıcılarda ve dinleyici kitle olan yöre insanlarında, Hazal, Memo ile Zini, Sih Ahmet, Hasan ile Tili hikâyelerinin bazı bölümlerinin türkülü kayıtlarına rastladık.

0.2.1.1.3. ÇAĞIRILDIĞI DÜĞÜNE BERABER İŞTİRAK

Derlemeye başladığımız ilk yılımız olan 1999 yılında, hikâyeci anlatıcımız bir düğüne davet edilmiştir. Düğün ortamında bulunarak anlatıcının hikâyeciliğini ve dinleyici kitleyi bu vesile ile doğal ortamda inceleme fırsatı bulduk. Daha sonraki dönemlerde kendi hanemizde doğal ortam oluşturarak hikâyelerini doğal ortamda kaydedip tespit etmeye çalışsak da zamanımızın ve koşullarımızın elverişli olmaması nedeni ile tüm hikâyelerini bu yolla derleyebilme fırsatımız olmadı.

0.2.1.2. HİKÂYELERİNİN (TEYPLE) TESPİTİ

Hikâye anlattığı hemen her ortamda teyple ses kaydı alınımına alışık olan anlatıcımızın bu özelliği kaynağa ulaşma ve malzemenin tam toplanması bakımından bize büyük kolaylık sağlamıştır. Anlatıcımız direk teybin karşısına oturup anlatmaya başlamıştır. Yanında kendi hanesinden kimsenin bulunmadığı ortamlarda anlattığı hikâye derlemelerimiz de bulunmaktadır.

0.2.2. DERLEME İLE İLGİLİ BAZI PROBLEMLER

Sahada derleme yaparken karşılaştığımız bazı zorlukları, dikkat edilmesi gereken hususları ve derleme esnasında edindiğimiz bazı intibaları şu şekilde ele alabiliriz:

0.2.2.1. DERLEMEDE ZAMAN PROBLEMİ

Anlatmaya dayalı türler arasında destanlardan sonra en uzun olan tür halk hikâyeleridir. Birçok halk hikâyesinin anlatımı bir gecelik zaman dilimine sığdırılmaz. Bu zamanın uzunluğu nedeni ile derlemelerimizde kaynak şahsın uygun olduğu zamanların

tercihine ehemmiyet verdik. Bir gecede bitiremediği hikâyelerine ara vermek zorunda kaldığımız ve bizim bulanamadığımız zamanlar da olmuştur. Çalışıyor olmamız nedeniyle sadece hafta sonları derleme yapabiliyorduk. Diğer zamanlarda ailemin ve özellikle babamın yardımları ile hikâyenin tamamını derleyebildik. Kaynak şahsın hasta olduğu dönemlerde de hastalığı nedeni ile anlatamamasından dolayı ertelediğimiz derlemelerin sayısı çoktur. Hastalığını bahane ettiğini düşündüğümüz bir zamanda ısrar edince sazı eline alıp anlatmaya başladı. Hikâyeye giriş formelini dahi söylemeden peşrevden hemen sonra bize şu ifadelerle tariz yapmayı da ihmal etmedi.

“Kızım ağzım da yaralıdır. Dişlerim dökülmüştür; ama yine de babanın hatırası, dedenin hatırası için anlatıyım.”

0.2.2.2. DERLEMEDE MEKAN PROBLEMİ

Kentsel yaşama hızla geçişle beraber artık doğunun uzak şehirlerinde bile metropol hayatı yayılmaya başlamıştır. Anlatıcımızın ikamet ettiği mekan olan Malatya da bu şehirlerden biridir. Geleneksel yapının canlı tutulduğu mekanlar olan köyler ve ilçeler halk bilimi açısından daha uygun mekanlardır.

Derlemeye başladığımız ilk zamanlarda “doğal ortamda” derleme yapabilme amacı ile, düğün veya toplantı olmasını ve o mekanlarda bulunabilmeyi bekledik. Ancak anlatıcının yaşının ilerlemiş olması ve düğünlere artık âşıkların çağrılmıyor olmaları nedenleri ile bu doğal ortamları yakalayabilme şansımız pek olmadı. Biz de kendi oluşturduğumuz mekanlarda kaynak şahsı tanıyan ve onun hikâyelerini dinleyen kişilere haber vererek mümkün olduğunca kayıt almaya ve gözlemler yapmaya çalıştık. Dinleyici kitlenin istekleri doğrultusunda hikâyelerine yön veren kaynak şahıstan doğal ortamların hiç birinde herhangi bir hikâyesini baştan sona kadar derleyemedik. Hikâyeleri tamamlaması bu mekanlarda değil, anlatıcının kendi evinde gerçekleşmiştir. Evine gelen birçok misafiri kıramamasından dolayı, kendi mekanında hikâye anlatmaya alışık olan kaynak şahsımız, hikâyelerin bir çoğunu baştan sona kadar bu yolla bize anlatmıştır.

0.2.2.3. KAYNAK ŞAHISLA İLGİLİ PROBLEMLER

Derleme yapılırken kaynak şahıslarla ilgili olarak yaşanan sıkıntıların başında kaynak şahısların derlemeciye gördüklerinde şüphe veya korkuya kapılıp anlatmamaları gelir. Kaynak

şahıslar bu şüphe ve korkularını bin bir kılıfla, bahanelerle dile getirip bildiklerini anlatmaktan geri dururlar.

Kaynak şahsımız olan Aşıksever de, başlangıçta derleme talebimize böyle bir şüphe ile yaklaştı. Anlattığına göre; geçmiş zamanlarda hikâyelerini derleyip film yapmak isteyen ve Ankara'dan gelen bazı kimseler olmuştur; ancak kendisi bunlara güvenmediğinden dolayı hikâyelerinin hiçbirini anlatmamıştır. İlerleyen zamanlarda öğrendik ki; hikâyelerin derlenip, film, sinema veya kitap yapıp, maddi gelir olarak kullanılacağı kaygısı ile talepte bulunan okur yazar kesime menfi cevap vermiştir. Bizim ikna edebilmemizde ve derlemelerimizi tamamlayabilmemizde; ailemi, özellikle babamı ve dedemi tanıyor olmasının büyük katkısı olmuştur. Bunun dışında hikâyeleri araştırma konusu yaptığımız ve tez olarak inceleyeceğimize ikna olmasında; tüm kelimelerin standart Türkçedeki karşılıkları üzerinde titizlikle durduğumuzu görmesi de etkili olmuştur. Hikâyelerin tamamını derleyebilmemizde kaynak şahsın şüphelerinin giderilmesi etkili olmuştur.

“Eğer anlatmazsam hocam beni sınıfta bırakacak, ben de okulumu bitiremeyeceğim. Hocama seni anlattım. İllaki senin hikâyelerini yazmamı istedi. Ödevimi yapmazsam sınıfta kalırım” gibi cümleleri telkin ve ikna amaçlı olarak sık sık kullandık. Bizim bu sözlerimize karşılık cevabı genellikle şöyle olmuştur:

“Kızım sen hiç korkma. Aha ben sana çok güzel diyim. Türkülerin hepsini söylüyüm. Aha bu ödev kimsede de yoktur. Hocana çok selam söyle, de ki; hepsini biliyi, söylüyi.”

Âşıklık geleneği içerisinde; anlatıcıların hikâyelerini kahvehanelerde anlattığını ve hikâyelerin bitiminde topladıkları para ile geçimlerini sağladıklarını bilmekteyiz. Bu gelirden yeterince kazanmıyor olmalarından dolayıdır ki, bir çok âşık hikâyeye anlatımı dışında başka işlerle de uğraşmıştır.

“Kaynak şahısların maddi kazanç sağlıyor olmamaları nedeni ile teşvik edilme amacına yönelik olarak ve anlattığı ürünlere karşılık emeğinin, haklarının ödenmesi” amacı ile derleme sonunda ödeme veya yardım yapılması ile hediyeler verilmesi, folklor araştırmalarında kabul gören görüştür. (SAKAOĞLU, 1983:110)

Hikâyelerini düğün ortamında anlatan kaynak şahsın, geleneğin yoğun olduğu zamanlarda bahşişlerle elde ettiği meblağın iyi olduğunu öğrenmekteyiz. Biz de derlemeye başladığımız 1999 yılında hikâyelerini anlatması talebi ile gittiğimiz kaynak şahsımıza tüm hikâyelerini anlatmasına karşılığında bir defaya mahsus bir ödemede bulunduk. Ayrıca her gidişimizde hediyeler almayı ve telefonla hatır sormayı da ihmal etmedik. Kaynak şahsın sağlık durumu ile ilgilenip kendisine ilaçlar götürmemizden memnun kaldığını ve bu ziyaretlerden sonra daha büyük bir şevkle hikâyelerini anlattığını gözlemledik.

0.2.3. HİKÂYELERİN YAZIYA GEÇİRİLMESİ KONUSUNDA YAŞANAN PROBLEMLER

Sahada elde edilen ürünlerin yazıya aktarılmasında yaşanan önemli sıkıntıların başında seslerin tamamen anlaşılıp transkribe edilmesi gelir. Kaynak şahsımız Âşıksever tüm hikâyelerini Çelikhan Ağzı ile anlatmaktadır. Standart Türkçe'yi anlayabilecek ve meramını dile getirebilecek kadar bilmektedir. Hikâyeleri standart Türkçe ile anlatıp - anlatamayacağına yönelik sorumuzu; “Lügatleri unutuyum” diye cevaplamıştır. Âşıksever'in standart Türkçe'yi bilmesine karşılık; hikâyelerini Çelikhan ağzı ile anlatmasında; yöre halkının konuştukları ağız dışındaki başka ağızları bilmemeleri gelir. Ayrıca kaynak şahsımızın standart Türkçe ile anlatmaya çalıştığında; birçok bölümü aktarmada zorlandığı veya bölümleri unuttuğu da gözlemlerimiz arasındadır.

Çelikhan Ağzı ile derlenen hikâyelerin standart Türkçe'ye aktarılmasında en büyük yardımı babam göstermiştir; ayrıca dedem, annem, babaannem ile çevremizde Çelikhan Ağzını bilen birçok kişinin de yardımlarını aldık. Adıyaman yöresi, Çelikhan Ağzı ile anlatılan hikâyelerde, özellikle türkölü kısımlarda, araya tam karşılığı bilinmeyen birçok kelime girebilmektedir. Ses bütünlüğü ve şiirlerde kafiye düzenini sağlamak amacı ile kalıplaşmış sözcük ve cümlelerin yanında karşılığı olmayan birçok kelimedede kullanmıştır. Aktarma yaparken bu durumun söz konusu olduğu yerleri belirleyip başka bir kasede kopyalayarak Çelikhan Ağzını bilen herkese dinlettirdik. Bu gibi sözcük ve cümlelerde anlatıcının kendisinden de yardım aldığımız oldu. Söz konusu sözcük ve cümlelerin birçoğunun karşılığını bulmaya muvafık olduk; ancak tüm çabalarımıza rağmen karşılığı bulunmadığından boş bırakılan bazı mısralarımız da bulunmaktadır.

Netice itibari ile hikâyelerin derlenmesi esnasında doğal ortamın oluşturulması veya doğal ortama benzer bir zeminin hazırlanmasının derlemelerin tam ve sağlıklı olabilmesi bakımından zorunluluk olduğunu görmekteyiz. Derlemede kaynak şahıs için en uygun zaman seçilmesi randevusuz gidilmemesi ve kaynak şahsın zorlanmadan anlatıma teşviki mahsulleri zengin kılmaktadır. Derlenen ürünlerin yazıya aktarılmış halinin kaynak şahsa gösterilmesi ile derleme sırasında hediyelerin verilmesi de teşvik ve telkini oluşturmada ve şüphelerin giderilmesinde yarar sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK GELENEĞİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

1.1. MEDDAHLIK HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Eski Türklerde geleneksel hukuka, örfe verilen önem, İslâm dininin kabulünden sonra da devam etmiştir. Türkler İslâm'ı ilk öğrenmeye başladıklarında, İran geleneğinin tesiri altında olsalar bile, daha önce sahip oldukları tek tanrılı inanç onların daha sonraki hayatlarına da tesir etmiştir. Namus, kabile ve devlet idaresi, toplumsal ahlak, ataya saygı gibi konular son derece sert ve sağlam ilkelerle kurallar silsilesi olarak devam ede gelmiştir. Türklerde huzur, vatan birliği özgürlük ve ataya saygı, tanrıya saygının bir ifadesi olmuştur. İşte bu kültür dairesine sahip olan Türklerde meddah ve meddahlık geleneği de bu dokuya paralel olarak gelişmiş ve devam etmiştir.

Arapça bir kelime olan meddah sözcüğü, “teganni eden, müganni, dilenci” (DEVELLİOĞLU, 1997: 598) anlamıyla lûgatte karşımıza çıkmaktadır. Kıssahân (KÖPRÜLÜ, 1999: 372) tâbiri ile eş anlamlı kullanılmış olan meddah sözcüğü bu gün; “öven, övücü sözler söyleyen, medh eden, daha çok güzel sözlerle halkı eğlendiren kimseler” anlamlarıyla kullanılmaktadır.

“Fütüvvet-nâme-i Sultanî”de; meddahlığı başlatanın Hasan Sabit olduğunu belirtilir. Hasan Sabit Peygamberi ve Ehl-i Beyt'i öven biridir. Bu kişi minberden en yükseğe çıkmıştır. Kaşifi'ye göre, meddahlığı gerçekten ve yürekten yapanlara üç çeşit yüceltme ve saygı yakıştır: 1. Dua, 2. Sena, 3. Atâ, yani dua, övgü ve bağış. Bunların her birinin anlamları ise şöyledir: Dua; meddahları dinleyenlerin hayır duasıdır: Sena; meddahların övülmesi ve beğenilmesidir: Atâ, onlara armağanların verilmesi gerektiğidir. Söz gelimi Hz. Peygamber, Hasan bin Sabit'e sarığını vermiştir. İmam Zeyn-el Âbidin de kendini öven şair Ferzak'a giysisini armağan etmiştir.” (NUTKU, 1997: 12-13)

Evliya Çelebi de; **Seyahat-nâme**'sinde "hoş sohbet mukallit ve nedimler" konusundan söz ederken şu rivayeti anlatır: Hz. Musa döneminde Hümam adlı bir mukallit, Firavun meclisinde, dili peltek olan Hz. Musayı taklit edip, firavunu sevindirmiş, Hz. Musa'yı da kızdırmıştır. Hz. Musa Tur dağında, Tanrının huzurunda konuşurken, 'Ya Rabbi! Firavun'un meclisinde Hümam beni taklit ettiğinden, çok üzüntü duyuyorum. Onu kahreyle!' demiş. Tanrı: 'Sevgilim! Firavun'u taklit etmeyip de seni taklit edenin bütün hal ve hareketleri makbulümdür, ona cennet nasip eyledim' buyurmuştur. Evliya Çelebi devamında şöyle der: "Birçok kitapta yazıldı, öyleyse, taklit pek eski olduğundan sonraki bilginler fetva kitaplarında 'mukallidin imâni sahihdir' demişler. Ama taklitten amaç, Peygamber'in isteklerini, söz ve hareketlerini 'Ehl-i sünnet ve'l cemaatin hal ve tavırlarını taklit'tir.'" (Evliya ÇELEBİ, 1968: 650)

Fuad Köprülü; ozan kaynağı ve gelişimi üzerinde dururken, ilk önceleri törenlerde Tanrıyı öven ozanın, sonradan hükümdar ve kahramanlık niteliklerini anlatan bir kasideci durumunu aldığını belirtir. Şaylan (kurban töreni)'larda genel av törenlerinde önceleri dinsel konuları işleyen ozanlardan sonraları kahramanlık destanları okuyan ve çalgıyla eşlik eden zafernâmeciler ve şeh-nâmeciler çıktığını yazar. (KÖPRÜLÜ, 1999: 78-79)

Zamanla Peygamberi övme işi din görevlilerine verilince meddahlar farklı konulara yönelmişlerdir. Gazavetnâme, Cenk-nâme, Şehnâme gibi türleri anlatmaya başlamışlardır

İran'da hikâyecilikle ilgili olarak çeşitli isimler ortaya çıkmıştır. Bunlar:

1) **Nakkal:** Bir köyden diğer bir köye göçüp, yer yer türkü de söyleyerek hikâye anlatan kişilerdir. Hikâyeleri halk önünde taklit yaparak anlatır.

2) **Şehnâmehan:** Fidevsî Şehnâme'sinden parçalar okuyup anlatan kişilere verilen addır.

3) **Kıssa-han :** Peygamber kıssalarını anlatan kişilerdir.

4) **Rozethan:** Hz. Hüseyin'in çektiği acıları hikâyelerine konu eden hikâyecilerdir.

Görüldüğü gibi meddah kelimesi ve buna bağlı meddahlık geleneğinin kaynağı genellikle Arap-Acem kültür ve tarihine bağlanmaktadır. Ancak, anlatıcılık geleneğine birçok ülkede rastlamaktayız. Doğu Asya'da , Hindistan ve Çin'de, Orta ve Güney Asya'da hikâye anlatma sanatının güzel örnekleri vardır. Ayrıca Malezya, Tibet ve Afrika ülkelerinde de özel hikâye anlatıcılarına rastlamaktayız. Avrupa ülkelerinde Fransa, İngiltere ve Almanya'da da özel hikâye anlatıcılarının varlığı bilinmektedir.

Bazı araştırmacılara göre, meddahlık Türklere doğrudan doğruya Arap ve İran kaynaklarından geçmiştir. Bu görüş doğru değildir. Çünkü Türklerde anlatıcılık geleneği mitoloji, toplum geleneği ve Şamanizm'e bağlı olarak yaşatılan bir kültür unsuru olarak

karşımıza çıkmaktadır. Eski Türklerde şamanlar halka iyi vakit geçirten sanatçı durumundaydılar. Yeni-sey şamanları ses ve hareketlerle hikâyeler anlatıp, kişileri canlandırmayı severlerdi. Orta Asya’da Şamanizm birçok kavimlerde mimiklerle anlatma sanatı ortaya çıkarmıştır. Nitekim Sibirya’daki Papua’ların ilginç özelliklerinden biri, sanatçıların kendi konuştukları dilde olduğu kadar yabancı dillerde de sözcükler mimikle canlandırmalarıdır. Bunlar aynı zamanda hayvan seslerini taklit etmekte de ustadırlar. Bu da Şamanizm ve şamanların bir etkisi olarak görülür. Bunlar çıkardıkları sesler ve yaptıkları hareketlerle şamanları anımsatırlar. (NUTKU, 1997: 78-79)

Ozanlar, ellerinde kopuzları ile diyar diyar gezen, Oğuz Destanını, Dedem Korkut Hikâyelerini söyleyen kişilerdir. Ozanlar, XV. yüzyıldan itibaren “âşık” ve XII. yüzyıldan itibaren “meddah” adını alırlar. Bu tarihe kadar ozanlar, Selçuklu sarayında yer almaktayken, onları XV. yüzyıldan ortalarına kadar bazı Türk beylerinin saraylarında da görebilmekteyiz. (KÖPRÜLÜ, 1999:132-144)

Meddahlık, Türk toplumu içinde iki kaynaktan oluşmuş ve gelişmiştir. Bunlardan birincisi Orta Asya kaynaklı olan ve Şamanizm’den ozanlara, ozanlardan bakışlara ve âşıklara uzanan din-dışı özellik; ikincisi ise, İslâm kültürünün başlangıcından bu yana geliştirdiği dinsel kökenli özelliktir. Her iki kaynağında Türk meddahlığının gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. Meddahlığa bağlı olarak meddah hikâyeleri de değişik kaynaklarla gelişme göstermiştir.

P. Nâili Boratav, halk hikâyelerinin kaynağını dört maddede toplamaktadır. Bunlar: 1. Olmuş vak’alar 2. Yaşanmış veya yaşadığı rivâyet olunan Âşıkların tercüme-i hâlleri 3. Köroğlu menkabeleri ve bu tipte menkabelerdir. 4. Klâsik ve manzum hikâyeler. Boratav, masal ve hikâye kitaplarını ve sözlü gelenekten gelen masalları da son maddeye dahil eder. (BORATAV, 1988: 38-39)

Köprülü, hikâye ve menkabe kaynaklarını, “Eski Türk Ananesinden Geçen Mevzular, İslâm Ananesinden Geçen Dinî Mevzular ve İran Ananesinden Geçen Konular” diye üç başlık altında tasnif eder. (KÖPRÜLÜ, 1999: 366-367)

Meddah hikâyelerini, halk hikâyelerinde olduğu gibi kesin çizgilerle ayırmak yanlıştır. Meddah hikâyelerinin kaynakları çeşitlidir. Ayrıca, meddah kendi yeteneği ölçüsünde bu kaynakların her ikisinden de yararlanarak yepyeni bir hikâye çıkartabilmektedir. Onun için meddahların hikâye kaynakları, halk hikâyelerinin değişik konularından alınan bir karışım olduğu gibi, meddahın kendi bulgusu da olabilir. Kaynaklar konusunda en kapsamlı tasnifi Özdemir Nutku yapmıştır. Biz de burada özetle yazarın bu tasnifini veriyoruz: (NUTKU, 19997: 80-82)

1. **Halk arasında yaşanmış önemli olaylar.** Buna örnek olarak Celâlî başkaldırısından kaçan Koroğlu'nun hikâyeleri verilmektedir.

2. **Meddahın gördüğü, yaşadığı, duyduğu ilginç bir olay.** Buna en güzel misal olarak, meddah Tıflî gösterilmektedir. Tıflî, başından geçenleri süsleyerek hikâyeye biçimine sokmuş bir şâir ve IV. Murad'ın da nedimidir.

3. **Bu kaynak tarihsel olayları içerir.** Meddah, tarihçiler tarafından yazılmış bir olayı süsleyerek ilginç bir durumda dinleyicilere sunar. Buna örnek olarak Baltacı Mehmed Paşa hikâyesi verilmektedir.

4. **Destan menkabeler:** Bunlar Dedem Korkut, Manas Destanı, Oğuz Destanı gibi hikâyelerdir.

5. **Klâsikleşmiş Hikâyeler ve Masallar:** Binbir Gece Masalları, Kırk Vezir Hikâyeleri, Tâhir ile Zühre, Varaka ile Gülşah gibi...

6. **Romanlardan Meddah Tarafından Yapılan Aktarmalar:** Meddahın anlatışına göre romanlar kısaltılıp uzatılmakta ve süslenmektedir. Buna örnek, Mehmed Tevfik'in "*Üç Gün Alâka Sonra İzdivaç*" adlı romanıdır.

7. **Taklitlerin Bir Araya Getirilmesiyle Meddah Tarafından Derlenen Hikâyeler:** Örneğin, Küçük Ali'nin anlattığı "*İstanbul'un Taşı Toprağı Altındır*" isimli hikâyede üç ayrı taklit vardır ve meddahın aralarını doldurarak, bu üç taklitten uzun bir hikâyeye çıkardığı izlenir.

8. **Son Dönem Meddahlarının Karagöz Oyunlarından Faydalanarak Ortaya Çıkardığı Hikâyeler:** Örneğin Küçük Ali'nin Sandıklı Ebesi, Meyhâne, Sünnet, Ters Evlenme hikâyeleri.

9. **Meddahların Atasözlerinden Ders Verdikleri Hikâyeler:** Örneğin, Gülme Komşuna Gelir Başına, İki Karpuz Bir Koltuğa Sığmaz gibi...

Görüldüğü gibi meddah hikâyelerinin beslendiği kaynaklar değişip geliştikçe meddahlar ve meddahlık da değişim göstermiştir. Bu kaynakların zenginliği; Türk kültür dairesinin zenginliğinin göstergesidir.

Ozan-baksı geleneği XV. yüzyıldan itibaren yerini âşıklık geleneğine bırakmıştır. Daha önceleri ozan-baksıların kopuz eşliğinde anlattığı destanların Anadolu'da yeniden yapılanan şekilleri olarak kabul edebileceğimiz Dede Korkut hikâyelerinin elimizdeki metni İslâmî motiflere bürünmüş şeklidir. Bu Anadolu'da edebiyatın gelişimi için güzel bir örnektir. Âşık edebiyatı XVI. yüzyılda oluşmaya başlamış, XVII. yüzyıl da ise oluşumunu tamamlamıştır. (ARTUN, 2001: 34)

Âşıklar tıpkı ozanlar gibi ellerinde sazları ile halk arasında dolaşarak menkabeler, destanlar, hikâyeler anlatıyorlardı. Âşıklar, pir, mürşidin veya Hz. Hızır'ın elinden bâde içme ile Hak âşıkları olurlar. Bu yönleri ile halk arasında esinlenmelerinin kaynağı kutsal menbalar olduğu için mühim bir yere sahip olmuşlardır.

Bugün unutulmaya yüz tutmuş olan meddahlığa karşılık, Anadolu'da âşıklık ve hikâye anlatma geleneği varlığını -az da olsa- günümüzde de koruyarak devam etmektedir.

Sazla anlatan âşıkların yanı sıra Anadolu'da sazsız, ellerinde değnekle, taklitlere de yer vererek anlatan âşıkların varlığı bazı araştırmacılarca tespit edilmiştir. Bu kabil âşıklar daha ziyade meddahlığa yakınlardır. Günümüz meddah anlatıcıları olarak değerlendirilen tespit edilmiş meddahlardan olan; Behçet Mahir (SAKAOĞLU vd., 1997) ve Kadirli Yusuf Sıra (ŞİMŞEK, 2002: 235-244) buna örnek olarak gösterilebilir.

Meddahlık bir anlatı türü olarak Karagöz ve Orta oyunu gibi dramatik türlerden de ayrılmaktadır. Metin And bunu şöyle değerlendirmektedir. "Karagöz ile Ortaoyunu salt birer göstermecî tiyatro olmasına karşın meddahın, seçtiği konulara göre benzetmecî, gerçekçi, yanılsamacı tiyatroyu zorladığı görülür. Karagöz ve Orta oyunu seyircisi için oyun oyundur, oyuncularında oyuncu. Bu bakımdan oyunla kaynaşma, onun havasına kendine kaptırma, kişilerle özdeşleşme ilişkisini bulmalıyız; tersine, seyirci ile oyun arasında belli bir aralık, tepkilerde serinlilik olur. Oysa meddah, seçtiği konulara göre seyircide coşkunluk, üzüntü, merak, acıma duyguları yaratır, kişileriyle seyirci arasında bir duygudaşlık bağı, bir özdeşleşme ilintisi kurulabilir." (AND, 1985: 218-219)

1.2. ÂŞIK VE MEDDAH ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

XVII. asırdan itibaren sözlü geleneğimize giren meddahlık geleneği günümüzde maalesef iyice zayıflamış durumdadır. Geçmişte, doğum, ölüm ve evlenme zamanlarında ve özel toplantı günlerinde hikâye, masal, destan, fıkra, türkü, mani gibi türlerin halk arasında anlatıldığını ve sözlü kültür geleneğinin yaşatıldığını bilmekteyiz. İnsanların bir araya geldiği ve çeşitli türlerin anlatıldığı bu kabil günlerde özel anlatıcıların olmaması düşünülemez. Halkın geleneğinden ve halkın kendi içinden çıkan bu insanlar anlatıcılık geleneğini bir sanat haline getirmiş ve devam ettirmişlerdir. İhtiyaçtan doğmuş olan âşıklık ve meddahlık sanatı günümüzde hayli zayıflamıştır. Bunun nedeni teknolojinin gelişmesi ve yaşam koşullarının değişmiş olmasıdır. Ancak bu sanatı icra etmiş olan ve halen devam ettiren kişilerin bulunup, bilim dünyasına kazandırılması Türk kültürünün zenginliğinin ve sağlamlığının görülmesi ve gelecek nesillere taşınması bakımından önem arz etmektedir.

Güçlü hafıza, yetenek ve ustalık isteyen anlatıcılık geleneğinin sanatçıları, sazlarıyla, sözleriyle yüzyıllarca halkın karşısına çıkmış, eğitmiş ve eğlendirmişlerdir. Bunlardan bir kısmı âşık olmuş, sazlarıyla diyar diyar gezip şiirleri, türküleri, hikâyeleri ile tanınmışlardır. Bir kısmı da meddah olmuş taklitlerle, jest ve mimikleriyle, bazen de çalgıyla halkın karşısına çıkmış saatlerce ve hatta günlerce hikâyelerini anlatmışlardır.

Âşıklar ve meddahlar arasında bir çok benzerlik ve farklılıklar vardır. Konunun netleşmesi bakımından bu benzerlik ve farklılıkların belirtilmesi fayda sağlayacaktır. Bunları ana hatlarıyla Nutku'nun da tespitleri ile (NUTKU, 1997) şu şekilde sıralayabiliriz:

Âşık ve meddah arasında en büyük benzerlik her ikisinin de usta-çırak geleneğinden yetişmiş olmalarıdır. Âşıklarda bu gelenek, âşıklık kollarının oluşmasını ve devamını sağlamışken meddahlarda kol oluşumuna rastlamamaktayız. Ancak, geçmişte yetişmiş meşhur meddahlar incelendiğinde bir çoğunun bu sanatı iyi bir ustanın yanında yetişerek öğrendiği görülmektedir. Örneğin; II. Mahmud'un sarayında bulunan ve aynı zamanda nedimi ve muhasibi olan Said Efendi gençliğinden itibaren birçok alim ve bilginin toplantılarında bulunmuş ve sanat yeteneğini geliştirmiştir. Sanatını öğrendiği kişilerin başında Efendi-zâde Emin, Halet Efendi, Hoca Numan, Hâtif Efendi, Yenikapı Mevlevi Şeyhi Abdülbaki Efendi ve Kececi-zâde İzzet Molla gibi zarif ve bilgin kimseler gelmektedir. (KÖPRÜLÜ, 1999: 400-401)

Meddah ile âşık arasındaki diğer bir benzerlik de her ikisinin de hikâye anlatmalarıdır. Meddahların anlattıkları hikâyeler çoğu zaman bir buçuk, iki saat sürerken, âşıklarda bu süre

çok daha geniş zamana yayılabilmektedir. Ayrıca hikâyelerini anlatırken her ikisi de şekil özellikleri itibari ile aynı sırayı izlerler. Hikâyeleri şekil ve muhteva bakımından benzerlik gösterebilmektedir.

Âşık ve meddahların özel giysilerinin olmaması ve yalnız olarak çok sayıda dinleyici ve seyirci kitlesinin karşısına çıkmaları da benzerdir. Her ikisi de ustalıklarını halka en iyi şekilde iletebilme çabası içerisindedir. Ayrıca her ikisinde de bulunması gereken özelliklere dair kaynaklar tarandığında benzer özelliklerin olması dikkat çekicidir. Sabır, doğruluk, yetinme, alçak gönüllü olma, çalışkanlık, her şeyi Tanrı'ya bırakma (Tevekkül), akıllı söz söyleme, açık yüreklilik, sevecenlik...gibi

Âşık ve meddahların sanatlarını icra ettikleri ve dinleyici-seyirci kitlenin huzuruna çıktıkları yerler benzerdir. Günümüzde âşıklar, âşık şenliklerinde ve özel yerlerde toplanmaktadırlar. Ancak, genellikle onlar da meddahlar gibi kahvehane,kır yerleri,düğün odaları,geniş köy odaları gibi yerlerde hikâyelerini anlatırlar. Geçmişte meddahları çoğunlukla padişah saraylarında görmemize rağmen, son dönemlerde özellikle XIX. yüzyılda kahvehânelerde ve Ramazan şenlikleriyle beraber geniş alanlarda da hikâyelerini anlattıklarını bilmekteyiz.

Âşık ve meddah hikâyeleri konu bakımından birbirlerine çoğunlukla benzemektedir. Her ikisinin de konusu; kahramanlık, aşk ve aşk-kahramanlık olan hikâyeleri anlatmaktadır. Ancak meddahlar bunlardan farklı olarak, kıssadan hisse kabilinden, başlarından geçen bir olayı, tarihteki bir şahsı, bir atasözünü, fıkrayı veya bir romanı kendi sentezlerinden geçirerek de anlatabilmektedirler.

Âşıklar hikâyelerini saz eşliğinde anlatırlar. Saz onların en önemli unsurdur. Onlar saz çalmayı çoğunlukla çocukluklarından itibaren ustalarından öğrenmekle beraber bazen de olağanüstü bir şekilde bâde içme sırasında öğrenirler. Saz, ritmik ezgiyi yakalayarak dinleyiciyi etkilemek amacının dışında hikâyenin büyümlü atmosferine dinleyiciyi çekmek ve şiirlerdeki ahenk ve lirizmi artırmak amacıyla da kullanılır. Bununla beraber meddahların da hikâyeye renk versin diye yanlarında çalgıcılar bulundurduklarını öğrenmekteyiz. Nutku, bu uygulamanın Arap meddahlarında da bulunan bir hususiyet olduğunu zikreder. (NUTKU, 1997: 63)

Âşıklardan farklı olarak meddahlığın ve meddahların başlangıçta bazı simgeleri vardı. Bu simgeler değişik şekillerde devam ederek süregelmiştir. Bu kimselerin yanlarında taşıdıkları simgesel anlamları olan bu malzemeleri adı geçen yazar şu şekilde tespit eder: (NUTKU, 1997: 48-51)

SÜNGÜ: Hz. Ali'nin süngüyü Hasan Sâbit'e kendisini koruyabilmesi amacıyla armağan ettiği mervidir. Süngüye "elif" de denilir. Çünkü bu süngüyü "elif" gibi doğru olanlar kullanabilirler. Usta meddahların çoğu ellerine süngü alırlar.

TUĞ: Kalabalıklarda meddah tuğları padişah tuğlarına benzer. Meddahların tuğ diktikleri yerde öteki kalabalık toplayanların sınırları ve yerleri belirlenmiş olur. Tuğun başı sevgi uğruna başını vermek ve kardeşlerinin yükselmesini istemek anlamındadır. Tuğun sapı ise; dayanıklılık, sevgi ve doğruluk simgesidir. Tuğun dibine yaygı ve sofranın yayılması, lambanın yanması ve sürekli bu durumda kalması gerekir.

YAYGI: Hz. Adem'in ilk kestiği kurbanı simgelemektedir. Söylentilerde Hz. Peygamberin de yaygıdan yemek yediği geçer.

LAMBA: Lambanın yanması üç anlam taşır: 1. Aydın yürekli olmalısın; 2. Kendin yanıp toplantıyı aydınlatmalısın; 3. Topluluğa karşı iyi niyetli davranmalısın.

ŞEDDE: Hz. Ali'nin süngüsünün ucuna taktığı kuşağı simgeler. Aynı, zamanda ilk meddah sayılan Hasan Sâbit'in süngüsünün ucuna taktığı bez parçasıdır.

TEBERZİN: Şehzâde Muhammed Hanîfe'nin Hasan Sâbit'e armağan ettiği küçük baltayı simgeler. Azerbaycan Türkleri arasında da kimi dervişlerin ellerinde küçük baltaları ile halk arasında dolaşıp kıssa anlattıkları bilinmektedir.

Bugün meddahların kullandıkları malzemelerin başında; gösteri sırasında omuzlarına yayıp, sonra kullandıkları mendil ve değnek gelmektedir. Mendil meddahın dinlemek için terini sildiği, kadını oynayacaksa başını örttüğü, yemek yiyecekse önüne taktığı bir oyun aracıdır. Dinlenme sırasında mendili ile yüzünü silerken bir yandan da seyirciler üzerinde bıraktığı etkiyi gözler. Meddahların bu duraksamaları seyircideki merak duygusunun da artmasını sağlar. Mendilin menbaini şedde de aramak gerekir. Meddahın değneği de çeşitli zaviyelerden yorumlanabilir. Bu meddahın süngüsünün ve tuğunun bozularak bugüne gelmiş hâli olarak değerlendirilebilir.

Meddahı âşıktan ayıran en önemli fark taklittir. Meddahlar; ses, şive, cinsiyet, hayvan ve olay taklitlerini günlük yaşamın görünümü içinde veririler. Taklit ve hareketle anlattıklarını canlandırmayı amaçlarlar. Âşıklarda da ses ve hareket taklitlerine rastlanılsa da, bu meddahlarda olduğu güncelleştirici bir canlandırma değil, hikâyenin şiirselliğini pekiştirme amaçlı olmaktadır.

Meddahlar aynı zamanda mizah ustası olma vasfına haizdirler. Saraylardaki meddahların padişahı güldürüp, eğlendirdikleri kaynaklarda mevcuttur. Meddahlar seyirci-karşısında hikâyenin dramatizasyonunu yaparlar. Onlarla yakından ilişki kurduklarından seyircinin gösterdikleri tepkiye göre o anda doğaçlamaya giderler ve çoğunlukla fıkralar ve

güldürücü olaylar anlatırlar. Amaç seyircinin dikkatini çekmektir. Âşıklarda ise mizah bu şekilde ön planda değildir; onlar daha ziyade hikâyeye dokusu içinde ritmik duyguyu dinleyici-seyirciye vermeye çalışırlar.

Meddahlar hikâyeye kendilerinden yeni birçok şey eklerler. Zaman zaman hikâyeyi kesip, yabancılaştırma tekniğini kullanmaları âşıklardan ayrıldıkları diğer bir farklılıktır. Meddah hikâyeyi belli bir yerde keser ve bir ayrıntıyı anlatmaya başlar. Öğüt verme, bir başka olaydan veya kişiden söz etme ve hatta yemek tarifi verme gibi.... Aslında bu tekamül hikâyenin devamı açısından pek de mühim değildir, hatta fazlalıktır. Ama, meddah hem hikâyeyi uzatıp renklendirmek hem de bildiği bir başka malûmatı öğretmek için bu işe girer.

Âşıkların anlattığı hikâyeler düzyazı-nazım karışımı olmakla beraber; nazım olan kısımlar âşıklık sanatı bakımından öncelik taşımaktadır. Âşık, ustasından talim ettiği ve kendisinde harmanladığı şâirlik yönü özellikle karşılıklı konuşmaları verirken ön plana çıkarmaktadır. Güçlü hissiyatı dinleyiciye ulaştırabilmek için sazına ve ezgisine başvuran âşık bu kısımları manzum olarak verir. Meddahlarda da manzum kesimlerin bulunmasına karşın âşıklıktan zıt olarak nesirli anlatım öne çıkmaktadır. Meddahdaki manzum bölümler hikâyenin yardımcı veya süsleyici bölümleridir.

Bunların dışında âşıkları ve meddahları ayıran bir diğer farklılık da; bazı meddahların geçmiş yıllarda hikâyeye anlatıcılığı dışında; hokkabazlık, kuklabazlık, karagöz.... vb anlatı türleri olan diğer dramatik türleri de icra etmiş olmalarıdır.

Görüldüğü üzere âşıklık ve meddahlık sanatları birbirine benzemekle beraber, taşıdıkları çok kesin farklılıklar dolayısıyla ayrı olarak değerlendirilmelidir. Nutku bu mevzuda şu neticeye varmaktadır:

“Meddah ile âşık arasındaki dinleyici-anlatıcı yönünden en önemli ayrıcalık meddahın tavrında dramatik olmasına karşın âşığın epik türün bir özelliği olan estetik uzaklıkla sanatını yürütmesidir. Meddah, dinleyicileri ne kadar etkileyip kendi anlattığı hikâyenin içerisine çekerse, âşık nazımın ve sık sık söylediği türkülerin, deyişlerin ilizyonu kesen tutumu içinde, dinleyiciye olayları uzaklaştırarak gösterir. Meddahın şive taklitleri ve mimikle günlük yaşamın içine çektiği dinleyici ile âşığın sazıyla, sözüyle okuduğu şiirle anlattığı olaylara uzaktan baktığı dinleyicisi, meddah dinleyicisi ile değişik bir estetik ilişki içindedir. Gerçi âşık da şive taklidine girer; ama çoğu kez kahramanlarını türkülerle konuşturduğu için musikinin getirdiği stilizasyon ile daha çok lirik bir anlatım içine girer; bu ise dramatik olmaktan uzak bir yöneliştir.” (NUTKU, 1997: 64)

Yukarıda özetle meddah ve âşıkların genel özellikleri, benzerliklerini ve farklılıklarını zikrettik. Anlatı geleneğine bağlı olarak gelişmiş bulunan âşıklık ve meddahlık sanatları;

konu, Şekil ve iŐleyiŐ bakımından teferruatlı olarak incelendiğinde çok kati sınırlarla birbirlerinden net olarak ayrılan ve ortaya konulabilen farklı sanat kollarıdır. Bu nedenle ayrı olarak değerlendirilip, tarif edilmesi gereken bu sanatçılar da birbirine karıŐtırılmamalıdır.

1.3. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK YÖNÜ

1.3.1. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK NİTELİKLERİ

Aşıksever, saz çalmayı bilmekte ve her hikâyesinde ayrı bir ezgi kullanmaktadır. Hikâyelerini saz eşliğinde anlatması, hikâyelerinin bir gecede bitmemesi ve hikâyelerindeki lirik havayı dinleyici-seyirciye taşıması bakımından âşıklık özelliği gösterse de sahip olduğu diğer birçok hususiyet onun sadece âşık olarak değerlendiremeyeceğimizi göstermektedir. Aşıksever'de âşıklığın yanı sıra, meddahlık niteliklerinin de bir çoğuna rastlanmaktadır. Bunları şu başlıklar altında değerlendirebiliriz:

1.3.1.1. Taklit Gücü

Aşıksever'de gözlemediğimiz önemli özelliklerden başında taklit gücü gelir. Daha önce belirttiğimiz gibi meddahlar hikâye anlatırken hikâyelerini canlı tutmak ve renklendirmek amacı ile birçok sesi, hayvanı, kadını ve olayları taklit edebilmektedir.

Aşıksever'i bu yönü ile değerlendirdiğimizde, onda bu yeteneğin olduğunu gözlemekteyiz. Aşıksever, hikâye dokusu içerisinde kahramanlara bağlı olarak birçok ses ve hareketi canlandırmaktadır. O, hikâye anlatırken sazı, vücut dili ve mimikleriyle aynı zamanda tek kişilik bir tiyatro oynayan sanatçı edasıyla canlandırma da yapmaktadır. Hasan Hüseyin hikâyesinde Nazır'ın silahlanıp kahramanları kurtarmaya gidişini anlatırken, sazını yukarıya kaldırmış, onun ağzından anne ve babasına seslenmiştir. Devamında Nazır'ın arkasından seslenen annesine bakışını da canlandırmış ve oturduğu yerden geriye dönüp bakarken sazını da bacalarına doğru uzatmıştır. Bu esnada hikâyede geçen tüm diyalog ve konuşmaları gerek ses tonu ile gerekse mimik ve hareketleri ile canlandırılmıştır.

Memo ile Zini ve Hazal hikâyeleri dinleyiciler tarafından en çok rağbet edilen ve anlatıcıya defalarca anlatılan hikâyeleridir. Olayların duygusal yoğunluğunun ve dinleyicinin hissi hassasiyetinin arttığı bölümlerde bir anda müziğin ritmi olabildiğine artmakta, saz adeta Aşıksever'in elinde konuşmaya başlamaktadır. Tam bu esnada dinleyicileri gözlemediğimizde birçoğunun ağlamakta olduğunu görürüz. Anlatıcı yalnızca hikâyeyi rivayet etmekle kalmaz, özellikle karşılıklı konuşmalarda mutlaka türkülü ve şiirli anlatım kullanır. Bu özellik âşıklara özgüdür; ancak Aşıksever'i ayrı kılan bu esnada

kahramanların rolüne girmesi ve onların ses tonu ile sesleniyor olmasıdır. Kahraman ağlıyorsa o da ağlar. Kahraman üzgün ve serencama başlamak üzere iken yalnız başına yollara çıkmışsa, o da kahramanın ağzından başını boynuna koyarak konuşur. Memo ile Zini hikâyesinde Memo'nun annesinden helallik istemesi anlatılırken; karşılıklı konuşmaya geçtiğinde bir taraftan atının sırtında olan ve helallik isteyen Memo yerine konuşmakta, diğer taraftan Muğure şehrinin köşelerine kadar gelmiş ve ağzı yerlerde ağlayarak oğlunu uğurlayan Zeliha Hatunun yerine konuşmakta ve tasvir ettiği durumu canlandırmaktadır.

Görülüyor ki; hikâyenin ahvaline göre ses tonu ve sazın ritmini değiştiren Âşıksever'deki en önemli taklit özelliği, hikâye kahramanlarını anlatırken kendini onların yerine koyabilmesi ve onların ağzından konuşarak canlandırmasıdır.

Hikâyelerini anlatırken mekândaki dinleyici sayısının çokluğu ve Çelikhân Ağzını anlıyor olmaları, ondaki taklit yönünü geliştirmektedir. Sık sık dinleyicilerin gözlerinin içine bakmakta, onları kontrol etmekte, sazıyla, mimik ve jestleriyle hikâyelerini canlandırarak anlatmaktadır. Dinleyici-seyirci kitlesi içerisinde bazıları hikâyeyi defalarca dinlemiş olsa dahi yine büyük bir merakla ve ilgiyle dinlemeye devam etmektedir. Hikâye esnasında nesirli-nazımlı anlatma kısmı bitip, sazla ezgili kısma geçildiğinde birçok dinleyici “evet Abuzer evet” şeklinde tezahüratta bulunarak onu coşturmaktadırlar. Dinleyici-seyircinin bu coşkusu ve sayısı arttıkça, Âşıksever'deki kendinden geçerek anlatma ve taklit özellikleri de artmaktadır. Böyle atmosferlerin yakalandığı toplantılardan sonra bazen dönüp kendi anlattıklarını yeniden dinlediğinde; “Ben bunların hepsini hatırladım mı?” diye şaşırıldığını çevresindekilerden öğrenmekteyiz.

Âşıksever'in hikâye anlatma esnasında kahramanlara ve olaylara bağlı yaptığı taklitleri “Abuzer Âşıksever'de Meddahlık Teknik Tavırları” başlığı altında teferruatlı incelendiğinden burada üzerinde durulmamıştır.

1.3.1.2. Hikâyelerin Şekil Yapısı

Meddahlar tarafından anlatılan hikâyelerde de belli bir sıra gözetilir. Giriş kısımları çoğunlukla “formel” adı verilen kalıplaşmış ifadelerle başlar. Ayrıca hikâyelerin geçiş bölümlerinde de meddahlara ait kalıplaşmış ifadeler ve eklemelere sık sık rastlanılır. Sonuç bölümünde meddahlar hikâye kahramanlarına ve dinleyenlere dua ile yine kalıplaşmış ifadelerle son verirler.

Aşıksever'in hikâyelerinde de bu özellikler bulunmaktadır. Daha öncede belirttiğimiz gibi, onun hikâyeleri ve hikâyeciliği tezimizin konusu bağlamında ayrıntılı olarak inceleneceğinden ¹örneklerle şekil özelliklerine kısaca değinilecektir. Bunlardan bir kısmı:

1.3.1.2.1. Giriş Aşıksever düğün odasında veya kalabalık köy odalarında, asıl anlatmayı düşündüğü hikâyeye geçmeden önce; cemaattekilerin çoğunluğunun istediği hikâyeyi ve en çok sevilen bölümlerinden birkaç bölüm okuduktan sonra o gece anlatmayı düşündüğü hikâyelerinin adını vermekte ve hikâyesine geçmektedir.

Hikâyelerine başlamadan önce sazla uzun bir peşrev bölümü vardır. Bu bölüm dinleyici-seyirciyi hazırlamak içindir. Dinleyiciler çalınan ezgiden hangi hikâyenin anlatılmakta olduğunu bilmektedir. Her hikâyenin farklı bir ezgisi bulunmaktadır. Aşıksever, bu peşrev bölümü esnasında cemaattekilere dikkat etmekte, kimlerin geldiğini ve nerelerde oturduklarını gözlemektedir. Saza başvurduğu ve ezgiye başladığı an, çoğunlukla başını kaldırıp dinleyici-seyirci ile göz göze gelmektedir. Böylelikle dinleyicilerin dikkat ve meraklarını hikâyeye toplamaktadır.

Peşrev bölümünden sonra hikâyenin sözlü kısmına giriş yapmaktadır. Burada çoğunlukla meclise selam verip, “hoş geldiniz” dedikten sonra; “mesele şöyledir” veya “efsane şöyledir” gibi klişe ifadeleri kullanmaktadır. Bu ifadeleri kullanmadan başladığı zamanlar da olabilmektedir. Bu sözden sonra kahramanın ailesini, nereden geldiklerini ve nereye yerleştiklerini, kahramanın doğumunu anlattığı giriş bölümüne geçmektedir. Örneğin; Bişûreli Fatma hikâyesinde Fatma ve Sidin'in babalarının kimler olduğunu ne şekilde yaşadıklarını, çocukların doğumunu anlatır. Ayrıca, Hasan ile Tili hikâyesinde de kahramanların ailelerinin Dersim'den gelip Şam'a yerleşmeleri ve çocuk sahibi olmalarını giriş bölümünde anlatmaktadır. Hikâyelerinde kullandığı bazı geçiş formelleri şu şekildedir:

“Âşık Garip'in türküsü şöyledir.” (AG)

“Bu savaş türküsüdür. Şöyledir dinle!” (AOH)

“Bu hikâyenin efsanesi şöyledir.” (BF)

1.3.1.2.2. Geçiş/Gelişme

Asıl meddahlık özelliklerinin tam olarak gözlenebildiği bölümdür. Burada Aşıksever, tüm hüner ve ustalıklarını göstermektedir. Aşıksever; hikâyeyi uzatmaya, ilaveler yapmaya veya kesip bitirmeye burada dinleyici kitlenin durumuna göre karar vermektedir.

¹ Dördüncü Bölüm; şekil özelliği itibari ile, hikâyelerde geçen bütün örneklerin verilmesine ayrılmıştır.

Dinleyicilerden birinin kendisi dinlemediğini gördüğünde kahramanın ağzından veya direk olarak ona “laf atmaktadır”. Dinleyici–seyirci grubu bu sözlere maruz kalmamak ve herkese şaka konusu olamamak için Aşıksever’i tüm dikkatleri ile dinlemektedirler. Aşıksever bu bölümde duygu durumuna göre tüm dinleyiciyi ağlatabilmekte veya güldürebilmektedir.

Hikâyede olayın gelişimine paralel olarak, dinleyici kitlenin durumuna göre kahramanın ağzından veya direk güldürücü olaylar anlatmakta, kahramanlardan kötülere köyün delisini de benzetebilmektedir. Yine anlatıma göre kahramanlar arasında kötü olanları tarihteki kötü isimlere de benzetebilmektedir. Hikâyedeki kötü insanlar kötü niyetlerinden dolayı, Aşıksever’in eklemelerinde hep ironik bir üslûbla eleştirilmektedir. Mesela; Memo ile Zini hikâyesinde Memo Fırat’ın önüne geldiğinde şeytanın kızı onu karşı taraftan kandırmaya çalışır. Memo Hz. Hızır’ın yardımı ile karşıya geçince, rüzgar eser ve kızın yüzü açılır. Memo onun Zini olmadığını görür. Aşıksever bu olayı şöyle anlatır: “Rüzgar tülün altına girdi, kızın yüzü açıldı. Kız çok güzeldir, şirindir. Bir gözü kördür, diğeri de noksandır” şeklinde tariz yaparak aslında kızın çirkin olduğunu anlatır. Ayrıca hikâyede şeytan Bako’yu Cizre önünde Memo’yu beklerken anlatması sırasında tasvirleri ile sahte dindarların komikliğini de sergilemektedir. Şeytanın hoca kılığına girmiş haliyle alay ederken, aynı zamanda sahte dindarlıklarıyla her türlü kötülüğü yapanlara da gizli bir tenkit göndermektedir. Hikâyede geçen tasvir şöyledir: “Allah için ne elhamı ne de süphanı bilir. Ne dini vardır ne de imanı. Her şeyi yanına hazırlamış. Yeşil, kırmızı bir kavuk başına bağlamış. Yıldızname torbasını koltuğunun altına aldı. Şeytanı daha önce görmemiş olan (*tövbe tövbe!*) der ki; sanki Hz. Hızır’ın kendisidir. Bir eline geyik derisi aldı, öbür eline 99’lu tesbihi. Önceden hazırdu. Yola koyuldu. Cizre şehrine giriş üç yoldandır. O yolların başını tuttu, bekledi. Bilmedi ki kible hangi taraftadır. Ağzını verdi doğru batıya döndü. Geyik derisi seccadeyi indirdi. Kürkü başına çekti. Kürkün baş kolundan yola bakıyor, başını sallıyor, tesbih çekiyor, ya Rabbî! Bu Memo ile Zini’nin muradı yerine getirmesin, diyor.”

Asıl konunun anlatıldığı, hikâyenin tüm olay halkaları ile verildiği, geçiş bölümlerine ait tüm formellerin hikâyede yer aldığı bölüm gelişme bölümüdür. Dikkat çeken bazı geçiş formellerine -konunun bütünlüğü bakımından- verebileceğimiz birkaç örnek şöyledir:

1.3.1.2.2.1. Bir Şahıstan Başka Bir Şahsa Geçiş

Bu geçişler yapılırken, dinleyicilerin merak duygusunu cezbedici ve arttırıcı yerler tercih edilmektedir. Geçişler ani olmakla birlikte rastgele yerlerde değil, hikâyenin atmosferine uygun yerlerinde yapılmaktadır. Bazı örnekleri Şu Şekilde sıralayabiliriz:

“Hele Zini’yi orada bırakalım gidelim Memo’nun diyarına!” (MZ)

“Hele Sidinle Fellâ Mustafa’yı orada bırakalım, gelelim Fatma ile aşıretin diyarına!”
(BF)

“Elifnur`la Carsım Bey orda kalsın, biz gelelim Ümmühan`la Hüseyin Bey`in diyarına!” (CB)

“Sidin gitti, gel Derviş`in diyarına!” (DB)

1.3.1.2.2.2. Dinleyicinin Dikkatini Arttırma

“Açtı ki ne açsın”(MZ), “Gitti ki ne gitsinler!” (BF), “Baktı ki ne baka!” (HH)

1.3.1.2.2.3. Hikâye Ortası Geçiş

“Biraz üstten geçelim biz, çok uzatmayalım.” (AG), “Gün ay oldu, ay sene gibi oldu. Çocuk hemen büyüdü.” (LM), “Aradan epey zaman geçti, epey zaman geçti, epey zaman sonra.” (BF)

1.3.1.2.2.4. Kahramanların Konuşmaları

Hemen her hikâyesinde kahramanların karşılıklı konuşmalarında; “yanındadır yüreğim yanındadır” ifadesi ile başlayan hitap bulunmaktadır. Bunun dışında diğer bazı örnekler şöyledir:

“Çeşmedir abi çeşmedir”, “Başıma gelen yaz sıcağıdır”, “Adım adım Şehmuz adım adım” (ŞS), “Aşağıdan beyim aşağıdan” (F), “Şer yükseldi göbeğe kadar...” (KA)

1.3.1.2.2.5. Şahıs veya Hareketlerin Tasviri

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi Aşıksever`de hikâyeyi aynı zamanda dinleyici-seyirci kitleye canlandırma ön planda olduğu için şahıs ve olayların tasvirleri de ayrıntılı olmakta; jest, mimik ve hareketlerle de bu tasvirler canlandırılmaya çalışılmaktadır. Tasvirlerinden dikkat çeken birkaç örneği şöyle sıralayabiliriz:

“Memo ile Zini tartıştılar. Söz, kıssas ve tekerlemelerle tartıştılar. Peri padişahının üç kızının gözleri pencerede Memo ile Zini`de durakaldı. Bu kalp aşkının ateşidir. Eee... Cenab-ı

Allah Memo' ya verdiği nur-cemâli Hz. Yusuf'tan başka kimseye vermedi. Memo ile Zini'nin herbirinin dörder tane nur-u meşalesi var. Sekiz tane ediyor. Memo ile Zini'nin nur-cemâlinden herşey durur. O kadar ki, Zini güzel, Memo da yakışıklıdır. (MZ)

“Memo dürbünü aldı. Atın iki kulağının arkasından baktı ki, üç yolun birleştiği noktada aksakallı bir amca, sakalı göğsüne değiyor. Dersin ki, bu adam doğdu doğalı Allah'ın emrindedir, günah işlememiştir, sınır görmemiştir. Üstünde nur-nazar var, müslüman birisidir. Hangi attar iyi ise, gitmiş iyi koku almış daha bir kilometre uzaklıktan bu mis kokular geliyor. Dersinki, bu bir evliyadır...” (MZ)

“... Gittilerki tooo ne gideler! İskan Paşa'nın çadırında ziyefetler kurulmuş, gençler, yiğitler toplanmış, davul-zurna çalıyor, yemek veriliyor. Ayak ayak üstüne atmışlar, ellerinde tespih sırtlarında kürk, o diyor; ‘ben falan oğlu falanım’, diğeri diyor; ‘ben falan oğlu falanım.’ Herbiri; ‘ben bir sülaleye bedelim’ diyor. Halbuki birgün bir yiğidin sesi duyulsa başlarını karılarının yanından çıkarmazlar...” (DB)

1.3.1.2.3. Bitiş/Sonuç

Aşıksever' in hikâyelerinde bitiş genellikle cemaattekilere ve kahramanlara duaların yapıldığı, hikâyelerin mutlu sonla bittiği kısa anlatımlar olmaktadır. Ancak, dinleyici-seyirci kitlesinin durumuna göre bazen bitiş son derece uzun tuttuğunu, nasihatlerini uzattığını da bilmekteyiz. Hasan Hüseyin hikâyesinde hikâyenin olay örgüsünü bitirdikten sonra hikâyeyi kestirip atmamış ekleme ve yorumları ile dinleyiciye kıssadan hisse kabilinde öğütler vermeyi de ihmal etmemiştir.² Bazı bitiş formeli örnekleri şöyledir:

“Aha burada Memo ile Zini bitmiştir. Allah hepimizin muradını yerine getire. Allah rahmetini o zatlara ve tüm cemaate vere.” (MZ)

“Bende söz tamam oldu. Güneş yükseldi, tepeye kayaya vurdu. Allah cömert canların demini bozmasın. İşte dinleyin ben burada Melek'in sözlerini bitirdim. Allah onlardan da sizlerden de razı olsun.” (M)

1.3.1.3. Hikâyelere Yapılan Ekleme ve İlaveler

Meddahların dikkat çeken yönlerinden biri de hikâyelerine yaptıkları eklemelerdir. Aşıksever'de hikâyeye esnasında dinleyici-seyirci kitlesini durumuna göre birçok ekleme, açıklama, nasihat yapmaktadır. Dinleyicilerden birbirleriyle küs olanlar varsa ve Aşıksever'e

² Bkz. Dördüncü Bölüm, “Arasözler, Kanaat- Yorum ve Tenkit” kısmı.

de hikâyeye başlamadan önce bu kimseler söylenmişse, Aşıksever; hikâye arasında mutlaka bu kimselere kahramanın ağzından veya hikâyenin seyrinde, uygun bir yerde bırakıp ara vererek nasihatlerde bulunmakta ve barışmalarını istemektedir. Mesela; “Ey Ali oğlu Mahmut! Sen babanın kıymetini şimdi bilmiyorsun, ölümünü mü bekliyorsun? Bak Sih Ahmet gibi yiğide bile dünya kalmamış, sana mı kalacak dünya, babana küs kalırsan” gibi ifadelerle dinleyenleri uyarmaktadır.

Ayrıca, açıklayıcı ve bilgilendirici eklemeleri de onun ustalığını göstermektedir. Bu mevzu ileride “Arasözler” başlığı altında teferruatıyla inceleneceğinden burada bazı dikkat çekici örnekleri vermekle yetiniyoruz:

“Zini’nin kırk tene yardımcı kızı vardır. Kızların ser başı da dişi kurttur. Diyelim ki bakanın işte bu kadar yardımcısı vardır.” (MZ)

“Bunlar Zini’nin tahtının köşkünün altına girdiler. Bunlar insan değildir, cin peridir. Allah’ın kaderinin önünde durmuşlardır.” (MZ)

“Devletin eli uzun olur. Telle, telgrafla, postacılarla, yüzbaşı, binbaşı o zamanın büyük kumandanı resmi kıyafetlerini çıkarıp sivil kıyafetlerini giydi. Kendilerini tebdil kıyafet ettiler...” (DB)

“Birgün Gülşen Bey köyü teftişe gitti. Diyelim ki şimdiki başbakan, muhtar, belediye başkanı gibi aşiretinin durumu nasıl, şikâyet var mı ne var ne yok?...” (BF)

Hikâyelerinde dikkat çeken bir diğer husus da söylenilmesi abes olan sözleri hikâye içinde söylemek zorunda kaldığında “haşa cemaate” diye başlamasıdır. Onun hikâyelerinde küfürlü söz yer almamaktadır. Bu, yaşadığı çevrenin değerlerini taşıdığı ve bu kültürel değerleri topluluğa sunarak gelecek nesillere ilettiğinin göstergesidir.

“Kızların gelinlerin bir kısmı gülüyor bir kısmı ağlıyor. Ağlayan namus sahibidir. Namus derdi çetindir. Gülen de haşa cemaate ki, eşektir. Eşekler bir şeyden anlamıyorlar ki...”(CB)

“İyi kulak ver! İyi bir insan neredeyse onun namı kalkar, büyür, yayılır. Afedersin, kötü bir adam nerede ise, onun adı da kötülükle yayılır...”(BF)

“Artık Memo’nun aşkı hepsinin içine girdi. Haşa cemaate ki, on beş yaşında ki kızdı, tüm kadınlara kadar kimin gözü Memo’ ya deyse kendini kaybeder...”(MZ)

Aşıksever’ in hikâyelerine yaptığı ekler bu kadarla sınırlı değildir. Hikâyelerinin hemen her cümlesinde kendi mührünü görürüz. Yaşayışı, kültürü, çevresi, hayata bakışı ve değerlerini hikâyelerinde ustalıkla işlemiştir. Hikâyelerini okudukça hemen her paragrafta ona ait eklere rastlamamız şaşırtıcı değildir. Çünkü o, tüm usta anlatıcı özelliklerini üzerinde taşıyan ve icra ettiği sanata inanan biridir. Hikâyelerinde kendisine has olan nasihat, dua-

beddua, yemin, atasözü, deyim gibi eklemeleri çok sık geçmektedir. Hikâyelerinde sıklıkla kullandığı ifadelerinden bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Nasihat, dua-beddua ve yeminler

Kadın da vardır, kadıncık da. Kadıncık boştur. Kadın da hem erkeği öldürür, hem de kaldırır. Kadın her şeydir. Aslan erkek olmuş kadın olmuş fark yoktur. (BF)

“Derler ki: Bir adam ne kadar yiğit olursa olsun, onu bir kadının yanına bırakırsanız, illaki o kadın o adamı yoldan çıkarır. O şeytandır, imkan yoktur.” (MZ)

“Kadınlar biraz sabırsız olurlar.” (MZ)

“Onlar bizim gibi sabırsız, ahlâksız değiller ki, onların sözü-kıssası doğru idi.” (MZ)

“Ben diyeyim ki, seni seviyim. Sonra da karına kızına bakıyım. O, Müslüman namusu değildir.” (MZ)

“Ağa kişi her şeyi kendisine layık görür. Nefsini yüksek tutmaz. O yüzden ağadır.” (BF)

“Süleyman’a kalmayan mülk bize kalmaz. Hz. Muhammed (SAS)’e kalmayan dünya da bize kalmaz. İyi ol, iyilikle anıl!” (CB)

“Allah Ümmet-i Muhammed’in hepsine keyif ve zevk versin!” (İA)

“İnsanın işi Allah’a şükürle, sabırla devam ederse, sana iyilik kalır. Kötülük başarıya ulaşmaz” (CB)

“Sınır taşına, yetim hakkına, davarın boş gidip yükleyip geldiği emeğin hakkına yemin olsun ki...” (MZ)

“Allah kimsenin demini yarım bırakmaya! İmanınım düşmanı da olsa Allah Te’ala kimsenin hevesini gözünde bırakmaya!” (AG)

“Eğer ağacın kurdu ağaçta türemezse, ağaç yıkılmaz. Komşun sana namussuzluk yapmazsa, eşyan çalınmaz. Komşun namussuz olmazsa kimsenin değneği sırtına gelmez.” (CB)

“Allah kimseyi muhannete muhtaç etmeye!” (CB)

“Allah insanı helal kişiye denk getirsin.” (MZ)

Atasözü ve Deyimler

“Bahtına düştük.” (MZ, HT, H, M, HMOY, CB, HH, AOD, AOH, F)

“Sarraf altını bilir, ağa kişi de adamdan anlar.” (BF)

“... hatta on beş yaşındaki kız bile göğsünü dağladı.” (MZ)

“Emeği iki paraya gitti.” (MZ)

“... emrin nedir? İki gözüm, başım üstüne olsun.” (MZ)

“... yüreğim kan ağlıyor, ciğerim ateş gibi yamıyor...” (MZ)

“Denize düşen yılana sarılır.” (MZ)

“Gök uzaktır merdivenle kavulaşulmaz.” (MZ)

“Paranın evi yansın. Para kapıyı da, dağı da , taşı da yumuşatır.” (CB)

1.3.1.4. Usta-Çırac İlişkisi

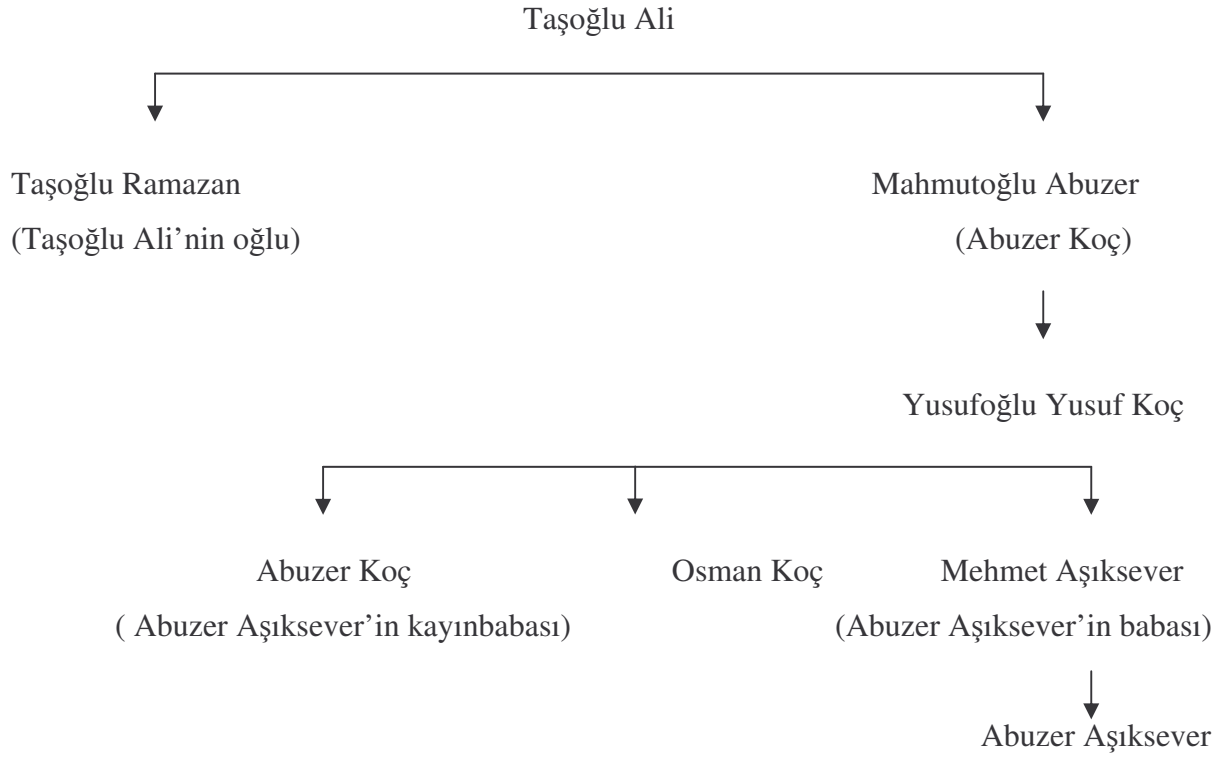
Meddahların meddah taklitlerini ve hikâyelerini daha önceden ustalarından öğrenerek yetiştiklerini meddah ve âşıkların benzerlik ve farklılıkları konusunun muhtevasına işlerken belirtmiştik.

Aşıksever, usta-çırac ilişkisi içinde yetişmiş ve usta bir anlatıcı olmuştur. Hikâyelerini evvela babasından öğrendiğini daha önce belirtmiştik. Babası saz çalmayı bilmez. Babasının da Yusuf oğlu Yusuf (Koç)’ tan öğrendiğini söylemektedir. Bunların asıl öğreticisi ise Taş oğlu Ali’dir. Taş oğlu Ali iki kolun oluşmasını sağlayan usta anlatıcıdır. Bunlar:

1. Taş oğlu Ramazan

2. Mahmut oğlu Abuzer

Aşıksever ikinci koldan öğrendiğini söylemektedir. Bu durumda oluşmuş bulunan bu âşıklık kolunu şu şekilde şemalaştırmaktayız:

Aşıksever' in çocukluk döneminde çok sayıda âşık vardır. Bunlardan biri de daha sonra kayınbabası olacak olan Abuzer Koç'tur.

Aşıksever'in babası, Mahmut oğlu Abuzer'in de âşıklık toplantılarına yetişebilmiştir.

Aşıksever bu isimlerin hepsini tanımaktadır. Bu âşıkların hepsi hikâyelerini Çelikhan Ağzı ile anlatmış ve bu geleneği yetişen nesle bu haliyle aktarmışlardır. Çünkü bu âşıklar ve dinleyici kitleyi oluşturan yöre halkı standart Türkçe'yi bilmemektedir.

Aşıksever, tablodaki bu isimlerin hepsinin vefat ettiğini, bir tek kendisinin yaşamakta olduğunu söyler. Kolun yaşayan son ve tek halkasıdır. Çünkü çırak yetiştirmemiştir. Buna neden olarak; çıraklık için çocuklarından hiçbirini ikna edememesini göstermektedir. Bunun dışında gönüllü olarak gelen çırakların hiçbirisi, gerekli ve yeterli, azmi ve çabayı harcayamazlar. Aşıksever, kendisinden sonra hiç kimsenin kalmayacağına üzülmekte, özellikle geçmiş zamanlarda çırak yetiştirmek için tüm çabaları sarf ettiğini; ancak başaramadığını söylemektedir.

1.3.1.5. Birkaç İşin Birlikte Yapılması

Geçmişte yaşayan meddahların saraylarda mukallitlik ve meddahlığın yanısıra oyunculuk, hokkabazlık, kuklacılık, karagöz oyunu vs. gibi oyunları da oynadıklarını belirtmiştik.

Aşıksever’de de anlatıcılık sanatının yanında farklı oyunculuk yönlerini görmekteyiz. İlerleyen bölümlerde yöredeki hikâye anlatma geleneği başlığı altında anlatacağımız; “şavaş” geleneğine bağlı geliştirmiş bulunduğu oyunculuğu vardır. Bunun dışında onun düğünlerde davul da çaldığını çevresindekilerden öğrenmekteyiz. O, usta bir davul çalgıcısıdır. Bazı sünnet düğünlerinde köy odalarında sazıyla hikâye anlatırken, dışarıdakilerin isteği üzerine hikâyeye ara verip, dışarıdakileri de davuluyla eğlendirdiği anlatılmaktadır. Düğüne ayrı bir davulcu çağırılmış olmasına karşılık; Aşıksever’in davulculuk yönünü bilenler, köy sahalarında davul eşliğinde eğlenirken, mutlaka Aşıksever’i de çağırır ve davul çalmasını isterler. Rivayete göre; Aşıksever çağrıldığı düğünlerden birinde hikâyeye anlatmaktadır. Bu esnada dışarıda davul çalan kişinin, yanlış çaldığını fark eder. Hikâyesine ara vererek dışarı çıkar ve davulu eline alıp, çalmaya başlayarak düğündeki herkesi coşturur. Bu yönüne dair konuştuğumuz fanatik dinleyicilerinden biri; “işte Abuzer geldi, hirkesin yüreği zıpladı. O kadar ki, Abuzer güzel çalıyor” diyerek bu aneknotunu aktarmaktadır.

Aşıksever, Sivas ve Konya’daki âşık atışmalarından haberdardır. Kendisinin de buralara gidebilmesi için standart Türkçe’yi çok iyi bilmesi gerektiğini, fakat kendisinin konuşurken dahi zorluk çektiğini ifade etmektedir. Yetiştigi çevrede âşık atışmaları ayıp karşılandığından Aşıksever Çelikhan Ağzı ile hiçbir atışmaya katılmamış, bunu kendisine yakıştırmamıştır.

1.3.1.6. Mekan ve Dinleyici Kitle

Meddahlar kahvehane, köy odaları, kır alanları, geniş köy odaları ve geniş meydanlarda sanatlarını icra ettiklerini daha önce belirtmiştik. Aşıksever de uzun kış gecelerinde ve özellikle de düğünlerin yoğun olduğu sonbahar mevsiminde meddahların hikâyeye anlattıkları tüm mekanlarda sanatını yürütmüştür. Düğün sahibi veya toplantıyı düzenleyen kişiler tarafından özel yerler hazırlanmakta, geniş köy odaları, salonlar veya geniş olan ve tüm konukların sığabilecekleri ve rahatlıkla izleyebilecekleri, oturup-dinleyebilecekleri uygun yerler hazırlanmaktadır. Aşıksever için de herkesin görebileceği ve ortama göre biraz daha yüksek olan bir divan hazırlanmaktadır. Önünde de sürekli suyu

bulunmaktadır. Onun sağı ve solu çok kalabalık olmayacak şekilde düzenlenir. Hikâye atmosferine girdiğinde, kendinden geçtiği durumlarda sazıyla ve vücuduyla birçok hareketle aynı zamanda canlandırma yaptığı için yakınındaki insan sayısı seyrek tutulur. İnsanlar daha çok onun karşısında duracak şekilde otururlar.

Aşıksever'in hikâyelerinde lirizm, mizah, arasöz vb. durumları güçlü kılan veya tamamen ortadan kaldıran en önemli unsur dinleyici kitledir. Dinleyicilerin halet-i ruhiyesi, hikâyedeki olay örgüsünü ve anlatıcımızın üslubunu değiştirebilmektedir. Yer yer kendinden geçerek anlatan Aşıksever, anlattıkları kendisine yeniden dinlettirildiğinde; “Ben bunların hepsini hatırlayabildim mi?” diye de sorabilmiştir. Her ne kadar bunu âşıklık özelliğini güçlü kılan bir özellik olarak kabul etsek de onun anlatımında dramatik unsurların lirizm kadar önem arz etmesi ve asıl başarısını bu yolla sağlaması, onun meddahlık yönünün güçlü olmasındandır diyebiliriz.

1.3.2. ABUZER AŞIKSEVER'İN MEDDAHLIK TEKNİK VE TAVIRLARI

Aşıksever ile beraber katıldığımız düğünde ve daha sonra ortam oluşturmak suretiyle hazırladığımız mekanlarda Aşıksever'in meddahlık teknik ve tavırlarını gözlemleyebilme fırsatı yakaladık. Ondaki meddahlık yönünü kuvvetlendiren mimik, jest, vücut hareketleri ve sazı aracılığı ile gerçekleştirdiği bazı canlandırmalar hemen dikkat çekmektedir. Ses tonuyla beraber kontrol ettiği bu teknik ve tavırlarına yönelik gözlemlediğimiz önemli ayrıntılardan bir kısmı şöyledir:

Uygun ortam oluştuktan ve herkes yerini aldıktan sonra hikâyesine başlayan Aşıksever; daha sonra salona giren ve selam veren konukların dahi ayrı ayrı selamlarını karşılamakta ve hepsine dikkat ederek onlarla göz göze gelmektedir. Bazen öyle kalabalık düğünler olur ki, insanlar sıkışıklıktan adım atacak yer bulamazlar. Birçok kişi ayakta ve aralarda dinlemek zorunda kalır. Bu tablolar, daha sık Aşıksever'in tüm hünerlerini daha ustalıkla sergilediği zamanlarda oluşmaktadır. Aşıksever, hikâyeye başladığı andan itibaren konukların gözlerine bakmaktadır. Özellikle nesirli anlatımı bitirip sazlı kısma geçtiğinde başını kaldırıp, dinleyici- seyirci kitleyi gözlemlemektedir. O an duruma göre, yeri gelmişse doğaçlamaya da giderek, farklı anlatımlara girebilmekte ve hikâye dokusu içinde eklemelerini ustalıkla iletebilmektedir. Bu zamanlardaki eklemelerin çoğunlukla nasihatlerden oluşması dikkat çekicidir. Ezgi esnasında dinleyicilerin; “evet Abuzer evet” diyerek onu onaylamaları gelenek halini almıştır. Bu tasdik, anlatıcının ritmik havayı daha coşkunun halde dinleyiciye sunmasını sağlamaktadır. Sazın ezgisi duygu yoğunluğunun arttığı bölümlerde değişmektedir. Sazın volümünü hikâyelerdeki duyguya göre yükseltmekte veya azaltmaktadır. Aşıksever' in sesini yükseltip bağırması veya alçak sesle devam etmesi yine bu duygu değişimine paralel olmaktadır. Özellikle karşılıklı konuşma ve savaş zamanlarının tasvirinde sazına vurmaktadır. Bu esnada sazı çalmaktaysa sazın ritmi de hızlanmaktadır. Aşıksever'in bu yönüyle en önemli aksesuarı sazıdır diyebiliriz. Sazı meddahlardaki değneğin yerini almaktadır. Hikâyeleri sazsız anlatması istenildiğinde bile, sazını mutlaka eline alır, sazı bıraktığı zaman hikâyeyi unuttuğunu söylemektedir.

Hikâyelerini anlatırken kullandığı vücut dili ilgi çekicidir. O, bu vücut diliyle adete tek kişilik tiyatro da oynamaktadır. Bu bağlamda sağ eli ve sağ baş parmağına bağlı canlandırma hareketlerini sıklıkla kullanmaktadır. Ayrıca yüz mimikleri de sık kullandığı hareketlerdendir.

Hikâyede kötü insanları anlatırken yaka silkmekte, iyi insanları anlatırken gülümsemektedir. Ölüm ve ayrılıklar varsa göğsüne vurarak acıyı dile getirmektedir.

Hikâyede dinî-tasavvufî veya ahlâkî konular geçmekte ise, tüm dinleyicilere dönmekte gözlerine bakmakta ve sağ işaret parmağını kaldırıp uyarıcı tarzda sallayarak öğüdünü vermektedir.

Hikâyede rüyayı anlatırken de mimikleri değişmektedir. Rüyada pir, olağanüstü biri veya büyük bir Zat varsa, yüz ifadesi ve vücuduyla onun üstün biri olduğunu, diğer insanlara benzemediğini gözler önüne getirmektedir.

Hikâye anlatırken sıklıkla kullandığı bir diğer hareket de, sazın ezgisinin hızlandığı yerlerde saza doğru eğilip başını sallaması ve ezginin bitimi ile beraber başını kaldırıp yüksek ses tonu ile anlatmaya devam etmesidir.

Kahramanların düşündüklerini anlatırken kaşlarını kaldırmakta, kendi fikrini söyleyip öğüt verirken de “ya işte böyle” der gibi bir ifadeyle başını sallamaktadır.

Savaşları ve vuruşmaları en ince ayrıntısına kadar anlatmaktadır. Eğer kahraman kendisini yenemeyecek biri ile kavgaya tutuşmuşsa, eliyle “peh” şeklinde işaret ederek rakibin kahramanın karşısında hiç şansı olmadığını göstermektedir.

Vücutta hangi yeri anlatacaksa, o yeri kendi üzerinde göstermektedir. Cemaattekilere parmağını kaldırıp tek tek işaret ederek anlatmaktadır. Hikâyede kılıç çekişi anlatmaktaysa elini vücudunda kılıç hizasına kadar götürmekte, tüfek tetiği çekmekte ise, bunu parmağı ile göstermektedir.

“Kimsin?” diye bir soru geçmekteyse; elini öne doğru uzatmakta ve kaşlarını kaldırarak sormaktadır.

Hikâyede kahramanlara yakın olan kişileri ve onların sayısını belirtmekteyse bunu parmakları ile işaret ederek anlatmaktadır.

Yüksek bir yerden aşağı bakışı anlatmaktaysa, sazın üzerinden aşağı doğru başını eğmekte ve yere bakmaktadır.

Tüm vücudu gibi gözlerini de çok iyi kullanabilmektedir. Hikâyedeki vurgu yerine göre gözlerini kapatmaktadır. Gözyaşı anlatmaktaysa eli ile gözünden aşağı doğru işaret etmektedir.

Coşkulu bir olayı tasvir edecekse; “tooo” diye başlamaktadır. Duygulu veya üzücü bir olay geçmekteyse; “hahooo” diye uzunca bir sesle başlamaktadır. Dua ettiyse dinleyenlerin “amin” demesini beklemektedir.

Görüldüğü üzere gerek meddahlık nitelikleri ve gerekse meddahlık teknik ve tavırları bakımından Aşıksever meddahlığa ait bir çok özelliği üzerinde taşımaktadır. Bu nedenle onu meddah olarak adlandırabilmemiz mümkündür; ancak irticalen şiir söyleyebilme yeteneği ve dinleyici kitleyi müziğin ritmi ile hikâye atmosferine taşıyabilmesi; onda âşıklık özelliklerinin

de güçlü olduğunu gösterir. Bu nedenle Abuzer Aşıksever'i değerlendirirken onu "hikâyeci anlatıcı" sınıfına dahil etmemizin doğru olacağı kanaatindeyiz.

Kültür dairesi içinde halka ait tüm vasıfları üzerlerinde taşıyabilmeleri nedeni ile âşık ve meddahları aynı zamanda "aydın" olarak da değerlendirebiliriz. Halkın öz dokusundaki bu nevî sanatçıların varlıkları kültür zenginliği ile eşdeğerdir. Yeni âşıkların tespti kültür kayaklarının zenginliğinin ortaya çıkarılışına vesile olacaktır.

İsmet Çetin; âşıklık geleneğinin devam edebilmesi yeni aşık hikâyelerinin vücuda getirilmesi için âşıkların eğitilmesinin, devlet tarafından himaye edilmesinin gerektiğini ifade etmiş ve aksi taktirde bu geleneğin dinamizmini yitireceğini, eğitimsiz âşıkların bizi Aşık Garip Hikâyesine hapsedeceği belirtilmiştir. (ÇETİN, 1989: 22 – 23)

Sonuç itibariyle; yazı konusu içinde izah edilen gerekçelerden ötürü Abuzer Aşıksever'i, araştırma mevzu olarak ilim dünyasında ve icra ettiği sanatı itibariyle de uzunca bir maziye sahip olan meddahlık ve âşıklık geleneği içinde adının anılacağına inanmaktayız.

İKİNCİ BÖLÜM

2. HALK HİKÂYESİ, ÇELİKHAN (ADİYAMAN) YÖRESİNDE HİKÂYECİLİK GELENEĞİ VE HİKÂYE ANLATICISI ABUZER AŞIKSEVER

2.1. HALK HİKÂYESİ NEDİR?

Anlatma sanatı içerisinde, destandan sonraki en uzun tür olan halk hikâyeleri; gerek şekil yapıları ve gerekse konuları itibari ile halk ürünleri arasında, “millî” olma durumları hasebiyle değer taşımaktadırlar.

Halk hikâyelerinin yeni bir tür olarak ortaya çıkışını değerlendiren Boratav; “yeni ve orijinal bir nevî karakteri alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın bir çok vasıflarının hâlâ taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler değildir. Süratle yeni bir nev’e gidiş vakası karşısında bulunuyoruz. Destanî an’ane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın aslî karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor” tanımlamasını yapmaktadır. (BORATAV, 1998: 63)

Halk hikâyesi terimi Türk Dünyası’nda edebi tür olarak, farklı isimlerle anılmaktadır. Buna göre; Azerbaycan’da “dastan, hekâye”, Türkmenistan’da “dessa”, Özbekistan’da, “dastan”, Kazakistan’da “hikâye, destan, yır”, Kırgızistan’da “angeme, ikaye, destan,yır”, Tataristan’da “hikeye, dastan”, Irak Türklerinde “destan”, Kırım Tatarları’nda “destan”, Başkurtlar’da “yır, cır (hikâye manzum olduğu için)” Uygur Türklerinde “rivayet, destan, hik’aye”, Grogauzlar’da “annatmak halk hikâyeleri masallaştığı için)” terimleri halk hikâyesine karşılık gelmiştir. (ALPTEKİN, 1977: 8)

Şükrü Elçin; halk hikâyelerinin kaynağından yola çıkarak, “Arap dilinde başlangıçta kıssa ve rivayet olarak düşünülen, sonraları eğlendirmek maksadı ile taklid manasında kullanılan hikâye deyimini gerçek veya hayali bir takım vak’aların maceraların hususî bir üslûbla, sözle nakil ve tekrarı demektir” sonucuna varmaktadır. (ELÇİN, 1994: 444)

Kaynakları ile beraber anlatıcılarına da değinen A. Berat Alptekin; “göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullarından olup, aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen kaynağı Türk, Arap – İslam ve Hint İran olan, büyük ölçüde aşıklar ve meddahlar etrafında

anlatılan nazım – nesir karışımı anlatımlardır” tanımlamasını yapmaktadır. (ALPTEKİN, 1997: 7)

İsmet Çetin; bir takım terimleri açıkladıktan sonra halk hikâyelerinin Türk hikâye geleneğinde incelenmesi gerektiğini belirtir. (ÇETİN, 1992: 49-50)

Nazım – nesir karışımı şekil yapısına sahip, büyük ölçüde âşık ve meddah gibi özel anlatıcılar tarafından anlatılan, âşıkların hayatları etrafında teşekkül eden, “aşk”, “kahramanlık” ve “aşk - kahramanlık” konularını ihtiva eden sözlü anlatımlar olarak halk hikâyelerini tanımlayabiliriz.

Halk hikâyelerini geçiş dönemi sayılan Dedede Korkut Hikâyelerinden sonra atlı-göçebe hayatın değil, yerleşik hayatın izlerini taşıyan anlatımlar olarak nitelendirmekteyiz.

“Eski Türk Edebiyatında hikâyecilik gelişmiş, bu türde pek çok eserler kaleme alınmış, hatta Cinâni, Vahdi, Veysi, Nergisi vb. gibi devrinin meşhur şairleri bile yüzyıllarca unutulmayacak mensur hikâye kalıpları telif etmişlerdir. Bunlar da beğenilmelerini san’atlı üsl’uplarına borçludur.

Eski türk Edebiyatında hikâye en geniş ifadesiyle, bir olayın anlatımı şeklinde düşünülmüş, manzum olsun, mensur olsun bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, latife, destan, menkıbe vs. gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler genel olarak hikâye adıyla adlandırılmıştır. Aynı zamanda hikâye türünden bir eser de destan kıssa, efsane, menkıbe, latife, tarih, nevâdır vb. gibi isimlerle de anılabilmektedir. Bunun yanında bir hikâyenin değişik terimlerle de adlandırıldığı görülmektedir.” (KAVRUK, 1998: 6 – 7)

Halk hikâyeciliğinin hızlı bir ivme ile yükselme sağlaması Türk Halk Edebiyatının ilim dünyasında da hak ettiği değerinin anlaşılmasını sağlamıştır.

“Türk halk edebiyatı bir kaya gibi insan oğlunun temel duygularına dayandığı için üzerine en yüksek binaları inşa etmeye ve işlemeye elverişlidir. Dünyanın en büyük sanat eserlerinden biri olan Caust, bir orta çağ Alman efsanesine dayanır. İşlendiği takdirde her masalı ve destanı, milli ve insani değer taşıyan bir sanat eseri haline gelebilir.” (KAPLAN, 1977: 21)

“Eski Türk Edebiyatı, Yahya Kemal’e hatta en son Türk şairine gelinceye kadar tesirini devam ettirdiği için ondan da daha fazla Türk Halk edebiyatının tesiri altında kalmıştır. Bilhassa milli edebiyat akımından sonra, Türk Edebiyatçıları aradıkları hazineyi halk dili ve edebiyatında bulmuşlardır.” (KAPLAN, 1977: 296)

Ziya Gökalp ve eserlerinin Halk Edebiyatına tesiri üzerine önemli bir çalışma yapmış bulunan Rıza Filizok, Ziya Gökalp’in sözkonusu görüşlerini şöyle yorumlamaktadır: “Ziya Gökalp, Türk Milliyetçiliğinin temeli olarak gördüğü Türk halk kültürüne yönelmiş, Türk

Halk edebiyatını kurulacak yeni edebiyatın temeli olarak görmüştür. Diğer taraftan Gökalp'ın Halk edebiyatına yönelmesinde estetikle ilgili düşüncelerin de payı vardır. Gökalp, sanatını bediiyatın temelini orijinallikte bulur. Orijinal bir edebiyat ise ancak harsa dayanılarak Halk edebiyatından faydalanarak yaratılabilir.” (FİLİZOK, 1991: 277)

Kanaatimizce de; yeni halk ürünlerinin bulunması ve edebiyatımıza kazandırılması; modern edebiyatta yeni türlerin ve bilhassa roman türünün gelişimine kazanç sağlayacaktır. Bu kazanç yeni ve orijinal bir edebiyatın gelişimini hızlandıracağı gibi, dünya devletleri arasında zengin kültüre sahip olan Türk milletinin daha iyi tanınmasına da olanak sağlayacaktır.

2.2. ÇELİKHAN (ADİYAMAN) YÖRESİNDE HİKÂYECİLİK, HİKÂYE ANLATICILARI VE HİKÂYE ANLATMA GELENEKLERİ

Âşık geleneğinin bir özelliği de usta âşıkların çırak yetiştirmesidir. Usta âşıklar yanlarına aldıkları çırakları ile gezer, söylerler. Zamanla bir ustanın yetiştirdiği çırakların sayısı artmış ve kollar meydana gelmiştir.

“19. yy.’dan başlayarak âşık edebiyatımızda karşımıza çıkan Erzurumlu Emrah, Ruhsati, Dertli, Sümmani, Derviş Muhammed, Huzuri, ve Şenlik kolları bu şekilde oluşmuştur.” (KAYA, 2000: 13)

Derviş Muhammed kolu; kaynak şahsın ikâmet etmekte olduğu Malatya yöresinde oluşmuş olup, günümüzde varlığı zayıflamış ve âşıklık geleneğine bağlı olarak geride âşık bırakmamış olan bir koldur.

Bu kola bağlı olarak Malatya yöresinde; “Şah Sultan, Âşıkî, Hüseyin, Bektaş Kaymaz, Hasan Hüseyin, Meftuni (Memo Temiz) adlı âşıklar yetişmiştir. (KAYA, 2000: 20)

Hikâyeci anlatıcımız olan Abuzer Âşıksever’i bu kola dahil edemeyiz. Âşıksever Adıyaman yöresine bağlı Çelikhane ilçesindeki âşıklarla haşır neşir olmuş ve geleneğe bağlı hikâye anlatan âşıklar tarafından yetiştirilmiştir.³

Âşıklar hikâyelerini genellikle düğünlerde anlatma fırsatları bulabildikleri için biz de âşıklık geleneğini düğün geleneklerine bağlı olarak ele almaktayız.

Yörede geleneğin yoğun olarak yaşatıldığı yıllar, 1960 ile 1980 arasını kapsamaktadır. Bu yıllardan sonra düğünlere âşık çağırılmak yerine; çalgıcı, davulcu veya ses sanatçıların

³ Bkz. Birinci Bölüm; “Meddahlık Geleneği İçindeki Yeri, Usta Çırak” kısmı.

çağrılması yeğlenir hale gelmiştir. Düğünlere mekan olarak düğün salonlarının tercih edilmeye başlaması ile gelenek tamamen kaybolmuştur.

Düğünlerde hangi âşığın çağrılacağına erkek tarafı karar verir. Erkek tarafının ileri gelenleri düğüne hangi âşığı çağıracakları konusunda mutabık kaldıktan sonra bir elçilerini randevu alması için âşığa gönderirler. Âşığın randevu tarihi düğün tarihini belirler.

Evlenmeye bağlı düğünlerle beraber, erkek tarafından sünnetsiz olan birinci derece yakınların çocuklarının da sünnet düğünü yapılmaktadır. Bu an'ane ekonomik olması nedeni ile tercih edilen bir gelenek halini almıştır. Âşıksever'in aynı zamanda fenni sünnetçilik yapması, onun tercih edilme talebini artırır.

Âşıkla erkek tarafının para konusunda anlaşmaları ise şöyle gerçekleşmektedir:

Âşık ile belli bir meblağ konusunda düğünden önce anlaşma yapılmaz. Âşık hikâye anlatmaya başlamadan önce “**Şavaş**” geleneğine bağlı olarak dinleyici kitleden bahşiş toplar. Şavaş olarak isimlendirilen an'anede canlandığı ve oynadığı oyun ile sergilediği tiyatro şöyledir:

“Şavaş” adı verilen gelenek, eskiden Adıyaman-Çelikhan yöresine özgü olan ve yalnızca hikâye anlatıcılarının oynadığı bir oyundur. “Şavaş” kelimesinin tam karşılığını tercüme edememekle beraber, anlatıcıların bahşiş alma amaçlı oynadıkları bir oyun olduğunu öğrenmekteyiz. Buna göre; düğün sahibi gelen misafirlerini göndermiş bulunduğunu davetiyelere göre salonda belli bir düzen göstererek oturtur. Davetiyeler; hediye kumaş, - dört veya iki metre uzunluğunda- havlu, gömlek, bardak veya şekerden oluşur. Düğün sahibi akraba ve çevresine bu davetiyeleri önem derecelerine paralel olarak dağıtır. Düğüne gelen konuklar da yine bu önem derecelerine göre salonda yerlerini alırlar. Ağalar, yaşlılar ve ileri gelenler baş köşelere otururlar. Bunların yanına da davetliler kendilerine gönderilen davetiye sıralamasına göre otururlar. Aynı davetiye gönderilmiş bulunanlar yan yana gelecek şekilde herkes düğün salonunda yerini alır.

Herkes oturduktan sonra âşık orta yere geçer ve oynayarak döner. Bir çeşit orta oyunu ile tek tek davetlilerin önüne gidip bahşiş alır. Her bir davetlinin önüne geldiğinde farklı figürlerle oyunlar sergiler. Anlatıcı önce orta yerde bir müddet oynar ve asıl bahşiş alacağı kişinin önüne gelir. Sonra cemaate dönüp eliyle “bunun çok parası var” şeklinde işaret eder. Davetli parayı üst cebine koyup, ucunu gösterir. Anlatıcı bir tur daha oynayıp, geldiğinde parayı bir oyunla verir. Anlatıcı bu şekilde ağalardan ve tüm davetlilerden bahşiş alır. Aynı davetiyeyle çağrılmış bulunanların birbirine yakın veya aynı miktarda olan meblağda bahşiş vermeleri gerekir.

Aynı davetiyeye sahip olan davetlilerden birinin kendisinden önceki davetlinin ödediğinden fazla bahşış vermesi taciz nedeni olur. Az para ödeyen davetli anlatıcıyı yeniden çağırır ve diğer davetliyle eşdeğer gelecek miktarda bahşış öder. Yanında bu kadar bahşış verecek parası yoksa çok bahşış ödeyen davetliyle kavga başlar. Bu kavgaların kanlı bıçaklı da bitebildiği de söylenilmektedir. Bunun nedeni toplulukta çok para ödeyenin az para ödeyenin aşağılanmış olmasıdır. Bu hiç hoş olmayan bir davranış olarak değerlendirilse de, birçok düğünde böyle olayların “şavaş geleneği” sırasında yaşanıldığı anlatılmaktadır.

Aşıksever; bu oyunlar esnasında hiçbir zaman daha fazla bahşış ödeyenin fazla bahşışini kabul etmediğini; ayrıca diğer davetlinin daha çok para verme amaçlı yeniden çağrılarına cevap vermediğini ifade etmektedir. Düğünlerde nezakete çok önem verdiği için herkesçe çok sevilen ve aranan bir anlatıcı olmuştur. Diğer anlatıcılar arasında, daha çok bahşış alma amaçlı olarak bu kavgalara mahal verenlerin çok olması, Aşıksever’in yörede olan saygınlığının artmasını sağlamıştır. Ayrıca, Aşıksever düğün sonunda ne kadar para kazandığı sorusuna hep kazandığından çok daha fazla meblağ söyleyerek cevap verdiğini söylemektedir. Nedenini düğün sahibinin şerefini artırma amacı ile açıklamaktadır.

Âşık düğüne yalnız değil, ekibi ile beraber gelir. Gelirken düğün sahibinin maddi gücüne göre yanında iki davulcu ile zurnacı da getirebilir. Âşık içerde hikâyeye anlatırken, davul ve zurnacı dışarıda eğlenmek isteyenleri eğlendirir. Davul ve zurna ekibi için düğün sahibi ile düğün öncesinde belli bir meblağda anlaşır. Bunun dışında, oynayan kişilere dağıtılan paralar ekibe bırakılır. Ayrıca, davul zurna ekibi düğüne davet edilmiş bulunan maddi durumu iyi olan belli başlı kişiler ile ağaları kapıda eğlence ile karşılarlar. Bu esnada verilen bahşışler de ekibe kalır.

Âşıksever, sünnet edeceği kişilerin sünnet ücretini hikâyeciliğinden ayrı olarak, düğün öncesinde belirler. Anlattığı hikâyeler karşılığında düğün öncesi veya sonrasında ücret talep etmez. Şavaş geleneği ile davul zurna ekibine verilen bahşışler, düğünden sonra ekip arasında paylaşılır.

Düğün geleneği dışında durumu iyi olan ailelerin ilk çocuğunun doğumu ile âşık çağırttıkları ve çevre halkı ile bir veya iki gece anlatılan hikâyelerle eğlendiklerini öğrenmekteyiz.

2.3. HİKÂYE ANLATICISI ABUZER AŞIKSEVER

2.3.1. HAYATI

2.3.1.1. Doğum Tarihi

Abuzer Aşıksever, 1941 yılında Adıyaman'ın Çelikhhan ilçesine bağlı olan “Kahta” köyünde doğar. Çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği köy ise, bugün “Şerefhan” olarak geçen ve Çelikhhan Ağzı ile “Şirfin” olarak adlandırılan köydür.

2.3.1.2. Ailesi ve Kardeşleri

Annesi, babası ve kendisinden oluşan küçük bir aileye sahiptir. Ailenin tek çocuğudur. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Zeynep'tir. Babası tek evlilik yapmıştır. Babası da hikâye anlatan bir âşıktır.

Kendisi dışında başka çocuğa sahip olmayan ailenin nesli Abuzer Aşıksever ile devam eder. Aşıksever'in çok sayıda çocuk sahibi olmak istemesindeki neden, çocukların da kardeşsiz kalmamasıdır.

Hatırlayamadığı bir yaşta iken annesini kaybeder. Takriben on beş yaşına geldiğinde babasını da yitirir. Bundan sonra geçimini köylülere çalışarak sağlar. Başkalarından yardım aldığı da olur. “Hamallık yaptım; çok sefillik çektim” demektedir.

2.3.1.3. Evliliği ve Çocukları

Yirmi yaşına geldiğinde köydeki diğer bir âşık olan Abuzer Koç'un kızı Elif ile evlenir. Eşini ilk istediğinde kendisine vermezler, çünkü eşi Elif Hanım, o esnada amcasının oğlu ile nişanlıdır. Bunun üzerine; çıkar yol bulamaz ve eşini kaçarır. “Elif”ten önce üç kız ile nişan taktım; ama Elif'i gördüm gözüüm daha bir şey görmedi” demekte ve eşini çok sevdiğini, eşinin kendi kahrını çok çektiğini dile getirmektedir. Dört çocuk sahibi olduklarında daha iyi yaşayabilmek için Malatya'ya taşınırlar.

Abuzer Aşıksever, beş kız ve beş erkek olmak üzere toplam on çocuğa sahiptir. Bir kızı zihinsel engellidir. Bu kızının, çocukken geçirdiği menenjit hastalığı, kalıcı zeka geriliğine neden olmuştur. Kızının durumunun kendisini çok üzdüğünü söylemektedir. Eşi ve

tüm çocukları yaşamaktadırlar. Tüm çocuklarını evlendirmiş olup, evinde torunları ve engelli olan kızıyla zaman geçirmektedir.

Çocuklarının hiçbiri yüksek tahsil yapmamıştır. Çocukları, genellikle ilkokulu bitirdikten sonra hayata atılmış; yalnızca üç oğlu lise tahsilini yapabilmıştır. Erkek çocuklarının hepsi serbest meslek sahibidir.

Aşıksever, bugün de çok zor bir hayat sürmektedir. Çok yaşlı ve sürekli hasta olması, ayrıca çocuklarının da izin vermemesi nedeniyle âşıklık yapmamaktadır. Kendisine ait olan evini sürekli yeni bölümler ekleyerek büyütüştür. “Kendi ocağımızda kavruluyoruz” demektedir. Çocukluğundan beri çok yoksulluk çektiğini ve artık âşıklık yapabilecek güçte olmadığını söylemektedir.

Aşıksever, bugün de Malatya’da ikâmet etmektedir. Yaklaşık otuz- kırk yıldır Malatya’ya yerleşmiş olduğunu kendisinden öğrenmekteyiz.

2.3.1.4. Aşıksever Soyadını Alması

Dedesinin sürekli âşıklar toplantısına gittiğini ve âşıkları çok sevdiğini söylemektedir. O yıllarda soyadı kanunu çıkmış, herkesten kendilerine uygun soyadlarını seçmeleri istenmiştir. Dedesi de âşıkları çok sevdiğinden “Aşıksever” soyadını seçmiştir. “Soyadım bana dedemden geldi.” diyor ve ekliyor; “Oğlunu de âşık yapıyı. Dedem âşikleri çoğ seviyi.”

2.3.1.5. Tahsili

Aşıksever, düzenli eğitim-öğretim almamıştır. Kendi çocukluğunda köylerinde okulun olmadığını ve herkesin Çelikhane Ağzını konuştuğunu dile getirir. Standart Türkçe ile konuşmayı değişik yerleri gezip gördükçe öğrenir. Okur-yazarlığı öğrenmesi ve düzenli öğretim alması, askerlik yaptığı dönemde gerçekleşebilir.

2.3.1.6. Askerliği

On dokuz- yirmi yaşlarında iken askerliğini yapmak üzere Ankara-Etimesgut’a gider. Daha sonra İstanbul Davutpaşa’da vatani görevini tamamlar. Askerliği sırasında da arkadaşları arasında hikâyelerini saz eşliğinde anlatır.

2.3.1.7. Gezdiği Yerler

Adana, Gazi Antep, Diyarbakır, İstanbul, Ankara, Elazığ, Adıyaman, Çorum, Tekirdağ, Kahraman Maraş, Bursa, İskenderun, Urfa, Kayseri illerinin hepsini gezer. Bazı yerlere yalnızca gezmek için gitmekle beraber bir çok yere sünnet düğünlerinde hikâyelerini

anlatması için çağrılır. Çelikhan Ağzını anlayabilen hemen her toplulukta hikâye anlattığını, çok görüp, çok geçirdiğini ifade eder.

2.3.1.8. İşi

Asıl mesleği fennî sünnetçiliktir. Sünnetçiliği de hikâyeciliği gibi babasından öğrenir. Gittiği sünnet düğünlerinde çocukları sünnet ettiği gibi, hikâyelerini de sazı eşliğinde cemaate anlatır. Sünnet düğünü dışındaki düğünlere de hikâyelerini anlatması için çağrılır; fakat kendi tercihi çoğunlukla sünnet düğünlerinden yana olur; çünkü asıl kazancını bu yolla sağlar. Sanatının geleneğin yaygın olduğu dönemlerde iyi kazandırdığını; ancak özellikle son yıllarda teknolojiye bağlı sözlü kültür geleneğinin iyice zayıflamış olması ve Çelikhan Ağzını anlayabilenlerin sayısının eskisi kadar fazla olmaması nedenleri ile maddi kazanç sağlamadığını öğrenmekteyiz.

Sünnetçilik konusunda herhangi bir sağlık eğitimi almaz. Her şeyi babasından öğrenir. Sünnet yaptığı çocukları her gün görüp temiz pansuman yaptığını, kullandığı sünnet malzemelerini babasından öğrendiğini; ancak daha sonra bir doktorun tavsiyesi üzerine yeni malzemeler aldığını anlatmaktadır. Özel bir sünnet çantasına sahiptir. İlk sünneti on iki- on üç yaşlarında babasının yanında yapar, daha sonra da devam ettirir. Bugüne kadar hiçbir sorun çıkmadığını sünnetçilikte bir doktor kadar ustalaştığını da ısrarla dile getirir

2.3.2. SANATKÂRLIĞI

Hikâye anlatma sanatına sünnetçiliğe başlaması ile beraber takriben on iki- on üç yaşlarında babasının yanında başlar. Hikâyecilik geleneği içinde yetişen Aşıksever'in anlattığına göre; çocukluk dönemindeki ilk ustalarından olan Yusuf oğlu Yusuf Koç ile onun hocası olan Mahmutoğlu Abuzer (Abuzer Koç), Sih Ahmet hikâyesini 32 bölüm ve 72 mısra ile söylerler. Aşıksever, bölüm yerine “hane”; mısra yerine “kelime” tabirlerin kullanarak, yöredeki âşıklık geleneğinde nazımlı anlatımın yaygın olduğunu belirtir. Kendisinin de bu hane ve mısraları bildiğini; ancak araya “lügat”-nesir kısımları kast eder- katmadan anlatamadığını söylemektedir.

Aşıksever'in şairlik yönü için, son derece gelişmiştir diyebiliriz. Tüm hikâyeyi baştan sona kadar ses uyumu içinde anlatabilmektedir. Hikâyelerini tamamen türkölü veya nesirli anlatmasında dinleyicinin rolü yüksektir. Dinleyici kitlesi hikâyenin atmosferine tamamen girebilmiş ve anlatıcımızı motive edebilmişse; kendinden geçerek baştan sona ezgi ve türkölü ile anlatabilmektedir. Sadece dinlerken fark edebildiğimiz bu ses uyumunu; Çelikhan Ağzından standart Türkçe'ye aktarma esnasında koruyamadığımız için, şiirlerini değerlendirememekteyiz.

Bade içip içmediğini sorduğumuzda; bade içmediğini, hikâyelerini babasından ve yöredeki diğer âşıklardan öğrendiğini dile getirmektedir. Öğrendiğimize göre; dedesi de yörede bulunan diğer hikâyecileri tanıyan ve hikâye anlatmayı bilen biridir. Babasının yetişmesinde dedesinin önemli tesirinin olduğunu; ancak dedesi ve babasının saz çalmayı bilmediklerini vurgulamaktadır.

Bade içen bir âşık tanıyıp-tanımadığını sorduğumuzda; kendisinin içmediğini ancak, bazı âşıkların bu şekilde âşık olduklarını duyduğunu söylemektedir. Ayrıca, onların çoğunun yalan söylediğini, biri öğretmeden öğrenilemeyeceğini de eklemektedir.

Çocukluğundan itibaren yöredeki âşık anlatmalarından hiçbirini kaçırmadığını ifade ettikten sonra; “Ha bu türkölülerin hepsini, lügatleri, meseleleri hepsini babamdan öğrenmişim. Babam saz çalamıydı. Sazı ben kendim öğrendim, hepsi âşıklara sordum, bana söylediler çaldım” demektedir. Daha sonra gençlik dönemlerinde evlenmesi neticesinde ilişkilerini kuvvetlendirdiği kayınbabasının da usta bir âşık olması ondaki saz çalma ve hikâye anlatma kabiliyetini geliştirmiştir. Bu esnada yirmili yaşlardadır.

Aşıksever, Adıyaman ve Çelikhan yöresinde halen yaşamakta olanlar ile Malatya yöresine daha sonra yerleşmiş bulunanlar arasında; Çelikhan Ağzını anlayabilen herkes tarafından tanınan, kırk ve üstü yaşlar arasında popüleritesi oldukça yüksek olan bir sanatçıdır.

Sırtında sazı ile sürekli dolaştığını, sazsız bir yerlere gittiğinde insanların kendisine çok kızdığını ifade etmektedir. Bir kış günü gittiği köylerden birinde diz boyu kar yağmıştır. Bu sırada yöredeki kadınlardan biri hastalanır, hasta kadını köyün tabutunun içine koyup karda kaydırarak ilçeye götürmeye çalışırlar. Geçtikleri tüm köylerden yardım için insanlar gelir. Gittikleri bir köyde, yöre halkından biri, ilk defa bir teyp almıştır. Yöre halkı bir anda Aşıksever’i kucaklayıp içeri alır. Köy odasını hıca hınç doldururlar ve “Hazal” hikâyesinden bir bölüm okuturlar. Kaydı alan şahsın anlattığına göre; yöre halkı o kışı bu teyp kaydını defalarca dinleyerek geçirmiştir.

Aşıksever’le beraber katıldığımız sünnet düğününde ve muhtelif zamanlarda oluşturduğumuz toplantılarda herhangi bir hikâyesini baştan sona anlatmasına tanıklık edemedik. Hikâyeleri belli bölümlerden oluşur ve bir bölümün anlatımı yaklaşık bir gece sürer. Hazal hikâyesi yöre halkı tarafından sıklıkla tercih edilen hikâyelerinden biridir. Aşıksever, Hazal’ı gençlik yıllarında bile en erken dört gecede bitirebildiğini ifade etmektedir.

Aşıksever’in önemli âşıklık özelliklerinden biri de ağıt yakma yeteneğidir. Yakınını kaybeden yöre halkının âşığa gidip, vefat eden yakını için ağıt yaktırması yörede gelenek halini almıştır. Yakılan ağıtların günlerce yakınları tarafından dinlendiğini ve yas tutulduğunu öğrenmekteyiz. Bu ağıtlardan sonra insanların günlerce ağladıklarını ve üzüldüklerini gören Aşıksever, ağıt yakmamaya yemin eder. En son Özal için ağıt yakmıştır. Özal’ı çok sevdiğini bu nedenle o zaman gelen ricaları kırmadığını söylemektedir. Bu ağıtın ses kaydını elde edemedik. Tüm ısrarlarımıza rağmen kendisine bu ağıtı yaktırmayı başaramadık. Ulaştığımız ağıt kaydının seslerinin anlaşılabilmesi nedeni ile yazıya aktaramadık.

Aşıksever’in sazı kullanmadaki ustalığının da gelişmiş olduğunu söyleyebiliriz. Müzik bilginin olmamasına karşılık; her hikâyenin ezgisinin farklılığı ve aynı hikâyede olaydaki vakaya göre sazın ritminin farklılık gösterdiği dikkatimizi çekmiştir. Dinleyici kitle sazın çalmaya başlaması ile ezginin sesinden hangi hikâyenin anlatılacağını tahmin edebilmektedir. Fanatik dinleyicilerinden birinden öğrendiğimize göre; yöredeki diğer âşıklar saz çalma esnasında ezgiyi ve ritmi karıştırabilmekteymiş. Bu duruma Aşıksever’de hiç rastlamadığını söyleyen dinleyici; “Abuzer çalıyordu, biz diyorduk ha şimdi Memo Zelğa’yı bırağıyı” diyerek sazın ezgisinin bölümlerde de farklılık gösterdiğini vurgulamaktadır. Anlatımın ilerlediği ve dinleyicilerin kızıştığı zamanlarda boyun şahdamarları şişer, sesini iyice zorlar ve en yüksek seviyeye çıkarır. Bu durum genellikle türkölü söyleyişin olduğu kısımlarda olmaktadır.

2.3.3. REPERTUARI

Anlatımdaki ustalığını konularının seçiminde ve dinleyiciye sunumunda da göstermektedir. İsmet Çetin; “Yeni vücuda getirilecek anlatım türlerinden hikâye ve romanlar folklardan faydalanarak daha geniş okuyucu kitlelerine ulaşılabilir.” (ÇETİN, 1990: 37 – 39) diyerek halk hikâyelerinin kaynak teşkil etmesinin önemini vurgulamaktadır.

“Bizim âşık hikâyeleri de romans gurubuna giren bir anlatı türüdür ve ilk romanlarımızda romansa özgü yapıları ile varlıklarını belli ederler.” (MORAN, 200: 24)

Kanaatimizce hikâyelerinden birçoğunun kaynağını gerçek hayattan alan Aşıksever’in hikâye repertuarı modern edebiyatımızın kendi kimliği ile tutunbilmesinde ve bilimin temel özelliği olan birikerek ilerlemeye kaynak teşkil edecektir.

Halk hikâyeleri konu, coğrafi yayılışı ve şekil yapısı, musannifi ve kaynaklarına göre değişik şekillerde birçok araştırmacı tarafından tasnif edilmiştir. (ALPTEKİN, 1999: 113-124) Biz de hikâyelerimizi incelerken genel kabul gören görüş olan konularına göre tasnifi yeğledik ve hikâyelerimizi “aşk”, “kahramanlık”, “aşk ve kahramanlık” ve “diğerleri” başlıkları altında topladık.

2.3.3.1. HİKÂYELERİ

AŞK HİKÂYELERİ

1. Aşık Garip Hikâyesi (=AG)
2. Leyla ile Mecnûn Hikâyesi (=LM)
3. Memo ile Zini Hikâyesi (=MZ)

KAHRAMANLIK HİKÂYELERİ

4. Ale Oğlu Hame Hikâyesi (=AOH)
5. Bişureli Fatma Hikâyesi (=BF)
6. Carsım Bey Hikâyesi (=CB)
7. Hasan Hüseyin Hikâyesi (=HH)
8. İhsan Bey ve Mahmut Bey Hikâyesi (=İBMB)
9. İskender Ağa Hikâyesi (=İA)

10. Kuvvet Oğlu Boz Hikâyesi (=KOB)
11. Küçük Ahmet Hikâyesi (=KA)
12. Nasır Ağa Oğlu Salhe Hikâyesi (=NAOS)
13. Şehmuz ile Siti Hikâyesi (=ŞS)

AŞK VE KAHRAMANLIK HİKÂYELERİ

14. Avdi Oğlu Derviş Hikâyesi (=AOD)
15. Farz Hikâyesi (=F)
16. Hasan ile Tili Hikâyesi (=HT)
17. Hazal Hikâyesi (=H)
18. Hüt Hikâyesi (Hüt)⁴
19. Sih Ahmet Hikâyesi (=SA)
20. Sinem Hikâyesi (=S)

DİĞERLERİ

21. Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf Hikâyesi (=HMOY)
22. Melek Hikâyesi (=M)

2.3.3.2. MASALI

1. Şahmaran (=Ş)

⁴ . “=H” ile kısaltma Hazal hikâyesinde kullanılmış olup, Hüt hikâyesi karışıklığa sebep olmamak için kısaltma kullanılmadan hikâyenin kendi ismi ile değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. HİKÂYELERİN KAYNAK VE TAHLİLLERİ

3.1. HİKÂYELERİN KAYNAKLARI

Abuzer Aşıksever'in anlattığı hikâyeler, kaynakları bakımından toplu halde değerlendirildiğinde; yaşanan coğrafya ve sosyal hayata bağlı olarak, gerçek hayatta yaşanmış veya yaşanıldığı rivayet olan olayların, onun hikâyelerinde konu olarak devam ettirildiğini görmekteyiz. Ayrıca hikâyelerinde geçen çadır, at ve silah unsurlarının sıklığı ile yayla ve ova arasında göçlerin konu edilmesi ve hayvancılık ile buna bağlı tarım hayatının hikâyalarına taşınmış olması; ilk bakışta bize taşra hayatı yaşam koşullarının hikâyelere taşınmış olduğunu düşündürse de, hikâyelerde yerleşik hayat ile göçebe toplum arasındaki kültürü yansıtan atlı göçebe kültürü motiflerine sık rastlarız. Bu yönü ile Dede Korkut Hikâyeleri'ne benzeyen hikâyelerin genellikle Türk geleneğinden gelen mevzularla beslendiğini söyleyebiliriz.

Mehmet Kaplan'ın konuya dair görüşleri özetle şöyledir.

“Türklerde hareketli ve dışa dönük hayat, Türklerin avcılık yaparak geçimlerine, atçılığın yanında avcılığın yaşadıkları hayat tarzının iki temel unsurlarından biri olmasına, av avlayıp kuş kuşlayarak geçimlerini sağlamalarına sebep olmuştur. Türklerin hayatını avcılık, atçılık ve akıncılık teşkil etmekteydi. Diğerlerinde olduğu gibi, böyle bir hayat tarzı da kendine uygun insan tipini zorunlu kılacaktı. İşte alp tipi dediğimiz tip olan ve destanlarımızda önemli yer teşkil eden tip böyle doğmuştur.” (KAPLAN, 1985: 16 – 17)

Atlı göçebe kültürü ile, çadırlarda yaşama ve ava çıkma temalarına Dede Korkut hikâyelerinde de sıklıkla rastlarız. Epiko – romanesk dönemin en güzel örneği ve Türk Kültür Tarihi'nin en büyük hizmetlerinden biri olan Dede Korkut Hikâyeleri'nde hem destan hem de roman döneminin izlerini birlikte görmek mümkündür. Tasvirlerin giderek bollaştığı, nazmın yanında nesrin de yer aldığı bu eser Oğuz Boyları'nın bazen diğer boylar, bazen de boy içindeki mücadelelerini, geçiş döneminin problemlerini anlatır. (ÖGEL, 1993: 269 – 275) Nitekim; Salur Kazan hikâyesinde Salur Kazan'ın beyleri ile ava çıkması ve onlar avda iken evlerinin diğer boy tarafından yağmalanmış olması bu kültürün hikâyedeki tezahürüdür.

Aşıksever'in hikâyelerinde de boyun yerini aşiret veya omak almaktadır. Hazal hikâyesinde Tayyar Bey hem kendi omakları ile mücadele etmiş hem de Bağdat Valisi ve askeri ile savaşmıştır.

Söz konusu göçebe kültüre “gurbet” durumu da paralellik gösterir. Mesela; Uşun Koca Oğlu Segrek Hikâyesi'nde (ERGİN, 1986: 129 – 148) Segrek kardeşinin esir edilmiş olduğunu öğrenince, gerdeğe bile girmeden yola çıkar. Benzer durum Aşıksever'in hikâyelerinden İhsan Bey ile Mahmut Bey'de de vardır. İhsan Bey ve Mahmut Bey babalarının öldürülmüş olduklarını öğrenince, her şeyi bırakıp, silah edinip, düşmandan öç almak için yollara düşerler.

Dede korkut hikâyelerinin teşekkülünden sonra, halk hikâyelerinin anlatımının XV. yy.'dan itibaren âşıklara bırakıldığını görürüz. Âşıkların anlattıkları halk hikâyeleri çoğunlukla konusu aşk olan âşıkların hayatı etrafında teşekkül eden hikâyelerdir. Âşıklara bağlı olarak gurbet; “anlatanın yaşadığı yörenin sosyal, siyasi, ekonomik, teknolojik, ahlâki vb. bakımlardan geçirdiği değişikliklerin bir aynası değerindedir.” (KÖSE, 1997: 22)

Çevre illerde ve Türkî coğrafyada yaygın olarak anlatılmakta olan “Memo ile Zini”, “Âşık Garip”, “Leyla ile Mecnûn” ve “Sih Ahmet” dışındaki hikâyelerinin değişik varyantlarına rastlayamadık. Bunun nedenini Çelikhan yöresinin kapalı kültür yapısına bağlamaktayız. Kanatimizce söz konusu coğrafyadaki bu durum yöre kültürünün taşıyıcısı olan âşıkları konularını gerçek hayattan almaya itmiştir.

3.1.1. ÂŞIK GARİP

Âşık garip hikâyesini; şekil bakımından Baratav'a göre, “yaşamış veya yaşadığı rivayet olunan âşıkların tercüme-i halleri” sınıfına konu bakımından, “aşk hikâyesini konu alan hikâyeler” sınıfına dahil etmekteyiz. Ayrıca hikâyenin diğer varyantlarını da toplu değerlendirdiğimizde, Köprülü ve Elçin'e göre; “Türk kaynağından gelen halk hikâye”si olarak değerlendirebiliriz. Âşık Garip hikâyesi üzerine doktora çalışması yapmış bulunan Fikret Türkmen'in konuya ilişkin görüşleri şöyledir: (TÜRKMEN 1995: 2-12)

“Âşık garip hikâyesi konusunda iki daire vardır. Bunlardan ilki kahramanın sevgilisini görmesi ve gurbete çıkması, ikincisi de kahramanın dönüşüdür.”

“Âşık Garibin itibari bir şahsiyet olduğunu tahmin ediyoruz. Gerek Orta Asya, gerek Ermeni ve Kabartay varyantlarındaki değişik mekan görüntüleri de hikâyenin mahallileşmesinden başka bir şey değildir.”

“Hikâye halk muhayyilesinin henüz canlı bulunduğu bir davrede teşekkül etmiştir. Netice olarak biz, Âşık Garip Hikâyesinin 16.yy”ın ikinci yarısında teşekkül ettiğini kabul ve teklif ediyoruz.”

İnceleme konusu yaptığımız Âşık Garip hikâyesi ile Fikret Türkmen’in üzerinde çalışmış olduğu değer varyantlar, (TÜRKMEN, 1995) arasında olay örgüsü ve motif halkları bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Hikâyemizde Âşık Garip ailenin tek erkek çocuğudur. Babası İbrahim ona doğar doğmaz Âşık Garip adını verir. Söz konusu eserdeki varyantlarda baba Hoca Ahmet’tir ve oğluna Resul adını verir.

2. Hikâyemizde Âşık Garip sazı eline alır almaz çalmaya başlar. Diğer varyantlarda Resul’a rüyada üç bade içilir. Bu rüyadan sonra çok güzel şiir söylemeye başlayan Resul, Garip adını alır ve sevgilisi Şah Senem’i bulmak için gurbete çıkar.

3. Hikâyemizde Garip eve gelince sazını ister; çalmaya başlayınca annesi ile kız kardeşi onu tanırlar. Diğer varyantlarda ise, sazın teli kırılır veya saz kendi kendine çalmaya başlayınca tanıma gerçekleşir.

3.1.2. LEYLA İLE MECNÛN

Hikâye muhteva ve sonuç bakımından yazılı kaynaklarda geçen diğer varyantlarına benzememektedir. Leyla ile Mecnûn hikâyesi üzerine Ebru ŞENOCAK’ın çalışması bulunmaktadır. (ŞENOCAK: 2000) Buna göre Leyla ile Mecnûn hikâyesi;

- a. Arap – İran kaynaklı bir halk hikâyesidir.
- b. Mitolojik kaynaklı bir halk hikâyesidir.
- c. Otobiyografik yani bir âşığın hayatı etrafında teşekkül etmiş bir halk hikâyesidir.

Bizim derlemiş bulunduğumuz hikâyenin olay örgüsü ve motif yapısını dikkatle incelediğimizde; masala yakın bir yapı kazanmış olduğunu görürüz. Bunun nedenini hikâyenin bazı bölümlerinin zamanla unutulmuş olmasına bağlamaktayız. Hikâyeci anlatıcımız bunu halk hikâyesi tekniğine göre işlemiş ve sözlü gelenekte tam anlamıyla bir halk hikâyesi uslubuna büründürmüştür.

Hikâyemizin sonunda Leyla ile Mecnûn’un yıldız olup gökyüzünde buluşmaları efsanesini, Şenocak mitolojik kaynağa bağlamaktadır. Leyli kelimesi; geceye ait anlamının yanısıra halk arasında “Leyli olmuş” deyimini ile sevdaya düşmüş anlamında da kullanılır. Mecnûn kelimesi de deli, divane, aşkını kaybetmiş, kendini bilmeyen anlamına gelir. Buna göre Leyla’yı ve Mecnûn’u gökyüzünde kayan bir yıldız olarak değerlendirebiliriz. Sözlü

kaynaklardaki hikâyenin sonunda yıldız haline gelen kahramanların yılda bir kez kavuşmalarını da bu kayma esnasında gerçekleştiğini düşünebiliriz. (ŞENOCAK, 2000: 54)

3.1.3. MEMO İLE ZİNİ

Hikâye, motif halkalarının itibarı ile; başlangıçta çocuk sahibi olamama hariç, diğer tüm motif halkaları ile konusu aşk olan diğer halk hikâyelerine benzerlik göstermektedir.

Olağanüstü yer, yardımcı at ve olağanüstü kahraman gibi anlatı türlerinde sık rastlanılan motiflere hikâyede rastlamaktayız.

Hikâyenin sonundaki “mezarlarında gül biten âşıkların arasına dikenin veya çalının engel olarak çıkması” efsanesine “Arzu ile Kamber” (ŞİMŞEK, 1987) ve “Tahir ile Zühre” (TÜRKMEN, 1983: 248) hikâyelerinin sonlarında da rastlarız.

Konusunu aşk hikâyelerinden alan bu hikâyemizin kaynakları âşığın hayatı etrafında teşekkül etmesine, klasik edebiyattan etkilenmesine ve mitoloji ile olan ilişkisine göre çeşitlilik gösterir.

Mem u Zin hikâyesi; Bingöl, Elazığ, Hakkari gibi birçok doğu ve güneydoğu ilinde anlatılmaktadır.

Aşk üzerine kurulmuş olan bu halk hikâyemizde kahramanlar peri kızlarının yardımı ile rüyada iken âşık olurlar. Hikâye sonunda ise tüm arzu ve çabalarına rağmen birbirlerine kavuşamayan âşıklara rastlarız.

Halk hikâyelerinde eğer kahramanlık konusu anlatılacaksa, Hz. Pir veya derviş, çocuğu olmayan kahramana bir elma verir. Hikâyemizde bu motifin anlatıcı tarafından unutulduğu kanaatindeyiz. Memo’un tek evlad olmasına rağmen hikâyedeki konu, kahramanlık özelliği göstermez. Bu nedenle hikâyeyi kahramanlık, milli veya dini hikâyeler içerisinde dahil edemeyiz. Buna göre hikâyemiz; Sami Banarlı ve Hikmet İlaydın’a göre, “aşk hikâyeleri” gurubuna, Pertev Naili Boratav’ın ise, “aşk hikâyeleri” olarak belirttiği kısmın “yaşadığı rivayet olunan âşıklar” bölümüne dahil edebiliriz. Çünkü bir rivayete göre, hikâyenin farklı adlar almış kahramanlar tarafından yaşanmış olabileceği de belirtilmektedir.

Sözlü gelenekte anlatılmakta olan hikâye varyantları dışında, yazılı kaynaklarda da konusu aşk olan, 1635 yılında Ahmed-i Hani tarafından Kürmançî Ağzı ile yazılmış, 1730 tarihinde de Ahmet Faik tarafından Azeri Lehçesi ile Mem u Zin’in Azeri Türkleri arasındaki rivayeti derlenmiştir. (BAŞBUĞ; 1983: 242)

Hikâye üzerine Ebru Şenocak'ın çalışması bulunmaktadır. Şenocak, değişik varyantlar ile değişik araştırmacıların görüşleri hakkında bilgi verdikten sonra kaynakları ile ilgili olarak şu sonuca varmaktadır:

“Ahmed-i Hani'nin adı geçen mesnevisi konu olarak değerlendirildiğinde gerçekten de Fuzili'nin Leyla ile Mecnun'u, Nizaminin Hüsrev ü Şirin'ini hatırlatmaktadır. Tespit ettiğimiz bu varyantlar değerlendirildiğinde; Mem u Zin hikâyesinin konusuna göre klasik edebiyattan doğmuş, bir Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi aşk hikâyesi, şekil olarak da yaşadığı rivayet olunan âşıklar arasında yer aldığını söyleyebiliriz. Hikâyenin sözlü varyantında ise denizden çıkan gebe bir hayvandan bahsedilmesi, mitolojik açıdan, Türk kaynaklı olduğunu gösterebilir.” (ŞENOCAK 2002: 253)

3.1.4. ALE OĞLU HAME

Hikâyede tuz meselesi nedeni ile kan davalı olan iki aşiret arasında savaşın yeniden başlaması konu edilir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde kan davası gibi töreler yaygındır. Yaşanılan hayattan yola çıkılarak, bu töre hikâyeye konu edilmiştir diyebiliriz. Kahramanlığın konu edildiği bu hikâyeyi tasnif bakımından; Sakaoglu'na göre, “gerçekçi”, kaynak bakımından; Boratav'a göre, “olmuş vak'alar” sınıfına dahil edebiliriz.

3.1.5. BIŞURELİ FATMA

Nişanlısı Sidin'in arkasından diyar diyar gezen bir kadın kahramanın nişanlısını kurtarması konu edinilir. Kahramanlık konusunun işlendiği hikâye, olay halkaları bakımından diğer aşk ve kahramanlık hikâyeleri ile benzerlik göstermesine karşılık; hikâye belli bir âşığa bağlı olarak gelişmediği için, hikâyeyi “âşık etrafında teşekkül eden hikâyeler” sınıfına dahil edemeyiz. Fatma'nın erkek gibi silahlanıp savaşması, tasnif bakımından; Boratav'a göre, “diğer kahramanlık hikâyeleri” ve Sakaoglu'na göre, “gerçekçi hikâyeler” sınıfında tasnif etmemizi kolaylaştırır. Hikâye kaynak bakımından; Boratav'a göre, “olmuş vak'alar” sınıfında incelenebilir.

3.1.6. CARSIM BEY

Hikâyede kuraklık nedeni ile başka bir yaylaya zorunlu göç etmiş bir aşiret ile göç edilen yaylanın aşiret resi arasındaki savaş konu edinilmiştir.

Hikâyede çadırların, atın ve koyun sürülerinin olması, atlı göçebe kültürünü yansıtmaktadır. Konusu kahramanlık olan bu hikâyeye, yaşanmış bir olayın hikâyeye edilmiş haline benzemektedir. Bu nedenle hikâyeye kaynakları bakımından; Boratav'a göre, "olmuş vak'alar" ile, atlı göçebe kültürünün yansıtılması nedeni ile Elçin ve Köprülü'ye göre, "Eski Türk ananesinden gelen mevzular" sınıfına dahil edebilir. Tasnif bakımından; Sakaoğlu'na göre, "gerçekçi hikâyeler" ile, Boratav'a göre, "diğer kahramanlık hikâyeleri" sınıfına dahil edebilir.

3.1.7. HASAN HÜSEYİN

Bu hikâyeye, yalnızca anlatıcının kendisi tarafından bilinen, kendi tasnifi olan bir hikâyedir. Hasan ve Hüseyin amca oğullarıdır; kendi yaylalarını işgal etmiş olan karşı aşiretle savaşırlar. Hikâyede gerçekte yaşanmış bir olaydan esinlenme vardır. Zira anlatıcımız da sorularımızdan birine; "bu hikâyeye gerçektir" şeklinde cevap vermiştir.

Konu itibariyle kahramanlığın işlendiği hikâyeyi, tasnif bakımından; Sakaoğlu'na göre, "gerçekçi hikâyeler" ile Boratav'a göre, "diğer kahramanlık hikâyeleri" sınıfına dahil edilebiliriz. Kaynak bakımından ise; Boratav'a göre, "olmuş vak'alar" sınıfına dahil edilerek incelenebiliriz.

3.1.8. İHSAN BEY VE MAHMUT BEY

Babalarının öldürüldüğünü öğrenen iki amcazâdenin karşı aşiretten öçlerini almaları konu edinilir. Dede Korkut hikâyelerinden Uşun Koca oğlu Segrek hikâyesinde Segrek büyüdüktan sonra öldüğünü sandığı abisinin yaşadığını başkalarından öğrenir ve öç almak için yola çıkar. Bu konu, babalarının öldürülmüş olduğunu öğrenen çocukların öç alma serüvenleri benzerlik gösterir.

Kahramanlık konusunun ana tema olduğu hikâyede realist unsurlara sıkça rastlanılır. Bu nedenle hikâyeye tasnif bakımından; Sakaoğlu'na göre, "gerçekçi" sınıfa ve motif halkaları yönünden Dede Korkut'taki Segrek hikâyesini hatırlatması nedeni ile kaynak bakımından; Elçin ve Köprülü'ye göre, konusunu "eski Türk an'anasinden gelen mevzular"dan alan hikâyeler sınıfına dahil edilebilir.

3.1.9. İSKENDER AĞA

Hikâyede İskender Ağanın öldürülmesi ile çocuklarının büyümeleri ve öçlerini almaları konu edilmiştir. Öç alma veya öç almaya yemin içme konularının işlenişi, Segrek hikâyesini hatırlatmaktadır. Konu bakımından kahramanlık hikâyesi olarak değerlendirdiğimiz bu hikâyede gerçek hayattan mevzuunu almış gibi görünen realist unsurlara sık rastlamaktayız.

Kahramanlık konulu bu hikâyeyi tasnif bakımından; Sakaoglu'na göre, “gerçekçi” sınıfına dahil edebiliriz. Kaynak bakımından Köprülü ve Elçin'e göre, “Türk an'anesinden gelen mevzular” sınıfı ile, Boratav'a göre, “olmuş vakalar” sınıfında değerlendirilebiliriz.

3.1.10. KUVVET OĞLU BOZ BEY

Boz Bey konusu kahramanlık olan bir hikâyedir. Hikâyenin konusunu muhacir bir aile ile bu sığınan aileyi koruyan bir aşiret ve bu aşiretin beyi olan Boz Bey oluşturmaktadır. Boz Bey soyu ve özellikleri ile bir destan kahramanı kadar öne çıkarılır. Asıl kahraman olan Boz Bey dışında amcası Köse Şemdin de kahramanlığı ile hikâyede övülmektedir. Ayrıca kahramanlığı ile övülen bir diğer kahraman da Çoban Hamet'tir. Çoban Hamet karakteri, Dede Korkut hikâyelerinden olan Salur Kazan hikâyesindeki çoban karakterine benzemektedir.

Hikâye çok uzun olması ve Boz Beyi öne çıkarması bakımından destanî bir üslûba sahiptir. Kahramanlar idealize edilmiş yenilmesi güç veya imkansız olan karakterlerdir. Ayrıca hikâyenin Çelikhan Ağzında nazım kısımların fazlalığı bu düşünceyi kuvvetli kılmaktadır. Metnin son halinde ise nazımlı nesirli kısımların karışık hale dönüşmesi ile hikâye oluşumu sağlanmıştır diyebiliriz.

Hikâyeyi kaynak bakımından; iki aşiret arasındaki savaşların Dede Korkut'taki boy savaşlarına benzemesi nedeni ile, Köprülü'ye göre, “kaynağı Türk an'anesinden gelen mevzular”a dahil edilebilir. Ayrıca hikâyede özellikle savaş sahnelerinin tasvirinde Boz Beyin daha gerçekçi olarak tanıtılmış olması nedeni ile Boratav'a göre, “olmuş vakalar” sınıfına dahil edilebilir.

Hikâye tasniflerine göre; İsmail Habib (Sevük)'e göre, “destanî halk hikâyeleri” sınıfına, Boratav'a göre, “lirik destanlar” sınıfına ve Sakaoglu'na göre, “gerçekçi hikâyeler” sınıfına dahil edilebilir.

3.1.11. KÜÇÜK AHMET

Küçük Ahmet, babasının ölümünden sonra amcası ile arasının açılması nedeni ile gurbete çıkan kahramandır. Döndüğünde aşiretini kurtaran ve gurbette iken sevgilisini yitiren kahramanın serencamları, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber gibi diğer halk hikâyeleri ile benzerlik gösterse de hikâye içerisinde âşık ve hayatına dair bilgilerin yerini kahramanlık konularının aldığı görülmektedir.

Hikâyede “aşk ve kahramanlık” konusu lirik bir havada verilmiştir. Devletin askerleriyle ve Mirdin Kalesi insanları ile savaşan Küçük Ahmet, Köroğlu’nun keleşlerine benzemektedir. Eşkıyalığı nedeni ile dönemin devlet başkanı ile de sorun yaşar. Bu nedenlerle hikâyeyi kaynak bakımından; Boratav’a göre, “Köroğlu menkıbesi ve bu tipte diğer menkıbeler” sınıfına, Elçin ve Köprülü’ye göre, “Eski Türk an’anesinden gelen diğer mevzular” sınıfına dahil edebiliriz.

3.1.12. NASIR AĞA OĞLU SALHE

Hikâyede yedi kişiyi öldürmesi nedeni ile gurbete çıkan, gurbette iken Kaji’ye âşık olan ve daha sonra da Kaji’yi elde edip Kaji için savaş veren bir kahraman bulunmaktadır. Hikâye, olay örgüsü bakımından aşk konulu diğer halk hikâyeleri ile benzerlik göstermektedir.

Konusu “aşk ve kahramanlık” olan hikâye kaynak bakımından; Boratav’a göre, “olmuş vakalar” sınıfında, tasnif bakımından da yine Boratav’a göre; diğer Köroğlu kollarına bağlı “diğer hikâyeler” sınıfına dahil edilebilir.

3.1.13. ŞEHMUZ İLE SİTİ

Şehmuz, kız kardeşi olan Siti’yi yedi kız kardeş karşılığında vermeye yeminlidir. Bu nedenle Siti’yi isteyen ve şartını yerine getirmeyen herkesle mücadele ve savaş halindedir. Şehmuz’un Siti için şart koşması ve bu şartı yerine getirmeyenleri öldürmesi vakası, Dede Korkut hikâyelerinden Bamsi Beyrek hikâyesinde, Banu Çiçek’in kardeşi Deli Karçar’a bağlı olarak da anlatılmaktadır.

Kahramanlığı konu edinen hikâyenin üslubu ve motif halkaları değerlendirildiğinde, gerçek hayatta karşılaşılabilecek bir olayın hikâyeye konu edildiği görülür. Bu nedenle hikâye tasnif bakımından Sakaoğlu’na göre, “gerçekçi hikâye” sınıfına, Boratav’a göre, “diğer

kahramanlık hikâyeleri” sınıfına dahil edilebilir. Kaynak bakımından; Dede Korkut’u çağrıştırmamasından dolayı hikâye, Köprülü ve Elçin’e göre, “Türk kaynağından gelen mevzûlar” sınıfına dahil edilebilir.

3.1.14. AVDİ OĞLU DERVİŞ

Hikâyede Derviş ve kardeşi Sidin’in katıldıkları aşiret toplantısında, Derviş’in Adıl’a karşılık, kan davasını üstlendiğini sembolize eden şartlı fincanı kaldırması ile başlayan olaylar konu edinilir. Aşk ve kahramanlık konulu hikâyede Derviş’in olağanüstü kahraman özelliklerinin sıkça vurgulanıyor olması nedenleri ile Derviş, Köroğlu’na bağlı gelişen hikâyelerdeki kahramanlar ile Dede Korkut’taki kahramanlara benzemektedir diyebiliriz.

Hikâye kaynak bakımından; Köprülü’ye göre, “Eski Türk an’anelerinden gelen mevzular” sınıfa; tasnif bakımından, Boratav’a göre, diğer kahramanlık hikâyeleri sınıfın “Köroğlu dairesine bağlı mevzular” gurubuna dahil edilebilir.

3.1.15. FARZ

Farz hikâyesindeki motif halkalarını ve olay örgüsü dikkatlice incelendiğinde konusunu gerçek hayattan almış izlenimi vermektedir. Bu bakımdan hikâye tasnif edilirken Sakaoğlu’na göre, “gerçekçi hikâyeler” gurubuna dahil edilebilir.

Farz’ın Mılla Padişahı tarafından kandırılarak zorla kaçırılması ve daha sonra kardeşi Sadin ve nişanlısı Ankari tarafından kurtarılması da kahramanlık içeren mevzulardır. Farz ve Ankari’nin nişanlı iken Çol Bey’in kurtulmasını beklemek zorunda oluşları da hikâyede işlenen aşk temasıdır. Bu nedenle hikâyeyi “aşk ve kahramanlık” konulu olarak değerlendirilebilir.

Kaynak bakımından; hikâye gerçekçi yönünün olması nedeni ile Barotov’a göre; “olmuş vak’alar”a dayanan sınıfa dahil edilebilir. Hikâyede âşığın geçmesi, Âşık Abdullah olarak adlandırılan bu karakterin yol gösterici vasfa sahip olması ile âşıklığın kökeni sayılan şamanların vasıfları benzerlik göstermektedir. Ayrıca sevgilisinden ayrılan kahramanın sevgiliyi kurtamaya gitmesi olay örgüsüne âşiklara bağlı olarak anlatılan diğer hikâyelerde de rastlarız. Arzu ile Kamber buna misal olarak gösterilebilir. Bu durumda kaynak sınıflandırmamızda Köprülü’ye ve Elçin’e göre, “eski Türk an’anesinden geçen mevzular”a dahil ederek hikâyeyi değerlendirebiliriz.

3.1.16. HASAN İLE TİLİ

Kardeş olmadıklarını öğrenen iki gencin aşkları ve başlarından geçen olaylar konu edilmiştir. Aşk ve kahramanlık konulu bu hikâye; motif halkası ve olay örgüleri yönünden aşk konulu diğer halk hikâyeleri ile âşıkların hayatı etrafında teşekkül etmesi dışındaki diğer hususlarda benzerlik göstermektedir. Hikâye konusu itibarı ile Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi aşk hikâyelerine benzemekte olup, hikâyede mekan olarak Suriye ile Osmanlı toprakları tercih edilmiştir. Hikâye kahramanlarından Halil Bey ile Köroğlu hikâyelerindeki Kiziroğlu tipi, hikâyelerde işlenen tema ve olay örgüsü bakımından benzerlik gösterirler. Her ikisi de aslında ana kahramandan daha güçlü olmalarına karşın, kahramanların karakterlerinden dolayı onlara kardeş veya keleş olurlar.

Çelikhan Ağzı ile anlatımında kahramanlığın nazımlı ve uzun anlatılması hikâyenin destan kökenli olduğunu düşündürebilir. Ancak, bu türe yönelik şekil özelliklerinin metinde bozulmuş olması ve nazım-nezir karışımı olması; hikâyeye olarak değerlendirmemizi zorunlu kılmaktadır. Destanî üslûb metinde kahramanlığın ve savaşın olduğu bölümlerde daha çok dikkat çekmektedir.

Buna göre hikâyeyi kaynakları bakımından; Köprülü ve Elçin'e göre, "konusunu eski klasik edebiyattan alan" ve tasnif bakımından Boratav'a göre, "diğer kahramanlık hikâyeleri" sınıfına dahil edebiliriz.

3.1.17. HAZAL

Hikâyede Halil Beyin kız kardeşi Fatma Hanım ile evlenen ve bunun için savaşan Tayyar Bey'in daha sonra, bir başkası ile nişanlı olan Hazal için savaşıp kazanması konu edilmiştir

Hikâyede türkölü ve nazımlı bölümlerin anlatımı uzun ve şiir dili iledir. Bu hali bize destandan gelmiş olabileceğini düşündürebilir. Ancak hikâyeye, âşıkların kavuşması sırasında yaşanan zorluklar bakımından klasik edebiyattan gelen diğer halk hikâyelerine benzemektedir. Aşk ve kahramanlık konulu bu hikâyeyi tasnif bakımından; Boratav'a göre, "diğer kahramanlık hikâyeleri" ve İsmail Habip (Sevük)'e göre, "destani halk hikâyeleri" sınıfına dahil etmeyi doğru bulmakayız.

Kaynak bakımından hikâyeyi; Köprülü ve Elçin'e göre, "klasik gelenekten gelen hikâyeler" sınıfında değerlendirebiliriz.

3.1.18. HÜT

Aşk ve kahramanlık konulu olarak değerlendirdiğimiz bu hikâyede; kendi aşiretinden çıkıp Haymana'ya serdar seçilen Ali Ağanın Hüt ile tanışması ve Hüt tarafından kaçırılan karısı Zeynep Hatunu kurtarması konu edilir.

Hüt hikâyesinde Hüt ve kız kardeşi Gülizar'ın tasvirleri hikâyeye masal unsurları katmıştır. Ayrıca Hüt'ün atı ile o attan olmuş tayın özellikleri de olağanüstülükleri ile hikâyeye masal unsuru katarlar.

Hüt, özellikleri bakımından ilk okunduğunda Tepegöz'ü hatırlatır. Hüt de Tepegöz gibi insan yeme özelliğine sahiptir. Tepegöz'ün ölümü yalnızca gözünden vurulması ile olabilmekte iken Hüt'ün ölümü hikâyede yalnızca tabanca ile gerçekleşmektedir. İlk hali ile masal olarak değerlendirebileceğimiz bu hikâyemiz anlatıcının mahareti ile yoğrulmuş ve hikâye unsurları ile zenginleştirilmiştir.

Hikâye kaynak bakımından; Tepegöz'ü hatırlatması ile Elçin ve Köprülü'ye göre, “eski Türk an'anelerinden gelen mevzular” sınıfına dahil edilebilir. Ayrıca Alptekin'e göre, “masal, efsane, kaynaklı” olarak da değerlendirebilir. Tasnif bakımından hikâyeyi İsmail Habip (Sevük) 'e göre; “Dede Korkut Hikâyeleri” sınıfına dahil edebiliriz.

3.1.19. SİH AHMET

Sih Ahmet, Doğu Anadolu'da yaygın olarak anlatılan bir halk hikâyesidir. Hikâyenin yazılı varyantlarına ulaşamamakla beraber; sözlü kaynaklarda, başka anlatıcı olan dedemiz Ali ORAK'tan hikâye derlemesi tarafımızdan yapılmıştır. Derlemiş bulunduğumuz hikâyelerde olay örgülerinin çok fazla değişiklik göstermediğini tespit ettik.

Hikâyede başta zengin iken birden bire yoksullaşan bir aileden geriye kalan Sih Ahmet'in büyümesi ile beraber kazandığı savaşlar ve sahip olduğu olağanüstü güç konu edilir. Rüyada Hz. Hızır'ın elinden ok alan ve on altı yıl boyunca hiçbir düşmana yenilmeyen Sih Ahmet yenilmezliği ile destan kahramanlarına benzemektedir. Ayrıca hikâyede düşman olarak tanıtılan yedi düveli yenen kahraman Sih Ahmet'e, milli vasıflar Türk - cihan hakimiyetini sembolize eden “kıvılcık elma” ifadesi ile yüklenilir. Bilindiği üzere destanların önemli özelliklerinden biri de milli kimliğe sahip olan kahramanın birey kimliğinde toplumu sembolize etmesi ve milli şuuru kahramanlıkları ile ortaya koymasıdır. Bu bağlamda Sih Ahmet'i de hikâyede Osmanlı- Türk düşmanlarını dize getirirken görmekteyiz. Sih Ahmet'in Müslüman askeri olan Osmanlı askerlerini öldürmemesi; buna karşılık düşman olarak

Rusların seçilmesi ve bunların kahraman tarafından Kızıl Elma'ya çıkarılması, “millî, İslâmî” ülkünün bilinçaltı tezahürü olarak yorumlanabilir.

Hikâyede çadır ve olağanüstü at olan Demirkır'ın “sırlı” hali ile avcılık unsurlarının konu edilmesi atlı göçebe kültüre ve dolayısı ile destan unsurlarına bağlı olarak açıklanabilir. Hikâyenin ilk halinin âşıklar tarafından tamamen nazımla anlatıldığını Aşıksever'in “Sih Ahmet 32 hanedir, her hane 72 kelimedir” sözlerinden anlamaktayız. Bugün elimizde bulunan metnin nazım nesir karışık olması ve sözlü gelenekte işlenen hikâyeye zamanla aşk ve aşka bağlı kahramanlık ve gurbet konularının da eklenmiş olması metni halk hikâyesi olarak değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Hikâyede kahramanlık konusu ağırlıklı olarak işlenilmiş olsa da, Sih Ahmet'in Zini'ye aşık olması ile beraber hikâyedeki sergüzeşt de değişmiştir. Bu nedenle hikâyeyi “aşk ve kahramanlık” konulu olarak değerlendirebiliriz.

Destan kaynaklı olabilecek hikâyede mekanın geniş tutulması, yedi düvel ve Ruslarla savaş ve Kızıl Elma ülküsünün olması hikâyeyi kaynak bakımından, Köprülü ve Elçin'e göre; “Türk kaynağından gelen hikâyeler” içerisinde değerlendirmemizi sağlamaktadır.

Sih Ahmet'i adalet dağıtan bir eşkıya rolü ile de gördüğümüz için hikâyeyi tasnif bakımından; Boratav'a göre, “meşhur kaçaklara (eşkıyalara) ve kabadayılara ait halk hikâyesi” olarak değerlendirebiliriz.

3.1.20. SİNEM

Hikâyede Sinem'le nişanlı olan Hüseyin Beyin, herkesin başına bela olan atı yenmesi ve hocanın attığı iftira nedeni ile Sinem'i ölüme terk etmesi konu edilir.

Anlatıcının ağzından hikâyeye motifleri ile süslenen bu hikâyeye aslında masaldan gelen unsurları içinde barındıran bir yapıdadır. Hikâyedeki olağanüstü atın özellikleri ile bu atı yenebilme gücüne sahip olan Hüseyin Beyin tasvirleri masal unsurları taşımaktadır. Bu nedenle hikâyeyi tasnif bakımından, Sakaoğlu'na göre, “olağanüstü kahramanlık” sınıfına; kaynak bakımından; aşk ve kahramanlık konulu olan bu hikâyeyi Alptekin'e göre, “masal, efsane kaynağından gelen halk hikâyeleri” sınıfına dahil edebiliriz

3.1.21. HACI MEHMET OĞLU YUSUF

Konusunu gerçek bir olaydan almış gibi görünen hikâyede; iki amca çocuğu olan Yusuf ve Bekir arasındaki çekişme ile bu çekişmeler neticesinde haksız yere ölen Genç

Abuzer ve onun öcünü almak isteyen Yusuf'un bir köylü tarafından öldürülmesi konu edilmiştir. Kıskançlığın neden olduğu kinin, yaşanan hayatta özellikle taşrada ölümlerle sonuçlanması sıklıkla karşılaşılabilen olaylar arasındadır.

Hikâyeyi kısa ve karşılıklı konuşmalarla zenginleştirilmiş görürüz. Taşrada gerçek hayattan alınmış gibi görünen bu hikâyeyi kaynak bakımından; Boratav'a göre, "olmuş vak'alar" sınıfına; tasnif bakımından Sakaoğlu'na göre, "gerçekçi hikâyeler" sınıfına dahil edebiliriz.

3.1.22. MELEK

Hikâyede babası ölmüş olan Melek'in aşiret tarafından Bekir Ağa ile evlendirilmek istenmesi ve Bekir Ağanın alışveriş için gidişi ile beraber, Bekir Ağanın karısı Fatma Hatun ile kahyası Yusuf'un Melek'i öldürmeleri konu edilir.

Melek hikâyesi, ölen sevgilinin ardından yakılan bir ağıdı konu alan hikâye niteliği taşımaktadır. Bekir Ağanın Melek'in öcünü almaya yemin etmesi ve öcünü aldıktan sonra ağıt yakması durumu âşığının ustalığı ile hikâye haline getirilmiştir.

Hikâyeyi kaynak bakımından Boratav'a göre, "olmuş vak'alar" sınıfına ve Alptekin'e göre, "masal-efsane kaynaklı halk hikâyeleri" sınıfına dahil edebiliriz.

Tasnif bakımından Sakaoğlu'na göre; "gerçekçi hikâyeler" sınıfına ve konu bakımından Banarlı ve İlaydın'a göre, "aşk hikâyeleri" sınıflarına dahil ederek hikâyeyi değerlendirebiliriz.

3.2. HİKÂYELERİN TAHLİLLERİ

Sözlü kültür geleneğinin bir halkası olan halk hikâyeciliği, hikâyelerin derlenip salt metne aktarılmasından ibaret değildir. Sahada toplanan verilere tamamen metin merkezli olarak yaklaşım geliştiren ve bu bağlamda değerlendiren araştırmacılar halk biliminin temel teşkil ettiği diğer bilimlere olan kaynaklığını görmezden gelmişlerdir. Halk edebiyatı ürünlerinin ciddi tahlillerden geçirilip, yöntem geliştirilmesi ise ancak bağlam merkezli teorilerin yaygınlaşması, halk bilimi açısından kıymetinin anlaşılması ve araştırmacılar tarafından tercih önceliği taşınması ile kabul görmüştür. Bağlam merkezli yaklaşım ve teorilerde anlatıcı metnin dışında tutulmamış derlenen tüm bilgiler etraflıca bilim dünyasına sunulmuştur. Bu nedenlerden ötürü biz de Türkiye’de sosyal şartların uygunluğu bakımından daha çok tercih edilen “performans teori”yi (ÇOBANOĞLU, 2002: 265-307) derleme ve tahlillerimizde esas aldık.

3.2.1. MOTİF HALKALARI VE OLAY ÖRGÜSÜ

“Epizot” terimi; edebiyatta, müzikte ve tiyatrodaki sıkça kullanılan bir terimdir. Edebiyatta, özellikle masal efsane ve halk hikâyesinde çeşitli araştırmacılar tarafından, birbirinden farklı anlamlar ifade eden; “özet” ve “bölüm” yerine kullanıldığı görülmektedir.” (ŞİMŞEK, 2002: 502)

“Halk hikâyelerinde epizot, bir metnin birbirinden ayrılan parçalardır. Bu parçalar anlam bakımından birbirini tamamlayarak hikâyeyi meydana getirir. O halde epizot teriminin karşılığı olarak; bölüm, olay halkası veya olay sırası terimlerinden biri kullanılabilir.” (ŞİMŞEK, 2002: 506)

İsmail GÖRKEM hikâye tahlillerinde, “vak’a” yerine “motif halkası” ve “epizot” yerine “bölüm” terimini tercih etmiştir. (GÖRKEM, 2000: 96) Biz de anlam karışıklığına sebebiyet vermemek için bu terimleri kullanmayı tercih ettik.

Aşıksever’in hikâyelerinin tamamı motif halkası ve olay örgüsü bakımından değerlendirildiğinde, genellikle yörede öne çıkan ve sorunlara neden olan gelenek, töre veya kötü şahıslara bağlı konuların tercih edildiğini görmekteyiz. Kahramanlık hikâyelerinin sayıca fazlalığı ve kahramanların sıklıkla halk arasında yaşayan gerçeğe yakın kişilerden

geçilmiş olması hikâyelerinde ki realizmi artırır. “Kuvvet Oğlu Boz” hikâyesinde ana kahraman olan Boz taşrada çok rahat rastlanabilecek bir köy beyine benzemektedir. Savaşa gittiğinde bir anda yüzlercesini yenemez. Tasvirlerde mübalağalı anlatım olsa bile kahramanı on veya on eş kişiyi öldürebilmiş görürüz. Aynı durum anlatıcının kendi tasnifi olan Hasan ile Hüseyin hikâyesinde de söz konusudur. Hasan ve Hüseyin yaylalarını işgal etmiş olan düşman aşirete savaşa giderler. Hikâyede onların karşılına yüzlerce kişi değil, bir önder ve yedi yardımcısı çıkarılır. Bişûreli Fatma hikâyesinde Fatma ve beş amca oğlu diyar diyar gezerler. Yolda yüzlerce kişi ile değil bir veya iki kişi ile mücadele ederler. Ala oğlu Hame hikâyesinde iki aşiret arasında süregelen kan davası işlemiş, savaş esnasında iki aşiretin güçleri birbirine yakın verilmiştir. Düşman aşiretin sayıca çokluğu varken, sayıca az olan kahramanların olduğu aşiretin silah yönünden üstünlüğü vardır. Düşman aşirete silah yardımı başka güç tarafından getirilir ve savaşı kahramanlarımız kaybederler. Savaşın kaybedilmesi ile biten halk hikâyelerine hikâyecilik gleneğinde pek rastlayamayız.

Aşıksever’in hikâyelerinden Sih Ahmet, Avdi Oğlu Derviş, Hasan ile Tili, Memo ile Zini hikâyeleri hariç diğer tüm hikâyeleri için, olay örgülerinde kurgusal realite bulunmaktadır diyebiliriz.

Bu realiteleri modern edebi ürünlerimiz olan romanlarla bağdaştırabiliriz. Roman, yazarın kurgu dünyasının mahsulü olan konusunu gerçek hayattan da alınabilen edebi türdür. Aşıksever’in devam ettirdiği hikâyecilik geleneğinde de gerçek hayatta gerçekleşmiş olması kuvvetle ihtimal olan olayların kurgulanıp yeniden işlendiğini ve dinleyiciye aktarıldığını görmekteyiz.

Aşıksever’in hikâyelerinde gurbet, sevgiliyi aramak için (MZ) olduğu gibi bir davadan kaçma (H) veya iyi ve güçlü bir Beye sığınma (ŞŞ) şeklinde de olabilmektedir. Bunların dışında kuraklık nedeni ile yerini yurdunu bırakmak zorunda kalıp başka aşiretlere veya memleketlere göç etmek zorunda kalan aşiret, omak veya köylüye de rastlarız. (BF, H)

1. ÂŞIK GARİP

Giriş

1. İbrahim yoksul kimsesiz biridir. Zeynep Hatunla evlidir. Hiçbir işi beceremeyince, bir değnek bulup, saz yapar ve çalmaya başlar. Fılat şehrinde otururlar.

2. Fılat Şehri’nde Tarsus’a göç ederler. Burada bir oğlu olur. Adını Âşık Garip koyar. Bir de Fatma adlı kızı vardır.

3. Âşık Garip yedi yaşına gelince, babası İbrahim ölür.

Gelişme

1. Annesi Âşık Garip'i para kazanıp, karınlarını doyurması için işe koyar. Âşık hangi işe giderse gitsin eline yüzüne bulaştırır. Babasının ne iş yaptığını annesinden öğrenir.

2. Âşık Garip rüya görür. Rüyasından sonra sazı eline aldığında yetmiş iki dilden çalmaya başlar.

3. Hoca Sina denilen Tarsus hocasının kızı olan Şahsenem de Âşık Garip'i dinler ve âşık olur. Âşık Garip annesini alır ve Şahsenem'i istemeye giderler.

4. Âşık Garip yoksul olduğundan çeyiz parası toplamak için yola çıkar. Önce Halep'e oradan da Şam'a gider. Üç yıl, üç gün, üç saat ve üç saniyelik zamanı vardır. Şam'a gidince Âşık Garip her şeyi unuttur.

5. Üç yıl geçer Âşık Garip dönmez. Annesi ve kız kardeşi ağlamaktan kör olurlar Şahsenem, annesi ve kız kardeşi yoldan geçen kervanı durdururlar. Bu kervan yılda bir kere geçen büyük kervandır. Kervancı başına dertlerini anlatırlar. Kervancı başı yemin eder ve yanına bir adamını da alarak Şam'a yol alır.

6. Yolda Şam Şehri'nin adını unuturlar. Kavgalarını çözdükleri iki kerdeş bunlara Şam'ı hatırlatır. Kırk gün sonra Şam'a varırlar.

7. Şam'da tüccar başı Hacı Efendi'nin de yardımı ile Âşık Garip'i bulurlar. Annesini, kız kardeşini ve Şahsenem'i hatırlatırlar.

8. Âşık Garip Şahsenem için aldığı bohça ile yola düşer. Üç saat, üç dakika, üç saniyesi kala Hz. Hızır gelip onu evinin kapısının önüne bırakır.

9. Hz. Hızır bir mendil verir. Mendili annesinin ve kız kardeşinin gözlerine sürer, ikisinin de gözleri açılır.

10. Şahsenem'in düğün davulu çalınmaktadır. Şahsenem saatin dolmasını bekler. Kimseyi kendisine yaklaştırmaz. Âşık Garip'in kız kardeşinin gösterdiği yüzükten sonra dışarı çıkar.

11. Âşık Garip cemaate gidip sazını çalmaya başlar.

Sonuç

1. Cemaattekiler Âşık Garip'i tanırlar. Şahsenem'le düğün davulu çalınan Hacı Mehmet Bey gönül rızası ile Şahsenem'i Âşık Garip'e verir.

2. Âşık Garip de kız kardeşini Hacı Mehmet Bey'e gelin eder.

3. Birinci hafta Hacı Mehmet'le Fatma Hatun'a ikinci hafta da Şahsenem'le Âşık Garip'e düğün yapılır.

2. LEYLA İLE MECNÛN

Giriş

1. Rahlili Mir'in yedi evlilikten sonra bir oğlu olur. Adını Mehmet Emin koyar.
2. Mehmet Emin büyür. Babası ona bir kız beğenip göstermesini söyler.

Gelişme

1. Mehmet Emin kırk yiğidiyle gezerken Musul oğlu denilen kişinin çadırına rastlar. Ona misafir olur.

2. Çadırda iken Musul Oğlu'nun kızı Ayn'ı görür aşık olur. Ayn da onu rüyasında görmüş, aşık olmuştur. Mehmet Emin, Ayn'la evlenmesi, kavuşması karşılığında evlendiği gece canının alması için dua eder.

3. Mehmet Emin kırk yiğidiyle ava çıkar. Bir ceylan görür ve takip eder. Yanında kırk yiğidinden kimse kalmaz. Mehmet Emin bir mağarada yaşlı bir kadına rastlar. Kadın ona yaptığı duanın kabul olduğunu, o ceylanın da onun duası olduğunu söyler.

4. Rahlili Mir, Mehmet Emin'in Ayn'a sevdalandığını duyar. Ayn'ı gelin edip getirirler.

5. Düğün gecesi Azrail gelir. Ayn'ın duası ve isteği üzerine o gece gerdeğe girerler. Ertesi sabah Mehmet Emin Ayn'ın dizine yatarken Azrail canını alır.

6. Rahlili Mir, oğlunun ölümünden Ayn'ı suçlar ve onu kovar. Ayn dağa kaçır. Mehmet Emin'in bulunduğu yaşlı kadına gider. Ayn burada iken hamile olduğunu anlar.

7. Yaşlı kadın Rahlili Mir'e ve Musul Oğlu'na durumu anlatan mektup gönderir. Musul Oğlu gelip kızını alır.

8. Ayn'ın bir oğlu olur. Adını Mecnûn koyarlar, Mecnûn çok kısa bir sürede büyür.

9. Mecnûn yazın yaylaya gelen göçebe Mustafa'nın kızı Leyla'yı görür. Birbirlerine aşık olurlar.

10. Ertesi yıl yine göçebeler yaylaya çıkar. Mecnûn derbeder bir halde çeşme başında Leyla'yı beklemektedir. Leyla Allah'ın lütfu ile tüm yaratıkların dilini bilmektedir. Bir kuş Leyla'ya Mecnûn'un bu halini anlatır.

11. Leyla çeşmenin başına gelir ve Mecnûn'u bulur.

Sonuç

1. Leyla'nın annesi çeşme başına gelir. Mecnûn ve Leyla'yı sarılırken görür.

2. Leyla ile Mecnûn çok utanırlar. Gökte iki yıldız olmayı dilerler. Duaları kabul olur.
3. Kışın ovada yazın yaylada bu iki yıldız görünür.

3. MEMO İLE ZİNİ

Giriş

1. Memo'nun babasının adı Mehmet Emin, Annesinin adı Zeliha'dır. Memo küçükken okula gönderilir; ancak Memo her şeyi bildiğinden ona hoca dayandıramazlar.

2. Mehmet Emin ölür. Memo Muğure –İstanbul – serdarı olur.

3. Memo bir gece rüyasında, bir adamın gelip yastığının altına bir kitap bıraktığını görür. Uyandığında kitabı yastığının altında bulur. Bir anda yetmiş iki dili ve on iki ilmi öğrenir.

Gelişme

1. Memo büyür. Güzelliği ve namı yayılır. Güzelliğini Revan Padişahı olan peri padişahının üç kızı da duyar. Bu üç kız Memo ile güzel Zini'yi karşılaştırmaya yemin ederler.

2. Bu peri kızları Memo ile Zini'yi bir gece, Memo'nun evinde karşılaştırırlar. Memo ile Zini uzun uzun atışır, tartışırlar, sonra birbirlerinin yüzüklerini değiştirirler. Peri kızları Zini'yi Cizre'ye, evine götürürler.

3. Sabah olduğunda Memo ile Zini uyanınca birbirlerini göremezler. Zini hastalanıp yataklara düşer. Hiç bir alim derdine derman bulamaz. Memo da dayanamaz annesinden izin alıp Cizre'ye yola çıkar.

4. Şeytan Bako yıldıznameye bakar ve Memo'nun geldiğini görür. Kızını Cizre şartı olan Fırat nehrinin kenarına gönderir. Şeytan Bako'nun kızı Lifehan Memo'ya Fırat'ın karşısında bekler. Memo'ya kendisini Zini olarak tanıtır. Onu kandırarak derin yerden geçmeye zorlar. Memo'nun ölüp boğulup ölmesini amaçlar. Memo üç kez derin yere doğru atıyla adım atar, her defasında Hz. Hızır gelip engeller. Üçüncü kez adım attığında ise Hz. Hızır gelip, atın başından tutar ve koyun keçi geçidinden geçirerek karşıya götürür.

5. Şeytan Bako kızının başarılı olmadığını görür. Memo'yu Cizre yollarının kesiştiği yerde hoca kılığında karşılar. Amacı onu kandırıp Cizre'nin soytarılarına öldürtmektir. Memo'nun atını da kendisi alacaktır. Memo'ya yanlış yolu tarif eder. Memo onun şeytan olduğunu anlar.

6. Memo onun tarif ettiği yoldan gitmez; ancak Cizre'ye geldiğinde yine kaybolur. Şeytan onu hayvanların satıldığı mezata götürür. Tüm Cizre Memo'nun atının başına toplanır.

7. Gri Şalvarlı Mustafa denilen Cizre'nin en zengin adamı Memo'yu görür ve sahip çıkar. Bu sırada Şeytanın kandırdığı kötüler de Memo'yu öldürüp, atı almak için arkalarından gelirler.

8. Gri Şalvarlı Musto, Memo'yu Cizre'nin yiğit adamları olan, Zini'nin amcaoğulları Deli Hasan, Tacdin ve Cako'nun evine götürür.

9. Deli Hasan; Memo'nun derdinin aşk derdi olduğunu öğrenir. Cizre'deki tüm kadın ve kızlara haber verir. Kendi karısı olan Zini'nin ablası Siti de dahil tüm kadınlara çeşmenin önünden geçmelerini emreder. Memo beğendiğini alacaktır.

10. Zini hastalığının otuz dokuzuncu günündedir. Aç ve susuz kalmıştır, ölümü beklenmektedir. Memo'nun geldiğini rüyasında görünce iyileşir. Çağrılan kadınlar kervanına o da girer. Memo onu görünce Deli Hasan ve diğerlerine Zini'yi işaret eder. Deli Hasan Zini'yi getirip Memo ile odaya koyar.

11. Şeytan bunu görür. Zini'nin babası Mir'e bunu haber verir. Şeytan ve Mir, Memo ile Zini'nin odasına gelirler. Zini Memo'nun kürkünün altına saklanır. Şeytan ve Memo dama oyununa başlarlar. Altı oyun sonunda Şeytan kazanır, kürkü kaldırır Zini güvercin donuna girip, uçar. Memo ölümden kurtulur.

Sonuç

1. Zini'yi babası odasına kilitler, dışarı bırakmaz.
2. Şeytan Bako Memo için kırk metre derinliğinde zindan kazdırır. Memo'yu gizlice kaçıırıp oraya hapseder ve yıldıznameden Memo'nun zehirli nar ile öleceğini görür.
3. Zehirli bir narı Zini'ye ulaştırır. Zini'yi Memo'nun zindanının tepesine götürür. Memo narın zehirli olduğunu bilir. Zini'den narı ister, Zini hemen narı aşağı atar.
4. Memo narın zehirli olduğunu söyleyince Zini de Deli Hasan'ın yardımını ile kendisini aşağıya atar ve ikisi de ölürler.
5. Memo ile Zini'nin mezarlarını yan yana gömerler. Şeytan Bako yine durmaz, ölür ve mezarını aralarına koydurur. Memo ile Zini'nin mezarlarından gül biter, tam kavuşacakları esnada aralarında bir diken çıkar ve engel olur. Memo ile Zini mahşerde kavuşacaklardır.

4. ALE OĞLU HAME

Giriş

1. Utmanak aşiretini Ale Oğlu Hame ve Mamad yönetirler. Mamad gençtir, Ala Oğlu Hame ise yetmiş- yetmiş beş yaşlarındadır. Bunların bir de Hüseyin adlı bir yiyenleri vardır.

2. Utmanak aşireti kışın ovaya, yazın yaylaya göç eden ve hayvancılıkla uğraşan bir kabiledir. Roşkotan Aşireti ile çok eskiden süregelen davaları ve savaşları vardır. Roşkotanlar başka dine mensupturlar.

3. Utmanak aşiretinin topraklarında hiç tuz yoktur. Hayvanlara verecek tuz bulamayan aşiretli yemeklerine bile kullanacak tuz bulamaz hale gelirler. Tuz almak için Roşkotan aşiretini geçmeleri gerekmektedir.

4. Utmanak aşiretindekiler çok eskiden bir devletle savaşmışlar ve “nasrasni” denilen silahları ve cephaneyi ele geçirmişlerdir. Fato Paşa da bu cephaneyi istemektedir. Bu nedenle o da Utmanak Aşireti işe düşmandır. Fato Paşa silahları çalınan aşiretin başına geçen yeni serdardır.

Gelişme

1. Hame'nin isteği üzerine her evden bir adam gelir. Yetmiş kişi ve doksan katırla yola çıkılır.

2. Gece yarısı Roşkotanlardan kimseye görünemden tuzu yükleyip dönerler.

3. Yolda suları biten kervanın içinde bulunan aşçı eskiden Roşkotan aşiretinde olan biridir, hainlik eder ve yemeklere tuzu çok koyar.

4. Mamad ve yiyen Hüseyin su ve ayran almak için Roşkotan aşiretine giderler.

5. Roşkotan ileri gelenlerinden Gavur Kesper bunları görür ayran bulma bahanesi ile aşirete haber vermeye gider. Kesper'in kızları Firdevs ve Sedef onlara ayran verir ve babalarının gerçek niyetlerini anlatırlar.

6. Kesper, Filit'e haber verir. Filit'i Hüseyin öldüremek üzere iken Filit'in annesi Şame araya girer ve Hüseyin onu bağışlar. Hüseyin ve Mamad gelip, kervana yetişirler.

7. Kesper ve Filit aşiretlerinin diğer lideri olan Yusuf'u da aralarına aldıktan sonra Batman köprüsünde Utmanak kervanının önünü keserler. Fato Paşa'ya da haber göndermişlerdir.

8. Hame, Filit ve Kesper'i öldürür. Fato Paşa'nın askeri da savaşa gelince Utmanaklılar kaybetmeye başlarlar.

Sonuç

1. Hüseyin, Hame ve on beş kişi dışında, Mamad da dahil tüm Utmanaklılar ölür.
2. Geri kalanlar katırlarının da yardımı ile Batman nehrinden yüzerek karşıya geçip kurtulurlar.

Hikâyede çift halkalı olaylar zinciri bulunmaz. Hikâyenin giriş kısmında geniş geniş Utmanak aşiretine ve geçmişlerine yönelik bilgiler verilir. Bu bilgilerin kapsamı roman geleneğine bağlı geniş tasvirlerle benzetmektedir. Hikâyede geri dönüşlerle bilgilendirme yalnızca ilk bölüm olan giriş kısmında vardır. Dinleyici ayrıntılı olarak bilgilendirildikten sonra asıl vakaya geçilmiştir.

5. BIŞURELİ FATMA

Giriş

1.Yirmi dört sülalelik Bişure aşiretinin reisleri; Gülşen Bey, Yusuf Bey ve Ahmet Bey'dir. Bunlar kardeşlerdir. Gülşen Bey'in bir kızı olur, adını Fatma koyarlar. Yusuf Bey'in de bir oğlu olur adını da Sidin koyarlar. Ahmet Bey'in de beş oğlu olur.

2.Yusuf Bey ve Ahmet Bey ölürler. Gülşen Bey Ahmet Bey'in beş çocuğunu yanına alır. Sidin ise kendi kendine büyür.

3.Gülşen Bey aşiretinde gezerken yolda bulduğu birine acır, yanına alır; adını da Fella Mustafa koyar.

4.Gülşen Bey ölür. Aşiret toplanır, Sidin Bey'e gider ve onu kendilerine ağa seçer.

Gelişme

1.Aşiretin isteği ile Fatma ve Sidin anlaşıp nişanlanırlar. Sidin düğün hazırlığı için mühlet ister.

2. Fella Mustafa sahte bir mektupla Sidin'i Diyarbakır'daki İsmail ve Hafız Paşa'ya şikâyet eder. Paşalar, Sidin'i çağırırlar. Sidin'in yazdığı cevabı Fella Mustafa kendi cevabı ile yolda değiştirir.

3. İsmail ve Hafız Paşalar gelirler. Fella Mustafa'nın şahitliği ile yetmiş iki katilli diye fermanı Sidin'in boynuna asarlar. Yüz bir seneye mahkum ederler.

4. Fatma erkek elbiselerini giyinip, silahlarını kuşanıp, tüm altınlarını da yanına alır. Beş amca oğlu ile Sidin'in arkasından gider.

5. Fatma babasının defterinden Diyarbakır'da bulunan baba dostu Fendu Bey'i bulur. Fendu Bey'den Sidin'in Siverek'e gönderildiğini öğrenirler.

6. Siverek'e gelirler. Fatma ve beş amca oğlu yine babasının defterinden adını buldukları Hüseyin Bey'in yanına giderler. Hüseyin Bey onlara, Sidin'in Adana'ya sevk edildiğini söyler.

7. Adana da baba dostu Sabri Bey'in yanına giderler. Sabri Bey, Sidin'in Tarsus Kalesine götürüldüğünü söyler.

8. Tarsus Kalesine gelirler Defterden adını buldukları baba dostu olan Ahmet Bey'in yanına giderler. Ahmet Bey'den Sidin'in Misisi'ye gönderildiğini öğrenirler. Beş kardeş, Ahmet Bey'i kötü niyetinden dolayı öldürürler. Beş kardeşten ikisi burada tutuklanır.

9. Fatma ve geri kalan üç kardeş, Misisi'ye gelirler. Burada baba dostu Abuzer Efendiyi bulurlar. O gece orada konaklarlar. Fatma, kendisine yeltenen Abuzer Efendiyi öldürür. Diğer üç kardeş de Abuzer Efendinin oğlu Müfettiş Mehmet tarafından bağlanmıştır. Fatma onları da kurtarır. Sidin'in Bedan Kalesine gittiğini öğrenirler ve ordan kaçarlar.

10. Fatma ve üç amca oğlu Belan Kalesine gelirler. Bu sırada Mehmet Bey babasının öldürüldüğünü görür; ama Fatma'ya hak verir. Mehmet Bey Belan'da Fatma ve amca oğullarına yetişir; onlara yardım eder. Belan limanında İstanbul'a gidecek olan vapura yetişirler. Sidin bu vapurdadır.

11. Mehmet Bey vapurda Sidin'i bulur ve Fatma'nın yanına getirir. Fella Mustafa'nın yeniden şikâyeti üzerine Sidin ayrı götürülür. Fatma ve diğerleri de kelepçelenir, geri gönderilir.

12. Sidin, Osman Paşa'nın huzuruna getirilir. Osman Paşa yakınlarının gelip onu aklamaları için ona kırk gün verir.

13. Fatma, üç amca oğlu ve Mehmet Bey İstanbul'a gelirler. Burada babasının amcasını bulurlar. Hep beraber Sidin'i aramaya koyulurlar.

14 .Otuz birinci gün Fatma Sidin'i ölmek üzereyken bulur, getirir. Sidin sekiz günde iyileşir.

Sonuç

1. Sidin iyileşince yeniden hapse döner ve kırkıncı gün Osman Paşanın huzuruna çıkarılır.

2. Osman Paşa, Fatma, üç amca oğlu ve Mehmet Bey'i görür, onları dinler. Sidin'i, onu kurtaran jandarmayı ve tutuklu bulunan iki amca oğlunu serbest bırakır. Fella Mustafa'yı da cezalandırması için Fatma'ya verir.

3. Bişure'ye dönerler, Fella Mustafa'yı amca oğullarından Abuzer öldürür.

4 .Sidin ve Fatma için kırk gün kırk gece düğün yapılır.

6. CARSIM BEY

Giriş

1. Bin yedi yüz evlik Kerkük Aşiretinin reisi Bereket Beydir. Bereket Beyin Carsım adlı bir oğlu ve Elifnur adlı bir kızı olur.

2. Carsım Bey on üç- on dört yaşlarına gelince, babaları Bereket Bey ölür.

3. Aşiret toplanıp Elifnur'un yanına gelir. Elifnur'u Carsım Bey büyüyünceye kadar serdar seçerler.

Gelişme

1. Elifnur saçını feshinin altına alıp, erkek gibi giyinerek serdarlık yapar.

2. Kerkük'e yağmur yağmaz, kıtlık başlar.

3. Göç etmeye mecbur kalan aşiret toplanıp Elifnur'a gelir. Elifnur'dan çare bulmasını isterler.

4. Carsım Bey on üç, on dört yaşlarına gelmiştir. Elifnur ağalık kürkünü, yani serdarlığı Carsım Bey'e bırakır.

5. Elifnur Carsım Bey'i bin yüz çeşmeye sahip, Türkmen Aşireti olan Miseydin Ovasına gönderir. Miseydin reisi Hüseyin Bey'le görüşüp göç için izin almasını söyler.

6. Carsım Bey, Hüseyin Bey'e gider; ancak bir şey söylemeden geri döner. Hüseyin Bey, niye geldiğini sormamıştır.

7. Carsım Bey aşiretine döndüğünde herkesi çaresiz görür. Elifnur'un da yönlendirmesi ile aşiretine Miseydin'e göç etmelerini emreder.

8. Kerkük aşireti göç edip, Miseydin Ovasına gelir, bin yedi yüz çeşmenin üzerine çadırını kurup, yerleşirler.

9. Hüseyin Bey ovasına yabancıların yerleştiğini görür. Buna kızar, aşiretini toplar ve kendisi gibi kırk adamı da alıp, gider.

10. Elifnur Hüseyin Bey'in adamlarıyla geldiğini görünce kardeşine; çoban kılığına girerek onları karşılamasını ve onlara yumuşak davranmasını söyler.

11. Carsım Bey ve Hüseyin Bey'in karşılıklı atışmalarından sonra Carsım Bey, Hüseyin Bey'i yener ve onu kırk yiğidiyle beraber yemeğe gelmeye zorlar.

12. Hüseyin Bey yemeğe gelir ve Elifnur'u görür. Carsım Bey'den Elifnur'u ister. Carsım Bey, tartıştıkları esnada Hüseyin Bey'in kullandığı cümleler nedeni ile kız kardeşini vermeyi kabul etmez.

13. Bunun üzerine Hüseyin Bey aşiretini toplayıp, Carsım Bey'in üzerine savaşa gelir. Savaşı Carsım Bey kazanır, Hüseyin Bey kaçar.

14. Hüseyin Bey aşiretinden yaşı yüz-yüz onun üzerinde olan bir ihtiyarın tavsiyesi ile Carsım Bey'i yemeğe çağırır. Carsım Bey'in yemeğine zehir katar.

15. Carsım Bey zehirli yemeği yer; ancak daha zehir tesir etmeden, yemeğine zehrin katıldığını fark eder. Belindeki tabancasını çıkarıp, Hüseyin Bey'i öldürür.

16. Hüseyin Bey'in abisi Ahmet Bey kardeşinin öldürüldüğünü duyunca gelir. Yaptığı araştırmalar sonunda kardeşinin suçlu olduğunu anlar. Yanındaki yirmi dört saatlik ilacı Carsım Bey'e götürür ve onu iyileştirir.

Sonuç

1. Carsım Bey ablası Elifnur'u düğün dernekle Ahmet Bey'e verir. Ahmet Bey de kız kardeşi Ümmühan'ı ve Misedin tapusunu Carsım Bey'e verir. Ayrıca Türkmen mührünü de ona verir. Carsım Bey tüm aşirete serdar olur.

2. Kerkük'e yağmur yağmaya başlamıştır. Carsım Bey'in aşiretini Kerkük'e taşırlar. Kışın Kerkük'te, yazın Misedin'de yaşarlar.

Hikâyede olay örgüsü tek zincirli devam etmiştir. Kahramanlar birbirinden ayrılmamaktadır. Olay örgüsündeki vakalar birbirine iyi bağlanmış olup, olaylar arasında kopukluk bulunmaz. Hikâye anlatıcısı dinleyicinin kafasında boşluk bırakacak hiçbir ayrıntıyı atlamamakta ve tüm bağları kuvvetli tutmaktadır.

7. HASAN HÜSEYİN

Giriş

1. Ahmet Bey ve Bekir Bey, Sürece'ye reis olan iki kardeşdir. Ahmet Bey'in bir oğlu olur, adını Hasan koyarlar. Bekir Bey'in bir oğlu olur bir de kızı olur. Oğluna Hüseyin, kızına da Nazır adını verir.

2. Ahmet Bey ölür. Bekir Bey yalnız kalınca Hasan'ı da yanına alır. Sahip olduğu yaylaları tek başına nasıl koruyacağını düşünür ve ağlar.

3. Yezithan aşiretinin de reisi Abdullah Bey'dir. Abdullah Bey, Ahmet Bey'in öldüğünü duyunca aşiretini toplayıp, Bekir Bey ve aşiretine ait olan Avcılar Ovasına göç eder.

Gelişme

1.Hasan Bey Yezithan aşiretinin göç ettiğini, yaylanın işgal edildiğini amcasından öğrenir.

2. Hasan ve Hüseyin evden kimseye görünmeden kaçmayı düşünürler.

3. Nazır bunu öğrenir ve gidip babasına söyler. Bekir Bey gece gizlice Hasan ve Hüseyin'in odasına girer, silahlarının mermi yerini kırar. Amaç kırık silahı gören çocukların savaşa girmelerine engel olmaktır.

4. Hasan ile Hüseyin Bekir Bey'in silahları kırdığından habersiz kimseye görünmeden kaçarlar.

5. Hasan ile Hüseyin Avcılar Ovasına avcı gibi giderler. İkisi de farklı yerlerde pusuya yatarlar. Abdullah Bey ve yedi adamı geldiğinde Hasan ve Hüseyin'i yaralarlar.

6. Nazır Hasan ve Hüseyin'i evde göremeyince erkek gibi giyinip, silahlanarak arkalarından gider. Hasan'ı yaralı görür. Onun yanına gitmeye çalışırken Abdullah Bey ve adamlarıyla savaşır. Abdullah Bey'i öldürür. Yeni mermileri takamaz. Abdullah Bey'in adamlarından Neşet Bey tarafından vurulur. Yaralı olmasına karşın Hasan'a kavuşur ve silahı Hasan'a vermeyi başarır. Hasan yedi adamı da vurur.

7. Nazır ölür. Bekir Bey Nazır'dan sonra arkalarından gider.

8. Hasan amca kızının ölümünden ve kendilerinin yaralanmalarından amcasını sorumlu tuttuğundan amcasına silahı doğrultur. Bekir Bey onu ikna eder. Bekir Bey kızı Naxır'ın cenazesi ile, Hasan ve Hüseyin'i alıp, Sürüce'ye götürür.

Sonuç

1. Nazır'ı defnederler. Hasan ve Hüseyin kırk gün Urfa hastanesinde kalırlar. Bekir Bey başlarından ayrılmaz. İyileştikten sonra dönerler.

2. Ertesi yıl Nazır'ın öldüğü yerde Nazır'ı anarlar. Yayalaya göç ederler. Bekir Bey, Hasan ve Hüseyin Yezithan aşiretine savaş açar ve kazanırlar.

3.Yezithan aşiretinden iki kız ile Hasan ve Hüseyin evlendirilir. Hasan'ı aşirete reis seçerler.

8. İHSAN BEY VE MAHMUT BEY

Giriş

1. Reşan aşiretinin ağaları olan Alişehir Bey ve Aslan Bey kardeştir. Aşiretleri yoksul düşünce İzollu Aşiretine ait olan Bızık Harabesine gelirler.

2. İzollu Ağası olan Halil Bey gelip onları öldürür.
3. Alişehir Bey olan Halil Bey'in adlarını İhsan ve Mahmut birer erkek çocukları vardır, onlar büyürler.

Gelişme

1. İhsan ve Mahmut Alüt aşiretinde sığırcılık yaparlar. Bir düğünde köylülerden birinden babalarının Halil Bey tarafından öldürüldüğünü, öğrenirler.
2. Halil Bey ve yedi oğlu her yıl kendilerine bağlı köylerden vergi toplarlar. İhsan ve Mahmut Bey silahlanıp, Halil Bey ve oğullarının geçtiği yolları beklerler. Bu sırada Halil Bey'in yanında Reşan aşiretinden Arap Bilal de vardır.
3. İhsan ve Mahmut'un yanlarındaki silah ve malzeme azdır. Arap Bilal'in ikna etmesiyle Halil Bey onları köy yolunda iken öldürmez.
4. İhsan ve Mahmut hazırlıklarını artırır. "Tam amca" denilen yaşlı adamı ve "Kafir Yusuf" denilen bir başka adamı Halil Bey'in gideceği yerlere gözcü koyarlar.
5. Tam Amca Halil Bey ve yanındakilerin Sofi Kurçik denilen birinin evinde dinlenmek için durduklarını İhsan Bey ve Mahmut Bey'e haber verir.
6. İhsan ve Mahmut gelirler. İhsan, Halil ve altı oğlunu bir de Arap Bilal'i öldürür. Halil Bey'in oğullarından Kaplan Bey kaçır.
7. İhsan Bey, Kaplan Bey'e yetişir ve onu da yoda öldürür.
8. Halil Bey'in karısının Kara Kulak adında acımasız bir kardeşi vardır. Ona haber gider.
9. İhsan Bey ve Mahmut Bey aşiretlerini yaylaya göç ettirirken tüm İzollular ve Kara Kulak bunların yolunu keser. İhsan ve Mahmut aşireti yaylaya çıkardıktan sonra dönerler, savaşa girerler.

Sonuç

1. İhsan Bey ve Mahmut Bey savaşta hemen hemen tüm İzolluları öldürürler. Kara Kulak fırsatını bulduğu bir anda İhsan Bey'i hedef alır ve onu vurur. Mahmut Bey de Kara Kulak'ı öldürür.
2. Mahmut Bey, İhsan Bey'i alıp annesine getirir. İhsan Bey orada ölür.

9. İSKENDER AĞA

Giriş

1. Ali Ağa ve İskender Ağa kardeşlerdir. Muş Kalesinin ileri gelenleridir. İkisi de evlidir. Ali Ağa'nın eşinin ismi Fatma, İskender Ağa'nın eşinin ismi Hatice'dir. Hatice Hatun hamiledir. Bir de Kudret adlı bir kızları vardır.

2. Ali Ağa ile Hatice arasında gizli bir aşk başlamıştır. İkisi de anlaşarak İskender Ağa ve diğer aile üyelerinin hepsini öldürmeyi kararlaştırırlar. Hatice Hatun, Ali Ağaya herkesi öldürmesi için kurnazca fikirler verir.

Gelişme

1. Ali Ağa bir konak yapar. Tüm Muş ileri gelenlerini ve İskender Bey'i yemeğe çağırır.

2. Bu esnada İskender Bey'in yemeğine zehir katar. İskender Beyin zehirlendiği anlaşılınca Ali Bey karısı Fatma Hatunu çağırır. Fatma Hatunun zehirlediğini iddia ederek karısını öldürür..

3. Hatice Hatun ikiz erkek çocuğu doğurur. Kudret bu müjdeyi vermek için amcasının konağına gider ve babasını yaralı bulur. Geri dönüp yeni doğan erkek kardeşlerini alır ve babasını ölmeden kardeşlerini babasına yetiştirir.

4. İskender Ağa oğullarına Yusuf ve Aziz isimlerini verir ve ölür.

5. Ali Ağa, İskender Ağanın can düşmanı olan Harem Kesi'yi bulur. Kudret'i kandırır, Kudret ve iki çocuğu Harem Kesi'ye verir. Harem Kesi'den çocukların kanlı gömleğini ister.

6. Harem Kesi yolda çocuklara işkence yapar, Kudret bayılır. Bir çeşmenin başına gelirler. Burada Hz. Hızır gelip, Harem Kesi'yi kovar.

7. Çocukları daha sonra bir kervan bulur. Kervancı başı Ahmet Bey'in çocuğu yoktur. Bunları evlat edinir.

8. Yusuf ve Aziz Bey on üç on dört yaşına gelirler. Gerçek anne ve babalarını, memleketlerini ve tüm olayı Kudret'ten öğrenirler.

9. Kudret ve iki kardeşi Ahmet Bey ve karısından izin alıp Muş Kalesine gelirler. Burada baba dostları Ataş Par'ı bulurlar.

10. Yusuf ve Aziz ablalarını Ataş Par'ın evine bırakır, Muş Kalesini araştırırlar. Ali Ağa onları tanır ve yakalatıp zindana atar.

11. Ataş Par evinin altından yol açar, ölmeden ikisini de kurtarır, evine getirir. Kudret onlara bakar ve iyileştirir. Yanlarına çok sayıda adam toplarlar, savaşa girerler.

Sonuç

1. Ali Ağa savaşta ölür.
2. Aziz ve Yusuf Hatice Hatunu alıp, ablaları Kudret'e teslim ederler. Kudret Hatice Hatunu öldürür.

Hikâyede asıl vakalar ikiye ayrılmaktadır. Birinci bölümde asıl kahraman İskender Ağadır. Olaylar onun etrafında cereyan eder. İkinci bölümde ise asıl kahramanlar olarak Yusuf ile Aziz'i görürüz. Onların amaçları doğrultusunda olayların seyri devam eder. Birden fazla kuşağın anlatıldığı olay halkalarının roman sanatına bağlı olarak geliştiğini görmekteyiz. Kıralk Konak romanını buna örnek gösterebiliriz.

10. KUVVET OĞLU BOZ

Giriş

1. Kuvvet Bey ve Köse Şemdin Şakak Aşiretini yöneten iki kardeştir. Kuvvet Bey'in bir oğlu olur. Adını Boz koyar. Köse Şemdin'in de Ömer adlı bir oğlu ve Zeynep adlı bir kızı olur.

2. Çocuklar büyürler, Kuvvet Bey oğlu Boz ile yiyeni Zeynep'i evlendirdikten sonra ölür.

Gelişme

1. Köse Şemdin, Boz'un annesi Zeynep Hatun'a evlenmek isteğini ileten bir elçiyi gönderir. Zeynep Hatun kuvvet Bey'den sonra kimseyle evlenmeyeceğini söyler.

2. Şığ aşiretinden bir aile Yezithan aşiretinin çobanları ile kavga edip, Yezithanlılardan birini öldürür.

3. Sığınmak için; önce Şakak aşiretine Köse Şemdin'e gelirler. Köse Şemdin bu aileyi kabul etmez. Boz Ağa bu aileyi çağırır ve yanına kabul eder.

4. Boz Ağanın en çok güvendiği adamı Çoban Hamed'dir. Çoban Hamed ile diğer çobanlar, Boz Ağa'nın ve sığınan ailenin davalarını doğa çıkarırlar. Bu sırada Yezithanlılar onları esir alır.

5. Yezithanlıların içinde Kikan aşiretinden Hanım'ın oğlu Osman denilen ve Müslüman olan bari vardır. Osman Yezithanlı biri ile nişanlıdır. Yezithanlılar onu alıp dokuz yüz askerin başına, beyleri olan Omık Bey'in yanına getirirler ve savaşa gönderirler.

6. Çoban Hamet Osman'ı ve Omık Bey'i ikna eder ve kendi beyi Boz Ağa'yı çağırmaya gider.

7. Hamet Zeynep Hatundan Boz Ağanın dayılarının aşireti olan Çangırak Aşiretine düğüne gittiğini öğrenir.

8. Hamet Boz Ağayı düğünde bulup olanları anlatır. Hamet ve Boz Ağa Zeynep Hatuna gelip helalleştikten sonra giderler.

9. Akşam saatlerinde Yezithan askerlerinin olduğu yere gelirler. Boz Ağa sabahı beklemek için uyur. Hamet sabaha kadar sabredemez ve savaşa girer. Osman Hamet'i öldürür.

10. Boz Ağa Hamet'in öldürüldüğünü görür, savaşa başlar. Atı yorulur ve kalkamaz hale gelir. Boz Ağa bulunduğu yerde durur. Osman, Boz Ağaya oklarının künt ucunu atar.

11. Zeynep Hatun ve gelin Zeynep –Köse Şemdin'in kızı– Köse Şemdin'e durumu anlatıp, yardım isterler. Köse Şemdin yardım etmeyeceğini söyler. Köse Şemdin'in oğlu Ömer durumu öğrenince babasını savaşa ve Boz Ağa'ya yardıma ikna eder.

12. Köse Şemdin beş yüz atlı ile yola çıkar. Yolda Yezithanlıların rüşvetle kandırdığı Zor Kadı onları alıkoyar. İki gece bekletir. Ömer babasının arkasından gidip durumu görünce Zor Kadı'yı öldürür.

13. Köse Şemdin, Boz Ağanın yardımına yetişir ve Osman'ı öldürür. Boz Ağa da beşyüz atlının başına geçer. Köse Şemdin ile Ömer Ağa Yezithan Aşiretini talana ve ganimet toplamaya başlarken, Boz Ağa dokuz yüz atlı Yezithan askerlerini yener.

Sonuç

1. Zeynep Hatun ganimet mallarını evine almaz. Ganimetler aşirete dağıtılır.

2. Köse Şemdin'in isteği üzerine Ömer; Yezithan aşiretini, Boz Ağa ise; Şakak Aşiretini yönetir.

3. Sığınan aile, kendi aşiretine tekrar gönderilir.

11. KÜÇÜK AHMET

Giriş

1. Hasan Ağa ve Ali Ağa Sızan ve Zozan Kalelerinin reisleridir. Hasan Ağanın eşinin adı Zeynep Hatun, Ali Ağa'nın eşinin adı ise Ordu Hatundur. Hasan Ağanın Atto ve Çetto adlı iki oğlu, Aşğan adlı bir de kızı olur. Ali Ağanın da bir oğlu olur adını Ahmet koyar.

2. Ahmet ve Aşğan sekiz yaşına geldiklerinde babaları tarafından nişanları yapılır.

3. Ali Ağa ölür.

Gelişme

1. Ali Ağa ve Hasan Ağa yıllarca Mirdin Kalesine giden suyu keserek, orada yaşayanlardan vergi almışlardır. Mirdin Kalesinin ileri gelenleri bu vergi olayını başçavuşa şikâyet ederler.

2. Başçavuş Osman Paşaya nâğme yazar, durumu anlatır. Osman Paşanın adıyla bir nâğme hazırlanır, Hasan Ağaya gönderilir.

3. Hasan Ağa Ordu Hanıma evlenme teklifinde bulunur. Ordu Hanım kabul etmez. Oğlu Küçük Ahmet'i de alır. Zübeyir Deresi'ne giderler. Zübeyirliler Küçük Ahmet'i kendilerine reis seçerler.

4. Hasan Ağa nâğmedeki şartları yerine getirmeyince, başçavuş askerleriyle Zozan ve Sızan kalesine gelir.

5. Hasan Ağa kahyası Hamo'yu Ahmet'e ve Ordu Hanım'a gönderir . Ali Ağanın atını da hediye olarak gönderir ve yardım ister.

6. Küçük Ahmet annesinden izin alır. Zozan ve Sızan Kalesine gelir. Başçavuşu ve jandarmaları öldürür.

7. Ahmet, Mirdin kalesine vergi almak için yola çıkar. Amcası Hasan Ağa bunu dürbünle görür, arkasında gidip yakalar. Ahmet'in Mirdin Kalesine girmesini engeller.

8 Hasan Ağa Ahmet'i alıp Ali Ağayla beraber Mirdin suyunu kestikleri yere getirir. Burada Mirdin Kalesinin suyunu keserler, Mirdinliler vergilerini getirip öderler.

9. Mirdinliler bu olayı Osman Paşaya şikâyetle bildirirler. Osman Paşa asker gönderir.

10. Zozan ve Sızan Kalesindekiler Aşğan'ı gelin edip, Küçük Ahmet'le düğününü yaparlar. Gerdekten önce Osman Paşanın askerleri gelip Ahmet'i yakalarlar.

11. Ahmet Osman Paşanın karşısına çıkarılır. Osman Paşa Ahmet'i üç pehlivan ile dövüştürür. Ahmet Ağa yenince onu affeder.

Sonuç

1. Fırsatçı bir kötü Ahmet'in kavga esnasında kanlanan gömleğini alır. Ordu Hanım'a getirir. Aşğan o gömleği görünce intihar eder.
2. Ahmet geri döndüğünde Aşğan'ın karnına saplanan bıçağı çeker ve Aşğan ölür. Aşğan'ın isteği Ahmet'in kucağında ölmektir. Duası gerçekleşmiş olur.
3. Ahmet kanlı gömleği getiren yalancı adamı bulur ve öldürür.

12. NASIR AĞA OĞLU SALHE

Giriş

1. Nasır Ağa Siirt'tedir, yedi kız bir de erkek çocuğu olur. Erkek çocuğun adını Salhe koyarlar.
2. Nasır Ağa ölür. Salhe'den kız kardeşlerini istemeye gelirler. Salhe kabul etmez ve gelen yedi kişiyi de öldürür.

Gelişme

1. Salhe bu olay üzerine Siirt'ten kaçmak zorunda kalır. Palo'ya gelir. Palo ileri gelenlerinden Falho Beyin yanında kahvecilik yapar. Falho Beyin kızı Kaji ile birbirlerine aşık olurlar.
2. Palo'ya bela olan eşkıya Arap Muzin'in elinden talan ettiği malları geri alır. Malları Palo Mirinin oğlu Hüseyin Beye verir. Malları Palo'ya Hüseyin Beye getirir ve Arap Muzin'i yendiğini söyler.
3. Arap Muzin'i Salhe'nin yendiği ortaya çıkar. Salhe'yi Palo Mir'i istemez. Salhe kaçır.
4. Hüseyin Bey Salhe'yi yanına alır. Bu sırada Kaji ile de evlenir.
5. Kaji Hüseyin Beyi yanına yaklaştırmaz. Salhe ile gizli gizli görüşmeye devam ederler. Hüseyin Bey bunları görür ve Salhe'yi kovar. Kaji'ye işkence yapar.
6. Salhe Kaji'yi Hüseyin Beyin kalesinden kaçıtır. Yolda Salhe Kaji'yi denemek ister. Hüseyin Bey ve adamlarının kendilerine yetişmelerine izin verir. Kaji'nin aşkıdan emin olunca, Hüseyin Bey ve adamlarıyla savaşır ve onları kovar.
7. Salhe Siirt ve Palo'da düşman kazandığı için Arap Şığ denilen Suriye'de oturan bir ağaya sığınır.
8. Ağanın oğlu Kaji'ye göz koyar. Arap Şığ bunu öğrenince oğlunu öldürür.

Sonuç

1. Arap Şığ Salhe ve Kaji'nin davasını çözer. Kan bedelini kaldırır.
2. Salhe Arap Şığ'ın oğlu olur. Hem Arap Şığ'ın aşiretine hem de Siirt aşiretine serdarlık yapar.

13. ŞEHMUZ İLE SİTİ

Giriş

1. Yusuf Ağa ve Musa Ağa, Şakak Aşiretine reislerdir. Yusuf Ağanın Boz adlı bir oğlu ve altı kızı olur. Musa Ağa da iki evlilik yapar. İlk evliliğinden altı oğlu olur. En büyüğü Şehmuz'dur. İkinci evliliğinden Siti adlı bir kızı ve Çalan Avdal diye bir oğlu olur. Toplam yedi oğlu bir kızı vardır.
2. Yusuf Ağa ve Musa ağa ölürler. Aşireti Boz Ağa ve Şehmuz'un ağabeyleri olduğu diğer yedi erkek kardeş yönetmeye başlarlar.

Gelişme

1. Boz Ağa aşireti toplar ve Şehmuz'dan kız kardeşi Siti'yi ister. Şehmuz, Siti'nin yedi erkek kardeşe bedel olduğunu, yedi bacısı olan birine Siti'yi vereceğini söyler.
2. Boz Ağa aşireti üç kez gönderir fakat Şehmuz'un cevabı değişmez. Aşiret Boz Ağa Şehmuz ve kardeşlerinden yüz çevirirler
3. Şehmuz ve kardeşleri Yezithan aşiretine taşınırlar.
4. Yezithan aşireti reisi Pirkal Ağa Siti'yi görür ve aşık olur. Şehmuz'a adamlarını gönderir. Şehmuz yine yedi bacılı birine, yedi bacısı karşılığında Siti'yi vereceğini söyler. Aynı cevabı üç defa verir.
5. Şehmuz'un erkek kardeşi Çalan Avdal Yezithan çobanını öldürür. Bunun üzerine Pirkal Ağa üç gün üç gece mühletinde topraklarından çıkmalarını emreder.
6. Bunlar çıkıp Koşan Yaylımına yerleşirler. Şehmuz kardeşlerine nasihatlerde bulunur. Kardeşlerinden Çalan Avdal dışındakiler onu dinlemez gülerler. Şehmuz da savaşta biri ölünceye kadar karışmayacağına yemin eder.
7. Pirkal Ağa dokuz yüz adamı ile gelir. Çalan Avdal silahlanıp karşılarına çıkar savaşır. Çalan Avdal ölünce Şehmuz'un yemini bozulur. Şehmuz yanındaki kırk sırlı adamla Pirkal Ağa ve adamlarını öldürür.

Sonuç

1. Boz Ağa, amca çocuklarının zor durumda olduklarını rüyasında görür. Onların izini sürer ve onları bulur.
2. Şehmuz Çalan Avdal'ın mezarını da alıp, Şakak aşiretine getirir ve orada gömer.
3. Aşiret toplanır. Boz Ağanın altı kız kardeşini Şehmuz ve diğer beş kardeşlerine verirler. Siti'yi de Boz Ağaya verirler.
4. Şehmuz ağalık kürkünü giyer ve aşirete serdar olur.

14. AVDİ OĞLU DERVİŞ

Giriş

1. Avdi Şark denilen aşiretten bir yiğittir. Milla aşiretine gelip yerleşir. Milla aşiretinin de Yezithan aşireti olan Gisse aşireti ile kan davaları vardır.
2. Avdi'nin Sidin ve Derviş adlarında iki oğlu vardır.

Gelişme

1. Milla aşireti lideri İskan Paşa'nın Adıl adında bir kızı vardır. Bu kızı için şartlı fincan ortaya koymuştur. Her kim bu fincanı kaldırıp içerse, Adıl için İskan Paşanın davası olan Gisse aşireti ile kan davasını üstlenmiş olacaktır.
2. Aşiretin toplandığı ve fincanın gezdirildiği esnada Derviş bu şartlı fincanı kaldırır.
3. Derviş ve Avdi kan davasını üstlenmiş olduklarından hazırlıklarını yapıp alışveriş etmek amacıyla Rahe şehrine giderler.
4. Derviş ve Sidin devlet tarafından da aranan iki yiğittir. Başları için ödül konulmuştur. Rahe şehrine geldiklerinde Sidin ve Derviş kalacakları yer konusunda anlaşamazlar.
5. Derviş Molla Osman denilen ve çok güvenilir olmayan birine misafir olur ve hapse atılır.
6. Sidin Gisse Oğlu Ömer Ağanın evinde kalır. Sidin, Derviş'in atını Ömer Ağanın yardımı ile satın alır. Daha sonra da Derviş'i hapisten kurtarır.
7. Sidin ve Derviş eve geldiklerinde Yezithan aşireti olan Gisselerden bir mektup alırlar. Mektupta meydan okunmaktadır. Avdi bu mektubu görünce sinirlenir ve Baka Ayşe'ye bağırır. Annelerine laf çakıldığını gören Sidin ve Derviş babalarına kendilerini ispat etme hırsı ile yola çıkarlar.

8. Gisse aşiretine gittiklerinde aşiretin kadınları kızları ricaya gelirler. Sidin ikna olur ve Derviş'ten dönmelerini ister. Derviş kimseyi dinlemez ve aşiretten herkesi öldürür.

9. Bu esnada yaşlılar ve kadınlar yine ricaya gelir. Derviş yine dinlemez. Aşiretten yaşlı bir kadın ona beddua eder. Sidin de bu esnada Derviş'e yardım etmeyeceğini söyler. Derviş'e yaptıklarından dolayı kızmıştır.

10. Derviş aşiret reis Eyyüp'ü takip ederken Fareler Şehrine gider orada atından düşer ve öldürülür.

11. Sidin arkasından gelir ve Derviş'in cenazesini alıp eve getirir.

Sonuç

1. Derviş'in cenazesini gören Avdi, yaşlılığına bakmadan yola çıkıp savaşa gidecekken, aşiret ileri gelenleri buna izin vermezler. Derviş için ağıtlar yakarlar.

2. Mılla reisi İskan Paşa gelir ve kızı Adıl'ı Sidin'le evlendirir. Kırk gün kırk gece düğün yapılır.

Hikâyede tek halkalı olaylar zinciri mevcuttur. Törelere bağlı olarak içtimaî hayata yerleşen eş veya nişanlı ölünce kardeşi işe evlenme ve kan davası gibi ilkel zihniyetlerde gelişen gelenekler olay örgüsü teşkil etmiştir.

Anlatıcı hikâyenin farklı varyantlarından da haberdardır. Bunu “burada derler ki Derviş'in atının ayağı kırılmış; ama ben buna inanman” eklemesi ile hikâye arasında söyler.

15. FARZ

Giriş

1. Çol Bey Tebrizdedir. Tebrizliler Çol Bey'i şikâyet ederler. Bu şikâyet üzerine Çol Bey yüz bir yıla mahkum edilir.

2. Çol Beyin Farz adında bir kızı, Sadin adında biroğlu ve Ankari adında bir yiyeni vardır. Farz ve Ankari nişanlılardır. Arap Ahmet de kahyasıdır. Çol Bey hapse girince, bunlar çadırlarını Mılla aşiretine yarım saat uzaklıktaki bir yere taşırlar, Tebriz'den çıkarlar.

Gelişme

1. Yezithan aşiretinin reisi Müsesia adında biridir. Onun Âşık Abdullah diye bir kahvecisi vardır. Müsesia'nın karısı beceriksizdir ve âşıkla anlaşamaz.

2. Âşık Müsesia'yı zayıf noktasından yaklar ve yeniden evlenmeye ikna eder. Müsesia Ağanın isteği üzerine Âşık Abdullah gezme bahanesi ile diğer aşiretlere kız aramaya gider.
3. Sadin ve Ankari, Farz ile Arap Ahmet'i çadırda bırakmış diğer aşiretlere talana gitmişlerdir. Âşık gelir ve Farz'ın çadırına misafir olur.
4. Âşık Yezithan'a geldiğinde ağasına Farz'ın güzelliğini anlatır. Âşığın isteği üzerine yedi yük altını kırk kız ve gelin ile bin yedi yüz adamı Müsesia yanına alır.
5. Âşık Abdullah Müsesia'yı Mılla Aşiretinin ağasına götürür. Sadin ve Ankari olmadığı için Farz Mılla Padişahına teslim edilmiştir. Âşık Mılla Padişahını kandırır.
6. Mılla Padişahı, âşığın ve Müsesia'nın sözlerine kanar ve Farz'ı verir. Farz ve Arap Ahmet savaşır ancak Müsesia'nın adamları Farz'ı almayı başarırlar.
7. Arap Ahmet Sadin ve Ankari'yi Rahle şehrinde bulur ve olanları anlatır.
8. Sadin ve Ankari, Farz'ın kaçırıldığı kervanı yolda yakalarlar. Askerleri ve Müsesia'yı öldürür, Âşık Abdullah'ı esir alırlar. Farz'ı alıp eve dönerler.
9. Mılla Padişahı da yanlış yaptığını anlar. Yedi yük altını vererek, Çol Beyi hapisten kurtarır.

Sonuç

1. Çol Bey, Sadin ve Ankari'yi Mılla Aşiretine karşı sakinleştirir.
2. Sadin ve Ankari Yezithan aşireti ile Tebriz aşiretlerine gider ve hepsini dize getirirler.
3. Âşık Abdullah'ı Farz'a verirler. Onu, Farz öldürür.
4. Arap Ahmet'e de Âşık Abdullah'ın karısı Ayşe'yi getirir düğün ederler.
5. Farz ve Ankari için yedi gün yedi gece düğün yaparlar.

16. HASAN İLE TİLİ HİKÂYESİ

Giriş

1. Ali Bey ve Kazım Bey Dersim'den gelip Şam'a yerleşen iki kardeştir. Eşleri aynı anda hamile kalır ve Ali Beyin bir oğlu, Kazım Beyin de bir kızı olur.
2. Ali Bey ölür. Kazım Bey Ali Bey'in oğlu Hasan'ı yanına çoban olarak alır. Onlara kardeş olduklarını söyler.
3. Hasan ve Tili kardeş olmadıklarını öğrenince Kazım Bey Hasan'ı kovar.

Gelişme

1. Hasan gittiği her yerde karşısına çıkan tüm pehlivanları yener. Bin yedi yüz evlik Çerkez köyü olan Deli Pole'ye serdar olur.

2. Kazım Bey Tili'ye karşılık ondan devlet bütçesi kadar başlık ister.

3. Hasan'ın namı yayılır. Osmanlı padişahı Osman Paşaya kadar ulaşır. Kazım Bey Hasan'ı Osman Paşaya şikâyet etse de sonuç alamaz.

4. Hasan'ın namını Diyarbakır'daki baş pehlivan Deli Halil Bey de duyar. Hasan'la karşılayıp onu yeninceye kadar dönmemeye yemin eder

5. Deli Halil Bey Hasan'la karşılaşmak için yolda gelirken eskiden Şam'a vali olan Tili'yi istediği için Hasan tarafından cezalandırılıp postacılık yapan yaşlı adamla karşılaşır. Onunla vuruşur ve yenilir. Yaşlı adam ona Hasan'ın nasıl büyük bir yiğit olduğunu anlatır, geri dönmesini söyler.

6. Halil Bey Deli Pole'ye gelir, Hasan'a bir gece misafir olur. Ertesi gün karşılaşırlar. Halil Bey'in nişanlısı Tili Ahşan ile Hasan'ın nişanlısı Tili de gelirler. Tili Ahşan ve Tili birbirlerinin dertlerini dinleyince Hasan ve Halil'e birbirlerini öldürmeleri için seslenirler. Bu hareketleri Allah'ın hoşuna gider.

7. Hasan güreşte yenilmek üzereyken Halil'in ayağı kayar, alta düşer. Halil yenilince kalkar ve Hasan'a sarılır. Orada kardeş olurlar.

8. Devlete ait olan senenin ve saatin kervanı denilen Hacı Bedir Bey'in başında bulunduğu kervan Kazım Bey'e misafir olur. Kervanın iki yüklü devesini Hasan Tili'nin başlığı için çalar. Hacı Bedir Bey, Kazım Bey'in evinde iken malı çalındığı için, karşılığında Tili'yi alır.

9. Tili ve kervan yolda giderken Hasan'ın dayısı İbo ve yedi oğluyla karşılaşırlar. İbo ve yedi oğlu Tili için savaşıyor, ancak esir olurlar.

10. Tili kervan ilerlerken karşılaştığı "Derviş" adlı biriyle Hasan'a haber gönderir. Derviş Hasan'ın yanına gidip, haber verir. Hasan hemen yola çıkar, Derviş'i de Halil Bey'e gönderir.

11. Hasan, Esnaflar Çayırı'na gelip, kervanı karşılar. Hacı Bedir Ağayı öldürür.

12. Hacı Bedir Ağanın kardeşi, Osman Paşanın veziri İncili Çavuş Hacı Bedir Ağanın öldürüldüğünü duyar. Esnaflar çayırına gelip Hasan'la savaşıyor. Hasan'ın atını öldürür.

13. Halil Bey Hasan'ın yardımına yetişir. Atını Hasan'a verir. Hasan incili Çavuş'u öldürür.

Sonuç

1. Hasan, Halil ve Tili, Osman Paşanın huzuruna çıkıp durumu anlatırlar. Osman Paşa Hasan'ı Şam'a val yapar.

2. Şam'a döndüklerinde Hasan ve Tili'ye düğün yaparlar. Halil Bey, Kazım Bey'i öldürür.

3. Hasan, Tili ve Halil Bey Diyarbakır'a giderler. Burada da Halil Bey ile Tili Ahşan'ın düğününü yaparlar.

17. HAZAL

Giriş

1. Mir Mandal Ağa otuz iki omaktan oluşan Ğarığ Tavrız köyünün serdarıdır. Ahmet Mendi ve Zor Ali adlarında iki oğlu vardır. Oğullarına da omak beyliğini paylaşmıştı.

2. Zor Ali, Ayşe Hatun'la evlidir. Zeliha adlı bir kızı ve Tayyar adlı bir oğlu vardır. Ahmet Mendi de Ümmühan Hanımla evlidir.

3. Köylerine yağmur yağmayıp kuraklık başlayınca Mir Mandal Ağanın emri ile Şanal Dağının eteğindeki düzlüğe göç edilir. Bu düzlük Yezithan aşiretine aittir. Mir Mandal Ağa göçten önce emir yayınlar. Kız alıp verilmeyeceğini, hayvanların dahi başka kabile hayvanları ile döllendirilmeyeceğini emreder.

Gelişme

1. Yezithan aşiretinin reisi Pirkal Ağadır. Pirkal Ağa oğlu Halil'i durumu öğrenmesi için Zor Ali'ye gönderir. Halil gelir durumu babasına anlatır. Zor Ali de daha sonra oğlu Tayyar'ı durumlarını izah etmesi için Pirkal Ağaya gönderir. Tayyar Yezithan aşiretine gittiğinde Halil'in kız kardeşi Fatma Hatun'u görür ve beğenir. Halil de Tayyar'ın kız kardeşi Zeliha'yı beğenmiştir.

2. Halil'in teklifi ile Tayyar ve Halil kız kardeşlerini Şanal Dağına getirip gizlice birbirlerine verirler.

3. Zeliha'nın verildiğini ve Fatma Hatunun gelin alındığını Mir Mandal Ağa öğrenir ve Yezithan aşiretine savaş açar. Tayyar bu savaşta Yezithanlılarla beraber savaşır ve savaş kazanırlar. Zor Ali kriz geçirerek ölür. Mir Mandal Ağa da kendisine bağlı tüm omakları toplar ve oradan giderler. Tayyar'ın yanında yalnızca Zor Ali'ye bağlı olan omaklar kalır

4. Ahmet Mendi ve Ümmühan'ın Hazal adlı bir kızları vardır. Ahmet Mendi'nin zorlaması ile Hazal, Bağdat serdarı Hasan Paşa ile nişanlandırılır.

5. Ahmet Mendi ve Mir Mandal Ağanın evde olmadığı bir günde Tayyar'ın başında bir fırtınada kopar. Tayyar, atıyla Hazal ve Ümmühan'ın olduğu çadıra gelip çarpar. Hazal ve Ümmühan Tayyar'ı ölümden kurtarırlar. Tayyar iyileşip Hazal'ı tanıyınca, Hazal'ı kaçıırır ve Şanal Dağı Tepesinde yaptığı konağa yerleşirler.

6. Tayyar önce Halil ve Zeliha'dan olan yiyeeni Derviş'e gider, niyeti Hazal'ı Derviş'e vermektir; ama Derviş ona laf atınca, Tayyar Derviş'i ve karısı Fatma'yı öldürür.

7. Tayyar Hazal'la düğün yapmadan önce kendi omağındaki herkesi araştırır. Bu sırada Arap Inız Aşiretine gitmiş olan Fadime'yi görür Halil'le evlenmiştir, iki çocuğu olmuştur. Halil ölünce Arap Inız aşiretinden yedi adam Fadime'ye göz dikerler. Fadime onlardan kaçır ve mağaraya sığınır. Onlarla savaşırken Tayyar gelip yardımına yetişir, yedi adamı öldürür. Arap Inız aşireti de Fadime'yi kendilerine reis seçerler.

8. Tayyar ile Hazal'ın kaçtıklarını ve evlendiklerini Bağdat valisi Hasan Paşa öğrenir. Yedi tabur askeri ile Tayyar'ın üzerine gelir ve Hazal'ı kaçıırır.

9. Tayyar peşlerinden gider, savaşır ve esir alınır. Kadı ve hocanın yardımıyla öldürölmekten kurtulur.

10. Fadime rüyasında Tayyar'ı görür. Oğlu Çil'i yaralı olduğu halde Tayyar'ın yardımına gönderir. Tayyar'ın diğer yedi arkadaşına da haber verir. Yedi yiğit yardıma gelirler. Çil ve Tayyar'la beraber savaşır.

11. Tayyar "ahiret kardeşim" dediği Ahmet Ağaya haber gönderir ve yardım ister. Hasan Paşa da Ahmet Ağadan yardım istemiştir. Hasan Paşa yardım isterken Hazal'ı kaçırdığını söylemez. Ahmet Ağa gelir, Hasan Paşa'nın isteği ile ahiret kardeşi Tayyar'ı etkisiz hale getirmek için savaşa girişir.

Sonuç

1. Tayyar ve Ahmet Ağa birbirlerini yaralarlar. Bu sırada Hazal yardımlarına gelir. Ahmet Ağa Hazal'ın kaçıırıldığını ve Tayyar'ın namusu için savaştığını görünce saf değiştirir.

2. Ahmet Ağa, Hasan Paşa'ya adam gönderir. Yarası için yirmi dört saatlik ilacı ister. İlacı Tayyar ve kendi yarasına döktürür. İki de iyileşirler.

3. Ahmet Ağa ve Tayyar, Hasan Paşanın ordusunu yenerler ve Hasan Paşayı öldürürler.

4. Ahmet Ağa, Hazal ve Tayyar'a tekrar davullu zurnalı düğün yapar.

Kahraman Tayyar serüvenden serüvene sürüklenmekte ve farklı olay halkaları ile vaka devam ettirilmektedir.

Hikâyede geri dönüşlerle, akronolojik anlatım tarzlarına rastlamaktayız. Geri dönüşlerle anlatılan olaylar çift halkalı olay zincirinin oluşmasına neden olmuştur. Aynı anda olan olayların yanında, geçmişte yaşanan olayların da “hâl”de yeniden anlatıldığına rastlamaktayız.

18. HÜT

Giriş

1. Ali Ağa, Halit Ağanın oğludur. Memleketi Tebriz’den ayrılıp Haymana’ya gelir.
2. Bin yedi yüz evlik Haymana halkı Ali Ağayı kendilerine serdar seçerler.

Gelişme

1. Ali ağa adamlarıyla ava giderken Hüt adlı birnin namını duyar. Hüt’ün kendisinden daha namlı ve güçlü olmasına üzüdür. Eve gelip, durumu karısı Zeynep Hatun’a anlatır.
2. Ali Ağa yanına birkaç adamını alarak Hüt’ün çadırının bulunduğu Karpuz Tepesine gider.
3. Hüt, Ali Ağanın cesareti ve güzel sözleri üzerine onu öldürmez. Hüt’ün Gülizar adında bir kız kardeşi vardır. Gülizar Ali Ağaya aşık olur.
4. Hüt ve Ali Ağa sonbaharda Haymana Aşireti yayladan dönerken geçen kervandan Hüt’ün beğendiği kadın, kız veya gelini alması için anlaşılır. Karşılığında Hüt’ün atı Ali Ağanın atı ile çiftleşecektir.
5. Sonbaharda göç yayladan dönecekken Ali Ağa karısı Zeynep Hatunu en son gelen kervanla getirtir. Buna rağmen Hüt Zeynep Hatunu görür ve kaçıtır. Bu esnada Hüt’ün olağanüstü atı ile Ali Ağanın atı çiftleşir.
6. On iki ay sonra Ali Ağanın atı olağanüstü bir tay doğurur. Tay iki buçuk yıl sonra bineklik bir at olur. Ali Ağa atına biner ve Zeynep Hatunu kurtarmaya gider.
7. Zeynep Hatun Ali Ağadan öç almasını ister. Bunun için Hüt’ün kız kardeşi Gülizar’ın kollarını beraber kırarlar ve Gülizar’ı Ali Ağanın atının terkisine atarlar.
8. Hüt arkalarından takip eder ve onlara yetişir. Ali Ağa atının köçeğinin kilidini açmayı unutmuştur. Gülizar’ın yardımını ile atın ayağını iyileştirirler.

Bitiş

1. Gülizar Ali Ağaya Hüt’ü ancak tabanca ile öldürebileceğini söyler. Ali Ağa tabancası ile Hüt’ü öldürür.

2. Ali Ağa Zeynep ve Gülizar'ı nikahına alır. İkisinden toplam dört çocuğu olur.

19. SİH AHMET

Giriş

1. Hasan Bey, Ali ve Kasım Bey kardeşlerdir. Haymana Ovasının zenginleri ileri gelenleridir. Bir anda her şeylerini kaybederler. Herkes ölür, geriye Ali Bey ve karısı Zeynep Hatun ile Kasım Bey'in oğlu Sih Ahmet kalır.

2. Amcası, yengesi ve Sih Ahmet aç yoksul bir halde köylünün eline bakarlar.

3. Sih Ahmet amcasının kadıdan ödünç aldığı iki öküzle tarlayı sürmeye çalışırken öküzleri öldürür. Amcası bundan dolayı onu dövmek isteyince, o da amcasını dövmeye başlar. Yengesi bunu görür. Kızıp, bağırarak onu köyden kovar.

Gelişme

1. Sih Ahmet dağda aç yaşar. Köylüden ekmek ve davar çalar. Köye gelen bir yabancı Sih Ahmet'i yakalayıp cezalandırmak ister. Sih Ahmet onu öldürüp, köyden kaçar.

2. Yolda vergi toplayan iyi giyimli bir adam görür. Onun atını ve topladığı vergileri çalar ve kaçar.

3. Kara Mağaraya gider. Burada Osman Beyin emrinde kalan kırk cellat ve bin dört yüz bekâr vardır. Osman Bey Sih Ahmet'teki yiğitliği görür, onu oğlu yapar. Sih Ahmet Kara Mağarada iken rüya görür. Rüyasında Hz. Hızır gelip; kendi okunu alır, elindeki oku da kendisine verir ve kendisine on altı yıl boyunca hiçbir şekilde ölmeyeceğini, on altı yılın sonunda bir canavarın elinden öleceğini söyler.

4. Sih Ahmet Osman Bey'in adamları ile Moskof Kervanının önünü keser. Kervanın içinde Demirkır adında bir at vardır. At da Sih Ahmet'le aynı rüyayı gören sırlı bir attır. Sih Ahmet Demirkır'ı ve kervanı tek başına alır, kervancıbaşını da öldürür.

5. Rus kervanını aldığı için yedi düvel kafirler toplanıp Sih Ahmet'le savaşa gelirler. Sih Ahmet hepsini yener. Rusu dize getirir. Kafirleri Kızıl Elma Dağına çıkarır.

6. Yabancı devletler onu Osmanlı Padişahına şikâyet ederler. Padişah ordusunu gönderir. Sih Ahmet bu orduya kıyamaz. Onların erzaklarını ve silahlarını alır kimseyi öldürmez.

7. Padişah'tan af edilmesini ister. Padişah Rus sınırındaki filli orduyu dize getirmesini ister. Sih Ahmet savaşıp bu orduyu yener. Padişah ikinci şart olarak; Karadeniz'deki

denizaltına girmiş asi halkı dize getirmesini ister. Sih Ahmet onları da savaşta yener ve Padişahın huzuruna çıkar. Padişah onu tam yetki iler serbest bırakır.

8. Padişahın yanında bulunan Şeyh Hacı Hankarî rüyasında Sih Ahmet'in on altı yıl boyunca yenilmeyeceğini, bu zamanın sonunda ecelinin bir canavarın elinde olacağını görür ve padişaha anlatır.

9. Sih Ahmet serbest kalınca önce Haymana'ya gider. Ailesinin mezarlarını ziyaret eder. Tekrar yola koyulur Kars taraflarında yolda gördüğü “Gada Bela” adını almış bir genci kendine benzetir. Can yoldaşı ve kardeş olarak yanına alır.

10. Gada ile yolda giderken Gada, Sert Mehmet Çavuş adındaki başçavuşu elbiselerini almak için öldürür. Gada, Sih Ahmet'in kendisine elbise almasını gururuna yedirememektedir. Askerlerle başı belaya girince Sih Ahmet bir nağme yazıp padişaha göndererek Gada'yı kurtarır.

11. Gada ile beraber bin bekar asker ve kırk yardımcı yiğide sahip olan Ahmet Keleş'in yaşadığı Süphan Dağı, Lanter Kalesine çıkar. Kale karın tipinin altındadır. O kışı orada geçirirler. Sih Ahmet, Ahmet Keleş ile kardeş olur ve onu bir daha eşkıyalık yapmayıp, Alaceviz'e inmeye razı eder. Ahmet Keleş adamlarıyla beraber Alaceviz'e iner, ticaret ve tarımla geçinmeye başlar.

12. Gada ile yollarına devam ederler. Gada tüm kazanılan yiğitliklerin Demirkır sayesinde olduğunu düşünür. Sih Ahmet uyurken Demirkır'ı alıp, Arap Zeban adında yiğitlerin kellelerinden bir kaleye sahip olan kişinin karşısına çıkar. Arap Zeban onu yener. Demirkır, Arap Zeban'ın Gada'yı öldürmesini engeller. Sih Ahmet Gada'yı dinledikten sonra Arap Zeban'la kavgaya başlar. Arap Zeban Sih Ahmet'i ve Demirkır'ı rüyasında görmüştür. Sih Ahmet Arap Zeban'ı öldürür. Onun kadın olduğunu görünce Gada'ya ve kendisine çok kızar.

13. Tekrar yola çıkarlar. Dar ağaç, Topal Sini Çayırında bir çadır görürler. Çadır Zini'ye ve yedi kardeşine aittir. Sih Ahmet ve Zini burada birbirlerine aşık olurlar.

14. Zini'nin yedi kardeşi gelince, Sih Ahmet'le beraber kervan önünü kesmeye giderler. Sih Ahmet tüm kervanı alıp, Zini'nin yedi kardeşine verir. Kardeşler de bu iyiliğe karşılık Zini'ye sorduktan sonra Zini'yi Sih Ahmet ile nişanlarlar.

15. Sih Ahmet çeyiz almak için Alaceviz'e gider. Bu sırada Zini'nin amca oğlu Kara Mercan gelir; yedi kardeşi ve Gada'yı öldürür, Zini'yi de götürür. Yedi kardeşin en küçüğü Kamber yaralıdır, Sih Ahmet gelinceye kadar ölmek için dua eder.

16. Sih Ahmet kötü bir rüya görür. Ve geri döner. Kamber'den olanları öğrenir. Yedi kerdeşi ve Gada'yı gömer, onların mezarlarının başında öc almaya yemin eder.

17. Kara Mercan'ın yanına gelen Sih Ahmet yaşlı bir teyzenin yardımı ile Zini'yi kaçıır, Zini'yi uzaklaştırdıktan sonra geri dönüp, Kara Mercan ve yedi yüz adamını öldürür.

Sonuç

1. Sih Ahmet ve Zini Gada ile yedi kardeşin mezarına gelip, öcelerini aldıklarını söylerler, dua ederler.

2. Süphan Dağı, Sidim Tepesi, Mendik Uçurumuna gelirler. Sih Ahmet Zini'nin dizinde uyur. Rüyasında on altı yılın dolduğunu Hz. Hızır kendisine söyler ve okunu alır.

3.. Sih Ahmet uyandıığında Zini alageyiklere gülmektedir. Sih Ahmet, Zini'nin kendi kel başına güldüğünü zanneder ve alageyikleri öldürmeye yemin eder.

4. Alageyiğin erkek olanını öldürmeye çalışırken ayağı kayar ve uçurumdan aşağı düşer bir ağacın üzerine saplanır.

5. Zini, üç gün üç gece sonunda onu bulur. Karşılıklı ağıtlardan sonra Zini de kendini aşağı atar. Demirkır taş kesilir, gözlerinden çeşme akar. Zini ve Sih Ahmet'in mezarlarında elma ağaçları biter.

Kahramanın bir serüvenden diğer bir serüvene sürüklendiği hikâyede tek halkalı olay zincirleri mevcuttur. Olayların biri bittikten sonra diğeri başlar. Geri dönüşlerle olay örgülerinin tekrar anlatımı olsa da bu, kronolojik anlatım tarzını etkilemez. Hikâye sonunda ise tş kesilmeye bağlı anlatılan bir yer efsanesinin oluştuğunu görmekteyiz.

20. SİNEM

Giriş

Zamanın halifesi Mehmet Ali Paşa bir rüya görür. Rüyasını yorumlamaları için herkesi çağırır.

Gelişme

1. Büyük Mir'in oğlu Hüseyin Bey rüyayı yorumlar. Rüya tabirinde; zehirli bir atın yapılacağını ve bu atın insanlara çok zarar getireceğini söyler.

2. Hüseyin Beyin Sinem adında bir nişanlısı vardır. Savaşa gitmeden önce ona bir konak yapar ve oraya bırakır. Hocadan da Sinem'e göz kulak olmasını ister.

3. Rüya tabiri ile işaret edilen zaman gelir. Mehmet Ali Paşa'nın çocukları ve Hüseyin Bey savaşa giderler, zehirli atın yaşadıkları mekana yaklaştığı esnada, Hüseyin Bey rüyasında atı yendiğini, Sinem'i kaybettiğini görür.

4. Hoca, Hüseyin Bey savaşta iken Sinem'e göz koyar. Türlü yollar dener; ama Sinem onu reddeder.

5. Hüseyin Bey zehirli atı yener, savaşta kazanır. Döndüğünde onu ilk önce hoca karşılar ve Sinem'e iftira atar.

6. Hüseyin Bey, Sinem'i cellatlara verir. Cellatlar öldürmezler, elbisesini kana bulayıp, dönerler.

7. Sinem kaleden aşağıya atlayarak intihar etmek ister. Çocuksuz Yahudi bir çift ona yaralı iken rastlar ve onu iyileştirmek için evlerine götürürler.

8. Hüseyin Bey rüyasında Sinem'in suçsuz olduğunu görür ve onu aramaya koyulur.

9. Yahudi aile Sinem'i Hüseyin Bey'e teslim eder.

Sonuç

1. Sinem iftirayı atanın Hoca olduğunu söyledikten sonra ölür.

2. Hüseyin Bey Hoca'yı buldurur ve onu öldürür.

Bir kahramandan diğer kahramana geçişi sağlayan bağlayıcı formellerle geri dönüşler yapılmıştır. Geri dönüşlerde eş zamanlı iki olay aynı zamanda anlatıldığı için "çift zincirli" olay örgüsünün oluştuğunu görmekteyiz.

21. HACI MEHMET BEY OĞLU YUSUF

Giriş

1. Bızık aşiretinin reisleri olan Hacı Mehmet Bey ve Hüseyin Bey kardeşlerdir. Hüseyin Bey'in bir oğlu olur, adını Bekir koyarlar. Hacı Mehmet Bey'in yedi çocuğu olur. Yusuf, Genç Abuzer ve Mehmet ilk üç çocuğudur.

2. Hüseyin Bey ölür. Miras tek pay olarak Bekir'e kalır. Hacı Mehmet Bey'in mirası da yediye bölünür.

Gelişme

1. Hacı Mehmet Bey kızı Zeynep'i Bekir'e verir.

2. Yusuf ve Bekir arasında mirastan kaynaklanan kıskançlık ve çekişme vardır.

3. Bekir'den yana olan Bızık aşireti Yusuf'un ve Hacı Mehmet Ağanın yanına gelirler. Bekir'le Yusuf'u barıştırmak istediklerini söylerler.

4. Hacı Mehmet Bey oğlu Genç Osman'ı Bekir'i getirmesi için gönderir.

5. Bekir Yusuf'un cemaate gelmemesi koşulu ile cemaate gelir.

6. Yusuf cemaat toplantısından Hacı Mehmet Ağa tarafından gönderilir. Sonra cemaat Bekir'le Yusuf'u barıştırır. Soğuk bir barışma olur. Yusuf ısrarla serdarlığın kendi hakkı olduğunu söyler.

7. Yusuf, Bekir'den habersiz ortak araziden daha filiz vermemiş otları koparttırır. Bekir bunu görür ve kızar.

8. Bekir de aynı araziye adamlarını gönderir, çit sürdürür.

9. Yusuf bunu görür, silahlanıp Bekir'in karşısına çıkar. Genç Abuzer aralarına girer. Bekir yanlışlıkla Genç Abuzer'i öldürür.

10. Bekir kaçır, amcasına sığınır. Amcası onu Raşan aşiretine gönderir.

11. Yusuf yeminlidir, Bekir'i takibe çıkar.

Sonuç

1. Bekir Şahverdi köyüne gidip sığınır, Yusuf buraya gelir. Köylülerden biri Yusuf'u tanıır. Onun Bekir Bey için geldiğini anlayınca onu öldürür.

2. Yusuf ve Genç Abuzer'in cenazesi birlikte kaldırılır.

22. MELEK

Giriş

1. Hacı Ağa, Kerfez'in ağasıdır. Hali vakti yerinde olan varlıklı biridir. Melek adlı bir kızı vardır.

2. Bekir ağa, Hacı Ağa'nın amca oğludur. Fatma adında bir karısı vardır. Bekir Ağa Fatma'dan çocuk sahibi olamaz.

3. Hacı Ağa ölür. Melek tüm servetiyle beraber yalnız kalır.

Gelişme

1. Aşiret ileri gelenleri toplanır önce Bekir Ağaya sonra da Melek'e giderler. İkisinin evlenmesini münasip bulduklarını söylerler.

2. Bekir Ağa ve Melek bu evliliğe razı olurlar. Bekir Ağa Melek'e mahçup olmamak için, çeyiz almaya Mürün Şehrine gider.

3. Bekir Ağanın karısı Fatma bu evlilik haberini ve Bekir Ağanın çeyiz almaya gittiğini öğrenir. Kahyası Yusuf'u çağırır. Yusuf'u para ve tehdit ile Melek'i öldürmeye ikna eder.

4. Yusuf Melek'i ıssız bir bahçeye götürüp öldürür. Onu toprağa tam olarak gömemez. Telaşından hançerini de kanıyla beraber kınına koyar.

5. Bekir Ağa kötü bir rüya görür ve rüyanın etkisi ile geri döner. Melek'i hiçbir yerde bulamaz.

6. Bekir Ağanın çobanlarından Yusuf adında bir çocuk Melek'in cesedine rastlar ve Bekir Ağaya haber verir.

7. Bekir Ağa, Melek'in cesedini görünce bunu karısı Fatma ile kahyası Yusuf'un yaptığını anlar. İkisini de çağırır. Yusuf'un kanlı hançerini ortaya çıkarınca, Yusuf her şeyi itiraf etmek zorunda kalır.

Sonuç

1. Bekir Ağa aşireti toplayıp karısı Fatma ile kahyası Yusuf'u yakarak öldürür. Küllerini rüzgara savurur.

2. Melek'i yeniden defneder. Mezarının başına gidip, öcünü aldığına dair ağıt yakar.

3.2.2. TEMA / KONU

Aşksever'in hikâyelerinde temanın tek konu ile sınırlı kalmadığını, dinleyici kitlenin durumu ve anlatıcının halet-i ruhiyesine göre temaların çeştlilik kazandığını görmekteyiz. Hikâyelerinde kıssadan hisse kabilinde bir husus sözkonusu ise hikâye konu ve anlatım bakımından çok daha fazla uzayabilmekte ve temalar da sosyal duruma göre değişiklik gösterebilmektedir. Hikâyelerinin temaları şöyledir:

Âşık Garip hikâyesinde; ana tema "aşk" üzerine kurgulanmıştır. "Sevgi ve özlem", - Âşık Garip'in annesi ve kız kardeşinin gözleri ağlamaktan kör olur- "iyilik" -kervancıbaşı ile adamı ve tüccarbaşı Hacı Efendi hayır ve iyilikte yarışır- hikâyedeki diğer temalardır.

Leyla İle Mecnûn hikâyesinde; ana tema "aşk"tır. İki kuşak boyunca devam eden sevgiliye kavuşup ölme veya sevgiliyle ölümlle birleşme konuları hikâye içerisinde birbirini takip eden dini – mistik temalar olarak ele alınmıştır. Hikâye sonunda iki yıldız olup gökyüzüne çıkan ve yılda bir defa kavuşan sevgililer efsanesine rastlarız. Gök cisimlerine bağlı anlatılan bu efsanede ölümlle kavuşma fikri dini bir üslûbla dinleyiciye sunulmuştur.

Memo İle Zini hikâyesinde; ana tema “aşk”tır. “Anne- baba hakkı”, - Memo annesinden helallik almadan yola çıkmaz - “Misafir hakkı”, -Deli Hasan misafiri için karısı Siti’yi dahi verecektir. Gri Şalvarlı Mustafa tüm malını feda etmeye hazırdır- “Sevgi” - Memo’nun annesi Zeliha’nın boynu bükük ağlayarak beklediğini bilenler, anne sevgisinin hatırı için Memo’ya yardım ederler- konuları da hikâyedeki diğer temalardır.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. “Büyüklerin sözünü dinleme” –Hame, Mamad ve Hüseyin’in Raşkotan Aşiretine gitmelerine taraftar değildir; ancak gençler onu dinlemezler ve bu yüzden savaşa neden olurlar- ve “kadına ve kadına bağlı namusa saygı” -Şame, oğlu Filit’in öldürmemeleri için Mamed ve Hüseyin’in önüne başörtüsünü atar ve ricada bulunur- işlenen diğer konulardır.

Bişureli Fatma hikâyesinde; tek bir tema yoktur. Bununla beraber ana tema yiğitlik ve kahramanlıktır. Hikâyeye adını veren baş kahraman olan Fatma’nın başına gelen olaylar tek zincir halinde vaka dizisi olarak sunulmuştur. Fatma tutuklanan nişanlısı Sidin’in ardından gitmekte ve onu kurtarmaktadır.

Hikâyede vurgulanan temalardan biri de aslı bilinmeyen insanlara iyilik yapmanın doğuracağı sonuçlardır. “İyilik bilme, nankör olmama, dostlarına bağlılık” fikirleri de işlenilmektedir. Fatma her gittiği yerde yardım istemektedir. Bunlardan ikisinden zarar görmekle beraber, genellikle baba dostlarının yardım ve dualarını almaktadır. “Eski dostun düşman olmayacağı” fikri işlenilmektedir.

Hikâyedeki bir diğer önemli tema da “namus” temasıdır. Fatma kendi namusunu korumak için Abuzer Efendiyi öldürür. Onun bu yaptığı toplum nazarında itibar gören erdemli bir davranıştır. Bu nedenle Abuzer Efendinin oğlu hikâyeye dokusunda Fatma ile dost olur, onunla beraber savaşır.

Carsım Bey hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. Kuraklık ve bunun sonucu olarak meydana gelen göç nedeni ile meydana gelen problemler ile, kahramanlık, yiğitlik ve karakterde olgunluk temaları üzerinde durulmaktadır.

Bunların dışında “sevgi”, –kardeşler arasındaki sevgi bağı son derece kuvvetlidir.- “büyüklerin sözlerini dinleme”, -yaşlı adamın sözünü dinleyince Hüseyin Bey, Carsım Bey’i yenebilmektedir.- bir işe başlamadan önce çevredekilerin fikrini alma ve burnunun dikine gitme” -Carsım Bey Elifnur’u dinlediğinde kazançlı olmaktadır. Hüseyin Bey de Ümmihan’ı hiç dinlemediği için kaybetmeye mahkum olmuştur.- konuları da önemli tema unsurlarıdır.

Hikâyede “iyilik” konusu da ağırlıklı olarak işlenmiştir. İyilik yapanın iyilik bulacağı, kötülükle abad olunamayacağı, Allah’ın iyi kullarına lütufta bulunacağı fikri vardır. Carsım Bey, Hüseyin Bey’i yendikten sonra zorlama ile de olsa yemeğe getirir. Amacı ekmek tuz hakkını Hüseyin Bey’e hatırlatmaktır. Ayrıca, onların yapacakları tüm iyiliklere karşılık, her türlü iyiliğe de gebe kalacaklarını vurgulamaktadırlar. Hikâye sonunda Ahmet Bey’in kız kardeşini gelin edip, Carsım Bey’e vermesi ve buna ek olarak bir de Misedin tapusunu vermesini aşireti; “iyilik üstüne iyilik yaptın” diye alkışlamaktadır.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. Kahramanlık yalnızca erkeğe mahsus olmamakta kadın da yeri geldiğinde erkekle omuz omuza savaşabilen kahraman olmaktadır. “Gurur”, - Hasan amca kızının kendilerini kurtarmaya geldiğini görünce üzülür. “Öç alma”, - Nazır Abdullah Bey’i öldürerek Hasan’ın öcünü alır, Hasan da Nazır’ı öldüren yedi yardımcı adamın hepsini öldürür.- “Namusa ve ırza saygı” –Abdullah Bey Nazır’ı alarak öcünü alacağını dile getirdikçe adamlarından Neşet Bey ona kızar.- hikâyede işlenen diğer konulardır.

İhsan Bey Ve Mahmut Bey hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. İhsan ve Mahmut Bey’in, Halil Bey ve İzollulara karşı Reşan aşiretinin şerefini kurtarmaları konu edilir. “öç alma”, -İhsan ve Mahmut öldürülen babalarının kan haklarını isterler- “nesline bağlılık ve sadakat” –Arap Bilal her şeye rağmen aşiretinden olan iki kişiyle savaşmamayı, savaş olur ise tavrını onlardan yana koymayı düşünmektedir- hususları da işlenen diğer temalar arasındadır.

İskender Ağa hikâyesinde; ana tema kahramanlıktır. “ihtiras”, -Ali Ağa ve Hatice Hatun yasak aşkları için İskender Ağa’yı öldürürler – “öç alma”, - Ataş Par eski dostu olan İskender Ağanın çocuklarını sahiplenir. Çocuklar babalarının öcünü onun yardımı ile alabilirler- “sevgi ve koruma” –Kudret kardeşlerini sahiplenir, onları kaçırıp kötülükten korur ve büyütür- konuları hikâyedeki diğer temalardır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. “Zor durumda olana yardım ve adalet” -Boz Ağa Yezithanlılar tarafından haksızlığa uğramış ailenin kan davasını üzerine alır- ile “büyüklere saygı ve tecrübelerine itimat etme” -Boz Ağa amcasını dinlemez

ve Yezithanlılara karşı, kan davasını üstlenir. Adamı Çoban Hamet öldürülür. Kendi hayatı da amcasının yetişmesi neticesi kurtulur- hususları da işlenen diğer temalar arasındadır.

Küçük Ahmet hikâyesinde; ana tema olarak kahramanlık işlenmiştir. Bir başka ifadeyle; “başka boyların insanlardan devlet gibi vergi alarak yiğitlik gösterme” hikâyede övülmüştür.

Bunların dışında “adalet”, -Osman Paşa Küçük Ahmet’in yiğitliğini görür başlıklar- “saygı”, -Ahmet annesinin rızasını almadan yola çıkamaz- “erdemli olma ve bunun için savaşma” -Ordu Hanım Hasan Beyin evlilik teklifi üzerine Ahmet’i de alıp kaçar- temaları da hikâyede geçen diğer temalardır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; ana tema olarak “aşk ve kahramanlık” konusu işlenmiştir. “Sadakat”, -Kaji, Hüseyin Bey ve adamları tarafından götürülmek üzere iken bile Salhe’den vazgeçmez- “adalet”, -Arap Şığ Salhe ile Kaji’nin kan davalarını çözer- “iyilik”, -Salhe Arap Şığ’ın iyiliklerine karşılık ona evlat olur- “namus” -Arap Şığ sahip olduğu tek evladını, oğlunu Kaji’ye göz diktiği için öldürür- konuları da işlenen diğer tema unsurlarıdır.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; ana tema “kahramanlık”tır. “Sevgi”, -Boz Ağa amca oğullarının zor durumunu rüyasında görür, onları bulur ve barışırlar- ve “sözünde ve yemininde durma” -Şehmuz yemin ettiği için Çalan Avdal ölünceye kadar yardım etmez. Ayrıca Siti’nin yedi kardeşe bedel olduğu sözü ağzından çıktığı için de Siti’yi kimseye vermez ve savaşır- konuları da işlenen diğer temalardır.

Avdi Oğlu Derviş hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlıktır.” Bunun dışında “cömertlik”, -Ömer Ağanın karısı Sidin ve Derviş için tüm parasını verir- “verilen sözü yerine getirme” -Avdi çocuklarına mektup gelince sinirlenir. Üzerlerine aldıkları davaya ve söze sadık olmalarını ister- ve “mazlum ahı almama” -Derviş yiğit ve yenilmez bir savaşçıdır. Herkesi öldürür, bu yüzden yaşlı kadının bedduasını alır ve atından düştüğü sırada düşmana fırsat verir. Bir anda öldürülür- konuları da hikâyede gelişen diğer temalardır.

Farz hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlık”tır. “Sadakat”, -Arap Ahmet ölümü bile göze alarak savaşır, yaralı iken Ankari ve Sadin’e haber verir- ve “iyilik” -Milla Padişahı kandırıldığını anlayınca, hatasını tamir için Çol Bey’i hapisten kurtarır- konuları da hikâyede geçen diğer temalardır.

Hasan İle Tili hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlık”tır. “İyilik”, -Hasan Halil’le karşılaşmadan önce ona yemek vermek ister. Amacı ekmek tuz hakkı ile kötülüğü bertaraf etmektir. Karşılaşmaları Halil ile Hasan’ın kardeş olmaları ile neticelenir- “sevgi”, -Tili Ahşan, Tili ve Hasan’ın muradı için, Tili de, Tili Ahşan ile Halil’in muradı için dua eder.- ve “devlet büyüklerine saygı” -Osman Paşanın huzuruna çıkmaları ve başlarından geçenleri anlatıp ricada bulunmaları devlete saygı ve devlet büyüğünün adaletine olan inançla ifade edilir.- hikâyede işlenen diğer konulardır.

Hazal hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlık”tır. “Yabancılara güvenmeme”, - Mir Mandal Ağa Yezithan aşireti ile her türlü soy ve ırk alışverişini yasaklar- “iyilik” - Tayyar Fadime’yi zor anında kurtarır. Fadime de Tayyar’ın zor anında oğlunu gönderir- ve “namus” -Ahmet Tayyar’ın Hazal için savaştığını öğrenince Tayyar’dan taraf olur- konuları da hikâyedeki diğer temalardır.

Hüt hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlık”tır. “İhanet etmeme”, -Ali Ağa kendi karısı dışındaki aşiretin diğer kadınlarını düşünmez. Yalnızca kendi karısını saklar. Kendi aşiretine hainlik ettiği için anlatıcı tarafından hikâyede gizli bir cezalandırmaya çarptırılır. Zeynep Hatun’un Hüt tarafından kaçırılma nedeni aşiret ileri gelenleri tarafından Ali Ağanın hainlik edişine bağlanılır.- “namus” -Ali Ağa namus olarak nitelendirilen karısını kurtarabilmek için tekrar döner -

Sih Ahmet hikâyesinde; “aşk ve kahramanlık”ın ana tema olarak ele alındığı hikâyede; “anne baba hakkına saygı”, - Sih Ahmet, Gada için Gada’nın annesinden helallik almadan onu yanına almaz- “Kızıl elma ülküsü” - Sih Ahmet kafirleri Kızıl Elma Dağına çıkarır- ve “dostluk” -Sih Ahmet ve Gada kardeş olurlar- konuları da ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Sinem hikâyesinde; ana tema “aşk ve kahramanlık”tır. Hüseyin Bey hem kimsenin öldüremediği atı öldürür hem de Sinem’in aşkını taşır. Onu aramaya koyulur ve bulur.

Bunun dışında “iftira”, -Hoca iftirası ile Sinem’in ölümüne neden olur- “iman gücü”, -atı yenebilen ve İslam dinini zelil olmaktan kurtarabilen bir insan, takvası kuvvetli insandır.- “insanların görüntü ve statülerine aldanmama” -Hoca dini temsil eder; ama kötülük yapmaktan geri kalmaz- konuları hikâyede işlenilmektedir.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; ana tema “kıskançlık”tır. Yusuf, Bekir’i kıskandığı için sürekli olay çıkarır. Genç Abuzer ve Hacı Mehmet Ağa Bekir’i haklı bulmakla beraber aralarını yapmaya çalışırlar. “İyilik ve ara bulma” temaları işlenir.

“Kin ve öç alma” teması da işlenilmektedir. -Yusuf ölen kardeşinin öcünü almak için Bekir’in peşinden gider.- Dik başlılık, sertlik ve bencillik gibi özelliklerin bir insanı felakete sürüklediği düşüncesi dinleyiciye verilmek istenen mesajların başında gelmektedir.

Melek hikâyesinde; ana tema “kıskançlık ve buna bağlı işlenen cinayet”tir. “İhtiras”, -Fatma Yusuf’a yatağını paylaşmayı bile teklif eder.- “hiçbir haksızlığın yerde kalmayacağı fikri” -Bekir Ağa cinayeti ve cinayeti işleyenleri bulur.- ve “Para tutkusu” -Yusuf, hem Fatma’dan altın alır, hem de Melek’i öldürdükten sonra üzerindeki tüm altınları alır.- hikâyede geçen diğer konulardır.

Hikâyeleri toplu olarak tema bakımından değerlendirildiğinde; yaşılan coğrafyaya bağlı ouşan gelenek ve görenekler ile yöre insanın yaşam koşullarının tematik unsur olarak kullanıldığını görmekteyiz. Airet ve aşirete bağlı olarak cemaatin verdiği kararı bozamama fikri Melek, Carsım Bey, Bişureli Fatma gibi hikâyelerinde işlediği sosyal norm kurallarını bildiren tema unsurlarıdır.

Hemen bütün hikâyelerinde geçen ve dikkatimizi çeken bir diğer tema da iyi insanların ölümleri ile cennete gidecekleri fikridir. Ölen kahraman iyi biri ise yalnızca “dünyasını değiştirdi” ifadesi kullanılmakta ve ölümün ameli iyi insanlardaki metafizik boyutunu verilmektedir. “Ölüm yok oluş değil, şekil dđiştiriştir” dini- mistik düşüncesi bulunmaktadır. Kötü insanların ölümü ise “geberdi gitti” ifadesi ile geiçştirilerek anlatılmaktadır. Hayatın sonunun ölüm olduğu gerçeği dinleyiciye hatırlatılmaktadır.

Aşıksever’in hikâyelerindeki “rüya motifi” ile sosyo- kültürel ve folklorik ehemmiyet gösteren “ekmek tuz hakkı” hikâyelerinin tahlili açısından ehemmiyet taşımaktadır.

“İslam alimleri ve mutasıvıflar rüyanın mahiyeti hakkında genelde mütefik olup onun ruhani bir olay olduğu, uykuda iken insani olan ruhun manalar alemine dalması sonunda gayipten kendisine akseden varlıkların şekil ve suretini bir anda görmesinden başka bir şey olmadığı görüşündedirler. Rüya Allah’ın melekler vasıtasıyla hakikat veya kinaye olarak kulun şuurunda uyandırdığı enfüsi idrakler ve vicdani duygulardır. İslam alimlei ve tasavvuf uluları rüyayı üç kısma ayırırlar. Bunlar rahmani, nefsani ve şeytani rüyalar.” (YÜKSEL, 1996: 304)

Halk hikâyelerinde de görülen tüm rüyalar mutlaka gerçek olur. Bu yönü ile dini – tasavvufi geleneğe rahmani olarak nitelendirilebilecek bu rüyalar toplumun rüya ilmine olan itimadının göstergesidir.

Aşıksever'in hikâyelerindeki rüyalar sembolik anlam taşımakla beraber, hikâyeye içerisinde yorumlanır -çoğunlukla kahramanın kendisi tarafından- ve gerçekleşir. İslam geleneğinde, rüyaların ehil kişilere yorumlatılması önem arz eder. Ayrıca kötü rüya direk anlatılmaz. Ancak bir olay anında kahraman bu rüyasını ve rüyasından duyduğu huzursuzluğu anlatır. Hadis i Şerif'de; “sizin biriniz sevdiği bir rüya görürse bilsin ki o, Allah tarafından telkindir. Rüya sahibi rüyası üzerine Allah'a hamd etsin ve başkasına da söylesin. Buna aykırı hoşlanmadığı bir rüya gördüğünde de muhakkak ki, bu rüya da şeytandandır. Bu halde de rüya sahibi rüyasının şerrinden Allah'a sığınsın ve rüyasını kimseye söylemesin, bu suretle o rüya sahibine zarar vermez.” (YÜKSEL, 1996: 123) şeklinde buyurulmuştur.

Dede Korkut Hikâyeleri'nden olan Salur Kazan hikâyesinde; Salur Kazan avda iken kötü bir rüya görür. Rüyasında gördüğü sembolleri kardeşi Kara Güney'e yorumlatır. Kara güne; “Kara bulut dediğin senin devletindir, kar ile yağmur dediğin senin askerindir, seç kaygıdır, kan karadır. Geri kalanını yoramam Allah yorsun” der. Salur Kazan bu rüya üzerine geri döner, evinin yağmalandığını oğlu ve karısı ile boyundaki herkesin esir alındığını öğrenir.

Araştırma konumuz olan hikâyelerden Ale Oğlu Hame hikâyesinde de; Hame, rüya görmüş ve bunu kimseye anlatmamıştır. Mamad ve yiyen Hüseyin'in karşı aşirete gitme isteklerine de bu rüyasından dolayı karşı çıkar. Onlar ısrar edince rüyasını anlatır.

Âşık edebiyatında ve âşıkların etrafında teşekkül eden halk hikâyelerinde rüya önemli bir motiftir. Rüya bade içerek âşık olma motifi ile rüyaların talihli üzerine Umay Günay'ın çalışması bulunmaktadır. (GÜNAY, 1984: 153 – 174). Günay rüyaları Asli Tıp ve Müstakil Tıp diye tasnif ettikten sonra hikâyelerdeki rüyaları “hazırlık, rüya, uyanış ve ilk deyiş” diye başlıklara göre planlamış ve değişik hikâyelerdeki örnekleriyle beraber tahlil etmiştir.

Derlemiş bulduğumuz halk hikâyelerinde Aşık Garip hikâyesi de dahil olmak üzere hiçbir hikâyede rüyada aşık olma ve bade içme motifine rastlamayız. Bunda anlatıcının bade içerek aşık olmaması ve yetiştiği aşıklık geleneğinde böyle bir durumdan haberdar olmaması önemli rol oynamaktadır, diye düşünmekteyiz. Hikâyelerdeki rüyalar daha ziyade kahramanların başına gelecek kötü olaylara karşı önceden uyarı niteliği taşımaktadır.

Aşıksever'in hikâyelerinde ekmek tuz hakkına riayet etme, ekmek tuz hakkı nedeni ile düşman bile olsa zarar veremeyeceği (HT) veya ekmek tuz hakkı için yemin (MZ) gibi, “ekmek tuz hakkı” deyimine sık rastlarız. Bu deyim üzerine Şükrü Elçin'in çalışması

bulunmaktadır. Elçin, tarih sürecindeki yazılı ve sözlü birçok eseri bu yönden taradıktan sonra şu sonuçlara varmıştır. (ELÇİN, 1997: 464)

I. Türk, ekmeğini yediği insana nankörlük etmez.

II. Türk, ekmeğini paylaştığı insana; dostluk, vefa, sadakat, arkadaşlık, yardım, samimiyet, dürüstlük, fedâkârlık, minnet ve şükran duygu ve düşünce ile bağlanır.

III. Türk, kendisine yapılan iyiliği unutmaz.

IV. Türk'e göre tuz ekmek hakkına riayetsizlik en büyük fenalık ve ahlaksızlıktır.

V. Tuz ekmek hakkı, Türkler arasında bir yemin ve namus sözü hükmünde ve değerindedir.

VI. Bazı nadir hallerde, bu söze itibar edilmediği görülüyor.

Çelikhan Ağzında anlatılan bu hikâyelerin dinleyici kitlesi de; Çelikhan Ağzını konuşan yöre insanlarıdır. Görüldüğü gibi hikâyede sıkça kullanılan deyimlerden olan “tuz ekmek hakkı” Türk kültür geleneğinden gelen ve içinde barındırdığı anlamlarla kutsiyet içeren bir inançtır. Yöredeki ağız farklılığı bu kültürün yaşatılmasına ve devam ettirilmesine engel olmamıştır.

3.2.3.ZAMAN

“Anlatma essına bağlı eserde üç farklı zaman bulunur. Vakanın meydana geldiği zaman ‘itibari vaka zamanı’, anlatıcının onu öğrenmesi ve dinleyiciye sunulur hale hazır getirmesi ‘yazma zamanı’, dinleyinin eseri alıp okuduğu süre ise; ‘okuma zamanı’ nı meydana getirir.” (AKTAŞ, 1991: 117-118)

“Anlatma esasına dayalı olan eserlerde metindeki fiiller vasıtasıyla ifade edilen zamanın arkasında vaka veya vaka zincirinin meydana getirdiği bir zaman dilimi ve yerine göre, onların anlatıcı rolünü yüklenmiş efektif kahraman tarafından idrak edildiği bir an mevcuttur.” (AKTAŞ, 1991: 118-119) Vaka zamanı ve anlatma zamanı olarak değerlendirebileceğimiz bu süreler inceleme konumuz içerisinde değerlendirmelerde esas alınmıştır.

“Hareket bir defa başlayınca sonuna kadar hızla gelişmektedir. Folklor ürünleri zaman kesintisini kabul etmemektedir. Anlatm esasına dayalı ürünlerin asıl hususlarından biri de anlatımın kronolojik bir şekilde akıp gitmesidir.” (GÖRKEM, 2000: 118) İncelemeye tâbi tutduğumuz hikâyelerde kronolojik zaman akımının geri dönüşlerle yer yer bozulduğunu

görmekteyiz. Ancak bu bozulma dinleyicinin dikkatini çekmez. Anlatıcının yerinde müdahaleleri ile zamanında kullandığı geçiş formelleri anlatımı kronolojikmiş gibi canlı tutmaktadır.

“Tahkiyeli eserlerde anlatma zamanı ile vaka zamanı arasında çok açık bir boşluk bulunmaktadır. Özellikle hikâyelerin giriş/ başlangıç kısımlarına bu durum açıkça sezilmektedir. Ancak anlatıcı; aradaki sözkonusu boşluğu, kullandığı anlatım teknikleriyle büyük ölçüde kapatır ve dinleyicilere ‘hâl’ duygusunu verir. Bunu diyaloglar ve hikâyedeki ‘deyiş/türkü’lerle gerçekleştirir. Anlatıcı, ‘taşınmış nutuk’ tekniği ile kahramanların konuşmalarını ‘hâl’e taşır; yani kendisi aradan çekilerek doğrudan doğruya kahramanları konuştrur.” (GÖRKEM, 2000: 118-119)

Âşık Garip hikâyesinde; zaman Âşık Garip’in babası İbrahim’in gençliğinden başlatılır. Âşık Garip’in gençliğine kadar devam eden oldukça uzun bir zaman dilimi vardır.

Asıl vakanın anlatıldığı zaman dilimi Âşık Garip’in sazı çalmaya başlaması ile başlar ve üç dört yıllık süreyi kapsar. Toplam zaman dilimindeki bu boşluk geniş formelleri ile sağlanır.

Hikâyede bir kronolojik bir anlatım tarzı vardır.

Leyla ile Mecnûn hikâyesinde; üç kuşağın hayatlarını içine alan oldukça uzun toplam vaka zamanına rastlarız. Rahlili Mir’in çocuk sahibi olamayıp yedi kadınla evlendikten sonra yedinci kadından bir çocuğa sahip olması ile vaka zamanı başlar. Geçiş formelleri ile sahip olunan çocuk yetişkin bir delikanlı olarak hikâyede asıl konuyu ve anlatma zamanını başlatır. Kahramanın duası neticesinde murada erdikten hemen sonra ölür; ancak bu vaka zamanını bitirmez. Kahramandan geriye bir çocuk miras kalır. Bu çocuğun büyümesi ve vaka zamanından alınıp “hâl’e taşınması yine geçiş formeli ile sağlanmakta ve yine asıl vaka anlatma zamanına taşınarak hikâye sürdürülmektedir. Bu yeni kahramana geçişle beraber geriye dönüşler yapılmaz. Önceki kahramanların başına neler geldiğini bilmeyiz. Zaman bir anda yeni kahraman sergüzeştine taşınır ve onun sergüzeştinin son bulması ile zaman sonlanır.

Hikâyede tüm olaylar tek olay halkası ile kronolojik bir tarzda anlatılmış ve dinleyiciye sunulmuştur.

Memo ile Zini hikâyesinde; zaman Memo’nun küçük olduğu ve Mehmet Emin ile Zeliha’nın Memo’ya sahip olduğu olay halkasında başlatılır. Mehmet Emin’in ölümünden

sonra Memo'nun on sekiz, on dokuz yaşına gelmesine “uzun meseledir”, “Zaman epey geçti” formelleri ile geçilmektedir. Asıl vakanın geçtiği anlatma zamanına ustaca geçilmiş, zaman boşluğu dinleyiciye hissettirilmemiştir.

Aasıl vakanın geliştiği vaka zamanı toplam zaman 20 – 25 günlük zaman dilimi iken, hikâyedeki toplam anlatma zamanı 100– 150 günlük kısa bir zaman diliminde yoğunlaşmaktadır.

Hikâyede kronolojik zamanlı anlatım hakimdir.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; giriş kısmında geri dönüşlerle geçmişe dair bilgiler verilerek zaman başlatılır. Aşiretin geçmişine yönelik bilgilerin en son hangi zamana kadar götürüldüğü belli değildir. Hikâyedeki toplam zamanı da bu nedenle değerlendirememekteyiz.

Olay örgüsünün hızlandığı ve asıl vakanın anlatıldığı gelişme bölümündeki toplam zaman takriben iki üç aydır. Ön bilgilendirmeden sonra hemen asıl konuya geçilmiştir. Böylelikle zaman boşluğu vakanın “hâl”de anlatımı ile kaybolmuştur.

Kronolojik anlatım tarzı ile olay örgüsü dinleyiciye sunulmuştur.

Bişureli Fatma hikâyesinde; zaman Fatma'nın babası Gülşen Bey ve kardeşlerinin çocuk sahibi olmaları ile başlamaktadır. Asıl hikâyenin geliştiği zaman ise Fatma ile Sidin'in büyüdüğü zamandır. Dolayısı ile vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında boşluk oluşmaktadır. Bu boşluk “aradan epey zaman geçti” geçiş formeli ile doldurulmaktadır. Gülşen Bey'in kızının olması kardeşlerinin ölmeleri özetlenmiş ve asıl hikâyenin anlatılacağı zamana geçilmiştir.

Toplam zaman düşünüldüğünde çok uzun bir zaman dilimi bulunmaktadır. Ancak asıl hikâyenin anlatıldığı zaman dilimi kısadır. Fatma'nın gurbete çıkması bir günde olmaktadır. Gittiği yerlerde de hiç beklemeden yola çıkmaktadır.

Hikâyenin anlatımındaki lirizmin coşkunluğu ve fazlalığı dinleyiciye vaka zamanı ile anlatma zamanlarının farklılığını unutturmaktadır. Sözlü geleneğe bağlı olarak hikâyenin atmosferine dinleyici kilenin taşınıyor olması zaman mefhumunu daraltmaktadır.

Hikâye anlatılırken kronolojik bir anlatım vardır. Aynı zamanda iki olayın anlatımı söz konusu olmadığı için geri dönüşler ve çift zincirli olaylar meydana gelmemektedir. Bu da dinleyici kitlenin dikkatini canlı tutmaktadır.

Carsım Bey hikâyesinde; vaka örgüsü bir müddet zarfında cereyan etmektedir.

Kahramanların doğumları, babalarının ölümü, belli bir yaşa gelmeleri olay halkaları içinde kısaca anlatılarak geçilmiştir. Carsım Bey hikâyeye sonunda yaklaşık on altı- on yedi yaşındadır. Toplam zaman dilimi de bununla sınırlıdır. Ancak asıl olayın geçtiği zaman yani vaka zamanı ise bir- iki yıllık bir zamanı kapsamaktadır. Hikâyelerin genel özelliği olan net bir zamandan ziyade muhayyel bir zamanda oluş burada da söz konusudur.

Bahar veya yaz mevsiminde yörelerine yağmur yağmayan Kerkük aşiretinin insanları göç edeler. Bir yıl sonra kuvvetle ihtimal yaz veya sonbahar mevsiminde de yine dönerler. Vaka örgüsü kronolojik bir sıra izlenerek verilmiştir.

Hemen her hikâyede görülen gerçekte uzun zaman diliminin kısa anlatımı, zaman ifade etmeye yarayan çeşitli formel unsurlarının kullanımı ile vuku bulmaktadır. Carsım Bey hikâyesinde de “aradan uzun zaman geçti” terimi bu durum gerçekleştirilmiştir. Carsım Bey babası öldüğünde on üç-on dört yaşlarında iken, aradan uzun zamanın geçmesi ile bir anda ablasından ağalık fesini alan ve yaklaşık on üç- on yedi yaşlarında olan bir delikanlı oluvermektedir.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; zaman Ahmet Bey ve Bekir Bey’in gençlikleri ve çocuk sahibi olmaları ile başlar. Ahmet Bey, Bekir Bey ve Sürüce aşireti tanıtıldıktan sonra asıl vakanın teşekkül ettiği çocukların büyüüp yaylalarını koruyacakları zamana geçilir. Geçiş formeli olan “aradan epey zaman geçti” ile bu zaman boşluğu kapatılmıştır, anlatma zamanı vaka zamanına taşınmıştır.

Kronolojik bir zaman dahilinde olay örgüsü devam eder. Geri dönüşler şahıslarla olmakta; ancak akronolojik bir dönüş bulunmamaktadır.

İhsan Bey ve Mahmut Bey hikâyesinde; toplam zaman oldukça uzundur. Alişehir Bey ve Aslan Beyin gençliklerinde yoksul düşüp göç edişlerinden başlanılır. Onların Halil Beyle sürtüşmeleri olur, Halil Bey ikisini de öldürür. Alişehir Bey ve Aslan Beyin çocuklarının gençlik dönemine geçiş formeli olan “aradan epey zaman geçti” ifadesi ile geçilmekte ve asıl hikâyeye anlatılmaya başlanılmaktadır. Vakanın gerçekleştiği ve sonlandığı toplam zaman belli değildir.

Hikâyede geri dönüşlerin olmasına karşılık, kronolojik bir anlatım bulunmaktadır.

İskender Ağa hikâyesinde; zaman Ali Ağa’nın tanıtılması ile başlar. Asıl vaka ile anlatma zamanı arasında hikâyenin başlangıcında kopukluk görülmez. İskender Ağa’nın

öldürülmesi ve çocuklarının gurbete çıkmasından sonra anlatma zamanı vaka zamanı ile birleştirilmektedir. Hikâyede itibari zaman ile vaka zamanı arasındaki boşluk anlatıcının ustalığı sayesinde dinleyiciye aksettirilmez.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; anlatılan toplam zaman yirmi beş– otuz yıllık bir zaman dilimini kapsar. Hikâye Kuvvet Bey ile Köse Şemdin’in gençlikleri ve çocuk sahibi olmaları ile zaman başlatılır. Boz Ağanın büyümesi ve kan davasını üstlenmesi ise, asıl vaka zamanını oluşturur. İtibari zaman olan atma zamanı ile vaka zamanı arasındaki boşluk “aradan epey zaman geçti” formeli ile tamamlanmıştır. Geri dönüşlerle aynı anda iki olayın anlatımı geçiş formelleri ile sağlanmış ve kronolojik anlatım ile olay örgüsü dinleyiciye aktarılmıştır. Boz Bey’in Çoban Hamet’i kaybettikten sonra yalnız kalması ve atının durmasının ardından, Köse Şemdin’in yetişmesine kadar olan zaman belli değildir. Ancak bu kayıp zaman dinleyicinin dikkatini çekmez. Çünkü formellerin yerinde kullanımı ve üslûbun gücü ile olay örgüsü “hâl”e taşınır.

Küçük Ahmet hikâyesinde; zaman Hasan Ağa ile Ali Ağanın gençlik dönemlerinden itibaren başlamaktadır. Asıl hikâye ise, Ahmet’in büyüyerek annesi ile Zübeyir Deresine yerleşmesinden sonra başlamaktadır. Bu aradaki boşluk “aradan epey zaman geçti” formeli ile kapatılmaktadır. Asıl hikâyenin geçtiği vaka zamanında akronolojik bir zaman bulunmaktadır. Eş zamanlı olaylar geçiş formelleri ile anlatılmıştır. Mesela; Osman Paşanın asker göndermesi ile Küçük Ahmet’in Aşğan’la evlenmesi aynı zamanda olmaktadır. Anlatıcı bu boşluğu geçiş formelleri ile ustaca doldurmaktadır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; Nasır Ağanın çocuk sahibi olması ile zaman başlamaktadır. Asıl olay örgüsü ise Salhe’nin kendi aşiretinden yedi kişiyi öldürmesi ile başlar. “Aradan epey zaman geçti” formeli ile vaka zamanı ve anlatma zamanı birleştirilmektedir. Hikâye ortası geçiş formelleri sayısının çokluğu –sekiz kez tekrarlanılmıştır- hikâyedeki zaman boşluğunu unutturmaktadır. Hikâyede kronolojik bir anlatım izlenmiştir.

Şehmuz ile Siti hikâyesinde; toplam zaman oldukça uzundur. Ancak asıl vakanın oluşma zamanı yani kardeşlerin büyümesi, Siti’nin istenilmeye başlanması ve sonra devam eden zaman kısadır. Toplam zaman arasına aksiyonun sürdürüldüğü vaka zamanı

sığdırılmıştır. Zaman boşluğunun kapatılması ve “hâl”e taşması “aradan zaman geçti, aradan epey zaman geçti” formeli ile sağlanılmıştır.

Hikâyede kronolojik bir anlatım ve tek zincirli olay örgüsü vardır. Geri dönüşlere pek rastlanılmaz.

Avdi OĞlu Derviş hikâyesinde; toplam zaman takriben yirmi beş – otuz yıldır. Zaman Avdi’nin Milla aşiretine gelmesiyle başlar. Asıl hikâyenin gelişmesi ise, Sidin ve Derviş’in gençlik dönemlerine denk gelir. Onların kan davasının içine girmeleri ve Derviş’in öldürülmesi çok kısa bir zamanda gelişmektedir. Dolayısıyla anlatma zamanının içine vaka zamanı ustaca sığdırılmıştır diyebiliriz. Dinleyici bir anda kendisini Sidin ve Derviş’le beraber şartlı fincanı kaldırırken bulur. Bu usta anlatımını geçiş formelleri ile geliştiren anlatıcı hikâyedeki zaman boşluğunu dinleyiciye hissettirmez.

Hikâyede akronolojik zaman bulunmaktadır. Bir olay anlatılırken geri dönüşlerle yeni oluşacak olan olaya zemin hazırlanır. Sidin’i annesiyle konuştuktan sonra, bir anda eve gelmeden önce Derviş’le yolda konuşurken görürüz.

Farz hikâyesinde; zaman Çol Beyin mahkûm edilmesi ile başlar. Farz’ın kaçıırılması ve savaşın olması asıl hikâye zamanını oluşturur. Farz ve Ankari’nin yedi yıldır nişanlı oldukları belirtilir. Bunun dışında toplam zamana dair bir bilgimiz olmaz. Olay örgüleri arasındaki zaman farkının kısa olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle vaka zamanı ile itibari zaman olan anlatma zamanı arasında çok büyük bir boşluk yoktur. Kronolojik anlatım tarzının olması, tek halkalı motif zincirinin olması ve anlatma zamanının ustalıkla formellerle “hâl”e taşınmış olması, tüm vaka halkalarının “hâl”de yaşandığı hissini dinleyiciye vermektedir. Çol Beyin mahkûm edilmesi, Farz’ın kaçıırılması, Farz’ın kurtarılması ve Çol Beyin mahkûmiyetten kurtulması kısa zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Hasan ile Tili hikâyesinde; toplam yirmi beş– otuz yıllık bir zaman vardır. Kahramanların ailelerinin şam’a yerleşmeleri ile zaman başlatılır. Hasan’ın büyümesi ve Tili için konulan başlığı biriktirmek için eşkıyalığa başlaması ile zaman devam eder. Asıl olay örgüsünün yaşandığı zaman ise yedi– sekiz yıllık bir zamandır. Geçiş formelleri ile vaka zamanına yani Hasan’ın gençliğinin anlatımına başlanılır. “Hâl”de anlatımın kuvvetli olduğu hikâyede geçiş formelleri sık kullanılmamıştır.

Hikâyede başka kahramanlara geri dönüşlerle geçişler bulunmaktadır. Aynı zamanda iki olayın anlatımı nedeni ile akronolojik bir üslûbla anlatım geliştirilmiştir, diyebiliriz.

Hazal hikâyesinde; toplam zaman süresi oldukça uzundur. Mir Mandal Ağa çocukları ve torunlarının hepsinin başından geçenlerin anlatıldığı çok uzun bir zaman dilimi vardır. Asıl vakanın başlaması ise Tayyar'ın büyümesi ile başlar. Tayyar önce babası ve dedesi ile savaşır. Daha sonra da Hazal için Hasan Paşa ile savaşır. Olay örgüleri “aradan epey zaman geçti, epey zaman sonra” geçiş formelleri ile birbirine bağlanmış, vaka zamanı ve anlatma zamanı birleştirilmiştir.

Fadime'nin başından geçen olaylar anı türünde geri dönüşlerle anlatılmıştır. Bu anlatım tarzına bağlı akronolojik bir anlatım hikâyede varlığını hissettirmiştir.

Hüt hikâyesinde; zaman Ali Ağanın Tebriz aşiretinden Haymana'ya göç etmesi ile başlar. Asıl hikâyeye Ali Ağanın Hüt'le karşılaşması ile başlar. Hikâyedeki toplam zaman üç-dört yılı kapsamaktadır. Anlatma zamanı ile vaka zamanı arasındaki zaman boşluğu derin değildir. Geniş formelleri ile itibarî zaman “hâl”e taşınmış, Ali Ağa ile Hüt'ün savaşı dinleyiciye sunulmuştur.

Sih Ahmet hikâyesinde; toplam zaman oldukça geniş bir zaman dilimini kapsar. Hikâyeye Sih Ahmet'in atalarının anlatımı ile zaman başlanılır. Asıl hikâyenin başladığı zamana geçişle beraber on- on beş yıllık bir zaman diliminin hızla geçildiğini görürüz. Vaka zamanına geçiş olan Sih Ahmet'in yiğitlik göstermeye başlamasının anlatımı birdenbire olsa da bu boşluk dinleyiciye hissettirilmez. Toplam vaka zamanı on altı yılı kapsar. Bu zaman zarfında kahraman yaşayacağı tüm serüvenlerden geçirilir. Olayların anlatımı ve tasviri uzun tutulmuş olduğundan vaka zamanı çok daha uzun gibi hissedilir. Böylece vaka zamanı ile anlatma zamanı arasındaki derinliğin dinleyici zihninde yok olmasını sağlar.

Sinem hikâyesinde; zaman padişahın rüyasıyla başlar. Yorumlattıktan sonra yorumun işaret ettiği zaman ile rüyanın yorumlandığı zaman arasındaki süre belli değildir; ancak “epey zaman geçti” ifadesi ile zaman boşlunun doldurulduğunu görmekteyiz. Vaka zamanı ile anlatma zamanı aynı zamanlarmış gibi geri dönüş ve formellerle ustaca birleştirilmektedir.

Hikâyede diğer bir zamanda rüyanın yorumlanmasının duyurulmasından sonra geçen “kırk gündür” rüya kırk günden sonra Hüseyin Bey tarafından yorumlanır.

Hikâyede geri dönüşler vardır. Aynı anda iki durumu anlattığı zamanlar mevcuttur. Hüseyin Beyin savaşması ile Hoca'nın Sinem'e türlü kurlar yapması eş zamanlıdır.

Geri dönüşler “hele o orda dursun” formeli ile yapılmaktadır. İki olay eş zamanlı anlatıldığı için “çift zincirli” olay örgüsü oluşmaktadır. Bu da kronolojik sırayı etkilemektedir. Hikâyenin genelinde kronolojik bir anlatım tarzı bulunmaktadır.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; Hüseyin Bey ve Hacı Mehmet Beyin gençliklerinden “epey zaman geçti” formeli ile Bekir ve Yusuf’un gençlik dönemlerine geçer. Vaka zamanı ile anlatma zamanı dinleyiciye hissettirilmeden ustaca bağlanmaktadır. Hikâye de geri dönüşler bulunmamaktadır. Kronolojik bir sıra hikâye dinleyiciye sunulmuştur.

Melek hikâyesinde; bir ölüm ve bu ölümden sonraki öc almaya bağlı oluşan ağıt tek zamanlı olarak hikâyede konu edilmiştir. Hacı Ağanın ölümü ile zaman başlatılır. Olay örgüsü giriş ile beraber başlamakta, anlatma zamanı ile vaka zamanı arasında boşluk bulunmaz. Melek hikâyesinin başından beri büyümüş haldedir. Bekir Beyin gurbete gidişi ile olay örgüsü aksiyon kazanır. Olaylar vaka zamanında kronolojik bir üslûb ile anlatılmıştır.

3.2.4. MEKAN

Hikâyeleri genel olarak değerlendirdiğimizde; coğrafi hayatta yaşanan gerçek mekanların tercih edildiğini görmekteyiz. Olaylar oldukça geniş mekanlara yayılabildiği gibi dramaizasyonu sağlama amacı ile kapalı ve dar mekanlarda da gelişebilmektedir. Bu dar mekanların psikolojik ve sosyolojik tahlillere açık olduğunu söyleyebiliriz. Bu dar mekanları şöyle sıralayabiliriz:

“Perde arkası” denilen daha ziyade haremin -kadılarım- bulunduğu mekana hemen her hikâyede rastlarız. Bu mekanın gerdek odası anlamı ile de hikâyelerde geçebildiğini görmekteyiz.

Hikayelerde atlı göçebe kültürün yansıması olarak değerlendirilebilecek çadır unsurunun kapalı mekan olarak yer bulduğunu görmekteyiz. Bu çadırların iç düzeni ile ilgili ayrıntılar bir çok hikâyede tasvir edilmekte ve farklılığı ile övülmektedir. Kahramanlara ait olan çadırların sancaklı olması dikkat çekicidir. (F), (H), (ŞŞ),(SA)

Kara Mağara, hikâyelerde geçen (SA), (H) ve kapalı olarak değerlendirdiğimiz mekanlardandır. Batı Edebiyatında anne karnına geri dönüşü sembolize eden mağara mekanı

romanlarda huzurun bulunabildiği yer olarak geçer. Mesela; Steandal'ın “Kırmızı ve Siyah” adlı romanında; kahraman roman sonunda sınıf atlatmada arayıp da bulamadığı huzuru mağaraya dönüşte bulur. Çalışma konumuz olan hikâyelerde de kahramanlar sığılacak ve kötülüklerden korunulacak mekan olarak Kara Mağara'yı seçerler.

Hikâyelerde en büyük devlet adamı padişahdır ve onun yaşadığı mekan daima İstanbul'dur.

Hikâyelerin tamamına yakınında düşman halk olarak “Yezithan” ve “İzollu” isimleri ile kendi adlarıyla adlandırılan mekanlara rastlarız. Malatya ili sınırları içerisinde bulunan Kale ve İzollu yörelerinin geçmişte Yezithanlıların yoğun olarak yaşamakta oldukları gerçek mekanlar olduğu yöre halkı tarafından rivâyet edilmektedir.

Âşık Garip hikâyesinde; Fılat, Tarsus, Halep ve Şam isimleri hikâyede olayların geçtiği coğrafi mekanlardır. Kapalı mekan olarak Hoca Sina'ların evi, Âşık Garip'in Tarsus'taki evi dikkat çekmektedir.

Mekan unsuru olan yerlerden Şam'la ilgili yorumları anlatıcıdan sıklıkla duymaktayız. “Şirin Şam”, “Kılıç Şam'dır”, “Şam güzel, muazzamdır” gibi ifadeler dikkat çekicidir.

Leyla İle Mecnûn hikâyesinde; Şam ve Musul yaşanan coğrafi mekânlar olarak hikâyede yer bulmuştur. Mecnûnun babası ve dedesi Şamlı annesi Ayn ise Musulludur.

Mecnûn ile Leyla'nın buluştukları çeşme başı da hikâyede yer bulan diğer mekândır.

Yaşlı kadının yaşadığı ve nerede olduğu bilinmeyen mağara ise; masallara ait olan muhayyel mekân olarak hikâyede yer almıştır.

Mehmet Ali ile Musul Oğlu'nun çadırları da hikâyedeki kapalı mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Memo İle Zini hikâyesinde; olağanüstü mekan olarak “Hankari Konağı” karşımıza çıkar. Konak bahr-ı denizin ortasında olan, otuz iki katlı, etrafında aslanların olduğu, ateş vapuru ile korunan, tulumba ile yukarıya suyun taşındığı mekan olarak tasvir edilir.

Adı geçen coğrafi yerler; Muğure ve Cizre'dir. Muğure'nin İstanbul olduğundan hikâyede ilave olarak bahsedilir. Cizre şartı olarak nitelendirilen Fırat Nehri hikâyedeki diğer coğrafi mekendir. Coğrafi konum itibari ile Fırat nehri Suriye ile aramıza giren bir nehirdir. Geçit vermez Fırat nehri üzerinde ulaşımın çok zor sağlandığı coğrafi bilgilerimiz

dahilindedir. Fırat kenarındaki karalar geçidin sağlandığı mekanlar olarak hikâyeye konu edilmiştir.

Hankari Konağı dışındaki diğer kapalı mekan ise; Deli Hasan ve kardeşlerine ait olan “Yedi Çeşmeli Kevser Konağı”dır.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; Utmanak Aşiretinin yaşadığı yayla ile Raşkotan Aşiretinin yaşadığı yayla Zoke Dağında bulunan mekânlar olarak anlatılmıştır.

Batman Geçiti ve Batman Köprüsü ile Batman Nehri vakada aksiyonun en hızlı halini aldığı ve savaş anı anlatılırken kurtuluşu sağlayan mekân olarak hikâyede yer bulmuştur. Bu geçide hikâyede “Bıçak Geçiti” de denilmektedir. Bıçak sembolize anlamı ile düşünülebilir. Geçidin “kurtulma veya ölme” mekanı olması bıçağın keskin ve künt uçlarına benzetilir.

Hikâyede geçen kapalı mekanlar; Kesper ve Filit’in evleridir.

Bişureli Fatma hikâyesinde; mekan vakaya bağlı olarak sürekli değişmektedir. Hikâye geniş bir coğrafyaya yayılarak anlatılmıştır.

Hikâyenin giriş ve sonuç bölümlerinde Bişure’den bahsedilir. Hikâyenin gelişme bölümünde ise, kahramanın gurbete çıkması ile beraber sırayla; Diyarbakır, Siverek, Adana, Tarsus, Misisi, Belan ve İstanbul mekanları hikâye dokusuna dahil olmaktadır.

İstanbul padişahın, sarayın ve hapishanenin bulunduğu yer olarak hikâyede geçer.

Belan limanından İstanbul’a giden “vapur”, mekan unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında Gülşen Beyin evi de kapısına kilit vurulan ve dramatizmi arttıran mekanlar olarak geçmektedirlerdir.

Carsım Bey hikâyesinde; mekan olarak geçen iki isime rastkarız:

1. Kürtlerin yaşamakta olduğu Kerkük,
2. Türkmenlerin yaşamakta olduğu Miseydin.

Bu iki mekanda yerleşik aşiretler bulunmaktadır. Mekan gerçek hayattan alınmıştır.

Bunun dışında mekan olarak; Cardım Beyin çadırı ve Hüseyin Beyin konağı geçmektedir. Cardım Beyin çadırı tertip, düzen ve temizliği ile hikâye bünyesinde övülmüştür.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; olağanüstü bir mekan bulunmamaktadır. Yaşanmış bir olayın tasnifi olduğu rivâyet olunan hikâye, Sürüce Aşiretinin yaşadığı Sürüce, Yezithanlıların yaşadığı on iki bin haneli Yezithan ve yazın yayla olarak seçilen Avcılar

Ovası mekanlarında geçmektedir. Sidim Tepesi, Hasud Tepesi mekan olarak geçen diğer isimlerdir. Bunlar Avcılar Ovasına gitmeden önce geçilmesi gereken geçitlerdir.

Arap aşireti de hikâyede dramatisasyonu artıran mekan olarak geçmektedir. Hüseyin kaçıp yardım çağırabilmek için Arap aşiretinin yaşadığı yere Hamet Beyin yanına ulaşabilmeyi arzular.

İhsan Bey ve Mahmut Bey hikâyesinde; İzollu aşiretine ait köylerin isimleri mekan olarak geçmektedir. “Miri, Masul, Kavul, Dahsul, Kos, Mırdıs Kalakün” isimlerine rastlamaktayız. Halil Bey bu yerlerden vergi, haraç, almaktadır.

Halil Bey ve İhsan ile Mahmut’un ilk atıştıkları mekan “Kara Kuş Tepesi, Ceviz Çeşmesi, Markük Çayırı, Nergü Çamı” adlarıyla isimlendirilmektedir.

Torpal Köyü Reşanlılara aittir. Halil Bey ve oğulları burada Topal Kasım’a misafir olurlar.

Karakuş Tepesi; Tam amacanın pusu kurup gözcülük yaptığı yerdir.

Tartal veya Markük köyü de Reşanlılara aittir. Halil Bey ve oğulları burada Sofu Kurçıl’a misafir olurlar.

Gender köprüsü; İhsan ve Halil Beyin aşiretlerinin güçlerini götürdükleri ve İzollularla savaşı başlattıkları geçittir.

Kahta Kalesinin önü; İhsan ve Mahmut’un savaş arasında dinlendikleri yerdir. Dut ağacına bağlı efsanesi vardır.

Bunların dışında Sofu Kurçıl’ın evi hikâyede kapalı mekan olarak yer bulmaktadır.

İskender Ağa hikâyesinde; olağanüstü mekana rastlamamaktayız. Yaşanılan coğrafya mekan olarak seçilmiştir. Muş Kalesi mekan adı olarak verilmiştir. Bunu dışında çocukların bırakıldığı ve Hz. Hızır’ın geldiği Hayr Çeşmesinin adı da geçmektedir.

Hikâyede geçen kapalı mekanlar ise Ali Ağa’nın konağı ve İskender Ağa’nın konağı ile Ahmet Bey ve Ataş Par’ın evleridir. Konağın mekan olarak seçilmesi kahramanların zengin ve ağa olduklarını vurgulamak amaçlıdır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; anlatımda coğrafi yer adlarından ziyade aşiret isimleri ile anılan mekânlar tercih edilmiştir. Şakak aşireti, Şığ Aşireti, Yezithan Aşireti, Galak Aşireti gibi. Söylemez Değirmeni, Sürü Kenger Düzü, Viranşar Sınırı adı geçen aşiretler arasında geçişin sağlandığı sınır mekânlardır.

Boz Ağa’nın çadırı ile Köse Şemdin’in çadırı hikâyede yer alan kapalı mekânlardır.

Küçük Ahmet hikâyesinde; mekanlarda olağanüstülük bulunmaz. Sızan ve Zozan Kalesi, Mirdin Kalesi ve Zübeyir Kalesi vakanın cereyan ettiği mekanlardır. Bunun dışında Osman Paşanın bulunduğu mekan İstanbul'dur. Bunlar vakanın teşekkül ettiği açık mekanlardır.

Vakanın devam ettiği kapalı mekanlar, Hasan Ağanın evi ve Ahmet'in Zübeyir Deresindeki evidir.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; coğrafi mekan olarak "Siirt ve Palo" isimlerine rastlarız. Suriye de hikâyenin gelişimine bağlı olarak hikâye coğrafyasına dahil edilen diğer mekandır.

Kapalı mekan olarak; Hüseyin Beyin evi ve yaptırdığı kale gibi olan sur ile Arap Şığ'ın evi yer almaktadır. Hüseyin Beyin yaptırdığı sur, aslanlarla ve bekçilerle korunan, Kaji'nin hapsolüdüğü mekandır. Arap Şığ'ın evi ise; önemli misafirlerin ağırlandığı, kadın ve erkeklerin ayrı yaşadıkları mekan olarak geçer. Bu mekan dini vasfından ziyade adaleti ve yiğitliği ile hikâye dokusunda "Şığ" sıfatı ile değerlendirilen kahramana aittir. Dolayısıyla sığınılan ve adalet bulunan nesne durumunun mekana bağlı olarak sunulduğunu da görmekteyiz.

Şehmuz ile Siti hikâyesinde; Şakak Aşiretinin yaşadığı yerler, Yezithan Aşiretinin yaşadığı yerler ile Kaşan Yayılımı coğrafi mekanlar olarak yer alır. Aşiretinin yaşadığı yerler aşiret ismi ile anılmıştır. Bu coğrafi mekanlarda olağanüstülük bulunmaz.

Kapalı mekân olarak; Şehmuz'un Şakak aşiretindeki evi ile Yezithan ve Kaşa Yayılımındaki çadırlarına rastlarız. Bu mekânlara dair ayrıntıya fazla girilmemiştir.

Avdi Oğlu Derviş hikâyesinde; Milla Aşireti ve yaşadığı yerler yine Milla olarak adlandırılır. Rahe şehri ve Fareler Şehri de hikâyedeki diğer mekan isimleridir

Hikâye kapalı mekân olarak Avdi'nin evi ile Milla Osman ve Gisse Oğlu Ömer Ağanın evlerini görürüz. Milla Osman'ın evinin güvenilmez oluşu; "içkici, kumarbaz, düzenbazların evidir" ifadesi ile Sidin'in ağzından belirtilmiştir.

Bunların dışında, Al-i Osman'a ait tüm yerler denilerek kendilerinin de dahil oldukları çok geniş bir coğrafya tasavvur edilmiştir.

Farz hikâyesinde; Tebriz, Milla Aşireti, Yezithan Aşireti ve Rahle isimleri hikâyede geçen mekanlardır. Milla aşiretlerinin yaşadığı yerler kendi adları ile adlandırılmıştır.

Milla aşiretinin yakınlarında Farz, Sadin ve Ankari'in kurduğu kara çadır bulunmaktadır. Kara çadır, sancaklı ve bayraklıdır.

Renginin karalığı daha ziyade mekanda yaşayan yiğitliğini, sancaklı olması ise; mekanda yaşayanların özgürlüklerini sembolize eder.

Hasan ile Tili hikâyesinde; Dersim, Şam, İstanbul, Deli Pole Kalesi, Bulam ve Esnaflar Çayırı hikâyede geçen coğrafi mekânlardır.

Mekânların seçimi hikâyenin konusuna ve zamanına uygundur. Padişah Osman Beyin bulunduğu mekan İstanbul'dur. Şam ve Diyarbakır mekanları hikâye içerisinde dönemin önemli şehirleri olarak belirtilir. Geçmişte önemli ticaret yolları üzerinde bulunan ve kültür merkezleri olan bu iki şehirin hikâyede yer almaları tarihi gerçekliği ile bağlantılı olarak düşünülebilir.

Hazal hikâyesinde; Ğorıg ve Tavrız köyleri, Şanal Dağı ve Şanal Düzlüğü, Bağdat, Sızan Kalesi, Heyber Çayırı, Hoka Düzü hikâyede adları geçen coğrafi mekânlardır. Mekânlarda olağanüstü özellikler bulunmaz. Ğorıg ve Tavrız, Tayyar'ın aşiretinin olduğu yerdir. Şanal Dağı ve Düzlüğü Yezithanlılara aittir. Mekan üzerine savaş bulunmamaktadır. Mekanlar geniş olarak tanıtılmakta ve bu mekanlarda kahramanlara özgür davranma şansı verilmektedir.

Pirkal Ağanın evi ile Zor Ali'nin çadırları, Hazal ve annesi Ümmühan'ın çadırı, Tayyar'ın Şanal Dağındaki konağı ve Kara Mağara hikâyede aksiyonun devam ettirdiği kapalı mekanlardır.

Hüt hikâyesinde; coğrafi mekan ismi olarak Tebriz ve Haymana Ovalarının adları geçmektedir. Bu mekanlar Ali Ağanın yaşadığı ve yetiştiği coğrafi mekanlardır. Karpuz Tepesi Hüt'ün çadırının olduğu mekan olarak yer alır. Hüt'ün çadırı “bembeyaz, kar gibi” diye tasvir edilir. Tocağ Dağı da Haymana Aşiretinin yazın yaylaya gittiği diğer mekan olarak yer alır.

“Perde arkası” diye adlandırılan gerdek odası mekanı ile kahramanların karşılaştığı yer olarak geçen “Hayır Çeşmesi” hikâyedeki diğer ara mekanlardır.

Sih Ahmet hikâyesinde; Haymana Ovası, Moskov veya Miskov, -buranın Moskova olduğu ve Rusya’da bulunduğu ilave olarak açıklanır- Kars, Süphan Dağı, Doğu Karadeniz ve Alaceviz hikâyede geçen ve gerçek hayatta yaşanan coğrafi mekanlardır.

Kara Mağara, Arap Zeban’ın Kalesi, Kara Mercan Aşireti ve Çift Çeşme Yaylası hikâyede geçen diğer coğrafi mekanlar olmakla beraber, varlığı şüpheli olan kurgu mekanlardır.

Hikâye sonunda Sih Ahmet ile Zini’nin ölümleri yere bağlı efsane olarak anlatılmaktadır. “Çift Çeşme Yaylası” olarak adlandırılan coğrafi mekan; Sih Ahmet ile Zini’nin mezarlarında biten elma ağaçlarının olduğu ve Sih Ahmet’in atı Demirkır’ın taşlaşıp, iki gözünün çeşmeye dönüştüğü yer olarak efsaneleştirir.

Sinem hikâyesinde; mekan olarak yaşanan gerçek coğrafya tercih edilmiştir. Olağanüstü mekan bulunmamaktadır. Mısır Şehri ve Tüne Çayırı hikâyede vakanın geçtiği mekanlar olarak anlatılmıştır.

Bunların dışında Mısır Kalesi ve Yahudi çiftin evi de hikâyede geçen diğer mekanlar arasında sayılabilir.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; Bızık aşiretinin yaşadığı köyler olan Biv, Bilden ve Kargün köyleri hikâyenin başladığı ve geliştiği mekanlar olarak yer almaktadır. Bekir’in kaçtığı köy olarak Şahverdi köyünün adı geçmektedir. Ana mekanlarda olağanüstülük bulunmamaktadır.

Hikâyede; Yusuf Bey’in evi ile Bekir Bey’in evi ve ev önü tarlası da aksiyonun sürdürüldüğü mekanlar olarak kullanılmıştır.

Melek hikâyesinde; Kerfez, Mürün Kasabası ve Kürek Köyü coğrafi mekan isimleri olarak geçmektedir.

Yusuf’un Melek’i öldürdüğü ve gömdüğü bahçe; leş kargalarının konup kalktığı, dramik aksiyonun sağlandığı ve hikâyede kırılmanın olduğu mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.5. ŞAHIS KADROSU

Araştırma konumuz dahilinde buluna halk hikâyelerinin genelinde şahıs kadrolarının kalabalık olduğunu söyleyemeyiz. Hikâyelerde kahramanlarla ilgili dikkat çeken bazı hususlar şöyledir:

Kadın kahramanların hikâyelerindeki rolü alışlagelmiş geleneksel yapıdaki kadın tipinin yanı sıra, kendine güveni olan, yeri geldiğinde kahramanla omuz omuza savaşan silah kuşanıp erkek kahramanı kurtarmaya giden (BF) karakterler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Hikâyelerinin hemen tamamında akıl veren, yönlendiren, uyaran, zor durumunda kahramana yardım eden “akıl hocası” olma vasfı ile ön plana çıkan bir kadına; anne, eş, sevgili, bacı veya amca kızı rolleri ile rastlarız. Bu durumu anlatıcının kendi yaşamında eşiyile iyi bir evlilik hayatı yaşaması ve tek eşli evlilik yapmış olması ile açıklayabileceğimiz gibi, yörede kadınların tarlaya, bağa bahçeye eşleriyle beraber gitmeleri, hayvanlarını beraber beslemeleri ve bakmaları gibi çevresel kültürel etmenlerle de açıklayabiliriz.

Bu konu ile ilgili olarak Nerin Köse; erkek gibi güçlü kadınların, Türk halk hikâyelerindeki üzerinde durduğu çalışması bulunmaktadır. (KÖSE, 1994: 24 – 30)

Erkek gibi güçlü olan, erkeklerle savaşmış onların kellerinden kale yapan ve kendisini yenecek erkeği bekleyen kadın tipine hikâyelerimizde “Arap Zeban” adlı kahramanla beraber rastlarız. (SA)

Tahkiyeli bir eserde dramatik durumun ortaya çıkmasına zemin hazırlayan “fonksiyon/güçler bulunmaktadır. İsmail Görkem’in tasnif ettiği şahıs kadrolarına yönelik bu güçleri biz de çalışmamızda esas almaktayız.(GÖRKEM, 2000: 122) bu fonksiyon/ güçleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Asıl (=Baş) Kahraman/ Birinci Derecedeki Kahraman : “Tematik güç” olarak isimlendirilen vak’aya ilk dramatik hamleyi veren şahıstır. Baş kahramanın hareketi, arzu ihtiyaç ve endişeden kaynaklanır.

2. Hasım / Karşı Güç : Baş kahramanın hareketini engeller. Böylece ortaya çıkan “çatışma”, vak’a zincirini düğümler.

3. Arzu Edilen / Korkulan Nesne : Değerin temsili ismi verilen bu nesne belirli bir cazibe gücüne sahiptir. Hedef alınmış gaye / korkulan objeyi temsil etmektedir.

4. Yönlendirici / Verici : Eserde aksiyonu yönlendiren, biranlamda vak'ayı yönlendirme hüviyeti ile karşımıza çıkan ve hakem rolü oynayan şahıstır.

5. Alıcı : Aksiyondan en çok kâr sağlayan, korku verici veya çekici objeyi elde eden kişi.

6. Yardımcı : İlk dört fonksiyonu gerçekleştirenlerden her biri, bir başkasının tahrikine ihtiyaç duyabilir. Bunlara yardımcı adı verilir.

Âşık Garip hikâyesinde; ana kahraman hikâyeye adını veren kahraman olan Âşık Garip'tir . Onun merkezinde bulunduğu tek zincirli olaylar halkası ve serüvenler zinciri vardır. Birdenbire çok iyi saz çalar, kendisini ispatlar, âşık olup yola çıkar ve Şam'da namını duyurur. Gurbette ne yaptığını bilmeyiz; fakat gurbete gidişi ve dönüşü hikâyedeki dramatik aksiyon sağlayan ana öğelerdir.

Şahsenem, “arzu edilen nesne” olma rolü ile karşımıza çıkar. Âşık Garip'e gurbete çıkmaması için altınlarını vermeyi teklif eder; ancak Âşık Garip bunu gururuna yediremez. Âşık Garip, gelinceye kadar kimseyi yanına yaklaştırmaz.

Kervancıbaşı ile adamı ve tüccar başı Hacı Efendi hikâyede kahramana yardımcı olan “Müslüman terbiyesi almış” kimseler olarak tanıtılmaktadır.

Hacı Mehmet Efendi, annesi ve kız kardeşi de hikâyede dramtizasyonu sağlayan diğer kahramanlardır.

Hikâyede olağanüstü kahraman olarak Hz. Hızır'a rastlamaktayız. Âşık Garip'i bir anda evinin kapısına getirir. Kahramanın zor andaki duasına karşılık Allah tarafından gönderilen Hz. Hızır'ın verdiği mendil sayesinde Âşık Garip'in annesinin ve kız kardeşinin kör olan gözleri açılır. Olağanüstü yeteneklere sahip olan Hz. Hızır bir anda kaybolan sadece gerektiği anda çıkıp, işi bitince meydanı kahraman bırakan, olağanüstü diyardan gelen kahramandır. Hikâyede ortaya çıkışı mezarlıkta olmaktadır. Mezarlık öte âlemlle bağlantı düşünüldüğünde Hz. Hızır'ın mistik kimliği de dikkatimizi celbeder. Hikâyedeki rolü bakımından “yönlendirici / verici” durumunda değerlendirebiliriz.

Leyla İle Mecnûn hikâyesinde; modern roman tarzı anlatıma bağlı olay örgüsü ile benzerlik gösteren üç kuşağın kronolojik tarihi anlatılmış, her kuşağın kahramanları ve ana kahramanları vakanın seyrine bağlı değişiklik göstermiştir.

İkinci kuşak diyebileceğimiz Mehmet Emin ile Ayn'ın aşkının anlatıldığı olay örgüsünde Mehmet Emin olayların merkezinde yer alan ve duası ile dinleyicide dramatik aksiyonu sağlayan ana kahramandır. Ayn arzu edilen nesne durumunda iken, Mehmet

Emin'in ölümü ve hamile kalması ile oğlu Mecnûn'u dünyaya getirdiği zaman zarfında ana kahraman olma rolünü üstlenir.

Rahlili Mir ile Musul Oğlu yardımcı kahramanlar olarak rol alırlar.

Olağanüstü varlık olarak değerlendirebileceğimiz yaşlı kadın; kahramanların geçmişleri ve geleceklerini bilen; mistik, dini bir kimlikte dinleyiciye sunulan, yaşadığı mistik yer olan mağara ile hikâyedeki merak duygusunu artıran ve bu yönleri ile hikâyeye masal unsuru katan kahramandır. Onu rolü gereği yönlendirici/ erici durumunda değerlendirebiliriz.

Azrail hikâyede kahramanlarla konuşan ve murada ermek için izin istenilen, “üç adım yolculuk hakkı” nedeniyle kahramanlara bu süreyi veren can alıcı melek olarak “yardımcı kahraman” durumunda değerlendirebileceğimiz diğer olağanüstü kahramandır.

Hikâyede üçüncü kuşak olarak yer alan Mecnûn ile Leyla'nın serüvenine geçişle beraber Mecnûn asıl kahraman Leyla ise arzu edilen nesne durumuna gelmektedirler.

Leyla ile Mecnûn'u çeşme başında sarılırken gören ve onların utançlarından dolayı, yıldız olma dualarına neden olan, karşıt güç olarak değerlendirebileceğimiz hikâyeye kahramanı Leyla'nın annesidir.

Memo İle Zini hikâyesinde; ana kahramanlar Memo ve Zini'dir. Hikâyeye adlarını veren, olay örgüsünü ateşleyen kahramanlardır. Memo, Mehmet Emin ve Zeliha'nın oğludur. Temiz bir soya sahip olduğu ve takva sahibi olduğu vurgulanan Memo, son derece zekidir. Aynı zamanda çok güzel olan Memo'nun güzelliği Hz. Yusuf'un güzelliğine denk tutulur. Zini, “Zedaların Zinisi” diye geçen Mir'in ve Sultan'ın kızı olan ve arzu edilen nesne durumu ile hikâyede er bulan kahramandır. Cizre'nin en güzel kızı olan Zini'nin kırk yardımcı kızı vardır ve amcasının oğlu Tacdin ile nişanlıdır. Memo gibi Zini de dört mum meşaleye sahiptir. Onların bir araya gelmeleri ile bu mum meşalelerin sayısının sekize çıktığı ifade edilir. Mum meşale ile kast edilen nur ve ışıktır. Dört sayısı; dört melek, dört kitap ve tasavuftaki; şeriat, tarikat, marifet ve hakikat safhaları olan dört merhaleye bağlı sembolik anlamı ile düşünülebilir. Mum meşalelerin birleşmesi ile tasavvuftaki “sevgilide yok olma fikri” benzerlik göstermektedir. Sevgili de tek olma, nokta olma ve nur olma fikirleri “yüzünde kendisini gördü”, “Memo ile Zini'nin nur cemali birbirine karışmış, odanın içi hep Cennetü'l Alişan'a döndü” cümleleri hikâyede ifade kazanmıştır.

Memo'nun anne tarafından soyu olarak “Kurişan Aşireti”den söz edilir. Kurişan “Kureyş”in ses değişikliğine uğramış halidir. Memo'nun soyu Kureyş'e ve dolayısıyla sahabelere dayandırılır. En büyük insan-ı kâmil kabul edilen peygamberimiz Hz. Muhammed de Kureyş'in içinde yaşar. Peygamberden sonra sahabeler evliya sınıfında olan kimseler diğer

önemli insan-ı kâmilleri oluşturur. Hikâyede geçen “takva sahibi, temiz soy” ile “kendisine ayan beyan oldu” ifadeleri ile tasavvufi ve dini anlam ile mahiyet kastedilir.

Hikâyedeki yardımcı kahramanlar; Gri Şalvarlı Musto, Deli Hasan ve karısı Siti ile Deli Hasan’ın kardeşleri Tacdin ve Cako’dur.

Hızır ve peri kızları olan İsmihan, Şemshan ve Gülerhan şahıs kimliğine bürünmüş olağanüstü kahramanlar olup, “yönlendirici / verici” rolleri ile hikâyede yer bulurlar.

Karşı güç rolü ile Şeytan Bake Hevan ve kızı Lifehan geçer. Bake Hevan’a “Şeytan” sıfatının verilmesi ve kötülükleri ile engel teşkil etmesi de sembolik anlamları ile düşünülebilir. Şeytan seyri sülûkta karşılaşılan tüm sıkıntıların ve nefsin kimliğe bürünmüş halidir. Aristo’nun; ayağı prangalanmış olan ve efendilerinin geleceğinden korktuğu için tiyatroyu izleyemeyen insanlar örneği ile, Mevlana’nın; perdeleri nedeni ile aslında içinde ışığı olan evi göremeyip ormanda kalan insanlar örneğinde kastedilen engeller “Şeytan” ifadesi ile sembolleşmiş ve kimlik kazanmıştır denilebilir. Pranga ve efendilerin geleceği korkusu ile perdeler insanların vuslata ulaşmasında engeldir. Bu prangalar, korkular ve göze inen perdeler günlük hayatta mücadele edilen, tüm alıkoyucu engeller ve nefis-i emmâre olarak düşünülebilir. Şeytan da hikâyede geçen bir kahramandır. Fakat rolü gereği vuslata mani olan en büyük engeldir. Hikâye sonunda da “diken” rolü ile engel teşkil ederek, aşıkla maşuğun kavuşmalarını mahşere erteler. Tıpkı dünya sürgününe gelen insanların bu sürgünde savaştıkları tüm alıkoyucu engeller ile nefsi yani insanın ta kendisi gibi. Diken gülün bir parçasıdır, nefis-i emmâre de insanla beraberdir. İnsanın en büyük savaşının kendisi ile olması gibi hikâyede de gül, dikenini ile varlık kazanmaktadır.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; ana kahraman hikâyeye adını veren Hame’dir Hame; yetmiş- yetmiş beş yaşlarında tecrübeli, geleceği görebilen ve yerinde verdiği nasihatlerle aşiretin akıl hocası durumunda olan kahramandır. Aşirete Mamad’la beraber liderlik yapar, yaşının ileri olmasına rağmen aşiret onun sözünden çıkmaz. Aşiretin ihtiyacı olan tuzu almak için adam toplayan ve kervana reislik yapan Hame’dir.

Mamad ve Hüseyin yiğit olmalarına karşılık gençliklerinin ve toyluklarının etkisiyle düşünmeden, tedbirsizce davranan kahramanlardır. Ana kahramana yakın olan ve hikâyenin seyrini etkileyen bu kahramanları hikâyede yardımcı kahraman olarak değerlendirebiliriz.

Kesper, Filit ve Yusuf Raşkotan Aşireti ileri gelenleri olup, karşı güç durumları ile rol alırlar. Kesper “gavur ve şeytan” olarak nitelendirilir. Yiğitlikten ziyade uyanık, olayları karıştıran, insanları kötülükleriyle kandıran özelliklere sahiptir. Filit, Kesper’in etkisinde

davranan, savaşta uzlaşmaz sözler söyleyen kahramandır. Fato Paşa da karşıt göç rölündeki diğer kötü kahramandır. Utmanak Aşiretinin elinde bulunan nasrani adlı silahların ilk sahibidir ve bu silahları yeniden ele geçirmeye çalışmaktadır.

Kesper'in kızları Firdevs ve Sedef hikâyede kahramanları uyaran ve yol gösteren yardımcı kahramanlardır.

Filit'in annesi şame; geleneksel "anne ve kadın" kültürünü ve aşiret, kabile hayatında kadının rolünü sembolize eden kahramandır. Mamad ve Hüseyin'in önüne başörtüsünü attığı için Hüseyin Filit'i öldürmez. Başörtüsü ve saç örgüsü namusu sembolize eder. Başörtüsünün ayak altına atılması, namusu ayak altına alma anlamı taşıdığı için, başörtüsü yere atılđı zaman kavga, savaş veya içinde bulunulan hareketi durdurma zorumluluğu bulunur.

Bişureli Fatma hikâyesinde; ana kahraman Fatma'dır. Fatma, hikâyeye ismini veren, gurbete çıkan, serüvenden serüvene giren ve arzu edilen nesneyi temsil etmekte olan Sidin'i kurtaran kahramandır.

Sidin, hikâyede Fatma'nın amca oğlu olmakla beraber, ağa olma vasfına da sahip kişidir ve ağalığını Fatma ile evlenerek teyit edecektir. Hikâyenin akışında diğer halk hikâyelerinde pek rastlanılmayan bir hadise ortaya çıkmaktadır. İftiraya uğrayarak tutuklanan ve gurbete götürülen kahraman Sidin yani erkek kahramandır. Hikâyede "arzu edilen nesne" durumundadır. Kadın kahraman; gurbete çıkan, erkek gibi giyinen savaş kıyafetlerini kuşanan yeri geldiğinde savaşan, beş amca oğluna –yardımcılarına- liderlik yapan vasıflarla donatılmıştır.

Gülşen Bey, Yusuf Bey ve Ahmet Bey hikâyenin girişinde adları geçen kahramanlardır. Gülşen Bey Fatma'nın, Yusuf Bey Sidin'in Ahmet Bey de beş erkek kardeşin babalarıdır. Yusuf Bey ile Gülşen Bey hikâyenin girişinde pek iyi anlaşamayan kahramanlar olarak tanıtılmıştır.

Fella Mustafa; hikâyede karşı güç/hasım durumundadır. Gülşen Bey tarafından yolda bulunan, acınılan ve eve alınıp yetiştirilen biri olarak hikâyeye girmektedir. Fatma ile Sidin'i kışkanır ve onları engellemeye çalışarak çatışmayı doğurur. Sidin'i dönemin padişahlarına, iftira atarak şikâyet ederek, tutuklanmasına sebep olur. Böylece hikâyede vakayı düğümler. Hikâye bundan sonra hareket kazanır. Hikâyede anlatıcı tarafından vasıfları eleştirilen kişidir. İçtimai hayattaki: "kötü ve kötü vasıfların" temsilcisidir.

Beş amca oğlu; hikâyede yardımcı kahraman rolleri ile yer alırlar. İsimleri sırayla; Abuzer, Ramazan, şükrü, Mehmet ve Hüseyin'dir. Hikâyede kahramanın sürekli yanında olma ve kahramana yardım etme görevleri ile yer alırlar. Ramazan ve şükrü Ahmet Bey'i

öldürdükleri için Tarsus'ta tutuklanırlar. Diğer üçü hikâye boyunca kahramanın yanındadır. Abuzer hikâyede yardımcı kahramanlardan en dikkat çekenidir. Fella Mustafa'yı da bitiş kısmında o cezalandırır.

Fendu Bey; Diyarbakır'daki baba dostudur.

Hüseyin Bey; Siverek'teki baba dostudur.

Sabri Bey; Adana'daki; baba dostudur.

Ahmet Bey; Tarsus'taki; baba dostudur.

Abuzer Efendi; Misisi'deki baba dostudur.

Bunlardan Ahmet Bey ve Abuzer Efendi dostluğa vefa göstermediklerinden hikâyede cezalandırılırlar. Ahmet Bey'i de beş amca oğlu, Abuzer Efendi'yi de Fatma öldürür.

Mehmet Bey; hikâyedeki diğer yardımcı kahramandır. Hikâyede Misisi müfettişi olarak tanıtılmaktadır. Fatma namusuna sahip çıktığı için babasını öldürmüştür. Kendisi de babasını "namussuzluk" eyleminden alıkoymaya çalışmış; fakat başaramamıştır. Babası ve babasını öldüren kahraman Fatma arasındaki çatışmayı yaşar. Fatma'yı haklı bulur.; çünkü o, toplumun tasvip ettiği eylemi gerçekleştirmiştir, namusunu korumuştur. Hikâyeye Fatma'ya yardım etmek için karısına yemin edışıyle girer.

Osman Paşa iradeciyi temsil eder. Hikâyede iyi düşünen ve doğru karar veren vasıfları ile geçmektedir. Osman Bey, Osmanlı Devleti padişahıdır ve İstanbul'dadır.

Bunların dışında Fatma'nın babasının amcası ve Müslüman jandarmada hikâyedeki diğer yardımcı kahramanlardır.

Carsım Bey hikâyesinde; ana kahraman hikâyeye de ismini veren Carsım Beydir. Olay örgüsü temelde onun etrafında teşekkül etmektedir. Diğer kahramanlar da Carsım Beyle olan ilişkileri doğrultusunda ehemmiyet taşımaktadır.

Bu hikâyede yardımcı ve yön verici vasıfları ile dikkat çeken kahraman Elifnur'dur. Elifnur kadın olmasına rağmen kardeşi büyüyüncüye kadar aşirete serdarlık yapmıştır. Yeri geldiğinde erkek gibi giyinmiş, kuşanmış ve silahını da almıştır. Kardeşi Carsım Beyi yönlendiren akıl hocasıdır. Hikâyede "kale" vasfı ile öne çıkmaktadır. Carsım Bey onu dinlemediği, kendi bildiğini okuduğu zaman, akıl hocasını dinlememe gafletine düşmüş olmaktadır ve Hüseyin Bey'in verdiği yemekle zehirlenmektedir. Aynı rolü Ümmihan da üstlenmiştir. Ümmihan sürekli kardeşi Hüseyin Beyi doğruya iyiye yönlendirmeye çalışmaktadır. Hüseyin Bey hikâye içerisinde onu hep dinlememekle hata yapmakta ve kaybetmektedir. Ümmihan'ı yalnızca bir defa dinleyen Hüseyin Bey, hikâyeye dokusu

içerisinde nisbi bir başarı sağlamaktadır. Yaşlıları çağırıp, akıl almak fikrini Hüseyin Beye veren Ümmihan'dır.

Hikâyedeki karşı güç rolünde Hüseyin Beyi görmekteyiz. Hüseyin Bey cahil, soytarı, namus düşmanı ve aceleci yönleriyle tanıtılmaktadır. Ablasını dinlememekte, sürekli aceleci ve hırslı tavırlar sergilemektedir. Özellikleri ise Carsım Beyin tam zıddı olarak verilmiştir. Carsım Beyin özellikleri ve Elifnur'un nasihatları erdem olmakta ve dinleyici kitleye bu yolla mesaj verilmektedir. Hüseyin Bey kötü, ahlaksız ve fırsatçı bir karakterdir.

Hikâyedeki bir diğer kahraman da Ahmet Beydir. Ahmet Bey hikâye boyuca olay örgüsüne sokulmaz. Nedeni Hüseyin Bey ile küs oluşudur. Carsım Bey gibi erdemli, iyi insan vasıfları taşıyan Ahmet Beyin hikâye sonunda aktifleşmesi; kıssadan hisse babında "iyilikten iyilik doğar" fikrinin dinleyiciye hissettirme amaçlıdır. Ahmet Bey elli-elli beş yaşlarında olmasına rağmen, ay yüzlü Elifnur ile evlendirilerek ödüllendirilir. Çünkü ana kahraman olan Carsım Beyi tamamlayan en önemli kahramandır.

Bunların dışında yaşlı adam karakteri de dikkat çekicidir. Deneyimli, görmüş, geçirmiş, belli bir yaşa gelmiş insanların tecrübelerine ve verdiği akıllara her zaman ihtiyaç duyulacağı düşüncesi işlenilmiş, yardımcı kahraman rolü ile hikâyeye dahil edilmiştir.

Hikâyede dikkat çeken bir husus da olağanüstü kahramanların olmayışıdır. Hikâye muhayyel şahıslar çevresinde ve muhayyel zamanda teşekkül etmiş olmakla beraber, olağanüstü kahramanlara hikâyede yer verilmez.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; kahramanların gerçek hayattan seçilmiş olmaları onlara "roman" dokusuna da uyan özellikler yükler. Ana kahramanlar olan Hüseyin ve Hasan hikâyeye adlarını veren kahramanlardır. Hikâyede "namı aldı yürüdü" ifadesi ile Hasan daha çok övülmekte ve vaka örgüsü boyunca Hasan'dan ve savaş kahramanlıklarından daha çok söz edilmektedir. Olay örgüsü içerisinde Kerbela olayına bir ithaf bulunmaz. Kahramanların isim benzerliği dışında kahramanların savaştığı aşiret ismi olarak Yezithan isminin seçilmiş olması anlatıcının Kerbela olayının bir çeşit öcünü alma şeklinin bilinçaltı tezahürü olarak yorumlanabilir.

Hasan; gururlu, -amcasının yaylanın elden çıkmasını kendisine laf edip vurmasına içerlediği için savaşır- yiğit, adil -Yezithanlılara zulm etmez- ve merhametli -amcasını bağışlar- bir karakter olarak hikâyede ana rolü üstlenen kahramandır.

Hüseyin; Hasan'la omuz omuza savaşmakla beraber, yiğitlikten önce daha ziyade akıllı olmayı yeğler.

Nazır; Hasan'ın amca kızı, Hüseyin'in kız kardeşidir. Hikâyede yardımcı kahraman rolündedir. Erkek gibi silahlanıp savaşıyor ve savaşta ölen gururlu ve yiğit kadın kahramandır. Erkekleri kurtaran kadın kahraman rolündedir. Bekir Beyden önce cesaret gösterir ve savaşa girer.

Bekir Bey; hikâyede amca, baba rolleriyle geçer. Hikâye başında akıl hocalığı yapmaya çalışan biri olarak tanıtılır. Hikâye ortasında ise çocukları engellemeye kalkışan ve büyük hatası ile Nazır'ın ölümüne, Hasan ile Hüseyin'in yaralanmasına sebep olan kahraman olur. Bekir Bey amaca ulaşmada bir basamak halini alır. Bu yönü ile de mücadele edinilen kahraman durumuna düşer. Hikâye sonunda da yine baba ve akıl veren kahraman olarak görürüz. Tüm bu yörlü ile onu yönlendirici / Verici güç durumu ile değerlendirmekteyiz.

Abdullah Bey ve yedi adamı; hikâyede karşı güç durumunda olan kahramanlardır. Abdullah Beyin kötülüğü namusa göz dikmesi ile ifade edilmektedir. Adamlarından Neşet Bey ise düşman olmasına rağmen namusa göz dikilmesine kızdığı için erdemli olarak tanıtılır.

İhsan Bey Ve Mahmut Bey hikâyesinde; İhsan ve Mahmut hikâyeye adlarını veren ve olay örgüsünün temelinde yer alan kahramanlardır. İhsan; çalışkan, hareketli, savaşçı, sabırsız bir karaktere sahiptir. Mahmut ise; iyi düşünen, akıl hocalığı ile İhsan'ı yönlendiren, zamanında tepki veren bir karakter olarak tanıtılmaktadır.

Halil Bey ve yedi oğlu ise karşı güç durumundadır. Vakayı düğümleyen ve çatışmayı doğuran kahramanlardır.

Tam amca, Kafir Yusuf yardımcı kahramanlardır. Ayrıca düşman gurupta zorunluluk nedeni ile bulunan Arap Bilal'i de yardımcı kahraman olarak değerlendirmekteyiz.

Hikâyeye sonradan giren "Kara Kulak" isimli kahraman da karşı güç durumundadır.

İskender Ağa hikâyesinde; öldürmesi ile dramatik vakayı başlatan ve hikâyeye adını veren kahraman İskender Ağadır. Ancak İskender Ağa tek başına asıl kahraman değildir. Yusuf ile Aziz hikâyenin ikinci bölümünde asıl kahraman olmaktadır. Babalarının öcünü almak için dönen yiğit ve kalender kahramanlardır.

Ali Ağa ve Hatice Hatun hikâyede "karşı güç" olma rolündedirler. Aralarındaki yasak aşkı meşrulaştırmak için yaptıkları plânlar hikâyeye aksiyon kazandırmaktadır. Kötülükleri ile problem yaratan vaka örgüsünü taşıyan ve dramatik olayları başlatan kahramanlardır.

Kudret hikâyede kahramanlara akıl veren zor durumlarda yardım eden yardımcı kahraman rolündedir. İskender Ağayı son anında gören, kardeşlerini kaçırdığı ve kurtaran ve büyüten odur.

Ahmet Bey ve Ataş Par hikâyedeki diğer yardımcı kahramanlardır. Ahmet Bey çocukları evlat edinir. Ataş Par ise Ali Ağa ile mücadelelerinde onlara yardım olur.

Harem Kesi'yi de kötü kahraman olması nedeniyle “karşı unsur” durumu ile değerlendirmekteyiz.

Hikâyede dikkat çeken konulardan biri de kadın kahramanların vasıflarıdır. Kadın kahraman olan Hatice Hatun ve Kudret olayların iç yüzünü gören, her şeyi en ince ayrıntısına kadar hesaplayan, kahramanları yönlendiren ve onlara akıl veren kahramanlardır. Hatice Hatun, İskender Ağanın öldürülmesi ve çocukların öldürülmeye çalışılması olaylarını plânlayan akıl mimarıdır. Kudret ise iyi yönleri ile bu vasıfları üzerinde taşır. O da kardeşlerini ölümden kurtaran, Ali Ağa ile Hatice Hatunun kötülüklerini gören, kardeşlerinin tecrübesizliğini verdiği öğütler ile kapatan, akıl hocası olma vasıfları ile öne çıkan kahramandır.

Yönlendirici /verici durumu ile hikâyede olağanüstü kahraman rolünde olan kahraman Hz. Hızır'dır. Hikâyede Harem Kesi'nin elinde ölmek üzere olan çocukların zor durumunda ortaya çıkar ve onları kurtarır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; olayların merkezinde yer alarak olay örgüsündeki sergüzeşti yaşayan, zor durumlardan kurtarılan ve hikâyeye adını veren ana kahraman Kuvvet Beyin oğlu “Boz Ağa”dır. Boz Ağa, babasından kendisine kalan en önemli mirası, yiğitliği elden bırakmayarak babasının namını ve şanını devam ettirme kaygısındadır. Bu kaygılar onun zor duruma girmesine zemin hazırlayan başlıca nedenler olur.

Köse Şemdin; hikâye içerisinde Azrail'den daha hızlı can alan vasfı ile tanıtılmıştır. Hikâye başında Boz'a olan kızgınlığı nedeni ile ona karşı çıkan ve karşıt güç durumunda olan kahramandır. Ancak savaşta Boz Beyin zor durumda kalması ve oğlu Ömer'in resti ile taraf değiştirir ve yardımcı kahraman durumuna geçer.

Çoban Hamet; birinci derecede yardımcı kahramandır. Ömer hikâyede ikinci derece rol alan diğer yardımcı kahramandır. Çoban Hamet tipi ile yiğitlik gösterenlerin yalnızca bey veya ağalar arasından çıkmayacağı vurgulanır. “gücün Çobana mı yetiyor” şeklindeki fikirler Çoban Hamet tipi ile çürütülür.

Zeynep Hatun akıl veren ölen eşinin adına sadık kalan ve oğlu zor duruma düşünce “anne” vasfı ile aslında kızgın olduğu Köse Şemdin'e giden yardımcı kahramandır.

Yezithan Beyi olan Omık Bey; “iş şeytanlık yapmaktır” diye nitelendirir. Ayrıca Yezithanlıların kızı ile nşanlı olan Osman Bey adındaki diğer kahraman –aslının Müslüman olduğu hikâyede vurgulanır- da hikâyede karşıt güç olma durumu ile karşımıza çıkarlar.

Küçük Ahmet hikâyesinde; adı geçen kahramanlar arasında olağan üstü bir şahsa rastlamamaktayız.

Hikâyeye adını veren ve tematik güç olarak vakada hareketliliği sağlayan birinci derecede kahraman Ahmet Beydir.

Hasan Ağa hikâyenin başında karşı rolünde iken hikâyeye ortasında değişerek yardımcı kahraman durumuna gelmektedir. Başçavuş da karşı unsur olan diğer kahramandır.

Aşğan hikâyede arzu edilen nesne rolündedir. Hikâyede kahramanlık unsurları daha ağır bastığı içi hikâyede arzu edilen nesne durumunda olan, birinci derecede önem taşıyan ve dikkatimizi çeken amaçlar; “başçavuşu yenmek ve Mirdin kalesinden vergi almak.”tır.

Hamo kahyadır. Yeri geldiğinde akıl hocasıdır. Yardımcı unsur rolündedir.

Atto ve Çetto hikâyede vasıfsız, saf ve zavallı kimseleri sembolize etmektedirler.

Ordu Hanım anne olmasının yanı sıra oğluna yeri geldiğinde akıl hocası da olmaktadır. Hikâyede yardımcı kahraman rolündedir.

Osman Paşa yine padişah olarak Osmanlı Devletinin, hükümetin başındadır ve İstanbul’dadır. Adaleti ve gücü sembolize eder. Ona karşı çıkılmaz.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; olayların çekirdeğinde yer alan ve hikâyeye adını veren asıl kahraman Salhedir.

Hüseyin Bey, Arap Muzin ve Siirt’te öldürülen yedi kişinin yakınları hikâyedeki “kaşıt güç” durumunda olan kahramanlardır. Çatışmayı doğuran ve olayı cereyan ettiren kahramanlardır.

Arap Şiğ hikâyede yardımcı unsur rolündeki kahramandır.

Kaji hikâyede “arzu edilen nesne” durumundadır.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; ana kahraman Şehmuz’dur. Siti daha ziyade arzu edilen nesne durumundadır. Hikâyeye adını veren bu kahramanlar hikâyedeki aksiyonu sağlayan temel tiplerdir.

Şehmuz’un savaşa giderken yanında kırk sırlı adamın belirmesi hikâyedeki olağanüstü kahramanlara örnektir.

Pirkal Ağa karşıt güç olma durumundadır. Pirkal Ağa olayları tıkayan çatışmaya yol açan karakterdir.

Boz Ağa, Çalan Avdal ve diğer kardeşler örnek gösterilen tiplerdir. Tedbirli ve terbiyeli halleri ve saygılı davranışları ile toplumda idealize edilen tipleri canlandırırılar.

Avdi Oğlu Dervif hikâyesinde; ana kahraman Dervif'tir. Dervif dik başlı, kimseyi dinlemeden hırsla kalkan biri olarak tanıtılır. Sidin kardeşidir ve yardımcı kahraman rolündedir. Dervif'i zor durumlarında hep o kurtarır. Sidin akıl veren ve dufşunerek davranan biri iken Dervif kimseyi dinlemeden savaşan biridir.

Avdi Sidin ve Dervif'in babasıdır. Karısı Baka Ayşe ile beraber yardımcı kahraman rolündelerdir. Avdi namı yiğitlikle yuruyen biridir. Baka Ayşe de yeri geldiğinde Avdi'ye akıl veren bir akıl hocası, yeri geldiğinde doğruyu haykıran yiğit bir kadın olarak tanıtılır.

İskan Padişahının kızı Adıl arzu edilen nesne rolündedir. Ancak hikâyede varlığı zayıftır.

Gafa Giysi, Çil Osman, Çil İbrahim, Beyaz'ın Keko'su ve Eyyüp, karşıt güç rolünde olan ve Yezithan ile Gisse aşiretlerinin başı olan kimselerdir. Bunlar beş kötü kahraman olarak tanıtılır.

Farz hikâyesinde; serüven yaşayan ana kahramanlar Sadin, Ankari ve Farz'dır. Farz ve Ankari amca çocuklarıdır ve yedi yıllık nişanlılardır. Farz ve Ankari evlenebilmek için, Farz'ın babası Çol Beyin hapisten çıkması şartını ve sözünü birbirlerine verirler. Farz çok güzel, Sadin ve Ankari ise kurt gibi kuvvetlidir. Kahramanlar geleneğin içinde yetişen namusa, anne– baba hakkına önem veren karakterlerdir. Çol Beyin isteği üzerine Sadin ve Ankari Mılla aşiretine saldırmazlar.

Arap Ahmet ve Mılla Padişahı yardımcı kahramanlardır. Arap Ahmet canı pahasına sadakat gösteren, Farz'ı, çadırı ve malları koruyan, savaşta kahramanlara yetişen karakterdir. Hikâye sonunda âşığın karısı ile evlenerek âşığı o da cezalandırmaktadır.

Âşık Abdullah ve Müsesia karşı güç olma rolü ile hikâyede geçerler. Âşık Abdullah alışıla gelen âşıklık özelliklerini göstermesine rağmen, -sirtında sazi ile aşiret aşiret gezer- âşıklardan farklı olarak; fesatlık gösteren, kurnazca planlar yapan ve insanları yönlendiren karakteri ile tanıtılmıştır. Ayrıca hikâyede içerisinde Müsesi'ya akıl vermesi ve Mılla padişahını kandırması ile topluma liderlik yapma hususunu üzerine taşır. Bu yönü ile liderlik yapabilen vasıflara sahip âşıklarla da benzerlik gösterir.

Hasan İle Tili hikâyesinde; olay örgüsünün merkezinde yer alan ana kahraman Hasan'dır. Hasan namuslu, cesur, adaletli ve bileği bükülmeyecek kadar güçlü tanıtılır. Tili için başlık parası biriktirilir. Bu parayı da zenginlerin mallarından bir kısmını alarak biriktirir. Gerektiğinde zor kullanılır ve malları çalar; fakat bu hırsızlık olarak değerlendirilmez Hasan

yoksula, düşküne karışmaz. Zenginlerden ve diğer eşkıyalardan mal alır. Bu da onun dinleyici nezdinde haklı duruma sokar.

Tili; “arzu edilen nesne” rolündeki kahramandır. Hasan’la kardeş olmadıklarını öğrenince birbirlerine aşık olurlar.

Halil Bey hikâyede yardımcı kahraman rolündedir. Halil Bey ile Köroğlu hikâyelerindeki Kiziroğlu tipleri hikâyelerde işlenen tema ve olay örgüsü bakımından benzerlik gösterirler. Her ikisi de aslında ana kahraman daha güçlü olmalarına karşın kahramanların karakterlerinden dolayı onlara kardeş veya keleş olurlar.

Osman Paşa; hikâyede Osmanlı Padişahı olarak tanıtılır yardımcı kahramandır.

Hacı Bedir Bey, İncili Çavuş ve Kazım Bey karşı güç olma rollerindedir. Olayları tıkayan ve çatışmayı başlatan bu kahramanların hepsi yenildikten sonra ana kahraman muradına erer.

Şam valisi iken Hasan’a postacı olan yaşlı amca da hikâyede Hasan’ın gücünü ve namını pekiştirmek ve dinleyicide hayranlık uyandırmak amacı ile seçilmiş yardımcı kahramandır.

Hazal hikâyesinde; ana kahraman olan Tayyar; hikâyenin merkezinde yer alan, etrafında olay örgüsünün devam ettiği, hikâyeye yön veren ve aksiyonu devam ettiren kahramandır. Anlatıcının Hazal adını verdiği bu hikâye yöredeki birçok kişi tarafından “Tayyar’ın Türküsü” olarak da adlandırılmaktadır. Tayyar yakışıklı, yiğit, gözü kara, kötülöklere tahammül edemeyen biri olarak tanıtılır. Hikâyenin başında Halil’in kız kardeşi Fatma Hatun ile evlenir. Devamında ise Hazal’la geçirdiği kazadan sonra karşılaşır ve onunla evlenir. Her iki evliliği için de savaşmak zorunda kalır. Hikâyede ilk eşi Fatma Hatun ile yiğeni Derviş’i kendisine attıkları laftan dolayı öldürür. Böylelikle dedesinin emri olan ırk ve soy değişimi yasağını geç de olsa yerine getirmiş olur.

Hazal ve hikâye başında Fatma Hatun hikâyede arzu edilen nesne rolündeki kahramanlardır. Dolayısıyla olay örgüsünü ateşleyen kahramanlardır.

Fadime ve oğlu Çil ile Ahmet Ağa ve hikâye başında; Halil ve babası Pirkal Ağa kahramana yardım eden ve onu zor durumlardan kurtaran yardımcı kahramanlardır.

Hasan Ağa ve hikâye başlarında Tayyar’a savaş açan Mir Mandal Ağa hikâyede karşı güç durumunda olan kahramanlardır.

Hüt hikâyesinde; ana kahraman Ali Ağa'dır. Ali Ağa ve Zeynep Hatunun serencamı anlatılır. Ali Ağa hikâye başında iyi bir aileden gelmesi, soylu olması ve lider olmasıyla övülür.

Hikâyede arzu edilen nesne rolünde Zeynep Hatun vardır.

Hüt hikâyeye adını veren kahraman olmasına karşılık karşıt güç olma rolüyle hikâyede “kötü” vasıflara sahiptir.

Hüt'ün kız kardeşi Gülizar yardımcı kahraman rolündedir. Ali Ağanın atını iyileştirir ve Ali Ağayı Hüt'e karşı bilgilendirerek ölümden kurtarır.

Hüt'ün atı olağanüstü özelliklere sahiptir. O attan doğmuş olan at da olağanüstü özelliklerle hikâyeye giren vehikâyeye masal unsurları taşıyan kahramanlardır.

Sih Ahmet hikâyesinde; vaka örgülerinin etrafında geliştiği, hikâyenin merkezinde yer alan, olağanüstü özelliklere sahip olan ve hikâyeye adını veren kahraman “Sih Ahmet”tir. Sih Ahmet rüyası ile beraber olağanüstü bir güce kavuşur. Yedi düveli dize getiren, kafirleri Kızıl Elma'ya çıkararak, padişaktan tam yetki alan, eşkıyaları bitiren, zenginden alıp yoksula dağıtan idealize kahramandır. Türk cihan hakimiyeti fikrinin bilinçaltı tezahürünün Kızıl Elma'ya bağlı olarak Türk –İslâm ideali çerçevesinde hikâyede yer bulduğunu görmekteyiz. Sih Ahmet'in Müslüman askeri olan Osmanlı askerlerini öldürmemesi buna karşılık düşman olarak Rusların seçilmesi ve bunların kahraman tarafından Kızıl Elma'ya çıkarılması “millî, İslâmî” ülkünün tezahürü olarak yorumlanabilir.

Osman Bey, Hamet Keleş, Arap Zeban, Zini'nin yedi erkek kardeşi ile Osmanlı padişahı yardımcı kahramanlar olarak kıymet kazanırlar. Arap Zeban ile Şah İsmail hikâyesindeki Arap Üzengi benzerlik gösterirler.

Kafir orduları, Karadenizdeki asi millet, Rus sınırındaki filli ordu ve Kara Mercan “karşı güç” olma durumu ile hikâyede rol alırlar.

Gada; hikâyede birinci derecede kıymet taşıyan yardımcı kahraman olarak geçer.

Zini ise hikâye içersinde kahramanın başından geçen türlü sergüzeştlerden sonra hikâyeye müdahil olur ve arzu edilen nesne durumunu alır.

Sinem hikâyesinde; asıl kahraman Hüseyin Bey'dir. Savaşan, gurbete giden, - savaşmak için ayrılır- sevgiliyi aramaya koyulan kahramandır. Hikâyeye adını veren, ana kahramanı endişelendiren ve aramaya zorlayan, arzu edilen nesne durumunda olan kahraman da Sinem'dir.

Mehmet Ali Paşa ve çocukları yardımcı kahramanlardır.

Zehirden yapılan at ve hoca çatışmayı doğuran ve vaka zincirini düğümleyen, karşıt güç durumundaki kahramanlardır.

“Zehirden yapılan at” olağanüstü yardımcı kahraman özelliklerini taşımaktadır.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; olağanüstü varlık ve şahıslar bulunmamaktadır. Hikâyeye ismini veren kahraman Yusuf'tur. Ancak hikâyede olayların merkezinde yer alan ve hikâyeye dramatik hamle kazandıran kahraman Bekir'dir. İkisine de hem asıl güç hem de hasım/ karşı güç rolleri verilmiştir.

Hacı Mehmet Ağa ve Genç Abuzer de hikâyedeki aksiyonu hızlandıran yardımcı kahraman rolü ile hikâyede yer almaktadırlar.

Melek hikâyesinde; olayların merkezinde yer alan ve düğümü çözen kahraman Bekir Ağadır. Bekir Ağa adil, gururlu ve doğru kararları ile kahramanlara hâkim olan kahramandır.

Melek; hikâyede hazin sonla mağdur edilmiş dramatik kahramandır. Arzu edilen nesne durumu ile rol almış olan kahraman, Yusuf'un kendisi öldüreceğinden emin olunca, namusuna dokunmamasını “son istek” olarak söylemiş ve bu hareketi ile idealize edilmiştir.

Fatma ve Yusuf karşıt göç alma durumunda olan kahramanlardır. Fatma; ihtiraslı, kıskanç ve acımasız karakteri ile kötülüklerin envaî çeşidini yapabilecek kahraman olarak tanıtılır. Yusuf, daha ziyade Fatma'nın tahditleri ile olaylara sürüklenen hikâye ortasında para hırsına kapılan, Melek'i öldürüp, tedbirsizce gömen, Fatma'nın ihtirasına bir anda müdahil olan ve onun ateşi ile yanan kahramandır.

3.2.6. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICISI

Süzlü kültür geleneğine bağlı anlatı türlerine bağlı olarak anlatıcıların cinsiyetinin de çoğunlukla değiştiğini görmekteyiz. Destan ve halk hikâyelerinin anlatıcısı genellikle erkek olmakta, bunlar aşık ve meddah olarak sanatlarını icra etmektedir. Buna karşılık diğer anlatı türlerimizden biri olan masalların ise genel anlatıcıları hanımlardır. Sazlı sözlü gelenekte anlatılan türler kadar anlatıcı da büyük ehemmiyet taşımaktadır. Anlatılan tür her ne nevi de olursa olsun, anlatılanı değerli, dinlenebilir ve taşınabilir kılan anlatıcıdır.

“Masalı her anlatan, onu bir ölçüde yeniden yaratır ve masalın yaşadığı her çevre ona kendi renklerini ve nakışlarını vurur.” (BAŞGÖZ 1998: 25 – 29)

Yukarda mevzu bahis olan yazar, destan anlatıcısının yaratıcı – kurucu katkısını kişisel rol ile açıklar ve her anlatıcının mevcut ürünü kafasında yeni bir şekle soktuğunu anlatır. Anlatıcıyla ilgili yorumları şöyle devam eder:

“Dindar bir anlatıcı, masalında bir yolunu bulup, sık sık Tanrı’nın adını anıyor. Masalı İncil’den alıntılar ve dini sloganlarla dolduruyor. Kurnaz anlatıcının masalında ise yeminler, zorla söz vermeler, açık saçık kahramanların hikâyeleri bol bulunur. Anlatıcı da var ki, şakaya, alay etmeye çok düşkün. Onların dilinde en ağır başlı bir olağanüstü masal bile gülün., düzenbazlıklarla dolu bir kılığa bürünebiliyor. Masal anlatıcısı da var ki, şiirsel bir dünyada yaşıyor, bunların zengin fantezileri var, bize sihirli dünyalarından renkli tablolar çiziyorlar. Bunların kimi sihirli eşyayı en ince noktalarına kadar tasvirden hoşlanıyorlar. Kimi gerçekçi anlatıcı da günlük hayatı ve halk adetlerini olduğu gibi vermeyi yeğliyor.”

“Çeşitli yerel nakışın masala sokulması, kesinlikle, her anlatıcının kişiliği ile bağlantıdır.”

“Her halk adamı masala damgasını vurur.” (AZADOVSKİ, 1992: 50)

Klasik eserlerde zaman zaman yazarla örtüşen anlatıcı, yer yer müstakil hâle de bürünür. Anlatım klasik anlatılarda karmaşık bir yapıya sahiptir. Kadim anlatılarda durum daha karmaşıktır çünkü anlatım sözlü karakterde olduğu için her anlatımın ilavesi mümkündür. Bu kabule rağmen Dede Korkut Hikâyesi’nde anlatımı Dede Korkut’tan rivayetle, 3. teşkil şahsın sürüklediği görülür. Bu öğrenme hikâye sonlarında öğrendiğimiz vakıadır. Bu öğrenme hikâye sonlarında, vakıanın neticesine göre hikmetli söz veya şiirden sonra, Dede Korkut’un gelip boy boylayıp, soy soylamasıyla olmaktadır.

“Dede Korkut hikâyelerinde anlatıcı kahramanlara, olaylara, han perspektiften bakıyorsa, anlatıcı olan figür konum itibari ile hakim konumda olduğu için, anlatıma eşlik eden pozisyonu tepe noktada bulunur. Hemen her şeyi sınırsız bir şekilde gözler. Yalnız ana kahraman daha yakın durur.” (AYYILDIZ, 1998: 71)

“Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekan, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptır.” (AKTAŞ, 1991: 84)

Yazılı eserlerde üç çeşit bakış açısı ve anlatıcı tipi görülmektedir. Bunlar:

1.Hakim Bakış Açısı ve Anlatıcı: Anlatıcı nakletmek istediği itibari alemle ilgili her şeyi bilen ve gören bir mevkidedir. Daha değişik bir ifade ile o, itibari aleme böyle bir noktadan bakmakta ve müşahedelerini nakletmektedir. Anlatıcı eser vasıtası ile dikkatlere

sunduğu vaka, şahıs kadrosu ve mekan ile ilgili hususları kendisine has bir bakış açısından anlatılmaktadır. Bu bakış açısına “hakim bakış açısı” adı verilmektedir. (AKTAŞ, 1991: 94-95)

2.Kahraman Anlatıcı: Anlatıcı kahramanlardan biri ile aynîleşir. Böylece metnin yapısı ve üslûbu üzerinde kahraman – anlatıcının kültür seviyesi, mizacı, dikkati ve içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik şartlar etkili olur. (AKTAŞ, 1991 :100) Bu tip anlatıma “kahraman anlatıcı” adı verilmektedir.

3.Müşahit Anlatıcı: Anlatıcı vaka içinde yer alan şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh halleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer. (AKTAŞ, 1991: 113)

Sözlü kültür geleneğine bağlı anlatıcı ve anlatıcının mührü sayılabilecek ilavelere dair teferruatlı bilgiler daha sonraki bölümlerde incelenecektir. Biz burada klasik yazılı edebiyata bağlı, roman türüne göre yukarıda belirttiğimiz başlıklar altında hikâyeleri değerlendirmeye tâbi tutacağız.

Aşıksever’in bütün hikâyelerini hakim bakış açısı ile rivâyet ettiğini, yer yer hikâyelerde sözü kahramanlara bırakarak, “kahraman bakış açısı”na geçtiğini söyleyebiliriz. Müşahit anlatıcı tarzına hikâyelerin hiç birinde rastlayamadık. Bütün hikâyeleri için sözkonusu olan bu durum; tekrara düşmemek amacı ile bazı hikâyelerinden örneklerle izah edilecektir:

Memo İle Zini hikâyesinde; geçmiş zamanlı ifade olan “di” kipi ile anlatıma rağmen “hâkim bakış açısı” ile anlatımın tarz kazandığı ve konuşmaların “hâl”e taşındığı görülür. Deyiş türküler bizzat olay kahramanların ağzından ifade edilir. Memo ile annesinin helalleşmeleri, Zini ile Memo’nun ilk karşılaşmaları sırasında aralarında geçen konuşmaların hepsi söz konusu olan “hâl” duygularının ve kahraman anlatıcı ile hâkim bakış açısı tarzlarına örnek teşkil eder.

Bişureli Fatma hikâyesinde; dikkate şayan bir kuvvetle üçüncü şahıs ağzıyla anlatım bulunmaktadır. Anlatıcı kahramanların, öncesini ve sonrasını, olayların nereye gideceğini bilmektedir. Bunlardan ötürü hikâyenin nakledilmesinde “hakim anlatıcı” bakış açısı yoğun olarak işlenmiştir, diyebiliriz. Gülşen Bey’in Fella Mustafa’yı evlat alınışı anlatılırken, daha sonra Fella Mustafa’nın yapacakları, “karnı doydu mu, yüz kişiden biri düşünmez ki; bu ekmeğime sahip çıkayım, illa bir yerde yanlışlık yapar” ara sözü ile belirtilmektedir.

Hikâyede kahramanların ağzından hikâyenin anlatıldığı ve olay örgüsünün devam edildiği kahraman anlatıcı bakış açısı da kullanılmaktadır.

Fella Mustafa'yı Gülşen Bey getirdiği zaman, Fatma; “sen getirdin; ama korkarım ki iyiliğin sonu kötülük olarak gelir” diyerek hikâyenin devamı bir bakıma özetlenmektedir.

Carsım Bey hikâyesinin hemen hemen tamamında hasıl olan en önemli bakış açısı, hakim bakış açısıdır. Hikâye anlatıcısı hikâyeyi anlatırken önceyi, anı ve sonrasını bilmektedir. Asıl konunun işlendiği gelişme bölümünde – ağırlıklı olarak- hikâyeyi kesmekte ve çoğunlukla atasözleriyle nasihatlerde bulunmaktadır. Hikâyede Carsım Bey aşiretini göç ettirirken geçen arasöz de anlatıcı şöyle demektedir: “Carsım Bey bin yiğidi yüz ev hatırına, Elifnur hatırına bilmiyordu ki, başı belaya girecek.”

Hikâyede kuraklığın başladığı zamandan itibaren kahramanların karşılıklı konuşmaları, vakaların zuhuru ve neticeleri yer yer kahramanın ağzı ile verilmekle beraber anlatıcı bakış açısı ile ifade edilmiştir.

Küçük Ahmet hikâyesinde; hakim bakış açısına şu ifade örnek gösterilebilir:

“Ali ağa ölünce Hasan Ağa Hamo kahyayı yanına aldı. Çünkü anladı ki, Hamo da yiğitlik mevcut.”

Hamo'nun Hasan Ağadan atı istemesinin nedeni, Osman Paşadan gelen mektup gibi konuların hepsini metin içerisinde yalnızca karşılıklı konuşmalardan anlayabilmekteyiz. Bunlar; hikâyedeki kahraman bakış açısına gösterilebilecek örneklerdir.

Sinem hikâyesinde; hakim bakış açısı anlatımı mevcuttur. Anlatıcı tüm zamanlara ve olaylara hakim bir üslûbla anlatmaktadır. Mesela; “Hoca Sinem'e baba oldu.” ifadesinden sonra “hiç bir kula güvenmeyeceksin” diyerek Hoca'nın niyetinin kötü olduğunu ve kötülük yapacağını dinleyiciye hissettirmektedir.

Kahraman anlatıcı bakış açısına da rastlamaktayız. “Yabancı ülke kafirleri zehirden bir at yapacaklar. Tüne çayırına getirecekler, eğer dini İslam olan, Müslüman varsa; bu atın dizginini tutsunlar. Ama bu ata bir iki saat mesafeden kim yaklaşırsa ağaçtaki yaprak gibi dökülür, ölürler. O zaman İslam dininin İslam çırası söner, zelil olur.” gibi. Bu vaka ve gelişimleri kahramanların dilinden öğrenmekteyiz.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; hakim bakış açısı vardır. Anlatıcı tanıklık ettiği bir olayı, bir anısını anlatır gibi hikâyeyi sunmuştur. Anlatıcının hikâyede gelişecek olan olayları ve öncesini bildiği hissedilebilir bir derecededir. Metinde geçen;

“Genç Abuzer baktı ki; Yusuf Bekir’e yaklaşmış. Koştu koştu; ama yetişemedi. Yusuf yaklaşınca kavgalı laf etti. Bekir zaten doludur.” ifadeleri çarpıcı birkaç örnektir.

Kahraman bakış açısı da bulunmaktadır. Karşılıklı konuşmalarda birçok bilgiyi kahramanlardan edinmekteyiz. Mesela; hikâyede Hacı Mehmet Ağanın camiye gittiği anlatılmamıştır. Hacı Mehmet Ağanın nerde olduğunu kahramanların karşılıklı konuşmaları ile öğrenmekteyiz.

3.2.7. ANLATIM TARZLARI

“Anlatmaya bağlı türlerde en belirgin ve birinci planda yer alan anlatım tarzı “tahkiye/ anlatım”dır. Anlatıcının diğer anlatım tarzlarını yeterince bilmemesi veya sözlü anlatımın buna yeterince imkan tanımaması ve eserlerin önemli oranda sergüzeşte dayanması gibi sebepler, “tahkiye” tarzı bir anlatımın metnin bütününe büyük ölçüde hakim olması sonucunu doğurmaktadır.

Hikâyelerde görülen ikinci anlatım tarzı “diyalog”tur. Anlatıcının sözü kahramanlara bırakıp, aradan çekilmesi ile meydana gelen diyalog, hem “tahkiye”nin monologluğunu kırmakta, hem de kahramanın doğrudan doğruya dinleyici karşısına çıkmasına imkan hazırlamaktadır. Manzum parçaları da diyalog tarzı içinde değerlendirmeliyiz. Bu parçaların çoğu, kahramanların karşılıklı duygularını birbirlerine anlatmaları veya birbirleri ile haberleşmelerini sağlamaktadır.

Hikâyede görülen üçüncü derecedeki anlatım tarzı , tamamı ile anlatıcıya ait olan “açıklama/ yorumlama”dır. Anlatıcı, yeri geldikçe, olay, durum ve konu hakkındaki kanaatlerini açıklar ve yorumlar.

Hikâyede görülen diğer tarzlar da “Tasvir” ve “Tahlil”dir. Bu tarzlar halk hikâyeciliğinde sık kullanılmamakla beraber, anlatım tarzları arasında sayılmaktadır.” (GÖRKEM, 2000: 130-131)

Bu tarz anlatımlara hikâyelerden bazı örnekler vermekle yetineceğiz.

Bişureli Fatma hikâyesinde; en belirgin anlatım tarzı tahkiyedir. Hikâye anlatıcısı, hikâyeyi dinleyiciye anlatarak nakletmektedir. Anlatma dışında yeri geldikçe diğer tarzlara geçmektedir.

Hikâyeci anlatıcımız, diyalog tarzını bu hikâyede ustalıkla kullanmıştır. Karşılıklı diyaloglarda tasvir ve eklemeler dışında araya girmemiş sözü kahramanlara bırakmıştır.

Açıklama, yorumlama tarzını hikâyenin dokusuna bağlı olarak yeri geldiğinde ustaca kullanmıştır.

Tasvir tarzını kullanırken özellikle kahramanların özelliklerinin tasvirini yapmıştır. Bunun dışında olayları vuku bulması sırasındaki aşamaları en ince detayına kadar anlatmaktadır. Jandarmaların Sidin'i almaya gelişleri hikâyede şöyle geçmektedir:

“O zamanın ordusunu kaldırdılar. Tankla, tüfekte yola düştüler, geldiler. Bişure'ye karargah kurdular. Sabah yolcular, çobanlar, elçiler kalktılar ki, her taraf asker. Ateş yakmışlar ki, şehir elektriği gibi, yıldızlar gibi parlıyor. Çadırlar etrafa açılmış; toprak atsan askerden yere gelmez.”

Carsım Bey hikâyesinde; başta gelen anlatım tarzı diyalogdur. Anlatıcı sözü kahramanlara bırakıp, aradan çekilmektedir. Karşılıklı konuşmalar ile kahramanlar doğrudan doğruya dinleyici karşısına çıkmaktadır. Fatma ile Carsım Bey'in karşılıklı diyalogları hikâyeyi canlı tutan ve dinleyiciyi hikâye atmosferine çeken önemli geçişlerdir.

Açıklama/yorumlama metodu da hikâyeci anlatıcısının ekleme ve nasihatlerinde öne çıkmaktadır.

Tasvir tarzı anlatım metodu da bu hikâyeye de kullanılmıştır. Özellikle çadırların kuruluşu ve yeni yaylaya yerleşme vakaları anlatılırken tasvire başvurulmuştur.

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; tahkiye anlatma tarzı ile anlatım birinci plandadır. Ayrıca diyalog metoduna da sık başvurmuştur.

Açıklama/yorumlama metodu yeri geldikçe ustaca kullanılmıştır. Mesela; "Bekir Genç Abuzer'i karşıladı. Genç Abuzer atından indi. Zaten Yusuf haricinde diğerleri Bekir'i severler..." ifadesiyle dinleyiciye Bekir'in tek probleminin amca oğlunun Yusuf olduğu açıklanılmaktadır.

3.3. ŞAHMARAN MASALININ TAHLİLİ

3.3.1. MOTİF HALKALARI VE OLAY ÖRGÜSÜ

1. Camusat adlı çocuk arkadaşları ile oynarken bir bal kuyusuna rastlarlar. Camusat'ı kuyunun dibine indirirler. Balı çıkardıktan sonra arkadaşları Camusat'ı orada bırakıp dönerler.

2. Camusat'ın annesini de üç kurt parçaladı derler.

Gelişme

1. Camusat kuyuyu kazıp Şahmaran'a ait tahtı bulur ve oturur. Ejderhalar ve Şahmaran gelirler. Şahmaran'ın yarısı kız yarısı yılandır.

2. Şahmaran dışarı çıkmak ister. Şahmaran kabul etmez ve sırası ile şu masalları anlatmaya başlar.

3. Belkiya adında bir insanoğlu Şahmaran'ın yerini bulur. Şahmaran'a yerini kimseye söylemeyeceğine yemin eder. Şahmaran onu bırakır.

4. Belkiya, Rakup adlı biriyle gelir. Rakup Tevrat'ta okuduğu Süleyman'ın mührü için, Belkiya da İncil'den okuduğu Hz. Muahmmed'in aşkı ile yola çıkarlar. Şahmaran'dan suyun üzerinde yürünebilen otu alırlar.

5. O ot ile yedi denizi aşarlar. Parmağında mühür olan adamı görürler. Rakup yaklaşıncı çarpılır. Camusat'i da adam kovar.

6. Camusat insanların alemini arar. Bir ifrit'e rastlar. İfrit onu kuzey rüzgarı meleğine gönderir. Kuzey rüzgarı da doğu rüzgarı meleğine gönderir doğu rüzgarı meleği ona Hz. Hızır'ın evini gösterir.

7. Camusat Hz. Hızır'ın evine giderken başka bir eve girer. Hint padişahının oğluna rastlar. Hint padişahının oğlu derdinin ağır olduğunu söyleyip, hikâyesini şöyle anlatır:

8. Hint Padişahının oğlu ve altı adamı bir tavşanın peşinde önce denize, sonra canavarı ormana, sonra bir köye oradan da bir memlekete giderler. Bu memlekette tellallar padişaha bir çalışana padişahın kızını vereceğini söyler.

9. Hint Padişahının oğlu memleketten padişahına gider. Padişah ona deve derisi giydirir. Deve derisi ile kuşlar onu bir dağın tepesine götürür. Padişah taşları atmasını ister. Attığı taşlar elmadır. Padişah gider o da dağ başında kalır.

10. Bir köşeden aşağı atlar. Uçan kuşların rızkını veren meleğin evine gider. Melek ona anahtarları verir, bir odayı yasaklar. Hint padişahının oğlu yasaklı odaya gider. İki peri kızını görür. Kızlar postları ile kaçar.

11. Melekten bir sonraki yıl kızların tekrar geleceğini öğrenir, bekler. Küçük kızın postunu alır, kız uçamaz. Melek nikâhlarını yapar, sonra kendi memleketine götürür. Hint padişahı tekrar nikâh yapar. Oğlan kızın postunu evlerinin dibine gömer. Kız postu alır ve uçup kaçar.

12. Oğlan tekrar aynı yollardan meleğin yanına gider. Melek onu cin, peri padişahına götürür. Cin peri padişahı nikâhlarını yapıp, ifritlerle memleketine gönderir. Yolda odun toplamaya gittikleri sırada kızını üç kurt yer. Oğlan da ölünceye kadar orda beklemeye yemin eder.

13. Belkıya oğlanın derdinin kendi derdinden büyük olduğuna inanır. İnsanoğlunun yerini sorar. Oğlan ona Hz. Hızır'ın yerini gösterir.

14. Belkıya Hz. Hızır'a gider. Hz. Hızır gözünü kapattırır Belkıya bir anda evinin önüne gelir.

15. Şahmaran bu olayların hepsinin Belkıya yüzünden başına geldiğini söyler. İnsanoğluna yeminli olduğunu anlatır.

16. Şahmaran'ın adamlarının isteği ile Camusat'ı serbest kalır.

17. Padişah hastalanır. Hastalığının dermanı Şahmaran'ın etidir. Şahmaran'ı gören kişinin vücudunda lekeler oluşur. Arayıp camusat'ı bulurlar. Şahmaran'ın yanına giderler.

Sonuç

1. Camusat Şahmaran'a başından geçenleri anlatır.

2. Şahmaran'ın öğüdü üzerine Camusat Şahmaran'ın kesilip kaynatılan suyundan ilk suyu vezir içer ölür, ikinci suyu padişah içer, iyileşir; ama öküz akıllı olur. Üçüncü suyu Camusat içer yetmiş ki dili öğrenir. Lokman Hekim olur.

Aslında efsanevi unsurların ağırlıkta olduğu bu hikâye, daha çok masal olarak değerlendirilmiş ve önemli masal tip kataloglarından: Antti Aarne'nin hazırlayıp Stith Thompsaon'un genişleterek yeniden yayınladığı; **The Types of the Folktale**'de 673 numarada, Wolfram Eberhard ile Pertev Naili Boratov'ın birlikte hazırlamış olduğu **Typen Türkiseher Volksmörchen** adlı eserde 57 numarada yer almaktadır. (ŞİMŞEK, 2001: 95)

Masalın değişik varyantları ile bu varyantların değişik bölümlerinin karşılaştırılması üzerine Esmâ Şimşek'in çalışması bulunmaktadır. (ŞİMŞEK, 1995: 333 – 338) Bu varyantların hemen hepsinin sonunda “Lokman / Camasb” adlı masal kahramanı etini yedikten (suyunu içtikten) sonra meşhur bir hekim olur. Bizim derlediğimiz bu masalda ise

tespit edilen söz konusu varyantlardan farklı olarak, masal sonunda kahraman suyu içtikten sonra yetmiş iki dile sahip olur.

3.3.2. TEMA

Masalda kaybolan ve iyilik gören bir çocuğun başından geçenler anlatılmıştır. Ana tema insanlığının nankörlüğüdür. “İnsanoğlunun temahkârlığı” — Rakup Hz. Süleyman’ın mührünü almak için her şeyi göze alır. — da masaldaki diğer konudur.

3.3.3. ZAMAN

Masalda itibari zaman kullanılmış olup, olay örgüsü geriye dönüşlerle akronolojik bir tarzda anlatılmıştır. İççe masal tasnifine giren masalda bir olay devam ederken, diğerine geçilmiş, olay örgüleri şahıslarla birbirine bağlanmıştır. Şahısların geriye dönük anı tarzındaki anlatımları ise tamamen itibari zamanla olmaktadır.

3.3.4. MEKÂN

Masalda mekân tamamen itibaridir. Camusat’ın düştüğü bal kuyusu ile Kaplan deresi dışındaki mekânlar itibaridir. Şahraman’ın kaldığı yer, yedi deniz ötesinde Hz. Süleyman’ın kızını vereceğini söylerler.

3.3.5. ŞAHIS KADROSU

Masalda Şahmaran ona kahraman olarak seçilmiştir. Olay örgüsünün temelinde olan masala adını veren bu mitolojik kahramanın anlattığı diğer masallar zincirleme olay örgülerinin oluşmasını sağlar.

Camusat masal sonunda yetmiş iki dille ödüllendirilen arzu edilen nesne olarak değerlendirilebilecek kahramandır. Şahmaran’dan Belkıya’yı dinledikten sonra, Belkıya gibi Şahmaran’ın yerini söylemekle ana kötülük yapar; ancak sonunda iyi niyetinden ötürü ödül alan kahramandır.

Belkıya ve Hint padişahının oğlu masalda serüvene atılan diğer kahramanlardır. Bu kahramanlar kendilerine bağlı anlatımlarda ana kahraman olmakla beraber masalın tamamı değerlendirildiğinde yardımcı kahraman durumu ile rol alırlar.

Melekler, canavarlar, cin ve periler de masaldaki yardımcı kahramanlardır.

3.3.6. ANLATIM TARZLARI

Masaldaki asıl anlatım tarzı “tahkiye anlatma”dır. İç içe masal olması hasebiyle bir masalın anlatımından olay örgüsü dinleyiciye sunulmuştur.

“Diyalog” tarzı da masaldaki ikinci anlatım tarzıdır. Anlatıcı birçok yerde direk kahramanları konuşturarak şahıs kadrosunu tanıtmıştır. Buna bir örnek verilerek geçilecektir.

“Bana Belkıya derler, ya sen kimsin?”

“Ben de Hint Padişahın oğluyum...”

3.3.7. BAKIŞ AÇISI VE ANLATICISI

Masaldaki kuvvetli tarz hakim bakış açısıdır. Olayların gidişatını öncelikle anlatıcıdan dinleriz kahraman bakış açısı da kahramanların diyaloglarında kahramanlar konuşturulup olaylara yorum getirmeleri sağlanarak kullanılmıştır. Mührünün olduğu yer, melekleri evleri, Hint Padişahının oğlunun gittiği canavarlı orman bilinmeyen ülke, uçan kışların rızkını veren meleğin evi, peri ve cin Padişahının ülkesi ve sarayı, Hz. Hızır’ın evi hikâyedeki muhayyel mekânlardır.

Masalda bunların dışında Hint Padişahının ülkesi olan ve muhtemelen Hindistan olan mekân da yaşanan coğrafi mekân olarak yer almaktadır. Masal kaynağı ve külliyeti bakımından oldukça zengin olan Hindistan’ın mesalda yer bulması şaşırtıcı değildir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Folklor mahsûllerinin nesilden nesile taşınmasını sağlayan en önemli vasıta “dil”dir. Araştırılması gereken şey, bir folklor ürünü nakleden sanatkârın / anlatıcının “dil denilen aleti” nasıl, hangi ölçüler içinde ve “ne kadar yetenekle” kullanıldığı meselesidir. (BALI, 1982: 2) Halk hikâyeleri konusunda çalışan ve bu hususta önemli sonuçlara ulaşan Boratav, bu türün sözlü geleneğe incelenmesi sırasında “bütün mudiliği [zorluğu] ile insanın karşısına dikildiğini” söylemek lüzumunu hissediyor.(BORATAV, 1988: 44-55) Boratav’ın belirtmiş olduğu bu zorlukların neler olduğunu anlayabilmek ve anlatabilmek için, hikâyelerin dil ve anlatım özelliklerinin ayrıntılı olarak ele alınması gerekecektir. (GÖRKEM, 2000: 135)

4.1. HİKÂYELER

4.1.1. KAHRAMANLARIN İSİMLERİ

Kahramanların isimleri incelenirken, kahramanlara ait olan sıfatlar ele alınarak tahlil edilmiştir. Ayrıca Çelikhan Ağzında kullanılan isimleri ile hikâyede yer alan kahramanların adlarının anlamları da açıklanılmaya çalışılmıştır.

Âşık Garip

Sanem; put gibi güzel, en güzel put anlamını taşır. Şahsenem; “Güzel putların Şahı” anlamıyla düşünüldüğünde hikâyede âşık olunan sevgili olması şaşırtıcı değildir.

Hacı Efendi ve Hacı Mehmet isimlerinde geçen “Hacı” sıfatı; günümüzdeki “ne çıkarsa hacı hocadan çıkar” ifadesindeki anlamın zıddına, “yardım eden, yardımda yarışan, Müslümanlığın gereği olan iyiliği yapan kişiler” anlamıyla hikâyede kullanılmıştır.

Leyla İle Mecnûn

Kahramanlardan Ayn'ın babası olan "Musul Oğlu" ve Mehmet Emin'in babası "Rahlili Mir" yer adları ile isimlendirilen şahıslar olarak karşımıza çıkar. Bu kahramanların gerçek isimlerini bilmemekteyiz.

Mecnûn ismi; "Cin tutmuş, çıldırmış, deli, divane ve delice seven tutkun", Ayn ismi ise; "göz, aslı, kendisi ve bir şeyin eşi tıpkısı" terimsel anlamları ile lûgatte karşımıza çıkmaktadır.

Memo İle Zini

"Zini"; Zeynep'in, Memo ise; Mehmet veya Mahmut'un karşılığı olarak Çelikhan Ağzında kullanılmaktadır. Olla terimi ile; Memo'nun büyük babası Ali'den gelen anlamında "Memo Olla" ifadesi kullanılmıştır. Memo ile Zini hikâye müziği Mazlum Çimen tarafından kaset olarak da çıkarılmıştır. Kasette, "Mem u Zin" hikâyesinin kökeninin mitolojik bir destan olan Meme Alan'dan geldiği, bunun bir Türk klasik destanı olduğu iddia edilmiştir. (ŞENOCAK, 2002: 253)

Siti ismi de Sultan'ın karşılığı olabilir.

Şeytan Bako'ya bağlı, "Şeytan" sıfatına şahıs kadrosunda değinilmiştir. Bako, standart Türkçe'de Bekir ismine karşılık gelmektedir. Hikâyedeki diğer dikkat çeken isim ise, Zini'nin kırk yardımcı kızının başı olan "Dişi Kurt"tur. Dişi kurt, eski Türklerde geçen kurt sembolüne bağlı düşünülebilir.

Ale Oğlu Hame

"Mamad"; standart Türkçe'de Mehmet ismine, "Hame"; Ahmet ismine ve "Ala"; Ali ismine karşılık gelen adlardır.

Gavur Kesper, Şame ve Filit isimleri dikkat çeken kahraman isimleridir. Şame; "Şam" şehrine karşılık gelen ve insanlara da verilen isimdir. "Filit ve Kesper"ın isimlerin anlamlarına dair, Çelikhan Ağzı bilenlerden de yeterince bilgi edinemedik.

Kesper hikâyede gavur sıfatına sahiptir. Ayran isteyen Mamad ve Hüseyin'e pazar günlerinin kendi tatil günleri olduğunu ve başka bir dine mensup olduğu söyler. Hikâyede gavur sıfatına ek olarak şeytan nitelendirilmesi de yapılarak anlam pekiştirilmiş, kötülükleri dinleyiciye sıfatları yolu ile sunulmuştur.

Bişureli Fatma

Hikâyede geçen kahraman isimleri geleneksel kültürde de kullanılan isimlerdir. Hikâyede ismi ile dikkat çeken kahraman Fella Mustafa'dır. Fella sıfatı;. Arapça'da "fella" olarak geçen bu sözcüğe karşılık gelen kelimedir. Bu kelimenin anlamlarından biri de; zenci, siyah, Arap'tır. "kara" renk olarak kötülüğü ve kötüyü sembolize etmektedir. Fella Mustafa'nın rolü sıfatı olan fellahın kelime anlamı ile örtüşmektedir.

Carsım Bey ve Hasan Hüseyin

Erkek ana karakterler "ağalık" vasıfları ile ön planda olduklarından "Bey" ünvanı ile anılmaktadır. Kahraman kadın ise; "Hatun" ünvanı verilmiştir. Hikâyede karakterle örtüşen sıfatlara rastlamayız.

İhsan Bey ve Mahmut Bey

İsimleri ile dikkat çeken kahramanlar; Kaplan Bey, Kafir Yusuf, Tam amca, Arap Bilal ve Kara Kulak'tır.

Kaplan Bey; Halil Bey'in en yiğit oğlu olarak tanıtılmaktadır. Nitelendirilmiş bulunduğu yiğitlik sıfatı ile ismi bütünlük gösterir.

Kafir Yusuf; özellikleriyle ilgili açıklamalara rastlamayız. Hikâyede Yalnızca Torpal Köyüne ajan görevi ile gönderildiğini bilmekteyiz, "kafir" sıfatının verilme nedenine dair hiçbir eylemin olmamasına karşılık, ajan rolüne seçilmesinden dolayı bu sıfatla nitelendirilmiştir diyebiliriz.

Tam amca adında geçen Tam terimi; Çelikhan Ağzındaki bir isim olarak hikâyede geçmektedir. Çelikhan Ağzı bilenlerden anlamını belirten bilgiler edinemedik.

Arap Bilal; hikâyede Halil Bey'in yanına sığınmış bir Reşan'lı olarak geçmektedir. İzollulara sığınmakla beraber soyunu inkar etmez, nankör değildir. Arap sıfatı yiğitliğini belirtmek için verilmiş olabilir.

Kara Kulak; hikâyede Halil Bey'in kayını olarak tanıtılmaktadır. İhsan'ı öldüren kötü kahramandır. Kara sıfatı ile kötü simgesi bir aradadır. Hikâyede de, "it, köpek ismi" diye açıklama getirilerek kötülük anlamı pekiştirilmiştir.

İskender Ağa

Kahramanlara Ağa, Bey, Hatun diye sıfatlar verilmekte ve onlar özelleştirilmektedir.

Hikâyede sıfatları ile öne çıkan iki isim bulunmaktadır. “Ataş Par” ve “Harem Kesi” Ataş Par; iyi tanıtılan kahramandır. Tuttuğunu koparma ve gözü kara olma yönleri ile ateşe benzetilmiş olabilir. Bu yönü ile düşünüldüğünde kahramanları koruyan, onlara yön veren ve onları hapisten kurtaran kahramanın “ateş” sıfatını alması mümkündür. Harem Kesi; kötü özellikleriyle tanıtılır. İskender Ağa, kendisine iyi olmasını, doğru yöne yönelmesini öğütlediği için İskender Ağaya düşman olmuştur. Vicdansız, fırsatçı, kötü ahlâklı biri olarak tanıtılan kahramana “haram” anlamında “harem” sıfatı verilmiştir.

Kuvvet Oğlu Boz

Köse Şemdin adı verilen kahramanın sahip olduğu “köse” sıfatı ile karakterin acımasız, savaşçı ve kurnazlık özellikleri paralellik gösterir. “Köse” tipine sözlü kültür geleneğine bağlı anlatımlarda ve özellikle masallarda “kötü” niteliklere sahip kişiler olarak rastlarız.

Zor kadı adı ile hikâyeye mensup olan kahraman “cimri, çıkarıcı ve hesapçı” niteliklerine sahip olması ile “kadı” rolüne ters düşmektedir. Bu nedenle “Zor” sıfatı ile kahraman statüsüne zıt olan özelliklerle uyumlu “hâl”e getirilmiştir.

Küçük Ahmet

İsim ve sıfatları dikkat çeken kahramanlar; başçavuş ile Atto ve Çettodur.

Başçavuş; hükümeti temsil eden karakol komutanıdır. Acımasız ve kuralcıdır. Anlatıcının hayat tecrübelerinin hikâyeye tezahürüne bu kahramanda rastlamaktayız. Askerlik süresince erlerin en çok sıkıntı çektikleri komutanlarının “başçavuş” olduğu toplumda bir kabul halini almıştır. Aşıksever de bu kahramanı burada, devletin sıkıntı veren kurallarını deliksiz uygulayan özelliği ile insanları geren, huzursuz eden bir kahraman olarak tanıtmaktadır.

Atto ve Çetto isimleri seçilmiş isimlerdir. Adların anlamsızlığı ile kahramanların vasıfsızlığı bağdaştırılmıştır. Atto; “Atilla” ve Çetto da; “Çetin” isimlerine karşılık gelmelerine rağmen hikâyede bu kısaltmalar mizah malzemesi olarak kullanabilme amacı ile tercih edilmiştir.

Nasır Ağa Oğlu Salhe

Arap Şığ, Arap Muzin sıfatları verilen kahramanlara rastlarız. Arap Şığ adı verilen kahraman “Şeyh” vasıflarına sahiptir. Arap olduğu için “Arap Şığ” diye geçmektedir. Arap; “kara ve kötü” sembolleri ile değil, Őeyhe ait olan “adaletli, iyi yürekli ve güçlü” sembolleri ile karşımıza çıkar.

Arap Muzin; kanaatimizce “muzin” kelimesi ile kastedilen “muzur” dur. EŞkıyalık yaparak Palo halkından her yıl vergi alır. Muzur kelimesine karşılık gelen “kötü, yaramaz, aksi” anlamlarını karakterinde barındıran kahramandır.

Şehmuz ile Siti

“alan Avdal” en kk erkek kardeşe verilen isimdir. Avdal; “Abdullah” isminin kısaltılması olarak elikhan Ağzında kullanılmaktadır. alan sıfatı da; “eleng”, “alang” Şeklindeki telafuzları ile bazı yörelerde farklı Şekillerde kullanılmaktadır. Bu kelime, “yiğit, kahraman” anlamları ile kullanılmaktadır.

“Pirkal Ağa” ismi, dikkat çeken diğer isimdir. Kelimeyi “pir” ve “kol” olarak böldüğümüzde her iki kelimenin de elikhan Ağzında; “yaşlı, deneyimli, tecrübeli, görmüş geçirmiş kişi” anlamlarıyla kullanıldığını öğrenmekteyiz.

Avdi Oğlu Derviş

“Avdi” ismi; standart Türkçe’de Abdullah’a karşılık gelen isimdir. “Sidin”; Sadettin, “Mılla”; Molla karşılığında kullanılan isimlerdir.

AŞiret isimleri olarak Şark ile Gisse kelimeleri geçmektedir. Şark; dilimize de geçmiş bulunan “doğu” anlamına karşılık gelen kelimedir. Gisse kelimesini tahlil ettiğimizde; “gis” kelimesinin elikhan Ağzında “ko” anlamında kullanıldığını öğrenmekteyiz.

Farz

ol Beyin adı ile hiyeye dahil olan ol kelimesi; çok kurak, yakıcı sıcak anlamları ile elikhan Ağzında kullanılan bir kelimedir. ol Beyin baba olması nedeni ile hikâyede “sıcak, sevimli”, “koruyucu” anlamları ile nitelendirildiğini de söyleyebiliriz.

Sadin isminin; “Sadettin” adına karşılık geldiğini öğrenmekteyiz.

Müsesia ismini; “Sia’nın Müse’si” olarak ayırabilmekteyiz. Müse dilimizde “Musa” olarak geçmektedir. Aslı Sia oğlu Musa olarak çevrilebilecek tamlamadaki Sia kelimesi; Çelikhan Ağzında çok hızlı davranan insanlar için kullanılan bir isimdir.

Hasan İle Tili

“Tili” adının standart Türkçe karşılığının; “Tülin veya Tülay” olduğunu öğrenmekteyiz. Halil Bey’in nişanlısı olan “Tili Aşhan” adlı kahramanın diğer adı olan Aşhan; standart Türkçe’de “Ayşehan veya Ayşe Hanım” olarak geçmektedir.

Hazal

Hikâyedeki seçilen isimler kültürel yaşamımızda kullandığımız isimlerden farklı değildir. Mir Manda Ağa, ismindeki “Mir” sıfatı; “başkan”, “reis” anlamındadır. Hazal; Çelikhan Ağzında güzel anlamına gelmektedir. Çil ismi de dikkat çeken diğer isimdir. Çil aynı zamanda diğer kahramanlara sıfat olarak da kullanılmıştır. “Çil Mustafa” gibi. “Çil” sıfatı; Çelikhan Ağzında yüzü kırmızıya yakın olan kızıl insanlar için kullanılan bir sözcüktür.

Hikâyede isimleri ile değil de statüleri ile geçen iki kahraman; “kadı ve hoca”dır. Bunlar haktan ve hukuktan yana karar veren, dürüst, kahramanın yanında olan, haksızlığa karşı kararları ve sözleri ile savaşıyor, Hasan Paşayı durdurabilen yegane kahramanlar olarak tanıtılır. Karakterleri ve statüleri paralellik gösteren bu kahramanlar olması gerekeni simgelerler.

Hüt

“Hüt” ismi Çelikhan Ağzında sıfat görevi ile kullanılan bir kelimedir. “Yiğit, cömert ve savaşı” anlamıyla kullanılan bir sıfattır.

Sih Ahmet

Hamet Keleş’i, “Keleş Ahmet” olarak değerlendirebiliriz. “Keleş” kelimesi Köroğluna bağlı olarak hikâyeye geçmiş olabilir.

Arap Zeban, ismindeki kahraman aslında kadın olan; ancak erkek gibi savaşıyor ve yendiği yiğitlerin kellesinden kale yapan ve Sih Ahmet tarafından öldürülen kahramandır. Savaşçılığı korkusuz ve acımasızdır. Bu yönü ile Zebaniye benzetilmiş olduğu düşünülebilir. Arap, “siyah” sıfatı da bu anlamı pekiştirmektedir.

Kara Mercan da hikâyede kahramanları en çok yoran kötü karakterdir. “Kara” sıfatı karakterin kötü vasıflarını nitelendirmektedir.

Gada ismiyle hikâyeye giren ve ana kahramana yakın düzeyde hikâyede kıymet kazanan yardımcı kahraman olan Gada Bela; cin fikirliliği, tez canlılığı, hazır cevaplığı ve mizahi yönünün gelişmişliği dışında; dediğini yapan ve insanların başına belalar açan karakterinden dolayı bela anlamına gelen bu sıfat ile adlandırılmıştır.

Sinem

Hikâyede vaktin halifesinden söz edilirken; “Mehmet Ali Paşa” ve “Mehmet Ali Çavuş” ifadeleri beraber kullanılmıştır. Çavuş ve paşa sıfatları anlatıcı için, önem taşıyan statülerdeki kişilere aittir.

Hikâyede dikkat çeken hususlardan biri de; kötü insanlar için “kafir” sıfatının kullanılmasıdır. “Kafir”; Müslümanlar dışındaki diğer dinlere mensup bulunan herkeştir. Ancak hikâyenin devamında Sinem’i alıp koruyan ailenin isimlerinin verilmediğini onlardan “Yahudi” diye söz edildiğini görmekteyiz. Başka dinden olan “Yahudi aile” iyi vasıflarla donatılmıştır. Bu çelişki gibi görünse de aslında Türk kültür geleneğinde her dinden insanlara “önce insan” yaklaşımıyla davranıldığının açık örneğidir. Mevlana’dan yeşeren fikirlerin toplum bilinç altındaki tezahürlerinin sözlü kültür geleneğindeki canlı örnekleridir diyebiliriz.

Hacı Mehmeş Bey Oğlu Yusuf

Kahraman isimlerinin seçiminde sıra dışı isim ve sıfat tercih edilmemiştir. Kahramanlardan sifata sahip olan iki kişi vardır. Bunlar Hacı Mehmet Ağa ve Genç Abuzerdir. Hacı Mehmet Ağanın hacca gittiği için bu sıfatı aldığı metin içinde açıklanmıştır. Genç Abuzer’e “genç” sıfatının verilmesinin nedeni de yaşının küçük olmasıdır.

Melek

Yusuf ve Fatma’yı yakması için yöre halkı dışında, Ermeni olduğu belirtilen “Bekarhan” isimli kişi seçilmiştir. Bekarhan adının, “Bakır Han” veya “Bekir Han”dan geldiği kanaatindeyiz.

Hikâyelerinde umumiyetle erkek kahramanlar için “Bey veya Ağa” , kadın kahramanlar için ise; “Hatun veya Hanım” sıfatı kullanılmıştır.

Hikâyelerde olağanüstü kahraman ve olağanüstü yer motiflerine pek rastlamayız.. İtibari kahramanlara vasıflar yüklenerek kişileştirilmeleri Aşıksever’in hikâyelerinde zayıf bir husus olarak bulunmaktadır.

4.1.2. BENZETMELER

Araştırma konumuz olan halk hikâyelerinin benzetme yönünden zengin olduğunu görmekteyiz.

Genellikle “gibi” kelimesi ile kullanılan benzetmelerin anlatımı canlı ve somut kıldığını, çoğunlukla tasvir yapılırken kullanıldığını görmekteyiz.

Hikâyelerde tespit ettiğimiz benzetmelerimiz sırası ile şöyledir:

“... askeri sonbahar yaprağı gibi birbirine sığmıyor.” (CB)

“Aç iki kurt kuzu sürüsüne girer gibi...” (H)

“Ağa sanki uykudan uyanır gibiydi.” (F)

“Ağaçtaki yaprak gibi dökülürler.” (S)

“Ağzımdan ateş, katran gibi kan gelir.” (MZ)

“Ahmet Ağanın üzerine öyle bir geldi ki, kara bulut gibiydi.” (H)

“Ajan gibi gezdiler.” (İA)

“Ak sütün gibi helal olsun”, “anne sütü gibi helal”, “anne sütü gibi” (SA, KOB, AOD)

“Ali Ağa bahar çiçeğine benziyor, çok yakışıklı ve narin.” (Hüt)

“Askeri toprak gibi”, “kum gibi asker” (AOH, BF, CB, H)

“Aslan gibi...” (CB, HH)

“Âşık, ağa ve hükümet adamı gibidir.” (F)

“Aşiret mısır ununa döner. Her parçası bir yere gider” (H)

“Atın sırtında sanki çivilenmiş gibi” (KOB)

“Atını kurşun gibi kullandı, kurşun gibi yol aldı.” (HT)

“Atının ağzından sabun köpüğü gibi köpük çıkıyordu.” (HT)

“Ay, güneş gibi güzel”, “dağda görülen güzel ay gibi güzel” (CB, S)

“Aynı sarı karınca gibiler, yedi tabur asker az değiller” (H)

“Bağın dalları kendi gibi atın ayağındaki kösteğe sarıldı” (İBMB)

“Bahar bulutu gibi yeri göğü titretti.” (SA)

“Baharda kenger, göbelek toplamaya gider gibi.” (AOH)

“Bahardaki buket gibi...” (KA)

“Baktı ki güneş tutulur gibi.” (MZ)

“Bembeyaz kar gibi” (Hüt)

“Beni Memo’ya bir keçi gibi kurban edin.” (MZ)

“Benim gibi züğürt biri” (İBMB)

- “Benzi bahar bulutuna döndü” (Hüt)
- “Benzi bir dağa duman çöker gibi oldu.” (AOD)
- “Benzi kar beneği gibi oldu.” (MZ)
- “Benzi kar gibi attı” (HT)
- “Benzi ölü benzine döndü, yüzü kabirdeki ölü, ağaçtaki kayısıya benzedi.”(MZ, AOH, F, HH, İA, KA, M, BF, Hüt, CB)
- “Benzi sonbaharda kara kış yaklaşırken dağların görüntüsü oldu.” (MZ)
- “Bıyıkları yeni terlemiş babayiğit gibi.” (CB)
- “Bir ev yap konak gibi olsun” (İA)
- “Bir kangal köpeği gördüğünde kurt nasıl kaçarsa, bunlar da öyle kaçtı.” (AOD)
- “Bir karayel gibi vurdu geçti, bir poyraz gibi.” (KOB)
- “Bir kolunu kaybeder gibi oldu.” (KA)
- “Bir sinek vızıltısı gibi ses geldi.” (MZ)
- “Boynundaki damarlar deve boynu damarları gibi şişti” (AOD)
- “Bunlar daha yavru keklikler” (HH, KA, AOD)
- “Cemaat mahşer yeri gibidir.” (M)
- “Ceset gibi” (S)
- “Ceylan tekesi gibi ...” (KA)
- “Cizre şehri davullar zurnayla düğün yeri gibiydi” (MZ)
- “Çadırların yanmakta olan ışıkları Malatya elektriği gibidir.” (CB)
- “Çınar gibi bir insan.” (Hüt)
- “Dağ kalaylanmış kola gibi görünür.” (SA)
- “Dağın hışmı Allah’ın hışmına benzer” (SA)
- “Dalgası bahr-ı deniz gibi büyüdü” (HH)
- “Dalgası deniz dalgası gibi oldu” (KA)
- “Damaların sesi gibi.” (MZ)
- “Darbe kılıca gelince, hançere sarılır gibi yiğit gerekir ki, yiğit karşısında dayansın.” (CB)
- “Davar keser gibi kesti.” (SA)
- “Develeme gibi gidip geliyor.” (AOH, KOB, S)
- “Devlet borusu gibi bağıyor.” (SA)
- “Dili bir karış dışarı çıkmış, köpek leşi gibi.” (BF)
- “Dolu gibi gözyaşı döküyor.” (AOD, BF, HH)
- “Dört ayaklılara dönmüş eşek gibi zırlıyor, gidip geliyor.” (BF)

“Dört tane mum meşalesi bahar bulutu gibi görünür.” (MZ)
“Dul karı gibi gözyaşı yağdırma” (KOB)
“Dul karıların dedikodusu gibi” (AOD)
“Dünya devranı ağaç gölgesi gibi benden geçti.” (İA)
“Dünya sacın isı gibi siyahlaştı, kapkara oldu.”(S)
“Ejderha gibidir.” (SA)
“Eski paşalar gibi bakanlar gibi” (KA)
“Eşek gibi kurtların peşine düşmüşsünüz.” (AOH)
“Fatma heybetlendi. Yükünü alan deli deveye döndü.” (BF)
“Fırat durmuş gibi duruyordu.” (MZ)
“Gemileri zırlı gibi” (SA)
“Gitti, çingene gibi bir kadın aldı.” (F)
“Göğüsleri koçların göğüslerine benziyor.” (AOH)
“Gök gürültüsü gibi.” (SA)
“Gökteki yıldızlar kadar insan var.” (AOH)
“Gözleri aslan gözlerine benziyor.” (AOH)
“Gözleri ateşteki köze döndü.” (KA)
“Gözleri top güllesine döndü” (SA)
“Gülle gibi attan yere düştü.” (SA)
“Günlerdir kudurmuş gibiydi.” (SA)
“Hasan Ağa kazandaki kaynayan suya döndü.” (KA)
“Hasan deli bir tay gibi oldu” (HH)
“Hasan’ın benzi bendi zehir küpüne dönmüştü.” (HH)
“Hasud Dağı karpuzı benzer” (HH)
“Her birinde sanki Azrail tüyü var.” (AOH)
“Her tarafı kurşunla elek gibi yapmışlar.” (SA)
“Hükümetin nöbetçileri gibi” (AOD)
“Hüt şişman büyük bir bahar bulutuna benziyor.” (Hüt)
“Hz. Ali’nin zülfikârı gibi” (KOB)
“İnsanların kellesini kuzu, gıdık gibi keser.” (MZ)
“İstanbul gibi yerler” (KA)
“Kalbur gibi dünya gözünün önünde dumanlıdır.” (AOD)
“Kan dökülüyor, çeşme ve nehir gibi.” (F)
“Kan Memo’nun kürküne sızdı ki, katiplerin imzası gibiydi.” (MZ)

- “Kanı sel gibi akıtır.” (AOD)
- “Karakol komutanı gibi oldu” (SA)
- “Karşısında güvercin gibi kolları, kanatları çöktü.” (MZ)
- “Keklik gibi ötüyor” (SA)
- “Kelleyi kap gibi kalaylayacam” (BF)
- “Koyunun kaplumbağayı yakalaması gibi gitti, kervanın ilk katırını tuttu.” (AG)
- “Kumalık dar olan başlık ve kanlı elbise gibidir.” (M)
- “Kurt gibidir.” (İBMB, F)
- “Kuzeyde yıldız karayel, doğuda karayel gibi vurdu.” (ŞS)
- “Mahşer gibiydiler” (BF)
- “Merasim gibi, sıralı bir şekilde...”, “merasim bölümü gibi” (MZ, H)
- “Mısır tarlasına mısır sapı biçip, serer gibi, Yezithan süvarilerini yere serdiler.” (ŞS)
- “Muğure Şehri beşik gibi sallanır.” (MZ)
- “Nasıl ki bir şahin bağırdığında keklikler saklanır. Onun da bağırdığında insanlar saklanır.” (MZ)
- “Okyanus gibi” (MZ)
- “On iki tel saç örgüsünü çiçek gibi döktü” (BF)
- “Öküz gibi böğürtü ile bağıyor” (BF)
- “Pirkal Ağayı paşalar gibi karşıladılar” (ŞS)
- “Pirpirim gibi olmak” (M)
- “Robot gibi” (KOB)
- “Sanki beyaz dumanlı dağlar başıma geldi” (SA)
- “Sanki bir şahin keklik yavrusunu kovalar gibi, Yezithan süvarilerini kovalar.” (ŞS)
- “Sanki feleğin bir kanadı bununla. Feleğin kanadı omuzlarında gidip geliyor gibi, Azrail gibiydi.” (Hüt)
- “Sanki feleğin bir tüyü iki kaşığının arasında gidip geliyor gibi” (HT)
- “Sanki gökten iki yıldız indirip, yan yana indirmiştir”(MZ)
- “Sanki karakış bulutları dağın başında görünür gibiler” (AOH)
- “Sanki kıyamet kopmuş, her bir ağızdan bir ses geliyor” (KA)
- “Sanki on beş yaşındaki gençler gibi Fatma’ya kur yapıyor” (BF)
- “Sanki yedi aylık çocuk doğacak gibi, sancı, girdi göğsüne” (MZ)
- “Sarhoş gibi oldu” (ŞS)
- “Savaş elbiselerini giymiş dolu tüfek gibi” (ŞS)
- “Sert deniz dalgası gibi” (AOD)

- “Sıcaklık var ki, başımda güneş gibidir.” (CB)
- “Siyah beyaz bir şahin, ceylan tekesi gibi” (KA)
- “Soğuk bir hava geldiği zaman çiçekler nasıl ki büzüşür, güneşli havalarda çiçekler nasıl ki açılır. Derviş’in kalbi de savaşta büzüşür, barışta çiçek gibi açılır.” (AOD)
- “Sonbaharda sarı yaprağın dökülmesi gibi, askerleri öyle döküyor.” (H)
- “Sonbaharda yağın yağ gibi, zehir yemeğin üzerinde bellidir.” (CB)
- “Söğüdün gölgesinde oturur gibi keyiflendi.” (AOD)
- “Söğüt gölgesi gibi, rüzgar bu yandan vursa, öbür yandan çıkar.” (KA)
- “Sürüne sürüne kedi gibi kimseye görünmedi.” (SA)
- “Sütünü kılıç gibi kullanma” (İA)
- “Şahin gibi süvari”, “şahin gibi kahraman”, “şahin gibi çadıra süzüldü”, “insan kasabı yiğitlerdendir, büyük dağların tepesindeki şahin gibidir.” (MZ, LM, BF, CB, Hüt, KA)
- “Şehir elektriği gibi, yıldızlar gibi ateş” (BF)
- “Şelale gibi dalgalarını kayalara, taşlara vurur.” (AOD)
- “Şimdiki kaymakamlık gibi” (KA)
- “Taşı kulağının dibine top gülleri gibi fırlattı.” (SA)
- “Tavşan gibi kaçarak, Hasan’ı kurtardı”, “tavşan gibi koştu”, “tavşan gibi üzerine atladı” (KOB, HT, SA)
- “Too mahşer alanı gibi” (AOD)
- “Tuttuğu yeri zımba gibi tutuyordu.” (HT)
- “Uçan kuş gibi” (KOB)
- “Üstünden kar kalkmış ot gibi dikildi, başını kaldırdı.” (HH)
- “Yabancı gibi davrandı.” (İA)
- “Yağmur gibi gözyaşı döküyor.” (AG, MZ, ŞS, BF, CB, H, KA)
- “Yağmur gibi iltifatlar etme.” (MZ)
- “Yağmur gibi kurşunlar” (HH)
- “Yezithan aşiretinin adamları sonbahar yaprağı gibi” (ŞS)
- “Yezithanlıların fesi gibi” (KOB)
- “Yıldırım gibi geçti, askerlerin arasından geçti” (H)
- “Yıldırım gibi ses çıkardı” (KA)
- “Yıldız gibi görünüyorlar” (H)
- “Yiğit olan kaplumbağa gibi başını kabuğuna çekmez” (AOD)
- “Yüreği dağ gibi büyüsün” (AOD)

“Zeliha anası kurtlar yavrusu gibi ağlasın” (MZ)

“Zelzele olur gibi” (SA)

4.1.3. SES TAKLİDİ (YANSIMA) KELİMELELER

Doğadaki seslerden yansıma neticesinde meydana gelen bu kelimeler anlatıma canlılık, ses ve ifade zenginliği katmaktadır.

Hikâyelerde anlatıcının kullandığı yansıma sesler şöyledir:

“Bahar bulutu lakır lakır, evin önündeki tarlada kılıç tüfek takır takır. Bekir tetiği çekti.” (HMOY)

“Fısımrı fısımrı... ” (KOB)

“Gümbür gümbür davul sesi... ” (SA)

“Gümbür gümbür rüzgar gelir.”(M)

“Gürül gürül...” (KOB)

“Hış diye ses geldi. ”(SA)

“Kalkanların kılıçların şingirtisi.” (KOB)

“Kış kış diye kovaladı.” (KOB)

“Kıtır kıtır ses geldi.” (AOH)

“Köf köf derken tüfek ateşlendi.” (HMOY)

“Kuzular meler, çanlarının sesi şakır şakır.” (Hüt)

“Leyla hıştırtı duydu.” (LM)

“O siyah dermanı demir boruya koyuyorlarmış, kof deyip ateşleniyormuş.” (Hüt)

Kervan tespahi şakır şakırdır.(AOD)

4.1.4. DEYİMLER

Deyimler anlatımı zenginleştirmek, anlatıma mizahî ifadeyi taşıyabilmek amacı ile anlatıcılık geleneğinde tercih edilen bir yöntemdir. Hikâyeci anlatıcının atasözlerinden ziyade deyim literatürünün daha zengin olduğunu söyleyebiliriz. Bunları şöyle sıralamaktayız:

“Ağzından dost, yürekten hain olmak.” (HMOY)

“Ak yüzle ayrılmak” (ŞS)

“Aklı başından gitmek” (NAOS)

“Alnına ecel teri atmak” (ŞS)

“Alt üst etmek”, “baştan aşağı aramak” (BF)

“Aşk muhabbet sahibi olmak” (HH)
“Ateş almaya gitmek” (KOB)
“Ayak altı olmak” (MZ, AOD)
“Ayak bağı olmak” (HH)
“Ayan olmak” (S)
“Bahtına düşmek” (MZ, HT, H, M, HMOY, CB, HH, AOD, AOH, F)
“Baş üstünde olmak” (MZ)
“Başa kakmak” (BF)
“Başa sebep olmak” (SA)
“Başı öne eğilmek” (KOB)
“Başı sağ olmak” (NAOS)
“Başına çorap örmek” (HT)
“Başına musallat olmak” (HH)
“Başında büyüme” (H)
“Başının tacı olmak” (ŞS)
“Başsız kalmak” (BF)
“Bel bağlamak” (S)
“Beli doğrulmak” (MZ)
“Beli kırılmak”, “belini bükme” (ŞS, HT, SA)
“Beş para etmemek” (KA)
“Bıyıkları yeni terlemek” (BF)
“Bir baltaya sap olmak” (KA)
“Bir kurşuna kurban gitmek” (HMOY)
“Biraz kestirmek” (KA)
“Birbirlerine düşmek.” (HMOY)
“Boşa kürek sallamak” (NAOS)
“Boynu bükük bırakmak” (İA)
“Büyük ve ağır düşünceye girmek” (MZ)
“Can çekişmek” (BF)
“Can kalmamak” (AOD)
“Cana can dost olmak” (AOD)
“Canına nasip olmak” (NAOS)
“Cemaline doymamak” (M)

“Ciğerine ateş girmek”, “ciğerini ateş almak”, “ciğerine ateş düşmek”, “ciğeri yanmak”, “ciğer kalmamak”, “ciğerine ateşten köz girmek”, “ciğeri katran almak”, “ciğerine kor ateş düşmek” (AG, MZ, AOH, BF, İBMB, KOB, KA, ŞS, AOD, M)

“Ciğerinin düşmanı olmak” (F)

“Çekip çevirmek” (AOH, F)

“Çırası sabaha kadar yanmamak” (BF,S)

“Dalga, kedere düşmek” (NAOS)

“Dara düşmek” (MZ)

“Derdi çetin,yükü ağır olmak” (BF, HH)

“Derdini dökmek” (HH)

“Devranın hasret kalması”, “devranı yarım kalmak” (HH)

“Dışlığı çıkmak” (MZ)

“Didik didik etmek”, “delik deşik aramak” (KA, H)

“Dilden dile dolaşmak” (SA)

“Dilini kesmek” (CB)

“Döl elde etmek” (Hüt)

“Dört ayaklılara dönmek” (BF)

“Dört nala koşmak” (HH, KOB, SA, HT)

“Dünya deniz olsa ayağına su gelmemek” (KA, AOD)

“Dünya malına doymak, paraya doymak” (BF)

“Dünyası karışmak” (ŞS)

“Dünyası zindan olmak” (HT)

“Dünyasını kaybetmek” (NAOS, F)

“Düşünceye, dalgaya girmek” (HH)

“Düzen, dolap görmemek” (BF)

“Eksik etek olmak” (BF, NAOS, HH)

“Elinden tutmak” (İA)

“Elinin altında olmak” (KA)

“Elinin üstünde el görmemek” (HH, Hüt, SA, H, HT)

“Emeği boşa gitmek”, “emeği iki paraya gitmek” (MZ, AOD)

“Etrafında dört dönmek” (SA)

“Evi yıkılmak” (MZ)

“Evin kurt-kuşlara yuva olması” (BF)

“Evine ateş düşmek”, “evi yanmak” (İA, KA)

“Feleğe bile minnet etmemek”, “felekle nikahlanmak” (AOH, BF, AOD, HH, Hüt)
“Felekten bir gün çalmak” (NAOS)
“Fıgan etmek” (MZ)
“Fors yapmak” (NAOS)
“Gavur dölü olmak” (BF)
“Gazap etmek” (F)
“Gebe kalmak” (CB)
“Göğsünü dağlamak” (MZ)
“Göğüs germek” (AOD, NAOS)
“Gönlü rahat olmamak” (AG)
“Gönlü şahitlik vermek” (MZ)
“Gönlünü kaptırmak”, “gönül vermek” (AG, LM, MZ, H, İA.)
“Gönül almak” (NAOS)
“Göz açtırmamak” (SA)
“Göz dağı vermek” (İBMB)
“Göze çarpmak” (İA)
“Gözlerine kan dolmak”, “gözleri bulutlanmak”, “gözleri kan ağlamak”, “kan ağlamak” (BF, SA, BF, H)
“Gözlerine ölüm pamuğunun atması”, “eceli tamam olmak” (BF, CB)
“Gözü başkasında olmak; gözü olmak” (BF)
“Gözü gibi bakmak” (HT)
“Gözü hasret dolu olmak” (BF)
“Gözü kesmemek” (AOD)
“Gözü mezarda, toprakta kalmak” (HH)
“Gözü şahsına değmek” (MZ)
“Gözünü dört açmak” (AOH, CB)
“Gözünü kör etmek” (HH, HMOY, AOD, ŞS)
“Gözünü mal ve para bürümek” (KA)
“Haber uçurmak” (HT)
“Haddini bilmek” (NAOS)
“Hakka girmek” (H)
“Hakkını koltuğuna vermek” (İBMB)
“İçi içini yemek” (İBMB)

- “İftira atmak” (KOB)
- “İnsan kasabı olmak” (BF)
- “İstifini bozmamak” (KA)
- “İpiyle kuyuya inememek” (Hüt)
- “İşe soğumak” (AG)
- “İşi rast gitmek” (NAOS)
- “İşin içinde bit yeniği olmak” (NAOS)
- “Kafası bozulmak” (AG)
- “Kafeste keklilik olmak” (ŞS)
- “Kalbi kırılmak” (MZ)
- “Kalbindeki kini almak” (İA)
- “Kalbine kurt düşmek”, “kalbine şüphe gelmek” (İA, NAOS)
- “Kalp aşkının ateşinde olmak” (MZ)
- “Kan bedeli ödemek” (KOB)
- “Kan kokmak” (ŞS)
- “Kanı dibe kadar inmek” (MZ)
- “Kapısı kilitli olmak” (HH)
- “Karnı doymak” (BF)
- “Kemikleri erimek”, “kemikleri yanmak” (AG, H, BF)
- “Kendine çalım vermek” (İBMB)
- “Kendini ateşe atmak” (BF)
- “Kendini kaybetmek”, “başında akıl kalmamak” (MZ, F, H)
- “Kendini temize çıkarmak” (S)
- “Keyif muhabbet etmek” (KOB)
- “Kılına bile dokunamamak” (ŞS)
- “Kılına sineğin bile dokunmaması” (BF)
- “Kırkı çıkmak” (HT)
- “Kısmeti ayağına gelmek” (MZ)
- “Kız yürekli olmak” (AOD)
- “Kilidi el eline kalmak” (LM)
- “Kimsenin altından su içmemek” (H)
- “Kin bağlamak” (İA)
- “Kolu kanadı kırık olmak”, “kanadı kırılmak”, “kolları düşmek”, “kolu kanadı düşmek” (MZ, AOD, HH, Hüt, M, KOB, KA, H)

“Köküne lanet, tövbe olmak” (M)
“Kulak misafiri olmak” (İA)
“Kurban keçisi olmak” (HMOY)
“Kurban olmak”, “başı kurban olmak” (MZ, AOH, SA, HT, F, NAOS, İBMB, CB)
“Laf çakmak” (AOH, İBMB, F, KA)
“Laf söz bilmek” (S)
“Lafı para etmemek”, “lafı iki para etmemek” (CB, F, ŞS)
“Lafı sözü bir olmak” (ŞS)
“Lafı, yerde gökte kabul etmemek” (CB)
“Laflarını kırmamak” (HMOY)
“Metin olmak”
“Mezarını daraltmak” (KA)
“Minnet etmemek” (KOB, ŞS)
“Murad vermek”, “muradı olmak” (AG, MZ)
“Namu yayılmak”, “ün yapmak”, “nam göstermek” (HH, NAOS, İBMB, İA)
“Namus davasında sürünmek” (BF)
“Namus yükünü kaldırmak” (KA)
“Namusa el atmak” (İA)
“Namusa göz dikmek” (H, HT)
“Namusu ayak altına almak” (CB, F)
“Namusunu eline teslim etmek” (F)
“Nefsi kinli, bencil olmak” (AG)
“Nefsini yüksekte tutmak” (BF)
“Ocağı aydınlanmak” (BF)
“Ocağı kör olmak” (AOH, NAOS, AOD, CB, H, HH, KA, M)
“Ocağına düşmek” (AOD)
“Ölçü ve terazi torunu olmak” (CB)
“Palanına çuvaldız değmek” (İBMB)
“Perdenin arkasına atmak” (HH, SA, ŞS, HT)
“Perişan olmak” (S)
“Rezil olmak” (İBMB)
“Ser sefil olmak” (AG)
“Sert kafalı olmak”, “dik kafalı olmak” (CB, H, AOD)
“Sevdaya kapılmak” (İA)

“Sineye çekmek” (H)
“Sinir küpü olmak” (HT)
“Söz söylemeyi, kaldırıp indirmek” (BF)
“Suları bir harıkta gitmek”
“Surat ekşitmek” (HMOY)
“Suyu yokuşa vermek” (CB)
“Sürgün olmak” (H)
“Şerefine layık olmak” (İBMB)
“Şeytana uymak” (İA)
“Şeytanlık yapmak” (AOH)
“Tadı kalmamak” (ŞS)
“Talip olmak” (F)
“Tarumar etmek” (İBMB)
“Tırnakları kan fişkirmek” (İBMB)
“Tohum değiştirmek” (H)
“Topuğu kanamamak” (İA)
“Tüyleri diken diken olmak” (F)
“Vicdanı elden bırakmak” (CB)
“Yaş ve kuru dememek” (İBMB)
“Yemini kırılmak” (ŞS)
“Yer göğe gök yere gelmek” (S)
“Yoksul ateşine düşmek” (İBMB)
“Yola gelmemek” (ŞS)
“Yoldan çıkarmak” (S)
“Yukarı tükürsen bıyık, aşağı tükürsen sakal” (BF)
“Yüksek uçmak” (HH, İBMB)
“Yükü ağırlaşmak” (AG)
“Yüreği büyümek” (Hüt)
“Yüreği incelmek” (HH)
“Yüreği katran ağlamak”, “içi kan ağlamak” (MZ, İA)
“Yüreği yerinde durmamak” (KA)
“Yüz çevirmek” (ŞS)
“Zelil olmak”

4.1.5. ATASÖZLERİ

Bilindiği üzere anlatıcılarının tamamen doğaçlama ile anlatı türleri içerisinde en sık kullandıkları, kıssadan hisse babında olayları özetlendikleri ve dinleyicinin bir nebze de olsa kulaklarını çektikleri tür atasözleridir. Usta bir anlatıcı olarak değerlendirdiğimiz Abuzer Aşıksever de hikâyelerinde çok sayıda deyim ve atasözü kullanmıştır.

Erzurum'un son dönem meşhur meddahlarından sayabileceğimiz Mehçet Mahir de geniş repertuara sahip bir meddah olarak ilim dünyasında yerini almıştır. Onun hikâyelerindeki atasözleri üzerinde Ali Berat Alptekin'in çalışması bulunmaktadır. Alptekin atasözlerinin nasıl kullanıldığını açıkladıktan sonra alfabetik sıra ile atasözlerini vermiştir. (ALPTEKİN, 1983: 179 – 205)

Bizim hikâyelerde tespit etmiş bulunduğumuz atasözleri şunlardır:

- “Adam olan yiğitlere laf vurmaz.” (AOD)
- “Ağacın kendi kurdu onu yenemezse, ağaç kurumaz.” (AG,CB)
- “Allah'ın yeri de göğü de laldır.”(M)
- “Allah kara günü güneşe çıkarır.” (M)
- “Aslan döşegine tilki bağlanmaz.”(KOB)
- “Aslan erkek olmuş, kadın olmuş fark yoktur.” (AG, H, HH, AOD, BF)
- “Ateş ağaca düştü mü, neresinin yandığını ağaç bilir.” (HH)
- “Bahane torbasının altı delik olur.” (KOB)
- “Başa gelen çekilir.” (İA)
- “Bıçak kemiğe dayandı.” (KA)
- “Bıçak vursan kan akmaz.” (HH)
- “Bir insanın lambası sabaha kadar yanmazsa yanmıyor” (H)
- “Bir kurt iki lokmayla ölmez.” (KA, M)
- “Boynum senin emrinde kıldan incedir.” (SA)
- “Bu kıssa kıyamete kalmaz.” (İA)
- “Bu ne lahana bu ne turşu?” (ŞS)
- “Bunda bir bit yeniği var.” (H)
- “Cahil insan lafında, sözünde yanılır.” (AOH)
- “Cahil kişi her şeyiyle zehirsiz olmaz.” (KOB)
- “Çalışan lokmayı yer.” (KA)
- “Delikli tüfek çıktı, mertlik öldü.” (KA)
- “Denize düşen yılanı sarılır.” (MZ)

- “Devlet taşı sorguya çekse konuşturur.” (BF, KA)
- “Devletin eli uzundur.” (AOD)
- “Devran döner zamanı gelir.” (H)
- “Dik, sert başlı olanı hiçbir su yumuşatmaz.” (AOD)
- “Dost dosta yaslanır.” (H)
- “Dünya bir ayran çorbası içimi kadardır.” (HH)
- “Dünya boştur kimseye kalmaz”, “dünya boş faydasıdır”, “dünya iki günlük, boştur.”
(AOD, M, CB, HH)
- “Dünya buğdaysız samandır.” (ŞS)
- “Dünya demsiz devransızdır.” (ŞS)
- “Dünya deniz olsa, topuğuna bir damla su gelmez.” (KOB, ŞS)
- “Dünya malı elinin kiridir.” (F)
- “Dünya malının sonu ölümdür”, “dünyanın sonu topraktır.” (AG, CB)
- “Dünyanın önünü alamaz” (CB)
- “Dünyaya kimse kazık çakmaz” (CB)
- “Düşmanın yüzü soğuktur.” (MZ)
- “Elin çocukları sığır dölü değildir.” (İBMB)
- “Elin ocağı yoklukta kördür, kiminin ocağı da varlık ta kördür.” (CB, KA, İBMB)
- “Eliyle yapan boynuyla çeker” (KOB,ŞS)
- “Erkek kuzu bıçak malıdır.” (HH)
- “Eski dost düşman olmaz” (İA)
- “Et tırnaktan ayrılmaz.” (İBMB, İA, ŞS, KOB)
- “Gazaplı baht mutluluk, esenlik bulmaz.” (KOB)
- “Gök uzaktır merdivenle kavuşulmaz.” (MZ)
- “Gök yıkılırsa, direklerle tutamazsın.” (KOB)
- “Gönül aşkı çetindir.” (AG)
- “Gönüldeki mahşer büyüktür.” (MZ)
- “Göz gücünü tanır.” (KA)
- “Göz insanları keser.” (CB)
- “Gün ola harman ola.” (SA)
- “Güzel suda saklanmaz.” (HH)
- “Hareket olmazsa, bereket olmaz.” (HH)
- “Hırsızlık yapan it, ağzından belli olur.” (BF)
- “Hükümet dağa el atsa, dağı ovaya dönüştürür.” (KA)

- “İğne atsan yere düşmez.” (AG)
- “İhtiyarı kengerle kandıramazsın” (H)
- “İyilik yap, suya at.” (BF)
- “Kadın erkeğin ağzındaki anahtardır” (H)
- “Kadın yiğitlerin ağzındaki kilittir.” (AOD)
- “Keçi gizlice tekeyle çiftleşir; ama aşikarane doğurur.” (İBMB)
- “Kesilen baş satın alınmaz.” (BF)
- “Keskin kılıç kabında durmaz.” (KA)
- “Kim ne yaparsa; sütünün, şerefının layığını yapar.” (AG, M, İBMB, CB)
- “Koç olacak olan kuzuluktan bellidir.” (KOB)
- “Koyun kuzusunun üstüne basmaz.” (KOB)
- “Kumalığın ateşi, yükü ağırdır.” (M)
- “Kurt derisini atmaz.” (AOH, KA)
- “Kurt, eşek ve koyuna minnet etmez” (AOH)
- “Kuzuyken süt almazsan koyun olduktan sonra sütün faydası olmaz.” (HH)
- “Laf taşın kertiğidir, birdir iki olmaz.” (ŞS)
- “Namus dizden aşağı değil, baştadır” (F)
- “Namus soğuk bir üsttür, kimse giymez.” (M)
- “Namus yükü ağırdır.” (MZ, HH, AOD, F, H, Hüt)
- “Ne ekersen onu biçersin.” (MZ, BF)
- “Para kapıyı da, dağı da, taşı da yumuşatır.” (MZ, CB)
- “Sabah güneşi vurmayan, akşam güneşinin hayrını görmez.” (BF)
- “Sarraf altını bilir.” (MZ)
- “Seyrek soğan çabuk büyür.” (KA)
- “Sora sora Allah’ın evi bulunur.” (CB)
- “Söz senettir.” (AG)
- “Talihimde yağmur yağar, yer ıslanmaz.” (BF)
- “Taş üstüne taş gelir ki duvar örüle” (KOB, KA)
- “Taş yuvarlanır, düzlükte doğru yerde durur.” (CB)
- “Toprak atsan yere gelmez.” (F, HT, H)
- “Yeri gelir, ana evladı atar.” (KA)
- “Yılanın yavrusu zehiriz olmaz.” (HH, İBMB)
- “Yiğit adamın gözü karanlıkta da aydınlıktır.” (CB, HH)
- “Yiğit insanın gözünün önünde dünya kalburdur.” (NAOS)

“Yiğit kişi çuvalda gizlenmez.” (Hüt)

“Yiğit ölür namı kalır.” (AG, LM, M, AOH, KA, ŞS, HT, CB, HMOY, KOB, İBMB)

“Yoğurt yiyen köpek ağzından belli olur.” (M)

“Yolcu yolunda gerek.” (BF)

“Yumuşak dille yılan bile deliğinden çıkar.” (CB, H, Hüt, HH)

4.1.6. SÖZ KALIPLARI

“Masalın bünyesinde, muayyen vazifelere ve muayyen bir şekle sahip olan kalıplaşmış ifadeler” (SAKAOĞLU; 2002: 250) olarak tanımlanan formeller nesir dili ile örülü olan masalda akıcılığı sağlamak için kullanılır. Muayyen vazifeleri ve şekilleri olan, bir söyleyişler, anlatıcıdan anlatıcıya farklılık göstermektedir.

“Kalıp sözlerin belirli görevleri olduğu gibi şekilleri de vardır. Her cinaslı sözü bu bölümün örnekleri arasına katamayız. Bunlarsız masal olabilir, ancak bu tür anlatmalardan beklediğimiz tadı alamayız. Usta bir anlatıcı yani masan anası veya masal atası mutlaka dağarcığında bunlardan bulundurur ve gerekli yerlerde kullanılır. Yerinde kullanılmayan bir kalıp söz, masalların güzelliğini bozabilir.” (SAKAOĞLU, 1999: 57)

Formeller üzerinde en kapsamlı tasnifi Savim Sakaoğlu yapmış ve I. Uluslararası Türk Folklor Semineri’nde tebliğ olarak sunmuştur. (SAKAOĞLU; 1974: 148 – 154) Biz de üzerinde durduğumuz yirmi iki halk hikâyesi ve bir masaldan tespit ettiğimiz formelleri Saim Sakaoğlu’nun tasnifine bağlı kalarak vermek istiyoruz:

Âşık Garip hikâyesinde; toplam 33 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 40 defa tekrar edilmiştir.

Leyla ile Mecnûn Hikâyesinde 14 çeşit söz kalıbı metinde toplam 32 defa tekrar edilmiştir.

Memo İle Zini hikâyesinde; toplam 31 çeşit formel, metinde 85 defa tekrar edilmiştir.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; 17 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 27 defa tekrar edilmiştir.

Bişureli Fatma hikâyesinde, toplam 25 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 53 üç defa kullanılmıştır.

Carsım Bey hikâyesinde; toplam 29 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 76 defa kullanılmıştır. Bunların biri başlangıç, biri bitiş formelleridir. Diğerleri geçiş formelleri olarak kullanılmıştır.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; toplam 25 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 50 defa tekrar edilmiştir.

İhsan Bey ve Mahmut Bey hikâyesinde; toplam 25 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 50 defa tekrarlanmıştır.

İskender Ağa hikâyesinde; toplam 30 çeşit söz kalıbı metin içerisinde 50 defa tekrarlanmıştır.

Kuvvet Oğlu Boz Bey hikâyesinde; toplam 27 çeşit söz kalıbı 49 defa tekrar edilmiştir.

Küçük Ahmet hikâyesinde; toplam 14 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 49 defa tekrarlanmıştır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; toplam 18 çeşit söz kalıbı, metinde 32 defa tekrarlanmıştır.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; toplam 23 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 45 defa tekrarlanmıştır.

Avdi Oğlu Derviş hikâyesinde toplam 27 çeşit söz kalıbı metin içerisinde 60 defa tekrar edilmiştir.

Farz hikâyesinde; toplam 20 çeşit söz kalıbı metin içerisinde 35 defa tekrar edilmiştir.

Hasan ile Tili hikâyesinde 19 çeşit söz kalıbı 36 defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Hazal hikâyesinde; toplam 35 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 83 defa tekrar edilerek kullanılmıştır.

Hüt hikâyesinde; toplam 19 çeşit söz kalıbı, metinde 36 defa tekrar edilmiştir.

Sih Ahmet hikâyesinde toplam 24 çeşit söz kalıbı metin içerisinde 67 defa tekrar edilmiştir.

Sinem hikâyesinde; Hikâyede 12 çeşit formel, 16 defa tekrarlanmıştır.

Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; toplam 14 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 20 defa tekrarlanmıştır.

Melek hikâyesinde toplam 18 çeşit söz kalıbı, metin içerisinde 30 defa tekrar edilmiştir.

4.1.6.1. Başlangıç

Başlangıç formeli adını verdiğimiz hikâye girişlerinde sıklıkla “mesele, efsane veya türkü şöyledir” kalıp sözleri ile başlanılmaktadır.

Küçük Ahmet, Memo ile Zini ve Leyla ile Mecnûn hikâyelerinde başlangıç formeline rastlamayız.

Başlangıç formeli kullandığı hikâyelerindeki girişler şunlardır:

“Âşık Garip’in türküsü şöyledir.”(AG)

“Bu savaş türküsüdür. Şöyledir dinle!” (AOH)

“Bu hikâyenin efsanesi şöyledir.” (BF)

“ Mesele şöyledir!” (CB)

“Bu türkünün hikâyesi şöyledir.” (HH)

“Şimdi İhsan Bey ve Mahmut Bey türküsünü anlatacam. Dinle!” (İBMB)

“İskender Ağa’nın türküsünü diyecem. Kulak ver!” (İA)

“Kuvvet Oğlu Bz Bey’un meselesi şöyledir. Kulak ver!” (KOBB)

“Bu mesele şöyledir. Kulak ver!” (NAOS)

“Şehmuz’la Siti’nin türküsü şöyledir.”(ŞS)

“Bu mesele şöyledir” (AOD)

“Farz’ın meseleleri şudur:” (F)

“Hasan ile Tili’nin türküsü şöyledir:” (HT)

“Hazal türküsü şöyledir.” (H)

“Hüt’ün türküsü şöyledir:” (Hüt)

“Sih Ahmet’in meselesi şöyle” (SA)

“Dinle bak, ben ediyorum ki sana bu gün Sinem’i anlatayım” (S)

“Bu mesele şöyledir.” (HMOY)

“Ben edeyim ki Melek’in türküsünü söyleyem. Kulak ver!” (M)

4.1.6.2. Başlangıç / Geçiş

4.1.6.2.1. Bir Kahramandan Başka Bir Kahramana Geçiş

“Neyse o arada kalsın. Âşık Garip cemaate karıştı.”(AG)

“Gel gidelim ki Memo sabah ne yapacak?” (MZ)

“Hele Zini’yi orada bırakalım, gidelim Memo’nun diyarına.”(MZ)

“Memo orada düşünce dursun, biz Bake Hevan var. Ona bakalım.” (MZ)

“Hele bunlar çadırın önünde beklesin... Kesper...” (AOH)

“Hele Sidin’le Fella Mustafa’yı orada bırakalım. Gelelim Fatma ile aşiretin diyarına.”(BF)

“Derken uzun meseledir. Onlar kendi arasında konuşa dursunlar: Mehmet Bey jandarmanın yanına gitti.”(BF)

“Hele Elifnur’la Carsım Bey orada kalsın, biz gelelim Ümmihan’la Hüseyin Bey’in diyarına” (CB)

“Hele bunlar burada kalsın. Biz gelelim Abdullah Bey’in diyarına”(HH)

“Abdullah Bey hele orda kalsın. Biz gelelim Bekir Bey’in diyarına!” (HH)

“Hele bunları avları ile burada bırakalım. Sen gel Abdullah Bey’in diyarına” (HH)

“Hele amcası gele dursun. O daha uzaktır. Hasan sürünerek Nazır’ın yanına geldi.”

(HH)

“Hele bunlar tartışmaya dursunlar! İzollu Halil Bey...” (İBMB)

“Hele bunlar tartışmaya dursun, gelelim İhsan ve Mahmut ne diyorlar?” (İBMB)

“Hele bunlar burada dursun. Tam amca gördü ki...” (İBMB)

“Gelelim Ataş Par’a:” (İA)

“Gelelim Kudret Hatun’a” (İA)

“Hatice Hanım bu düşünceye dursun, gelelim Kudret’e;” (İA)

“Hele bunlar burada kalsın gelelim Zeynep Hatun’a” (KOB)

“Hele Hamet gitsin” (KOB)

“Boz Bey düşünmeye dursun.” (KOB)

“Hele Boz orada kalsın. Gelelim Zeynep Hatun’a” (KOB)

“Boz Bey ve beş yüz askeri ne yapacak?”(KOB)

“Hele bunlar burada kalsın. Ahmet Ağalığını sürdürsün. Gelelim Hasan Ağaya!” (KA)

“Hele bunlar burada kalsın. Gelelim otuz iki kadılık Mirdin’e” (KA)

“Bunlar burada dursunlar. Çadırın arkasında bekleyen adam eve koştu.” (ŞS)

“Sidin gitti, gel Derviş’in diyarına!” (AOD)

“Dinleyin bakın, bunların savaşı nasıl olur?” (AOD)

“Bunlar orada kalsınlar” (AOD)

“Nedem hele sen o zaman gel bunların seyrine ki birbirlerine söylerler.” (AOD)

“Hele onlar ikisi de kol kola yürüsünler. Biz gelelim Müsesi’a aşiretine” (F)

“Hele bunlar burada kalsın. Gelelim Arap Hamet’e.” (F)

“Hele Bunlar gele dursun. Hele gelin Mılla Paşa’nın seyrine.” (F)

“Gelin Âşık Abdullah’ın seyrine!” (F)

“Hele onlar orda kalsın.” (HT)

“Sen gel Derviş’in seyrine!” (HT)

“Hele bunlar yüklemeye dursunlar. Gelelim Tayyar Bey’e” (H)

“Hele bunlar burada kalsın. Hasan Paşa...”(H)
“Hele bunlar burada kalsın. Kadı ile hoca...”(H)
“Asker gitti Tayyar Ağa ne yaptı?” (H)
“Tayyar Bey bağlı dursun hele, Hasan Paşa...”(H)
“Tayyar Bey burada kalsın hele, gelelim Fadime’ye” (H)
“Onlar sohbetে devam etsinler.” (SA)
“Sen gel Zini’nin diyarına!” (SA)
“Hele bunlar gidedursun. Hocanın evi yana!..” (S)
“Hüseyin Bey ve Mehmet Ali Paşanın çocukları döne dursun .Gelin hele hoca ne yapıyor?” (S)
“Onlar orda konuşunlar!” (M)
“Melek orda kalsın, sen gel Fatma İle Bekir’in diyarına!” (M)
“Onlar Melek’i araya dursunlar!” (M)

4.1.6.2.2. Dinleyicinin Dikkatini Artırmak İçin Söylenen Formeller

Âşık Garip hikâyesinde; “Bilmiyordu ki...” “Gözü deydi ki ne deysin.”, “Anladı ki...” “Sanıyordu ki...” “Durmuştu ki”, “Göreyim ki...”, “Sür ha sür”, “Bilmediler ki...”, “Edemezdi ki...”, “Duydu ki...”, “Deniz ki...”, “Bilmedi ki...”, bir defa, “Düşündü ki...”, “Aldı ki...”, “Bildi ki...”, iki defa, “Baktı ki...”, üç defa, “O kadar ki...”, dört defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Leyla İle Mecnûn hikâyesinde; “Uzat ki...”, “ağlıyor ki...”, “desinler ki” bir defa, “gelecek ki...” iki defa, “baktı ki, baktılar ki...” dört defa tekrar edilmiştir.

Memo İle Zini hikâyesinde; “Açtı ki ne açsın”, “Bildi ki...”, Güneş batsın ki...”, “Okumaya başladı ki...”, “Gelir ki...” geçişleri bir defa, “Gördü ki...”, “Dinle ki...”, “Anladı ki...” “Kıymadı ki..., kıyamazsın ki...” iki defa, “Derler ki, der ki..., dersin ki...” beş defa ve “Baktı ki..., baktılar ki..., baktı ki ne baksın!” geçiş formeli de metin içerisinde yirmi iki kez tekrarlanmıştır.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; “illa ki...”, “diyorum ki...”, “kurmuşlar ki...”, “çevirdi ki...”, “gidin ki...”, bir defa, “anladı ki...” iki defa, “baktılar ki ne bakalar, baktı ne baka, baktı ki ne baka!” ifadeleri altı defa metinde tekrar edilmiştir.

Bişureli Fatma hikâyesinde; “Bildik ki... , bilmedi ki...” , “Allah’ın kararı öyleydi.” iki defa, “Gitti ki ne gitsinler.” , “Açtı ki ne açsınlar” , “Madem ki” , “Hali böyle böyle” , “Gidince...” birer defa, “Baktı ki, baktılar ki, bak ki, baktı ki ne baka.” on bir defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Carsım Bey hikâyesinde; “Öyle deyince” dört defa, “haydi ha haydi”, “sür ha sür”, “sor ha sor” ifadeleriyle “maden öyle”, “olacak iş değil”, “Eee..., neyse” ve “ anladı ki” ifadeleri bir defa, “ gel dinle!”, “seyret ki”, “bildi ki” ifadeleri iki defa, “yaklaşınca”, “baktı ki- baktı ki ne baksın!” ifadesi dokuz defa metin içerisinde tekrarlanmıştır.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; “Gördü ki..”, “uyandı ki...”, “elini attı ki ne göre!”, geçişleri birer defa, “Geldi ki” iki defa, “Anladı ki” beş defa, “Baktı ki...”, “Baktı ki ne baka!” ifadeleri metin içinde on üç defa tekrar edilmiştir.

İhsan Bey ile Mahmut Bey hikâyesinde; “Duysa ki...”, “gördü ki...”, “demek ki...”, “illa ki...”, “gelmiş ki...”, “işitmiş ki...”, “dinle ki...”, “artık kıyamadı ki diye” bir defa, “anladılar ki...”, “anladı ki...” iki defa, “baktı ki...”, “baktılar ki...”, “baktı ki ne baka” geçiş formeline ise metinde on iki defa rastlamaktayız.

İskender Ağa hikâyesinde; “İşitti ki...”, “Açtı ki...” , “Kaldırdı ki ne kaldıra!”, “Anladı ki..”, “Geldi ki ne baka!”, “Duydum ki...”, “Gördüm ki...”, “Sanıyordum ki...”, “Şükür olsun ki...”, “İnceledi ki...” birer defa, “Deki...”, “Der ki...”, “Geldi ki ne gele!”, “Biliriz ki...” iki defa, “Demek ki...”, “Baktı ki...” üç defa, “Anladı ki...” formeli ise metin içerisinde dört defa tekrar edilmiştir.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; “De ki...”, “uyandı ki ne uyana!..”, “anlasınlar ki...”, “Dersin ki...”, “Diyorlar ki...”, “Nedir ki...”, bir defa, “Uzaklaştı ki...” iki defa, “Anladı ki...” dört defa tekrar edilmiştir.

Küçük Ahmet hikâyesinde; “dedi ki..., diyor ki... , diyorlar ki..., der ki..., deme ki..., demez ki...” ifadeleri dokuz defa, “bilmiyorlar ki... , anladı ki..., demek ki..., geldi ki ne gele, geldi ki...” ifadeleri ikişer defa, “baktı ki..., bakıyorlar ki..., baktılar ki ne bakalar, eyvah!...” ifadeleri yedi defa, “madem öyle, dinle ki..., kıyamıyorsun ki..., konuşuyorlardı ki...,” ifadeleri metinde bir defa tekrar edilmiştir.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; “Kıyamazsın ki...”, “Anladı ki...”, “Geldi ki...”, “Demek ki...”, “İşitti ki...”, “Biliyordum ki...” ile başlayan ifadeler bir defa, “Baktı ki...”, “Baktı ki ne baksın” ifadeleri iki defa, “De ki..., deyin ki..., dedi ki...” ifadeleri ile başlayan geçişler metin içerisinde beş defa tekrarlanmıştır.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; “Döndü ki...”, “Demiş ki...”, “Demesin ki...”, “Deyin ki...”, “Der ki...”, “Anladı ki...”, “Demektir ki...”, “Bilmedim ki...” bir defa, “Baktı ki..., baktılar ki...” formelleri beş defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Avdi oğlu Derviş hikâyesinde; “dedi ki...”, “yazık ki...”, “duysalar ki...”, “bilmezler ki...”, “bildi ki...”, “olur ki...”, “kalktı ki...”, bir defa, “gitti ki too ne gideler”, “geliyorlar ki too ne yiğitler”, “desin ki... de ki...”, “Bırakayım ki...” iki defa, “demek ki...”, “anladı ki...”, “derler ki...” dört defa, “baktılar ki..., baktı ki..., baktılar ki ne baksınlar, baktı ki ne baksınlar” gibi ifadeler de dokuz defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Farz hikâyesinde; “Değil ki...”, “Gez ha gez”, “Gelir ki ne gele”, “Sür ki süresin”, “Gör ki göresin” bir defa “Demek ki...”, “Anladı ki...”, iki defa “Baktı ki...”, “Baktılar ki...” altı defa metin içerisinde tekrarlanmıştır.

Hasan İle Tili hikâyesinde; “dönmüştü ki...”, “açtı ki...”, “gözledi ki...”, eyvah ki eyvah”, “açtı ki ne açsın!”, “geldi ki ne gelsin”, “gördü ki ne görsün” bir defa, “yemin olsun ki”, “baktı ki” dört defa, “inceledi ki..., inceledi ki ne baba!” üç defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Hazal hikâyesinde; “Yemin içti ki, ...”, “istiyor ki...”, “işitmiş ki...”, “soldular ki...”, “atıyor ki...”, “Demek ki...”, “çıktı ki ne çıka!”, “vur ki vurasın”, “gelecek ki” bir defa, “Beni yoluna koyun ki...”, “Der ki..., de ki...” geçişleri üç defa, “Baktı ki... Baktı ki ne baka, baktılar ki ne bakalar, şöyle baktı” ifadelerinin geçtiği formeller ise on bir defa metinde tekrar edilmiştir.

Hüt hikâyesinde; “ayan beyan oldu ki...”, “gitti ki ne baka!”, “bekliyor ki...”, “bildiler ki...”, “diyordum ki...”, “geldim ki...”, “demek ki...”, “o kadar ki...”, birer defa

“anladı ki...” dört defa, “baktı ki..., baktı ki ne baka!” on iki defa metin içerisinde kullanılmıştır.

Sih Ahmet hikâyesine; “geldi ki ne görsün!”, “bakar ki...”, “bildi ki...”, “atacağı ki...”, “sandı ki...”, “girdiler ki...”, “ama ne gördüler ki...”, “gördüm ki...”, “işitti ki...”, “seyret ki...”, “kıyamazsın ki bakasın”, bir defa, “gel ki...” iki defa, “Baktı ki, baktılar ki..., baktım ki...” toplam yirmi üç defa tekrar edilmiştir.

Sinem hikâyesinde; “demiş ki, dedim ki” ifadesi iki defa, “kıyamadılar ki öldüreler.” “bulunsunlar ki...” bir defa tekrar edilmiştir.

Hacı Mehmet Oğlu Yusuf hikâyesinde; “Ettim ki...”, “Gittiler, gidince...”, “Biliyorlar ki...”, “Olmaya ki...”, “Diyor ki...”, “Anladı ki...”, “Ettim ki...”, “baktı ki, bakmış ki...” ifadeleri ile başlayan geçiş formelleri birer defa kullanılmıştır.

Melek hikâyesinde; “demesin ki...”, “duydu ki...”, “eyvah...”, “attı ki...”, “gelir ki...” bir defa, , “yemin olsun ki, yemin ederim ki” toplam üç defa, “baktı ki...” altı defa metinde tekrar edilmiştir.

4.1.6.2.3. Hikâye Ortasına Geçiş Sağlayan Formeller

Âşık Garip hikâyesinde; “Epey zaman geçtikten sonra”, “Biraz üstten geçelim biz, çok uzatmayalım”, “Epey zaman geçti.”, “Böyle böyle oldu”, “Hali böyledir”, “Halimiz böyledir” geçişleri bir defa kullanılmıştır.

Leyla İle Mecnûn hikâyesinde; “Böyle böyle oldu”, “aradan zaman geçti”, aradan üç ay geçti”, “Vakit zaman tamam oldu”, “gün ay oldu, ay sene gibi oldu. Çocuk hemen büyüdü”

Memo İle Zini hikâyesinde; “Uzun meseledir”, “Zaman epey geçti”, “İşte sözdür söylenir”, “O dedi, o dedi. Neyse böyle gitti”, “Laf söyleme ile bitmez”, “Neyse aradan epey uzun zaman geçti” ifadelerine metin içerisinde bir defa rastlarız.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; “Aradan beş gün geçti.” İfadesi bir defa kullanılmıştır.

Bişureli Fatma hikâyesinde; “aradan epey zaman geçti, epey zaman geçti, epey zaman sonra, epey zaman” beş defa, “Neyse...” ile başlayan ve hikâyeyi anlatırken kısaltmayı amaçlayan bu ifade de metin içinde iki defa tekrarlanmaktadır.

Carsım Bey hikâyesinde; “Aradan epey zaman geçti- epey zaman geçti” ifadesi hikâye içinde dört defa, “hali budur- böyle böyle oldu- hali böyle böyle oldu” ifadeleri üç defa tekrarlanmıştır.

Hasan Hüseyin hikâyesinde;“aradan epey zaman geçti”, “Mesele böyle böyledir”, “Hasan epey devran geçirdi” geçiş formeli olarak metin içinde bir defa tekrar edilmiştir.

İskender Ağa hikâyesinde; “çok uzatmayalım”, “aradan epey zaman geçti”, “Aradan biraz zaman geçti” ifadeleri birer kez, “Hal mesele böyle” ifadesi metin içinde beş kez tekrarlanmıştır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; “epey zaman geçti”, “aradan yedi sekiz gün geçti” “aradan altı yedi gün geçti” ifadeleri bir defa kullanılmıştır.

Küçük Ahmet hikâyesinde; “aradan çok az zaman geçti, aradan epey zaman geçti, epey zaman sonra” ifadeleri altı kez, “Hal mesele böyle, böyle böyle yaptı.” ifadeleri üç kez tekrarlanmıştır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; “aradan zaman geçti, aradan epey zaman geçti” ifadeleri dört defa, “epey uzaklaştılar, epey yol aldılar” ifadeleri üç defa, “aradan birkaç gün geçti” ifadesi bir defa metin içinde tekrar edilmiştir.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; “Aradan zaman geçti, aradan epey zaman geçti” üç defa, “Böyle böyle oldu”, “Atıma böyle böyle iyi bak”, “Aradan birkaç gün geçti” ifadeleri ile yapılan geçişler metinde birer defa tekrar etmiştir.

Farz hikâyesinde; “aradan biraz zaman geçti” bir defa, “hal mesele böyle böyle” dört defa metin içerisinde tekrarlanmıştır.

Hasan ile Tili hikâyesinde; “epey zaman geçti” geçiş formeli bir defa kullanılmıştır.

Hazal hikâyesinde; “Aradan epey zaman geçti”, “aradan seneler geçti” ve “hal mesele böyle, durum böyledir, böyle böyle” ifadesinin olduğu geçişler beş kez, “Aradan bir hafta geçti”, “Çok uzatmayalım, Hazal Hanım’ın meselesi çoktur” “Epey yol aldı” ifadeleri bir kez metin içinde tekrar edilmiştir.

Hüt hikâyesinde; “epey zaman geçti” üç defa, “mesele böyle böyle” bir defa metin içerisinde kullanılmıştır.

Sih Ahmet hikâyesinde; “bir süre böyle devam ettiler” iki defa, “aradan uzun zaman geçti” bir defa tekrarlanmıştır.

Sinem hikâyesinde; “aradan epey zaman geçti” ifadesi iki defa tekrarlanmıştır.

Hacı Mehmet Oğlu Yusuf hikâyesinde; “aradan epey zaman geçti, aradan zaman geçti.” İfadeleri iki defa tekrarlanmıştır.

4.1.6.3. Benzer Durumlar

4.1.6.3.1. Konuşmalar

Âşık Garip hikâyesi; “Daldır yüreğim daldır” bir defa, “Kalbim yanındadır” iki defa “Başımdaki sıcaklık yaz sıcağıdır” beş defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Leyla ile Mecnûn hikâyesinde; “Kalbim yanındadır” iki defa tekrar edilmiştir.

Memo ile Zini hikâyesinde; “Kalbim yanındadır” kalıplaşmış ifadesinin bulunduğu karşılıklı konuşmalar metinde on bir defa tekrar edilmiştir. Bunun dışında, “Dere ... dere” ifadesi de karşılıklı konuşmalarda geçen diğer bir kalıplaşmış ifadedir.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; “başıma gelen yaz sıcağıdır” bir defa, “dindir yüreğimi dindir”, iki defa, “yandadır ... yandadır” dört defa metinde tekrar edilmiştir.

Bişureli Fatma hikâyesinde; “Kalk kalk veya kalk... kalk”, “Kurban olurum, kendimi sana kursan ederim.” ifadelerinin bulunduğu karşılıklı konuşmalar iki defa, “Gel gel...” ifadesi bir defa, “Kalbim yaralı, yüreğim yaralıdır.” İfadesi metin içinde üç defa tekrarlanmaktadır.

Carsım Bey hikâyesinde;“Gel beni canına kurban et”, “başıma vuran yaz sıcağıdır” ifadeleri dört defa, “kalk... kalk”, “kim ne yaparsa sütüne şerefine göre yapar” ifadeleri üç defa, “dere... dere”, “hani çeşme hani” veya “ çeşme yiğidim çeşme” ile başlayan ifadeler iki defa, “aşağıdan ... aşağıdan” ifadesi konuşmalar esnasında en sık başvurulan formeldir metin içinde dokuz defa tekrar edilmiştir.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; “Eyvah!...” ünlemi ile başlayan karşılıklı konuşmalar dört defa, “Yandan yandan”, “Çeşme... çeşme”, “Bahardır bahardır”, “Deredir... deredir. At yayılır tayı iledir”, “Başıma gelen yaz sıcağıdır”, “Nerde.. nerde? Beden incedir söğüt dalına” ifadeleri birer defa karşılıklı konuşmalara bağlı olarak metin içerisinde tekrar edilmiştir.

İhsan Bey ve Mahnut Bey hikâyesinde; “gel beyim gel,...beyim...”, “aşağıdan... aşağıdan”, “indir... indir”, “başıma gelen yaz sıcağıdır” ünlem hitaplarından her biri iki defa “dindirin yüreğimi dindir, dindir... dindir” altı defa, “madem öyle...” diye başlayan konuşmalara da metinde dört kez rastlamaktayız.

İskender Ağa hikâyesinde;“Yandır... yandır”, “Yanıdadır... yanıdadır”, “Hey hey!” ifadeleri metinde birer defa kullanılmıştır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; “Yüreğimi dindir” bir defa, “Başıma gelen yaz sıcağıdır”, “Yanıdadır yüreğim yanıdadır” iki defa, “Hal mesele böyle” dört defa tekrar edilmiştir.

Küçük Ahmet hikâyesinde;“Sana kurban olurum, kendimi sana kurban ederim, beni canına kurban et” ifadeleri üç defa,“Şer yükseldi göbeğe kadar...” ifadeleri iki defa, “etme, eyleme” ve “Başıma gelen yaz sıcağıdır.” ifadeleri iki defa metinde tekrar edilmiştir.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; “Çeşmedir abi çeşmedir”, “Başıma gelen yaz sıcağıdır”, “Adım adım Şehmuz adım adım” söz kalıpları ile başlayan karşılıklı konuşmalar metinde bir kez geçmektedir. “Yanıdadır yüreğim yanındadır” ifadesi dört kez metinde tekrarlanmıştır.

Avdi oğlu Derviş hikâyesinde; “Kalk ... kalk” bir defa, “Yanıdadır yüreğim yanındadır” on sekiz defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Farz hikâyesinde; “Aşağıdan beyim aşağıdan” bir defa, “Yanıdadır yüreğim yanındadır” üç defa metinde tekrarlanmıştır.

Hazal hikâyesinde; “Bahardır... bahardır”, “Ziri... Ziri” geçişleri birer defa, “Yardır... yardır, yarıyor...” ile başlayan konuşmalar iki defa, “Eyvah... eyvah eyvah ...” ile başlayan konuşmalar üç defa, “Yanıdadır kalbim yanındadır veya yanındadır... Yanındadır” ifadeleri beş kez tekrar edilmiştir.

Hüt hikâyesinde; “yanındadır yüreğim yanındadır” söz kalıbı metin içerisinde iki defa tekrar edilmiştir.

Sih Ahmet hikâyesinde; “Yanıdadır yüreğim yanındadır” söz kalıbı ile başlayan konuşmalar metinde sekiz defa tekrar edilmiştir.

Sinem hikâyesinde; “kurban ederim, kurban olsun” ifadesi üç defa tekrarlanmıştır.

Hacı Mehmet Bey Oğlu Yusuf hikâyesinde; “Şer yükseldi ta, göbeğe kadar.” iki defa, “Kalk... kalk” ve “Yanıdadır yüreğim yanındadır.” ifadeleri birer defa kullanılmıştır.

Melek hikâyesinde; “aşağıdan hatun aşağıdan” bir defa, “ince beden elma ağacına veya beden incedir elma ağacına” dört defa, “başıma gelen yaz sıcağıdır” iki defa tekrar edilmiştir.

4.1.6.3.2. Tasvirler

Burada yalnızca kahramanlara yönelik olan tasvirler söz kalıpları içerisine dahil edilmiştir.

Âşık Garip hikâyesinde; “Üzerindeki kıyafetler hep yırtılmış, canı hep dışarıdadır” ifadesi yaşlı anne ve kız kardeş için kullanılmıştır.

Leyla ile Mecnûn hikâyesinde; “Mehmet Emin kafes keklği gibi, sırtında kırk süvari yiğit şahin gibi, Cenab- ı Allah Mehmet Emin’e verdiği nur cemali yer yüzünde hiçbir kuluna vermemiş.

Memo İle Zini hikâyesinde; “Memo ile Zini’nin nur cemalinden her şey durur. O kadar ki, Memo yakışıklı, Zini de güzeldir.” “Aman Allah’ım! Nur cemali çoktur. Allah Te’âla kimseye vermemiştir. Hz. Yusuf’tan başka kimsede bu güzellik yoktur. Hz. Osman ve Hz. Ali’ye bile vermedi. Cenab-ı Allah güzelliği üçe böldü. Bir pay Hz. Yusuf’a verdi. Bir payı da Memo ile Zini’ye verdi. Bir payı da yeryüzündeki tüm insanlara ve mahlukata verdi.” “Memo baktı ki etrafındaki mum meşaleleri artmış. Sağ kolunun üzerinden yanına baktı ki, bir güzel yatıyor. Onun da mum meşalesi dört tanedir. Memo şöyle üstten baktı. Ne bildi kendi nur cemalidir ne de bildi ki ikisinin nur cemalidir.” “Memo’nun nur cemali o kadar güzeldi ki, yanında oturanın aklına ne yemek, ne de su gelir.” gibi tasvirlerin hepsi Memo ve Zini için yapılmıştır. Hikâyede geçen Hz. Hızır tasviri şöyledir: “Aksakallı, başında bir taç var. Suratından nur akıyor, yüzüne bakmaya kıyamazsın.”

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; “Mamad gibi yakışıklı ve cesur bir daha Utmanak aşiretinde yoktur” tasvirine rastlarız.

Hüseyin ve Mamad için; “İki yiğit yakışıklı, erkeklerin gönlü düşer, değil ki kadınların, kıyamazsan ki bakasın. Bıyık uçları yanaklarında görülüyor.”

Bişureli Fatma hikâyesinde; Sidin’in tutuklu hali, “Elleri kelepçeli, bıyıkları ağzına inmiş, gözü duman tutmuş, dudakları uçuklamış, rengi solmuş, kırmızı kan bıyıklarından aşağı geliyor.” şeklinde anlatılmıştır. Bu tasvir metinde dört defa tekrarlanmıştır. Fatma’nın erkek kıyafeti ile karşıdan gelişi, “Yeni bıyıkları terlemiştir, kıyılmayacak bir gençtir.” diye anlatılır. Abuzer Efendi, “Sakalı göğsüne geliyor” diye tasvir edilmiştir.

Carsım Bey hikâyesinde; “Ay gibi güzel” ifadesi Elifnur’un güzelliği ifade edilirken geçmektedir.

İhsan Bey ve Mahmut Bey hikâyesinde; Tam amca için; “elbisesinden bir ip çeksen yere dökülür, kırk yaması var” tasviri yapılmaktadır.

Kuvvet Oğlu Boz hikâyesinde; “Boz Ağa beş yüz atlıya minnet etmez. Şahin gibidir, bin yedi yüz atlıya bedel insan” tasvirine rastlarız.

Küçük Ahmet hikâyesinde; “Aşğan’ın mor saçını ve güzel bedenini güzel bir şekilde süslediler” tasvirine rastlarız.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; “Bıyıkları yanaklarının üzerinden kulak dibine kadar uzanmış. Kıyamazsın ki iki gözle bakasın” ile “Salhe yakışıklı, siyah beyaz bir şahin, ceylan tekesi gibi yakışıklı. Erkeklerin bile gönlü düşüyor, kadınlar şurda kalsın. Fakat eski elbise giymiş. Dersin ki, nerenin fakiri?” ifadeleri de Salhe için yapılan tasvirlerdir. “Ay diyor, ben güzelim; güneş diyor ben güzelim. Kaji de diyor ben güzelim” tasviri de Kaji için yapılmıştır.

Avdi Oğlu Derviş hikâyesinde; Derviş, “Nasıl ki ay doğar etrafı aydınlatır, Derviş de o şekli yiğitlik saçıyor.” Adıl, “Adı da çok güzel, Hastaya nasıl ki bir yudum kar ilaç gibi gelir, Adıl’ın güzelliği de yiğitlere öyle ilaçtır.” Şeklinde tasvir edilirler. “Derviş ve Sidin iki yiğit kardeş olarak şartlı fincan toplantısında şöyle tasvir edilir: “Bıyıklarını bükmüşler, yanaklarının üzerindedir. Kafesteki keklikler gibi yakışıklılar, Hazal’ın tekesi gibiler, şahin gibi süzülüyorlar. Hiçbir âdem insanda bu güzellik yoktur.”

Farz hikâyesinde; “Farz; ceylan gibi, kumru gibi, gelinlerin yüzbaşı gibi idi. Farz’ın ışığı sanki güneşin ışığı gibiydi.” İfadesi ile Farz’ın güzelliği dinleyiciye anlatılmıştır.

Hasan İle Tili hikâyesinde; Tili, “Ay gibi ve güneş gibi güzeldi” ifadesi ile anlatılırken, Hasan’ın yanında postacılık yapan yaşlı amca için; “Üzerinde giysi bir ipi çekilse dökülecek, yamaklı ve eski” ifadeleri ile tasvirleri dinleyiciye yapılmıştır.

Hazal hikâyesinde; Tayyar için, “Beyaz bir doğan, hazal tekesi kadar yakışıklı, her iki yanağından bıyık uçları görünmekte kıymazsın iki gözle bakasın” ve Hazal için de; “Kumru gibi güzel, mum ışığı gibi ışık veriyor güzelliği” diye görüntüleri tasvir edilmiştir.

Hüt hikâyesinde; “Zeynep Hatun kibar bir kadın, güzel bir Zeynep Hatun’du.”

“Gülizar’a iki gözle bakamazsın. Ay ışığı gibidir.”

“Ali Ağa ceylan tekesine benziyor. Bıyıklarının uçları kulak dibinde.”

Sinem hikâyesinde; “Sinem ay güneş gibi güzeldir” tasvirine rastlarız.

4.1.6.4. Bitiş

Leyla ile Mecnûn hikâyesinde bitiş formeli kullanılmamıştır.

“Âşık Garip’in türküsü burada biter.”(AG)

“Aha burada Memo ile Zini bitmiştir.”(MZ)

“Aşiretin davası da burada biter.”(AOH)

“Kırk gün kırk gece davullu zurnalı düğün yapıldı Allah’ın kararı neyse o olur. Hepsi burada mutlu yaşadılar.” ifadesiyle hikâye sonlandırılır.(BF)

“ İşte burada bu mesele bitiyor.” (CB)

“Bu kıssa da işte burada biter.”(HH)

“Burada Mahmut bey ve İhsan Bey biter.” (İBMB)

“Bu türkü burada biter”(İA)

“Burada bu efsane biter.” (KOB)

“İşte burada Ahmet Ağa’nın meselesi bitiyor.” (KA)

“Burada Salhe biter.” (NAOS)

“Burada da Şehmuz’un meselesi biter.”(ŞS)

“Burada Derviş bitti”(AOD)

“Meselemiz de burada biter.”(F)

“Hasan’la Tili de burada biter.” (HT)

“Burada bunların muradı yerine geldi.” (H)

“Bu efsane, Hüt’ün türküsü de burada biter.” (Hüt)

“Efsane bitti burada.” (SA)

“Sinem türküsünün efsanesi de burda biter.”(S)

“Bu efsane burada biter.” (HMOY)

“Burada söz tamam oldu. Burada Melek’in sözlerini bitirdim” (M)

4.1.6.5. Çeşitli Formel Unsurları

Âşık Garip hikâyesinde; 3ve 40 formenistik sayıları, “üç yıl, üç ay, üç gün, üç saat, üç saniye” ifadesi ile dört defa “kırk gün” ifadesi ile de dört defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Leyla ile Mecnûn hikâyesinde; “7” ve “40” formenistik sayıları:

“Yedi at yükü”, yedi kat”, “kırk havlu”, “kırk kaşık” ile bir defa, “Yedi kadın”, “kırk kuzu” ile üç defa, “kırk süvari, kırk işi, kırk atlı” ile yedi defa tekrar edilmiştir.

Memo İle Zini hikâyesinde; 3, 7 ve 40 formenistik sayılarına rastlamaktayız. “Üç peri kızı”, “üç defa”, “üç kardeş”, “üç yıl”, “üç amca oğlu”, “üç sefer”, “üç yol” ifadeleri toplam 17 defa, “yedi yaş”, “yedi gün”, “yedi davul”, “yedi zurna”, “yedi çeşmeli”, “yedi yıl” ifadeler toplam 11 defa, “kırk metre”, “kırk yardımcı kızı”, “kırk cariye” ifadeleri de metin içerisinde 8 defa tekrarlanır.

Ale Oğlu Hame hikâyesinde; “3” formenistik sayısı “üç gün üç gece” ile bir defa kullanılmıştır.

Bişureli Fatma hikâyesinde; “40” ve “3” formenistik sayılarına bağlı, “kırk gün hapis” dört defa, “kırk defa soralım” yedi defa, “kırk gün kırk gece düğün” bir defa ve “üç amca oğlu” ifadesi de metin içerisinde beş defa tekrarlanmıştır.

Hasan Hüseyin hikâyesinde; 3, 7 ve 40 formenistik sayıları, “üç yiğit” ifadesi ile üç kez, “yedi yıl” ifadesi ile iki kez, “yedi kurşun” ve “kırk gün” ifadeleri ile bir kez metinde tekrar edilmiştir.

İhsan Bey Ve Mahmut Bey hikâyesinde; 3 ve 7 sayıları; “üç teneke”, “yedi okka”, “yedi oğul”, “üç katır” ifadeleriyle geçmiştir.

İskender Ağa hikâyesinde; 3 ve 7 sayıları, “üç kaşık”, “yedi aylık”, “üç misafir”, “üç gün” ifadeleri ile birer kez, “yedi gün yedi gece” ifadesi ile de dört defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Kuvvet Oğlu Boz Bey hikâyesinde; 3, 7 ve 40 sayılarına bağlı, “üç hasret”, “üç gün üç gece”, “üç sefer”, “kırk gelin ve kız”, “yedi ced” bir defa, “üç gün” iki defa tekrar edilmiştir.

Küçük Ahmet hikâyesinde; 40 ve 3 formenistik sayıları metin içerisinde, “kırk jandarma” ifadesi iki defa, “kırk ileri gelen,” “kırk günlük gelin” formelleri bir defa, “üç pehlivan” söz kalıbı da beş defa tekrar edilmiştir.

Nasır Ağa Oğlu Salhe hikâyesinde; 3,7 ve 40 formenistik sayıları metin içinde, “kırk adam”, “kırk savaşçısı”, “yedi kapı”, “yedi silahlı kişi”, yedi yıl”, “yedi bacı”, “üç gün düğün” ifadeleri ile bir defa kullanılmıştır.

Şehmuz İle Siti hikâyesinde; 3, 7 ve 40 formenistik sayılarına bağlı olarak, “üç sefer”, “yedi çocuk”, “kırk gün” bir defa ,“yedi kız kardeş” iki defa “üç gün üç gece” üç defa, “yedi erkek kardeş” sekiz defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Avdi Oğlu Derviş hikâyesinde; 7 formenistik sayısına bağlı; “yedi sene”, “yedi kilit”, “yedi güç”, “yedi renkli ola elbise”, bir defa, “yedi yıl”, “yedi kapı”, yedinci gün” iki defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Farz hikâyesinde; 7 formenistik sayısına bağlı “yedi yıl”, “yedi yük altın”, “yedi gün yedi gece” ifadeleri metinde geçmektedir.

Hasan İle Tili hikâyesinde; “7” formenistik sayısına bağlı, “yedi keçi”, “yedi kişi”, “yedi gün”, bir defa, “yedi yıl” iki defa, “yedi oğul” üç defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

Hazal hikâyesinde; 3, 7, 40 formenistik sayıları kullanılmıştır. “üç gün üç gece”, “yedi kat gök”, “yedi gün”, bir defa, “kırk gün” iki defa, “ yedi dost” üç defa “yedi kişi” ve “yedi tabur” sekiz defa tekrarlanmıştır.

Hüt hikâyesinde; 3 formenistik sayısı “üç yıl” ifadesi ile metinde geçmiştir.

Sih Ahmet hikâyesinde; “3, 7 ve 40” formenistik sayıları, “üç gün üç gece”, “kırk cellat” “yedi düvel” “kırk yiğit”, “yedi damar”, “kırk gün kırk gece” ile bir defa “kırk yardımcı keleş” ile iki defa metinde tekrarlanmıştır.

Sinem hikâyesinde; “40” sayısına bağlı, “kırk gün” ifadesi metinde bir defa kullanılmıştır.

Melek hikâyesinde; ”7” ve “40” sayısı; “yedi yerinden hançer” ile bir defa “kırk mecdiye” ile iki defa tekrar edilmiştir.

4.1.7. ARASÖZLER

Anlatıcının hikâye anlatma esnasında yapmış olduğu tüm ilave, ek, dua ve beddualar arasözler başlığı altında verilmiştir. Arasözlerin sınıflandırılması yapılırken İsmail Görkem'in araştırmasında ele aldığı tasnif esas alınmıştır. Bu tasnife bağlı başlıklar şöyledir:

4.1.7.1. Açıklayıcı ve Öğretici Arasözler

Âşık Garip

“Allah yiğitlerin işini kötü getirmeye.”

“Allah'ın kararı varsa, çaresi yoktur başa gelir.”

“Allah insanı temiz, Müslüman, el iman kimseler rast getire!”

“Eski insanların sözü öyleydi. Laf ağızdan bir kere çıkardı.”

“O zamanda şimdiki gibi kâğıt kaleme de yazılmıyordu. Telefon da yoktu ki arayıp öğrensin.”

“Allah ayetlerinde de bu böyledir. Hz. Hızır vardır.”

“E tabi Müslüman adam eğer gerçekten Müslüman ise Allah onun yüzüne bakar.”

Leyla ile Mecnûn

“Eskinin namusu şartı öyleydi.”

Mehmet Emin Musul Oğlu'na misafir olur. Sofraya kırk kuzu başı konur. Anlatıcı:

“Yani kırk sini, kırk kuzu göğsü” ifadesiyle durumu açıklar.

“Hay dünya vay dünya, kimseye ne mal ne de mekân. Kimseye kalmayan dünya”

Memo ile Zini

“Sana söylüyorum Çare mümkün yoktur. İnsanın bir evlat doğurup, büyütmesi kolay değildir.”

“Eee... iyi kulak ver. İyi bir insan neredeyse onun namı kalkar, büyür, yayılır. – Af edersin – Kötü adam neredeyse, onun adı da kötlükle yayılır. İyi insan iyiliğiyle söylenir.”

Cizre ile Muğure arası mesafeyi anlatırken, “O zamanda fayton mı varmış, ne varsa yürüyerek bir yıl altı ay sürermiş.”

Peri kızları için; “Bunlar insan değildir, cin, peridir. Allah’ın kaderinin önünde durmuşlar.” Kırk yardımcı kız için; “Diyelim ki; bakanın işte bu kadar yardımcısı vardır” açıklamalarını getirir.

Dengin, Memo’nun sesine gelir. Dengin’in gelişi, “Bunlar önceden tembihlenmiş insanlar” diye açıklanır.

Memo’nun Cizre’de nereye gideceğini bilememsi; “Sen şimdi yabancı olsan, kendini Malatya’ya bıraksan, nereye kaçacağını bilir misin? İşte Memmo’da bilemedi” diye açıklanır.

“Allah kalplerin sahibidir.”

“Eski insanların hepsinin künyesi, lakabı belliydi. Bana da Gri Şalvarlı Mustafa derlerdi.”

“Allah insanı helal kişiye denk getirsin.”

Gri şalvarlı Mustafa, Memo’yu misafir olmaya davet eder. Anlatıcı burada farklı varyantlardan haberdar olduğunu şöyle açıklar: “Kimisi burada der ki; önce Şeytan Memo’yu kandırır ve önce Şeytan Memo’yu misafir eder. Ama, benim hocalarımın duyduğum böyledir.”

“Eskiden hacılar hacca yürüyerek giderlerdi.”

Ale Oğlu Hame

“Eskiden katır, at yüküyle tuz getirirlerdi, çünkü getirdikleri tuzun yarısını davar, sığır çok olduğu için bunlara giderdi.”

Nasrani adlı silahlar; “O günün aşiretinin elindeki tüfeklerin adı” diye açıklanır.

“Çaresi yok. Sabır eden işi meydana getirir, başarır. Sabırsız oldun mu yarı yolda kalırsın.”

Hain aşçının yemekleri fazlasıyla tuzlamasını; “Hame amca nerden bilsin aşçının amacını?” diyerek açıklar.

Hikâyede insanların köpeğe teşbihi yapılırken “Haşa cemaate” ve “affedersiniz” ile başlanılır.

Bişureli Fatma

Hikâyede Yusuf Bey’in biraz gururlu olduğunu belirttikten sonra; “Şimdi olduğu gibi eskiden de birbirlerini çekemezler” diyerek açıklamada bulunmuştur.

Gülşen Bey’in teftişe çıkışı anlatılırken; “diyelim ki, şimdiki başbakan, muhtar, belediye başkanı gibi” diyerek günümüzü örneklemiştir,

“Sarraf kişi altından anlar, ağa kişi de adamdan anlar. Akıllı insan hemen anlar.”

Fella Mustafa Sidin Ağaya kumandana rakı götürmesini nasihat eder. Anlatıcı bunun olmayacağını dinleyiciye: “düşünmedi ki, kumandana rakı gider mi” ifadesiyle öğretmektedir.

“Cenabı Allah namus derdine dağdaki taşa toprağa vermesin !”

“Eee..., eski adamlar her yerinden belli olur. İnsanların adreslerini alırlardı. Şimdiki gibi Hasan, Hüseyin, Osman değil ki, kimin parası varsa o ağa olsun. Kim handan, nam sahibi ise o ağaydı.”

“Erkek olsun kadın olsun Cenabı Allah namusta süründürmez,açık kapı bırakır.Allah kimseyi namus davasında süründürmesin.”

“Namus belası çetindir.Kim el atsa, yüz sene geçse de yüz birinci sene belasını bulmakta çare yoktur.”

Haşa cemaate ki, namusuz kişi hemen sırrını meydana verir. Cemaatin kınayacağı ifadeleri veya benzetmeleri kullanacaksa “Haşa Cemaate” demektedir.

“Allah kimsenin devranını yarım bırakmaya! Namusla terbiye etmeye” Fatma, Abuzer Efendiyi öldürmeye çalışırken bir şeyler arar. Eline bir el-kahve değirmeni geçer. Anlatıcı bunu “eskiden ağaların elinde el-kahve değirmeni vardı.” ifadesi ile açıklamaktadır.

“Eee... kanun adamı, kanunların hepsini bilir.”

“Eee... Allah’ın kararı birdir, iki olmaz.”

Sidin’i götüren vapurla İstanbul’a haber verirken yıldırım telgrafı kullanırlar. “ O zamanlar yıldırım telgrafı derlerdi.” diye bunu açıklamaktadır. Ayrıca hikâyede telefonu da yeri geldiğinde ustaca kullanmıştır. Anlatıcı günümüze dair bilgi birikimini ve eklemelerini hikâye dokusuna ustaca taşıyabilmektedir. “Eee... yiğit adam tecrübelidir. Her şeyi bilir.” Sözünü Osman Paşa için kullanmaktadır. “ Allah’ın emri geldi miydi, çare yoktur.”

“Doğru yolda giden kimse, Allah’ın izniyle darlık görmez. Kötü insanın ne kadarda işi doğru gitse ,bir-iki saati geçmez.Dağa,taşa, dikene gelir.”

Elli altını anlatırken :” O zamanlar elli altınla bir şehir alınmış” diyerek paranın azımsanmayacak bir değer olduğunu vurgulamaktadır.

Carsım Bey

“Allah’ın kararı öyleydi.” Arasözü en sık kullandığı arasözdür. Hikâyeye anlatıcısı, bu sözle kadere boyun eğme, başa gelene rıza gösterme ve sabır gösterme fikrini hikâyeye dokusuna yerleştirmektedir.

“Allah’ın kararı vardı.”, “Rabbim kimsenin düzenini bozmaya!”, “Laf gelip duranın, yiğidin ve beraberinde tüm Ümmet-i Muhammed’in ve bizim düzenimizi bozmayan!”

“Allah’ın kararı vardı”, “Tek Allah bilir beşer insan yanılır. Zengin olsun, fakir olsun , ağa olsun, baş olsun yanılır.”, “Bu da Allah’ın takdiriyledir.”

“Bu türküdür, hadistir, bildik sözdür.”, “Rahmet olmayan yerde, su olmayan yerde hayat olmaz.”, “ Ne olursa Allah’ın rahmetiyle olur başka çare yoktur.”

“Sora sora Allah’ın evi bulunmuş.”

“Bir şahin bir sürü keklige ya da güvercine saldırdığında her biri bir tarafa dağılır saklanırlar.”

Hasan Hüseyin

“Çatı keklik çift kekliktir” denilerek açıklama getirmiştir. Devranlarının yerinde olduğu anlatıldıktan sonra “Too bunlar keyifteler” diye açıklama getirilerek dinleyicinin dikkati çekilmiştir.

“Eskinin adamının namus şerefi o dönemde öyleydi.”

“Eee... yoldur insanlar geçer” açıklamasını Yezithan aşiretinin göç için yoldan geçişi anlatılırken yapmıştır.

“Yani Zeynep Hatun diyor ki; sen silah almışsın; ama bu silahları erkek yoktur” ifadesini Bekir Bey’in silah alması anlatılırken açıklama olarak getirilmiştir.

“Yılanın yavrusu zehirsiz olmaz; çaresi yoktur. Kara yılanın yavrusudur bunlar”

“Nerden bilecek ki, amcası? Gözünü kör etmiş, tüfeklerin iğnesini kırmış”

“Allah kimseyi naçar, yoksul etmesin!”

“Yiğit adamın tedariki önceden vardır, hazırdır.”

“Cenabı Allah kimseye hayırsız haberi vermeye!”

Allah namus derdini düşmana da vermesin! Kimsenin namusu düşmana arz etmesin!”

“Bahardır yiğidim bahardır. Bülbül öter ağaç kökündedir. Allah yiğidi dar yerde efkâra getirmesin. Namusunda zarara getirmesin. Ne kadar yüksekte olsan da Hâlık seni karara getirir.”

“Hiçbir zaman kötü işlerin sonu gelmez. Dostlar, ahablar hepinize söylüyorum kötülüğü şer giden insanı, çaresi yok, Allah bir gün onu bir kapıya çarpar, cezasını verir.

“Yalnız iş ki insanın namı iyilikle yayılsın kötülükle bir şey meydana gelmez. Bir söz vardır. Derler; “Hareket olmazsa bereket olmaz.”

İhsan Bey Ve Mahmut Bey

“Allah kimseyi yoksul ateşine denk getirmesin. Bilemezsin nasıl olduğunu, birden yoksullaşırın.” Açıklamasını Alişehir Bey ve Aslan Bey’in yoksul düşmesini anlattıktan sonra söylemektedir.

Sin sini oynarken Mahmut birine yumruk atar.anlatıcı burada hikâyeyi bırakıp sin sini oyununu anlatır. “O oyunun gereği odur. Yumruk yiyen oyundan çıkar.yumruk atan döner, oynar. Bu sefer başkanı gelip buna yumruk atıp oyundan çıkarır. Oyun böyle sürer.”

İhsan ve Halil Bey karşılıklı atışılar. Halil Bey gençleri hakaretle rencide eder. “Ziri beyim ziri. Dağlarda karın önündeki ot kalmadı sarardı, yandı. Halil Bey’in evine ateş düşsün. O gavur, İhsan Bey’in ciğerine ateş düşürdü.”

Halil Bey, Sofu Kurçık’ın evine hep misafir olmaktadır. Nedeni de Sofu Kırçıl’ın karısı Zeynep Hatunla ilişkisinin olmasıdır. “Haşa cemaatten, dışarı hırsızlık yapan köpek hırsızlığın yolunda ölür. Halil Bey artık Zeynep Hatunu bırakır mı?” diye açıklamaktadır.

İhsan ve Mahmut Sofu Kurçıl’ın evinin önünde pusu kurarlar. “doyma aşka muhabbete. Geliyor güvercin sürüsü, ördek yavrusu. Rabb-ı Celîl kimseye hiddet ve kudretiyle gelmeye!”

İhsan Bey ve Mahmut Bey’in dayanışmasını: “affım gelir eski adamlara! Darbe geldi kılıçla hançerle” diye açıklamaktadır.

İhsan Beyin Halil Beyi yakaladığı anda sıkıştırmasını anlatırken; “derler hani beyim hani?” diye İhsan Bey’in yiğitliğini anlatmaktadır.

İhsan Bey, Halil Bey’in altı çocuğunu görür ve onları öldürmeye başlar. Bunu: “Bahardır beyim bahardır. Yaptıkları azaplar Halil’in çocuklarının kalbine yağa!”

İhsan ve Mahmut Kahta Kalesini önüne gelirler. İzollu aşireti ile savaşa girmişlerdir. Bu sırada geçen bir olayın efsane olarak hikâyeye içinde anlatıldığına rastlamaktayız. kalenin önünde bir dut ağacı vardır. Mahmut o dut ağacının büyük dalını kılıcı ile keser. İhsan: “Amca oğlu bir gün gelir bizim bu olaya kimi der yalan kimi der doğru. Bizim torunlarımız bile öyle derler. Bu dutun altıda sana bu lafları söylüyorum.” der. Anlatıcımız o dutun hâlâ günümüzde var olduğunu belirttikten sonra olayı şöyle efsaneleştirir:

“Sonra kesilen o dal tekrar yeşermeye başladı ve tekrar dallar oluştu. Bu gün hâlâ İzollular ve Reşanlılar bu laf ve olay söylendiği zaman inanmayanlara; gidin ve o dut ağacının dalına bakın. Yiğidin darbesi hala o dut ağacında bellidir; derler.”

İskender Ağa

Anlatıcı Hatice Hatun ve Ali Ağanın yasak aşklarını anlatırken; “Allah bu tür olayları ve bu tür söylentileri kimsenin başına veresin” diye dua etmektedir.

Muş Kalesi insanları Ali Ağa ile İskender Ağanın barışmasına sevinirler. Bu; ”eski insanlar ölçülü davranırlar. Şimdi kardeş kardeşten, bacı bacıdan, komşu komşudan kıskanır” ifadesi ile açıklanmaktadır.

“Derler, gel beyim gel. Güneş yükselir tepelere dağlara. Allah Ali Ağa'nın gözünün suyunu tezden döksün”

“Şimdiki gibi değildi ki aşiret Kudret'e ve iki yetime sahip çıkıyorlar. Neyime lazım demiyorlar. O zamanlarda şeref, namus vardı.”

“Ali Ağa ne yapıyorsun?”

“Bahardır beyim bahardır. Allah yiğidi meraktan, gamdan zarara getirmesin. Namus kimseyi zarara getirmesin e kadar yükselsen de Rabb-il Alemin seni karara getirir.”

“Eski adamlar insanın yiğitliğine ve dürüstlüğüne değer verirlerdi. İmdi ise paraya ve mala değer veriliyor. Eski namus ve şeref nerde?”

“Şeytanın evi yıkıla!” bedduası ile Yusuf ve Aziz'i, Ali Bey'e bildiren insanlar kast edilmekte, onlar şeytana uymakla şeytanlaşmış kabul edilmektedir.

“İnsan sora sora Allah'ın evine gidermiş.”

“Eski paşalar gibi, şimdiki bakanlar gibi”

“O zamanki kadılık -şimdiki kaymakamlık gibi – şehirdi”

“Anladı ki Hamo'da yiğitlik mevcut”

“O zamanki talim ve terbiyesi öyleydi, o zamanın ayrı bir adedi vardı. Şimdikiler gibilerdi.”

“Atto ve Çetto adlarından da bellidir işte. Yiğitlik belirtileri yoktur, sıfırdır.”

“Yani netice Osman Paşaya bildirilecek.”

“Allah (cc) kimseyi namussuz kişiye denk getirmesin! Namussuz adamın başına her şey gelir. Taş taş üstüne gelmelidir ki, duvar olsun. Duvar ancak taşın taş üstüne gelmesiyle olur. Eski adamların şerefi namusu ayrıydı. Şimdiki zamanda namusta ayrıdır.”

“Aslanın dişisi de erkeği de birdir.”

“Ne olup bittiğinden habersiz.”

“O zamanın insanları, o zamanın namusu hiç yok. Şimdi hangi evlat der ki; amcam, babam?” Belki hanımına kurban hayran der, başka. Şimdikiler aşireti için amca baba için böyle bir şey yapar mı? Şimdikilerde hiçbir şey yok. Zaman değişiyor, toprak yaşıyor.”

“Yiğit kadın da yiğit erkek de yiğitlerden doğar. Kötülerden de kötüler doğar. Yalan söylüyorlar baba kötü evlat iyi olmaz. Hiç koyun buzağı, buzağı koyun olur mu? Şahinin bir ismi var, kartalında ismi belli. Bunlar hep akıl fikir sözleridir.”

“Allah kimseyi sahipsiz etmeye!”

“Allah Ümmet-i Muhammed’in hepsine keyif ve zevk versin!”

“Namussuzların sonu gelmez, ordu gibiler. Nereye gidersen git, bir iyi varsa, illa ki birde kötü insan vardır.”

Kuvvet Oğlu Boz

“Eski insanların namusu şerefi öyleydi. Şimdiki gibi naylon insan değillerdi.”

“Böyle bir şey birilerinin başına veya hanelerinin başına geldiği zaman bir kan davası olduğunda diğer aşiretlerde mevcuttur.”

“Eski insanların adedi, namusu, şerefi öyleydi. Gelin büyük kayın ve kayınbabanın yanında yemek yemeklerdi utancından. Şimdi ise her şey ortadan kalmış.”

“Şimdi hep fısırmı fısırmı iş yaparlar. Fırsatını buldular mı adamı bir kaşık suda boğarlar, acımazlar. Önemli olan yiğitçe işler hal etmektedir.”

Küçük Ahmet

“Eski paşalar gibi, şimdiki bakanlar gibi”

“O zamanki kadılık şimdiki kaymakamlık gibi şehirdi”

“O zamanki talim ve terbiyesi öyleydi, o zamanın ayrı bir adedi vardı. Şimdiki gibilerdi.”

“Atto ve Çetto adlarından da bellidir işte. Yiğitlik belirtileri yoktur, sıfırdır.”

“Yani netice Osman Paşaya bildirilecek.”

“Allah (CC) kimseyi namussuz kişiye denk getirmesin! Namussuz adamın başına her şey gelir. Taş taş üstüne gelmelidir ki, duvar olsun. Duvar ancak taşın taş üstüne gelmesiyle olur. Eski adamların şerefi namusu ayrıydı. Şimdiki zamanda namusta ayrıdır.”

“Aslanın dişisi de erkeği de birdir.”

“Ne olup bittiğinden habersiz.”

“O zamanın insanları, o zamanın namusu hiç yok. Şimdi hangi evlat der ki; amcam, babam?” Belki hanımına kurban hayran der, başka. Şimdiki aşireti için amca baba için böyle bir şey yapar mı? Şimdikielerde hiçbir şey yok. Zaman değişiyor, toprak yaşlanıyor.”

“Yiğit kadın da yiğit erkek de yiğitlerden doğar. Kötülerden de kötüler doğar. Yalan söylüyorlar baba kötü evlat iyi olmaz. Hiç koyun buzağı, buzağı koyun olur mu? Şahinin bir ismi var, kartalında ismi belli. Bunlar hep akıl fikir sözleridir.”

“Allah kimseyi sahipsiz etmeye!”

“Allah Ümmet-i Muhammed’in hepsine keyif ve zevk versin!”

“Namussuzların sonu gelmez, ordu gibiler. Nereye gidersen git, bir iyi varsa, illa ki birde kötü insan vardır.”

Nasır Ağa Oğlu Salhe

Salhe’nin görüntüsü tasvir edildikten sonra; “Fakat ne edem? Memleketinden olmuş, gece otelede, gündüz caddelerde geziyor.” diye açıklama getirmektedir.

Şehmuz ile Siti

“Şehmuz’un üzerinde ocak vardır. Yani tılsımlıdır. Az insan değildir, bir aşirete bedel ve çok cesurdur.”

“Keşke ölüm yalnızca yaşlılar için gelseydi.”

“Kardeştir, ciğerdir yansın dayanmıyor.”

Avdi Oğlu Derviş

Sidin Rahe şehrine gidince, herkes onu tanır. Bu durum; “Tabi yiğit insan namı bellidir, hemen tanınır” şeklinde açıklanır.

“Namus derdi ağır ve çetindir. Size söyleyeyim. Namus demek denize atsan yüz sene kalsa, yüz birinci sene çıkarsan, yukarda balyozla vursan, her vuruşunda kıvılcımlar çıkar. Her kıvılcımda yetmiş iki katil asılıdır.”

Farz

“Laftır işte, şikâyet lafı çok olur.” Arasözü Çol Bey’in şikâyetinden sonra kullanılmıştır.

“Eskinin namus şerefi de o laflar o sözlerdi” arasözünü de Farz ve Ankari’nin Çol Bey’in hapisten çıkma kararını olmaları anlatılırken söylenir.

Hazal

“Ağa kısmının her memlekette kulağı vardır. Her iş öyledir. Ağa ağaları, bey beyleri, muhtar muhtarı, paşa paşayı tanır.”

“Böyle inatla insanın sonu gelmez. Az gitse çok gitse sonu iyi olmaz.”

“Şeytan insanı çabuk yanıltır.”

“Şeytan kimsenin burnuna girmesin.”

“O çağda makine neredeydi? Şimdi ki gibi makine mi vardı? İşte böyle derlerdi. Eskiden lafla birbirine tarif eder, inanırlarmış.”

“Allah namus derdini kimseye vermesin.”

“Aşık olan yüreğin evi yansın.”

Hüt

“Allah kimsenin elindeki işi bozmaya.”

“Eski insanların sözü sözdü.”

“Yiğit bir kişi çuvalda gizlenmez.”

“Aslan aslandır ha dişi olmuş, ha erkek olmuş.”

“Allah namus cehtiyle kimseyi terbiye etmesin”

“Bir birine doğru olanların Allah- u Te’âla dileklerini yerine getirir.”

Sih Ahmet

Sih Ahmet gideceği yere çok erken varır. Anlatıcı; “Eee... yiğitti, atını dört nala sürüyordu” diyerek açıklar.

Gada’nın inadı; “Eee... yaramaz adam hep yaramazdır. Laf anlar mı?” diye açıklanır..

Sinem

“O zamanki zaman, o asrın zamanın padişahı şimdiki padişahlar gibi değil, oyla filan değildi. Onların zamanın padişahları; handan sahibi, ilim sahibi insanlardı.” Açıklamasıyla beraber; “Eski yazı biliyorlardı, çok akıllılardı. Kürkünü denizin üzerine atar, üstünde namaz kılarlardı. İmanları kuvvetliydi. Lafı sözü biliyorlardı. Avukatlıkları yerindeydi, dürüst ve çalışkanlardı.”

“Ruh Allah’ın elindedir, kulun elinde değil.” diyerek Sinem’in kaleden intihar etmesine rağmen ölmeyişi açıklanmaktadır.

“Takva sahibidirler, onlara her şey ayan beyan eder.”

Sinem’in ölümüne duyduğu şaşkınlığı “ dünya nasıl işti? Bülbül ağaç dalına konmamıştı.” cümlesiyle dile getirmektedir.

“Allah kimsenin demini yarım komaya, kimseyi iftiraya uğratmaya”

“Allah herkesi temiz süt emmişlere denk getire.”

“Allah İslam dininin çirasını söndürmesin.”

Hacı Mehmed Bey Oğlu Yusuf

Bekir'in “Sığınma” talebini hiçbir aşiret kabul etmez. Anlatıcı bunu şöyle açıklamaktadır: “Hacı Mehmet Bey yiğittir. Çocukları altı yedi kişidir, hepsi de yiğittir. Ölüme kim atlar?”

“Allah kimsenin demini yarım komaya, kimseyi birbirine düşürmeye! Güvenmeyecen dünya malına mülküne, eni sonu iki metre kefendir.”

Melek

“Namus cehtinden söz edince, Eee... namus soğuk bir üsttür kimse hiyemez, çaresi yoktur.”

“Gel beyim gel Allah'ın güneşi dağların tepesine, kıyısına vurun. Cenab – ı Allah kimseye tasa keder vermeye!”

“Sıcak başıma gelen yaz sıcağıdır. Allah'ın kararı çare yoktur. Yetmiş yıl yerin altında kalsa, yetmiş birinci sene çıksa da iyilik parlar. İyilik yerinde kalır. Kötülük elli sene kalsa, elli birinci sene git. Üzerinde toz, toprak, pislik kalır. İyiliğin çaresi var, kötülüğün yoktur.”

“Eskiden adet böyleydi. Hoca Fatıha okuyacak ki, insanlar ondan sonra dağılırlar.”

4.1.7.2. Kanaat Yorum ve Tenkitler

Âşık Garip

“Bir işi yapamadığın zaman ne yaparsın? Başarılı olana kadar çalışırsın.”

“Allah Telâla küçüklükte insanın demini bozmaya. Anne ve baba hakkını da üzerinde bırakmaya. Sana söyleyeyim; yedi sekiz yaşındaki bir çocuk ne davran çevirecek. Yetimlik, fakirlik çekmiş, başına gelen, gören kişi bilir. Yokluk görmeyen ne bilir.”

“Kadın da vardır, kadıncık da. Kadıncık boştur. Kadın da hem erkeği öldürür, hem de kaldırır. Kadın her şeydir. Aslan erkek olmuş kadın fark yoktur.”

Memo ile Zini

“Derler; Bir adam ne kadar yiğit olursa olsun. Bir kadını yanına bırakırsanız illa ki, o kadın o adamı yoldan çıkar. O şeytandır imkânı yoktur.”

“Kadınların dili zaten fesattır.”

“Kadınların fesadı çoktur.”

Zini için doktor aranılmasına; “Eee... Zini’nin derdine kim ilaç çare olabilir ki?” diye yorum getirir.

“Misafirin kıymetini bilmeyen dört mezhepten dışarıdır”

Bişureli Fatma

“Ağa kişi her şeyi kendisine layık görür. Nefsini yüksek tutmaz. O yüzden ağadır.”

Fella Mustafa’nın edindikten sonraki hali: “Allah’ın emriyle insanın karnı doydu muydu, yüz kişiden biri düşünmez ki, bu ekmeğime sahip çıkayım, illa bir yerde bir yanlışlık yapar.” ifadesi ile kınanmıştır.

“Eee... devlet taşı sorguya çekse konuşturur.”

Sidin’in yakalanmasından sonra Fella Mustafa’yı da şahit olarak götürürler. Anlatıcı bunu: “Şimdiki gibi değil ki, parmağını uzatsınlar. Suçlu şu evdedir, desinler. Hemen yakalansınlar” diye yorumlamaktadır.

Carsım Bey

“Naçar insan yol, su , dağ, taş dinlemez; kendini vurur rast gele gider.”

“Göz insanı keser”, “Yüksek dağlar, çevredeki ovalar için kılavuz istemezler. Çünkü kendisi yüksektir, her şeyi görür.”

“Deler ki; devran gelir döner, dostların başından geçer.”

“Süleyman’a kalmayan mülk bize de kalmaz, Hz. Muhammet (SAS)’ye kalmayan bu dünya bize kalmaz. İyilik yap iyilikle anıl.”

“Çeşme yiğidim çeşme! Evimi kurban ederim. Öyle yiğide öyle kahramana.”

“Akıllı adam laftan anlar.”

“İnsan yemeği pişirecekse kazanın altında üç taş olacak ki pişsin. İki taşla olmaz.”

“Allah’ın kararı yerini bulur.”

“Gece yiğidim gecedir.”

“Ağacın kurdu ağacı yemezse, yıkılmaz.”

“Komşun sana namussuzluk yapmazsa, eşyan çalınmaz.”

“Komşun namussuz olmazsa kimsenin değneği sırtına gelmez.”

“Ne görürsen namussuz kimseden görürsün. Namuslu kimseden zara gelmez.”

“O zamanlar hükümet yoktu. İşte böyle aşiretler vardı.”

“Paranın evi yansın, zenginin gözünü toprak doyursun.”

“Aslan olduktan sonra dişi olmuş, erkek olmuş fark etmez. Önemli olan akıl ve düşüncedir.”

“İnsan yüksekten uçmamalı. Tek yüksek olan Cenab-ı Allah'tır.”

“Cenab-ı Allah kimseye gam, keder vermesin.”

“Allah hakareti kabul etmez.”

“Yiğit adamın gözü karanlıkta da aydınlıktır.”

“Dermanı Allah erken gönderir.”

Hasan Hüseyin

Ahmet Bey'in ölümü ve Bekir Bey'in yalnız kalması; “zordu tabi çatı keklikten biri ölürse kalan bir tanesi ile av yapılmaz.”

Bekir Bey'in çocukların silahlarını kırması “Allah gözünü çıkarsın” bedduası ile yorumlanır.

“Yüksek uçmayacaksın Rabb-il Celil kanadını kırıp alçağa üşürür. O Rabb-il 'Âlemin'dir.”

“Eee... bir çoban bir sürüyü otlatırken tek bir kişidir; ama yüzlerce koyuna bakar, çobanlığını yapar. Hayvan hiç düşünür mü bize kurt saldırabilir, diye? Yok bilmez bunu; ama çoban bilir. Aşiret artık bu sürü gibidir. Bunların içinden biri çıkıp demez ki; Bunların imdadına gidelim. Ne var ne yok; bunlar neredeler? Bunu kimse der mi? Yok demez, bilmezler.” Hasan ile Hüseyin'in yaralandıktan sonra kimsenin gelmeyişi bu şekilde yorumlanmaktadır. “Ama imdatlarına kim gelsin?” diye soru sorarak tecahülü ârifâne sanatını kullanmaktadır.

Hikâyenin olay örgüsünü bitirdikten sonra dinleyicileri bırakmamış ve şu nasihatlerle hikâyeyi sonlandırmıştır:

“Kişi kadın olsun, erkek olsun iyi ölçüp biçmeli, taşıyabileceği işe girişmeli. Sen gücünü bilmeyip kendini bir denize atsan emeğin boş olsa, o kişinin adına yazık olsun! O kişiye artık nam verilip seslenilmemelidir.

O yiğitler o devirde o zamanda öyleydi. Şimdi de artık nerede o yiğitler o namdarlar? O şeref namus nerde? Şimdi her şey maldır. Kimin parası varsa o şerefli, o adamdır. Şimdi namus, misafir, şeref her şey paradır. Paranın sonu da yoktur. Dünyanın sonu var mı ki paranın sonu olsun. Dünyanın sonu senin ölümündür. İnsanın kanunu ölümsüz değildir. Daim kalacak olan sadece Allah-u Te'âla'dır.

Gerektir ki, düşünüp taşınasınız bu yiğitler böyle yaşamışlar böyle devran sürmüşler. Şimdi nam olmuş. Zaman gelir bunlar kaybolur. Önemli olan bunlardan bir ders çıkarmaktır, ibret almaktır. Eskiden bir cahil genç silahı sırtına alıp ava çıkardı. Kimse demezdi o silah nedir? Silahı doldurup hazır halde bırakırdık. Kimsenin aklına gelmezdi ki, ya bu çocuk ya

akraba ya eş dost alsında hainlik etsin ya da kaza yapsın, birinin başına musallat olsun. Şimdi bu kıssalar insana akıl veriyor. Vay demek ki bu işler varmış, bunlar böyle olmuş. Yetmiş yıl, elli yıl öncesine kadar erkek belliydi. Şimdi diyorlar, Yaşı yetmiş işi bitmiş. Cahiller bizim sözüme kulak bile asmıyorlar. Oysa ki, caiz değildir Haşa Allah'a; ama bu sözler ayetten sonra gelir. Biz gün geçirdik. Kıssalarımıza kulak asmaları lazım. Bunlar görmüş geçirmiş. Bunların laflarını dinleyelim, eser yapalım. Demek ki, bunlar böyle görmüş geçirmiş böyle olmuş, demeleri lazım. Eskiden ben anlatırdım. Cemaat hep derdi, Abuzer biz bu kıssadan çok muazzam bir fikir edindik, derlerdi. Şimdi beş dakikalık şarkılar var. İnsan bir fikir edinip, akıl almayacaksa niye dinler, boştur ibret yoktur.”

İhsan Bey Ve Mahmut Bey

Arap Bilal, İhsan ve Mahmut ile aynı aşirettendir. Halil Bey onlarla tartışırken Arap Bilal'in tavrı İhsan ve Mahmut'tan yana olur. “Nede olsa et tırnaktan ayrılmıyor; ama ne yapsın? Elin kadını kaçırıp Halil Beyin yanında kalıyor. Olmuyor, bir şey diyemiyor; ama içi içini yiyor. Çünkü aynı aşiretin adamı.”

Halil Bey, İhsan ve Mahmut'u küçümser, onları kendisine rakip olarak görmez. Anlatıcı burada araya girerek: “bilmiyor ki, kara yılanın dölü zehirsiz olmaz” diye olayı yorumlamaktadır.

Topal Kasım seçtiği adamları ile Halil Beyin yanına gider. Adamların tasviri; “ama kıyamazsın ki, bu adamalara bakasın” diye yapılmıştır.

Hikâye sonunda anlatıcı hikâyeye dair; “bu dört dörtlük bir cenk ve türküdür.” Şeklinde bir yorum yapmaktadır.

İskender Ağa

“Ali Ağanın yaptığı namussuzluğu kimse yapmamıştır. Bu devirde kimseye kardeş deme. Bir kadına kanıp da nasıl kardeşimi öldürürüm demiyor. Yeğenim Kudret ve gelinim, karnındaki ile iki çocuğu var .bunları nasıl boynu bükük bırakırım, günahlarına girerim, deniyor. Bugün bu kadar insanı öldüren ve öldürten bu kadın, yarın da benim için düşünür demiyor. Bunları düşünmedi. Allah kimseyi kör etmeye!”

“İyi insan nereye giderse gitsin davranışlarıyla ve çalımıyla, konuşmasıyla, kalkıp oturmasıyla, yürümesiyle yiğit ve ağadır.”

Kudret Yusuf ve Aziz Ataş Par'ın yanına giderler. Ataş Par onları hoş karşılar. “Ya baba dostu ölseydi veya kabul etmeseydi ne olurdu?” sorusu ve açık yorumu ile hikâyenin

olay örgüsü devam ederken, dinleyiciye açık uçlu soru sorarak dinleyiciyi hikâyeye müdahil edilmeye çalışmaktadır.

Kuvvet Oğlu Boz

“Kadın kısmı önce sürü ve yoğurdunu düşünür.”

“Yiğit kişi gözleri ile uyur, kalbiyle de uyanıktır.”

Küçük Ahmet

“Şimdi dağa bir sürü davarı salarsan çoban olmazsa, koç ve tekesi olmazsa bu davar sürüsü nasıl olur? Çoban olmazsa, kurt ve hırsızlar götürür. Teke ve koç olmazsa da davar çoğalmaz. Bu işlerin illa ki olması lazım.”

“Bir insanın lamba ışığı sabaha kadar yanmazsa yanmıyor. O da Alah’ın emri.”

“Okuyan ve gezen daha iyi düşünür ve anlayışlıdır.”

“Bir evin önderi bilir ki; kimde ne var? Kimin işe yarayıp yaramayacağını; akıl var mı yok mu? Bir baltaya sap olup olmayacağını iyi bilir.”

“Yiğit bir adam her şeyi düşünür.”

“Yiğit kişi dağın tepesine benzer. Kar yağar, yağmur yağar, hayvanlar yayılır. Üstünde insanlar gezer; fakat dağ yine dağdır, hiç küçülmez. Ancak Allah’ın emriyle yıkılır. Başka hiçbir şey dağı çökertemez.”

“İşte yiğit insan bahardaki buket gibi görünür. Yıldırım gibi ses çıkarır. Bir de bakarsın rahmet yağdırdı.”

Nasır Ağa Oğlu Salhe

Arap Şiğ odada Kaji’yi görür. Anlatıcı bunu anlatırken: “Aman Ya Rab! Allah özene bezene yaratmış” ifadesi ile Kaji’nin güzelliğinin zihinlerdeki tasavvurunu yorumlamaktadır.

Şehmuz ile Siti

“Eski adamların namusu, şerefi sözü birdi. Cemaat de vicdanlı konuşurdu.”

“Ne de olsa Şehmuz kardeş, bir adam öldürmüş, onun için Şehmuz’un Pirkal Ağaya gitmesi gerekiyor.”

Avdi Oğlu Derviş

“Dik, sert başlı insanı hiçbir su yumuşatmaz. Ağır büyük bir meseledir. O hırslı bir ata benzer.

Farz

Farz kendisini almaya gelen askerlerle savaşır; ancak gücü yetmez ve yakalanır. Bu duruma “Eksiktir ne yapsın?” yorumunu yapmaktadır.

Hazal

“O dönemde serdarlar vardı. Aşiret sorumluluğu onlardan sorulurdu. Şimdi öyle bir şey yok. Eskiden aşiretler belliydi, isimleri belliydi, şerefleri belliydi, ovaları belliydi Hani şimdi nerde?”

“Ağa insanın yanında her şey bulunur.”

“Herkes kendi gücüne, namusuna göre kendi adamına destek çıkar. Birinin izini imdadını takip eder.”

Hüt

Anlatıcı, Ali Ağanın Hüt’ün şartına “evet” demesine katılmadığını: “Ali Ağa burada yanılıyor. Namus yükü çok ağır” yorumu ile dile getirmiştir.

Sih Ahmet

“Yiğit adamın başında bela eksik olmaz”

Sinem

“Çünkü onlar takva sahibiler. Sultan ve şığ dölüler, temiz kişilerin dölüler” diyerek kahramanların özellikleri övülmektedir.

İnsanlara örnek olması gereken hocanın kötü huylu olması tenkit edilmekte ve insanlara sadece statülerinden dolayı güvenilmeyeceği vurgulanmaktadır. “Kimseye kanmayacaksın, bel bağlamayacaksın. Bel bağlayacağın yalnız Rabb’îl- Âlemindir.”

“Hocanın evi yana!”

Hacı MehmeH Bey Oğlu Yusuf

Bekir daha yeşermemiş olan arpayı adamlarına toplatınca, anlatıcı buna duyduğu şaşkınlığı gizlememekte:

“Ama daha filiz bile vermemişler, ne edecekler?” ifadesi ile bunu dile getirmektedir.

Bekir’in Genç Abuzer’i kaza İle öldürmesini “gözünü kör etti” diye kınamaktadır.

4.1.7.3. Kendine Sitem ve Hayıflanma

Hikâyelerdeki arasözlerde bu başlık altında değerlendirebildiğimiz malzememiz son derece sınırlı olmuştur. Bunun nedenini anlatıcının kendisi ile barışık olmasına ve dinleyici kitle karşısında kendisini de hikâye dokusunda övüyor olmasına bağlamaktayız.

Bu sınıfta değerlendirmek üzere tespit edebildiğimiz arasözler şunlardır:

“O bizim gibi sabırsız, ahlaksız değildi ki; onların sözü, kıssası doğru idi.”(MZ)

Deli Hasan kardeşi ve karısını sınırlar. Anlatıcı bu sınımayı haklı bulmakta ve şöyle yorumlamakta: “Loy insanlar öyle belli oluyor. Erkeklik bizim yaptığımız gibi değil ki. Ali oğlu Mahmut! Ben seni seviyorum, diyeyim. Sonra da karına kızına bakayım o, Müslüman namusu değildir.” (MZ)

4.1.8. MİZAH

Anlatmaya dayanan türlerde en sık rastlanılan hususlardan biri de mizahdır. Anlatıcı anlattığı ürünlere konuyu akışına göre mizahi unsurlar katarak dinleyicinin dikkatini uzun süre canlı tutabilmektedir. Mizah yalnızca sözlerle değil; ses ve şive taklidi, kahramanların taklidi veya olayın canlandırılması ile de olabilmektedir. Araştırma konusu yaptığımız hikâyelerde sözkonusu taklit ve canlandırmaları Çelikhan Ağzını bilmememiz nedeni ile yeterince değerlendiremedik. Bu nedenle hikâyede yapılan söz sanatlarına bağlı meydana gelen mizah unsurlarını İsmail Görkem'in bu konudaki tasnifini esas alarak şu başlıklar altında değerlendirmekteyiz:

4.1.8.1.Gösterme:

Memo ile Zini

Şeytan Bako'nun Cizre yollarının kesişiminde bekleyişi; “Memo baktı ki başını sallıyor, tesbih çekiyor” diye göstererek mizah konusu yapılır.

İhsan Bey ve Mahmut Bey

Kara Kulak, İhsan Bey ve Mahmut Beye tehdit mektubu yazar. Mektupta; “Sizin isminiz İhsan ve Mahmut, bunlar sahabe ismidir. Benim adımda Karakulak, it köpek ismidir. Gelin ki, yiğit göresiniz.” diye yazmaktadır.

Tam Amca çok yemek yiyen biridir. İhsan ona kızar ve üzerine yürür. Mahmut:

“Evin yıkıla! Bu adamın bir kere de ne kadar yemek yediğini biliyor musun? Bu adam yalnız değildir. Ocağınızı kör mü edeceksin?” diye uyarmaktadır.

İskender Ağa

Harem Kesi'nin Hz. Hızır'ı gördükten sonraki hali; “Harem Kesi artık feleği gördü” ifadesiyle dinleyiciye gösterilmiş ve “gül- düşün” mantığı ile sunulmuştur.

Kuvvet Oğlu Boz

Hamet değneğini koyuna savurdu ve yüksek sesle:

“Kış kış melet ne Yezithanlıların fesi gibi kuyruğuna sallıyorsun?”ifadesi ile düşman olan ve dinleyicinin nefretini kazanan kötü kahramanlar alaya alınmaktadır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe

Salhe, Arap Muzin'in elinden talan edilen malları alır ve döner. Dönüşte Hüseyin Bey ve kırk adamı bu talanı kendilerine vermesini isterler. Salhe bunu, “Ben atımın nalını ısıtıp, kışınıza mühür gibi yapıştıracağım. O zaman size talanı veririm” şartı ile kabul eder. “Ateş yaktılar. Salhe atın nalını ısıtıp ısıtıp Hüseyin Ağa ve adamlarının kışına teker teker yapıştırdı” hikâyenin devamında söylenen bu ifadeler ile mizah konusu dinleyiciye gösterilmektedir.

Hüseyin Ağa talanı Salhe'den alır, Palo'ya döner. Paloluların durumu şöyle gösterilir: “Palolular Hüseyin Beyi karşıladılar; aşkla, muhabbetle, davul zurnayla karşıladılar. Hüseyin Ağanın elini öpen kim, ayağını öpen kim, buyurun Hüseyin Ağa buyurun, diyorlar.”

Avdi Oğlu Derviş

Milla aşiretindekiler; “Ellerinde kervan tespahi şakır şakırdır” ifadesi ile görüntülerinin aksine korkaklıkları ile komik durumda gösterilirler.

“Herkes kalktı. Develeri bağladıkları yere doğru uçkurlarını tutarak, tuvalet bahanesi ile kaçtılar. Onların yerlerinde bıraktıkları tespahleri sigara emzikleri, çakmakları, beylik

küllükleri toplansa yedi deve yüklenir” ifadesi durumu gösterme amacı ile mübalağa kullanılmasına örnektir.

Hasan ile Tili

Halil Bey, yaşlı amcaya tarafından hızla yere atılır. Halil’in bu hali; “Halil Bey uyandığında öğleyi buldu. Halil Bey havaya baktığında başındaki yıldızları sayıyordu” ifadesi ile dinleyiciye gösterir.

Sih Ahmet

Sih Ahmet köye gelen vergi memurunun atını çalma niyetindedir. Memur atı tutmasını isteyince; “Yok amca, ben korkarım. Baksana gözleri büyük ayakları top gibi, kulakları dimdik, dişleri kocaman” diye cevap verir.

Yaşlı kadına Sih Ahmet altınları gösterir. Yaşlı kadın altınları görünce; “Oğlum aslında ben çok yaşlı değilim, yaşım küçüktür. Dişlerim de nezleden dökülmüştür. Evim eskiden de şimdi de misafir evidir”

“Sert Mahmut Çavuş sanki yıllardır can vermiş gibi oraya uzandı” ifadesi ile olay dinleyiciye gösterilmektedir.

Gada, Zini’nin yanına perdenin arkasına geçmek için Sih Ahmet’le anlaşmalı oyun oynarlar. Sih Ahmet Gada’ya evde kimsenin olmadığını, gelip kahve yapmasını söyler Gada:

“Hele hele bak şuna. Ben başımı hangi taşa vurayım? Daha düne kadar, bileği hamurlu Nise oğluna bak. Babası da eşek ağayı gibi böğrüne sokup, akşama kadar kadınlara nuska, çerçilik yapardı. Oğlu da bugün memur olmuş benden çay kahve istiyor.”

Sih Ahmet kılıcını çeker: “Ulan bu beni rezil etti” der.

Sih Ahmet yemekte Zini’ye bakarken Gada onun tabağındaki yemekleri de yer. Sih Ahmet:

“Kel yemeğin hepsini bitirnişsin, hani yemek?” Gada:

“Sen Zini’ye baktın, o sana yeter” der.

4.1.8.2..Anlatma ve Tasvir

Memo İle Zini

“Rüzgâr tülün altına girdi. Kızın yüzü açıldı. Çok güzeldir, şirindir. Bir gözü kördür, diğeri de noksandır.”

“Bu esnada Şeytan Bako yıldıznameye baktı. Gördü ki, kızı başaramadı. Allah için ne Elhamı ne de Süphanı bilmez. Ne dini vardır ne de imanı. Her şeyi yanında hazırlamış. Yeşil, kırmızı bir kavuğu başına bağlamış, yıldızname torbasını koltuğuna aldı. Şeytanı daha öncede görmemiş olan – Tevbe tevbe – der ki, sanki Hz. Hızır’ın kendisidir. Bir eline geyik derisi aldı, öbür eline de doksan dokuzlu tesbihini. Önceden hazırdu. Yola koyuldu. Cizre şehrine giriş üç yoldandır. O yolların başını tuttu, bekledi. Bilmediki kible hangi taraftadır. Ağzını verdi doğru batıya, geyik derisi seccadeyi indirdi. Kürkü başına çekti. Kürkün boş kolundan yola bakıyor, başını sallıyor, tesbih çekiyor. Ya Rabbi bu Memo ile Zini’nin muradı yerine gelmesin, diyor.”

“Memo baktı ki üç yolun birleştiği noktada aksakallı bir amca, sakalı göğsüne deşiyor. Dersin ki; bu adam doğdu doğalı Allah’ın emrindedir, günah işlememiştir, sınır görmemiştir. Hz. Cebrail kendi eliyle buraya indirmiştir. Üstünde nur nazar var, Müslüman biridir. Hangi attar iyi ise gitmiş iyi koku almış, daha br km uzaklıktan bu mis kokuları geliyor. Dersin ki; bu bir evliyadır.”

Bişureli Fatma

Abuzer Efendi’nin oğlu Mehmet eve geldiğinde babasının hali şöyle tasvir edilir:

“Babası kapıda: “Haşa cemaate” dört ayaklılara dönmüş, kudurmuş eşek gibi zırlıyor, gidip geliyor.”

Abuzer efendi gece Fatma’ya yanaşır. Fatma Abuzer efendiyi sakalından tanır. Eline geçirdiği el cezvesiyle başına vurur. Hikâyede bu olay: “Fatma kolunu kaldırdı. Dışarıdan ayın ışığı içeriye vuruyordu. Tam kulak arasına yumuşak bölgeye vurayım, dedi. Sivri tarafını aldı tam oraya vurdu. Abuzer efendinin soluğu çıktı; ama geri inmedi. O da orada geberdi, cansız gitti.” Şeklinde anlatılmakta, Abuzer Efendinin hak ettiği cezayı buluşu dinleyiciyi sevindiren bir olaydır. Bu olay mizahi bir dille anlatılarak dinleyicinin dikkati çekilmekte, anlatım canlandırılmaktadır.

Carsım Bey

Hikâyede aşiretin Kerkük’ten Miseydin’e göç edişleri tasvir edilirken mizahi dile başvurulmuştur.

“Kalktılar, yola girdiler. Sürüleri, develeri,atları alıp yola düştüler.koyunlar, kuzular meliyor; kızların, gelinlerin bazısı gülüyor bazısı ağlıyor. – Ağlayan namus sahibidir, namus derdi çetindir. Gülen de, haşa cemaate, eşektir. Eşekler bir şeyden anlamıyor. Ne namusu ne başka bir şeyi bilmiyor.”

Benzetme yolu ile mizah yapılmaktadır. Ağlanacak hale gülenler eşeğe benzetilmiştir.

İhsan Bey ve Mahmut Bey

Tam Amcaya zahire olarak üç teneke un, yedi okka yağ, yedi teneke bulgur bırakırlar. Bunları üç katırla Karakuş Tepesine götürürler. Mahmut:

“Vay evin yıkılmaya! Sanki kan bedeli istiyor.” der.

Tam Amca tepede yalnız kalınca ateş yakar, kazan indirir. “O kazanı kaldırıncaya öbür kazanı koydu. On beşinci gün Tam Amcanın zahiresi bitti.”

Tam Amcanın tüfeğinin tasviri; “Tam Amcanın bir tüfeği var; ama her tarafını iplerle bağlamış. Küçük bir çantası var. Bir kilogram barut koymuş” şeklinde yapılır.

İhsan’ın sinirli ve sabırsız hali; “dış kapı ağzında durmuş, bir ayağını kaldırıyor, birini indiriyor” diye tasvir edilir.

İskender Ağa

“Harem Kesi denilen biri de İskender Ağa’nın can düşmanıdır. Düşmanlığı da şundan: İskender Ağa bir gün Harem Kesi’yi karşısına alıp nasihatte bulunmuş, doğru yola dön, demiş. dürüst ol, namaz kıl, dua et, demiş.” Harem Kesi’nin kötü ve basit karakteri dinleyiciye somutlaştırılırken kullanılan üslûb ve anlatma da mizah yolu ile eleştirilmiştir.

Kuvvet Oğlu Boz

“Zor Kadı mıkısın teki, eli hiç cebine gitmez. Karşısında kendini kaşısın kadı zannediyor ki, bir şey kendisine verecekler. Koyun lafı oldu mu kadı buna dayanır mı?”

“Davanın başı kıçı kanlı.”

“Ooo baba oturmuş, gürül gürül nargile çekiyor. Sağ ayağı sol ayağının üstüne atmış. Kar öküzün götü gibi nargile gürül gürül ediyor, meleğe bile minnet etmiyor.”

Küçük Ahmet

Hasan Bey, Ahmet Ağa’da yiğitlik belirtileri görür; ancak kendi çocukları olan Atto ve Çetto’dan yana ümitsizdir. “Atto ve Çetto adlarından da bellidir işte. Yiğitlik belirtisi yoktur, sıfırdır.” denilerek adları ile mizah konusu yapılmıştır.

Nasır Ağa Oğlu Salhe

Salhe, Arap Muzin’in elinden malları almak için yola çıkar. O esnada Hüseyin Bey ve adamlarını görür. Onların durumu şöyle tasvir edilir:

“Hüseyin Ağa da kırk adamıyla oturmuş, iskambil oynuyorlar. Hüseyin Ağa'nın kaydı da Palo'nun mallarıydı. Sanki korkuyor ki, Arap Muzin'e görüne.”

Hüseyin Bey maları Salhe'den alıp Palo'ya götürür. Falho Bey'in odasına geçer. Bu durum; “Keyif, zevk, muhabbet yerinde. Hüseyin Ağa'nın burnu havada, sağa sola hava atıyor. Falho Bey geldi, oturdu. Baktı ki, kimse Hüseyin Ağa'dan yukarı oturmuyor. Hüseyin Ağa ayaklarının birini direk etmiş, öbürünü üzerinden atmış. Gürül gürül nargile içiyor. Çay kahve bir taraftan geliyor, Benden kimse yeryüzünde yaşamıyor.” diyor.

Aydi Oğlu Derviş

“Gittiler ki tooo ne gideler! İskan Paşa'nın çadırında ziyafetler kurulmuş, gençler atmışlar. Ellerinde tespih, sırtlarında kürk, o diyor; “ben falan oğlu falanım”, diğeri diyor; ben falan oğlu falanım. Her biri; bir sülaleye bedelim diyor. Halbuki bu yiğidin sesi duyulsa, başlarını karılarının yanından çıkaramazlar. Sanki yüksek dağın tepesinde kara yel kara savurur gibi olmuş.”

Farz

Âşık Abdullah Müsesia Ağayı eşinden dolayı eleştirirken, “Sabahtan akşama kadar, senin karının kızının üstünden bir sinek kalkıp, bir sinek konuyor.” Tasvirini yapmakta ve dinleyicileri güldürmektedir.

Sih Ahmet

“Dağda hepsi aç kalınca, Sih Ahmet'e esir düştüler Subayları ve generalleri gelip, Sih Ahmet'in çizmelerini öptüler. Esas duruşa geçtiler”

“Gada çavuşun elbiselerini giydi. Omzunda yıldızlar parlıyor, bir subay gibi. Gada; “kendim kazandım diye sevindi”

“Gada'nın bıyıkları buz tutmuş. Gözleri boncuk boncuk parlıyor. Üşüyeceği yerde ellerini karla oğuşturuyor ellerinden buhar kalkıyor. Sanki ateşin önünde duruyor.”

4.1.8.3. Benzetme

Bişureli Fatma

Abuzer Efendi Fatma'yı görünce onunla evlenmek ister. Hikâye de Abuzer Efendinin bu hali ironik bir dille mizah malzemesi olarak işlenilmektedir.

“Fatma’ya göz koymuş. Ben bununla evlenirim diyor. Sakalı göğsüne değiyor. Sakalından utanmadan, Fatma’nın etrafında dört dönüyor. Sanki on dört on beş yaşındaki gençler gibi kur yapıyor” ifadesiyle sakalın göğsüne değmesine rağmen, on dört on beş yaşındaki gençler gibi davranılması mizahi bir dille anlatılmıştır.

Hikâyenin sonunda Fella Mustafa’yı cezalandırması için Abuzer’e verirler. Abuzer:

“Benim bir kellem var. Onu kap gibi kalaylayacam” der.

Fella Mustafa’nın kellesi bir kaba benzetilir, kel edilir ve üzerine kalay dökülerek öldürülür.

Hasan Hüseyin

Bekir Bey, yaylalarına Yezithan aşiretinin göç ettiğini görür. Buna içerlendiğinden hayvanlarını salar ve çocuklarına silah alır. Eve geldiğinde, Zeynep Hatun; “Sen atı getirmişsin ahır yoktur.” der. Bekir Bey; “Zeynep Hatun atı aldık, ahıra da Allah Kerimdir.” diye cevap verir. Silahlar ata, silahları kullanacak olan kahramanlar da ahıra benzetilmiş, mizahi bir üslûbla dinleyiciye sunulmuştur.

Farz

“Âşık adam Ağa gibi gelir, çingene gibi çıkar. Âşık, ağa ve hükümet adamı gibidir. Çıkarlarına, boğazına bakarlar. Onun ikramını iyi yapın. Gidip te bizi orda burada rezil etmesin” sözlerini Farz, Âşık Abdullah’ın çadırlarına misafir olması üzerine hizmetçilerine söyler. Âşıkların uyanık ve çıkarıcı vasıfları “çingene”ye benzetilmiş ve mizahi malzeme olarak kullanılmıştır.

Kuvvet Oğlu Boz

“Sakalını şeytanın evine benzetmiş” ifadesiyle köse Şemdin’in kurnaz karakteri mizah malzemesi olarak kullanılmıştır.

4.1.8.4. Ses Taklidi (=Yansıma) kelimeler

Kuvvet Oğlu Boz

“Ayak ayak üstüne atmış. Gürül gürül çift öküzün kıcı gibi ses çıkarıyorlar” ifadesi Köse Şemdin için kullanılmıştır. Zor durumda olan yiyeeni Boz Ağanın yardımına gitmeyen Köse Şemdin’in rahat tavrı ve hareketleri mizahi üslupla eleştirilmiştir.

4.1.8.5. Atasözleri

Kuvvet Oğlu Boz

“Davanın başı kıcı kanlıdır” ifadesini Köse Şemdin, davayı üstlenen yiyenine olan kızgınlığından anlatırken haklılığını ispatlamak amacı ile kullanır.

Memo ile Zini

Memo Şeytanın sakallarının altına elini verir. “Her bir kılının altında bir şeytan yatıyor. Sende ne din ne imandır” diyerek şeytanı kovar. Şeytanın yalancılığı atasözü yolu ile mizah konusu yapılmıştır.

Sih Ahmet

Sih Ahmet savaşa gitmeden önce Gada’ya; “Tamam gardaş böyle bir şey yaparsan çok sevinirim. Çoktandır elim kaşınıyor. Kimseyi dövemiyorum” diye derdini anlatır.

4.1.8.6. Diğerleri

Küçük Ahmet

Ahmet gelir, askerlerin kafasını keser. Atto ve Çetto’ya haber gelir:

“Amca oğlu geldi böyle böyle yaptı” derler. Atto ve Çetto:

“Eyvah, bu sefer canımızı yakanlar silahlılar değillerdir!” derler.

Atto ve Çetto’nun hiçbir şeyden anlamayan saf halleri, kahramanların kendi ağzından ifadelerle mizah malzemesi yapılmıştır.

4.2. MASAL

4.2.1. ŞAHMARAN

4.2.1.1. Kahramanların İsimleri

Şahmaran, yılanların şahı anlamına gelen kelime masalda yarı kız yarı yılan bir kahramana ad olarak seçilerek masala mistisizm kazandırmıştır.

4.2.1.2. Benzetmeler

“Yıldız gibi parlayan bir şey gördüler”

“Sanki uyur gibi, yirmi yaşlarında bir adam”

4.2.1.3. Söz Kalıpları

4.2.1.3.1. Başlangıç

“Şahmaran’ın masalı şöyledir.”

4.2.1.3.2. Bağlayış /Geçiş

4.2.1.3.2.1 Dinleyicinin Dikkatini Arttırma

“Ver ki...”, bir defa, “bakar ki..., geldiğimizde ne görelim, baktım ki ne göreyim” beş defa tekrar edilmiştir.

4.2.1.3.2.2. Masal Ortası Geçiş Formelleri

“Epey yol aldıktan sonra.”

4.2.1.3.3. Tasvir

“Şahmaran çıkmış, yarısı kız, yarısı yılanmış.”

“Beyaz sakallı bir adam gördüm. Kıyıp da bakamıyorsun” tasviri masalda geçen uçan kuşların rızkını veren melek için yapılmıştır.

“İki kız vardı. Ama ne kızlar ay ve güneş gibiydiler.” Tasviri iki peri kızı için yapılır.

4.2.1.3.4. Bitiş

“Onlar erdi muradına siz de erin.”

4.2.1.3.5. Çeşitli Formeller

“3” ve “7” formenistik sayıları

“Üç yıl” ile bir defa, “üç kurt” ve “yedi deniz” ile iki defa tekrar edilmiştir.

Masalda toplam 10 çeşit formel 17 defa metin içerisinde tekrar edilmiştir.

SONUÇ

Tarihte meydana gelmiş birçok medeniyete beşiklik eden Adıyaman-Çelikhhan yöresi, günümüzde önemli kültür merkezleri ile sayılabilecek yöreler ile komşu olan bir coğrafî alanı kapsamaktadır. Yörenin sosyo-kültürel durumu da bu köklü tarihin izdüşümü sayılabilecek kozmopolit yapıyı taşımaktadır. Bu yörede kültür dairesinin önemli kollarından biri olan âşıklık geleneği geçmiş yıllarda son derece canlı olarak yaşatılmıştır. Bu gelenekten geriye kalmış bulunan hikâye anlatıcısı Abuzer Aşıksever, tarafımızdan tespit edilmiştir. Tespit edilen kaynak şahsın repertuarı ilmi kaidelere bağlı kalınarak derlenilmiştir.

Şam, kaman ve ozanlardan gelen anlatıcılık geleneği XV. ve XVI. yy. dan itibaren yerini âşık ve meddahlara bırakmıştır. Hikâyelerini dinleyici kitle karşısında anlatmaya dayanan meddahlık ile âşıklık sanatlarını ayıran en önemli husus; meddahların hikâye ile beraber dinleyici kitleyi eğitme eğilimi ile tek kişilik bir tiyatroyu sergilemelerine karşılık, âşıkların irticalen şiir söyleme kabiliyetleri ile dinleyici kitleyi müziğin ritminde ve hikâyenin atmosferinde eritiyor olmalarıdır. Abuzer Aşıksever her iki türe ait olan bu hususları üzerinde taşıması nedeniyle hikâyeci-anlatıcı olarak değerlendirilebilecek bir sanatkârdır.

Adıyaman'ın Kâhta köyünde 1941 yılında doğan Aşıksever, hikâyecilik geleneğinde yetişmiş, bir kola tâbi ve sazı eşliğinde türkülü olarak hikâyelerini icra edebilen bir sanatçıdır. Bade içmemiş olan sanatçımız; repertuarındaki hikâyelerini geleneğe bağlı diğer âşıklar ile babasından öğrenmiştir.

Evli ve 10 çocuk babası olan Aşıksever'in asıl mesleği fennî sünnetçiliktir. Türkiye'de birçok ili gezmiş bulunmakla beraber hikâyelerini yoğun olarak Çelikhhan Ağzını bilen çevrelerde; umumiyetle Adıyaman-Çelikhhan yöresinde anlatmıştır. Repertuarındaki; yirmi iki hikâyenin tamamı ile Şahmaran masalı derli toplu olarak, ilk defa tarafımızdan derlenip, tarafımızdan tahlil edilmiştir.

Nazım-nesir karışımı olan “aşk”, “kahramanlık” ve “aşk - kahramanlık” konularını muhteva eden, meddah ve âşık gibi özel anlatıcılar tarafından anlatılan, halk edebiyatı türü olarak değerlendirilebilecek halk hikâyeleri, diğer türlerle münasebetlerinde ve Türk kültür dairesinde önem taşımaktadır.

Aşıksever'in hikâyelerinin genelinde kahramanlık konusu lirik bir tarzda dinleyiciye sunulmuştur. Anlatım tarzı ve üslûb bakımından Köroğlu kollarına benzeyen hikâyelerin konu ve işleyişi Köroğlu hikâyelerinden farklılık gösterir. Hikâyeler olay örgüsü, şahıs kadrosu, üslûb ve atlı göçebe kültürünün yer yer tezahürü hususları ile Dede Korkut hikâyelerini çağrıştırmaktadır. Bu nedenlerden ötürü hikâyelerini genel olarak kaynak bakımından; “Türk geleneğinden gelen hikâyeler” sınıfına dâhil etmekteyiz. Ayrıca geçmişte yaşanılmış olayların hikâyelerinde umumiyetle konu edilmiş olması nedeniyle hikâyelerini genel olarak tasnif bakımından “yaşanmış veya yaşanması muhtemel” sınıf ile “gerçekçi hikâyeler” sınıflarına dâhil etmekteyiz.

Türk halk hikâyeciliğinin, roman sanatının gelişmesinde, ilerlemesinde ve beslenmesinde önemli kaynak teşkil ettiği ve dolayısıyla halk hikâyelerinin; modern edebiyatın önemli milli kaynaklarının başında geldiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu bakımdan hikâyeler olay örgüleri ve motif halkaları yönleri ile roman türüne bağlı bazı hususlar da göze alınarak tahlil edilmiştir.

Hikâyelerinin giriş kısmında kahramanın ailesinin nereden gelip, nereye yerleştiği ve hikâyedeki diğer yardımcı kahramanların kimler olduğu ile ilgili bilgiler verilir. Girişler belli kalıp sözlerle olmaktadır. Ayrıca giriş kısmına birdenbire değil; sazla uzun peşrevden sonra geçilmektedir. Onun hikâyelerinde diğer halk hikâyelerinden farklı olarak giriş bölümünde çocuksuzluk özleminin anlatıldığı olay örgüsüne hiç rastlamamaktayız.

Gelişme bölümü; onun incelemeye tabi tuttuğumuz; ayrıca tüm hüner ve bilgi birikimlerini tahlil edebildiğimiz bölümdür. Hikâyeleri giriş-gelişme-sonuç bölümleri de dâhil olmak üzere tema, zaman, mekân, şahıs kadrosu, anlatıcı ve anlatım tarzları bakımından tahlil edildiğinde, malzemenin daha çok toplanabildiği bölüm, gelişme bölümüdür. Ayrıca dil ve anlatım özellikleri bakımından; geçiş/ gelişme söz kalıplarının sık kullanıldığı, deyim, atasözü, benzetme gibi söz sanatlarından zengin, mizahla yoğrulmuş ve anlatıcının ilaveleri ile bütünlük göstermiş olan bölüm, gelişme bölümüdür.

Hikâyelerde sıklıkla karşılaşılan ana temalar; “aşk”, kahramanlık” veya “aşk - kahramanlık” olmaktadır. Anlatıcı, ana tema yanında hikâyelerinin tamamına yakınında kıssadan hisse babında bir olaya veya ilaveye de hikâye dokusunda mutlaka yer verir. “Kıskançlık”, “iyilik”, “sevgi”, “büyüklerin deneyim ve nasihatlerine saygı” ve “devlet büyüklerine saygı” gibi konular da hikâyelerde sıklıkla karşılaşılan diğer temaları oluşturmaktadır.

Hikâyelerde mekân; geniş coğrafi alanlara yayılabildiği gibi, sadece aşiret veya köye bağlı dar alanlarda da gelişebilmektedir. Dar alanlarda psikolojik ve sosyolojik tahlil zenginliğinin bulunması da modern edebiyat ile bağdaşan yönüdür.

Hikâyelerde zaman; olayların anlatma zamanından, bir anda vaka zamanına taşınabilmekte; hâlde anlatım ile zaman boşluğu dinleyiciye fark ettirilmemekte, diyebilmekteyiz. Geri dönüşlerin olduğu hikâyelerde geçiş formelleri ile bir anda kronolojik zaman dokusuna dönülebilmektedir. Bu da dinleyicinin dikkatini canlı tutmaktadır.

Hikâyelerde şahıs kadroları genellikle kalabalık değildir. Yardımcı kahramanları, zıt güç durumunda olan çatışmayı doğuran kahramanları ve asıl kahramanları rol bütünlüğü içerisinde ustaca hikâyeye dokusuna dahil edilmiş ve dinleyici karşısına çıkmış buluruz. Dinleyiciye kahramanların sunumu esnasında meddahlara özgü taklit ve anlatımların kullanılması ile özellikle karşılıklı konuşmaların türkülü ve şiirli olması hem halk edebiyatı hem de halk bilimi açısından hikâyeleri dikkate şayan kılmaktadır. Diğer halk hikâyelerinden farklı olarak onun hikâyeleri arasında bir âşığın hayatı etrafında teşekkül eden hikâyeye rastlamamaktayız.

Anlatıcının hikâyelerinde sıklıkla; “hâkim bakış açısı” ile olayları hikâyeye ettiğini ve “tahkiye metodu”nun dışında, “kahraman anlatıcı” anlatım tarzını da kullandığını söyleyebiliriz.

Sonuç bölümleri; kalıp sözlerden sonra yapılan duâ ile sona ermektedir. Yer yer hikâyeye sonlarında hikâyenin hemen sonlandırılmayıp, uzun nasihatlerden sonra hikâyenin bitirildiği de olabilmektedir.

Hikâyelerin tamamını halk edebiyatı yönünden teferruatlı değerlendirebilme fırsatını yakaladık. Halk edebiyatı bakımından geniş ve zengin malzemeler elde ettiğimiz hikâyelerdeki söz konusu zenginlik halk bilimi bakımından da geçerlidir. Mesela; İhsan Bey ve Mahmut Bey hikâyesinde “sin sini” adı verilen bir oyundan söz edilir. Bu oyun Orta Asya’daki Türk nüfusu ile Doğu Anadolu’da yaşayan Türk halkı arasında yaygın olan bir oyundur.

Hikâyelerinin kaynakları, dil ve anlatım özellikleri ile genel tahlillerini de göz önünde bulundurarak; Türk coğrafyasında ve kültüründe bulunan tüm ortak unsurların Aşıksever’in hikâyelerinde yer bulduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca yetiştiği âşıklık kolu ve âşıklık geleneği de Anadolu’daki diğer âşıklık geleneklerinden ve diğer Türkî coğrafyadaki anlatıcılık geleneğinden farklı değildir.

Sonuç itibariyle; Abuzer Aşıksever, yetiştiği kol ile beraber değerlendirilerek; daha önce hakkında hiç çalışma yapılmamış bir hikâyeye anlatıcısı olarak, bilim dünyası ile

tanıştirilmiştir. Repertuarında bulunan tüm ürünler derlenilmiş olup; halk hikâyeleri arasında adlarına pek rastlayamadığımız hikâyeleri, Türk halk hikâyeleri külliyyatına kazandırılmıştır.

“Kürmancı” (GÜLENSOY, 1985: 107-115) veya “Kürmanç Ağzı” (BURAN, 1992:3) olarak da adlandırılabilir. Yöre ağzını ve yörede yaşayan Türk halkını, bölücü amaçlar doğrultusunda ayrı değerlendiren camiaya verilebilecek en güzel cevapların bu nevi hikâyelerin muhtevasında ve bu ağız ile hikâye anlatanların, anlatıcılık geleneğinde gizli olduğu kanaatindeyiz. Güçlü anlatıcı niteliklerine sahip Abuzer Aşıksever’in Türk kültür geleneğinde ve ilim dünyasında hikâyeleri ve hikâye anlatıcılığı ile hak ettiği yeri alacağı ve ayrımcılara da teşkil ettiği birleştirici kültür bağı en güzel cevap olacağı inancındayız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. METİNLER*

5.1. HİKÂYELER

5.1.1. ÂŞIK GARİP

Âşık Garip'in meselesi şöyledir:

Âşık Garip'in babasının adı İbrahim'di. İbrahim fakir, zavallı, kimsesizdi. Fılaz şehrinde, sığır sürülerine çobanlık yapardı. Çift sürerdi, kendi işini yapardı. Bu işleri yapamayınca, eline bir odun alıp, kendisine saz yaptı. Bu sefer de sazını alıp çalmaya başladı. İbrahim çok iş beceremediğini bilirdi.

(Bir işi beceremediğin zaman ne yaparsın? Bir işte başarılı olana kadar çalışırsın.)

İbrahim sazını çaldı. O sırada İbrahim'in karısı hamileydi. Karısının ismi Zeynep Hatun'du. Epey bir zaman geçtikten sonra Fılaz Şehri'nden Tarsus Şehri'ne geldi. Allah yüzüne baktı ve ona bir evlat verdi. Adını Âşık Garip koydu. Zeynep Hatun:

“Adını niye Âşık Garip koydun?” diye sordu. İbrahim:

“Biz artık memleketimizden Fılaz'dan çıktık. Gariplik diyarına geldik. Artık adı da Âşık Garip olsun” dedi. Birbirlerini kırmadılar.

(Eee... eskinin namusu öyleydi. Eski insanlar, eski konuşmalar böyleydi.)

Âşık Garip adını çocuğa koydular. Allah'ın kararı öyleydi. Âşık Garip yedi yaşına geldiği zaman babası öldü. Âşık Garip'in birde bacısı vardı. Onun adı da Fatma Hatundu. Annesi artık düşmüştü. Çocuk da artık yedi yaşına geldi. Kızını çağırdı. Babasının sazını alıp sakladılar. Annesi kızına:

“Kızım bunu kaldır! Sakladığını da ona söyleme. Çocuğun hiçbir mesleği yoktur. Bu mesleği hiç bilmesin, baban bu mesleği yaptı. Bir şey kazanmadı.” Annesi böyle söyledi. Kızı da “tamam” dedi.

* Metinler yazıya aktarılırken, anlatıcıya ait olan eklemeler parantez içerisinde ve italik olarak belirtilmiş, karşılıklı konumalar ise; tırnak işareti ile metin içerisinde verilmiştir.

Artık çocuk büyüyüp insan içine çıkıyordu. Sağdan soldan, bu taraftaki öte taraftaki sormaya başladılar; “Oğul sen ne zanaat yapıyorsun ? Baban ne iş yapardı?” Hiç kimse bir şey söylemedi.

Bir gün çocuk annesine:

“ Ana babam ne zanaat yaptı? Boğaza çare olmuyor. İş güç yok. Babam ne zanaat yaptıysa ben de onu yapayım” diye sordu. Annesi:

“ Eee..., oğul çalış o zaman. Her işi yap” dedi.

“Ana bizim eski memleketimiz neredeydi?”

“Bizim eski ülkemiz Fılaz Şehriydi ”

“Burası neresidir?”

“Burası Tarsus Şehri’dir.”

“Ana biz niye geldik buraya? ”

“Memleketimizde babanız çiftçilik, çobanlık yapıyordu. Dünyanın kârı mı var? İnsan önüne ne gelirse onu yapar.”

“Eee..., ana ben ne iş yapayım?”

“Oğlum çalış. Git çobanlık yap. Sabah gider, akşam gelersin. İnsanlardan yemek toplarsın. Herkesin ne yemeği varsa, bizde onu yeriz. Ona göre yenilebilecek olanı yer, yenilemeye yol buluruz.”

(Allah Te’ala küçüklükte insanın demini bozmaya. Anne ve baba hakkını da üzerinde bırakmaya. Sana söyleyeyim; yedi-sekiz yaşındaki bir çocuk ne devran çevirecek. Yetimlik, fakirlik çekmiş. Başına gelen, gören kişi bilir. Yokluk görmeyen ne bilir.)

Âşık Garip, sığır sürüsünün önüne gitti. Çobanlığı hiç bilmiyordu. Bilmiyordu ki, kurt nerden gelir. Erken mi gidilir, geç mi gidilir bilmiyordu. Bir boğa bu tarafa koşuyordu, diğeri oraya. Olmadı hiç bir çare göremedi. Sonra boğaların sahibi geldi. “Boğalar nerede?” diye sordular. “Davarlarımız, hayvanlarımız dağda kalmış” deyip, dövüş ettiler, tartıştılar.

Neyse bir iki yıl böyle çobanlık yaptıysa da olmadı. Yaşı on olunca, Âşık Garip annesine:

“Ana ben bu mesleği yapamıyorum. Doğru ekmeğimiz geliyor; ama ben boğaların arkasından koşuyorum acıkıyorum, susuyorum ayaklarımda güç kalmadı. Aygımda ayakkabı kalmadı.” dedi. Annesi:

“Oğlum git, çift sür.” dedi.

“Anne ben bilmiyorum çift sürme nasıl olur.” Annesi:

“Git kolaydır. Bakarsın öğrenirsin. Ben sana yemeğini getiririm” dedi.

Düşündü ki; “kadınlar bile çift sürüyor, ben de sürerim” dedi. Öküzleri sürüp götürdü. Öküzlerin birini bu taraftan, birini öte taraftan yanlış bağladı. Öküzler çiftte sürüldükleri zaman biri o tarafa, diğeri bu tarafa kendisini çekiyor. Olmadı, halat da öküzler de gitti. Annesi;

“Oğlum sen niye böyle iş yapıyorsun?”

“Ana ben bilmiyorum ki sen git dedin, ben de geldim.” Annesi:

“Ben sana söyledim yapasın diye, bunu bilseydim sana söylemezdim.”

Yine böyle bir iki sene geçti. Edemedi ki bir meslek öğrensün. Âşık Garip yine gelip annesine sordu:

“Ana babam ne iş yapıyordu.”

“Oğlum babam değirmencilik yapıyordu. Yabancıların değirmeninin yanına gidiyordu. Halk gelip un kaldırma hakkını veriyordu.” dedi. Âşık Garip “tamam” dedi. Gitti değirmencilik yapmaya. Bu işi de tam yapamıyordu. Millet bir çuval buğday getirdiyse, yarısını aldı. Kimse kabul etmedi. İnsanlar gelip Zeynep Hatun’a:

“Oğlum niye böyle yapıyor? Herkes bir ölçek alıyor, oğlum yarısını kaldırıyor.” diye şikayet ettiler. Yine olmadı. Çocuk yine gelip annesine sordu:

“ Ana babamın zanaatı neydi?”

“Babanın zanaatı koyun sürmektir. Davar sürülerinin önüne giderdi” dedi. Çocuk koyunların yanına gitti. Geldiği zaman koyunları, keçileri kurt yedi. Kurt sürüye saldırdı. Olmadı eve geldi. Annesine:

“Ana ben ne yapayım? İnsanlar bağıyor, şikayet ediyor.”

“Oğul insanların koyunlarını kurt kapmış”

“Ne yapayım edemedim.”

Çocuk annesine yine geldi, sordu:

“ Ana, babam ne iş yapıyordu.”

“Oğlum babam koyun sürüyordu, çift sürüyordu.”

“Ana, bu işlerin hiçbirini ben yapamıyorum. Şimdi ben ne iş yapacağım?”

“Ben ne yapayım oğul? Ne iş yapabileceksen onu yap.”

(O dönemde böyleydi. Şimdiki gibi okul, televizyon yoktu. Kendilerine ne iş bulurlarsa onu yaparlardı.)

“Ana ben ne yapayım.”

“Ne istiyorsan öyle yap. Allah büyüktür. Ne iş elinden geliyorsa öyle yap.” Allah’ın kararıydı, imkanı yoktu. Elini hangi işe attıysa o olmadı. Anladı ki, olmuyor.

Âşık Garip bir gün eve geldi, ağladı, yakardı. Annesi:

“ Oğlum sen niye ağlıyorsun?”

“Ana biz açız, bir şeyimiz yok ki yiyelim. İnsanlar ne iş yapıyorsa başa çıkabiliyor. Ama ben ne iş yapıyorsan gönlüm hiç rahat olmuyor. Ben işe soğuşum. Yapabileceğim bir iş yok. Kafam bozulmuş.”

“Oğlum sen benden ne ister, ne dersin? ”

“Ben derim ki, hele benim babamın işi neydi?”

“Ağlama ağlama! Babanın sanatı vardı. İnşallah senden de ondan da mahrum kalır o sanat. Ben babana dedim yapma o beni dinlemedi. Git bizim evin arkasındaki falan yerde bir saz var. Git bu sazı al getir. Yapabilirsen çal, yapamazsan kalsın.” dedi.

Âşık Garip bundan bir gece önce, cuma gecesi bir rüya gördü. Rüyasında gördü ki; “Altın bir küp eline geçmiş, ona yapışmış. Bununla keyiflendi, neşelendi. Olacak iş değildi.”

Kalktı, gitti. Evin arkasında yedi-sekiz yıldır orada duran sazı getirdi. Artık Âşık Garip’in de yaşı on dört on beşe geliyor. Artık erkeklik zamanıdır.

(Allah yiğitlerin işini kötü götürmeye!)

Getirdi tozunu aldı. Elini sazının teline bıraktığı zaman, dünyanın derdi toplandı dert üstüne, güller tohumunu yere serpti tohum üstüne! Âşık Garip, sazının perdesine elini attığı zaman hemen çalmaya başladı. Saz Âşık Garip’in elinde yetmiş iki dilde, hem Muhammedî, hem İlahî, hem de her türden konuştu. Çaldığı zaman annesi ağladı. Çocuk:

“Ana niye ağlarsın?”

“Oğul oğul! Baban da çalardı ama,sen başka türlü çalarsın. Sen benim kemiklerimi yaktın. Bu ne halindir?”

Allah’ın kararı öyleydi. “ Âşık Garip” denile-denile adı duyuldu. O dinledi, diğeri dinledi adı duyuldu, büyüdü.

(Şimdi diyelim bir bakanın duyulması gibi adı ses verdi, büyüdü.)

Tarsus şehrinde ün saldı. Orada Âşıklara serdar oldu.

Allah’ın kararı öyleydi. Tarsus şehrinde Hoca Sina adında biri vardır. Hoca Sina cami hocasıdır. Şah Sanem adlı bir de kızı vardır. Âşık Garip’in namı ona da geldi. Şah Sanem de gelip Âşık Garip’i dinledi. Âşık Garip’in sazını duyar dumaz, Şah Sanem bilmedi ki ne oldu. Âşık Garip’i gördü,o da Şah Sanem’i gördü. Şah Sanem:

“Ölüm vardır, kalım yoktur. Çare yoktur.” dedi.

Öyle deyince insanlar; “Ayıptır âşıktır, saz çalar, günahdır” dediler. Şah Sanem:

“Evet aşık, ama o da insandır. Hadiste gördüm ki,insan ekmeğini ne ile çıkarırsa o helaldir. Âşık da diğeri insanlar gibidir. Göz, burun, ağız, dil hepsi var. Âşık olsa ne olur.

Elindeki sazıyla Muhamediyeler, salavat ve ilahiler söylüyor. Çarenin olmadığını söyledim” dedi.

Kız, Tarsus şehrindeki Hoca Sina’ya da derdini söyledi. Hoca Sina:

“Gönlünü kaptırmışsan iyidir kızım. Âşık Garip, salavat ve ilahiler söylüyor. Hadisin söylemidir, Hz. Muhammed’in söylemidir, herkes insan olarak yaratılmıştır, aynıdır. Biz deriz ki Alevi, Hristiyan, kafir. Bunu Allah Te’ala söylemez, o herkesi insan olarak yaratmıştır. Bu doğru değildir. Allah onun ismini aşık bırakmamış, biz kullar onun ismini bırakmışız. Allah insanların alınlarında belirtmemiş ki; bu iyidir, bu kötüdür. Kim kötülük yapıyorsa kendisine yapıyor, kim iyilik yapıyorsa da kendine yapıyor. Farkımız yok, hepimiz insanız.” dedi.

Hoca Sina’nın kızı Şah Sanem sesini etmedi. Şah Sanem, Âşık Garip’in annesi Zeynep Hatun’a “gel beni iste” diye haber gönderdi. Âşık Garip’in annesi de “Olur” dedi. Gittiler, pazardan bir şeyler alıp, Hoca’nın evine gittiler. Allah’ın emri ve Peygamberin kavli ile Hoca Sina’nın kızı Şah Sanem’i istediler. “ Ne zaman götürürüz, ne zaman götürmeyiz” diye sordular. Hoca Sina:

“Bu benim elimde değil” dedi.

Birisi istenildiği zaman bunların konuşulması gerekir. Allah’ın emri Peygamberin kavli ile istediklerinde, Zeynep Hatun Hoca Sina’ya:

“Elbet götüreceğiz, birbirimize danışalım. İnsan gelin isteyince, gelini götürür. Hoca Sina! Ben fakirim biçareyim, güçsüzüm.”

“Zeynep Hatun bana bir mühlet ver, ne zaman istersen o zaman gel gelinini al. Kızım benim yanımda, oğlun da senin yanındadır.”dedi.

Bu sırada Şah Sanem kapının arkasında dinliyordu. Âşık Garip’e haber saldı:

“Ben dayanamıyorum. Alelacele gel beni al.” dedi. Âşık Garip’te ona söyledi ki:

“Ben seni neyle götüreyim. Alışveriş, yemek, elbise masraf, ev, düğün hepsi para işi değil midir?” Şah Sanem:

“Ben bir küpemi ve boynumdaki bir gerdanlığımı koparırım. Bunları alıp git. Benim ve kendinin bütün masraflarını yap. Dünya malını ne yapayım. Olmadığı zamanda olmasın. Ben sana ve sazının sevdasına tutulmuşum. Dünya malının sonu ölümdür” dedi.

(Kadın da vardır, kadıncık da. Kadıncık boştur. Kadın da hem erkeği öldürür, hem de kaldırır. Kadın her şeydir. Aslan erkek olmuş kadın olmuş fark yoktur.)

Âşık Garip düşündü : “Olur ya insanım bir gün sinirlendiğimde, kızdığımında, ona vurduğumda o da bana el kaldırmayıp, dönüp bana; Evet Âşık Garip evet. Filaz şehriden yüklen gel Tarsus şehrine. Beni al sonrada bana vur. Ne malın vardı ki, bana ne sefa

sürdürdün ki? Benim küpe ve gerdanlığımla sen elbise aldın, bunlarla evini düzelttin. Şimdi de bana böyle vurursun? dese. Böylesini ben nasıl kabul ederim.” diye düşündü. Âşık Garip elçiye söyledi:

“Şah Sanem ben yeminliyim. Ta ki, ben kendi elimle sana elbiseni Şam’dan alıp getirsem, ne kimseyi gönder yanıma, ne de göndersen de ben seni isterim, ne da alırım. Hesabını ona göre yap. ” dedi.

Böyle söylediği zaman Şah Sanem:

“Git ne zaman gelirsen gel” dedi.

Âşık Garip cemaate haber gönderdi. Âşık Garip hayvanların baş çobanlığını da yapıyordu. Herkesi çağırđı. Cemaat:

“Hayırdır?” diye sordu. Âşık Garip:

“Ben sizleri çağırđım. Ben, Şam şehrine Şah Sanem’in çeyizi için gideceğim.”

Cemaat:

“ Sen Şam’a neden gidiyorsun? Sana ne lazımsa burada sana verelim” dediler. Âşık

Garip:

“Hayır ben Şam’a gideceğim.”

“Sen ne istiyorsan biz sana verelim” diye yine ısrar ettiler.

“Çare yok ben Şam’a gideceğim”

“Etme eyleme!”

Artık cemaat bildi ki bu gidecek. Âşık Garip:

“ Benim cemaate bir sorum var.” Cemaat:

“Sor”

“Eğer ben gidersem ve üç yılda, üç ayda, üç günde, üç saatte, üç dakikada, üç saniyede gelirim, ben buraya vardım demektir. Eğer ki; ben bu kadar zamanda buraya varmazsam , Şah Sanem’i kim götürüyorsa götürsün. Amca oğlu da burdadır. Amca oğlu da olsa götürebilir. Eğer ki üç yılda, üç ayda, üç günde, üç saatte, üç dakikada üç saniyede, gelirim Şah Sanem’i muradım olarak götüreceğim. Eğer ki, gelmedim kim götürüyorsa götürsün.”

Âşık Garip böyle iki kere söyledi.

(Şimdikiler gibi valla ben öyle söylemedim billah ben öyle söyledim gibi şeyler yoktu. Eski yiğitlerin konuşmaları, söylemleri, sözleri böyleydi. İnsanların sohbetleri böyleydi. Söz senetti. Halk, bu şekilde emanetini bırakıyordu. Şimdi böyle değil. Anında verilen sözler değişmekte. Şimdi derler falan gün saatte ordayım gelmezler. Üstüne bir de insanı mahçup ederler.)

Âşık Garip kalktı. Anasına ve bacısına sarıldı. Sazını evde bıraktı. Anasına:

“ Benim bir ricam sana var” dedi.

“Söyle oğul.”

“Ölüm var, ne zaman geleceği belli değil. İnsan ölümünü hesaplayamaz. Üç yıl, üç ay, üç gün, üç saat, üç dakika, üç saniye ne zaman gelir belli olmaz. Hakkını helal et ana. Benim sazımı da benden hariç kimse açmasın, hiç kimsenin de eline verme. Âşık Garip’i, beni unutmayın” dedi.

Âşık Garip, kalktı, anası ve kız kardeşinden hatır isteyerek Tarsus’tan ayrıldı. Âşık Garip ilk olarak Halep’e gitti.

(Burada çok hikâye vardır. Biz biraz üstten geçelim. Biz çok uzatmayalım.)

Halep’ten de Şam şehrine gitti. Şam tatlıdır. Giden, gören kişi bilir. Görmeyen bilmez. Derler, Şam tatlıdır, adı üzerindedir. Âşık Garip’in gözü Şam’a deydi ki, ne deysin. Ta hoo, tatlı Şam’dır, Âşık Garip, Şam’ı gördükten sonra kız kardeşini de, anasını da, Şah Sanem’i de hatırlamadı. Tarsus şehrini de hatırlamadı. Artık hiçbir şey hatırlamadı. Âşık Garip, orada düşündü ki; ne yapsın. Şam’da eline sazını aldı, çalmaya başladı. Elini sazının teline bıraktığı zaman; derler ki; dert dert üstüne geldi. Güller dallarını uzattı, tohumunu yere serpti. Âşık Garip, elini sazın teline ve perdesine attı. Yetmiş iki dilden, Muhammediyye’den, ilahiden her dilden haber verdi.

(Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Allah kimsenin demini yakmasın.)

Âşık Garip’in sazının sesini kulağında duyan, hatta kurda kuşa varana kadar, her şey, herkes duvarların deliklerinden çıkıp, Âşık Garip’in sazını dinliyordu. Kuşlar Âşık Garip’in sazının sesini duyunca kanatlarını sallıyordu. O kadar ki, Âşık Garip’in sazının sesi tatlı, hoştur, o kadar ki, kederli okur. Adı üzerindedir, Âşık Garip’tir. Âşık Garip’in türküleri kitabidir. Ne tek ne de sıradandır.

Âşık Garip, Şam şehrinde hiçbir şey hatırlamadı. İki yıl, üç yıl geçti. Ne anasını ne bacısını ne Şah Sanem’i ne de Tarsus şehrini hatırladı.

(Allah’ın kararı öyleydi.)

Şah Sanem ile anası ve bacısı da arkasından ağlıyor, sızlıyor. Fılaz Şehrinden kalkıp Tarsus Şehrine gelmişler. Gözleri Allah’tan aşağı o çocuğun eline bakar. O da gitti kayboldu. Ne telefon vardı, *(şimdi olduğu gibi nerde hemen arasınlar!)* ne de gidip onu bulacak bir erkek kardeşi vardı. İki eksikler, ne yapsınlar? Ana ve bacısı ikisi de arkasından ağlamaktan kör oldu. Şah Sanem çok güzeldi. Bunlara gizli gizli, onlara da görünmeden ekmek ve su getiriyor, onlara bakıyor. Bir gün haber aldı ki, ana ve kızın iki gözü de ağlamaktan kör olmuştur. Şah Sanem’in yükü iyicene ağırlaştı. Ne yapsın? Der; “Ne olursa olsun! Bunlardan

biri Âşık Garip'in anası, diğeri de bacısıdır. Onun kokusunu taşırlar, onun kanındandırlar. Şah Sanem de bu dertten iyice zayıfladı, kötüledi.

Epey zaman geçti. Bir gün bir kervan Tarsus şehrinin pazarına geldi. Geldiğinde Şah Sanem duydu ki, bir kervan Tarsus pazarında gelmiş keçi, koyun yünlerini kırıyordu. Kalktı, hazırlandı, hızlıca koşup yaşlı ana ile bacısının yanına geldi. “Kapıyı açın” diye bağırdı. Onlar da artık Şah Sanem'i tanıyor, biliyordu. Kapıyı açtılar.

“Hayırdır Şah Sanem?” diye sordular.

“Yaşlı Ana! Oğlundan bir haber var mıdır?”

“Kızım! Ben sana benim oğlumdan bahsetme demedim mi? Zaten benim tüm kemiklerim erimiştir, zaten ben ölülerin içine karışmışım.”

(Allah'ın kararı öyleydi.) Şahsanem:

“Oğlundan haber var mıdır?” diye yine sordu. Anası:

“Yok oğlumdan hiç haberim yoktur. Oğlumun lafını bana etme. Kemiklerim zaten yanmıştır, onu bana hatırlatma! Kim bilir hangi denizin-ummanın, hangi toprağın altındadır? Allah bilir kemikleri bile çürümüştür.”

“Sana bir şey söyleyeyim mi ana?”

“Söyle”

“Bir kervan gelmiş Tarsus şehrine. Kalk, Fatma senin belini sen de benim belimi tut, yolun başına gidelim. Sabah olup, kervan yükünü toplayıp yoldan geçtiğinde, ben gider, kervanın katırının başını tutarım. (Eee... o zamanda taksi, otobüs yoktu) Katırın yularını tutar; Âşık Garip'i ondan sorarım.”

“Oğlum ne soracan? Bir gün, bir yıl, iki yıl değil ki, bu üç yıldır hiç haberi gelmez. Âşık Garip'in yaşamasına imkan var mıdır?”

“Anam anam! Gönül aşkı çetindir. Senin ciğerdir, ama benim gönül aşkıdır, neticede ben dayanamıyorum.”

Yaşlı ana Şah Sanem'e kıyamadı.

“Öyleyse kalk hadi gidelim kızım” dedi. Bacısı da bu arada söyledi:

“Ana kalk. Şah Sanem'i kırma. İnsan bilmiyor. Belki Allah bir hayır verir.”

“Oğul kervan bize ne yapsın?”

“Ana! Bizi de bir kervan Fılaz şehrinden alıp, Tarsus şehrine getirdi. Kervanlar aylarca yıllarca dolaşiyor, konaklıyor. Soralım belki, olabilir ki bilirler.”

“Keyfin bilir kızım. Şah Sanem'i ve seni kırmam.”

Kalktılar sabahın köründe kervan geçeceği yere gelip beklediler. Kervanbaşı sabah olunca, emir verdi, herkese yükünü, yünlerini almalarını söyledi. Katırı önüne katıp geldiklerinde, Hoca Sina gilin Şah Sanem yaşlı kadına:

“ Bize sohbet lazım değil. Bize sadece bir soru gereklidir.”

“ Nedir?” diye sordu.

“Sen kendin oğlunun sualini yaparsın, ben karışmam. Sen oğlunu sor.”

“Tamam Şah Sanem! Sen ne dersen o olsun” dedi.

Kervan geldiğinde, Şah Sanem koyunun kaplumbağayı yakalaması gibi gitti, kervanın ilk katırını tuttu, kervanı durdurdu. İlk katırı tutunca sürü durdu. Kervanbaşı:

“Niye bu sürü durdu, ilerlemez?” diye sordu. Adamları:

“Her yerin bir geleneği vardır, yoksa fakir olduklarından sadaka mı isterler? ”

Kervanbaşı düşündü dedi:

“Eee... bu sürünün saati, yolu bellidir. Senede bir kere geçer. Hatta hükümetin bile hakkı yoktur ki, durdursun da mal alsın. Ne devletin, ne düvelin ne de ecnebilerin kimse edemez ki, kervanın malını alsın. Olur olur belki fakirlerdir, ekmek parası isterler.”

Adamlarına emir verdi:

“Hele önlerine gidin, sorun. Eğer gerçekten fakirlerse, onlara bir top ipek kumaş, bir top da basma verin. İki top kumaşı çıkarın, sadaka verin. Ne isterlerse verin.”

Adamlar onlara doğru gidip baktılar. Bir yaşlı kadın ve iki kız birbirlerine tutunmuşlar:

“Hayırdır? Kervanın önünü niye kestiniz, ne istersiniz?” diye sordular. Şah Sanem:

“Ben sizin cömertliğinizi denemeye de gelmedim, sizden sadaka almaya da gelmedim. Ben sizden bir Garip’in sualini edecem.”

Bilemediler ki, ne desinler. Gittiler bir top ipek kumaş ve bir top basma kumaş çıkarıp getirdiler. Kumaşları verince Şah Sanem kızdı:

“Ben Şah Sanem’im titretemem. Ben şahlanmış, kızgın atım. Ben elimi boynuma atar, boynumdaki gerdanlığı satarım, seni, Fılaz şehrini, kervanını hep alırım.”

Adam düşündü dedi; “Kimse daha önce bana böyle dememişti.” Döndü,kervanbaşının yanına gitti. Kervanbaşı:

“O kimdi?”

“Sorma beyim. Böyle böyle oldu” dedi.

“O nasıl iştir? O kadın kimdir ki, hem kervanımızın önünü keser, hem de bize bu lafi çakar.”

Kervanbaşı da onlarla beraber geldi baktı ki; öyle bir armut yüzlüdür ki, ne ay öyle güzeldir, ne de güneş. Yanında bir yaşlı kadın var, bir kız da kendisini onlara dayamış. Onların ikisi kördür, bir tek Şah Sanem'in gözleri görür. Geldi Şah Sanem'e yaklaştı.

“Bacım daldır daldır! Selamun aleyküm ve aleyküm selamdır. Zamanın hayr olsun. Söyle bakalım, hele senin emrin nedir, söyleyeceğin nedir? Sen bizim kervanımızın önünü kesmişsin. Söyle ki sebebi nedir, hayırdır?”

Böyle deyince Şah Sanem yanındaki yaşlı kadına, Âşık Garip'in anasına dönüp, söyledi:

“Aşağıdan Zeynep Hatun aşağıdan! Yeşil ördek gölde kalkar kanadıyla. Kim ne yaparsa; kendi sütünün, şerefine layığı yapar. İşte benim sıram geçti. Senin oğlunun sualini bu, bana sordu. Cevabını kervanbaşına ver. İşte kelime sende.”

O zaman Zeynep Hatun bağırdı:

“Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Allah kimsenin demini yakmasın! Ben geldim ki, ben Âşık Garip'imin haberini senden alayım.”

“Eee... anam, senin Garip'in kimdir, sen kimsin? Ben seni tanımam.”

Kervanbaşı baktı, hüznüldü. Şah Sanem iyiydi; ama bu ikisi çok sefildi, ağlamaktan kör olmuşlardı. Kervanbaşının ciğerine ateş girdi.

(Allah'ın kararı varsa, çaresi yoktur, başa gelir.)

“Söyle anacım söyle”

“Bugün gün değildir, başka gündür. Fılaz şehri karışmış birbirine girmiş. Kurban olam kervanbaşı kusuruma bakma. Bu beline yaslandığım Hoca Sina'ların Şah Sanem'idir. Oğlumun nişanlısıdır. Bende bir tek oğuldur. Yoldayım, ne yerdeyim ne gökteyim. Benim ve kızımın hali budur, böyle böyle oldu. Ağlamaktan kör olduk. Şah Sanem'in de hali budur. Bizim canımız eridi. Üç yıl bir ay geçti. İki ay üç günü kaldı, ses yok. Ben oğlumun nişanlısına kıyamadım, bilirim boştur ama! Oğlum kim bilir hangi toprağın, taşın altında kaldı. Kemikleri bile artık erimiştir. Ben kıyamadım işte. Bizim senden ricamız budur sen yine de sağa sola sor.” dedi.

“Anam adı nedir?”

“Adı Âşık Garip'tir. Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Senin gözün ona değerse de ki; ananla bacın ser-sefiller. Giyecek giysileri, yakacak bir kuru dalları bile yoktur. İkimizde ağlamaktan kör olduk. Bir tas su verelimiz yoktur. Ruhumuz erimiştir. Bekleriz ki, Azrail ne zaman gelecek de ruhumuzu çekecek! Eee... Şah Sanem'in de amca oğlu vardır, onu davulla zurnayla alır. Evet o hasret Şah Sanem'in içinde kalır; ama geçer gider.”

(Allah insanı temiz, Müslüman, el iman kimselere rast getire!)

Öyle deyince, kervanbaşı gürledi.

“Anam! Bu kız kendi rızasıyla amca oğluyla evlenirse o başka; ama eğer oğlun yaşıyorsa; ben onu deliğinden bulup getirmediğim sürece bu kervanbaşılığı bana lanet-tövbe olsun! Bulamadan çoluk çocuğumun içine gidersem benim köküme lanet olsun!”

Şah Sanem dedi:

“Niye yemin ettin? Etme!”

(Eski adamların sözü öyleydi. Laf ağızdan bir kere çıkardı. Allah’ın kararı öyleydi.)

Kervanbaşı:

“Yaşlı anam önden önden! Güneş yükseldi göğe çıktı. Yazığım gelir eski insanların namusuna. Oğlunla konuştuğunda nereye gideceğinin lafı edilmedi mi?”

“Benim yolum yordamımdır. İnşallah Allah insanı laf çakıldığı devrana bırakmaz.. Oğlum lafında Şam şehrinin doruğunu söyledi. Dedi ki, ben Şah Sanem için Şam pazarına gidecem.” Adamına söyledi:

“Senin masrafın, yol ücretin, yemen içmen iki misli fiyatıyla benim olsun. Ben nasıl evimi barkımı bıraktıysam, sen de öyle bırak. Büyüktür yiğidim büyüktür, her dem Allah, her yerdedir. Bunun oğlu eğer yeryüzünde ise, onu muradının başına getirelim. Hac çetindir. Biz cennet ve haccı kazandık.”

Adamının da içi bunlara acımişti. O da “tamam” dedi. Bunlar yaşlı ananın elinde yemin ettiler, hatır istediler. Yaşlı kadın, “Şam ve Tiflis şehrini unutmayın” dedi.

Kervanbaşı adamlarının hepsini çağırdı. Hepsine yemin etti. “Gidin çoluğuma çocuğuma durumu böyle böyle anlatın. Eşime söyleyin ki, eğer ben gelebilirim geldim, gelemesem de bu kervanın malları ölünceye kadar sana yeter. Yıllardır çalıştım, didindim şimdide bunu Allah’a borç bildim.” dedi. Kervanını onlara emanet etti.

Şah Sanem’le yaşlı kadın ve kız eve geldiler, kervanbaşı ve adamı da atlarına binip sür ha sür gittiler. Şam şehrinin adını hep birbirlerine söylediler. Kırk gün boyunca adamıyla beraber yol aldılar. Şam’a bir saat kala kervanbaşı adamına:

“Atamın başını tut. Şam’dır, şirin Şam’dır. Biz de buralara yabancıyız. Ben önden gideyim, göreyim ki, yabancılık çekmeyelim.”

“Olur”

Kervanbaşı abdest almak için çeşme başına gitti. Adamı da hayvanları bağlayıp, beklemeye durmuştu ki, yurdunu, anasını bacısını düşündü, bu sırada Şam’ın adını unuttu. Kervanbaşı da şehrin adını bir anda unuttu. “İnşallah adamım unutmamıştır. Neydi şehrin adı? diye koşarak adamının yanına geldi. Bu sırada adamını düşünceli gördü.

“Beyim ben şehrin adını unuttum.”

“Ben de unuttum”

Kervanbaşı düşündü; “Allah’ım kırk gündür yoldayız. Bu nedir başımıza geldi. Allah’ım sen bize yardım et!” dedi.

O unutmuş, o unutmuş ne yapsınlar?

(O zamanda şimdiki gibi kağıt kaleme de yazılmıyordu. Telefon da yoktu ki arayıp öğrensinler.)

“Allah’ın dediği olur. Hadi adamım biz dönelim yine Tiflis Şehrine. Gidip o yaşlı kadını bulalım, soralım hangi şehirdir?”

“Ağam bu kadar yol geldik, dönmek olur mu? Hem dönsek bile, şehri biliyoruz; ama biz ne bilelim o yaşlı kadın hangi sokakta oturur, hangi adrestedir? Allah’ın dediği olur. Biz devam edelim elbet bir yere varırız.”

Yollarına devam ettiler, yarım saat daha yol aldılar. Bunlar yollarına devam etsinler. Bu sırada Şam’a yakın bir yerde yaşayan iki kardeş vardı. Bunların babaları öldüğü için bunlar mal ve geriye kalan kılıç üzerine hep kavga ediyordu. Birinin ayak dediğine diğeri baş diyordu. İki de kılıcı istiyordu. Kılıç çok değerliydi. Her kardeş gibi kavga ediyorlardı. Bu sırada yoldan geçen kervanbaşı ile adamını gördüler. Seslendiler:

“Yabancılar hele bakın. Nerden gelir nereye gidirsiniz? Buralardan yolları bilmeyenlerden başka pek kimse geçmez. Biz kavga ederiz. Hele gelin aramıza girin, hakemlik yapın, kim haklı kim haksız siz söyleyin.”

“Sormayın başımıza gelenleri. Biz Tiflis’ten geliriz. Yolumuzu kaybettik. Hangi şehre gideceğimizi unuttuk.”

Küçük kardeş seslendi:

“Tiflis Şehrini biz hiç duymadık; ama hele Allah rızası için gelin de aramızı bulun.”

Kervanbaşı adamına:

“Hadi adamım hadi gidelim.” dedi. Adamı:

“Beyim her işte bir hayır vardır. Bak Allah rızasından söz ederler. Bakalım ne olacak?”

“Hadi adamım hadi! Kırk gündür yol geliriz. Yarım saat orda, yarım saat burda oyalanırsak yetişemeyiz. Zaten zaman yok, bulamayız hadi gidelim.”

Sonunda adamına kıyamadı. Atından indi geldi, söyledi:

“Daldır yiğidim daldır! Vaktimiz yok, zaman dardır. Tiflis şehrinden buraya kırk gündür yoldayız. Neyse hemen söyleyin, bizi oyalamayın.” Küçük kardeş:

“Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Kusurumu ayağının altına al. Gel Allah rızası için aramızı bul, birbirimizi öldürmeyelim. Belki bunun hatırına Allah işinizi rast getirir.”

“Eee..., söyleyin bakalım derdiniz nedir?”

“Bizim babamız öldü. Geriye malları ve bu kılıç kaldı. Malları bir yana bu kılıç bir yanadır. Babamız ölmeden önce dedi ki; kalbim yanındadır. Yol yordam bilen kişi bellidir. Babanızın kılıcını bir gün olurda satarsanız bu mallara, mülklere bedeldir. Kılıcımın madeni Şam’dır dedi”

Öyle deyince kervanbaşının adamı büyük kardeşe:

“ Aşağıdan büyük kardeş aşağıdan. Senin nefsin çok kinli, çok bencildir. Babanızın kılıcı cevahir değildir, Şam’ın kendisidir.” Kervanbaşı:

“Akşamdır adamım akşamdır! Ağacın kendi kurdu onu yemezse ağaç kurumaz. Aynen dediğin haklıdır. Aynen bu kılıç Şam’ın kendisidir.”

Derken bunları kucaklaştırıp, barıştırdılar. Kervanbaşı:

“Yapma adamım yapma! Bu Şam’ın adını aman bir daha unutma.”

E daha Şam yakındır. O dedi Şam, o dedi Şam devam ettiler. Adamı kervanbaşına:

“Bak ağam ben sana demedim mi her sabrın bir sonu vardır. Biz bunlarla karşılaşmasaydık nerde o kırk günlük yolu geri dönüp, yaşlı kadını bulup, Şam’ı hatırlayacaktık?”

Bunlar ilerlediler. Şam’a girdiler. Bir muazzam tüccarla karşılaştılar. Tüccarlar hemen anladılar ki; bunlar yabancıdır.

(Nasıl ki, diyelim bir Amerikalı gelirse biz onu anlarız.)

Bunlar da hemen anladılar ki, bunlar yabancı, tuhaftır. Bunlar geçtiler, tüccarın gözü bunlarda. Bu tüccar Şam’ın baş tüccardır. Tüccar başı baktı ki, bunlar üç gündür öğlen geçip, gece dönüyorlar. Bağ, bahçelerde yatıyorlar. Çağırdı, çay kahve verdi. Söyledi.

“Adamlarım siz bu Şam taraflarının ikliminin adamlarına benzemezsiniz. Söyleyin bakalım nerelisiniz? Nerden gelir, nereye gidersiniz, hayırdır? Kaç gündür görürüm gelir, gidersiniz.” Kervanbaşı:

“Tüccar başı! Başımdaki sıcaklık yaz sıcağıdır. Allah kimsenin demini yarım bırakmaya! İçime düşen ateş kordur. Sen kendini bu ateşe yaklaştırma! Sen bu derdi öğrenirsen tüccarlığı da, evini de, yer yurdunu da bırakırsın.”

Öyle deyince tüccar başı şaşırıldı. “Bu ne biçim laftır?” diye düşündü.

“Söyle öyleyse ben de bileyim”

Dedi; “Böyle böyle. Tiflis şehrinde gelirim. Kervanım vardı. ” dedi, başına gelenleri anlattı. “Yemin ettim, bu geçici dünyada o yaşlı kadına oğlunu bulup, murat vermedikçe dönmem” dedi.

“ Yaşlı kadının oğlunun adını bilir misin?”

“ Bilirim, İbrahim.”

“E burası Şam Şehridir. Bir caddede bin İbrahim çıkar. Başka adı var mıdır?”

“Evet. Bir de adına Âşık Garip derler.”

“ E Şam dünyanın yarısıdır. Bin tane Âşık Garip vardır.”

Kervanbaşı yaşlı kadından, kızıdan, Şah Sanem’in güzelliğinden söz edince, tüccar başı:

“O zaman onu buluncaya kadar, tüccarlık da bana haram olsun! Ama onu bulursak sen hayrının yarısını bana verecen.”

“Olur, tamam söz olsun sevabı ikimizin olsun.” dedi.

“Ne olacak nasıl bulacağız?”

“Bu böyle olmaz. Ben her masrafı yapıp, dellalları çağırıp, minarelere duyuru yapmalıyım. Üç gün, üç gece Şam Şehrinde dükkan, esnaf, ev ne varsa, hep kapalı olsun. hepsini çağırayım. Sen bir elma kaldırıp, ya bir minareye ya da minbere çıkıp bağıracan. Âşık Garip kim diye hepsine soracan. Kervanbaşı bu senin işindir. Sen üç defa yaşıyorsa, yeryüzündeysen gelsin diye bağırıp, elmayı kaldıracan. O da elmayı görüp, gelecek. Başka çaresi yoktur.”

“Tamam dediğin haktır. Dediğin gibi yaparsak buluruz.”

Kervanbaşı düşündü; kervanını da satsa, malını da verse burası bir köy, bir vilayet değil ki, Şam Şehridir, dünyanın yarısıdır ben karşılayamam. Bu adam muazzam masraf yapacak, benim hayrımın üstüne çıkacak. E artık yemin etti.”

Tüccar kalktı, dellal çağırdı. Dedi üç gün alış veriş, her şey tüccar başının kesesindedir. Bu arada tüccar başına da “Hacı Efendi” derlerdi. Dellal duyurdu. Yeme içme, giyim her şey Hacı Efendinin hesabınadır. Dellalar okudukça üç gün boyunca Şam sokaklarında adem insan kalmadı. Herkes toplanınca tüccar başı:

“Kervanbaşı haydi. Bu elmayı al, minbere çık bağır. Eğer varsa elbet senin üç gün, üç gece bağırmana cevap verir, elmayı elinden alır. Eğer yoksa zaten cevap gelmez. O zaman benim de senin de masrafımız, emeğimiz boşa gider.”

“Ben buna razıyım. Ama üç gün senin masrafın çok ağırdır.”

“Dünyayı alsam da sonu ölümdür. Ben bu muradı yaparsam, belki Allah da benden razı olur.”

Kervanbaşı eline elmayı aldı. Şam’ın baş minaresine çıktı, iğne atsan yere düşmezdi. Seslendi:

“ Evin içi, dışı hoştur! Tiflis Şehrinden biri vardır. Adı Âşık Garip’tir. Yaşlı anası ile bacısı arkasından ağlamaktan kör oldular. Yoksulluk, sefillik içindeler. Halleri, durumları

böyledir. Bu kimse; büyüktür beyim büyüktür, Allah her zaman, her yerdedir. Allah'ın adı için gelsin bu elmayı elimden alsın.”

Kim gelsin alsın. Ancak sahibi olsun ki, gelsin alsın. İki kere bağırdı. Üçüncü kez yeniden bağırdı:

“Bu son bağırmamdır. Birbirinize söyleyin. Tiflis Şehrinden gelen biri vardır. Gelmiştir ki, Hoca Sina'ların Şah Sanem ile kendisinin çeyizini yapsın. Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Arkasından anasıyla bacısı ağlamaktan kör oldular. Rabb'îl-Âlemin yardımıyla ayaktalar. Rabb'îl-Âlemin her yerde hazırır. O'nun hatrı için gelip, bu elmayı elimden alsın.”

Âşık Garip yakındaydı, duydu. Dedi:

“Vayyy, benim evim yansın Âşık Garip benim, burda olayım, anamla bacım kör olsunlar, Şah Sanem nişanlımdı, yolumu gözler. Bu ne haldir başımdaki? Ben üç dört dükkan açmışım karşılıklı , her şeyi unutmuşum.”

Kalktı. İnsanların içinden geçip elmayı aldı. Hacı Ağa'nın da, kervanbaşının da gönülleri hoş oldu. Hacı Efendi'nin, kervanbaşının ve adamının keyifleri hoş oldu.

Âşık Garip, tarihi hesap etti ki, üç yıl, üç ayı geçmiştir. Sadece üç gün, üç saati kalmıştır. Artık kırk günlük yolu üç gün, üç saat, üç dakika, üç saniyede almak zorundadır. Düşündü; “Artık ben ne yapayım” diye kendine sordu. “Üç saat, üç dakika ve üç saniyem kalmış” dedi. Geldi, kervanbaşı, tüccar başı ve adamını çağırdı. Üç dükkanını bunlara devretti.

“Hakkınızı helal edin” dedi. Onlar da:

“Senin malın mülkün bana lazım değil. Senin muradın bize lazım” dediler.

Geldi, kendisinin ve Şah Sanem'in çeyizi için aldıklarını alalecele bohçaladı. Sür babam sür. Üç gün, üç gece yol aldı, daha zorla Şam mezarlığını yarılarmıştı. Düşündü; “ben ne yapacam? Üç saat, üç dakikam, üç saniyem kaldı. Yetişmenin imkanı yok” dedi. Başını bir mezarın üstüne koydu. “Allah'ım sen benim halimi görüyorsun. Haberim ondan yok, keyfimden unutmadım. Yaşlı anam, kız kardeşim ve Şah Sanem yolumu gözlerler” dedi. Ağladı, başını Şah Sanem'in bohçasının üzerine koydu. Düşündü.

(Allah'ın ayetlerinde bu böyledir, Hz. Hızır vardır.)

Bu sırada Hızır (SAV) Âşık Garip'in yanına geldi. Âşık Garip'e:

“Kalk, kalk!” dedi Âşık Garip başını kaldırdı ki, bir atlı var.

“Hayırdır?” dedi.

“Kalk, kalk! Ayağını mübarek Dervişin üzengisinin üzerine bırak. Bak hele seni nereye çıkaracak?” Âşık Garip düşündü; “Bu kimdir? Şam Şehridir. Kim bilir, yan kesicidir. O sanıyordur ki, bu bohçanın hepsi paradır.”

“Kardeş benim halim böyledir. Sen yoluna git” dedi. Hz.Hızır:

“Kalk Âşık Garip’im kalk! İçindeki vesveseyi terk et. Mübarek dervişin üzengisinin üzerine ayağını bırak ve bak seni nereye çıkaracak, seni muradına bırakacak.” dedi.

Âşık Garip düşündü ki; “Eee... bu bir insandır, bir şey yapacak değil.”

Neyse Âşık Garip kalktı. “Bismillah” diyerek ayağını mübarek Dervişin üzengisinin üzerine bırakarak Hızır Aleyhisselamın arkasına oturdu. Kalbinden geçirdi ki; “Bu bir insandır ne yapacak, uçacak değil ya!” Hızır Aleyhisselam Âşık Garip’e:

“Gözünü kapat” dedi. Âşık Garip, gözünü kapattı ve sonra, “Gözünü aç” dedi.

Âşık Garip, gözünü açtığında atın onları kendi evinin arkasına bıraktığını gördü. Hızır Aleyhisselam:

“Âşık Garip’im”

“Evet” dedi.

“Bu kapı kimin?” diye sordu. Âşık Garip:

“ Benim kapımdır” dedi. Üç sefer Âşık Garip’e sordu. Âşık Garip; “Benim kapımdır!” diye cevap verdi.

“Öyle mi?” diye yineledi. Sonra Hızır Aleyhisselam; “Bismillah” diyerek elini cebine attı. Cebindeki mendili Âşık Garip’e verdi.

“Âşık Garip’im başımdaki sıcaklık yaz sıcağıdır. Allah kimsenin demini yakmasın. Bu mendili al götür. Bacınla anan arkandan ağlamaktan kör olmuştur. Şah Sanem’in davulu çalar, düğününü de şimdi yaparlar. Orada bir şey çıkarma. Allah’ın kararı neyse o olur, çare yoktur. Başını tut, sakın ol, acele etme. Git ananı ve bacını gör. Onlar kapıyı da sana açarlar. Git fazla oyalanma! Git bu mendili ananın ve bacının yüzüne, gözüne sür. Onların gözleri de eskisi gibi sağlam olacak. Kaygılanma bahtın yerini bulacak.” dedi. Elini iki üç sefer Âşık Garip’in sırtına vurdu.

Âşık Garip “Sen kimsin?” diye soracaktı ki, Hızır Aleyhisselam kayboldu. Âşık Garip düşündü, bildi ki, bu kulların işi değildir.

Âşık Garip kapının arkasına geldi. Bu sırada düğün, davul sesleri de duyuluyordu.

“Evdekiler” diye seslendi. Anası:

“Efendim” dedi. Âşık Garip:

“Siz misafir ağırlar mısınız yoksa ağırlamaz mısınız?” diye sordu. Anası seslendi:

“Kuzum başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır. Kulak ver ki, bugün Tarsus şehrinde davul-düğün var. El alem ediyor ki, oğlumun gelinini alıp götürsün. Oğlumun kemikleri hangi uçurumda, hangi toprağın altında, hangi yılan ve farelerin karnında çürümüştür kim bilir? Derdimi yeniden açma. Biz ki körüz, ağlarız. Kapıyı da açmayız. Git kendine başka ev bul.”
Âşık Garip seslendi:

“Anam kusurumu ayağının altına al. Ben de senin oğlunum. Kapıyı aç, bu gece bu misafiri ağırla!” Kızı:

“Ana bu öyle el oğluna benzemiyor. Bu garip birine benzer. Kapıyı açın diyor. Belki garip biridir. Belki kardeşim de kapı arkalarında el aleme çok yalvarmıştır. Gel kapıyı aç, yazıktır. Bu gece bizimle kalsın.”

“Bu, el oğludur, soytarının biridir. Biz iki körüz. Ateş yok. Üzerimizdeki kıyafetler hep yırtılmış, canımız hep dışardadır. Huzurumuz kaçır. İçkicidir, kumarcıdır ne bilelim” dedi.

Âşık Garip kapının arkasından konuşmaları duyuyor. Yağmur gibi gözyaşı döküyor. Seslendi:

“Yaşlı anam! Allah rızası için bana kapıyı aç. Ben garibin biriyim. Tiflis Şehrinden geçiyordum. Başka kapının arkasına gitmem. Allah rızası için sadece bu gecelik kapıyı bana açın.”

“Oğul git git. Biz kapıyı sana açmayız. Biz ikimizde iki körüz. Hangi yemin büyükse ona yemin olsun ki, senin dışlığın bizim yanımızda gelmez. Git başka eve, hakkı neyse onu da ver. Biz üzgünüz. El alem oğlumun yerine düğün yapıyor. Gelinim başkasına veriliyor. Sen garip de olsan, yer yok ki sen yatasın.”

Yaşlı ana öyle deyince; Âşık Garip, kapının önünde ağladı, kemikleri eridi. Bacısı onun ağladığını anladı. Seslendi:

“Ana Allah rızasını gözetiyorsan, kapıyı aç onu ağırla. Günahtır, garip adamdır.” dedi. Yaşlı ana:

“Oğul umudunu kes. Sen git” dedi.

Âşık Garip, kapının arkasında durdu. Anası gidince bacısı gelip, kapıyı açtı.

“Kardeş! Allah rızasını söylersin. Sen kimsin? Bizim ar ve namusumuza bakma. Gel ateşin önüne otur.”

Neyse Âşık Garip gelip, oturdu. Gözü annesine iliştiğinde baktı ki, bütün canı dışarıda, kirli, ne haldeler? Âşık Garip:

“Yaşlı anam! Oturacak bir şey yok mu?” dedi. Yaşlı ana:

“Ben demedim mi, bunlar el oğludur. El oğludur böyle yapıyor ki, bize dönsün canımıza baksın.” Âşık Garip:

“Yok yok. Ben sizin canınıza bakmam. Zaman geçsin, canınız sıkılmasın diye söyledim.”

Anası kalktı. Sonbaharda anasıyla kız gidip yakacak biraz kuru yaprak, çalı çırpı toplamışlar. Kız gizlicene Âşık Garip’in önüne gelerek;

“Kardeş ateşi yak. Sırtını da çevir. Bizim canımızı görme, bizi huzursuz etme!” dedi.

“Tamam” dedi. Ateşi yaktı. Anasının ve evin durumuna baktı. Bütün kemikleri eridi. Artık Şah Sanem aklına gelmedi. Seslendi:

“Yaşlı ana sizin zaman geçirecek şeyleriniz yok mu?” diye sordu. Yaşlı ana:

“Gördün mü? Sana demedin mi, bu el oğludur. Neyimiz olacak? Ben sana zaman geçireceğin başka kapıya git dedim. Sen niye bu gece bizi rahatsız ettin?” Âşık Garip:

“Anam sizin yanınızda canım sıkılmıyor.” dedi. Bacısı:

“Sen uzun yollarla başa çıkabiliyorsun. Bizim huzurumuza göz dikme!” Âşık Garip:

“Valla ben sizin huzurunuzu bozmuyorum.”

Bacısı bilmiyor ki, Âşık Garip’tir. Âşık Garip:

“Bir şeyiniz yok mu?” diye yine sordu. Bacısı:

“Yok. Sadece kardeşimden kalma sazımız var.”

“Bari onu getir, bu gece oyalanarım.” Yaşlı ana:

“Hayır yapmam, gök uzaktır, asılamam. Ben edemem ki, bir baba daha bulayım da, bir Âşık garip daha yapayım. Kimsenin parmağını Âşık Garip’in sazına değdirmem.”

Âşık Garip:

“Anam ben de senin oğlunum. Allah rızası için sazı getir. Benim de zamanım geçsin.”

Anne baktı ki çare yok. Anası kızına seslenerek:

“Zaten kederimiz derindir. Git sazı getir, bir teldir, ne yapacak?” dedi.

Kızı gidip sazı getirdi. Âşık Garip, elini sazın teline, perdelerine bıraktı. Dert gelir dert üstüne. Güller tohumunu serper dal üstüne. Âşık Garip sazı eline alıp çaldığında, saz elinde yetmiş iki dilden, Muhammediyelerden, ilahilerden, Allah’ın ve Peygamberin söyleminden haber verdi. Bacısı seslendi:

“Anam benim kalbim güldür, köpüktür. Niye bunun parmakları, şelpesi kardeşiminki gibidir?” anası bağırdı;

“Kalbim yanındadır. Başıma vuran sıcaklık yaz sığağıdır. Kardeşinden söz etme! Aynen doğrudur, benim de ciğerlerim yandı. Ama nasıl olur ki, bizi bıraktı gitti, terk etti de, biz böyle kör sefil olduk.”

“Vallah ana benim kalbim güldür, köpüktür. Bu parmaklar kalbime hançer sapladı. Bu parmaklar kardeşiminki gibidir.”

Âşık Garip dayanamadı mendili cebinden çıkarıp, anasının ve bacısının yüzüne sürdü. İkisinin de gözleri açıldı. Baktılar ki Âşık Garip'tir. Kucaklaştılar, birbirlerinden murat aldılar.

(Allah Ümmet-i Muhammed'in, ahalisinin muradını yerine getirsin! Bizimkisini de yerine getirsin. Aziz akşamdır, Rabb'ül- Âlemin kabul etsin.)

Neyse bacısı söyledi:

“Kalk! Hiç zaman kalmadı, git cemaate. Gelmedi demesinler.” dedi.

Kalktığında bacısı:

“Daha sana inancım olmaz. Yine ağlamaktan bizi kör edersin, kaybolur, gidersin. Ben de seninle geleceğim.” Anası:

“Oğul artık sana inancı kalmamıştır. Bırak o da gelsin.” dedi.

Âşık Garip geldi ki, davul-düğün var. Milletin keyfi yerindedir.

(Allah kimsenin demini yarım bırakmaya! İmanının düşmanı da olsa Allah Te'ala kimsenin hevesini gözünde bırakmaya!)

Geldi cemaatin kapısına, kapıyı açtı. Cemaat dedi, öyle kendine adamın biridir.

“Selamun aleyküm”

“Ve Aleykumselam”

O cemaatin içine giderken, bacısı da, Şah Sanem'in bulunduğu kapıya geldi. Too kadınlar toplanmış, güzel giysiler, bohçalar, ne indirmişlerse de, Şah Sanem kapıyı açmamaktadır.

“Etme, eyleme!”

“Çare yoktur.” diyor.

Şah Sanem savaş bıçağını bir tarafına, zehir şişesini de diğer tarafına bırakmış. Şah Sanem bağıırıyor.

“Bir saat, üç dakika ve üç saniyem daha var. Eğer ki, bu zaman da tamamlanıp Âşık Garip gelmese, ben kendimi öldürürüm. Ben Âşık Garip'ten sonra hiç kimseye kadınlık yapmam, varmam” dedi. Âşık Garip'in bacısı:

“Hele açılın, yol açın” dedi. Kadınlar:

“ Bu kör mü olmuştur, niye böyle yapar?” O zaman bacısı Şah Sanem'e seslendi:

“Yapma Şah Sanem yapma! Kibar saçı yolma. Âşık Garip'in müjdesine kapını bana aç.” Şah Sanem:

“Sen kimsin ki kapıyı sana açayım?”

“Evin önü güldür, evin dibi güldür. Bana derler Âşık Garip’in bacısı.”

“Yalandır, yalandır. Seni bilerek getirmişler ki, ben kapıyı açayım.”

“Vallah ben Âşık Garip’in bacısıyım.”

Şah Sanem inanmadı. Bu sırada Âşık Garip daha Şam’a gitmeden Şah Sanem ile yüzükleri değiştirmişlerdi. Âşık Garip yüzüğü kız kardeşine verip, dedi: “Eğer ki kapıyı açmasa yüzüğü ona tak, o kapıyı açar.”

(*Eee... kendisine ayan beyandır.*) Şah Sanem:

“Ben inanmam” der, başka bir şey demezdi. Bacısı çare mümkün göremedi. Şah Sanem:

“Ben kapıyı açmam” dedi. Bacısı yüzüğü uzattı. Şah Sanem’in gözleri yüzüğüne değdi ki, kendi yüzüğüdür. Anladı ki bir iş vardır. Şah Sanem kapıyı açtı. Yemin etmişti.

“Kadınlar kimse gelmesin” dedi.

“Bu ne hal, ne iştir?” dediler.

Şah Sanem burada üç sefer, kadınlara çarptı ki, gitsin. Âşık Garip burada teklif etti:

“Sabret! Sabır sahibi sabrının sonunu görür. Hiç acele etme. Allah’ın yazdığı neyse o yerine gelir.

(*Allah’ın kararı öyleydi.*)

Şah Sanem durdu.

Neyse o orda kalsın, Âşık Garip, cemaatin arasına karışarak selamladı. Çalgılar ve davullar çalıyor, halaylar çekiliyor, herkes eğleniyor, düğündür. Âşık Garip öyle bekledi. Cemaat:

“Yahu sen saz çalarsın bize de birkaç parmak çal” dediler. Âşık Garip önceden bahane bekliyor; ama artık zaman kalmadı.

Gönlüm dertte ve kederde, gül tohumlarını serpti, yerde. Âşık Garip Tarsus şehrinin cemaatinin içinde sazı eline alarak, parmaklarını perdenin üzerine indirdi. Saz elinde yetmiş iki dilden, Muhammediyeden, ilahiden, Allah’ın söyleminden haber verdi. Başımdaki sıcaklık yaz sıcağıdır. Kuş, kurt kalmadı Âşık Garip’in telinin sesini duyanlar kanatlarını döktüler. O kadar ki, güzel çalıyor, o kadar ki, temiz ve Müslüman bir kişidir.

Saatine baktı ki, on beş yirmi dakikalık zamanı kalmış. Cemaatin büyükleri:

“Bu Âşık Garip mi?” diye sordular. “Evet” dediler. Cemaatin büyükleri:

“O zaman gidin düğün sahibine, Şah Sanem’in amca oğluna haber verin. Bu adam, o kadar masraf etmiş, bir haftadır kendisiyle Şah Sanem’in davul- düğününü yapar. Haber verin hele o ne der.”

Gidip, Şah Sanem'in amcası oğluna haber verdiler. Şah Sanem'in amcası oğlu geldi. İsmi de Hacı Mehmet'tir. Haberciler:

“Hacı Mehmet gel, Âşık Garip'in hali böyledir.” dediler.

Hacı Mehmet kalkıp, geldi. Cemaatin içine gelip baktığında, Âşık Garip'in orada oturduğunu gördü. Âşık Garip'in gözü Hacı Muhammed'e iliştiğinde kafasını önüne eğdi. Hacı Mehmet:

“Haktır Âşık'ım Haktır! Allah'ın kararı birdir, insan iki yapamaz. Başını kaldır, kaldır! Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır, Allah'ın emri yerini bulur. Aşağıdan Âşık'ım aşağıdan, yeşil ördek kalkar kanadı ile. Ben ne masraf, yeme-içme, davetiye, kesilen hayvanlar, davul-düğün hepsini sana feda ettim. Şah Sanem, dünya ahret annem, bacımdır. Hepsini bağışladım.”

Cemaat hepsi kalkıp, “aferin” dediler. Elini ayağını öptüler.

“Biz bilmedik ki, sen bu adamsın!” dediler.

(*Eee... tabi Müslüman adam eğer gerçekten Müslüman ise; Allah onun yüzüne bakar.*)

Artık Âşık Garip kalkıp, eve gitmeye yeltendi. Hacı Mehmet:

“Bu sazi, bu muhabbeti terk etmeyin. Sabahleyin Şah Sanem'i alıp, Âşık Garip'e götürün.” dedi. Âşık Garip:

“Ben yapmam. Düğünü bir hafta sonraya yapacam” diye cevap verdi. Hacı Mehmet:

“Hayır çare yok, şimdi olacak.” dediyse de, cemaat Âşık Garip'i haklı buldu.

Bacısı, Âşık Garip'in yanına geldi. Şah Sanem'in yaptığını anlattı. Âşık Garip de cemaati düğününe çağırdı. Bir hafta sonra Şah Sanem'in düğününü yapmak için sözleştiler. Âşık Garip bacısının yanına geldi.

“Bacı derler göçün! İnsan yiğit adam için canını kurban eder. Sen kardeşini dinliyorsan, hazırlan, süslen. Ben seni Şah Sanem'in amca oğluna götüreyim, onunla evlendireyim.” Bacısı:

“Evet kardeşim evet! Güneş doğsun Ümmet-i Muhammed'in üzerine. Sözün ne boş, ne de tehlikelidir. Kardeşim ne demişse, odur. Canım senin canına kurbandır. Senin bahtın yerine gelsin. Sonunda ben gidip birine varacam.”

Davul- düğün çalındı. Şah Sanem, Âşık Garip için yemin etmiş. Âşık Garip'in bacısı Fatma Hatun'u süslediler. Mükemmel, güzel, temiz oldu. Âşık Garip, Şam'dan aldığı gerdanlığı Şah Sanem'den istedi. Şah Sanem; “başım üstüne” dedi. Bunu alıp kız kardeşine taktı. Kız kardeşini Şah Sanem'in amcası oğlu Hacı Mehmet'e götürdü. Bundan sonra

düğünde davul-zurna çaldılar, bir hafta düğün ettiler. Bir hafta sonra artık Şah Sanem'i getirme günü geldi.

(Allah, Ümmet-i Muhammed'in hepsinin muradını yerine getirsin! Hiçbir Ümmet-i Muhammed'in gözünde heves bırakmasın! Gariplik vermesin!)

Sonra gidip Şah Sanem'i gelin ettiler, alıp, eve getirdiler.

Âşık Garip'in türküsü burada biter. Allah Te'ala rahmetini tüm Ümmet-i Muhammed'e versin. Allah sizden de onlardan da razı olsun.

5.1.2. LEYLA İLE MECNÛN

Ralili Mir yedi kadınla evlendi.Yedi kadından yalnız bir çocuk oldu. İsmi Mehmet Emin koydu. Şam şehri Mir'in eli altındaydı, zengindi.

Oğlu büyüdü, evlenme çağına geldi. Bir gün Mir oğlunu çağırırdı.

“Oğul Şam şehri hepsi, taa Mısır'a dayanır hepsi benim. Benim zengin lort denecek kadar malım var, sende evlenme çağına gelmişsin. Birine parmağını uzat ki, Allah'ın emriyle seni evreyim senin mürüvvetini göreyim. Bu şehrin anahtarı ve evimin anahtarı reçberlerime kalmasin senin mürüvvetinin hasreti benimle mezara gelmesin.”

Mehmet Emin, (*eski namus şartı öyleydi*) babasından utandı, sesini çıkarmadı, babasına cevap veremedi. Kırk süvari devamlı Mehmet Emin'le beraber gezer Mehmet Emin'i hem koruyorlar hem de arkadaşlık ediyorlar, ovada ve dağda ava gidiyorlar.

Baba o kırk süvariye dedi ki:

“Hele biriniz Mehmet Emin'ime sorun. Siz arkadaşlarınız belki benim karşımda utanır size söyler. Sevdiği varsa evlendireceğim.Ben yedi kadınla evlendim; ancak bir tek Mehmet Emin'im doğdu. Mehmet Emin'im tektir. Kendisine söyleyin Allah vere ki onun iki dudağın arasında çıksın desin ki, sevdiğim şudur. Padişahların, sultanların kimin kızı olursa olsun başımı Mehmet Eminimin uğruna feda ederim.”

Bir gün Mehmet Emin ve kırk arkadaşıyla ava gittiler. Musul Oğlu Ovasına geldiler. Musul Oğlu dümdüzdür. Mehmet Emin ailenin tek çocuğu dürbünü kaldırdı iki gözün önüne verdi. Mehmet Emin, kafes kecliği gibi sırtında kırk süvari şahin gibi yiğit Cenab-ı Allah Mehmet Emin'e verdiği nur ve cemali yer yüzünde hiçbir kuluna vermemiş. Mehmet Emin dürbünü iki kaşın altına getirdi baktı, Musul'un düzüne. Düzde bir şey gördü. Sanki o düzde bir kara bulut görülüyor. Mehmet Emin:

“Arkadaşlar kaç senedir biz buraya ve dağlara ava geliriz. Bu bulutu bu Musul'un düzünde görmemişim. Hele biraz daha yaklaşalım nedir bu gördüğüm.”

Mehmet Emin kırk süvarisiyle beraber Musul Oğlu düzünde gördüğü buluta doğru indiler. Musul Oğlu çadırında sabah uykusunda kırk süvari çadıra doğru geliyorlar. Musul Oğlu kızı Âyn'a seslendi:

“Kalk kızım! Yiğit biri geliyor. Hizmetkarlara seslen bu yiğidin selamına dursunlar, bu gidişatta bu heybete böyle bir süvari görmedim.” Âyn:

“Baba baba! Sesim sana gelsin. Allah bilir rüyamda gördüm. Bu Ralili Mir'in oğlu Şam ve Mısır'a dayandığı yere kadar bütün şehir köy kasaba hepsi bunun mühürün altında.

Ralili Mir yedi kadınla evlendi. Yedi kadından bir bu yiğit doğdu başka çocuğu yok. Baba bahtına düştüm iyi bir ikramda bulunalım gidip de çadırımızın şikayetini babasına yapmasın.” Musul Oğlu:

“Kızım onun babası Ralili Mir’i sen nerde gördün ki, bunları söylüyorsun.”

“Namını duydum, rüyamda da gördüm. Bir gece rüyamda güneş gökten yedi kat indi ve ördüğüm saçımın üstüne kadar indi ve o güneş ışıkların arasında bu adamı gördüm. Dünyada hiç kimseyi beğenmedim; ama bu adamın cemaline yiğitliğine gönlüm düştü.”

Mehmet Emin kırk süvariyle beraber çadırın önüne geldi. Hizmetkarlar koştular atın başından tuttular. Mehmet Emin indi, kırk süvarisi de indi. Musul Oğlu kalktı çadırı yetmiş iki fırkaya ayırmış. Mehmet Emin düşündü:

“Babam zengin, Şam Mısır’a kadar babamın; ama böyle bir çadırı hiç görmedim.”

Musul Oğlu kendi adamlarına seslendi. Kırk kişi Musul Oğluya beraber ayağa kalktı. Mehmet Emin’in atının dizgininden tuttular. Dört kazığa bağladılar. Mehmet Emin çadıra şahin gibi süzüldü. Mindere oturdu sağ kolunu yastığa verdi.

(Bu suvarilerin hakkıdır, ya bir ya da iki kurban kesilir.)

Musul Oğlu hizmetkarlarına emir verdi:

“Kırk kuzu kestirin!” dedi. Kırk kuzu kestiler, sofraya hazırladılar. Mehmet Emin göz altında sofraya dikkat ediyor. Her kişinin önüne birer tabak her sininin üstünde bir kuzu başı var *(yani kırk sini kırk kuzu göğsü)* Mehmet Emin dalgaya ve düşünceye girdi. Allah’ım dünyada gezerim bunun gibi insan görmedim her birimize birer kurban kesmiş. Kırk havlu her kişinin dizinin üstüne birer havlu atmış her kişiye birer kuzu göğsü önüne indirmiş. Kırk kaşık önüne indirmiş. Mehmet durumu değerlendiriyor bu bir beydir bunun gibi beyde görmedim. Yüreğim yandadır vakit geldi el yıkamaya adede göre bir kişi misafirin eline su döker, kırk kişi her kişiye birer hizmetkar ibriği almış, misafirin başında bekliyor. Misafirin eline su döküyor, ellerini yıkasınlar diye.

Mehmet şöyle bir çadırın şekline şemasına baktı Âyn Mehmet Emine gördü Mehmet emin de Âyn’ni gördü.

“Sanki ben yeryüzünde adem insan mı görmedim. Allah’ım benimle bu eksiğin muradını birleştiresin. Gerdeğe gideceğim gece elim kavuşmasın Ya Rabbi hakkını o zaman alasm.”

(İş nasıl işti, bülbül ağaç dalına konmuştu.)

Mehmet Emin’in sözü melekeler vasıtasıyla Rabb’ül- Âlemin yanında yazıldı. Mehmet kalktı ayağa artık ayakları gitmiyor. Musul Oğlunun elini tokalaştıktan sonra atına doğru gitti,

atına bindi; fakat dizler üzengi tutmuyor, gözünü perdeden ayırmıyor. Musul Oğlu kızı Âyn bir şey söyleyemiyor; ama içi kan ağlıyor. Hizmetkarın biri Musul Oğlunun kulağına eğildi:

“Bu bizim ağamız. Babasına Rahlili Mir derler yedi evlilikten sonra bu doğdu. Babası daha geçen gün bize söylemişti. Aman oğlum bana açılmıyor; fakat belki size açılır eğer gönlünde birileri varsa ben oğlumun mürüvvetini görmek istiyorum. Bizim kilidimiz el eline kalmasın. Bu oğlumun mürüvveti benimle hasret olup mezara gitmesin. Herhalde senin kızına gönlü deyince benzi gitti. Olmasın ki, kızına gönül vermiş olsun.” Musul Oğlu:

“Sen git Rahli Mir’e söyle. Ben kızımı farz edelim ki, sana bir kurban kestim. Eğer böyle bir niyetiniz varsa hazırım ne zaman Rahili Mir kapıma inmiş olsa o zaman kızımı bir ata bindirip veririm.”

Ayn’ın babasına konuşan hizmetkar aynı şeyi Rahlili Mire de anlattı.

“Ağam böyle böyle oldu. Oğlum herhalde Musul Oğlu kızı Âyn’a tutulmuş. Ben de Musul Oğluya konuştum. Musul Oğlu bana dedi ki, ağana selam söyle kızım için sanki Mir evime geldi, bende bir kurban kestim. Kızımı Mir oğlu Mehmet Emin için vermeye hazırım. Ne zaman Mir kapıma gelirse kızımı o zaman atın tekesine atarım. Allah’ın emri peygamberin kalbi ile.

(Hay dünya vay dünya kimseye ne mal ne de mekan kimseye kalmayan dünya)

Rahlili Mir mektup gönderdi. Arşa, yeryüzünde tüm eyaletlere, tüm tanıdık kullara. Çaldırdı davul ile zurnayı. Evlendirecek Mehmet Emin ve Âyn’ı. Haber gönderdi, Musul Oğlu’na Rahlili Mir geliyor. Sözler sazlar zar, garezdir. Üç gün üç gece davullar çaldı.

Mir adamlarına seslendi:

“Binin atlarınıza gidiyoruz!”

Herkes atına bindi, yayalar yaya yola düştüler. Musul Oğluna haber önceden iletmış. Bu gün geliyoruz. Mehmet Emin dayanamadı araba er mi gelir, geç mi gelir. Ayriyeten kırk adamıyla beraber avı bahane ederek bunlarda o tarafa doğru gittiler. Mehmet ailenin tek oğlu önde bir ceylanın peşine düştü. Az uz gittikten sonra Mehmet Emin baktı ki, kırk tane atlı yanında yok. Tek başına ceylanı kovalıyor. Ceylan uzaklaşmış atı yorulmuş, kavuşmuyor. Ceylan uzaklaştı öğlen sonu akşama doğru olmuş vakit. Mehmet Emin kendi kendine inatlaştı ben bu ceylanı yakalayacam, kovalamaya başladı. Mehmet Emin baktı ki, ceylan bir mağaraya girdi. Mehmet Emin de mağaraya girdi. Baktı ki; yaşlı bir kadın mağarada oturmuş. Bayağı yaşlı kadın Mehmet Emin’i görünce ağlamaya başladı. Göz yaşları yere deşiyor. Yaşlı kadın:

“Kuzum nedir, bu hayvanın peşine düşmüşsün?” Mehmet Emin:

“Sen o soruyu sorma. Hani nereye gitti? Yaşlı kadın:

“Kuzum bırak bu hayvanın peşini manasını sana söylerim.” Mehmet Emin:

“Bu ceylanı sen mi besledin? Yaban hayvanı koruyorsun.” Yaşlı kadın:

“Kuzum ben biliyorum. Senin kaderin Musul Oğlu kızı Âyn ile senin Allah’ına söylediğin beddua bu ceylan o dur işte. Gerdeğe gideceğim zaman keşke o bedduayı etmeseydin. O beddua Allah tarafından yazılıp, o ceylanın karnında asılmış. Senin de haberin yok. Senin anahtarların il ve hizmetkarlarına kalır, herkes senin için ağıt yakarlar. Rahlili Mir pir ihtiyar gözyaşları yere döker. Kuzum keşke o bedduayı etmeseydin. Keşke o senin bedduan bana geleydi.”

(Dünya hain dünya kimseye kalmayan dünya.)

Dördüncü günü davulla zurnayla Allah’ın emriyle Âyn’ı bindirdiler, döndüler. Yedi atın yükü Âyn’in çeyizi ile beraber Mir’in kapısına getirdiler. Âyn’ı gerdanlık perdenin arkasına attılar. Mir düşündü:

“Allah’ım sesim sana gelsin. Bana müjde versinler, desinler ki, Mehmet Emin Âyn’in gerdanlığına girmiş.”

Saat gece on ikiden sonra Mir sağdıca dedi ki:

“Git gerdek perdesinin arkasına Mehmet Emin’im gerdeğe girmiş ise yarın müjdeni veririm. Seni dünya malına duyururum.”

Mehmet Emin eve döndü. Ailenin tek çocuğu. Gerdek kapısına gelince dua etti ve elini kapıya attı. Perdenin arkasında biri duruyor.

“Mehmet Emin!”

“Kimsin sen? Bana Allah’ın selamını ver.”

“Esselamu Aleykum. Vaktin hayırlı olsun.”

“Söyle benden ne istiyorsun.”

“Yüreğim yandadır. Emin’im sen Musul Oğlu çadırında bir beddua ettin. Bende o bedduayı yerine getirmek için Allah beni görevlendirdi. Bana Kasinde Kaana felek derler. Dört büyük meleklerden Azrail’im. Bana verilen vakit tamam Allah’ın verdiği emri yerine getirecem. Geldim ki, hakkını Hakka teslim edesin. Bu eksiğe ne cevap vereceksin.” Âyn seslendi:

“Mehmet Emin kim o yanında durduğun, kiminle konuşuyorsun? Yeter gel sabah olacak bir saat iki saat sonra sabah olacak. El alem bize gülmesinler demesinler ki, sabah niye bunlar gusülsüz uykudan kalktılar. Sabah erken kalkmamız lazım.” Mehmet Emin seslendi:

“Yandadır yüreğim yandadır. Âyn yüreğim yandadır, güneş dağların tepesinden göç etsin. Sana bir müjde veremem, babanın çadırında birbirimize baktığımızda ettiğim dua için

hakkını helal et. Yüreğim yandadır bu konuştuğum kişi felek Azrail'dir. Allah muradımı yerine getirdi. Bakalım senin muradın nedir?" Âyn:

"Bende o zaman aynı kelimeyi Allah'ıma söyledim. Benimle bu yiğidin muradı yerine gelsin, o zaman Hakkım hakkını alsın dedim. İkimizin muradı aynıdır."

(*Dünya dünya, hayin dünya. Kimseye kalmamış dünya. Eyvah dünya!*) Âyn seslendi:

"Ah felek senden bir ricam var. Bırak Allah'ımı seversen bırak. Allah'ın emri için yanıma çağırmiyorum. Sadece ellerimizle tokalaşsak, yine hakkını alırsın. Kara kaş kara gözlerden ikimizin gövdesini toprağa versinler." Felek:

"Allah'ın yanında bir laf olur, iki olamaz. Artık senin ve Mehmet Emin'in bahtınız olmaz."

Âyn kızıp heybetlendi dedi ki:

"Senin Mehmet Emin'e bir hak vermem lazım." Felek:

"Mehmet Emin'in ne hakkı var bende?" Âyn:

"Üç adım yolculuk hakkı var üzerinde."

Mehmet Emin baktı kırmızı sarı bir ışık hortum şeklinde önüne indi, kimse yok. Yaklaştı Âyn'na sarıldı birbirine sarıldılar ikisi de ağladılar. Bunlarla beraber taşlar ağaçlar ağladı. Melekeler bile ağıt yakıyorlar. O gece Mehmet Emin Âyn gerdeğe girdiler ve abdest aldılar ikişer rekat namaz kıldılar. Felek:

"Âyn otur, Mehmet Emin'e, başını dizime koy, de." Âyn oturdu. "Mehmet Emin başını dizime koy" dedi. Mehmet Emin başını Âyn'ın dizine koydu. Âyn Kur'an'ı başlattı. Mehmet Emin'in dünyası değişti.

Dünyada bu nasıl iştir? Mehmet Emin'in dünyası değişti. Bülbül ağaç dalına konmuştu. Mehmet Emin dünyasını Âyn'ın dizinin üstünde değişmişti.

(*Yüreğim yandadır yanarım yiğide yiğit gider, namı kalede kalır.*)

Âyn sabah olunca kapıyı açmadı. Vakit öğlene yaklaştı. Mir adamlarına seslendi:

"Gidin bunları kaldırın ayıptır. Öğle oldu bunlar niye kalkmıyorlar. Mehmet Emin'ime deyin ki, bu adetler bu usulümüzü, geleneklerimizi ortadan kaldırdın. Öğle oldu, El alem bize gülmesinler kalkın, çıkın. Adettir gelini görmeye gelecekler."

Birkaç kadın gitti, kapıyı açtılar. Ayn'e diyeler ki, niye kalkmıyorsun ne kadar usulsüzlük yapıyorsunuz. Baktılar ki, Âyn ağlıyor göz yaşlarında su yerine kan akıyor. Kadınlar dediler ki, Mehmet Emin'e kıymıyor kaldıra; ama niye ağlıyor? Âyn:

"Gidin kayın babama söyleyin. Kazma kürek alın. Mehmet Emin'in nazik gövdesini toprağa verin."

Rahlili Mir'e haber verdiler, geldiler. Mehmet Emin'i hocalarla, alimlerle kefenleyip toprağa verdiler. Aradan zaman geçti. Mir:

“Git hayırsız gelin sen oğlumun başını da yedin oğluma da sebep oldun.”

Âyn kayınbabasına kıymadı cevap vere. Diye ki; böyle böyle oldu.

Mir Musul Oğlu'na haber gönderdi:

“Gel kızımı götür.” Âyn bunu duyunca evden çıkıp kendini dağlara verdi, gitti. Mehmet Emin'in mağarada yaşlı kadına rastladığı mağaraya gitti. Aradan üç ay geçti. Mir ve Musul Oğlu aradılar; ama bulamadılar. Yaşlı kadın bir gün bir parça mektup Mir'e gönderdi, bir parça da Musul Oğlu'ya gönderdi.

“Âyn yanımdadır; fakat iki canlıdır.” Mir ve Musul Oğlu bir araya gelmiş. Musul Oğlu:

“Mir eğer sen kabul buyurursan gelinindir, senin kapında olsunlar. Kabul etmiyorsan da kızımı yanıma alırım.” Mir:

“Hayır ben kabul etmem” Musul Oğlu:

“Peki”

Musul Oğlu kızını yanına aldı. Vakit saat tamam oldu. Allah Âyn'a bir erkek çocuk verdi. İsmi Mecnun koydu. Kıymazsın bakasın. Bu çocuk Allah tarafından gün ay oldu, ay sene gibi oldu çocuk hemen büyüdü, ergenlik çağına geldi. Bu arada bir göçebe var, ismi Mustafa. Çok çok davarı var. Yazın yaylalara çıkıyor, kışın ovaya iniyor. Askeriyle, reçberiyle, çobanlarıyla beraber gelip, gidiyor. Yazın yaylacıdır, kışın ovacıdır.

Bu göçebe Mustafa'nın bir kızı var, ismi Leyla. Bir gün çeşme başında birbirlerini gördüler. Derken arada bir görüştüler ve birbirlerini sevmeye başladılar. Birbirine aşık oldular. Daha da sık sık görüşmeye başladılar. Leyla ile Mecnun cesaret edip de bu meseleyi büyüklerine söyleyemediler. merak etmeye başladılar o yaz öyle geçti. Göçebe Mustafa artık sonbahar geldi, havalar soğudu. Göçünü aldı ovaya indi. Mecnun:

“Allah'ım ne zaman yaz gelecek ki, Leyla'yı görem.” Leyla:

“Allah'ım ne zaman yaz gelecek ki, yaylaya göç edek ki, Mecnun'u görem.”

İkisi de merak içinde bekliyorlar ki, yaz gele. Devrisi sene oldu yaz geldi. Göçebe Mustafa tekrar yaylaya göç etti. Mecnun ise sabah çeşmeye gidip orada ağlıyor, sızlıyor akşam eve geliyor. Cenabı Allah Leyla'ya öyle bir sır vermişti ki, tüm kuşların dilini biliyordu, kuşlarla konuşurdu. Göçebe Mustafa davarıyla askeriyle, çobanıyla ancak bir ayda yayla yerine varabiliyor. Yolda gelirken Leyla'ya bir kuş denk geldi. Leyla:

“Kuş nerden gelip nereye gidiyorsun?” Kuş:

“Ben dağları, ovaları, yaylaları, çeşmeleri gezerim.”

“Sen hayır çeşmesini biliyor musun?”

“Evet biliyorum.”

“O çeşmede ne gördün.”

“Başka bir şey görmedim; fakat oraya bir genç alışmış. Sabah gelip akşam gidiyordu. Bu son günlerde akşamları da gitmiyor, geceleri çeşmenin başında kalıyor. Zayıflamış saç sakalı birbirine karışmış, çeşmenin başında yatıyor. O kadar yatıyor ki, saçının arasından kulaklarında ot göğermiş. O kadar ağlıyor ki, ağıt yakıyor göz yaşları su yerine kanlar dökülüyor.”

Leyla, Mecnun olduğunu anladı. Başka kim olabilir ki? diye kendi kendine söylenip düşünüp merak ediyordu. Çevredekilerin korkusundan ağlayamadı. İçi yanıyor. Göç geldi yayla yerine Allah’a varmadan Leyla önden göçmenin biraz arayı açtı ve doğru çeşmenin başına geldi. Şöyle baktı ki, kuşun dediği doğru Mecnun çeşmenin başında. Leyla Mecnun deyip koşarak geldi Mecnun’la birbirlerine sarılarak, ağladılar ve oturup dertleştiler. Leyla peşinden ovanın geldiğini bile unuttu.

Leyla’nın anası:

““Bu benim kızıma ne oldu? Önden geldi ve göçün ineceği yerde görünmüyor. Nereye kayboldu? Çeşmeye gitmiş olmasın!” diye düşündü ve Leyla’nın anası da çeşmeye geldi. Baktı ki; Leyla ile Mecnûn çeşmenin başında birbirlerine sarılmışlar. Sohbetle ediyor, dertleşiyorlar. İyice yaklaşmıştı, Leyla bir hışırtı duydu geriye baktı. Mecnûn da baktı, ne bakalar Leyla’nın anası arkasında duruyor. İkisi de çok utandılar.

Her ikisinin elinde başka bir şey gelemezdi. Zaten ikisi de Allah’a el açtılar.

“Ya Rabbi! Bizi iki yıldız yapasın, göğe çıkarasın. Artık yerde yüzümüz kalmadı.”

Cenabı Allah bunların muradını kabul etti. İki yıldız yaptı göğe çıkardı. Bunlar iki yıldız olunca, Leyla’nın annesi bir baktı ki, gözünün önünde bunlar iki yıldız oldular. Göğe doğru çıktılar. Leyla’nın annesi seslendi:

“Mecnun’um Allah’ı seversen kızım çok nazik onu narin bir şekilde büyüttüm. Kışın ovaya götür, yazın yaylaya götür. Yazın ovanın sıcaklığına, kışın yaylanın soğuluğuna dayanmaz”

Bunlar hala gökte iki tane belli yıldızdır. Yazın yaylada doğarlar, kışın ovada doğarlar.

5.1.3. MEMO İLE ZİNİ

Allah Teala'nın Memo'yu Mehmet Emin ve Zeliha'ya verdiği zamandı. Bunlar Memo'nun babası ve annesidir. Allah Teala verdi. Memo küçüktü. İşkence Memo'nun başına çok geldi, annesinin başına geldi.

(Sana söyleyeyim. Çare mümkün yoktur. İnsanın bir evlat doğurup büyümesi kolay bir şey değildir.)

İşkence çok başına geldi. Eee... Memo çok temiz bir zattı. Çok akıllıydı. Çok güzeldi. Allah Teâla nûr-cemalinden üç pay güzellik dünyaya vermiştir. Birinci payını Memo ile Zini'ye verdi. İkinci payını tüm insanlara ve Ümmet-i Muhammed'e tüm Müslümanlara verdi. Üçüncü payını da Hz. Yusuf'a verdi. O kadar ki Memo güzel, pak, yakışıklı idi. *(Allah'ın kararı öyleydi.)* Memo'nun yaşı altı-yediye basınca, Memo hocaya okumaya gitti. Hoca baktı ki, bu diğer öğrenciler gibi değil, bu hoca'nın bile bilmediği dersleri okuyor. Düşündü, dedi ki, "yahu bunu bana okumaya niye vermişler, bu önceden okumuş. Annesinin rahminden öğrenmiş. Onun nur-u cemali Muğure şehrinde, *(eskiden İstanbul'un adı Muğure idi)* o şehirde serdar olmuştur. Allah teala nur-cemali ile melekleriyle onu dünyaya vermiş. Ben yapamıyorum. Bu yedi yaşında çocuktur; ama ben ona ders veremem" Kalktı gitti. Zeliha'nın ve Mehmet Emin'in yanına. Dedi ki:

"Çare mümkün değildir. Buna çare yoktur." Anne babası:

"Ne yapacağız" dediler. Hocası:

"Bu önceden okumuş, Hiç eksikliği yok" dedi.

Eee... neyse Memo'nun babası o arada öldü. O ölünce Zeliha ile Memo tek kaldı. Memo'nun nur-cemali çoktur. Düşündü, dedi: "Ya Rabbi! Ben razıyım ki, ben daha çok yükseleyim."

Bir gece Memo düşündü, taşındı. Cuma akşamıydı. Rabü'l-Alemün Kiblesine dönerek uyudu. Uyuyunca rüyasında gördü ki; Bir adam O'nun yastığının başında konuşuyor. Diyor ki:

"Kalk, başını kaldır, sağ taraftan yastığının altına bak. Ne var senin yastığının altında bak. iki rekat namaz kıl. Rab'il-Alemin kiblesine başını çevir. Bak! Yastığının altında ne varsa, üstten bak ki sen ondan bir şey öğrenesin."

Memo bir uyandı ki, gece rüyasıdır. Düşündü, kalktı abdest aldı, geldi. iki rekat namaza Allah rızası için niyet eti. "Bismillah, Elhamdülillah'il-Rabbül Alemin" dedi. Yastığını kaldırdı ki altında bir kitap var.

“Bu kitabı başımın altına ben vermedim. Bu ne haldir? dedi.

Kaldırdı, açtı. Birinci sayfa değil, diğeri değil, üçüncü sayfayı açtı ki; dört tane Allah yarının adı vardır. Hz. Muhammed’in mühürü vardır. Hz. Peygamberin dört tane sevdiği insanın adı vardır. Yazmış ki, Oku! Memo “Bismillahirrahmanirrahim” dedi, okudu. Okumaya başladı ki, Memo’nun ağızında yetmiş iki lisan var. Allah’ın on iki tane ilmini bitirmiş. Memo bağırmaya başladı. Memo ağladı. O anda Zeliha kapıyı açtı. Anladı ki, (*O, bizim gibi sabırsız, ahlâksız değildi ki. Onların sözü, kıssası doğru idi*) bir şeyler olmuş. Zeliha:

“Kuzum, sen niye ağlıyorsun? Baban ölmüşse de, Muğure şehrinde tüm hakimi, savcısı, Lokman Hekimi var. Hepsi elinin altındadır. Sen şimdi babanın ağıtını mı yaparsın?” dedi. Memo:

“Ana ben ağıt yapmıyorum. Ben ağlıyorum ki; dünyanın sonu topraktır. Benim gibi binlercesi gelmiş dünya dalına gitmiş.” Zeliha:

“Madem öyle, sen bilirsin oğul” dedi, gitti.

Uzun meseledir. Artık Memo’nun adı büyüdü.

(*Ee iyi kulak ver. İyi bir insan neredeyse onun namı kalkar, büyür, yayılır. Af edersin. Kötü adam neredeyse, onun adı da kötülükle yayılır. İyi insan, iyiliğiyle söylenir.*)

Zaman epey geçti. Hatta cinler, periler bile Memo’nun adını duydular. Artık Memo’nun aşkı hepsinin içine girdi. (*Haşa cemaate*) onbeş yaşındaki kızıdan, tüm kadınlara kadar, kimin gözü Memo’ya değse kendini kaybeder. Memo’nun nur-cemalini yüce Allah kimseye vermedi. Ne cine, ne periye, ne de adem-i insana vermedi. Hadiste söylenilene göre, Yusuf Peygamberle, Memo’dan başka kimseye verilmedi. Sadece Hz. Yusuf Memo’yu geçti. Başka hiç kimse Memo’nun güzelliğinde değildi. Hatta on beş yaşındaki kız bile aşkıdan göğsünü dağladı, kesti, göğsünden kanlar geldi.

Derler, Revan padişahı, peri padişahının üç kızı vardır. Adları: “İsmihan, Şemshan, Gülerhan.” Bunlar sırlıydı. Kalktılar, gittiler. İnsanların elbiselerini yıkadıkları yere gittiler, bahar denizinin önüne gittiler. (*Biz diyoruz bahar denizi, onlar derler “neil”*) Gittiler neilin önünde suya girdiler. Şemshan, İsmihan ile Gülerhan’ın elbiselerini alıp çaktı, kaçtı. Bunlar açıkta kaldılar, sırlıydılar. Bağırıldılar:

“Ley! Niye elbiselerimizi götürüyorsun? Etme, eyleme, ne şartın varsa yerine getirelim” Şemshan:

“Hiçbir şartım yoktur”

“Niye elbiselerimizi alıyorsun, bırakmıyorsun.”

“Bırakmam”

“Bacıyız. Sen niye bize böyle yaparsın?”

“Bırakmam”

“Etme eyleme.”

“Olmaz.”

“Ee sonuç.” Şemshan:

“Siz bir defasında bana demiştiniz ki; Memo vardır. İnsandır. Dünyada aydınlıktır. Zini var dediniz. Memo ve Zini’nin adlarını söylediniz. Siz Memo ile Zini’nin nur-cemallerini bana gösterinceye kadar elbiselerinizi vermem. Sırrınız ortaya çıksın.” dedi.

O zaman ikisi de elinde yemin ettiler. Sınır taşına, yetim hakkına, davarın boş gidip yükleyip de geldiği emeğin hakkına yemin ettiler. Memo ile Zini’nin nur-cemalini ona göstereceklerdi.

Memo’nun yaşı o zamana kadar (*işte sözdür söylenir*) on beş-on altıya girdi. Allah’ın kararı vardı. Bunlar böyle yemin ettiler. Şemshan sordu:

“Ey bunlar nerededir?” dedi. Bacıları:

“Derler ki, “Memo Muğure şehrinde, Zini de Cizre şehrinde. Konağına bir yıl, altı ay yürüyerek varılır.”

(*O zamanda fayton mu varmış, ne varsa yürüyerek bir yıl altı ay sürermiş.*) Şemshan:

“Ne yapacağız?” dedi. Bacıları:

“Artık biz sana yemin etmişiz. Gideceğiz. Biz sırlıyız” dediler.

Bunlar kalktılar. Cizre şehrinin kulağına geldiler. Ölülerin mezarının toprağı varmış. Ellerini o toprağa atmışlar, Zini’nin konağına çıkmışlar. Mir konağıdır orası. Konağa girmişler. Zini’nin babasının adı Mir’dir. Annesinin adı da Sultandır. Konağa girmişler. Zini’nin odasının kapısını açmışlar. Zini’nin yüzündeki mum-u meşalesi dört tanedir. Zini’nin aynada görülür gibi yüzünde o mum-u meşalesi görülür. Dört tane mum-u meşalesi bahar bulutu gibi görünür. O kadar ki Allah Teala nur nazar Zini’ye vermiştir.

Şemshan bacılarına:

“Biz de deriz ki, biz Revan padişahının kızlarıyız, güzelize. Bizim neremiz güzel? Bu da insanoğludur.”

Karşısında güvencin gibi kolları kanatları çöktü. İsmihan:

“Artık istediğini yaptık. Yeter devam etmeyelim. Uyuyor dönelim.” dedi. Şemshan:

“Yok siz Memo ile Zini’nin karşı karşıya nur cemalini bana gösterecektiniz. Bana söz ettiniz.”

Ee artık sınır taşına, yetim hakkına, boş gidip dolu gelen yüklü davarın emeğinin hakkına yemin etmişler, bunların derdi çetindir.

(Ta hoy! Eeh ağır çok ağır yüküdür.)

Düşündüler; “olur” dediler.

Geldiler ölülerin mezarının toprağını alıp Zini'nin yatağının etrafına döktüler.

Zini'nin kırk tane yardımcı kızı vardır. Kızların serbaşı da dişi kurttur.

(Diyelim ki; “bakanın işte bu kadar yardımcısı vardır.”)

Gittiler, Zini'nin tahtının köşkünü altına girdiler.

(Bunlar insan değildir, cin, peridir. Allah'ın kaderinin önünde durmuşlar.)

Kaldırdılar, Memo'nun uykuya daldığı sırada kapısını açtılar. Zini'nin tahtını alıp, Memo'nun tahtının yanına bıraktılar. *(Ne de olsa cin periler yaparlar.)* Memo'nun da mum-u meşalesi dört tane idi. Zini'nin de mum-u meşalesi dört tane idi. sekiz tane mum-u meşale oldu. İkisinin de yüzlerindeki nura nazara baktılar ki sanki gökten iki yıldızı indirip yanyana indirmişti. Baktılar ki onun ki onda, onda karşılıklı parlıyorlar. Meşalelerin ışığı kayboldu. Periler bacılarına:

“Bacı yeter. Muradın oldu, son verelim” dediler. Şemshan:

“Hayır” dedi. Periler:

“Niye bacı?” dediler. Şemshan:

“Siz yetim hakkı ve sınır taşının hakkını ödediniz. O zavallı hayvanın da hakkını ödeyin” dedi. Bacılar:

“Onun hakkı ne?” dediler. Şemshan:

“Onun hakkı şudur ki; Siz Memo ile Zini'yi kaldıracaksınız. Karşımızda konuşturacaksınız” dedi.

O kadar ki zavallı cin-perinin ciğeri yanmıştı. Bunların nur cemali karşısında ciğeri ateş almıştı. Gülerhan kendisini kaybetti. Etti ki kendisini vursun, Şemshan bırakmadı. Sordu:

“Niye böyle yapıyorsun?” Gülerhan

“Ben bunların nur camilini, güzelliğini başka yerde görmedim. Allah'tan başka ve Yusuf Peygamberden derler ondan başkasında yoktur. Bu insanlardan güzel ne vardır? Derler ki, insanlar böyle yaparlar, böyle yaparlar. Bunlar da insandır.” dedi.

Onların güzelliğinin karşısında eriyeceklerdi. Üçü birden birbirlerine sarılarak bağırarak ağladılar. Periler bacılarına:

“Bacı gel kaldırma” dediler. Şemshan:

“Eee..., siz bana yemin ettiniz” dedi. Bacılar:

“Kaldırma! Yükümüzü arttırma” dediler. Şemshan:

“Bacılar yemin etmişsiniz” dedi.

Üç kere dedi, gitti, İsmihan'ın elini öptü.

“Bacı kaldır” dedi İsmihan:

“Bacı nasıl kaldırıyım? Bunlar zatlardır. Nasıl uyandırırım?” dedi Şemshan:

Daha biz ne yemek yiyebiliriz, ne de eve dönebiliriz, çare yok, dünyamızı kaybettik. Sen uyandıracaksın, yemin etmeseydiniz” dedi.

Sonra Şemshan seyre durdu. İsmihan ile Gülerhan gidip kanatlarını Memo’nun yüzüne vurdular. Memo sağ elini kaldırdı, “Bismillah, Allahu Ekber” dedi. (*Pak ve temiz olanın evladı*) İkinci defa kanadını vurunca Memo gözünü açtı. Baktı ki, etrafındaki mum-u meşaleler artmış, sağ kolunun üzerinde yanına baktı ki, bir güzel yatıyor, Onun da mum-u meselesi dört tane, kendisinin de dört tanedir. Memo şöyle üstten baktı. Ne bildi kendi nur-u cemalidir ne de bildi ki ikisinin nur cemalidir. Ona bakakaldı. Yüzünde kendisini gördü. O an tüm konağın içi sallandı. Onların nur-u cemalinden tüm konak titredi. Şemshan:

“Bacılar yer niye titredi?” dedi İsmihan:

“Yahu siz bana öyle iş yaptırdınız ki, bunların nur-u cemali nasıldır? Siz bilir misiniz?”

Sonra Memo şöyle baktı. Orada Memo’ya şüphe geldi. O zaman konak durdu.

(*Konak gidecekti. Bu hadiste de böyledir. Konak gidecekti.*)

Memo’ya şüphe girdi.

(*Derler; “Bir adam ne kadar yiğit olursa olsun. Bir kadını yanına bırakırsanız illaki o kadın o adamı yoldan çıkarır. O şeytandır, imkan yoktur.*)

Memo biraz çekindiyse de gönül aşkıdır, orada yer durdu. Memo babasını anasını düşündü; “sülalemde temizdir. Ben önceden temiz sülalededim. Ben önceden Muhammediyim, pakım. Şerefime, şehrimde bu kadar talebeye rağmen ben bu olana ne diyecem”

Orada Memo durdu. Söyledi:

“Ana, bacı, kardeş!

Zini uyanmadı. Tekrar bağırdı. Bu esnada üç peride herbiri bir pencerenin önünde duruyorlardı.

“Ana, bacı, kardeş!”

Zini uyanır gibi oldu, üç defa bağırdı:

“Ana, bacı, kardeş, gece misafiri!

O an Zini uyanı. Zini başını kaldırdı. Zini kendini kaybetti. Düşündü:

“Yahu benim dört mum-u meşalem var, onda da dört etti sekiz. Onu boş ver, ben kimseye söz vermedim. Cizre şehrinde de kimseye benzemiyorum” Şöyle bir baktık ki, konağın önünde büyük bir deniz vardır. Bahr-ı denizdir. (*İlahi Ya Rabbim*) Memo:

“Kalk ana, bacı, kardeş kalk. Kalbim yanındadır. Gönlümdeki mahşer büyüktür, ağırdır. Kalk, çık. Sen gece rüyası mısın? Yoksa sen lanet Şeytan mısın? Hele sen kimsin? Kalk, çık, Benim adıma, şerefime bu olay büyük bir ayıptır. Kalk, çık kimse bilmesin. Sen Hankari Konağına gelmişsin. Benim için, anam-babam için, Muğure Şehri için kalk çık. Bu konağa bu büyük ayıptır.” dedi.

O zaman Zini başını kaldırdı. Kaşları çatıktı. Benzi sonbaharda karakış yaklaşırken dağların görüntüsü gibi oldu. Söyledi:

“Kalk kalk. Kumarbaz, içkici, yalancı, kötü çık git. Bu ağır bir yüküdür. Lanet şeytan seni kandırmış, Seni Zini'nin odasına misafir etmiş. Üç tane amcaoğlum Tacdin, Cako, Deli Hasan uyanırlarsa, seni gözümün önünde kıymalık et haline gitirirler. Dağlar, taşlar gönlüme deşsin. Ben senin nurunu hiçbir adem-i insanda görmedim. Ben Azümüšan Kur'an'a bakıyorum. Alimlerin, hocaların ağzına bakıyorum. Derler ki, aydın dünyada ne sahabeler ne başkası. Hz. Rasulallah'tan geçince, derler Hz. Yusuf' ki nebidir, onlardan başkası böyle değildir. Kim seni getirip, kapıma misafir etti. Kalk, çık Sen kandırılmış bir hırsız mısın? Elin parada zorbalıkta mıdır?” dedi Memo :

“Bacı, kusurumu ayağının altına al. Lanet olsun şeytana o seni kandırmıştır. Sen güzel bir kadınsın. Bizim yerimiz ağalara, handanlara, beylere, paşalara misafir olan yerdir. Kalk, çık. Bu ağır bir yüküdür. Kimse beni kandırmadı. Seni bana misafir etmişler, kalk çık, bu ağır yüküdür. Sen çık mıyorsan; mal, mülk, yiğit adam ne istiyorsun getirip ayağının önüne indireyim. Bana yağmur gibi iltifatlar etme” dedi. Zini kükredi:

“Kumarbaz Şah! Kalk, çık. Bu ağır bir yüküdür. Şimdi kırk yardımcı kızımı çağırırım. Dişi kurt benim kırk kızımın Serdarıdır. Deli Hasan, Çako, Tacdin, bu üç kardeşe haber verirler. Tacdin'le üç yıldır nişanlıyım. Bayramlık hediyesi, elbisesi bendedir. Kalk, kalk, çık. Ben Tacdin'in nişanlısıyım, amcam oğludur. Tüm Cizre pazarı hep ayağının altındadır. Çako en küçük kardeştir, yiğittir. Deli Hasan büyüğüdür. Yiğit adamdır. İnsan kasabı yiğitlerdendir. Ortanca kardeş de Tacdin'dir. Büyük dağların tepesindeki heybetli şahinler gibidir” dedi Memo:

“Bacı kalk, çık., bu ağır bir yüküdür. Ben şimdi Dengin'i çağırırım. Dengin atım, Deniz atı Boze Rahman'ın seyisidir. Gider, Muğure şehrindeki herkese haber verir. Herkes silahlarıyla gelir ki büyük bir cephanedir. Hankari konağı'nın iki mermi barutla yakarlar. Kimse ne benim ne de senin cesetlerimizi bulamaz” dedi Zini:

“Sen neyine güveniyorsun? Dedi Memo:

“Kalk, pencereden bak, Ateş vapurunun Sesini dinleki, damaların sesi gibi gelir. Kalk, bir kere bak. Kara yere bak hele Muğure şehri nerededir? Çık, bakalım, nereden çıkacaksın?

Hankari Konağı'nın köşeleri Behr-ı denizin içindedir. Kimisi der otuziki kat, kimisi der oniki kattır. Dulumpayla suyu en üst kata çıkarmışlar. Sen diyeceksin yalandır. Sen de yardımcılara seslen, ben de sesleneyim. Hangimizin lafı doğrudur bakalım. Ben soytarı, içkici, kumarcı isem lafım meydana çıkar. Ben huzurunda el, pençe, divan dururum. Ben Dengin, çağırdığımda gelirse o zaman sana kıyamamki el, pençe divan durasın, çık git, Bu ağır bir yüküdür. Mal ve para istersen Dengin'e emir veririm. Yaşlı anam Zeliha'nın yanına gider. Anam belindeki kemeri açsın, Muğure'nin tapusunu çıkarsın versin. Senin canına Muğure kurban olsun. Derdim çetindir, yüküm büyüktür. Kalk! Ana, bacı kalbim yanındadır. Senin lanet şeytan kandırmış, kalk çık git. Büyük konağımdan çık” dedi.

Memo ile Zini karşılıklı tartıştılar. Söz, kıssas ve tekerlemelerle tartıştılar. Peri padişahın üç kızının gözleri pencerede, Memo ile Zini'de durakaldı. Bu kalp aşkının ateşidir. Ee Cenab-ı Allah, Memo'ya verdiği nur-cemâli Hz. Yusuf'tan başka kimseye vermedi. Memo ile Zini'nin her birinin dörder tane nur-u meşalesi var. Sekiz tane ediyor. Memo ile Zini'nin nur-cemalinden her şey durur. O kadarki, Memo yakışıklı, Zini de güzeldir. Eee... daha birbirine çare bulamadılar. Memo:

“Bacı sen kimsin. Sana kim derler?” dedi. Zini.

“Bana Zedaların Zini'si derler. Mir'in kızı. Mir Cizre'ye reistir, baştır. Kırk tane cariyenin başıyım.”

“Ananın adı nedir?”

“Annemin adı Sultan'dır.”

“Babanın adı?”

“Mir'dir. Sana söylemişim.”

“Şehrin büyük müdür, küçük müdür?”

Şehrim büyük azametli bir şehirdir. Bilinmeyen zamanlarda, eski dönemlerde oluşmuştur. Misafir! Sen de bana kendini tanı!” dedi.

Öyle deyince yaşlar Memo'nun gözünden aktı.

“Anam, bacım! Künyemi, lakabımı anla, ismimi öğren. Bana Mehmet Emin oğlu derler, anamın adı Zeliha'dır. Ben Hankari Sülalesindeyim. Şehrim ne büyüktür, ne de küçüktür. Anam bacım, şehrim üç yüz atmış altı soydan oluşmuştur. Her caddede üç yüz atmış altı mahalle vardır. Küçük mahalle Yahudilerindir. Bin yedi yüz derebeyinin evi vardır.” dedi Zini:

“Konağın?” Memo:

“Konoğımı sorma, sabah olunca görürsün. *(Bilmiyordu ki ne olacak)* Otuz iki kattır. Pompa ile üst kata su bağlanmıştır. Sol tarafımda hocaların, alimlerin temiz ve Müslüman

insanların yeri vardır. Sen dinle ki; talebelerin ezanlarından, Muhammedi sestem kulakların kışkanır. Ben Cizre şehrini çok büyük olarak duymadım. Bana göre, Muğure kadar büyük değildir. Ne Şam ne Beyrut, her şehir Muğure'ye ulaşamaz. Kalk, çık, ağır, büyük konaktır burası.” dedi.

Zini düşündü; “Bu hafızasını yitirmiştir” Zini ile birbirlerine yalvardılar. Çare bulamadılar. Zini kalktı. Düşündü; “Allah’ım namus yükü ağırdır. Hiçbir dağa, taşta vermeyesin. Sabah Cizre şehri duyarsa üç yıllık nişanım Tacdin’e haber verirler. Allah namus cehdini dağdaki taşta, kayaya çektirmesin. Bana hiçbir kelime, konuşma söyletmez. Sonra da kıyma yapar köpeklerin önüne atar. Babam , anam, şerefimiz, Cizre şehrinde ayak altı olursun”

Zini söyledi :

“Daha sabah olmadan, yiğit, kumarbaz, hovarda, kalk çık, Büyük saraydır burası. Lanet şeytan seni kandırmış. Kusurumu ayağının altına al. Sen güvenmişsin, elini malın ve paranın üstüne koymuşsun” Memo:

“Bacı kalk kalk. Çağır yardımcılarını gelsinler. Ben bilirim ki, burası senin yerin değildir. Çağır gelsinler.”

Zini “Dişi Kurt” diye bir defa seslendi. Bir şey belli olmadı. Memo:

“Yine seslen” dedi.

Zini ikinci kez “Dişi kurt” dedi. Memo:

“Üçüncü kez de seslen.” Dedi.

Zini seslenmeyince, Memo bağırdı:

“Kırk tane cariyenin hatunu, adın Dişi Kurttur. Zini seni çağırıyor, Karşıma çıktı, sana iki kelime söyleyeyim.”

Dişi Kurt nerdeEee..., Dişi Kurt taa Cizre şehrinde. Burası Muğure Şehridir.

Zini'nin benzi kar beneği gibi oldu. Söyledi:

“Tamam kalk kalk. Biri seni kandırmış. Sen parayla kırk cariyemi kaldırmışsın ve Dişi Kurt'la beraber bağlamışsın. Beni bahr-ı denize de atsan, yine beni karaya atar. Malı mülkü olanın evi yansın. Sen de bir defa hizmetçini çağır.”

Memo yanından yavaşça bağırdı. Zini gibi avazı çıktığı kadar bağırmadı.

(*Kadınların dili zaten fesattır.*) Memo yanından:

“Bismillah, Dengihe, Rengihe, Kengiho.”

Hizmetçileri koşup, kapının önüne geldiler.

“Buyur, gözlerin aydınlığı! Emrin nedir? İki gözün bâşım üstüne!”

(*Ee Memo artık ne desin?*) Söyledi:

“Sen deniz atının yemini verdin mi?”

(*Bunlar önceden tembihlenmiş insanlar*) Dengin:

“Yat ağa yat. Kusurumu ayağının altına al. Sen rüya mı gördün? Saat ona geliyor iki gözüm önüme aksın ki, ne zamandan beri Deniz Atı’nın yemini vermişim. O hayvan aç kalırsa. Bir ayağını yere vurursa, Muğure şehri beşik gibi sallanır.”

Memo Zini’ye baktı. Zini:

(*Kadınların fesadı çoktur.*)

“Kalk, kalk, düzenbaz, kumarbaz, sen bunların hepsini parayla, malla bağlamışsın. Cariyelerimi hep rüşvetle, büyük parayla bağlamışsın. Kalk çık büyük konağımdan. Paranın evi yansın. Para; kapıyı da dağı da taşı da yumuşatır. Kalk çık. Beni Deli Hasan’ı, Tacdin’i, iki gözüm Cako’yu çağırmak zorunda bırakma” dedi. Memo:

“Yeter bacı. Tartışmaya çare bulamayız. Yat yat, Allah’ın emri birdir, iki olmaz.”

Zini:

“Ne var, ne oldu?” dedi.

Memo elini kılıcına attı, çekti. Sivri ucunu kendi tarafına, kabzasını Zini’ye doğru çevirdi. Söyledi:

“Bacı sen birine bir-iki adımlık arkadaş olursan. O aç, sen de açsın, elinize de yarım ekmek geçerse, eğer o kişi bölüşürken büyük olan payı alırsa, sen de o insana arkadaşlık yaparsan, namusundan şüphe ederim. Eğer tam yarılarsa yat, o seninle bacı, kardeş gibidir. Ben sivri ucu göğsümün altına dayadım. Kabza senden tarafta. Eğer kımıldarsan, içkicini, kumarcını, baba ve annesinin sevgilisi, dört tane mum-u meşale sahibi, Muğure şehrinin sahibini öldürürsün. Ben Muğure şehrini, denizlerin içindeki vapurları kaybedecem. Annem Zeliha ki, beni dokuz ay karnında taşıdı. Ne torba, ne paşet, ne çuvala. Mahşer günü bunların cevabını verecem. Ben yaşlı anamın cevabını verecem. Bana şşirin, cezahil Memo, derler. Dedemin adını bana vermişler. Bana, Memo Olla, demişler. Anne-babamın ve Muğure’nin sevgilisiyim”

Zini biraz daldı; ama uykusu gelmiyor. Memo daldı; ama uyuyamıyordu. Memo şöyle döndü. Aman Allah’ım! Nur cemâl-i çoktur. Allah Teâla kimseye vermemiştir. Hz. Yusuf’tan başka kimsede bu güzellik yoktur. Hz. Osman ve Hz. Ali’ye bile vermedi. Cenab-ı Allah güzelliği üçe böldü. Bir payı Hz. Yusuf’a verdi. Bir payı Memo ile Zini’ye verdi. Bir payı da tüm yeryüzündeki insanlara ve mahlûkata verdi. Şemshan:

“Kalk” dedi. “Derdim iyice ağırlaştı, kalk, yeter, yükümü ağırlaştırmayın, kalkın gidelim” dedi.

Kardeşi de ölü mezarının toprağını tekrar bunların etrafına serpti. Bunlar uyumaya başladılar. Tam uyumadan önce. Memo Zini'ye,;

“Bacı, gel biz payamızı (*yüzüğümüzü*) birbirimize değiştirelim. Olur ya, sabaha birbirimizi görür müyüz, göremez miyiz bilmem. Ne hoca, ne alim bu Allah'tan bir iştir; ama anlayamadım. Başıma bir iş geldi; ama cin midir, peri midir anlayamadım.”

Payamları değiştirdiler. Sonra ikisi de uykuya daldı. Şemshan, İsmihan ve Gülerhan üçü de Zini'nin köşkünün altına girip, kaldırdılar. Zini'yi Cizre'ye evine götürüp, aynı yere indirdiler. Pencereden çıkıp, gittiler. Yeminleri yerine geldi.

(Gel gidelim ki, Memo sabah ne yapacak?)

Memo sabahleyin irkilerek uyandı. Baktı ki kendi dört mum-meşalesi yanıyor. Eskisi gibi şöyle etrafına baktı. Gece gördüğü köşte yoktu. Zini'de yoktu. “Ben acaba rüya mı gördüm” dedi. Hadise göre, Memo'nun aklı başında kalmadı. Az daha deli olacaktı ki, birden aklına geldi. “Biz payamımızı değiştirdik” dedi. Parmağına baktı ki, payam Zini'nin payamıdır. Üstünde yazılıdır. “Zida gilin Zini. Kırk cariyenin hatunu. Cizre şehrinde kırk cariyeye reistir ve serdardır.” Cenab-ı Allah Zini'nin nur cemalini hiçbir insana vermemiştir. Memo bu yazıyı görünce biraz teselli oldu.

Zini Cizre şehrinde uyandığında o da baktı ki kendi mum-meşalesi dört tanedir, eskiden olduğu gibi. Etrafına baktı. Memo ve mum-meşaleleri yoktu “Bu nedir, başımıza geldi” dedi. Parmağına bakmayı akıl edemedi. Zini cariyelerin başı Dişi Kurt'a seslendi. “Dişi kurt, Dişi Kurt” Dişi Kurt hemen koşarak geldi.

“Buyur hanımım, emrin nedir? Kırk cariyemle beraber emrindeyim. Senin emrin neyse söyle başımla gözüm üstüne.” dedi.

Zini başından geçenleri anlatacağı; ama bir türlü dili dönmedi. Yüzü koyun yere düştü. Onu hemen kaldırıp yatağına koydular Babası Mir'e haber verdiler. Hasan, Cako ve Tacdin'e haber verdiler. “Zini hasta” dediler. Herkes hemen geldi. “Bu hastalık hoca işi” dediler, emir verdiler: “Cizre'de sadece hoca değil, Fatiha, Subhanekeyi bilen ne kadar adam varsa, hemen gelsin.” Hepsini Zini'nin başına topladılar; “Hele bakın Zini'nin derdine kim ilaç, çare olacak” dediler.

(Eee... Zini'nin derdine kim ilaç çare olabilirki?)

Kimi dedi “cin işi” , kimi dedi “rüya görmüş, korkmuş” , kimi dedi “cin-peri işi” . Herbir ağızdan bir ses geldi Otuz üç ilahtan biri bile derman olmadı.

Yusuf Bey diye takva sahibi biri vardı Cizre'de, onu getirdiler. Sordular:

“Yaşın kaç oldu?”

“Yaşım doksan beş oldu.” dedi.

Geldi Zini'ye bakar bakmaz Yıldız nâme kitabını önüne açtı. Kitaba baktı, başını kaldırdı. Söyledi:

“Senin kızının derdi, hastalık değil, dert değil, meraz değil, vücudu sağlamdır. Fakat, kusura bakma, benim lafımı da kimseye söyleme. Ben ihtiyar adamım, kimsenin artık derdine koşamam. Senin kızın sevdalanmış, gönül vermiştir. Bu kitaba göre, başka bir şey beyan etmiyorum” dedi.

Zini gözünü kaldırdı, şöyle baktı, Bekledi ki, “Zini aşık olmuş, sevdalanmış” desinler. Yusuf Bey'de aynen Zini'nin kalbindeki kelimeyi söyledi. Hocalar kırk gün Zini'nin başında oturdular. Kur'ân okudular.

Zini'ye yedirdikleri sadece su ve sulu yemekler, o da günde üç-beş kaşıktı. Zini evin tek kızı, hiç kardeşi yok. Annesi ve babası başında beklemeye yüzlerinde benz kalmamış. Hoca ve hocalar Mîr'e çare bulacaklar. Mir'in evinde koçlar, kuzular, develer kesiliyor, kavurmalar yapılıyor. Hocalar, fakir-fukara, genç-çocuk, yaşlı-ihtiyar, çingene, herkes Zini'nin hastalığının hayrına keyfine bakıyorlar. Ama ne çare, çere bulunmuyor. Cizre şehrinde kimin yüzüne baksan ağlıyor, nerdeyse taşlar, ağaçlar ağlayacak.

Hele Zini'yi orada bırakalım, gidelim Memo'nun diyarına:

Memo Dengin'e selendi:

“Dengin” Dengin geldi “Ağam Deniz Atı Baze Rahman'ın yemini verdim” dedi.

Kuşluk vaktiydi. Giyindi, hocaların yanına gidecek Memo kapıyı açıp çıkınca, sanıyordu ki Zini arkasındadır geliyor, ardına baka baka gidiyor. Adamları birbirine dediler ki:

“Yahu Memo bu hale hiç gelememişti. Hiç yürürken arkasına bakmazdı. Bu neden arkasına bakıyor?”.

Memo'nun sıfatı değişmişti. Beni benzi atmıştı. Memo'nun suratında hiçbir aşk, şehvet, dünya hevesi yoktur. Memo adamların önünde imamlığa durdu. Memo Fatihayı okudu, Subhanekeyi okumadı; Subhanekeyi okudu, Ettehiyatı unuttu, okumadı. Baktılar ki, Memo'da tuhaf bir değişiklik var. Memo eve kapandı. Millet birbirine; “Yahu Memo'yu çoktandır çarşıda pazarda göremiyoruz” deyip Memo'nun yanına gittiler. Memo'nun nur-cemali o kadar güzeldi ki, yanında oturanın aklına ne yemek, ne de su gelir. Cenab-ı Allah Memo'ya verdiği cemali kimseye vermemiştir. Kimseye derdini anlatmıyordu. Zeliha anası baktı ki oğlu günbegün zayıflıyor, düşünceli dertli olduğunu bildi. Oğlunun yanına geldi söyledi:

“Oğul nedir bu halin ? Ne oluyor sana?” Memo:

“Ana, kusurumu ayağının altına al. Dokuz ay emeğini bana helal et. Sütünü de helal et, bir gün dört duvar arasına girdiğimde, beni toprağa gömülmüş gördüğünde, başımda hocalar talkim verdiği zaman sendin ricam atalık, analık, babalık hakkını bana helal et” Zeliha:

“Oğlum sana ne oldu, niye böyle söylersin?” Memo:

“Ana başımı ağrıtmayam, seni yormayam. Benim başıma geleni Allah kimsenin başına vermesin. Yüreğime bir ateş girmiş, yanıyor. Ben sevdalandım, aşığım anam.” Zeliha:

“Kime?”

“Ona rüyamda gördüm”

“Oğlum ben kim ise, neredeyse, Muğure Şehrinin tapusu ve başımla beraber sana kurban ederim. Senin bahtın yerine gelsin, beni sana kurban etsinler. Beni kessinler, denize atsınlar, balıklara yem etsinler”

“Ana! Yüreğim katran ağlıyor, ciğerim ateş gibi yanıyor. Fakat canım kalmamış, elimden bir şey gelmiyor. Bundan sonra az da gitse, çok da gitse, ne Muğure’ye serdarlık, ne de sana evlatlık yapabilirim. Sen bana ana sütünü helal at.

Yedinci gün Dengin’e seslendi.

“Atım Deniz Atı Baze Rahman’ı çıkar” dedi.

O hayvanın bir kulağı kaplan, bir kulağı aslandır. Alnında Hz. Süleyman’ın mührü var. Sağ tarafı aslan, sol tarafı kaplandır. Yazıyı bilene göğsünde de yazılıdır. Beyin, yiğidin, beylerbeyinin tabutudur. Ne denizde ne karada, ne devlette ne de şehirde, bu herhangi bir hayvanın dölü değildir. Bu denizin dölüdür. Bu mal, parayla alınmaz, imkanı yoktur. Derler ki, her ayağı o zamanı parasıyla üç yüz atmış altı keseydi.

Dengin atın heybelerini altınla doldurdu. Bu, Muğure şehrinin kapılarına çıktı. Halk anladı ki gidecek, toplandılar. Genç, ihtiyar hep birbirine sarılıp ağladılar. “Gitme” diye rica ettiler. Çok adam evladının cenazesi önüneyken bile basıp geçiyor, yine Memo’nun ayağına, eline geliyor. “Bahtına düştük” diyorlar. Anası zavallı ağlıyor. “Kurt yavrusu” gibi ağıt yakıyor.

Memo elini sağ tarafına attı. Otuz iki kapının anahtarını çıkardı. Seslendi:

“Anne gönlüm yanındadır. Allah (C.C.) bana verdiği beşer insana vermesin. Al sana otuz iki kapının anahtarı, bayramda, düğünde, sünnette bakacaksın sevgilini Muğure ademlerinin içerisinde göremezsin.”

Anahtarı anasının önüne attı. Anası yüzüstü yere yattı. Muğure şehri herkes onunla beraber yüzükoyun düştü, durdu. Şoför, tüccar, dükkancı herkes durdu. Memo atının dizginini bıraktı, üzengi vurdu, yürüdü. Seslendi:

“Ana! Senden başka ricam yok. Senden ricam mahşer günü dört duvar arasında olduğumda, benim dinime, imanıma davacı olmayasın. Sütünü helal edesin. Sesin kulağıma girsin.”

Zeliha bağırdı :

“Koyun, keçi gıdıklidir. Mahşerde; sütüm, dokuz ay karnımda taşımam, gece uykusuz kalmalarım hepsi sana helal olsun”

Memo yürüdü. Muğure'den çıktı. Cizre'ye yol aldı. Gönül aşkıyla, gece rüyasının yoluna gitti. O hayvana bindi gitti. İnsanın vatanının terk etmesi çok çetindir. Muğure'yi bitirince şöyleledi:

“Yandadır yüreğim yanındadır. Peşimde, sırtımda yoktur dayı, kardeş baba. Altımdadır bu hayvan ve bir heybe altın. Bana arkadaşlık edecek Deniz atı Boze Rahmandır. Ana! Sana ayan olsun! Muğure şehri kimsesiz ve serdarsız kaldı. Bayram, düğün, sünnette, aşk-ı muhabbet zamanlarında oğlun, Memo için kara bağla, köşelerin ve caddelerin başında. Ne zaman çay ve kahve fincanları buhar olur, dağlar, etekleriyle beraber gülle çiçekle süslandiklerinde, sevgilin bakacaksın ki eş, dost, ahbap içerisinde görünmüyor. Şehir genç-yaşlı hep serdarsız kalır. İne anam inle! İnlemen ta Cizre'de kulağıma gelsin. Öyle inle ki; gece rüyamda anam Zeliha'yı göreyim. Ben, dokuz ayını, o bakmalarını, sağ ve sol koluna almalarını, uykusuz kaldığın geceleri hepsini bir kenara verdim. Ben Mehmet Emin oğlu Memo Olla. Düştüm bir gece rüyasının peşine”

Yola düştü. Cizre'nin yakınına yaklaştı. Cizre'nin şartı olan Fırat nehrine vardı. Cizre şartı derler oraya, büyük bir şarttır, Fırat'tır. Düşündü; “Ya Rabbi! Ben garibim, yol bilmiyorum, kimden sorayım. Ne çoban, ne yolcu, ne in, ne de cin var. Birini görsem de Fırat geçidini sorsam.” Fırat durmuş gibi duruyordu. Kendisi de gariptir.

Memo orda düşünce dursun, biz “Bake-Havan” var, ona bakalım. Cizre şehrinde O'na “Şeytan” derler. Hem Mir'e arkadaşdır; ama ne hizmetkârlık yapar, ne de yapmaz. Ortada durur. Bake-Havan yıldız nâme kitabını açtı, baktı, Anladı ki, Memo Muğure'den çıkmış, Cizre'ye yaklaşmıştır. Kızı vardı, bir gözünden noksandı. Kızına seslendi:

“Kızım kalk, çare yok, Cizre şehrinde en iyi, en güzel kız Zini'dir. Oraya reis ve tercüman alır. Cizre'de kırk cariyeye değil, tüm gelinlere, kızlara serdardır. Kalk, kazan, testi ve çamaşırları al. Fırat kenarına in, orası kanlı göldür. Böyle böyle bir misafir geliyor. Gözün onun şahsına değince, elini ayağını öpem kendini kaybetme. O'nun, Memo'nun nur-cemâlini görmeyen bilmez ki insandır. Onun nur-cemâlini Allah(C.C.) kimseye vermedi. Kendini kaybetme, Başına bir kız, gelin perdesi al. Bu yüzüğü de parmağına al. Gelince bağır. O bir çoban, yolcu birini arıyor. Sorar, “Geçit nerededir?” sen tam kanlı göl hizasını tarif et. Orası

büyük balıklarla doludur. Okyanus gibidir. Bağır, “Gece rüyası! Misafirim, gece rüyam olan misafirim.” O sana soracak “Sen beni nereden tanıyorsun?” Baktın ki çok tereddüt ediyor. O temiz ve takvalı biridir. Bazı şeyleri bilir. Seslen; “Muğure reisi! Sen Memo’sun. Hankarilerin torunusun. Sen burda gel, su atın dizine bilge gelmez.” Soracak; “Sen beni nereden tanıyorsun?” De ki: “Muğure’de sana misafir oldum. Senin dört, benim de dört tane mum-u meşâlem var, sekiz tane etti. Cuma gecesi sana misafir oldum. Seslendim. “Dengin” dedin seninki doğru çıktı. Benim ki yalan çıktı. Ben de kırk cariye ve başı Dişi Kurt’a seslendim, kimse gelmedi. Senin sesine Dengin geldi. Yine ben sana demedim ki; sen içkicisin, şarapçısın, para zoruyla bunları yapıyorsun.” Sen bunları dersin; Memo gevşer. Erkeklerin huyu böyledir. Sen iki laf daha böyle söylersen, hemen atına üzengi verir, kendini Fırat’a verir. Altındaki hayvan bahr-ı denizin dölüdür. Hayvan kurtulur. Ama Memo sırtında boğulur. At kurtulur bahr-ı deniz dölüdür. O parayla, malla satılmaz. Kızım Memo ölür. O atı benim elime bir geçir, baban Cizre’de onu malla, parayla tartar. Muğure ve Cizre gelse, tüm mallarını getirseler, yine o hayvanın değerini ödemeyemezler. Cizre şehrinde o yedi sülalemize de yeter” dedi.

Şeytanın kızı kalktı. Onun adı da Lifehan’dır. Teştini, leğenini, kazanını aldı. Şeytan; “Adım Zini’dir, de. Deki; Bana Zedoların Zini’si derler. Mîr kızı, üç amca oğlunun amca kızıyım. Amca oğullarım; büyüğü Deli Hasan, kahramandır, insanların kellesini kuzu, gıdık gibi keser. Diğer amca oğlu Tacdin’den üç yıldır ki bu nişan yüzüğü parmağımdadır. Davulla, aşkla, sazanla, zurnayla nişanım oldu Diğeri küçüğüdür. Adı Cako’dur. Kardeşlerin küçüğüdür. Dağların şahinidir. Nasıl ki, bir şahin bağırdığında keklikler saklanır, O da bağırdığında insanlar saklanır. Cizre’yi eline almış. Memo bundan sonra kendisine Fırat’a verir. İnşallah Memo ölür. At bize kalır. Zini de Cizre’de kalır. Benimde dışlığım çıkar.” dedi. Lanet şeytanın dediğini kızı yaptı. Kazanını, teştini aldı. Cizre şartının önüne geldi. Kazanını kurdu. Ateş verdi, durmanı göğe yükseldi. Bin kere lanet şeytana. Şöyle baktı ki saat on bire geliyor. Baktıki güneş tutulur gibi, Memo’nun Cemali, güneş ışığını bastırması. Memo görüldüğünde Lifehan’ın gözünün değdiği insana benzemiyor. Elini göğsüne verdi. Sanki yedi aylık çocuk doğacak gibi, sancı girdi göğsüne, o kadarki ciğeri yandı. Kıyamadı ki kanlı gölü göstere. Düşündü ki; “Bu kurtulursa, ben Zini’yim derim. Beni atın tekeline atar. Muğure şehrine götürür. Ben Zini gibi değilsem de, güzelim”

Memo yaklaştı, baktı ki bir duman nehrin karşısında kalkıyor. Geldi o hizada durdu. Baktı ki bir kadın çamaşır yıkıyor, duman göğe çıkıyor. Ayağa kalkınca kıymazsın ki bakasın. Düşündü; “Valla, Zini benim yanımda hiç ayağa kalmadı. Boyunu göremedim. Bedeni benziyor gibi” ama bildi ki Zini değildir. Seslendi:

“Anam, bacım kalbim yanımdadır. Kusurumu ayağının altına al. Bizim Hankarilerin adaletinde yoktur, biz kadınlara erkek selamı vermeyiz. Onlara soru sormayız ve kıssas yapmayız. Ama insan dara düşerse denize düşün insan eline ne geçerse ona sarılır. Anam, bacım kimse yok. Ne çoban ne yolcu nede sığır sürücüsü yok. Kardeşinin kusuruna ayağının altına al. Sen bana ana-babadan bacısın. Bana göster, Cizre şartının geçidi, davarlarını, sığırların geçtiği geçit nerededir? Derdim çetindir, yüküm ağırdır. Sanki kuzgun ateş ciğerimde yakılmıştır. Bu on yedi gündür kolum kanadım kırılmıştır. Sırtımda kardeş, amca, dayı, baba kimsenin sesi gelmez bana. Kardeş tez bu altındaki altın dolu heybedir. Zehir koyayım dünya malına ki, derdime derman değildir. Bana ölüme kadar arkadaş olan Deniz atı Baze Rahman’ımdır. Bu hayvanın altında Hz. Süleyman’ın mührü vardır. Göğsünde yazılıdır; Yiğitlerin, aslanların tabutu sağ tarafı aslandır, sol tarafı kaplandır. Bir gün başım daralsa, bir savaşta, cenkte yaralansam, ben kendimi bu hayvanın sırtına atsam, benim görevimi Muğure’de yaşlı anam Zeliha’ya teslim eder” dedi.

Kız seslendi:

“Sen niye bana anam, bacım diyorsun?”

“Ya kim diyeyim?”

“De ki gece rüyam.”

Memo düşündü : “Gece rüyam Zini’ydi. İsmi yanımda, o da bana ismini söyledi. Ben de ona ismini söyledim.” Seslendi:

“Bacım gönlüm yanımdadır. O eksikten duyduğuma göre, Allah’ın ve peygamberin kavli hariç, sana gerdeğe gelmeyinceye kadar, sen bana babadan-anadan bacısın. Anam, bacım! Sen ne biliyorsun ki ben senin gece rüyanım?” Kız:

“Yanımdadır gönlüm yanımdadır. Sana derler ki, deniz atının şoförü, Mehmet Emin oğlu, Hankari torunu. Bana da derler ki, Zedoların Zini’si. Mir kızı, anam Sultan’dır. Ben üç amca oğlunun amaca kızıyım. Bir evin tek kızıyım. İlk amca oğlum Deli Hasan, kahramandır. İnsanların kellesini kuzu, gıdık kellesi gibi kesir. Diğer amca oğullum Tacdin’dır. Üç yılki nisan yüzüğü parmağımdadır. Davulla, aşkla, sazanla nişanım oldu. Diğerleri Cako’dur. Kardeşlerin küçüğüdür. Dağların şahinidir. Şahin bağırdığında kekliklerin saklandığı gibi insanlar ondan kaçır. Cizre’yi eline almış” dedi.

Memo düşündü; “Bu sözler, Zini’nin sözleridir.”

O dedi, o dedi. O çok söyledi, o da söyledi. Neyse böyle gitti.

Allah’tan başka kimse bilmez ki, Allah’tan bir vahiy geldi. Bir sinek vızıltısı gibi ses geldi. Ses dedi ki: “Ona de ki; Eğer sen Zini isen perdeyi yüzünden kaldır.” Memo seslendi:

“Bacı lafların doğrudur. Eğer sen Zini isen, yüzündeki perdeyi kaldır.” dedi. Kız:

“Gece rüyam kalbim yanındadır. Ben kırk cariye'nin hanımıyım. Dişi Kurt baştır. Ben bunlardan gizli buraya geldim. Ben buraya çamaşır yıkamaya gelecek kadar değilim gönül aşkımın hatırına buraya geldim, yüzümü açarsam evimi yıkarsın. Atına üzengi verir, kendini Fırat'a verirsın, boğulursun. Atın kurtulur; ama sen balıklara kıymalık et olursun. Emeğim boşa gider” dedi.

Memo “Bismillah, Allahu Ekber” dedi, atına üzengi verdi. Hayvan ön ayakları suya değince, hayvana beyan oldu ki orası derindir, kanlı göldür. Geri geldi. Geri gelince, Memo kızdı. Yine üzengi verdi. At başını kaldırdı, silkelendi. Memo baktı ki, atın sağ yanında üzengi tarafında iki damarından kan geliyor. Kan Memo'nun kürküne sıçradı ki, katiplerin imzası gibiydi. Memo'nun gözünden yaşlar geldi.

(Hocaların, alimlerin dediğine göre, Allah herşeyi görür, herşeyi bilir, herşeye beyandır.)

O zaman Memo'ya Allah, Hz.Hızır'ı gönderdi. Hz. Hızır, günah ve sevapların sahibidir. Geldi, Memo'ya; “Esselamü aleykum” dedi.

Memo baktıki şimdiye kadar böyle birini görmemişti. Ak sakallı , başında birtaç suratından nur akıyor, yüzüne bakmaya kıyamazsın. Memo düşündü; “Benim atımın önünde duruna, ben hep atın sırtından aşağıda eğilirim. Maşallar ne boy var. Minare gibi. Ben ona alttan bakıyorum” Sordu:

“Amca şimdiye kadar seni görmedim, nerdeydin?” Hz.Hızır:

“Beni sormada, atını buraya sürme. Buradan geçit yok. Sana açmam, sen gönlünün aşkına tutulmuşsun. Senden sonra boynu bükük olan Zeliha anandır. Sen Muğure Şehrini yüzükoyun bırakmışsın.” Dedi.

Elini uzattı. “Şuradan geç!” diye gösterdi. Memo baktı ki kayboldu. Kız karşıdan yine bağırdı:

“Allah kimsenin emeğini iki paraya götürmeye, ben sana diyorum ben Zini'yim, sen diyorsun yok. Allah sana gösterdi. Sen gelme, ben geleyim, boğulayım da, balıklara, yılanlara yem olayım. Sen de Muğure'ye eli boş dönesin” Memo :

“Bu doğrudur” dedi. Yine atına üzengi verdi ki oradan geçsin Rivayete göre üç sefer Hz. Hızır gelip kendine yol gösterdi. Memo ediyor ki gitsin, Allah'ın kararıyla Hz. Hızır gelip bırakmıyor. Dördüncü defa olunca; *(Hz.Hızır'a ayan-beyandır. Ne ekersen, onu biçersin. Şeytan Bako neyse kızı da odur. Bunu kandıracak)* Hz.Hızır:

“Bırak, bırak cahilim! Deniz atının dizginini bırak” dedi.

Hz. Hızır eliyle Deniz Atının dizgininden tuttu, getirdi. Koyunların kuzuların geçtiği yere getirdi. “Buradan geç” dedi. Oraya gelince. Memo ata üzengi vermeden at kendi girdi,

geçti. Karşıya geçti. Şeytan Bako'nun kızının hizasına geldi. Memo'nun selamına karşı kız elini bağlamış Memo:

“Bin ki tekrar geçitten dönelim. Seni Muğure'ye götürüyüm” dedi. Memo düşündü: “Allah kısmetimi ayağıma getirmiş, alıp götürüyüm” Yüce Allah insanın kalbinde ve niyetindedir. Allah oradan bir hortum rüzgarı gönderdi. Rüzgar tülün altına girdi, kızın yüzü açıldı. Çok güzeldir, şirindir. Bir gözü kördür, diğeri de noksandır. Memo baktı ki, O'nunla Zini'nin arasında dağlar kadar fark var. Memo “Bismillah Allahu Ekber” dedi, yoluna devam etti. Kız seslendi:

“Git, Allah ananla babanın gözünü kör ede. Git git. Baban senin önünde bekliyor. Cizre şehrinin şeytanıdır. İki paralık insandır.”dedi .

Bu esnada Şeytan Bako yıldız nâmeğe baktı. Gördü ki, kız başaramadı. Allah için, ne Elhamı ne de Süphanı bilmez. Ne dini vardır, ne de iman. Her şeyi yanında hazırlamış. Yeşil, kırmızı bir kavuk başına bağlamış, yıldız nâme torbasını koltuğuna aldı. Şeytanı daha önce görmemiş olun. (*Tövbe tövbe!*) Der ki; sanki Hz.Hızır'ın kendisidir. Bir eline bir geyik derisi aldı, öbür eline de doksan dokuzlu tespini. Önceden hazır. Yola koyuldu. Cizre şehrine giriş üç yoldandır. O yolların başına tuttu, bekledi. Bilmedi ki kible hangi taraftadır. Ağzını verdi, doğru batıya, geyik derisi seccadeyi indirdi. Kürkü başına çekti. Kürkün boş kolundan yola bakıyor, başını sallıyor, tespih çekiyor. “Ya Rabbi bu Memo ile Zini'nin muradı yerine gelmesin” diyor.

Memo'da yalvarıyor ki; “Allah'ım sen Müslüman, ehl-i iman birine misafir edesin. Ben sorayım kendisine, Cizre'nin içkisini, şarapçısını, yaramazı, soytarısı kimlerdir, bana söyler.”

Laf söyleme ile bitmez Memo dürbünü aldı. Atın iki kulağının arkasından baktı ki; üç yolun birleştiği noktada aksakallı bir amca, sakalı göğsüne değıyor. Dersin ki, bu adam doğdu, doğal Allah'ın emrindedir. Günah işlememiştir. Sınır görmemiştir. Hz. Cebrail kendi eliyle buraya indirmiştir. Üstünde nur-nazar var, Müslüman biridir. Hangi aktar iyi ise gitmiş iyi koku almış, daha bir km uzaklıktan bu mis kokular geliyor. Dersin ki; bu bir evliyadır.

Memo baktı ki, başını sallıyor, tespih çekiyor, Memo derin bir of çekti. Orada anasını unuttu. Düşündü; “Ben şimdi buna Allah'ın selamını veririm. O da Hz. Rasulullah'ın merhabasını der. Ben ona bu şehrin şarapçı, içkici, yaramazını sorarım. Ya Mir'in, ya da Deli Hasan'ın evini sorarım, giderim. Zini bana demişti ki; Deli Hasan amca oğullarının büyüğüdür. Giderim, onun evinde ayağına kapanırım. Heybemdeki altınları, mecdiyeleri veririm. Olmazsa deniz atının diğeri eline veririm. Yaşlı anam Zeliha'yı alır şehri teslim ederim. Zini ile beraber gezerim, dağı, şehri, köyü, kasabayı.”

Yaklaştı. Yaklaşınca. Memo deniz atının dizginini sol eline aldı. Sağ eline iki kaşının arasına aldı. Seslendi:

“Amca! Senin dindarlığına doyamadım. Esselamu Aleyküm, vaktin hayırlı olsun” dedi.

Şeytan hiç kekelemeden:

(*Önceden şeytandır ha!*)

“Kalbim yanındadır, sevgilim yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Bugün üç gün, üç gecedir, ağzıma, dişimin arasına çeşme suyu girmemiştir. Öküz emeği, ekmeğin için ne de yemek girmemiştir ağzıma. Karagözlerim Kur’an üzerindedir. Gözlerim uyuştur. Aç ve susuzum. Dizlerim uyuştur. Gözlerim uyuştur. Aç ve susuzum. Kanım dibe kadar inmiştir. Senin yaşlı anan Zeliha’nın hatırına dedim ki; Memo gelir, Cizre’ye geçer. Cizreliler, Deli Hasan hepsi kasap gibidirler. Baba oğullarıdır. Anan sonra der ki; sen kocam Mehmet Emin’e kardeştin, niye kendine misafir etmedin? Ben ona üzülüyorum. Buyur, bana misafir ol” dedi.

Ayağa Kaltı, söyledi:

“Misafirin kıymetini bilmeyen, dört mezhepten dışarıdır. Müslümanlığın m’sini bilmez. Sen gelmişsin, her bastığın adımla, gözümün içine basmışsın. Benim yaşım seksen-seksen beş, senin yaşın on sekiz-on dokuzdur. Ben seni baba kardeş, ana, evlat, ecdadım yerine vermişim. Ayağının altına köleyim. Senin hatırın değildir. Bu senin rahmetli babanın ve Muğure köşe başlarında boynu bükük annenin hatırı içindir: Memo:

“Ama! Sen babamı nereden bilirsin?” Şeytan:

“Oğul o soruyu sorma. Sen sus, ben söyleyem. Sen benim kadar, kendi künyeni bilmezsin” Memo:

“Söyle amca”

“Babanın adı Mehmet Emin değil midir?”

“Evet”

“Ananın adı da Zeliha değil midir?”

“Evet”

“Zeliha Kurişan Beylerinin kızı değil midir? Muğure şehri de ne büyüktür, ne de küçüktür. Denizlerin üzerindedir. Üç yüz atmış altı cadde içerisindedir. Küçük caddesi Yahudi mahallesidir. Bin yedi yüz ailesi vardır. Hankari Konağı da otuz iki kat değil midir? Aslanları kapının önünde bağlıdır. Biri yanlışlıkla gidecek olursa, onların sesinden Hankari Konağı sallanır”

Memo düşündü: “benim işim zor” Memo’nun önüne doğru geldi.

(*Rabb-il Alem'in kalplerin sarrafıdır*)

Memo baktı. Gördü ki; ne tespih çekiyor ne de yerinde bıraktığı abdest testisi umurunda değil. Memo orada şüphelendi. Düşündü; “İbriğine sahip olmayan insan doğru değildir. (*Hadiste vardır*) Bunlar kaç yıldır arkadaşlar. O ibrik onun hâyâsını gördü. Ona saygı duymalıdır. O ibriğini bile yerinde bırakıyorsa, Müslüman değildir. Allah bilir, bu Şeytan Bake Havan’dır.” Yakınlaşınca da deniz atı Boze Rahman’a ayan-beyan oldu. Gördü. Arkasına başını çevirip, Memo’ya baktı. Deniz atının gözlerinden yaşlar akıyordu, taşların üzerine düşüyordu. Memo anladı. Seslendi:

“Amca! Kalbim yanındadır. Sen de ne din vardır, ne ve iman. Allah bilir, sen yıldız nâme kitabına bakmışsındır. Sen ne biliyorsun ben gelecekte, sana misafir olacam. Sen böyle üç gün üçü gecedir. Yemeksiz, aşsız beklersin. Kendisine ayan-beyan olan tek insan, Hz. Rasululah, Hz. Muhammed (S.A.V.)’dir. O Ümmet-i Muhammed’in şefaataçisidir. Sen ne bilirsin?” Şeytan:

“Ben bilirim”

“Kalbim yanındadır. Sen sakalları da bırakmışsın. (Altından sakallarının altına elini verdi.) Söyledi:

“Her bir kılın altında bir şeytan yatıyor. Sende ne din ne imandır.”

Şeytanın benzi ölü benzine döndü Dedi :

“Haydi haydi! Varsın ben şeytan olayım. İnsan ne kadar, işlere sabrederse, o kadar imanlıdır. Gel ben seni kendime misafir edeyim de, sonra Zeliha beni kınamasın.”

“Amca yok, o kınama sana yapılmaz. Allahu Teala alınma yazmıştır ki, ben bir daha yaşlı anamı görmeyeyim. Ben Muğure şehrinde çıktığım anda bildim ki, annem beni hep cadde ve köşelerde bekleyecektir. Amca bırak”

“Oğul ben seni bırakamam. Misafirin kıymetini bilmeyen adam dört mezhepten de çıkar. Zaten Müslümanlıktan da çıkmış olur.” dedi.

O dedi, o dedi, Memo anladı ki bu adama çare yok. “Bismillah” dedi. Atına üzenği verdi. Bir iki metre gitmeden, amca yere düştü, cebendin bir şişe yere düştü. Anladı ki bu Müslüman temiz biri değildir. Şeytan da bildi ki Memo anladı. Memo amcanın içkisi, yalancı biri olduğunu görünce atına üzenği verdi. Sür ha sür.

Memo Cizre şehrinin caddesine girdi. Gariplik vatanı idi. Memo garipti, bilmiyordu. “Bu caddeden mi buradan mı gideyim” derken çare bulamadı. O dolaşayım, gidip-geleyim derken, Şeytan ona yetişti. Karşısına çıktı. Gitti. Yaramazların, içkicilerin, kumarbazların içerisine girdi. Memo Şeytana yaklaştı. Bir, iki, on değil ki, hepsi şeytanın etrafına geçtiler. Şeytan seslendi:

“Hepinizin bahtına düştüm. Alın balta, silah, hançer, kılıç, kurşun. Gelen ana-baba sürgünü Memo Alle’dir. Muğure şehrinin sahibidir. Bahtınıza düştüm ki, siz Memo ile Zini’nin ellerini birleştirmeyin. Deniz atının da yularını alın, bana verin ki, ben hepinizi zengin edeyim.”

Memo’nun etrafını sardılar. Memo bilmedi ki nereye gitsin.

(Sen şimdi yabancı olsan, kendini Malatya’ya bıraksan, nerede kaçacağını bilir misin? İşte Memo da bilemedi.)

Memo’yu hayvan pazarına götürdüler. Hepsi orada, buradan derken, Memo bir baktı ki tüm etrafını sarmışlar. Herkes bir taraftan bağırıyor; “o atı vermez misin?” diyorlar. Bazısı cambaz, bazısı dolandırıcı, bazısı yalancı. Memo’nun aklı başından gitti. Memo artık anasını da diğer şeyleri de unuttu. Memo büyük ve ağır bir düşünceye girdi. Hepsinin gözü Memo’nun üzerinde bekliyorlardı. Güneş batsın ki, Memo’ya cephanesini ve kurşun atarlar *(Allah kalplerin sahibidir)* Memo çok düşündü. Eee... artık ne yapsın?

“Gri şalvarlı Mustafa” vardı. Cizre şehrindeydi.

(Eski insanların hepsinin künyesi, lakabı belliydi. Buna da Gri şalvarlı Mustafa derlerdi)

Gri şalvarlı Mustafa cambazların, tacirlerin başıdır. Yedi sığırın *(canbusun)* derisini filoz altını ile dondurmuş. Balkonda oturuyordu. Baktı ki; şehir çalkalanıyor. Düşündü; “Bu Cizre şehrindekiler, biri ekmeğini getirirdi, biri hayvanını getirirdi. Hepsi karışmış, giden gelmiyor ki, sorayım. Bu şehre ne oluyor. Karısına seslendi:

“Ben bu Cizre şehrine ineyim. Dişikurt mezadına *(hayvan satılan yere)* doğru ineyim. Olmaya ki, birileri Cizre’ye savaş açmış olsun. Böyle bir şey olsaydı, kılıç cenk olsaydı, cariyeler amca oğullarını çağırırlardı. Deli Hasan, Tacdin, Cako gelirdi. Eğer ki para, mal işi olsaydı bana haber verirlerdi. Benden zengini burada yoktur. Bu nedir? Gidip bakayım.”

Kalkıp gitti. Zaman ikindiye geçmişti. Paltosu omzundaydı. Mezada baktı ne baksın. Bir ana-baba sevgilisi durmuş. Allah (C.C.) bu atın üzerindeki yiğide verdiği cemali kimseye vermemiş. Gri şalvarlı Mustafa’da renk gitti. “Ya Rabbi! Ben bunun ismini ne kitaplarda duydum, ne de alimlerden işittim. Allah bunu bize gönderdi.” dedi kendi malını zenginliğini unuttu. O Gri şalvarlı Mustafa idi.

(Allah (C.C.) insanı helal kişiye denk getirsin)

Memo O’nu görünce; *(sarraf altını bilir)* bildi ki o Müslüman’dır. Yaklaşınca baktı ki gözleri yaşlıdır. Mustafa gelip Deniz atının dizgininden tuttu. Söyledi:

“Sevgili! Sen gelmişsin, her adımın baş göz üstüne. Amcana misafir olmuşsun. Burası Müslüman, evliya, doğru insan caddesi değildir. Bu cadde yaramaz. Soyтары, kumarcı, fitnecilerin caddesidir” Memo:

“Amca ben artık bir şey yapamadım. Lakabımı, künyeni oku ki, ben senin kim olduğumu bileyim. Sen kimsin ? Cizre şartlarından bu yana iki tufana rast geldim. Bu üçüncü olmasın.”

Mustafa bildi ki Memo çok daralmış. Söyledi:

“Ana-baba sevgilisi! Dinle ki, sana künyemi okuyayım. Bana Giri Şalvarlı Mustafa derler. Cizre’nin lorduyum. Ben de ne evlat ne de uşak yoktur. Malım deniz derya gibi çoktur. Bir ülke bana başkaldıramaz, değil ki bir şehir. Sadece ecnebi şehri tek bir yer bana baş kaldırabilir.” Memo:

“Orası neresidir?”

“Oraya derler ki, Muğure Şehri. Şimdi de sen kendini tanı. Sen kimsin?”

“Amca bana derler Mehmet Emin oğlu, Hankari torunu. Anamın adı Zeliha’dır. Muğure şehrini bugün on yedi-ons ekiz gündür yüzükoyun bıraktım. Annemin boynu büküktür. Bana Memo Alle derler”

“Oğul! Derdin mal, mülk para ise ben malımı, üzerine şehri de veririm. Nikâhıma yemin ederim ki, veririm. Hanımımından başka kimse yok. İkimizin de başı yoluna kurban olsun. Ama, derdin ecnebi ülkelerinin derdi, davası ise senin hatırın için Celalilerin yanına giderim. Celaliler üç kardeşirler. Deli Hasan, Tacdin, Cako. Yedi yıldır konuşmuyoruz, aramızda top tüfek vardır. Hatırın için bu başımı onların ayağının altına veririm. Derim ki; “Beni Memo’ya bir keçi gibi kurban edin. Derdini giderin. Şerefini minarelere çıkarın. Onu yaşlı anasına geri gönderin! Kuzum eğer derdin gönül aşkıysa kolum kanadım buna kırıktır. Ben Cizre şehrini kaldırırım. Kevser çeşmesi havuzuna, merasim gibi, sıralı bir şekilde, on beş, yirmi, yirmi beş, otuz yaşlarındaki tüm gelin ve kızları sıralarım. Hepsini önünden geçiririm. Sen amcanın penceresinden bakarsın. Hangisi sana uyarsa, O’nu ve Cizre tapusunu ben ve eşim senin hatırına kurban ederiz. Seni evlendiririm. Gelini deniz atının üzerine atarım. Seni Muğure’ye yaşlı anan Zeliha’ya teslim ederim. Düğünü davulla, zurnayla yaparım. Geri dönerim. Ben ve eşim senin hatırın için dilenci torbasını boynumuza takar, çalışırız. Kısmetimiz elbet bitmez. Eğer bundan başka bir şey derdine derman değilse, havuzumuzda bir şey kalmadı.”

(Kimisi burada der ki, önce Şeytan Memo’yu kandırır ve önce Şeytan Memo’yu misafir eder. Ama, benim hocalarımın duyduğum böyledir)

Mustafa atın dizgininden çekti. Memo'yu evine götürdü. Kapının önüne götürünce karısı çıktı. Karısı görünce:

“Rabb-il Alemin bu bir nurdur. Bunun gibisini görmedim” ded:

“Beni misafirliğe bırakma benim yüzümden bu gece seni, barut, top ateşiyle yakarlar.”

Mustafa düşündü : “Valla doğrudur. Gece olunca beni ve misafirimi yakarlar, başa çıkamam” söyledi:

“Öyleyse seni kime misafir edem? Kime güvenirsin? Benle karımın başı gitsin. Malımdan gitsin. Söyle” Memo:

“Yok, ben derdimi sana anlatayım”

O an hıçkırarak ağladı. Gece rüyasını baştan sona kadar Mustafa'ya anlattı. Mustafa :

“Kime misafir olacaksın?” Memo:

“Şehrin serdari kimdir? Şeytan ve tüm kötüler, bu silah sahiplerinden kimden korkarlar?”

“Onlar Celalilerin üç oğlundan, üç kardeşten korkarlar. Deli Hasan, Tacdin ve Caku.

“Öyleyse beni onlara misafir et. Bunlar kimdir?”

“Bunlar, Zini'nin amca oğullarıdır.”

Zini deyince Memo'nun yüreğine güneş doğdu.

(Allah (C.C.) kimseyi yüreğinde hasretle toprağa götürmeye! Kimsenin demini yarım komaya.) Memo:

“Haydi gidelim”

Mustafa Memo'nun atının dizgininde tuttu. Doğru Celalilerin evine gittiler. Eve yaklaşınca, Mustafa döndü, söyledi:

“Misafirim! Kalbim yanındadır. Kolum kanadım kırıktır. Senin hatırına, gece misafirliğine başım kurbandır. Misafir kıymeti bilmeyen Müslüman değildir. Yedi yıldır Celalilerle düşmanız. Aramızda top, tüfek vardır Aklına bir şey gelmesin. Celali oğulları seni misafir etsinler. Ben onlarla sana kölelik yaparım. Seni Muğure şehrine yolcu edinceye kadar, dinime, nikâhıma olsun ki, evime dönme.”

Aldı, götürdü. Konak önünde durdu. Artık gece olmuştur Gri Salvarlı Musto bağırdı:

(Düşmana yüzü soğuktu.)

“Deli Hasan! Kalbim yandadır. Coşkun ateş kalbimde yana. Demeki Musto bizden kormuş, bizi çağırıyor, kardeş gibi çağırıyor. Gece misafirimin hatırına başım size kurbandır. Gelin misafirimi götürün. Bu gece misafir edin. Yedi yıldır toplu, tüfekli düşmanız, hiçbirinize minnet etmem. Malım derya deniz gibi çoktur, denize döksem, karaya çıkar. Ben

sizden korkmadım. Gece misafirimin hatırına başım size kurban olsun. Yedi yıllık düşmanlığı unuttum. Yaşım yetmiş-yetmiş beştir. Siz otuz-otuz beş yaşındasınız. Siz bana baba kardeşisiniz.”

Siti, Deli Hasan'ın karısı, Zini'nin bacası idi. Bağırıldı:

“Hasan, kalk, ben şaşırmadı isem bu Gri Şalvarlı Mustafa'nın sesidir” dedi. Hasan :

“Mustafa yedi yıllık düşmanımızdır. Nasıl gelsin? Biz birbirimize kurşun eritiyoruz! dedi.

Mustafa iki defa seslendi. Üçüncü sesinde Deli Hasan duydu ve sesi tanıdı. Düşündü; “Ya bir ülke bize savaş açmıştır ya da mezata bir ülkenin tapusunu atmışlardır, gücü yetmemiştir. Biz birbirimize düşmanız; ama yabancıya karşı yine akrabayız, dostuz, Cizreliyiz.”

Deli Hasan çıkacaktı. Siti pencereden baktı.

(Kadınlar biraz sabırsız olurlar)

Baktı ve Memo'yu gördü. Memo'yu görünce aklı başından gitti, elini göğsüne koydu. Düşündü; “Benim bacımı bu hale koyan M.Emin oğlu Memo herhalde budur. Bacım bunun elinde böyle olmuştur. Eee... büyük bir nur-cemâli vardır.” Hasan gitmeden seslendi:

“Hasan kalbim yanındadır. Ben yedi yıllık karınım. Helallik hakkını ayak altına alma. Benim sana dediğimi yapmazsan, sen bana kardeşsin, ben de sana bacıyım anadan babadan” Hasan :

“Siti sen hiç böyle demezdin. Nedir?”

“Musto ayağınıza gelmiştir. Ayağınıza kapanmaz. Yaşı yetmiş-yetmiş beştir. Siz üç kardeşsiniz. Musto tektir. Evlat, uşağı yoktur. Büyük bir iş başına gelmiştir. Sen diyeceksin ki işi nedir? Çık, Allah bilir; ama bir misafir gelmiş, sizin için gelmiştir. İki evladım var. O misafir isterse evlatlarımı ayağının önünü kurban et. Mustafa'ya laf vurup O'nu küstürürsen, sen bana babadan anadan kardeşsin, nikâhıma yemin ederim”

Hasan baktı ki, olur iş değil, çıktı. Memo'nun nur cemaline gözü değince her şeyi unuttu. Altındaki deniz atına baktı. “Allah sahibine başıslasın. Ben hiçbir esnafta, ülkede görmedim. Bu nasıl bir hayvandır? Bu adamın nur-cemâli de kimseye verilmemiştir. Ya Rabbim! İnsan yedi gün yedi gece aç, susuz kalsa, büyük yemin hakkı için ne yemek nede su aklına gelmez. Ekmek hakkı için aklım başımdan gitti. Siti'nin dediği canı gönülden doğrudur.” diye düşündü. On iki merdivenden indi. Deniz atının dizgininden tuttu. Siti'nin dediğini hatırladı. Mustafa'nın elinden tuttu, boynuna sarıldı. Ağladı ve söyledi:

“Mustafa ben davamı bıraktım. Sen hepimize serdarsın.”

“Ben de davamı bıraktım. Hadi beni bırak. Misafirime bak. Ona ne yapacaksın?”

Deli Hasan orda bağırdı :

“Yanıdadır misafirim yüreğim yanıdadır. Kusuruma ayağının altına al. Başım la gözüm üstüne gelmişsin. Canım yoluna kurbandır”

Memo’yu alıp Deli Hasan’ın konağına çıkardılar. Oraya yoldular. Hasan Mustafa ile Memo’yu yalnız bıraktı, çıktı. İki kardeşinin yanına geldi. Söyledi.

“Kardeşler! Kalbim yanıdadır. Kusurumu ayağınızın altına alın. Biz bir ana-babadan üç kardeşiz. Tacdin, bahtına düştüm. Bir dava aramıza girmişti. Ecneblerin ülkelerin devasına benzemez.”

“Niye, ne oldu abi?”

“Daha misafirime Merhaba etmedim, kahve vermedim. Bir ecnebi davası bunun sırtına binse başımı O’na kurban ederim. Mustafa’nın hatırı için dünya malına gelirse, Mustafa lorddur, kimseye minnet etmez, bu yükü kaldırır. Başını da misafirine kurban eder. Size iki lafım var”

“Söyle abi”

Siti’ye de kardeşlerinin yanına geçmesini söyledi. O da onların yanına geçince söyledi:

“Kulak verin! Önce helalime söyleyecem, Sonra size söyleyecem. Sitti! Kalbim yanıdadır. Yedi yıldır seninle Allah’ın emri, peygamberin kavli ile evliyiz. Olurda misafirimizin paraya, mala ihtiyacı yoktur. Dünya malına muhtaç değildir. Herhangi bir ülkenin davası da sırtında değildir. Olurda derse ki; ben gönül aşkı için geldim öyle ise birinci Zini’dir, ikinci sensin. Olurda gönlü sana düşmüşse ben ne yapacam Sitti?”

“O senin namusundur. Sen bilirsin. İstersen verirsin, istersen vermezsin”

“Siti gönlüm yanıdadır. Siti eğer gönül aşkıysa, seni ilk gelin ettiğim gün, seni babanın kapısından nasıl çıkardıysam öyle süsleneceksin. Eğer candan süslenmezsen, nikahıma yemin olsun, seni keserim. Kıyma eder, kurtların önüne atarım. Memo’nun gönlü sana düşerse, seni sol elimle boşarım. Sağ elimle seni Memo’ya nikah ederim.” Siti bağırdı :

“Evi yıkılasıca. Sen böyle diyorsun. Ben iki çocuğumu ne yaparım?”

“İki çocuğumu da misafirime kurban ederim.”

Siti’nin benzi bendi attı. Yüzü kabirdeki ölü, ağaçtaki kayısıya benzedi. Hasan’ın Siti’ye sözleri bitince, Tacdin’e döndü. Söyledi:

“Kardeşim misin?”

“Evet”

“Olurda Zini’ye gönül vermiştir. Gerçi ölüm döşeğindedir, bu otuz altı-otuz yedi gündür dermansız yatıyor. Başucunda hocalar Kur’ân okuyorlar. Olur ki Zini için gelmiştir. Sen kardeşimsin sana ne diyeyim?”

“Kardeşim, abim! Zini için gelmişse, Zini de iyileşirse, üç yıldır nişan elbisem üzerindedir. Yine de Zini’yi ona ver. Sanki ben Memo’ya kardeş olmuşum. O büyük abimdir, ben öldüm, benim yerime ona verin”

“Benim korktuğumda bu iki sözdür. Sizinle konuştum. Bundan sonrası bana aittir.”

Memo’nun kapısını açtı ki ne açsın Cenab-ı Allah’ın nuru bu Cizre odasına girmiş. Kadın, çocuk, erkek birbirinin omzunu tutmuş bakıyor. Bazıları da birbirinin üzerine çıkıp merdiven yapıyor ki, Memo’nun nur cemâlini görsünler

Lanet şeytan da elini Cizre’nin ne kadar kötüsü varsa, onların elinin üzerine koymuş. Şaşmış ki, bir boşluk olsun da Celalilerin Konağı cephaneye , topla, tüfekte yansın. “Bu Zini için gelmiş, bununla Zini’nin eli birbirine kavuşmasın.” diyor.

Deli Hasan Memo’nun odasının kapısını açtı. Memo’nun elini tuttu. Hal hatır sordular. Kahvelerini çaylarını içtiler. Deli Hasan:

“Misafirim kalbin yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Bizim Cizre’de adetimiz var. Hadis hakkı da vardır. Bir saatlik de olsa, biriyle arkadaş olursan, gerekli birbirinin künyesini birbirlerine söylesinler. Künyelerimizi birbirimize okuyalım, konuşalım. Bana derler Deli Hasan, Celalilerin oğlu. Biz üç kardeşiz. bunlar kardeşlerim, Tacdin ve Cako bu da Mustafa’dır. Tanırsın. Yedi yıldır düşmanımızdı, Allah razı olsun senin hatırın için barıştık. Bundan böyle abimizdir. Serdarımız Oodur. Senin nur-cemâlini görünce bizde dost olduk” Memo söyledi:

“Kalbim yanındadır. Dünya ve mahşerde yüküm büyüktür. Kimse kimsenin derdini bilmez. Sırtımda baba, kardeş, amca, dayı yoktur. Benden sonra yaşlı anam vardır. Ana Zeliha’dır. Bana derler Mehmet Emin oğlu Memo Alle, ben Hankari torunuyum. Beni dede adıyla okurlar. Kurişilerin yeğeniyim. Benim şehrim büyükte değildir küçükte değildir. Köşeleri denizdedir. Üç yüz altmış altı caddesi, üç yüz altmış altı köşesi vardır. Küçük caddesi Yahudi caddesi orada bin yedi yüz derebeyi vardır. Hankari Konağı otuz iki katlıdır. Konağın çevresi aslan ve kaplanlarla, bekçilerle, muhafızlarla korunur. Benim künyemde budur.”

Deli Hasan düşündü: “Bütün Cizre’yi, bütün kaza, köyleri ve karakollarıyla kaldırırsam, bu adamın şehrinin bir caddesi kadar olamaz.” Söyledi:

“Söyle derdin nedir? Derdin para ile dünya malı ise, Mustafa da bizim ailemizdir, o senin yükünü kaldırır. Onun malını, bizim malımızı hepsini ayağının altına sereriz. Azsa,

dağılırız tüm şehre, dostlar, akbabalar senin için mal, para toplarız. Maaşımız sana kurban olsun. Derdin kız, gelin ise, biz Cizre şehrindeki otuz yaş altı kız ve gelinlerin hepsini toplarım. On iki, on beş, yirmi, yirmi yedi hepsini çağırırım. Nikahıma yemin ederim, büyük yemine yemin olsun ki, biri bile baba evinde kalmayacak. (*Haşa cemaate!*) O anda doğum yapan kadın varsa, sedyelerle getiririm. Yine önünden geçirtirim. Hasta, yaralı, doğum yapan hepsini önünde merasim ederim. Pencereden bakacaksın. Gönlün hangisine düşerse parmağını uzat, korkma. Ben ve Mustafa alır, getiririz. Muğure'ye, senin caddene, evine, numarana bırakırız. Aşıkları, sazdanları, davulları, zurnaları çağırırız. Sizin usulünüz bir gün, bir hafta, yedi gün-yedi davul-yedi zurna, bir ay neyse kendi elimizle düğün yaparız. El bana ve Mustafa'ya namussuz desin, desinler. Namussuz Hasan seni evlendirir. Gerdek gecesi de seni bekleriz. Sabahleyin Cizre'ye döneriz.”

Memo kendi kendine düşündü.

(*Akıllı adam her şeyi bilir*) Memo söyledi:

“Hasan sıra gelir mala, paraya durursa, ben bilirim senin şehrinin ne kadar para, ne kadar mal edeceğini. Bir katip kalem kağıt alsın eline yazsın. Gidin atımın üzerindeki heybeyi getirin açın. Heybe açıldığında senin şehrin o heybenin içindeki para ile dört saatte alınır. Heybenin bir tarafı ile şehir alınır, öbür tarafı yine sana kalır. Sıra gelse atıma kalsa, atımın adı Boze Rahman'dır. Bu hayvan herhangi bir hayvanın dölü değildir. Bahr-ı denizin dölüdür. Bahr-ı denize atsan kırk gün denizin içerisinde kalsa, kırk birinci gün yine çıkar. Baktığında dersin ki, bu hayvan hep küncü ile beslenmiş. Bu mal ve para ile satın alınmaz.”

Deli Hasan üç sefer sordu:

“Emrin nedir?”

Memo'dan ses çıkmadı. Dördüncü seferde, Tacdin Memo'nun açık parmağındaki yüzüğü gördü. Nişanlısı Zini'nin yüzüğü olduğunu tanıdı. Yengisi Siti'nin odasına geçti. Yengesi baktı ki Tacdin'de renk benz atmış, gözlerinden yaş geliyor Sordu:

“Tacdin hayırdır? Misafirimizin ağzından bir yanlış kelam mı çıktı? Senin abin bir savaşa mı gidiyor? Namus belasına mı düştük, yoksa benim lafım mı geçti aramızda?”

Tacdin hıçkırarak ağladı. Söyledi:

“Git abimi çağır. Misafirimizi o kadar sıkıştırmasın. Misafirimizin sağ elindeki yüzük parmağına bak hele, o yüzük ne beyan ediyor? Bir şeyler öğrenirsin.”

Deli Hasan'ın hizmetkârları Deli Hasan'ı çağırdılar. Siti ona sarıldı. Söyledi:

“Benim gözüm sen ve Tacdin için döküle. Misafirimizin parmağında Zini'nin yüzüğü beyan ediyor.”

Deli Hasan çıktı, komasını kılıcını alıp çekti, söyledi:

“Bizim Tacdin bunun için mi ağlıyor? Ben bunu öldüreceğim. Onun tabutunu kaldıracam. Sonra gidip Zini’den hatıralarım.”

“Loy etme, eyleme!”

“Yok, önce kardeşimin cenazesini kaldıracam, Sonunda gelip misafirimi murad edecem.”

Siti “Etme eyleme” dediyse de çaresi yok. Deli Hasan:

“Ben Siti ile yedi yıldır evli olduğum halde ve iki çocuğum olduğu halde bunu söyledim. Misafirim Siti’yi isterse Siti’yi verirdim. Nasıl olursa kardeşim nişanlı olduğu halde, evlilik olmadığı halde, bunu yapar? Benim nefsim yok mu? Ben de bir adam değil miyim?” Siti Musto’ya gitti söyledi:

“Bahtına düştük, Hasan Tacdin’i öldürecek, sen onu ikna edersin. Engel ol, kardeşleri kurtar.”

Mustafa Hasan’a koştu. Seslendi:

“Hasan yapma, etme”

“Musto hiçbir şey söyleme, zorla barıştık, eskisi gibi düşman olmayalım. Müsâde edeceksin ben de Tacdin’i öldüreceğim. Tacdin yerine Memo’yu kendime kardeş edecem. Misafirin kıymetini bilmeyen dört mezhebin dışındadır, Müslüman değildir. Memo o memleketten kalkıp, buralara kadar baldızım için gelmiştir. Ben namusumu ayak altına aldığım halde, kardeşim Tacdin sadece nişanlıdır, evli değildir, buna haydi haydi razı olmalıdır.”

Tacdin öbür odadan pencereden bağırdı:

“Abi! Yüreğim yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Sana namus ve nikâh sözü olsun ki, Zini’yi Memo’ya verdiğin zaman gelip Memo’nun elini tutacam. Diyecem ki sana uğur ola! İyi ki senin yükün yiğit kanının yükü değildir. İyi ki bir gönül aşkıdır. Zaten baldız bacı gibidir. Götür, sana onu can-ı gönülden veriyorum. Ana sütü gibi sana helal olsun”

Deli Hasan bu lafları duyunca keyfi yerine geldi. Rahat oldu, çay, kahve aldı. Keyfi hoş oldu.

Zini hastalanalı otuz dokuzuncu gün oldu. Zini’nin benzi atmış, dağ başı gibi olmuş.

Sabah oldu, Deli Hasan dellalları çağırdı. Söyledi:

“Kalkın, Cizre şehrinin, Cizre aşiretinin kızlarına, gelinlerine haber verin, gelsinler. Doğumuna bir-iki saat kalan kadınlar da doktorlar, hemşireler uğraşsınlar, getirsinler. Yaşı otuzun altında olanlar, derin yarası olanlar, siyah kusanlar, elden koldan sakat olanlar, nikahlılar hepsi gelsinler. Davul, zurna çalıyor, yedi çeşmeli Kevser Konağının önünden geçip, Tacdin’in konağının önüne gelsinler. Merasimle geçecekler.”

Kalktılar. *(Celaliler, adları üzerlerine Celaliler)* Celali davulları çalıyor. Siti'ye de söyledi:

“Siti sende benimle evlendiğin günkü gibi giyinip süsleneceksin”

İki oğlunun, iki yanağını öptü, hatır istedi. Memo'nun Zini için geldiğini biliyor; ama kardeşiyle karısını deniyor. “kardeşimle, karım bana nasıldır? Doğru mudurlar?” diye düşünür.

(Loy insanlar öyle belli oluyor. Erkeklik bizim yaptığımız gibi değil ki. Ali oğlu Mahmut! Ben seni seviyorum, diyeyim, sonrada karına kazıma bakayım. O Müslüman namusu değildir.)

Zini bir rüya gördü ki; “Celalilerin konağının önünde, Memo da konağa misafir olmuş. Tüm Cizre şehri de Memo'nun başına toplanmış” Zini de ne söz, ne kıssas. Günü otuz dokuza girmiş. Hocalar alimler Zini'nin başına toplanmışlar ki, Zini çabuk ölsün de, beş kuruş para alabilsinler. Zini rüyasında görüyordu ki; “Memo, Zini'ye bir tas su veriyor”

Zini o anda gözlerini açtı ki, hocalar alimler başındalar. Alimler, hocalar: “Bu şimdi ölür” dediler. Babası Mir ile anası Sultanı dışarı çıkardılar. “Siz dışarı çıkın. Dışarıda bekleyin. O ölmek üzere, ölmek üzere olanlarla adettir ki, yarım saat öncesinden gözlerini açarlar. Çıkın dediler, onlar çıktılar, Zini gözlerini açtı. Adamlar ona bakıyorlardı. Zini'ye sordular:

“Ne oldu? Siz ne göndünüz ?” Zini:

“Ben bir şey görmedim”

Zini'nin gözlerinden yaşlar aktığını gördüler. Zini seslendi:

“Hoca! Kalbim yanındadır. Para ile mal bekleme. Başucumda kefenle, kazmayı, küreği hazırlama, gönlüm şahitlik veriyor. Hele kim Cizre şehrine misafir gelmiştir.” Adamlar:

“Bu, Deli Hasan'a misafir gelmiş kişi olmasın?” Dediler.

Zini'nin parmağına baktılar, anladılar. Hemen Deli Hasan'a haber verdiler.

“Sana müjdemiz olsun. Zini kalktı, giyiniyor, süsleniyor. Biraz acıkmış başka bir şeyi yok.” dediler.

Hasan iki elini açtı.

“Ya Rabbim şükürler olsun. İki çocuğum anasız kalmadı. Bu şehirde Zini'den güzeli yoktur. Siti biraz ona benzer. Zini ölseydi. Karımı alsaydı ne yapardım?” dedi.

(Misafirin yükü çok ağır yüküdür. Bilen bilir, bilmeyen bilmez.)

Hasan'ın beli doğruldu. Hemen Zini'nin odasının kapısına gitti. Söyledi:

“Kalk baldız kalk! Kalk, süslen, giyin.” dedi.

O zaman Zini'nin kırk yardımcısına haber verdiler. Onlara seslendi:

“Zini’yi süsleyin. Onu cennet hûrisi gibi yapın. Benin kadım öne çaksın. Öne çıksın ki kardeşimin kalbi kırılmasın. Arkasına Zini geçsin. Kevserin önünden geçip, arkasından konağın önünden sırayla geçsinler”

Zini gönül aşkıdaydı. Önceden gönlünü Memo’ya vermişti. Otuz dokuz gündür yemek yememesi gözünün önüne gelmedi. Zini bedenini süsledi. Ana babasının hatır istedi.

(Çok şükür, Zini böyle kalktı.)

Siti bayrağı eline almış, davullar zurnalar çalıyor. Zini, Siti’nin arkasına düştü Cizre’nin pazarında şehrinde kızlar, gelinler grup grup geliyorlar. Güzeller, çalılılar, kibarlar neredeyse hepsi geldiler. Davular, zurnalar çalıyor.

Deli Hasan, Memo ve Mustafa odada, pencerenin önünde bellerini duvara dayamışlar. Hasan Memo’ya seslendi.

“Gece misafirim! Kalbim yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Misafirliğin hakkı, yükü ağırdır, çetindir. Namus hepimizdedir. Allah dağ başındaki taşa toprağa vermesin. Pencereden bak. Cizre şehri davulla zurnayla düğün yeri gibidir. Bak ki hele, kim senin derdine ilaç oluyor? Sen başını öne eğersen, yüz çevirirsen, ben seni Muğure şehrine göndermem, nikâha yemin olsun. Bana Celali oğlu derler. Belki gece rüyanda Zini sana söylemiştir. Celali oğulları adam kasabıdırlar. Artık sen yaşlı ananı, öldürülmeni bırak, hepsini gözünün önüne al. Rabbi’mın dediği neyse, sen söyleyecen kalbimin üzerine, dudağına getir” dedi.

Kalktılar, Memo’nun gözü Zini’ye değince Memo’nun benzi soldu. Susarısını çevirdi. Mustafa :

“Suratını çevirme, seni vururlar.” dedi.

Deli Hasan seslendi:

“Misafirim, kalbim yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Sen Muğure şehrine reissin, serdarsın Zeliha, yaşlı ananı bırakmışsın. Deniz atın Boze Rahman’dan başka kimsenin sesi gelmez. Ana, baba, kardeş, sesi arkanda yok.”

Memo hıçkırarak ağladı, seslendi:

“Yanındadır, kalbim yanındadır. Deli Hasan, Gri Salvarlı Mustafa Kusurumu ayağımızın altına alın. Öndeki bana, babadan anadan bacımdır. İkincisi hariç, diğerleri de bana bacıdır. Yüreğimin kederi, beni anamdan, şehrimden eden ikinci gelendir. İsterseniz beni vurun, isterseniz beni kesin denize atın.”

Öyle deyince Deli Hasan’ın gönlü biraz rahatladı. Pencereden bağırıp, elini kaldırdı. Seslendi:

“Yeter, davullar, zurnalar yeter, Baldız, Zini!” Zini

“Buyur” Mustafa:

(Namus sahibinin evi yansın)

“Yanıdadır, yüreğim yanıdadır. Kusuruma bakma. Namus derdi çetindir. Bu, Muğure şehrini, yaşlı anasını bırakmış gelmiş. Bunda da vicdan görünür. Kendi nur cemalinin hatırı için, misafirim hatırı için bir tas su Kevser suyundan doldurup, getirip misafirime ver” dedi.

Öyle dedikten sonra Deli Hasan Mustafa ‘ya söyledi:

“Gel öbür tarafa geçelim. Bu suyu getirecek. Biz burada iken giremez.”

Siti’ye söyledi:

“Sen de söyle, deki, oda boştur, yanına git.”

Zini tası su doldurdu. Elleri öyle titriyordu ki tasta bir bardak su kalmıştı. Merdivende gözü Siti’ye değince, bacısı ona söyledi:

“Git git, Hasan’la Musto yan tarafa geçtiler. O yalnızdır. Memo’nun kapısını aç. Sen onun canına ilaç, derman oldun. Sen hepimizin yerini geçtin.”

O zaman Zini, Memo’nun odasının kapısını açınca, Memo edemedi ki kalksın. Kucağını açtı. İki de birbirleriyle kucaklaştılar. Zini:

“Dere misafirim dere. Ben senin cemaline doyamadım. Bu otuz dokuz gündür, koyun-kuzu eti, av eti olan güvercin eti yememişim. Ciğerimde ateş vardır. Gözüm sana değince, senin Zin’in otuz dokuz gündür, hep tok gibi oldu. Sen konağa geldiğin an, sana su getirdiğim andan itibaren selamımı al. Selamun Aleykum, vaktin hayırlı olsun”

O zaman Memo sarıldı. Oturdular. Bu esnada Gri Salvarlı Mustafa, Bako’nun bir şeyler çevirdiğini anladı. Bu adam boş durmaz. Tam o bunu düşünürken, baktı ki, kıpır kıpır meyve sesi geldi. O sırada şeytan Bako kalktı. Mir’in yanına gitti. Söyledi :

“Memo, Muğure şehrinden geldi. Kızın Siti’nin evindedir. Onu bir odaya koymuşlar. Zini’yi de oraya koymuşlar. Tek başlarına muhabbete girmişler. Hasan, Tacdin, Mustafa diğer odaya girmişler.” Mir:

“Loy etme, eyleme”

“Kalk etme”

Çare bulamadı Kaldırdı. Yolda gelirlerken, Bako Mir’e

“Kalbim yanıdadır. Evin yıkılmaya! El alem sizin başınıza yemin eder. Siz namusunuzu ayak altına almışsınız. Biz gideceğiz. Sana kıyamam. Benle Memo oyuna gireceğiz, dama oyununa. Memo takvalıdır. Eğer Zini ile Memo bizi görürse, Zini’nin kaçacak bir yeri olmaz. Memo’nun kürkünün altına saklanacak. Ben diyecem ki, biz dama

oynayalım.” Memo benim kadar bilmez. Bir, iki, üçüncü olacak dördüncü olunca diyecem ki oyunumuz altıda biter. Oyunumuz beş olunca seni çağırırlar. Sen kalkmayacaksın. Şöyle olmuş, böyle olmuş derler. Sen kalkma. Altıncı oyun olunca ben Memo’nun kürkünü kaldırım. Arkasında kızın Zini’yi göreceksin. O zamanda biz Memo’yu öldürürüz. Elimizde deniz atı Boze Rahman kalır. Sende atın heybesini götürürsün. Sen de Zini’yi Tacdin’e verirsin. Senin kardeşinin oğludur. Candan gönüldendir. Muğure şehri, Zeliha anası kurtlar yavrusu gibi ağlasın” dedi Mir.

“Olur” dedi.

Zini baktı ki babasıyla Şeytan Bako merdivenden çıkıyorlar. Babası önde, Bako arkada da Zini “Aha” dedi. Artık Siti’de gördü. Hasan’a :

“Babam geliyor, Şeytan Bako ile”

“Deme”

“Vallahi geliyorlar”

“Zini ile Memo, ya görmemişlerse” Musto:

“Korkmayın. Memo takvalıdır. Bir yolunu bulur. Onların sahibi vardır.” Zini:

“Nereye saklanayım” Memo:

“Arkama gir. Kürkümün altına gir.”

Zini Memo’nun arkasına girdi. Kürkü başına çekti. Omuzlarına kadar getirdi. Memo ile Zini’nin nur cemali birbirine karışmış, odanın içi hep Cennetü’l Alishan’a döndü. Mir’le Şeytan geldiler.

“Esselamü Aleyküm”

“Aleykum Selam”

Memo yarım kalktı. Memo’nun yarım kalkmasıyla, Zini’nin dört parmak eteği kürkün altından gönüdü. Şeytan yanından Mir’e dürttü.

“Bak Zini’nin eteği, Memo’nun kürkünün altından dört parmak görüdü.” dedi.

Mir baktı ki, doğrudur. Düşündü: “Benden başka kimse çocuklarına bu elbiseleri giyindiremez” Gözü değdi. Birbirleriyle konuştular. Konuşmayı güzelleştirdiler. Bir ara durdular. Mir:

“Misafir, niye konuşmuyorsun?”

“Loy ne konuşayım. Konuşunki dinleyeyim”

“Senin şehrin ne şekildir? Kaç firkadır? Niye geldin?”

Böyle sorular sordu. Şeytan Mir’e :

“Öbür şeyleribırak. Bu Muğure şehrinden gelmişse biz onunla dama oynarız. Benimde merakımdır. Böyle yabancı görünce oynarım. Biz Memo’nun kürkü ve benim bastonum üzerine oynayacağız” dedi.

Memo takvalıdır. “Ben oynayamam” de diyemedi. “Olur” dedi

Dama geldi. Önlerinde düzelttiler. Memo kııldamıyor. Şeytan, Mir’e hep dürtüyor. Zini’nin eteği görünüyor.

(Derler ki; kalbim yanlarındadır)

Şeytan üç oldu. Memo daha sıfırdadır.

Deli Hasan baktı ki, Siti geliyor. Yağmur gibi gözyaşı döküyor. Gözyaşı yerine kan ağlıyor, yüzüne akıyor. Söyledi:

“Hayırdır, Siti hayırdır?”

“Bu namussuz şeytanın oyunu üç oldu. Memo daha sıfırda. Oyun altı elde bitecek. Üç el sonra Memo’nun kürkünü kaldıracak. Ben Zini’ye ne diyecem, Memo’ya ne diyecem, babama ne diyecem? Zini de, ben de, sen de, çocuklarımız da ölsün. Gece misafirimize bir şey olmasın”

Deli Hasan :

“Başka çare olmaz. Ben konağı ateşe verecem. Söndürmeye kalkanı öldürürüm. Ben Memo ile Zini’nin yanmasına izin vermem. Konak da gitsin”

Yardımcıları çağırdı. Konağa ateş verdi. Ateş olunca, Siti bağırarak odanın kapısına girdi. Babasına söyledi.

“Kalk kalbim yanındadır. Yer, gök, Hadis Kur’an için konak ateşe verilmiştir. Malımız, canımız ayak altı oluyor”

Mir hırslandı ki kalksın. Şeytan:

“Kııldama, Memo’nun kürkünün altı şüphelidir” dedi

Çaren mümkün olmadı. İtfaiye ne çabalarla bir tarafını söndürdü. Hasan çare bulamadı. Oğlunun üzerine koştu oğlunun yakasından tuttu, bıçağı dayadı ki kessin. Cizre şehri hep bir ağızdan figan etti. Deli Hasan’ın başına toplandılar. Şiti koştu geldi.

“Baba kalk! Bu torununu kesecek. Ciğerim ateşlendi. Ağzımdan ateş, katran gibi kan gelir.”

Mir hırslandı ki kalksın. Şeytan “Dur oyunum dört oldu. İki oyumun kaldı Memo’un kürkünün altı şüphelidir.” söyledi.

Çare mümkün olmadı. Son çare Deli Hasan kılıcını çekip odaya geldi. Söyledi:

“Nikahıma yemin olsun ki, ben Şeytan Bako’nun ve Mir’in kellesini ayağının dibine indiririm” dedi.

O zamana kadar şeytanın oyunu beş olmuştur. Hasan kılıcını çekince, Mir baktıki, olacak gibi değil, odadan çıktı. Şeytan Bako da çıktı. Mir odadan çıkınca Siti arkadan babasını iteledi. Söyledi:

“Seni malıma, canıma kurban ederim. Seni kurban ederim bu oğlum ki, Hasan’ın eline kuşlar gibi bağıyor. Sen de daha kalkmıyorsun” dedi.

Şeytan Bako ile Mir biraz uzaklaşır gibi oldular. Tekrar döndüler, dönüp gelince şeytan:

“Benim oyunum beş oldu. Bir oyunum kaldı” dedi.

Deli Hasan, Tacdin, Cako, Mustafa ne yaptılarsa çare mümkün olmadı. O zaman Rabb-il Alemin emri yerine gelecekti. Oyun altı oldu. Şeytan Memo’nun kürkünü aldı. Memo dua etti: “Rabbim! Sana ayan, beyandır, son çare bu” diye kalbinde söyledi. Şeytan kürkü kaldırdı, baktı, Zini’nin arkasından kalkacağını sandı, döndü, Baktı ki, bir şey yok.

O zaman Mir Şeytan’ın üzerine çıktı.

“Sana zaten Bake Havan derler. Senin ceddin Şeytandır. Sen dedin Zini’nin eteği dışarıdadır.”

O esnada Allah (C.C.) Zini’yi güvercin kınına sokmuş, pencereden uçup gitti. Kimse onu görmedi. Neyse aradan epey uzun zaman geçti. Yine Memo Zini’yi kaybetti, bulamıyor. Allah’ın kararı birdir, iki olmaz. Arkasından cuma gecesine gelindi.

Zini ise Mir’in evinde bir odaya almışlar. Etrafına bekçi koymuşlar, dışarı çıkarmıyorlar. Hapis gibi çare yoktu.

Şeytan düşündü; “Elbiseyi ben de gördüm. Mir de gördü. O arada ne yaptılarsa, yaptılar, ben de görmedim, anlayamadım” gitti. Konağı mühendis gibi araştırdı. Zini nereden kaçmıştır, diye baktı, bulamadı. Şeytan amelelere seslendi. Deli Hasan’ın konağının altına kadar eşerek gittiler. Tam konağın altında kırk metre zindan yaptılar.

Şeytan Hasan’ı ne yapıp yaptı, sonunda odadan çıkarmaya hainlikle razı etti. Hasan’ı oradan çıkarınca, Memo’yu tutup o kırk metrelik zindana attı. Zini babasının evinde öylece kaldı. Hasan’ı da Zini’nin yanına bırakmıyorlar.

Sonunda çare bulamadılar. Rivayete göre, Memo kırk gün zindanda kaldı. Çare mümkün olmadı. Kırk birinci gün sabahı oldu. Memo baktı olmuyor. Bekçiye seslendi:

“Ben ölmeye öldüm. Git, Gri Salvarlı Mustafa’ya haber ver” dedi.

Mustafa’ya haber gelir. Mustafa :

“Evim Memo’ya yanmıştır. Mir evine çekildi. Zini ile Memo’yu da zindana atmışlar” dedi.

Mustafa, Deli Hasan’ı çağırıldı. Beraber zindanın önüne geldiler. Memo:

“Artık beni buradan çıkarmayın, dere Hasan dere, ben senin dindarlığına dayanamadım. Senin yiğitliğin baş üstünedir, baş tacıdır. Bir nar Zini’ye vermişler. İçinde zehir olduğunu söylemediler. O narı getir buradan aşağıya at” dedi.

Şeytan yıldız nâmeğe bakıyor. “Memo’nun zehirle ölmesi lazım” diyor Zini’nin yakın dostu olan birine bir zehirli nar verir. O da o narı Zini’ye veriyor. Bako düşündü: “Zini’yi zindana götürürler. Memo narı bana at derse, o da düşünmez atar. Memo da yer ölür.”

O zaman Zini zindanın başına gitti, durdu. Memo baktı, Zini’nin nur-cemâline gözü değdi. Memo’nun nur-cemâli aşağıda, Zini’nin nur-cemali yukarıda birbirine karıştı. Memo anladı ki Zini’dir. Seslendi:

“Diyardır, gece rüyam diyardır. Ben senin nur cemâline doyamadım. Yaşlı anam, deniz atım, Muğure şehrim, kimse demiyor ki, Memo derdin nedir?, senin elinde bir nardır, hele onu sağı at.”

Zini’ye canını at dese canını atacak. Zini hemen narı attı. Nar yarıya gelince Memo seslendi:

“Diyardır, Zini diyardır. Cemaline doyamadım. Gelen de zehirli bir nardır. Sende mi bana düşmanlık ettin? Bu iki-üç gecelik bana ayan oldu ki, o narın içindeki zehirdir.”

Zini “yeme” deyinceye kadar Deli Hasan kapağı çekti. Zini de kendini aşağı attı. Zini de Memo’nun yanına gitti. O da öldü. Allah’ın emri o kadardı.

Memo ile Zini’nin mezarları yan yana gömdüler. Rivayete göre Şeytan Bako yine durmaz aralarına girer. Memo ile Zini’nin mezarından iki gül büyür. Bunlar tam birbirine kavuşacakken Şeytan Bako diken olur aralarına girer. Buradan gider hacılar eskiden yürüyerek giderlerdi. Her gidişlerinde o dikenı çekerlermiş. Ama döndüklerinde yine aralarına girmiş görürlermiş. Onlar zatlardı. Onların kavuşması mahşerde idi. Onların türbeleri de Cizre şehrindeydi.

Aha burada Memo ile Zini bitmiştir. Allah hepimizin muradını yerine getire. Allah rahmetine o zâtları ve tüm cemata vere.

Hikâyeci anlatıcının düğün ortamında türkü şeklinde, sazlı olarak anlattığı bir bölüm:
Bu bölümü asıl anlatacağı hikâyeye geçmeden önce cemaatin isteği üzerine anlatmıştır. Uzun bir peşrevle başlamaktadır.

Haheyyy!

Lay lay lay lay layyy Memo dedi;

“Yanıdadır yüreğim yanıdadır, aney yüreğimin beşeri ağırdır;

Yüküm çetindir, ağırdır.

Kimse kimsenin derdini bilmez, ancak Rab’il-Alemin müslümanın derdini bilir

Aney bana helal et! ana beyaz ak sütünü,

Bana ana helal et, ak sütünü ve kollarının emeğini,

Senin evladın gidiyor, yönünü verecek Cizre’ye, Muğure’yi terk edecek.

Gece rüyasının hatırası içindir

Sen benden sonra kalırsın cadde başında, köşe dibinde, Boynu bükük bakarsın
peşimde,

Muğure şehri kalır Serdarsız, öndersiz, sahihsiz”.

Lay lay loooy, Lay lol looo

Zeliha dedi:

“Yanıdadır sevgilim! yüreğim yanıdadır,

Yaşım girmiş yetmiş beşe,

Muğure şehri azim ve büyük şehirdir, yükü ağırdır.

Yaşlı ananı cadde başlarında, köşe diplerinde bırakma!

Hankari evin konağı otuzki ikatı üzerindedir.

Onun oniki katı da mil ve denizin üzerindedir.

Katırmalara bağlamışlar.

Memo’nun mum-u meşalesi dördtür.

Muğure’nin üzerinden kaldırma, Cizre’ye götürme,

Orada sekiz olmasın.

Senin yaşlı anan cadde başlarında, köşe başlarında dönüp durmasın.

Bayram ve arife günlerinde, senin yaşlı anan,

Yağmur gibi yaş dökmesin, dağdaki göl gibi.

Yaşlı ananı gel bırakma, kimsesiz sahihsiz”.

Lay lol loy, loy loy loo

Yanıdadır yöreğim yanındadır. Memo kalktı, iki dizi ve iki ayağı ile.

Kalktı, yaşlı anası Zeliha'nın elini öptü.

Hankari konağı, evin yansın.

Kimsesiz, sahipsiz kaldı.

Muğure şehri yüzü koyun düştü.

Memo dedi;

“Aney Muğure şehrini verdim sana, tapusuyla, insanıyla birlikte

Sen Muğure Şehrine serdar ve öndersin

Helal et bana sütünü emdim”

Memo döndü, ayağını deniz atı Boze Rahman'ın zengine koydu. “Ya Hayvan!

Peşimde dede, kardeş, baba yoktur ki gele

Memo'nun kolu kanadı kırılmıştır, Memo'nun altındadır, deniz atı Boze Rahmandır.

Memo'nun canında takat kalmamıştır,

“Hayvanım yol al.

Beni götür Cizre şehrine,

Göreyim ceylan başı, güvercin gözelini, gece rüyamı.”

Loy loy loy, loy, lok loooo.

Kalbim yanındadır. Memo daldı, düşünceye ağır meseledir.

Memo geçti, yaklaştı, Cizre Şehrine Cizre şartının önüne geldi.

Cizre şartı iki fırkadır. Koyun ve kuzuların geçitini bilmez.

Memo gariptir, bilmez yolları yolakları.

Bake Havan, ezeli ceddi şaytandır.

Elindedir ramle kitabı yıldız nâme,

Bildiki Memo, Muğure şehrini terketmiştir.

Yaklaşmıştır Cizre'ye yaklaşmıştır, şartın önündedir.

Kızına dedi:

“Oğul kalk! Teştini elbise kazanını al git şartın önüne

Koyun ve keçilerin geçitinin yakınına, kan gölünün kıyısına,

Kaldır bir dumanı orada elbise yıkarcasına

Sana misafir olur, ana baba sevgilisi, Memo Alle'dır

Şirin Cezayir bir insandır, Memo'yu görmeyen bir gördüğünde,

Bilmezki adem-insandır ki bu insandır.

Allah Teala Memo'ya verdiği nur-cemâli hiçbir insana vermemiştir.

Memo bir şeyh, temiz insan evladıdır.

Önceden gözü Memo' ya değmeyen

Onu gördüğünde Der ki; Acaba dört melekten hangisidir?"

Loy loy looooo Loy loy loooo

Sevgili loy loy loo ... loy loy

5.1.4. ALE OĞLU HAME

Bu savaş türküsüdür. Şöyledir dinle:

Utmanak Aşiretinin ileri gelenleri Ale oğlu Hame ve Mamad'dır. Bunlar eski tecrübeli savaşçılardandır. Bunların yeğenleri bir de Abdullah Bey vardır. O da yiğittir.

Utmanak aşireti birbirlerine sadık ve çok yiğitleri vardır. Dağdan kışın yağın kar ilkbaharda bitmeden evleri yaylaya çıkarırlardı.

Bu aşiretin tek sıkıntısı vardı. Tuzu yoktu. Bunun nedeni de Ale Oğlu Hame, Raşkotan aşireti ile geçmişte savaşmış onun için Raşkotan aşiretiyle nerede birbirlerini görseler savaşılırdı. Bundan dolayı birbirlerini pek görmemeye çalışılırdı çünkü düşmanlardı.

Bu tuz kaynağının da Raşkotan aşiretinin içinden yolu geçer. O aşiretle ise düşman oldukları için kervanları tuz kaynağına gitmiyor. Bir çatışma olur diye korkuyorlardı.

(Eskiden katır, at yüküyle tuz getirirlerdi çünkü getirdikleri tuzun yarısı davar, sığır çok olduğu için bunlara giderdi.)

Bu Utmanak aşiretinin elindeki silahlar, başka ne bir aşirette var ne de o günkü hükümette var. Çünkü bu aşiret vakti zamanında bu silahları başka bir hükümetin deposunda gasp etmişler ve o çarpışma sırasında aşiret epey zayıflamış. Ama silah ve cephaneyi ele geçirmişler.

Bir sene baharın ilk günlerinde evleri yükleyip, dağa yaylaya çıkıp, yaylaya kondular. Daha dağda kar var. Sarı kırmızı çiçek yeni yeni çıkmış. Yaylada bir ay kadar kaldılar.

Bir gün aşiretin çobanları:

“Davarı tuzlamamız lazım. Tuz yedirmesek davarın iştahı kesiliyor, derisi zayıflıyor. Derisi zayıflayan davar kışın ölüyor.”

Aşiret toplandı; “Çobanlar doğru söylüyorlar. Bu gün davarı tuzlama günü gelmiş de geçiyor bile.”

Kadınlar :

“Tuz yok. Davarı neyle tuzluyorsunuz? Diğer aşiretlerden borç ettiğimiz tuzu daha vermemişiz. Tekrar isteyemeyiz.”

Ale Bey'in hanımı Hame'nin annesi Emine Hanım oğlu Hame'ye:

“Bu ne haliniz? Bu tuzu taş taş, hokka hokka borç ediyoruz. Aşiret kaşıkla birbirine tuz veriyor. Böyle de yürümez ki, nereye kadar? Tuzsuz olmuyor. Kar değil ki, diyelim yağar

elbet. Yağdığı zaman çuvalayıp saklayalım. Tohumu da yok ki, ekelim. Tuzdur bitince ne yapalım?” bunun üzerine Hame kalktı. Aşirette bir adam görevlendirdi:

“Aşirete söyle ileri gelenler yanıma gelsinler.” görevli gitti. Teker teker söyledi. Hame amca sizi çağırıyor. Aşiret Hame'nin başına toplandı:

“Hame amca söyle emrini, nedir? Yetmiş, yetmişbeş yaşları arasındasın ama hala hepimizden daha iyisin. Maşallah senden iyi kimse aşireti çekip çeviremez. Hepimiz emrindeyiz. Söyle emrini.”

“Sorunumuz tuzdur. Bu tuzda RaşkotanAşiretinde, o aşiretle aramızla iyi değil. Bu kaynağının başka bir yolu yok, illa ki, o aşiretten geçmemiz lazım. Değil ki, aşiretin adamları çobanlarına, yolcularına bilene sakınıyoruz. Birbirimizle karşılaşmak istemeyiz. Yaşım yetmiş yetmiş beş arası ; ama bende sizinle geleyim. Tuz getirmeye gidelim. Bu kadınların dırdırından kurtulalım. Kadınlar bu tuz için laf edip bize laf çakıyorlar. Kaşıklarla, taslarla tuz borç ediyoruz diyorlar. Bütün aşiretten bir hokka tuz tamamlayamazsın. Bu da caiz değil. Tuzda olmadıymıydı olmuyor. Yemeğimize, davarımıza ne yapalım. Bu kadınların lafları da gururumuza şerefimize dokunur.”

“Amca kadınların suçu yok ki, ne yapsınlar?”

“Madem suçu yok. Suç bizim ise her evin üç erkeğinden biri bizimle gelecek. Ona göre tespitinizi yapın. Atları, katırları, silahlarınızı hazırlayın. Tuz konağına gideceğiz. Tespit edin kaç adamımız oluyor. Kaç katır, kaç at, ne kadar cephane, yiyecek, erzak miktarı var. Bunları bana tespit edin. Ona göre tedarikimizi yapalım, gidelim.”

Aradan beş gün geçti. Aşiret tespite baktı. Yetmiş adam çadırın önünde hazırlandı. Doksan cins katır hazırlandı. On at hazırlandı. Seksen adet Nasrani (*o günün aşiretinin elindeki tüfeklerin adı*) dört katır yükü cephane, dört katır erzak. Hame hazırlığa baktı:

“Tamam, eksik bir şey yok. Helalleşin yola çıkalım.”

Helalleştiler. Hame önde, arkasında yetmiş adam doksan tane Bezırgan (*cinsi katır*), on tane at çıktılar yola gittiler.

Raşkotan aşiretinden geçtiler. Rahat bir şekilde geçtiler pek kimseyle karşılaşmadılar. Çünkü gece yarısından sonra o Raşkotan aşiretinden geçtiler. Tuz kaynağına geldiler. Tuzlarını çuvaladılar, katırlara yüklediler. Kervan yüklü yavaş yavaş geliyorlar. Yolda bir çok ovalar var. Bazı ovalardan faydalanıyorlar; ayran ve yoğurt gibi ihtiyaçlarını görüyorlar. Bazı ovalarda yüklerini indirip dinleniyorlar. Dönüş yolu tahminen yirmi ile otuz gün sürebilir. Yolda aşçıları kendilerine yemek yapıyor. Kiri Milli'yi geçtiler Tut çeşmesine, Bıçak geçidine geldiler. O yıl da orada yağmur yağmamış, çeşmeler kurumuş, otlar sararmış, ağaçlar kurumuş, su yok. Bu yetmiş kişi de hep namılı insanlardan seçilmiş. O diyor ben

yiğidim diğeri diyor ben yiğidim. Herkesin belinde kılıç, kasatura karabin sırtlarında omuzlarında ağzı mercan Nasrani Tüfeği var. Giysileri de o günün hükmüne göre tam, mükemmel. Bıçak Geçidi, Tut Çeşmesine vardılar. Yorulmuşlardı, akşam karanlığı da bastı. Hame'ye gittiler :

“Hame amca biz yorulduk, burada yükleri indirip biraz dinlenelim mi?”

“Peki indirin yükleri, biraz dinlenin.”

Orada katırların yüklerini indirdiler. Fakat su kurumuş su yok. Küplerinde ki, su da azalmış. Atları, katırları yemlediler , aşçıları da yemek pişirdiler. Aşçılardan biri, Raşkotan aşiretinin yeğenidir.

(Kurt derisini atar mı, atmaz.)

Bu aşçı bilerek yemeklere bilerek bir avuç fazla tuz attı. Yetmiş kişinin karavana yemeği tuzlu oldu. Bu yemekleri yiyince daha da susadılar. Askerin bir kısmı yattılar bir kısmı da nöbet yerlerine gittiler. Gece saat on bir on iki sıralarında Mamad uykudan uyandı. Ne uyana dudakları birbirine yapışmış susuzluktan çatlayacak. Mamad gibi yakışıklı ve cesur biri daha Utmanak aşiretinin içinde yoktur. Namıyla da eliyle de cesur bir yiğittir.

(Allah mukadderat yazarsa günü saati geldi mi, çaresi yok muhakkak yerine gelir.

Mamad:

“Hame amca!”

“Buyur Mamad'ım!”

“Simdir Hame amca simdir, dağın zuzanında yeşillik görülür çayır, çimdir. Zoke dağında gelmiş ve gitmişimdir. Bahtına düştüm ciğerim yanıyor. Yeğenin susamıştır. Yandadır amca yüreğim yandadır. Yiğitlerin bahtına düşmüşüm. Havar bir tas su!”

Hame kalktı. Hangisine sorduysa “su yok” dediler. Etrafta ne çeşme ne kuyu ne de su çayı var. Hame amca:

“Mamad'ım!”

“Efemdim amca?”

“Her şey sabırla olur, biraz sabret. Bu gece yarısı suyu nerden bulalım. Su yok. Buralarda yağmur yağmamış, çeşmeler kurumuş, su yok.”

Mamad ve Abdullah Bey'in niyeti su değil. Biraz fazla kendilerine güvendikleri için, biz suyu bahane ederek Raşkotan aşiretine su bahanesiyle gideriz. Muhakkak bize bir şey diyen olur. O zaman namımızı yiğitliğimizi gösteririz. Eskiden Hame amcamızın savaş arkadaşları, Kanber ve Yusuf Bey'in yaptıkları yiğitliklerden bahsediyorlar. Biz de onlar gibi olabiliriz ,diyorlar.

Mamad yanında yatan Abdullah Bey'e :

“Gel gidelim Raşkatonlardan su isteyelim.”dedi.

“Mamad amca oğlu gelmem demem de, yeğen Hüseyin de gelsin derim.”

“Üçümüz olmaz, evet yetmiş adamız var; ama bu adamların başında üçümüz ve amca var. Birimiz burada kalmalıyız. Yoksa üçümüz de kervanı bırakır gidersek, Hame amca bize kızar.”

Yeğen Hüseyin söylüyor:

“Madem öyle ben seninle gelirim, Abdullah kalsın.”

Mamad:

“Sen bilirsin, sen gel. Olur.” Mamad amcasına seslendi:

“Amca eğer müsaade edersen Raşkotan aşiretinden gidip ayran isteyelim.” Hame kızdı, seslendi:

“ Bizim amacımız, kimse bizi görmesin diyoruz. Herhangi bir müşkülât çıkmasın. Siz diyorsunuz ki, biz gidelim bir tas ayran isteyelim. Hayır! Olmaz! Madem çok susamışsınız söz olsun. İmsak vaktine iki saat kala sizi kaldırıyorum. Yükleri yükleyin yola çıkalım. Güneş doğar doğmaz, sizi Batman köprüsüne kavuştururum. O zaman kar suyu da bol; dağların, zozanların suyu da bol. Suyu da bulursunuz.”

Amca devamlı söylesin artık bunların niyeti ayrı.

(Çaresi yok. Sabır eden işi meydana getirir, başarır. Sabırsız oldun mu yarı yolda kalırsın.)

Hame bu Mamad ve Yeğen Hüseyin’in durumuna baktı, anladı. Gitmeye bunlar giderler.(Hame amca nerden bilsin aşçının amacını?)

Aşçının amacı yemeğe fazla tuz atıp, bunları susatmak. Bunlarda Raşkatonlardan su veya ayran istediklerinde, Raşkatonlar bunların birini sağ komaz, eve sağ olarak göndermez.

Hame Amca düşündü: “Ben bunlara bir iki laf vurayım ki, vazgeçeler. Yoksa bunlar Raşkotan aşiretine giderlerse, eskiden beri kan davalıyız, düşmanız. O zaman onlar bizi görür. İş kötü olur.” Hame selendi:

“Mamad’ım büyük Mamad’ım! Büyük Rabbil Alemin her vakit hazır ve nazırdır. Ben diyordum Mamad yiğittir ama yok. Sen babana çekmemişsin. İnsan biraz nefesine sahip çıkmalı ve sabırlı olmalı. Eğer sabırlı olmuyorsanız, illa ki gidek diyorsanız, gidin bir tas mı iki tas mı ayran mı içersiniz, su mu içersiniz? Ne içerseniz için. Fakat Nasranilerinizi bana bırakın. Size nerelisiniz, diyen olursa Utmanaklıyız, demeyin.” Mamad seslendi:

“Amca başıma gelen yaz sığağıdır. Yiğit giderse namı kalır. Erkek olan silahını bırakmaz. Düşmanı sevindirmez, dostları da ağlatmaz. Ben de diyordum ki, amcanın yanında

bir kadir, kıymetimiz vardır. Bizim kıymetimiz, senin yanında bir parça demir olan Nasrani kadar yokmuş demek.” Hame Amca:

“Yüreğim yanındadır, Mamad’ım yüreğim yanındadır. Güneş doğar Zozan ve dağın tepesindedir. İnatlık etme cahil insan lafından sözünden yanılır. Siz de yanılırsınız. Utmanak aşiretinde ve Zoke Dağında gelinler kocasız, çocuklar babasız kalmasın diyorum. Beden incedir tütün ağacına. Amcanın söylediği laflar boş değil. Bu gece yarım saat uyudum. Rüyamda yiğitlerin elbiseleri kanlı, Zoke Dağına Utmanak aşiretine gitti.” Mamad:

“Amca amca! Bizi rüyalarla korkutma. Biz gidiyoruz.” Mamad ve yeğen Hüseyin kalkıp atlarına binip, giderken, Hame seslendi:

“Sen gidersen Raşkotan aşiretine onlar sizi görür. Bu aşirette Gavur Kesper, Koto Filit, Yusuf Bey Raşkotan aşiretinin ileri gelenleridirler. Yiğitler, savaşılar, plancılar biz birbirimizi görmek istemiyoruz, düşmanız. Gel! beni dinle gitme! Yetmiş kişiye sebep olma.”

“Hayır amca gideceğiz. Bir şey olmaz.” Hame:

“Madem gidiyorsunuz. Herhangi bir şey olursa veya bir şeyden kuşkulanırsanız, birinizden biri bize haber etsin.”

“Peki, tamam amca. Bir şey olursa size haber ederiz.”

Yeğen Hüseyin ve Mamad gittiler. Abdullah:

“Hame amca!”

“Buyur Abdullah’ım?”

“Amca bunlar ikisi gittiler. İkisi de cahiller. Kalbimde şahitlik veriyor bunlar başımıza bir bela açarlar.”

“Ne yapayım Abdullah’ım. O kadar yalvardım. Laf söz vurdum. Ama çare bulamadım. Gittiler. “ Hame amca adamlarına seslendi:

“Kalkın! İmsakte yükleriniz yüklü olsun. tüfeklerinizi,cephanenizi hazır duruma getirin. Kervanı yükleyip sürün Batman köprüsüne kadar da durmayın. Eğer Batman köprüsünü geçerse Raşkotan aşireti de gelsin, kim gelirse gelsin, kurtuluruz. Feto Paşa’ya haber uçmadan köprüyü geçmeliyiz. Feto paşanın depolarını, cephanelerini boşalttık. Haber verilerse böyle bir fırsatı değerlendirir. O zaman köprüyü geçemezsek kurtuluşumuz yoktur.” Adamlar kalktılar yükleri yüklediler. Tüfeklerini, cephanelerini hazır duruma getirdiler.

Hele bunlar kervanı yüklesinler, gelelim Mamad ve yeğen Hüseyin ne yaptılar?

Mamad ve yeğen Hüseyin. Raşkoan aşiretine göründüler. Baktılar ne bakalar. Aşışret iki omaktan kurulmuş. Her omağın iki yüz , üç yüz evi var. Öyle güzel bir yaylada kara çadırları kurmuşlar ki, hiç görülmemiş. Havaya toprak atasan davarın sırtında kalır yere

gelmez. At, koyun , sığır , deve her tarafta davar yayılıyor. Raşkotan aşireti dediler mi, akla bir tas koyun ayranı gelir. Mamad :

“Hüseyin şu görünen çadır ya Gavur Kesper’in ya da Koto Filit’in. Bu iki adam da eskiden den beri hep şeytanlık yaparlar, çok uyanıklar. Biz gidek, verirlerse birer tas ayranı içeriz e hemen geri döner kervana yetişiriz. Kervanı Batman Köprüsünden geçirdikten sonra, istersek geri döner, yiğitliğimizi ortaya koyarız.” Raşkotan aşiretinin gücünü de deneriz.”

Atlarını doğru büyük çadırın önüne sürdüler. Kesper’in iki kızı nakış işliyordular. Kızların büyüğünün adı Sedef küçüğünün adı da Firdevs. Firdevs baktı aşirete doğru iki atlı geliyor.

Bu aşiretin kadınları gece yarısından sonra kalkarlar daha güneş doğmadan süt, peynir, ayran yağ, katı işlerini bitirirler. Güneş doğdu mu nakış, keçe , halı gibi işlere başlarlar. Bunların adedi de öyle.

Firdevs, ablasına:

“Abla iki atlı geliyor. Bana göre bunlar ya eşkıyalar ya daatıcılar.”

“Eşkuya buralarda gezmez. Satıcılar da bu yaz zamanı koyunlar kırılmadı ki, yünü hallaca vereler.”

“Bak omuzlarında bir şeyler görülüyor.” Sedef baktı:

“Evet omuzlarında bir şeyler var ama nedir acaba. Hallaç ağacına benzemiyor.”

İki atlı yaklaştılar. Gavur Kesper çadırda daha yatıyordu. Gavur Kesper kendisi bir şey değil: ama aklıyla çok şeytanlık yapan biri.

Her iki atlı yaklaştı. Her iki kız kardeş Firdevs ve Sedef baktılar ne bakalar. Her iki yiğit yakışıklı, erkelerin gönlü düşer değil ki, kadınların. Kıymazsın ki, bakasın. Bıyık uçları yanaklarında görülüyor. Omuzlarında Nasrani, üstü başı olsun ki öyle olsun. Sedef:

“Bacı bunlar bizim gibi insanlar. Raşkotan aşiretinde yoktur, görmedik dediklerine göre bunlar Utmanak aşiretinin insanlarına benziyorlar. Ale çocukları, Yusuf Bey’in çocukları, Hüseyin Bey’in çocukları babamızın dediklerine göre bunlar onların torunlarıdır.”

Her iki kardeş çadırın perdelerini çektiler.

“Eğer bunlar çadırın önüne gelirlerse ne isterlerse veririz. Allah babamızın gözüne uyku bıraksın uyanmasın. Eğer babamız uyanırsa Yusuf ve Filit’e haber verir. Aşireti bunların başına toplarlar. Allah bilir; ama bunların tüfekleri Nasranidir. Çünkü babamız bazen lafını eder. Namus hariç ne isterlerse verelim. Yazık aşiret başına toplanmasın.”

Çadırın önüne daha varmadan atların nal tıkırtısından Kesper uyandı, uyanır uyanmaz yatağı attı. Baktı ne baka; Zoke Dağın Utmanak aşiretinin iki adamı. Kesper:

“Bunlar Hame'nin adamlarıdır. Buraya niye geldiler ne arıyorlar acaba?” Her ikisi de azrail gibi görünüyorlar. Bunların heybetine insan dayanmaz. Feleğe bile minnet etmezler.”

Hemen kalktı yalın ayak üzerindeki yattığı elbiseyle başka bir şey üzerine almadan çıktı, bunları karşıladı.

Mamad selendi:

“Deredir amca deredir. Dindarlığına doyamadım. Esselamün Aleykum vaktin hayırlı olsun.” Kesper seslendi.

“Yüreğim yandadır yiğit yüreğim yandadır. Kusura bakma yaşlıların uykusu tatlıdır. Kusurum varsa ayak altına al. Atından in. Yeriniz var, başımla iki gözüm üstüne.”

Kesper her iki kızına bağırdı :

“Bir şeyler hazırlayın, yer hazırlayın.” Kesper kızlarına fırsat vermeden yatakları devirdi. Yastık ve keçe çıkardı, serdi. Koştı, geldi. Mamad'ın atının başından tuttu:

“Buyrun inin yerinizi hazırladım. Sizleri gece ararken gündüz buldum. Yiğit insana başım kurban.”

Mamad'ın aklına amcasının sözleri geldi. Amcam demişti ki:

“Yavru keklikle av yapılmaz; ancak kurt keklikle av yapılır.” Mamad düşündü ki:

“Amcamın dediği gibi bu bizi indirir. Aşirete haber verir. Aşireti başımıza toplar. Birini beşini vururuz, gerisi bizi çiğnerler. Raşkotan aşireti biter mi?”

Mamad'ın gözü perdeye ilişti. Arkasında bir gelinlik kız develeme gibi gidip deliyor. Kızın niyeti de babamızdan fırsat gelseydi bu atlıları burdan kaçırdık. Kesper:

“Haydi inin.” Mamad:

“Biz inmeyiz.”

“Emriniz nedir?”

“Ricamız var. Biz yetmiş adam, doksan katır geldik. Tuz kaynağıma geldik. Döndük kervanın başına Hame amca Abdullah var. Biz Tut Çeşmesine, Bıçak Geçidine geldik. Buralarda yağmur yağmamış, çeşmeler kurumuş. Su bulamadık. Bu gece susuzluktan ölecektik. Ben Hüseyin'e dedim, Raşkotan aşiretine gidek bir tas ayran içelim.” Kesper:

“Eyvah!”

“Ne oldu?”

“Adetimiz yansın. Bizim adette bu gün pazar. İlaç desen Raşkotan aşiretinde ayran bulamazsın. Biz gavurların pazarıdır, hiç ayran bulamayız.”

“Yoksa yok su da mı yok?”

“Su var; ama amcanıza, yengenize dersiniz ki, biz Raşkotan aşiretine gittik, bir tas ayran vermediler. Alt tarafı iki kişiydik. Çok kişi olsak neyse. Adımız çıkar. Kızım bana bir tas getirin.”

Kızı sevindi: “Babam gidecek, bu iki süvariye burdan kaçtırtırım.” diyor. Kızı büyük bir tas ,inek taşı derler, alıp babasına getirdi. Mamad:

“Kesper gitme! Biz gelmedik ki, bize ayranı komşulardan dilenesin. Aşık sazban değiliz ki, diyessin ki, bunlara bir toplama yapam, ayıp gitme.”

“Bizim adetimizde misafir bir şey istedi mi yerine getirmezsek, aşiretten çıkar gideriz. Siz böyle buraya beni aşiretten sürgün etmek için mi geldiniz? Çaresi yok iki dakika durun ayranı getirem.”

Kesper gitti bir iki çadır geçti. O zamana kadar aşiret o yandan bu yandan baktılar. Kesper’in çadırının önünde iki atlı var. Kızlar, gelinler bakadurdular. Kıymazsın bu iki süvariye kıymazsın. Kesper gidince Kesper’in her iki kızı koştular. Ayran kazanının başına kazan kapağını kaldırdılar. Kazan ayranla dolu zaten. Koştular, büyük tasla ayran getirdiler.

“Namus için siz kardeş biz bacınızız. Daha iki saat bundan önce ayran yaydık. Babamızın işi gücü bu şeytanlık. Ayrandan başka ne lazımsa size verelim. Hemen buradan uzaklaşın. Başka ne lazımsa başımız size kurbandır. Babamız ayrana değil, gitti ki, Şame Oğlu Filit’e haber vere.” Mamad:

“Bacı sen kardeşlikten bahsettin dinimiz birbirine uymaz; ama gene de tahammülümüz vardır. Sen ayranımızı ver.”

Ayranlarını doya doya içtiler.Kesper’in kızı:

“Kardeşlerim niye, gitmiyorsunuz neyi bekliyorsunuz? Başka bir ihtiyacınız varsa söyleyin.”

“Bacım, yanlış anlama baban gitti, gelsin hele. Lafım senin zoruna gitmesin; ama ben hiç görmedim ki, kurtlar, koyunlardan, keçilerden korkar kaçır mı? Baş tacısın ayranımızı içtik.Ayran için babanı beklemiyoruz. Baban gelsin kim koçtur kim kuzu belli olur.”

Kesper’in kızı anladı işler karışacak; ama ne yapsın bunlar gitmez.

Hele bunlar burada çadırın önünde beklesin. Kesper doğru diğer obada bulunan Filit’in çadırına gitti. Baktı Filit’in anası Şame ayran yayıyor. Filit yatakta daha yatıyor. Şame baktı Kesper geliyor. Başı açık ayakları yalın gece hangi elbiseyle yattıysa onlarla da geliyor. Şame anladı ki, bir şeyler var. Şame:

”Nedir Kesper nedir? Hele o halin ne, yalın ayak telaşlı bir şekilde sırtında elbise yok; başında fesin yok. Neler oluyor başına bir şey mi geldi ?” Kesper :

“Çabuk Filit’i kaldır. Hame yetmiş adamıyla ve doksan katırla Tut Çeşmesinde Bıçak geçidindeler. İki kişi de bizim çadırın önündeler ayran istediler evde ayran yok dedim size komşulardan ayran getiririm bahanesiyle buraya geldim. Filit’i kaldır Yusuf Bey’e de haber verelim, bunların elinde ağzı mercan kundağı yuvarlak Nasranilerini ellerinden alalım çadırın önüne gelenlerin her ikisinin omuzlarında nasraniler parlıyor.

Kesper bu lafları sarf edince Şame anladı iş kötü Şame:

“Kesper yüreğimi dindir, sen oldu bitti şeytanlık ve müzevirlik yaparsın; kimse senden hiç iyilik görmemiştir. Muhakkak bir müzevirlik bulursun. Filit’ e karışma git ne yaparsan yap Filit’i bulaştırma.”

Kesper hiç aldırış etmeden doğru Filit’in yatağının başına doğru yürüdü ve yorganın köşesinden tutup Filit’in üstünden kaldırıp attı. Başının altındaki yastığı da çekip attı. Filit fırlayıp ayağa kalktı.Filit:

“Neler oluyor Kesper niye böyle yapıyorsun hayırdır ne oldu ne bu halin” Kesper:

“Utmanak aşiretinden Hame’nin adamları ve kervanı Tut Çeşmesinde Bıçak Geçidindeler.Hame’nin iki adamı da bir tas ayran için çadırımın önünde bekliyorlar. Ben ayran yok dedim, gidip komşulardan getireyim bahanesiyle sana haber vermeye geldim. Kalk yetmiş adam doksan katır iki adam da çadırımın önünde omuzlarında Nasrani parlıyor. Her birinde Azrail tüyü var sanki durma kalk”

Filit kalktı acele acele üstlerini giydi. Şame seslendi:

“Kesper dindir yüreğimi dindir. Başıma gelen yaz sıcağıdır kuzum gel oğlumu sabah uykusundan etme. Sen Utmanaklıların omuzun da ki Nasranileri alacak adam değilsin çünkü; Utmanak yiğitleri doğar doğmaz ağız sütü yerine yiğitlerin kanıyla tanışmışlar.”

Kesper, Şame’yi hiç dainlemiyor bile Şame bu sefer oğlu Filit’e seslendi.

“Oğlum git git onlar Raşkutan aşiretinin yiğitleri değiller ki, sen ve Filit aralarında gidip gelesiniz, hava atasınız. Git ki, yiğitlerin aslanların darbesini gözlerinle göresin. Başka bir şeye yanmam bir kafanın kırılmasını bir kolunun kırılmasını öper başıma korum ve baş örtümü onların ayaklarımın önüne sererim. İnaniyorum senin cenazeni bana gönderirler. Ben Raşkotan aşiretinde çobansız, sığırcısız, rençpersiz sahipsiz kalırım. Ocağım kör olur, gözüm onun bunun arkasında kalır. Gel anneni dinle gitme.”

Filit gitmeyecek gibi biraz gevşer gibi oldu. Kesper:

“Şame herhalde Utmanak aşiretinde birilerine gönül vermiş. Yoksa onları bu kadar övmezdi. Madem öyle onların Nasranilerinden birini sana getirelim. Belki onunla bir namını yürütürsün.” Şame seslendi:

“Öyle olsun gidin ki, onlar sizin kızılarınıza birer yiğit mührü vursunlar. Kör pişman yaşlı ananıza dönersiniz. Filit seslendi:

“Anne yüreğimi dindir. Ben gider onların Nasranisini anama getiririm. Oğlunun ne yiğit olduğunu, senin neler doğurduğunu o zaman gözünle görürsün. Şame:

“Şimdiye kadar, sizin bu söylediklerinizi yapacak. Raşkotan aşiretinin yiğitleri yoktur. Yapacak kimse de göremedim. Raşkotan aşiretinde yok. Geçmişinize bir baksanıza dedeleriniz de bunlarla savaştı. Bunlara karşı kimse böyle bir yiğitlik sergileyemedi. Siz kim oluyorsunuz ki, böyle bir yiğitlik yapasınız. Daha siz de çabalıyorsunuz ki, dedeniz, babanız gibi olasınız. Dedeniz babanız böyle bir şey yapamadılar, değil ki, siz yapasınız. İnanmıyorum ve korkuyorum. Size yazık olacak. Utmanaklılar, yaylada sarı kırmızı çiçeklerin içinde büyümüşler. Savaşçıların talebeleridir onlar. Gidin gidin bir kendinizi deneyin. Hele analar neler doğurmuş göresiniz”

Kesper ve Filit gittiler. Kesper’in kızı baktı babası önde arkasında Filit geliyorlar. Kesper’in kızı seslendi:

“Atlılar adınızı bilmiyoruz kusura bakmayın. Babamız geliyor. Arakasında Filit var. Yusuf Bey görünmüyor; ama ona da haber göndermişlerdir. Olmaya ki, sizleri kandırıp atınızdan indireler inmeyiniz. Size ayran verdiğimizizi ve bu söylediklerimizi söylemeyin ayıptır. Eğer atınızdan inerseniz bile silahlarınızı kendinizden uzak bırakmayın kucağınızda hazır olsun. Artık çaresi yok sizi bırakmazlar. Nasranilerinizi alırlar. Fakat bunları söylemezsek vicdan azabı çekeriz. Size acıyoruz.” Mamad:

“Biz birbirimize bacı kardeş dedik. Bize acımayın. Biraz sonra babanızın ve Filit’in yiğitliğini görelim. Hele kim koçtur, kim kuzudur. O zaman belli olur.”

Kesper ve filit yaklaştılar. Kesper, Filit’e:

“Kimse bir şey bilmesin bunları şüphelendirici laflardan, hareketlerden kaçınalım. Ben yolda çalı çırpı toplarım. Sen gittiğinde kızlarıma bağır. Yalnız ayranla olmaz. Ayran getirdik ama babanız çalı çırpı getirmiş hemen ateşi yakın kahve pişirin de. Ben de Yusuf Bey’e haber gönderdim. Bunları oyalayalım, kahve yemek derken o zamana kadar Yusuf Bey de gelir. Yedi yüz namli nişanlı adamları çadırın etrafını çembere alırlar. Bunlarda nasranilerini alırız. O nam bize kalır.”

Filit çadırın önüne geldi. Kızlarına bağırdı:

“Çabuk yemek pişirin.” Misafirlere döndü:

“Bizi aşiretten saymıyorsunuz, inin! Biz bir aşiret sayılırız. Düşmanlık müşmanlık yok. Biz de insanız bizim bir kahvemizi içiniz bu gün bize misafir kalın. Eski adamlarımız öyle boşu boşuna savaşmışlar. Cahillik etmişler. Olan oldu. Biten bitti.”

Filit bu iki yiğidin heybetine dayanamadı. Fazla yaklaşmadı. Sanki karakış bulutları dağın başında görünür gibiler. Dersin ki, şimdi, dolu yağdıracaklar, dağda ki, canavarlar bile bunların heybetinden orda duramayacak.

Hemen şimdi başını uçuracak gibi simaları var. Gözleri aslanın gözlerine benziyor. Göğüsleri koçların göğüslerine benziyor. Bunlar adamı vurdu mu azrailden önce can ve hak alırlar. Filit seslendi:

“Haydi inin inin!” Mamad:

“Kervanımız geçiyor. Yetişmemiz lazım. Fazla duracak değiliz.” O esnada Kesper geldi. Kesper:

“Filit niye misafirleri buyur etmiyorsun? Daha birbirimizin adını bile bilmiyoruz. Ağalar inin hele ayıptır. Etrafta, Kesper misafirlerini kabul etmiyor, derler. Bu şerefimize dokunur. İnin hele, gene binersiniz. Hele bir sabah kahvaltısı yapın. Kahve için dinlenin.”

Mamad:

“Biz buraya kahveyle yemekle sizi denemeye gelmedik. Biz buraya varsa bir tas ayran verin demek için geldik. Kervanımız geçti, yetişelim. Duracak zamanımız yok. Hemen gitmeliyiz.” Kesper:

“İki üç genç görevlendirdim. Evlerinde maya için ayırdıkları ayranları toplayıp getirecekler. Şimdi gelirler.” Mamad:

“Madem öyle gereği yok. Ayran kalsın. Biz gidiyoruz Allahaismarladık.”

Atın başını çevirdi ki gide. Kesper koştu, Mamad’ın atının başından tuttu. “Durun etmeyin ayran geliyor.” Mamad:

“Kesper, yüreğim güldür, köpüktür. Gözler karadır, gerdan naziktir. Ben seni kahve için, yemek için bana kurbanlar kesesin diye seni denemeye gelmedim. Deyeceğin varsa söyle yoksa gidiyoruz. Ayran yoksa illak ki yolda bir yerlerde bir suya rastlarız.” Kesper anladı ki durmayacaklar. Kesper:

“Bahardır kurdum bahardır. Allah yiğidi eftar ve namus cehlinden getirmesin zarara. Ne kadar yüksek uçsan da Hâlık seni getirir karara.”

Kesper baktı Mamad’ın benzi Musalla taşında ki ölüye dalda ki kayısıya döndü. Anladı ki bu bir namı gösterecek. Kesper atın başını bıraktı. Bu defa Filit koştu atın başından tuttu:

“Mamad inmiyorsunuz kusura bakmayın biz aramızda hep konuşuruz, Nasranileri nasıl Fato Paşa askerinin deposundan aldınız? Sizden başka kimsenin elinde yok. Bunları dedelerinizden beri taşıyorsunuz. Bu silahlar için şöyle böyle diyorlar ama işin aslını

bilmiyoruz bize merak oldu. Bu silahları görenler çok övüyorlar. Ver bir bakayım, markasını tipini göreyim.”

Kesper’in her iki kızı perde arkasından seyrediyorlardı. Mamad tüfeği kolundan indirdi, kılıfının düğmelerini açtı, tüfeği çıkardı. Kızlar da baktılar ki, çıkarılan tüfek, namlusu süt beyazı, üzerinde ki bilezikler saf gümüş parlıyor. Kızların bile silaha gönlü düştü. Filit elini uzattı:

“Ver silahı bakayım.”

Filit’in niyeti zorla tüfeğe sahip çıkma. Tüfeğin ağzı kendini geçince, birden Mamad’ın elinden tüfeği çekip almak istedi. Yeğen Hüseyin anladı ki, bu Mamad’ın elinden tüfeği çekip alacak. Hüseyin hemen silahını çıkardı Filit’in göğsüne dayadı. Eli tetikte. Hüseyin dedi ki:

“Muhannetlik, hainlik yapma! Bak, bakacaksan öyle ne markadır, nasıl silahtır.” Filit:

“Nasıl bakayım? Ver ki, bakayım.” Yeğen Hüseyin dedi ki:

“Ben kendi evimde kendi evladıma silahımı vermemişim. Sen kimsin ki, senin eline silah vereyim . bizi keriz mi sandın?”

Filit’in anası Şame Hanımda evladının peşinden geldi. Şame geldi baktı ki, oğlunun göğsüne silah dayatılmış. Hüseyin’in eli tetikte nerdeyse tetiği çekecek.” Şame seslendi :

“Ey atlılar! Beni dinleyin isminizi bilmiyorum. Her kimseniz beni canınıza kurban edin. (*haşa cemaatten dışarı*) O köpeğin laflarına aldırış etme. O köpek sizinle tartışıyor. Size bulaşıyor. O size bulaşacak insan değil. Siz onu bana bağışlayın, yoksa ocağımı kör edersiniz. O benim tek evladımdır. Aman evlatlarım etmeyi!”

Yeğen Hüseyin baktı bir kadındır yalvarıyor acıdı, kadındır bağırp çağırıyor, yalvarıyor. Şame tekrar:

“Evladım o köpek tek evladımdır. Bu aşiretin içinde başka kimsem yok. Gözüm Allah’tan aşağı ondadır. Bana bağışlayın bahtınıza düştüm.” Yeğen Hüseyin:

“İhtiyar ana o kadar çılgık aşireti başımıza toplama. Oğlunu sana bağışladım.” Filite döndü:

“Şimdiye kadar senin ismini bilmiyordum. Şimdi annenden öğrendim. Annen ismini verdi.”

Şame atlıların önüne koştu. Bunların önüne başörtüsünü serdi peşkilini kaldırıp yalvarıyor. Yeğen Hüseyin Filit’e:

“Hadi git seni annene bağışladım. Ona acıdım. Yazık olur. Annen üzülmesin. Tüfeğini geri çekti.” Mamad:

“Ben silahımı kılıfından çıkardığım zaman yeminliyim kansız tekrar kılıfa girmez.

O sırada çadırın üzerinden bir karga uçuyordu. Mamad kargaya nişan alıp tetiği çekti. Karga yere düştü.

(*Aslında karga Filit'e ve Kesper'e bir göz dağı verdi.*) Kesper'in kızları birbirlerine:

“Bunların omuzlarındaki silahlardan uçan kuşlar bile önünde kurtulamıyor. Bu silahlar bunlarda olduktan sonra bunlarla aşiret şurda kalsın hiçbir devlet bile savaşılamaz.”

Tüfek sesiyle aşiret karıştı. Aşiret karışınca Yeğen Hüseyin ve Mamad atların dizginini çevirdiler yürüdüler. Kesper ve Filit peşlerinden gittiler. Mamad:

“Kesper hele sen geliyorsun. Niye Filit geliyor? Onun canını yeni bağışladık.” Filit seslendi:

“Ben Filit'im gerginim ben sizi Batman Köprüsüne kavuşturmadan o Nasraniyi sizden alırım.” Yeğen Hüseyin:

“Öyledir Filit öyledir. Sözüne bahane aramıyorum, hem de yaparsın; fakat ben derim ki, yiğitler ölmeden anlaşalım. Hama amcam o da bizimle beraberdir. Bir iki ay önce Hama amcamın hanımı yengem öldü. Sen de anan Şame'yi getir Batman Köprüsüne. Şam'ı amcama verirsin. Karşılığında bir Nasrani alırsın, onu da nasıl alırsın söyleyem. Eğer Şame'den çocuk olursa sen de dayısı olursun. Bu yeğeninde mecbur büyüdüğü zaman o da bizim gibi Nasrani taşıyacak. Bir gün dayısına gelirse sen de o zaman Nasrani görürsün, üstelik akraba oluruz.” Şame seslendi:

“Yanıdadır yüreğim yanıdadır. Filit evladım sana demedim mi kuzuların melemesiyle kurtlar kaçmazlar. Sen ve Kesper zırlarsınız eşek gibi kurtların peşine düşmüşsünüz, kurt eşek ve koyuna minnet etmez.”

Mamad ve Yeğen Hüseyin atlara üzengi vurup Kuçirin'e çıktılar. Baktılar kervanın önü yeni görünüyor. İki silah sıktılar, işaret için. Kervandakiler:

“Hama amca önümüzde karşı tepeden iki Nasrani sesi duyduk”

“Ben biliyordum bu tuzu zor kurtarız.”

“Amca ne biliyorsun?”

“Ben biliyorum. Bu iki serserimiz Raşkotan aşiretine gittiler. Gör neler ettiler, aşiret uyandı. Başımıza yığılırlar kurtuluşumuz zor olur.”

Mamad ve Hüseyin kervana katıldılar. Hama:

“Ne ettiniz. İşaret verdiniz?”

“Hama amca Raşkotan aşiretine gittik. Hal mesele böyle oldu. Filit ve Gavur Kesper'le karşılaştık. Böyle böyle oldu.”

“Hazırlıklı olun gözünüzü dört açın.”

Mamad ve Abdullah Bey önde geliyorlar. Hame amca kervanın ortalarında yavaş yavaş ilerliyor. Yeğen Hüseyin de kervanın arkasından geliyor. Yetmiş kişi doksan katır sürdüler. Hame:

“Kervanı hızlı sürün. Raşkotan aşireti köprüyü tutmadan geçelim. Eğer bizden önce köprüye varırlarsa kurtuluşumuz zor olur. Köprüyü geçerse ondan sonra kimseye minnetimiz yok. Kim gelirse gelsin kurtuluruz.”

Kervanı acele acele sürdüler. Yeğen Hüseyin kervanın beş yüz-bin metre önünden gidiyor. Batman Köprüsü göründü. Baktı ki, ne baka. Nerde bir taş varsa arkasında mevzilenmişler. Nerde bir ağaç varsa arkasında mevzilenmişler. Hüseyin döndü:

“Hame amca Batman Köprüsünü tutmuşlar. Gökteki yıldızlar kadar insan var, mevzilenmişler.

“Bıçakla atın iplerini kesin yükleri indirin.”

Cephane hariç bütün yükü doksan katırın yüküne indirdiler.

“Abdullah, Mamad ve Yeğen Hüseyin sizde sakin olun hele. Bir tas ayran için başımız belaya girdi. Hem rüyasını da gördüm. Ezelden beri bunlar kan düşmanımız. Savaşımızın çoğu da hep bu tuz yüzünden olmuştur. Bu yüzden hiç devran geçirmedik iyi bir gün görmedik.”

Birbirlerine bağırarak sesi duyulacak kadar köprüye yaklaştılar. Baktılar Kesper, Yusuf Bey ve Filit mevzide. Yusuf Bey biraz farklı; fakat Filit ve Kesper yan yana üçü de köprünün ağzında durmuşlar. Hame seslendi:

“Raşkotanlılar gelin! Kervanı bırakın kervan geçsin. Dedelerimizden adettir; erkek erkekle, kadın kadınla, hayvan hayvanla durur. Ben savaşmayınız demiyorum. Nasraniyi de vermem demiyorum. Nasraniyi veririz; fakat gençlerin cahillerin oldu mu bu hale düşeriz.”

Derken onlar derken bunlar şer gittikçe büyüyor ortalık gerginleşiyor. Kesper:

“Siz nasranilerinizi, davarınızı, cephanenizi bize bırakıp, yaya Zoke Dağına gidersiniz. Kabul ederseniz böyle, kabul etmezseniz ölüm hariç sizi bırakmayız.” Hame seslendi:

“Kesper senin nefsin niye bu kadar kin ve galbedir. Yenin ederim ki ben kervanı seninle kardeş gibi paylaşırım. Büyük pay senin olsun.” Kesper:

“Kervanı paylaşırın kardeş gibi; ama sen de kendi payının vereceksin.”

Hame savaş görmüş, kavga görmüş, tecrübeli ve sabırlıdır.

Her ne kadar yalvardıysa da her ne kadar alternatif sunduysa da çare bulamadı. Kesper seslendi:

“Ben nasranilerinizi bu beylik kürklerinizi, kervanınızı sizden almadan baharda kenger, göbelek toplamaya gidenler gibi sizi eve eli boş giderken görmezsem buradan ayrılılamam. Mamad demişti kuzuların melemesiyle kurtlar kaçmaz! Şimdi kurt kim kuzu kim belli olacak.” Mamad amcasına :

“Amca bunlara ne boyun eğiyorsun? Kendini yoruyorsun yeter bu kadar. Önümden çekil!”

“Dur daha diyeceğim bitmedi.” Hame seslendi:

“Filit ve Kesper yan yana gelin. Sesim size gelsin. Size bir şey söyleyem.”

Kesper ve Filit ikisi yan yana bitişik oldular.

“Kar yağar ufak ufak, Zoke dağından tepelerine sürgün atar. Ne çok mala ne de çok adamına güvenmeyeceksin.” Hame nasraniyi nişan aldı.

“Mamad’ın sana demedim mi? Düşman yatıyor uyandırma; fakat artık geçti. Sen şimdi tetikteki parmağın ve köprü başında Filit ve Kesper’i seyret.”

Hame tetiği çekti. Beden incedir tütün ağacına, Hame’nin tüfeğinde çifte kurşun vardı. Yüreğim kıtır kıtır oldu. Güneş kalmadı Zozan’dan dağdan geçti. Mamad baktı Hame’nin tüfeğinin ağzında duman çıkmasıyla Filit ve Kesper ikisi de (*affedersiniz*) köpek gibi serildiler yere. Hame’nin tüfeğinin sesiyle Kesper ve Filit yıkılınca ateş başladı her iki taraftan. Fakat bunlar yetmiş kişi karşı taraf beş yüz kişi. Hame’ni askerinin tek avantajı silahları iyidir uzak mesafeden hedefi vuruyorlar. Hame’nin koluna bir kurşun isabet etti. Hemen kolu bağladılar. Hame’ye haber verdiler:

“Birkaç adamımız silahlarla beraber esir düştü” dediler. Mamad:

“Amca onların eline bizim silahlar geçti. Şimdi bizi bitirirler.”

“Oğlum korkma! Onlar bizim tüfeğin dilinden anlamazlar. Bizim mermiler kağıtla dolmazsa vurmaz. Onlar da bunu bilmezler. Fakat askere söyle katırların kuyruğundan tutsunlar. Kendilerini suya atsınlar. Yüzme bilmeyenler at ve katırların kuyruğunu bırakmasınlar. O hayvanlar yüzücüdür, onları kurtarırlar. Çünkü cephanemiz de azalıyor.”

Bu arada Fato Paşa’nın askerlerine önceden haber göndermişler. “Paşam sizin silahları alanlar buradalar Batman köprüsünü tutuyoruz yetiş.” Fato Paşa’nın askeri de geldi . Atış daha da şiddetlendi. Fato Paşa’nın askeri de gayet çok bütün orduları oraya dökmüş.

Üç gün üç gece çatışma devam etti. Sonunda Hame, Yeğen Hüseyin ve on beş kişi suya atlayıp kurtuldular. Mamad ve diğerlerinin hepsi de vuruldular. Bu on beş kişi ve Hame, Yeğen Hüseyin Utmanak Aşiretine Zoke Dağına geldiler. Aşiret:

“Toplanak savaşa gidelim.” Hame:

“Hayır Fato paşa’nın askeri toprak gibi hangi birini vurasınız.”

Hame'nin kolunu sardılar, ilaçladılar.

Aşiretin davası burada biter. Ölenlere rahmet kalanlara selamet. Dinleyenlere Allah'ın rahmeti yağsın.

5.1.5. BIŞURELİ FATMA

Bu hikâye efsanesi şöyledir:

Gülşen Bey varmış. Bişure'nin miriymiş, ağasıymış. Üç erkek kardeşlermiş. Büyük kardeş Gülşen, ikincisi Yusuf, üçüncüsü de Ahmet Bey'miş. Gülşen, Yusuf, Ahmet üç kardeşlermiş. Allah'ın emri böyleymiş. Bişure aşireti yirmi dört sülaleden oluşmuş, böyleymiş. Gülşen Bey'e Allah bir kız verdi. Adı Fatma. Yusuf Ağa'nın oğlu oldu, adını Sidin koydular. Beş çocuk da Allah Ahmet Bey'e verdi. Allah'ın kararı öyleydi. En küçük kardeş, Allah'ın kararı öyleydi. Gülşen Bey, yirmi dört sülaleye serdarlık yapıyor. Bütün gelir ve giderler ondan sorulur. Ahmet Bey öldü. Çocuklar yetim kaldı. Anası başka kocaya gitti. Bu beş kardeş ufaklardı, zavallılardı. Gülşen Bey yanına aldı. Hem amcasıydı, hem de işi çoktu. Her işi o yapıyordu. Yusuf Bey de biraz gururluydu.

(Şimdi olduğu gibi eskiden de kardeşler birbirini çekemezlerdi.)

Her biri köyün bir yanındaydı. Allah'ın kararı oldu. Yusuf Bey de öldü. Beş kardeş de yanına reçberdi. Bir gün Gülşen Bey köyü teftişe gitti.

(Diyelim ki, şimdiki başbakan , muhtar, belediye başkanı gibi.)

“Aşiretinin durumu nasıl? Şikayet var mı, ne var, ne yok” diye gitti. Baktı ki, bir adam zavallı, eski elbiselerle bir köşede duruyor.

(Ağa kişi her şeyi kendisine layık görür. Nefsini yüksek tutmaz. O yüzden ağadır.)

Yanına gidince selam verdi, ses yok. “Merhaba”dedi, ses yok. Türkçe söyledi, üç dört dille söyledi. Ses yok. Atından indi yanında durdu. Adama şöyle baktı, süzdü.

(Sarraf kişi altından anlar. Ağa kişide adamdan anlar. Akıllı insan hemen anlar.)

Bildi ki o kişi o iklimin, memleketin adamı değildir. Düşündü ki: “Kim derdi ki bu adam önüne çıksın!” Adamı aldı, evine getirdi. Bir kat iyi elbise giydirdi. Hiç olmazsa gelen misafirlerin ateşini yakar, kahvesini getirir. Bu da bana umut olur. Fatma babasına:

“Bu kimdir? Beş tane amca oğlu var yetmiyor mu?”

“Ben de bilmem, aşirette bana takıldı, denk geldi. Acıdım, getirdim.”

“Sen getirdin; ama korkarım ki, iyiliğin sana kötülük olarak gelir.”

“Yok yok kızım iyilik yap, suya at.”

“Valla ben bilmem baba. Adı da yok, adını ne koyalım.”

“Adı Fella Mustafa olsun.”

“Olur” dedi.

Bildi ki, bu gavur, Ermenidir, Müslüman olmadığını anladı.

Epey zaman geçti.

(Allah'ın emriyle insanın karnı doydu muydu yüz kişiden biri düşünmez ki, bu ekmeğime sahip çıkayım, illa bir yerde bir yanlılık yapar.)

Epey zamandır evin içerisindedir. Fatma'ya da göz koyar. Fatma hem çok güzel, hem de zengindir. Fella Mustafa da çirkindir. Konuşması da aşiret konuşmasına benzemez.

(Allah'ın kararıyla bazı insanların çırası sabaha kadar yanmıyor.)

Gülşen Bey öldü. Ölünce yirmi dört sülaleli Bişure aşiretinin ileri gelenleri toplandılar. Dediler ki:

“Önderimiz öldü. Aşiret serdarsız kaldı. Bunların sülalesinde de bunu bir tek Sidin Ağa yapabilir.”

Toplandılar, Sidin Ağa'ya gittiler, söylediler:

“Önderimiz öldü. Aşiret serdarsız kaldı. Bunu bir tek sen yaparsın. Amcan da zengindir. Fatma da tektir. Sen de amca oğlusun. Senin Fatma'yla evlenmeni istiyoruz. Bu herkes için iyi olur. Fatma'nın da evlilik zamanıdır.” Sidin Ağa:

“Haklısınız çok iyi, çok güzel söylediniz; ama Fatma'ya danıştınız mı? O razı mı?” diye sordu.

Onlar da Sidin'i doğru buldular. Topluca Fatma'ya gittiler. Söylediler:

“Fatma biz Sidin Ağa'yı gördük. Biz bunu münasip bulduk. Senin beş amca oğlun daha var. Belki senin gözün başkasındadır. Onlardan birinde gözün varsa, bu ayıp değildir. Kimde gönlün varsa, sen bilirsin. Biz de bilelim. Biz Sidin Ağa'yı münasip gördük. Lafını sözünü bilen, oturmasını, kalkmasını bilen, aşirete önder olabilecek kişilikte bir o var.” Fatma:

“Olur. Ben de sizin gibi düşünürüm. Siz nasıl münasip görürseniz öyle olur.” dedi.

Sidin Ağa'ya Fatma'nın da razı olduğunu söylediler. Sidin Ağa:

“Öyleyse bana müsaade edin. Ben de tedariklerimi yapayım. Onlar zenginler, muhtaç değil; ama Fatma başıma kakmasın. Katıksız bir ekmeğimde olsa ben razıyım. Fatma başıma kakmasın. Ben de hazırlanayım.” Ağalar:

“Haklısın!” dediler. Epey zaman sonra Fella Mustafa duydu ki, Fatma ile Sidin evlenecek. Sidin Ağa çeyiz yapacak. Düşündü:

“Başka çare yok. Ben onun eksliğini görüp, onu şikayet edeyim.”

Fella Mustafa düzenci ve kanunları iyi bilen biriydi. Kalktı, Gülşen atına bindi. Sidin Ağa'nın ağzıyla bir kağıt yazdı. Aldı, Diyarbakır'a geldi. O zaman başkent Diyarbakır'dı. İsmail Paşa ve Hafız Paşa'nın yanına geldi. Bunlar Padişahın halifeleriydi. Paşa İstanbul'daydı. Osman Padişah derlerdi ona. Osmanlı İmparatorluğu dönemi idi. Gitti, o

ikisinin yanına. Dizini yere koydu ve dizini yere koyup, başladı Sidin'i şikayet etmeye, kağıdı okudu. İsmail Paşa ve Hafız Paşa düşündü:

“Yahu böyle olmaması lazım. Bunlar gelirini verirler. Devlete de hep saygılılar. Nasıl olur ki der ki; ben vergiyi vermem. Gençleri de askere göndermem.”

Fella Mustafa söyledi:

“Hayır devlete baş kaldırıyor. Şimdi aşiret başkanıdır. Aşirete bel bağlamıştır. Devleti tanımıyor. O da padişahlık dava ediyor. Hazineye beş kuruş vermem ve asker göndermem diyor. Tam asi olmuş. O da padişahlık davasıdadır.”

Çare yok! Kalktılar, bir kağıt yazdılar. Fella'ya “Sen git.” dediler. Fella Mustafa gitti. Bunlar da kağıdı iki jandarmaya verip, gönderdiler. Jandarmaya:

“Doğru Bişure Köyüne Gülşen Bey evine gidin! Sorun deyin ki, Sidin Ağa'yı Hafız Paşa ve İsmail Paşa Diyarbakır'a çağırıyorlar. Kağıdı ona verin.”

Jandarmalar gitti. Bir çift jandarma geldi. Sidin Ağa'yı buldular. Kağıdı verdiler. Sidin Ağa baktı ki, kağıtta bir çift imza var. Düşündü:

“Benim devlete bir yanlışım olmadı. Niye beni çağırıyorlar. Niye jandarmalar gelsinler. Beni suçlu gibi görüp, beni çağırılmalar nedendir?”

Jandarmalara bir kağıt yazdı:

“Benim düğün davetiyelerim dağıtıldı. Tüm aşiretlerin haberi var. Örneğin, beşinci gün, altıncı gün geliyorum. Suçum, cezam neyse beşinci gün, altıncı gün suçumla cezamla karşınızdayım. Ama şimdi düğün var; gelecek durumda değilim” diye yazdı, verdi.

Jandarmalar da baktılar ki, kanun dışı bir hareket yok. Köy dışına çıktılar ki, Fella Mustafa onları tuttu. Gülşen Bey'in malı, altını çoktu. Her jandarmaya elli altın verdi. Sidin'in verdiği kağıdı onlardan aldı, yırttı. Kendi yazdığı kağıdı verdi. Sahte imzayla jandarmaya verdi. Yazmıştı ki:

“Ne hükümeti, ne Hafız Paşa'yı ne de İsmail Paşa'yı tanırım. Ben de Türkiye'nin bir parçasıyım. Yirmi dört sülale benim elim altındadır. Ben de bir devletim. Savaşa, çarpışmaya, her türlü şeye hazırım” diye yazdı.

(Eee... devlet taşı sorguya çekse konuşturur.)

İsmail Paşa ve Hafız Paşa hazırlık görüp, kırk jandarmayı kaldırdı. Bişure'ye geleceklerdi. Düşündüler:

“Bişure aşireti yirmi dört sülaledir. Kırk jandarma ne etsin?”

O zamanın ordusunu kaldırdılar. Tankla, tüfekle yola düştüler. Geldiler, Bişure'ye karargah kurdular. Sabah yolcular, çobanlar, elçiler kalktılar ki, her taraf asker. Ateş

yakmışlar ki, şehir elektriği gibi, yıldızlar gibi parlıyor. Çadırlar etrafa açılmış, toprak atsan askerden yere gelmez. Gittiler, Sidin Ağa'nın kapısına geldiler.

“Kalk! Bak ki Bişure kum gibi asker doldu.”

“Nasıl olur?”

“Valla, kalk bak!”

“Ne yaptık, ne suçum vardı? Ben selam, hürmet gönderdim. Demek ki, onlara yanlış kelime söylendi.”

Kalktı. Fella hizmetçisini çağırdı, sordu:

“Sen bizden iyi bilirsin kanunları söyle bunlar niye geldi?”

“Ağa benim bildiğim bir koli rakı, et falan alacaksın. Bunlar kumandansız gelmezler. Onların kumandanı, hükümdarı kimse, onun çadırına götüreceksin. Senin cezan neyse halini arz et. Onlar sana söyler.”

Sidin Ağa da kandı; cahildi, düzen, dolap görmemişti. Düşünmedi ki; “Kumandana rakı gider mi?” Kalktı, malzemesini hazırladı. Beş amca oğluyla beraber gitti. Aşiretten de birkaç adam aldı. Gitti, kumandanları sordu. İsmail ve Hafız Paşalar denilince, düşündü ki:

“Benim şikayetim büyüktür. Bir karakol işi değildir. Benim işim büyümüş. Bu padişahlık kadar büyümüş.”

Çadırı gösterdiler. Geldiler, çadırın önünde durdular:

“Selamun Aleykum” dedi. Hafız Paşa ve İsmail Paşa sordu:

“Sen kimsin?”

“Bana Sidin Ağa derler. Gülşen Bey'in yeğeni, bu aşiretin önderiyim.”

“Evet”

Daha ikinci kelime sormadılar. Ne eşyasına baktılar. İfadesiz kelepçeyi Sidin Ağa'nın ayağına ve eline vurdular. Eskiden şikayet oldu mu, şikayetçiyi de götürürdüler ki, taktiklesin. Bu yüzden Fella Mustafa'yı da götürdüler.

(Şimdiki gibi değil ki, parmağını uzatsınlar. Suçlu şu evdedir, desinler. Hemen yakalasınlar.)

Fella Mustafa'nın ifadeleriyle yetmiş iki katillik yapmış diye fermanı boynuna astılar. Yüz bir senelik ceza verdiler. “Doğru Diyarbakır'a götüreceğiz” dediler.

Hele Sidin'le Fella Mustafa'yı orada bırakalım, gelelim Fatma ile aşiretin diyarına. Beş amca oğlu ve ileri gelenler Sidin Ağa'nın fazla elbisesini alıp, Fatma'ya geldiler. Fatma baktı ki, Sidin yok. Düşündü:

“Bence Sidin'in bir suçu yoktu. Niye elbisesi geliyor. Demek ki halen ifade ediyorlar.”

Onlar evin salonuna gelince Fatma'yı da görünce ağlamaya başladılar. Ağlayınca Fatma:

“Niye ağlıyorsun, ne oldu?”

“Kalk, kalk! Baban Fella Mustafa adını verdiği gavuru içimize getirince biz bildik böyle olacak. Sidin Ağa'nın ifadesini almadılar. Yetmiş iki katille yüz bir senelik cezayı verdiler. Fella da şahitti. Ne yaptıysa o yaptı. O tastikledi. Diyarbakır'a gidecekler. Kalk Fatma kalk. Ne yapacaksak yapalım. Sen mi gidersen, aşiret mi gönderirsin? Gidelim.”

Fatma:

“Babam, bu Fella Mustafa'yı, bu gavuru getirince bildim böyle olacak. Şimdi belli oldu.”

Fatma hizmetkarını çağırdı. Dedi:

“Üstünüzü giyin, silahlarınızı alın. Bizden başka kimi var. Siz amca oğlu, ben amca kızı kimi var, başka arkasından gidecek.”

Fatma ne kadar altın varsa, hepsini heybeye koydu. Sidin Ağa'nın giysilerini giydi. Fesini başına taktı. On iki tane tel örgüsünü fesin altına koydu. Erkek elbisesini giydi. Önceden görmeyen onun erkek olmadığını anlamazdı. Öyle güzel bir süvari oldu ki, bıyıkları yeni terlemiş bir civan oldu. Fatma kendisi de silahlandı. Tanımayan: “Şahin gibi bir süvaridir” der. “Kahraman bir askerdir.” der. Fatma Bişüre aşiretini çağırdı:

“Kusura bakmayın size söyleyeceklerim var.”

Yirmi dört sülale toplandı. Mahşer yeri gibiydiler. Fatma bağırdı:

“Bişureliler! Kalbim yaralı. Kusurumu ayağınızın altına alın. Ben amca oğlunun peşinden gidecem. Sidin Ağa'nın durumunu biliyorsunuz. Yüz bir senelik şahitli, ispatlı ceza kesildi. Hepsi de Diyarbakır'da olacak. Ben peşinden gidecem. Gülşen Bey'in obası başsız kalsın. Davul zurnamız çalarken, bu ne alamettir ki, ne damat var ne gelin ne izi var ne şahidi. Gülşen Bey'in evi de kuşlara yuva olsun. Bizim Gülşen Bey'in emeği, Fella Mustafa'nın ağzıyla iki paraya gitti.”

Aşirette kimsede ciğer kalmadı. Sonbahar yaprağı gibi döküldüler. Hep birden ağıt yakıp, ağladılar.

Fatma atına bindi, yağmur gibi ağlıyordu. Bir elini attı, küpesini kopardı. Bir eliyle de gerdanını kopardı. Bileziklerini çıkardı heybeye koydu. Gülşen Bey'in evini kilitledi. Beş yardımcısıyla çıktı, yola koyuldular. Diyarbakır'a geldiler. Fatma düşündü ki, kimden sorsun. Sordu:

“Mahkeme, hapishane, nezarethane ne taraftadır?”

Pazarlarını gezdi. Sidin Ağa'yı göremeyince çıldırdı.

(Cenab-ı Alah namus derdini dağdaki taşa, toprağa vermesin!)

Fatma'da takat kalmadı. Benzi ölü benzine döndü. Kemikleri titredi. Epey zaman Diyarbakır kalesini, surunu gezdi. Tüm daireleri, maphushaneleri gezdi. Sordu bulamadı. Fatma babasının defterini aldı baktı. Diyarbakır'da Fendu Bey isminde babasının bir dostu var. Beş yardımcısıyla onun yanına gitti.

Fendu Bey baktı ki, bir beyefendi geliyor, yanında da beş beyefendi var. Emir verdi:

“Temiz bir insan, ağa, kahramandır. Onu karşılayın! Getirin oturtun, aslanlar gibi ikram edin ki, derdi nedir?”

İyice eve yaklaşınca Fendu Bey baktı ki, Gülşen Bey'in kızı Fatma ve beş yeğenleri olduklarını bildi. Düşündü:

“Bu ne acayıplıktır? Gülşen Bey ölseydi (*Fendu Bey'in bundan haberi yoktu*) Sidin Ağa var. Fatma niye erkek elbisesinde? Bu eksik başına ne geldi? Namus derdi midir? Gülşen Bey mi fakir düşmüştür? Başlarına bir felaket gelmiştir.”

Ama, ne olduğunu kestiremedi. Düşünceye daldı. Geldiler. Fendu Bey:

“Kimse sizin sırrınızı bilmez, ben bilirim. Çünkü ben sizin aile dostunuzum. İçinizi bilirim. Ne oldu, başınıza ne geldi? Bu ne hal, bu ne kıyafettir? Baban niye gelmedi, Sidin Ağa niye gelmedi de siz geldiniz? Bu ne acayıplıktır?” Fatma:

“Kusura bakma! Derdim çetin, yüküm çok ağırdır. Allah dağlara taşlara vermeye!”

Namus sözü edince, derdim çetin deyince Fendu Bey ağladı.

“Niye ağlıyorsun?”

“Ben ağlamayım da kim ağlasın? Dün değil, evvelki gün bir katırcı getirdiler. Diyarbakır mahşer oldu. Millet başına toplanmıştı. Ben de baktım. Bir yiğit getirmişlerdi, elleri kelepçeli, bıyıkları ağzına girmiş. Gözü duman tutmuş, dudakları uçuklamış, rengi solmuş. Şikayetçisi de adama benzemiyor. Bir jandarma göz ediyor, diğer jandarmalar da dipçikle vuruyorlar. Kırmızı kan bıyıklarından aşağı geliyor.”

Öyle deyince Fatma'nın ciğerine ateş düştü. Fendu Bey söyledi:

“Evvelki gün, buraya geldi. İfadesini aldılar. Siverek'e gönderdiler. Benim gördüğüm bu.” dedi. Fatma:

“Hadi beyler! Durulacak vakit değil. Sabah güneşi vermedikten sonra, akşam güneşinin hayrını göremeyiz. Yola düşelim. Çabuk beni Sidin'e kavuşturun.”

Amca oğulları birincisi Abuzer, ikincisi Ramazan, üçüncüsü Şükrü, dördüncüsü Mehmet, beşincisi Hüseyin'dir. Beşi de Fatma'nın yanındadır. Ramazan:

“Abuzer! Kavuşmaya kavuşamayız. Yorulduysanız bu gece burada kalalım.”

Abuzer Fatmaya:

“Ben kendimi sana Sidin’e kurban ederim. Diyeceksin ki, gönülden değilsin. Kur’an getir, el basayım Kur’an Allah’ın kelmamıdır. Sidin Ağa’nın başı kurtuluncaya kadar biz beş kardeşin kellesi bu dava uğrunadır. Sana yemin ederim ki, Sidin Ağa’nın başı kurtuluncaya kadar eve dönmeyecem.”

Kalktılar, atlarına bindiler. Sür ha sürgittiler. Beşinci veya altıncı gün Siverek’e girdiler. Daire, mahkeme, zindan, hapisane aradılar. Sidin Bey’i bulamadılar. Fatma elini saçına attı. Saçını başını yoldu. Göz yaşları dolu gibi yağıyor. Allah’ın kararı vardı. Fatma Siverek’i alt üst etti bulamadı. Yine babasının defterini karıştırdı. Siverek’te baba dostu Hüseyin Bey diye birinin adresini buldu.

(Eee... ,eski adamlar her yerinden belli olur. İnsanların adreslerini alırlardı. Şimdiki gibi Hasan, Hüseyin, Osman değil ki kimin parası varsa o ağa olsun. Kim handan, nam sahibi ise o ağaydı.)

Fatma Hüseyin Bey’in adresine gitti. Hüseyin Bey baktı ki, bir ağa yanında da beş hizmetkarla geliyor. Düşündü ki.

“Bu handan sahibidir, saygılıdır. Beş yardımcısıyla gelir.”

Yaklaşınca, merdiven dibine gelince onu tanıdı. Onu tanıyınca suratını çevirip, ağladı. Fatma:

“Hüseyin Amca, sen neden ağlıyorsun? Bir şeyden haberin yokken neden ağlıyorsun?” Hüseyin Bey:

“Benim ağlamam geliyor ki, birini kendi ekmeğınle büyütesin, o da kalka başına bela ola! Benim ağlamam onadır. Hemen anladım. Hiç durma! Çaya, yemeğe, kahveye neye ihtiyacın varsa hemen karşılayayım. Dün değil, evvelsi gün Sidin Ağa’yı getirdiler. Tanıdım; ama “tanıyorum” demeye korktum. Ben Urfa Siverek mapushanesinin önüne gittim, seyrettim. Kırmızı kan dudaklarının arasındaydı. Fella Mustafa jandarmalarlaydı. Gülşen Bey’in parası cebinde boldu. Jandarmalara para dağıtıyordu. Jandarmalar da teker teker gidip, Sidin Ağa’yı dövüyor, Fella “vurun taki can çekişene kadar” diyordu. Hükümet dağı sorguya çekse, onu ovaya indirir. Korktum ki, bir şey söyleyeyim. Adıyaman üzerinden Adana’ya götürdüler.”

Fatma ve beş yardımcısı hemen ihtiyaçlarını giderip, Adana’ya gittiler. Fatma dedi ki:

“Talihimde yağmur yağar yer ıslanmaz.”

Sekizinci ve dokuzuncu gün Adana’ya vardılar. Adana’da da aşağıdan yukarıya kadar Sidin Ağa’yı aradılar. Sordular, soruşturdular bulamadılar. Fatma yine babasının defterine baktı ki, Gülşen Bey’in Adana’da yine bir dostu vardır. Sabri Bey isminde biri vardır.

Sordular, adresini buldular. Adrese yaklaştılar ki, Sabri Bey baktı. Efendi, kürt giysili biri geliyor, yardaşları da var. Düşündü:

“ Bu kimdir?” dedi. Bildi Kürttür; ama bilmedi kimdir. Salona girince Sabri Bey süzdü, süzünce Fatma’yı tanıdı. Fatma mendilini alıp ağladı. Nohut kadar yaşlar döktü. Sabri Bey:

“Niye ağlıyorsun?” diye sordu. Fatma:

“Amca oğlum Sidin’i aldılar. Baba dostlarım bana sahip çıkmaya korkuyor.Ateş gibidir. Kim kendini ateşe atsın? Fendu Bey, Siverek’e gitti, dedi. Hüseyin Bey; Adana’da dedi. Kimse benimle gelmedi. Ateştir, kimse kendini ateşe atmadı. Sabri Bey şimdi sıra sendedir.”

“Oğul, başka çaremiz yoktur. Sen uyuyacak mısın, yiyecek misin, ne ihtiyacın varsa gör, gidelim. Evvelki gün geldi. Sidin’i tanıdım. Göğsüne yetmiş iki katil ve yüz bir sene ceza levhasını asmışlar. Üstüne de yazmışlar. Bişure’nin reisi, Gülşen Bey’in yeğenidir. Adana’dan da Tarsus kalesine nakil ettiler. Çabuk yetiş! Başı idam ocağına, dört kazığa gitmesin!”

Öyle deyince Fatma:

“Kalkın beyler kalkın! Durulacak vakit değil. Kalkın görün ki, benim talihimde yağmur yağar yer ıslanmaz. Sidin’in başı gidecek. Hemen Tarsus Kalesine yetişelim.”

Tarsus Kalesine geldiler. Yine tüm daire ve mahkemelerini aradılar. Yine babasının defterini açtı. Fatma:

“Yüreğim yaralıdır. Yiğidimin devranı yarım kaldı” dedi. Baktı ki, Tarsus’da babasının dostu olan Ahmet Bey adında biri vardır. Sora sora Ahmet Bey’in adresine gittiler. Ahmet Bey pencereden baktı ki, kürt giysili bir beyefendi beş yardımcısıyla geliyor. Yaklaştı. Ahmet Bey baktı ki, ne baka! Bu Gülşen Bey’in kızı, Bişure aşiretinden Fatma’dır. Kendi kendine:

“Evvelki gün Sidin buradaydı. Herhalde ona geliyor. Ona yardımcı olmalıyım, çare bulmalıyım. Yalan söyleyeyim. Diyeyim ki, onu öldürdüler! Bu, Gülşen Bey’in kızıdır. Handan sahibi, yiğit birinin kızıdır. Zaten Sidin Bey ölecektir. Sidin Ağa öldü diyeyim de o zayi olmasın.Ümidini keser, belki bana varır, benimle evlenir” dedi.

(Erkek olsun kadın olsun Cenab-ı Allah kimseyi namusta süründürmez, açık kapı bırakır. Allah kimseyi namus davasına süründürmesin!)

Fatma yaklaşınca Ahmet Bey adamlarına seslendi:

“Ben dünya üzerinde diyorum ki, böylesini bulayım. Fatma onun adıdır. Yirmi dört sülalelik Bişure’nin hatunudur. Sidin’i götürdüler; devlet elindedir Sidin, İstanbul’a gider. Siz

bana yardımcı olun. Hizmetkarları, yardımcılarını dünya malı ile doyurayım, parayla doyurup, göndereyim. Sonra da Fatma'yı davulla zurnayla alayım. Bu, yiğit bir kızdır. Çocuğu da yiğit olur. Belki ocağımy aydınlatır.”

Ahmet Bey'in adamları temizlerdi. Ahmet Bey'e dediler ki:

“Ağa bu, misafirdir. Babası da dostundur. Söylediklerin caiz değıldir. Ama dediğın olsun.”

Ahmet Bey erkek tarafında üstünü değıştirdi. Fatma gelince Fatma da kadın tarafında üstünü değıştirdi. Misafir odasına döndü. Ahmet Bey karşısına geçip, konuşuyor. Ne çay, ne yemek yok. Abuzer akıllı biriydi. Ahmet Bey'in konuşmasından huylandı. Döndü kardeşlerine:

“Bu Ahmet Bey'in niyeti kötüdür. Biz de tedbirli olup plan yapalım.” Kardeşleri:

“Söyle abi, sen ne dersen o olsun.”

“Bu Fatma'yı bırakmaz. Ben şimdi çağıracam. Hırsızlık yapan it ağzından belli olur. Fatma'nın sözünü edecektir. O ne derse, siz he deyin. O lafını bitirince sıra bana gelir”

Epey zaman geçti. Saat on bir on ikiyi buldu. Kalktı, misafirlere seslendi:

“Kusura bakmayın. Böyle oldu, şöyle oldu. Fatma'nın derdi nedir? Niye geldiniz?”

“Sorma! Bunun amca oğlu Sidin Ağa vardı. O da hükümet eline geçti. Biz de bunun elinde kaldık; peşinden geliyoruz. Bir duysak ki, Sidin Ağa ölmüştür, Fatma ümidini keserdi. Yiğit birisi de buna talip olsaydı, verir rahata kavuşurduk.” Ahmet Bey güldü:

“Ben de böyle bir laf bekliyordum. Sizi dünya malıyla doyuracam. Sidin Bey'i de evvelki gün getirdiler. Gözü yoldaydı, peşinde kimse yoktu. Baba kardeş yoktu, perişandı. Evvelki gün Misissi Kalesine gönderdiler. Size de yemin ederim, onu İstanbul'a gidinceye kadar öldürürler. Fella Mustafa onu altınlarla hep dövdürüyor. Yemin olsun ki, öldürürler. Sidin Ağa jandarmalar vurdukça öküz gibi böğürtü ile bağılıyor. Gözleri kan dolmuştu. O bir daha Bişure'ye dönemez.” Abuzer:

“Allah vere de öyle ola! Öldüreler de herkes kurtula.”

“Siz ne istersiniz, sizi dünya malına doyuram. Siz Bişure'ye dönün.”

“Biz bir şey istemeyiz. Cebinde ne kadar altın, akçe varsa, indir paylaşalım. Sabaha bir saat kala biz Bişure'ye döneriz. Fatma uyandığında, eksik etektir, ne yapsın? Bizi sorarsa önce mal, mülk teklif et, olmazsa zorla nikahla. Biz de gider rahatımıza bakarız.” Ahmet Bey:

“Üzerimdekiler şimdi azdır” Abuzer:

“İndir, yeter”

Elini cebine götürdü, keseyi çıkardı. (*Eskiden kese vardı.*) Abuzer'in önüne boşalttı. Abuzer kardeşlerine:

“Gelin paramızı paylaşalım. Herkes kendi parasını alsın; lokantaya gitsek, para gerekse, herkes kendi parasını ödesin.”

Küçük kardeş, adı Mehmet, o bir de Abuzer planı biliyor. Parayı paylaştılar. Diğer üç kardeşin aynı paraydı. Abuzer mahsus Mehmet’e bir kuruş eksik verdi.

“Sen küçüksün senin az olsun.”

“Olmaz hepimiz kardeşiz. Babamız bir, anamız bir. Paramız da bir olacak. Saygı olursa senin eline ayağına geliriz; ama hepimizin boğazı bir, eşit paylaşılacak.” Ahmet Bey:

“Onu ben vereyim.” Abuzer:

“Yok onu biz vereceğiz.”

Bunlar biri çelikti, biri polattı. Bir kuruş yüzünden mahsus kavga çıkarmak için, şiddetli kavgaya girdiler. Ahmet Bey araya girdi ki, Abuzer Mehmet’e vurmasın. Abuzer, Mehmet’e göz kırpttı. Mehmet de kılıcı çekti. Ahmet Bey’in boynuna vurdu, başını kestiler. Cenazeyi de odaya bıraktılar. Abuzer kadınlar tarafına döndü, Fatma’yı çağırdı:

“Yüreğim yaralıdır. Dağları karlar sardı. Gece uykuları bize haram oldu. Dünyanın devranı bize kalmadı. Sidin Ağa mapushanede inlesin. Kalk hatun kalk! Kusura bakma, söz söyleme, kaldırıp indirme. Kimse duymasın. Ahmet Bey’i sana kurban ettik ki, kimse ayıkmadan çıkıp, gidelim.”

Fatma Abuzer’e sarıldı:

“Madem ki sen bu yiğitliği yaptın. Bişure’nin malını kardeş gibi paylaşırız”

“Bu kalsın şimdi. Bu, ben sen ve Allah arasındadır.” Kalktılar. Ahmet Bey’in hizmetçileri :

“Yapmayın, ihtiyaçlarınızı giderelim.” Onlar:

“Biz gidelim, yolcu yolunda gerek Ahmet Bey’in de haberi olmasın. Bizim gitmemiz lazım.”

Bunlar sonra gördüler ki, Ahmet Bey’in başı kesilmiş. Hükümete haber verdiler. Misiside ki hükümet askerlerine haber verdiler. “ Böyle böyle bir kız, beş erkek kardeş geliyor” dediler.

Hükümet bunları yakaladı. Fatma, baba dostlarını gördü. Altın, para derken Ramazan ve Şükrü’yü hapis ettiler. Diğer üçünü de Fatma’yla bıraktılar. Abuzer, Mehmet , Hüseyin Fatma’yla kaldılar.

Fatma babasının ölümünü mü düşüne, hapiste kalan iki amca oğlunu mu düşüne, düğünü Bişure’de yarım kaldı onu mu düşüne, Sidin esir onu mu düşüne, yirmi dört sülalelik aşiretini mi düşüne? Ne yapa?

(*Namus belası çetindir. Kim el atarsa, yüz sene geçse de yüz birinci sene belasını bulur, çare yoktur.*)

Allah'ın kararı oldu Fatma sordu. Sidin'i evvelki gün Tarsus Kalesinden, Misisi Kalesine naklettiklerini öğrendi. Fatma:

“Benim şansım böyledir. Yağmur yağar yer ıslanmaz. Haydi Misisi'ye gidelim”

Misisi'ye gidip yine baştan aşağıya baktılar, bulamadılar. Deftere baktı. Abuzer Efendi adında birinin adını buldu, adresini buldu.

Abuzer Efendi handan sahibi biridir. Baktı ki, kürt giysili biri üç kişiyle geliyor. Her bir yanında biri var, biri de arkalarındadır, o da öndedir gelirler. Yeni bıyıkları terlemiştir, bakmaya kıyılamayacak bir gençtir. Ama bilmedi ki, kimin dölüdür. Düşündü: “Bunlar Kürtler!” dedi. Gülşen Bey'i hatırladı. Yaklaşınca Fatma'yı tanıdı. Onları karşıladı. Fatma:

“Kalamayız” dedi.

“Hayır, gelin oturun. Üç gün önce Sidin Bey buraya geldi.

Buradan Belan Kalesine götürdüler. Oradan da İstanbul'a götürecekler. Senede iki sefer İstanbul gemisi gelir. Bu katilcileri götürür. Artık siz gitseniz de yetişemezsiniz. İstanbul'a gitmeniz lazım. Bu gece dinlenin, sabaha gidin.”

Abuzer Efendi'nin de bir oğlu var. Adı Mehmet'tir, Misisi kalesinde müfettiştir. Abuzer Efendi, (*Haşa cemaate! Namussuz kişi, hemen sırrını meydana verir.*) Fatma'ya göz koymuş, “Ben bununla evlenirim” diyor. Sakalı göğsüne deşiyor. Sakalından utanmadan Fatma'nın etrafında dört dönüyor. Sanki on beş yaşındaki gençler gibi Fatma'ya kur yapıyor.

Eppey zaman sonra Fatma'nın adamlarına ne çay, ne kahve, ne yemek hiçbir ikramda bulunmadı. Fatma kadınlar tarafına gitti. Bu da hizmetkarlarının yanına döndü. Oğlu Mehmet eve döndü. O da arkadaşlarının yanından eve geç geldi. Uyuma vakti gelmişti. Geldi, gördü ki; babası kapıda (*Haşa cemaate*) dört ayaklılara dönmüş, kudurmuş. Eşek gibi zırlıyor, gidip geliyor. Mehmet:

“Baba bu nedir, ne sarhoş olmuşsun?”

“Oğul çaresi yoktur. Bu gece beni bu misafire nişanlayacaksın. Yapmazsan kendimi intihar ederim. Katlime sebep olursun.”

Oğul düşündü: “Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal. Ben ne yapacam?” dedi (*Doğru insana Allah da yardım eder.*)

“Hele otur baba. Biliyor musun ben ne edecem? Bu misafirdir. Namus tüm Ümmet-i Muhammed'in kapısındadır. Senin gelinine, kızına biri böyle yapsa, zoruna gitmez mi?”

“Elbette gider.”

“O zaman sana ne oluyor? Ne böyle ortalığa düşmüş, bağıryorsun?”

“Sen benim dediğimi yapmayacan. Ben kafama balta vururum.”

“Beni dinle sana bir şey söyleyecem. Sen benim babamsın. Fatma'nın hizmetçilerini dışar da bağlarım. Fatma'nın da yatağını senin yanına kurarım. Sen diyorsun ki, ben erkeğim, damat olacam. Onun silahlarını da sana verecem. Yapabilirsen sahip çık. Senin nikahını da yapmışım, düğününü de yapmışım. Sen babamsın, o bir eksik etektir. Yapabilirsen ona sahip çık. Sen şerefinden, gururundan utanmıyorsan bana göre hiçtir.”

“Tamam tamam. O senin babanın işidir.”

Fatma'nın yatağını sermişler. Fatma da yorgundur. Yirmi otuz gündür aç, susuz, yorgun, uykusuzdur.

(Allah kimsenin devranını yarım bırakmaya! Namusla terbiye etmeye!)

Fatma uyumuştur. Abuzer Efendi kapıyı açtı. Baktı ki Fatma uyuyor. Gitti silahlarını, kılıcını, bıçağını ne varsa aldı çıkardı. Geri döndü, Fatma'nın başucuna geldi. Elini yavaşça suratına getirdi. Fatma hissetti ki, bir el yüzündedir. Düşündü, düşündü. Ağlamaya durdu, içine ağladı. Dedi ki:

“Bunlar benim amca oğullarımdır. Kardeşleri hapse girdi. Sidin'den de ümidi kestiler. Bana sahip çıkmaya çalışıyorlar ki, kimse beni ellerinden almasın.” Yavaş yavaş elini göğsüne götürdü. Fatma düşündü:

"Aslan dişi olmuş, erkek olmuş ne fark eder? Yapabildiğimce namusumu koruyacam."

Elini Abuzer Efendi'nin eline aldı. Diğer eliyle de silahlarına uzandı. Elini yastığının altına attı ki, ne silahı, ne tabanca, ne de bıçak yok, hiçbir şey yok. Fatma elini attı ki göğsüne vura, eli Abuzer Efendi'nin sakalına değdi. Anladı ki, amca oğulları değildir. Fatma'ya can geldi:

“Allah'a bin şükür ki, amca oğullarım değildir, budur. İnşallah kendimi kurtarırım. Gücüm yetmezse de bana rezillik değildir. Bişure'ye haber gidinceye kadar ben bu olayı kapatırım” dedi.

Fatma darbe aradı, bir şey bulamadı. Silah ararken eli bir şeye değdi. Baktı ki, el kahve değirmenidir.

(Eskiden ağaların evinde el kahve değirmenleri vardı.)

Fatma heybetlendi. Yükünü atan deli deveye döndü. Zavallının biridir. Zaten kan ağlıyor. Fatma kolunu kaldırdı. Dışarıdan ayın ışığı da içeri vuruyordu. “Tam kulak arasına, yumuşak bölgeye vurayım” dedi. Sivri tarafını aldı, tam oraya vurdu. Abuzer Efendi'nin soluğu çıktı; ama geri inmedi. O da orda geberdi, cansız gitti. Fatma kalktı ki, ne amca oğulları ne diğerleri kimse yok. Işığı yakınca silahlarını gördü. Giyindi, kuşandı, amca oğullarını aradı. Baktı dedi ki: “Kalbim yaralıdır. Dünya yalandır, مکانı getirin!” Sonra

jandarmalar geldiler. Mehmet Efendi, Sidin , Fatma ve üç kimseye kalmaz!” Amca oğullarını gördü ki üçünün de kolları birbirine bağlanmış çağırıldılar:

“Hatun gel gel. Başımıza geleni Allah dağlara vermesin!”

Fatma üçüne sarıldı.

“Kalkın! İki hapiste, sizde burada bağlısınız. Bu da bizim kaderimiz. Benim de başıma gelenler geldi. Siz Ahmet Efendi’yi bana kurban ettiniz, ben de Abuzer Efendi’yi size kurban ettim.”

Odaya gelip. Abuzer Efendi’nin cesedini halıya sarıp odaya diktiler, çıkıp gittiler. Belan kalesine doğru yol aldılar. Vakit sabaha karşıydı. Yoldan geçen çobana Belan yolunu sordular. Çoban gösterdi. “Şu tarafta”dedi.

Sonra Fatma üç amca oğluyla giderken, Mehmet kalktı. Abuzer Efendi’nin oğlu, memur adamdı. Güneş caddelere, bahçelere doğmuştur. Kalktı. “Gidip gelinle damatın haline bakayım. Eksik eteklere güven olmaz. Bağırıtı çağırıtı olsaydı haberim olurdu. Derlerdi ki, kalk böyle olmuş!” dedi, gitti.

Odayı açtı ki, ne açsın! Baba yok, kız yok. Yerdeki sedir toplanmış, açtı; babasını içinde gördü. Dili bir karış dışarı çıkmış, bir köpek leşi gibiydi. Mehmet Efendi döndü, karısının yanına gitti. Karısına:

“Sana bir şey söyleyecem ki; ne sen duydun ne de duvar. Benim babamın hali böyle, böyledir. Ben şimdi atıma binip, gidecem. Onları İstanbul’da mı görürüm, başka yerde mi bilmem. Eğer onun amca oğlu Sidin yaşayıp, yeryüzünde ise, onu bulup, getirip, o kadınla kendi yerlerinde, kendi evlerinde nikahlamazsam, ve de dönersem, felekle nikahlanayım!”

Gitti, istifasını verdi. Silahlarını kuşandı. Dedi:

“Başım Fatma’ya kurban olsun. Şimdiye kadar bana misafirdi. Şimdi bacım, anam, babam oldu.”

Karısından, evinden hatır aldı, yola koyuldu. Fatma ve amca oğulları da korkuyorlardı. Korkan insan da daha hızlı gider. Gittiler, Belan’a ulaştılar ki ne gitsinler! Epey zaman geçmiş, Sidin ve Fella Mustafa’yı vapura koymuşlar ki, gitsinler. Gemi durmuş; ama gitmek üzeredir. Bu sırada baktılar ki Mehmet Bey geliyor. Fatma ve üç amca oğlunun benzleri soldu. Dalda ki kaysı gibi oldular. Mezardan kalkan ölü gibi benzleri soldu. Kolları, kanatları gevşedi. Mehmet bağırıldı:

“Fatma sen bana misafir değilsin, sen can ve gönül bacımsın. Mahkeme yemini olsun ki; sen bana anne, baba bacımsın. Sen babamı öldürdün. Esasen sen katil değilsin. Namussuz adamı her iki dünyadan da atarak rahata ulaşmalıdır. Babam temiz olaydı, bu sözleri etmezdi, böyle yapmazdı.”

Fatma ona inandı, inanmasına; ama vapur gitmek üzeredir. (*Eee..., kanun adamı, kanunların hepsini bilir.*) Mehmet Bey iki mermi vapurun diyarına sıktı. Vapurun kaptanına işaret verdi. Onlar da İstanbul'a telefon ettiler. Dediler ki:

“Katilcileri getiriyorlar. Yarım saat sonra vapur İstanbul'a gelecek!”

Bunlar kendini bıraktılar, gittiler vapurun içine girdiler.Kız:

“Bu benim şansımıdır yağmur yağar da yer bile ıslanmaz” dedi. Mehmet Efendi, Fatma ve üç amca oğlunu bir odaya koydu. Sonra, kendisi de geminin altını üstünü hep gezdi. Gezdi ama, çare görmedi, göremedi. Diğer üç amca oğlunu da çıkardı. Gezler gezdiler ama göremediler. Mehmet Efendi çare bulamayınca amca oğullarına sordu:

“Siz şikayetçi olanı tanıyor musunuz?”

“Evet”

“Gelin birisi falan yerededir.”

Gittiler, bir odanın içerisinde amca oğulları Fella Mustafa'yı görüp, tanıdılar, Mehmet Bey'in kolunu sıktılar. Mehmet Bey:

“Hayırdır!”

“İşte şu, Fella Mustafa'dır.”

“Öyle mi?”

“Evet”

“Öyle ise Sidin Ağa sağdır. Ölse idi oda burda olmazdı. Siz gidin.”

Mehmet Bey vapura girdi. Her tarafı gezdi, alt üst etti. Alt kata indi ki, bir jandarma bir kapının önünde gidip geliyor. Mehmet Efendi jandarmaya:

“Oğlum el alem vapurdadır. İnsanlar denize, kuşlara, dağlara, ağaçlara, vatana, geceye, yıldızlara, güneşe bakıyor. Sen burada ne yaparsın?”

“Bana bir katil vermişler. Ben bu katili burada nezarete tutarım. Evim onunla yanmış. Kan dudakların arasına kadar gelmiş. Bu gün yirmi yedi yirmi sekiz gün oluyor, namussuz şikayetçisi Fella Mustafa denen gavur dölü, bırakmıyor ki, bir lokma yemek, bir tas su verelim. Takatı kalmadı zavallının. O zalimde her gün bu zavallıyı dövdürüyor. Benim buna içim yanıyor. Bir arkadaşım vardır, mel'ündür. O da Fella Mustafa'nın adamıdır. Bir saat nöbet benim, bir saat onundur. Onun saatine az kaldı. Şimdi ben varım. İşte halim de böyledir.”

“Öyleyse sen Müslüman'sın beni yanına bırakır mısın?”

“Sen öyle bir şey yapacaksan niye bırakmayayım?”

“Valla o yiğitlik senin elindedir.”

Kapıyı açtı, girdi. Sidin, sırt üstü yatmış, iki kolu kelepçeli altıdır. Sidin Ağa onu görünce tanımadı; ama bildi ki temiz, değerli biridir. Gözlerinden yaşlar aktı. Göz yaşları bıyıklarının arasına aktı. Mehmet Efendi'ye sordu:

“Sen de mi bir şeyler yaptın, seni de mi buraya attılar?”

“Hayır”

“Eee..., hayırdır öyleyse?”

“Ben seni arıyorum.”

Derken uzun meseledir. Onlar kendi aralarında konuşa dursunlar. Sonra Mehmet Bey çıktı jandarmanın yanına geldi onu zaptetti. Sidin Ağa'nın kolundan kelepçeyi çıkardı. Onun koltuğunun altına girdi. Jandarma:

“Sen bu yiğitliği yaptıysan askerliğimi yaksınlar. Beni idam etsinler. Başım ona kurban olsun!”

Geldiler. Bu sırada Fella Mustafa kalktı, vapuru aradı. Jandarmanın yanına geldi, kapıyı açtı, baktı ki, Sidin yok.

Mehmet Efendi Sidin'i Fatma'nın odasına getirdi. Sarılıp, ağlayarak bağırdılar. Üç amca oğlu ile Mehmet Efendi, Sidin Bey'le Fatma'nın haline ağladılar. Gözyaşları yağmur gibi aktı. Fatma:

“Amca oğlu bu ne demdir, bu ne devrandır?” dedi. Ağlaştılar.

(Eee..., Allah'ın kararı birdir iki olmaz.)

Epey zaman sonra Fella Mustafa vapuru hep aradı ki yoklar. Onların kapısının önüne geldi, açtı. Gördü ki, Sidin Bey, Fatma ve diğerleri varlar. Hemen gitti; yıldırım telgrafıyla İstanbul'a haber verdi. *(O zamanlar yıldırım telgraf derlerdi.)* Dedi ki:

“Bunu yine çıkardılar. Kadınlarla içki alemini yapıyor. O haliyle padişahın karşısına gelecek.” İstanbul'dan yıldırım telgraf geldi. Dediler ki:

“Onu yine eski haline getirin. Kelepçeleysin, İstanbul Dairesine amca oğlunu kelepçelediler. Eski vaziyetine Sidin'i getirdiler. Sonra hepsini vapurdan çıkarıp, geçitten götürdüler. Sidin Bey'i alıp, Osman Paşa'nın karşısına getirdiler.

Osman Paşa Sidin Bey'e baktı. Düşündü, düşündü.

(Eee..., yiğit adam tecrübelidir. Her şeyi bilir.)

Düşündü: “Bu pek birini öldürecek adama benzemiyor. Bu handan sahibidir. Bunun işi hakaret ve para oyunundandır. Allah bilir, ya namus derdi vardır, ya da zengindir ki, buna hakaret gelmiştir. Bu birini öldürecek insana benzemiyor.” Paşa böyle düşününce dedi ki:

“Git, git. Bunu nezarete atın. Kırk güne kadar onun kılına sinek bile dokunmayacak. İsterse Türkiye'yi mahf etsin, benim başımı kessin. Bu, adam katledecek birine benzemiyor.

Ben bunu öldürmem. Onun işi alavere dalaveredendir ki, o buraya gelmiştir. Kırk güne kadar biri gelirse, ben bunu ona bağışlayacam. İsterse Türkiye’de insan kasabı olsun. Ben yine ona kıyamam. Haa, kırk güne kadar kimse arkasından imdada gelmezse, demek ki, söylenenler doğrudur. Katli de haktır.”

(Allah’ın kararı birdir, iki olmaz.)

Götürdüler bir nezarete attılar. Bu sırada Mehmet Efendi, Fatma ve üç amca oğlu da İstanbul’da aramaya koyuldular. Fatma yine babasının defterine baktı ki, babasının bir amcası İstanbul’dadır. Neyse, onun kapısına gitti. Amcası İstanbul’da bir katilidir. Fatma gitti, kapıyı çaldı. Amcası kapıyı açtı; ama bunlar birbirlerini tanımadılar. Fatma babasının defterini gösterdi. Amcası ona sarıldı, ağlamaya başladı.

“Kızım! Ben İstanbul’da bir numarayım. Bütün katillerin başlarını ben keserim. Altı aydır kimsenin başını kestirmedim. Dediğine göre yirmi altı yirmi yedi gün olmuş.”

Neyse Fatma, babasının amcası, Mehmet Efendi ve üç amca oğlu tüm İstanbul’u aradılar. Fatma:

“Bu benim şansımıdır ki, yağmur yağsa bile, yeri ıslatmaz.” Otuz bir gün boyunca gezip, aradılar. Sidin Bey’i bulamadılar. Çare bulunamadı. Amcası:

“Kızım çare yok. Daha baş kesmedim; ama dokuz on gün kaldı, kalmadı. Ben İstanbul’da baş kestireceğim zaman sen yanımda olursun. Her kimse, sen o zaman bana gösterirsin.”

Fatma biraz rahatladı. Otuz bir gün olmuştu, dokuz gün kaldı kırk güne. Fatma bir cadde başına geçti, durdu. Derin düşündü:

“Benim kalbim yaralıdır. Allah’ın karı dağlara yağsın. Gülşen Bey’in kapısı kimsesiz ve sahihsiz kaldı. Gülşen Bey’in odası oldu hayvanların yuvası. Misafirler gelsin, görsünler ki, Sidin Bey’le, Gülşen Bey’in kapıları hep kapalı. Olmuş, kurt kuşların yuvası. Sidin Bey’in başı gitti iki paraya.”

Fatma düşündü durdu. *(Allah’ın emri geldi miydi, çare yoktur.)* Fatma baktı ki, bir jandarma bir kapının önünde gidip, geliyor. Fatma kendi kendine: “Kırk defa jandarmalara sorduk, yine sorayım. Sidin’i sorayım” dedi. Fatma jandarmaya seslendi:

“Cemaline doyamadım. Az da yapsan, çok da yapsan dünyanın sonu yoktur, ölümdür. Mırıldandığını duyuyorum, türkü söylüyorsun. Kaç günün, kaç saatin kaldı?”

“Efendi efendi! Kusura bakma. Benim başım iyi insana kurban olsun. Otuz bir gündür bir katili bana verdiler. Biz iki kişi bekliyoruz. Ben Müslümanım, diğer arkadaşım mal’ündür. Şimdi benim nöbetimdir. Gözüm bu yiğide değdi ki, askerliğimi, ailemi, çaremi unutturum.

Keşke elbisem sahiplerime dönseydi de, demeselerdi ki; bu adam bu hale gelmiş. Bunun gözü hasret doludur.”

“Kimdir, ismi nedir?”

“Başıma gelmiş, yaz güneşi. Allah kimsenin kaderini kötü getirmeye. Bilmem kimin dölüdür. Omuzunda yetmi iki katilli, yüz bir sene cezalı yazılıdır. İsmi Sidin Ağa’dır. Bişure’nin reisidir derler. Şahin gibi kahraman birisidir.”

Öyle deyince, Fatma başındaki fesi attı. On iki tel saç örgüsü çiçek gibi döküldü. Fatma ağlayarak askerin ayağına sarıldı.

“Jandarma sen benimle ana babadan kardeşsin.”

“Sen de benimle ana babadan kardeşsin, bacısın. Evim sana yansın. Görüyorum ki, gidip geliyorsun. Niye bana şimdiye kadar sormadın?”

“Ben düşünürdüm ki, amcam, yanımdakiler biri belki sormuştur, kim bilir Sidin belki oradadır. Kemiklerim eridi.”

Sarıldılar, ağlaştılar. Jandarma:

“Epey zamanım var. Al sana anahtar git gör. Otuz bir gündür buradayım. Zalim Osman Paşa emir vermiştir ki; kapı açılmayacak. Ekmek kapının altından verilecek. Elleri de kelepçeli olmayacak ki, bu orada ölsün.”

Öyle deyince Fatma yıkıldı. Fatma:

“Aç aç”

Jandarma kapıyı açtı. Fatma girdi. Baktı ki diğer Ermeni jandarmaya sıra gelince nöbette suyu altına veriyor. Yatağı, karyolayı da kaldırmış, suyu da veriyor. Sidin o kadar ki halsiz gözlerini açabiliyor, ölmemiş; ama ölümden beterdir.

Fatma başında durdu. Sidin Bey’in gözlerine ölüm pamuğu atmış. Fatma’yı gördü. “Acaba rüyada mıyım, yoksa başımdaki Fatma mıdır?” dedi.

Fatma sarıldı. Sidin Bey’in boynuna ağladı. Jandarmaya:

“Daha ölmemiş; ama hali de yok” dedi.

Kelepçeleri söktüler; ama onu kim amcasının evine götürecek. Jandarma:

“Bacı sen bana bacı oldun. Senin hatırın için benim elbiselerim evime gitsin. Askerliğim dört yıldan, sekiz yıla çıksın.”

Onunla koltuğunun altına girdiler. Jandarma aldı, sırtladı, amcasının evine getirdi.

(Doğru yolda giden kimse Allah’ın izniyle darlık görmez. Kötü insanın da ne kadar da işi doğru gitse, bir iki saati geçmez. Dağa taş, dikene denk gelir)

Amcasının evine gitti.

“Bacı kimse görmesin, farkına varmasın. Sidin Bey kendine gelince, siz Bişure’ye gidin. Sizin yerinize benim başım gitsin. Elbiselerim aileme gitsin.”

Öyle deyince Fatma sarıldı, ağladı. Hatun kız Fatma, amca oğulları, amcası hepsi Sidin’e baktılar, beslediler. Sidin sekiz günde ayağa kalktı.

Sidin Bey Fatma’ya:

“Kesilen baş satın alınmaz. Kalk, onun asker elbiseleri sahiplerine gitmesin, askerliği yanmasın. Kalk Allah’ın kararıdır, yerini bulur. Kalk beni teslim et.”

“Vallahi ben de onun cezasını istemiyorum.”

Amcası, üç amca oğlu, Mehmet Efendi, Fatma hep kalktılar. Sidin’i Jandarmaya getirdiler. Jandarma:

“Niye getirdiniz?” Mehmet Efendi:

“Allah’ın kararı birdir, iki olmaz. Sidin Bey olmaz dedi. Çare bulamadık, getirdik. Adalet yerini bulsun.”

Konuşurlarken jandarma anladı ki, Sidin Bey teslim olacak. Sidin Bey’i nezarete soktular. Jandarma:

“Ne yapacaksınız bilmiyorum. Yarın kırkıncı gün tamam oluyor. Bu katilleri ne yaptıklarını biliyor musunuz? Kırkıncı gün bunu bir katilci, cellat gelir alır, hazırlar. Paşa’nın huzuruna çıkarırlar.” dedi

Eve gittiler, beklediler. Kırkıncı gün cellatla Paşa huzuruna geldiler. Paşa:

“Sahipleri var mı?” Cellat:

“Var Efendim. Fatma, Mehmet Efendi, üç amca oğlu var!

Onları da Paşa’nın huzuruna getirip, çıkardılar.

Paşa Fatma’ya:

“Bu nedir?” diye sordu.

Fatma tüm olan biteni paşaya anlattı. Paşa Fella Mustafa’yı da çağırdı. O huzura geldi. Onun kollarını kelepçelediler. Osman paşa Fatma’ya:

“Ben onun başını uçururdum, fakat senin hakkın var üzerinde. Onu sana veriyorum. Sen ne yaparsan yap.” Fatma:

“Bir ricam var. Bir jandarmanın askerliği bitinceye kadar ben burda kalsam. Ya da onun tezkeresini verin”

Osman Paşa tezkerenin verilmesini komutanlarına emretti, verildi. Fatma:

“Ben yine gitmem.”

“Niye gitmezsin.”

“İki amca oğlunu da Tarsus Kalesi’nde hapse attılar. Onlar da serbest kalsın.”

Padişah hemen kağıda yazdı, mühürledi. Geri döndüler. Mehmet Ağa, üç amca oğlu, Fatma, Sidin ve Fella vapurla Belan'a sonra Missis'e geldiler. Abuzer Efendi'nin evine geldiler. Onlar da hak istediler. Onların haklarını ödediler. Sonra Tarsus Kalesine geçtiler. İki amca oğlunu aldılar. Yine beş oldular. Hepsi önce Adana'ya, oradan Siverek'e, Diyarbakır'a geldiler ve Bişure'ye döndüler.

Gelince, Fatma Fella'yı amca oğlu Abuzer'e teslim etti. Fatma:

“Al sana Fella! Onu ne yaparsan yap.”

“Ben bir yemin ettim Fatma. Benim bir kellem var dedim, onu kap gibi kalaylayacam dedim.”

Aldı götürdü Mıl denilen Ermeni asıllı olan kalaycının yanına. Elli altın verdi. Dedi ki:

“Bir kellem var. Sen bu kelleyi ateşle kalaylayacaksın. Al sana elli altın.

(O zamanlar elli altın ile bir şehir alınmış.)

“Bu para da senin, bu kellede işin” dedi.

Bunu mengeneyle bağladılar. İki şişe rakıyı Fella'nın boğazından döktüler. Kafasını ateşe verdiler. Ateşi körüklediler, kafası iyice yanınca tüm kafa saçlarını kazıdılar. Sonra kalayı döktüler. Böylece Fella hak ettiği gibi öldü.

Abuzer Fatma'nın yanına geldi. Öldürdüğünü söyledi. Fatma, diğer beş kardeşi de kendisine kardeş yaptı. Gülşen Bey'in tüm mirasını eşit paylaştı.

Sidin ve Fatma için tüm aşiret toplandı. Ateşler yakıldı, türküler söylendi. Fatma teliyle duvağıyla süslendi. Kırk gün kırk gece davullu zurnalı düğün yapıldı.

Allah'ın kararı neyse olur. Hepsi Bişure'de mutlu yaşadılar. Allah bizi de iyilerle rast getire!

5.1.6. CARSIM BEY

Ben size Carsım Bey’i anlatacam mesele şöyledir:

Bereket Bey Kerkük reisi idi. Bin yedi yüz evli Kerkük aşiretinin reisi idi. Kerkük emrindeydi. Allah’ın emriyle iki çocuğu oldu. Biri kız, biri oğlan. Oğlanın adını Carsım, kızın adını da Elifnur koydular.

Epey zaman geçti. Bereket Bey Kerkük’ü idare ediyor.

(Kimse dünyanın önünü alamaz. Kimse dünyaya kazık atmaz.)

Carsım Bey on üç- on dört yaşlarına geldi. Allah’ın kararı öyleydi, Bereket Bey öldü. Carsım Bey küçük yaşta yalnız kaldı. Bin yedi yüz Kerkük insanı düşündü, taşındı. Dediler ki:

“Bir sürü çobansız dağa giderse ne olur?”

“Kurt yer.”

“Aşiret başsız kalırsa ne olur.”

“Yıkılır”

“O zaman gelin bir yönetici bulalım. Reis yapalım” dediler. Sonra, “Kimi indirip, kimi kaldıralım” dediler. Düşündüler.

“Bereket Bey’in ocağı kör değil, oğlu Carsım Bey var. Carsım Bey reis olsun.” dediler. Aşiretten bazıları:

“O küçüktür yaşı on üç- on dördtür. Zamanı değildir.” dediler. Ama aşiretin çoğunluğu:

“Büyük küçük. Altın da küçüktür. Çare yok” dedi.

Aşiretin hepsi “Olur” dedi. Sonra hepsi toplanıp, Bereket Bey’in evine gittiler, oturdular. Epey zaman geçti. Allah’ın kararı neyse o olur. Elifnur:

“Aşiret hoş geldiniz, safa geldiniz. Derdiniz nedir?”

“Derdimiz şudur: Babanız öldü, aşiret serdarsız, başsız kaldı. Biz diyoruz ki, başka kimse bu yükü taşıyamaz. Yine siz idare edersiniz.” Elifnur:

“Neden? Kusura bakmayın. Ben eksik eteğim .Kardeşimin de yaşı küçüktür. Yavru keklik ile av yapılmaz.”

Valla büyük küçük, yavru kurt çaresi yoktur. Düşünüyoruz, bizde güçlü, yiğit, yakışıklı, yaşlı da var. Ama, kimse sizin idareciliğinizi yapmaz. Sizin başınız sağken, Bereket Bey'in evinde bir tane var. O da aşiretin idareciliğini yapacak.”

“Dediğiniz haktır.”

“Haktır. Kardeşin yapamazsa da, iki, üç, dört sene olmazsa sen aşiretin idareciliğini yap. Bizi sen idare et, sonra da kardeşin idare eder.

(Haşa cemate; eğer insan ise, zaten adamdır yapar. Eşek ise de insan yapamazsın!)

Sen ona hem ana, hem baba, hem amca yerindesin. Kardeşine öndersin. İnşallah tuzağa getirirsin de aşiret başsız kalmaz.”

“Olur. Laflarınıza bahane aramam.”

Elifnur düşündü. Baktı, olmadı. On iki tel örgü saçını topladı, fesinin altına koydu. Küpe, bilezik ve gerdanlığını indirdi. Aşirete seslendi:

“Bana kanat ederseniz, aşiretin önderi olurum.”

Erkek elbisesi giyince daha önce görmeyenler, onu erkek zannetti. Bıyıkları yeni terlemiş, bir babayiğit gibiydi. Kerkük aşiretine baş oldu.

(Allah'ın kararı vardı. Rabb'im kimsenin düzenini bozmaya! Dostun, ağanın, cömert kişinin, reisin düzenini bozmaya! Laf gelip duranın, yiğidin ve beraberinde tüm Ümmet-i Muhammed'in ve bizim düzenimizi bozmaya!) Elifnur yedi sene serdarlık kürkünü giydi. Bin yedi yüz hanelik aşirete serdarlık yaptı.

(Allah'ın kararı vardır. Tek Allah bilir. Beşer insan yanılır. Zengin olsun, fakir olsun, ağa olsun, baş olsun yanılır. Bu Allah'ın takdiri iledir.)

Aradan zaman geçti. Bunların memleketine yağmur, rahmet yağmadı. Kazanç olmadı. Ekinler olmadı, kurudu. Su yoktu, sular tükendi.

(Bu türküdür, hadistir, bildik sözdür. Rahmet olmayan, su olmayan yerde hayat olmaz. Ne olursa Allah'ın rahmeti ile olur, başka çare yoktur.)

Aşiret susuz, hayvan susuz, kazanç yok Bin yedi yüz evlik aşiret kalktı, geldi. Elifnur'un evinde oturdular. Elifnur bildi ki dertleri susuzluktur. İkramdan sonra sordu:

“Niye geldiniz, hayırdır aşiret?”

“Geldik ki; rahmet yok, tarlamız, evimiz, hayvanımız susuz kaldı. Sen reissin bir yer bul, bir çare bul.”

“Tamam yaparım” dedi ama o da şaştı. Carsım Bey'e seslendi:

“Kardeş! Kar yağar küçük küçük, Kerkük'ün ağaçlarına sarıldı büyük büyük. Elin ocağı yokluktan kördür. Kimin ocağı da varlıkta kördür. Demesinler ki, Carsım Bey Bereket Bey'in olduğu halde, Bereket Bey'in ocağı kördür.”

“Ne dersin abla, ne yapayım?”

“Gel beni kendine kurban et. Bu beylik kürkünü de sırtına verelim. Çocuk değilsin, oyunu bırak. Aşiretimizi kurtarmanın bir yolunu bulalım. Git yollara düş. Babamın diğer aşiretine var, dostlarını bul. İki gün iki gece sonra Türkmen aşiretine var. Hüseyin Bey reistir. Ahmet Bey de kardeşidir. Baba dostlarıdır bunlar, Miseydin aşiretinin başlarıdır bunlar. Onların etrafında bin yedi yüz çeşmeleri vardır. Eee..., insan naçar olunca, diğer aşiretlere, insanlara boyun eğer. Aşiretin hatırı, fakirlerin hatırı için biraz dilini keseceksin. Bazı laflara boyun eğeceksin. Kalk git. Beni kendine kurban et. Ben eksik etek olarak karşılarna gidersem, onların delisi, akıllısı vardır. Bana bir şey derlerse bu, sana ve aşirete hakaret olur. Laf vururlar. Demesinler ki, Kerkük aşireti kördür. Bir sene üç sene olmaz, bir ay üç ay olmaz. Eğer otların hakkını isterlerse; doğan kuzular bizim olsun, hayvanlar onların olsun. Razı olmazlarsa, kuzular onların olsun davar bizde kalsın. Eğer arazi için vergi isterlerse, çekinme ne isterlerse ver. Biz de aşiretimize haber veririz. Kadınların kollarında ki bileziğe kadar satar veririz. O da olmazsa; deme ki; “ablamın canı koca istiyor, bu, namus meselesidir. Bin yedi yüz ev öleceğine ben öleyim. Benim sözümü ver. Elifnur’un rahatını aşirete kurban et. Benim sözümle aşirete serdarlık et.”

Öyle deyince Carsım Bey düşündü. Ağlamaya başladı. Göz yaşları yağmur gibi, gözlerinden aktı. Carsım Bey:

“Bacım ben bilmedim ki, sen böyle namusunu bile göze almışsın. Demek ki, aşiret çok çaresiz kalmış. Sen idarecilikte böyle çaresiz kalmışsın ki, namusunu bile ortaya koymuşsun.”

“Çaresiz olmayayım da ne yapayım. Bir annenin yetim kalan çocukları kucağında ağladıkların da, annenin ciğeri yanar. Kalkar, gezer, dilencilik bile yapar. Yine de yetimleri öldürmemek için uğraşır. İşte şimdi aşiret ağlıyor. Rahmet yağmıyor. Çay, su, çeşme hep kurudu. Mecbur şimdi herkes bize ağlıyor. İşte kardeşim ben de çaresiz kalmışım. Ben de kardeşime ağlıyorum. Kalk ne yapacaksan yap.” Carsım Bey:

“Bacı ben Carsım’ım. Ben kendimi sana kurban ederim. Ben atıma biner giderim. Senin sözünden çıkmam. Hüseyin Bey’in yanına giderim; Türkmen aşiretine giderim. Hüseyin Bey Miseydin denilen aşiretin, Türkmen aşiretinin reisidir. Gider, onun odasında otururum. Senin işitip, söylediğine göre, o adam içkici, kumarcı biridir. Bir adamdır ki, bin yedi yüz çeşme onun aşiretinin çevresindedir, yaylasındadır. Onun iki üç yaylası vardır, hepsi bir yayla değildir. Demek ki, çok zengindir. Olur da birden namustan yana söz ederse, yan söz söylerse, ben elimi yanına atarım. İki el ateşi kalbinin ortasından çıkarırım. Onun kırmızı kanını odaya dökerim.”

Öyle deyince, Elifnur anladı ki, artık aklı biraz başına gelmiştir. Anladı ki, boş değildir.

“Eee... kardeş madem öyledir. Benim o sözde hiç lafım yoktur.”

“Niye bacı?”

Elifnur kalktı, ağlamaklı bir halde çıktı. Fesini, ağalık giysisini ve silahlarını çıkardı. Oda kapısını açtı ve kardeşini çağırdı.

“Aşağıdan git Carsım Bey aşağıdan! Yeşil ördek kalkar gölde kanadı ile. Kim ne yaparsa sütüne ve şerefine layık yapar. Madem ki, sen bu sözü bana etmişsin kardeşim, benim işim bitmiştir. Al sana fes, ağalık giysisi ve silahlar. Aşiretin tüm idaresini bundan sonra sana bırakıyorum.”

Carsım Bey kalktı.

(İş ki, insanda nefis olsun. Nefis, haysiyet bir insanda olursa, o insan kendini taşır.)

Kalktı, bacısının lafını bozmadı ve atına bindi. Ayağını heybeye koydu. Haydi ha haydi. Birde hizmetkarı vardı. Onu da yanına aldı. Yola koyuldular. Atını yola sürdü. Sür ha sür, sor ha sor.

(Sora sara Allah'ın evi bulunurmuş.)

“Türkmenlerin yeri nerededir, aşiret nerededir?” sor sor gittiler. Türkmen aşiretinin arasına girdiler.

“Hüseyin Bey'in konağı nerededir? Ali Bey'in oğludur, nerededir?” diye sordu.

“İşte şudur!” dediler.

“Ali Bey'in konağında kim var?”

“İki kişi var. Biri Hüseyin Bey, biri Ahmet Bey. İki erkek bir kız kardeşiler. Kızın adı Ümmihan'dır.”

Eee... neyse gitti. Selam, merhaba, çay, kahve böyle şöyle derken Carsım Bey düşündü. Hüseyin Bey de“hayırdır, ne işin vardır?” diye sormadı. Bu da gururuna yedirmedi, söylemedi. Atına bindi, evine geldi. Bacısı:

“Ne yaptın?”

“Valla bacı senin sözünü bozmamaya çalıştım. Sen de kardeşinin lafını bozma. Baktım; anladım ki iyi bir adam değildir. Bindim atıma, geldim. Hiçbir laf etmedim.”

“Eee... kardeş laf etmemekle olmaz. Ateş elini yakarsa, sen mi elini çekersin, ateş mi geri çekilir?”

“Hüseyin Bey bir laf etmedi. Ben de bir şey söylemedim.”

“Kendi derdini kendin anlatacaksın. Sen dememişsin ki falanın oğluyum, işim şudur dememişsin. O da seni misafir sanmış bir kahve vermiş.”

“Bacı!”

“Efendim!”

“Ben Hüseyin Bey’in önünde boyun bükmem. Kerkük şerefini onun önüne sermem.”

“Kardeş ben öyle demedim ki. Aşağıdan git kardaş aşağıdan. Yeşil ördek kalkar gölde, kanadı ile. Kim ne yaparsa kendi sütüne şerefine layık olanı yapar. Sana dedim ki al ağalık fesini, giysisini ve silahlarını. Aşiretin idaresini sana verdim. Serdarlığı ben sana bıraktım, artık sensin.”

“Öyle mi?”

“Evet”

Carsım Bey baktı ki, ablası haklıdır. Rahmet yağmadı, sular kurudu. Aşiret perişandı. İki üç ay daha Allah’ın kararı ile rahmet yağmazsa, her biri bir tarafa giderse, aşiret dağılır. Carsım Bey artık kimden haber alsın? Hangi göçü engellesin? (Bir şahin bir sürü kekliğe ya da güvercine saldırdığında her biri bir tarafa dağılır, saklanır.) Carsım Bey kalktı:

“Ya yaparım, ya yaparım. Bu işi başarırım. Yiğit adım laf gelip durdu muydu, o lafa göğüs gerer” dedi.

Topun üzerine fitili koydu, patlattı. Aşireti toplamak için, topu patlattı. İşaret verince, bin yedi yüz ev Carsım Bey’in başına sonbahar yaprağı gibi toplandı. Aşiret bağırdı:

“Aşağıdan Carsım Bey aşağıdan. Yeşil ördek kalkar gölde kanadı ile. Kim ne yaparsa sütüne ve şerefine layık yapar. Emrin nedir söyle aşiretine.” Carsım Bey bağırdı:

“Aşiretim kalkın kar edin, yüklenin, değirmeni şehir edin. Kalkın yatağınızı sırtınıza alın. Davarı olan alsın, atı olan yüklesin, olmayan yüklenebildiği eşyayı alsın. Rahmet yağınca kadar göç ediyoruz. Allah kerimdir, peşimden gelin. Misedin’e Hüseyin Bey’in toprağına gidiyoruz.”

“Ağa emir senindir. Ne dersen o olur.”

Carsım şahlanmış ata döndü. Elifnur da dolu gibi gözyaşı döküyordu. Elifnur Carsım’a:

“Hani çeşme hani? Kurban ederim canımı senin gibi şahine. Önce serdarlığı bilmedin, sonra da aşiretlere boyun eğdin. Yazığım gelir eski beylere. Darbe kılıca gelince, hançere sarılır gibi yiğit gerekir ki, yiğit karşısında dayansın.”

(Carsım Bey bin yedi yüz ev hatırına, Elifnur hatırına bilmiyordu ki, başı belaya girecek. Naçar insan yol, su, dağ, taş dinlemez, kendini vurur, rast gele gider.)

Kalktılar, yola girdiler. Sürüleri, develeri, atları alıp yola düştüler. Kuzular, koyunlar meliyor; kızların, gelinlerin bazıları gülüyor, bazıları ağlıyor.

(Ağlayan namus sahibidir. Namus derdi çetindir. Gülen de haşa cemaate eşektir. Eşekler bir şeyden anlamıyor. Ne namusu, ne başka bir şeyi bilmiyor.)

Elifnur karalar bağıladı. Ağlayarak söyledi:

“Çeşme yiğidim çeşme! Bu gök bu yere. Bu dünyada kim ne kadar zengin olursa olsun, zevk alamadı.”

Üçüncü gece Miseydin Ovasında, bin yedi yüz çeşmelik ovada, Carsım Bey’in çadırını önce açtılar. Sonra herkes çadırını açtı. Sabaha karşı herkes kendi rahatına kavuştu. Çobanlar keçeyi sırtına, kavalı ağzına aldılar. Sürüyü yaymaya başladılar. Sürüyü yaylaya çıkardılar ki, o kadar otlar çoktu, o kadar ki güzeldi, otlara sinek bile konmamış. Olacak iş değil, herkesin keyfi yerinde.

Elifnur aşiretin tüm çobanlarına seslendi. Çobanlar geldiler. Söyledi:

“Aşağıdan hatun aşağıdan. Kim ne yaparsa sütüne, şerefine. Ne emrin var aşiretine çobanlarına.”

“Çobanlar başıma gelmiş bir yaz sıcağı, dağlarda ki karı eritir su eder. Cenab-ı Allah dostların kaderini gençlikte bozmaya. İnsan naçarlaşınca yabancı aşirete boyun eğer. Hizmetkarlarına ağan gibi davranacaksın. Dilini keseceksin, fikrini aklını da. Kerkük’e yağmur yağıncaya kadar onların çobanına, sığırcısına boyun eğeceksiniz. Siz bin yedi yüz çeşmeye koyunlarınızı bırakmamışsınız. Bakın daha hiçbir çiçeğe arı konmamış, çiçekler otundan kopmamış. Bu aşiret, bu yaylım sahipsiz değildir. Olur da nöbetçisi, eşkıyası, askeri topla, tüfekte, değnekle kavgaya gelirler. Nasıl gelirlerse, gelsinler yalvarırım yumuşak gönülle davranın. Yapabilerseniz getirin; kahve içirelim. Eğer yaylım hakkı isterlerse, doğacak kuzular ve diğer yavrular onların olsun. Azsa vergi isterlerse, o zaman aşiretin kızlarına gelinlerine haber salalım. Ne kadar küpe, bilezik, gerdanlık varsa, verin. İki üç ay neyse, bizim memlekete yağmur yağıncaya kadar, boyun eğeceğiz. Baktınız olmadı, ben önceden de kardeşime söyledim. Beni aşiretime kurban edin. Aşiretim naçar, çaresiz olmasın. Her biri bir yere dağılmasın. Beni aşiretin yerine kurban edin. Bin yedi yüz ev yerine Elifnur’un rahatı gitsin. Ben kurban olurum.”

Hele Elifnur’la Carsım Bey orada kalsın, biz gelelim Ümmihan’la Hüseyin Bey’in diyarına.

Çobanlar artık koyunlarını yaylaya bıraktılar. Sabah olunca Türkmen miri Hüseyin Bey’in aşiretinden yolcusu, çobanı yaylıma bakınca, ne baksınlar!

Çadırlar kurulmuş sarı kırmızı çiçeklerde, bin yedi yüz çeşmede çadırlar kurulmuş. Sürüler yayılıyor, çobanlar kavalını çalıyor. Sanki hep kendi memleketleridir. Zevkte

sefadalar. Toprak atsan koyundan kuzudan yere gelmez. Düşündüler; akşam Hüseyin Bey'in yanına şikâyete gittiler:

“Miseydin Ovasının hali budur” dediler.

Hüseyin Bey'in bacısı Ümmihan'dır, akıllıydı. Dedi ki:

“Kardeş gel, beni kendine kurban et kızma. Benim lafım da zoruna gitmesin. Deme ki, kimse naçar olmaz. Ya devletin askeri olabilirler; ya da aşiretlerden naçar düşmüş, rahmetsiz kalmış bir aşirettir. Hele evinden kımıldama. Bir hafta müsaade et. Yok gelmezlerse o zaman git. Kendini büyük görme. Bu gün onların, yarın sıra senindir. Belki naçar kalırsın. Bir davada, düğünde, savaşta muhtaç olursun. Belin güçlüdür bilirim. Kimi malıyla, kimi canıyla güçlüdür. Senin malın vardır. Bugün onlar oraya konmuşlarsa, biz de diğer tarafa gideriz. Ovamız geniştir, bize de onlara da yeter. Miseydin gibi yedi tane başka ovalarımız da vardır. Biz de bu sene başka ovamıza gideriz. Yanına gelirler, seni kendilerine ağa ederler. Gidersin kahvelerini içersin. Bir gün daralırsan onlara işin düşerse arkanda olurlar. Bakarsın belki de onlarda beğeneceğin bir kız olur. O aşiret artık sana gebe kaldı. Ne dersen onu yerine getirirler. Şeref şereftir.”

Hüseyin Bey sabahın şafağında kalktı. Miseydin'e baktı. (*Teee...!*) Baktı ki, ne baksın!

Ateşlerini Malatya elektrikleri gibi yakmışlar. Baktı ki,, koyunların çan sesleri geliyor. Biraz dünya aydınlanınca dürbünü gözüne aldı. Baktı ki, memleket bembeyaz. Miseydin koyundan, kuzudan kar yağmış gibi beyazdır. Hüseyin Bey bir şey görmemiş gibi kızdı.

(*Türkmen oğlu ne olsun! Ölçü ve terazi torunu.*)

Kızdı, hemen döndü. Odadan kapıyı açtı, hemen aşiretine seslendi. Aşiret geldi, başına toplandı. Türkmen aşiretidir, çoktur. Sayıları fazladır. Carsım Bey'in bin yedi yüz ev ise bunlar üç bin, dört bin evdir. Başına toplandılar:

“Aşağıdan Bey'im aşağıdan. Kim ne yaparsa sütüne şerefine. Ne emrin var söyle aşiretine?”

“İnce beden tütün dalına. Halık'ul- Âlemin'den başka kimse kalmaz kanuna. Kalkın, Miseydin ovasına bir bakın. Yüreğim yaralıdır. Dünya boştur, kimseye kalmaz. Toprak atsan koyunlardan kuzulardan yere gelmez. Bu iş şaka işi değildir. Bu iş barut işi, kurşun işi, yiğit olma işi, savaş işidir.”

Aşirete bağırtı düştü. O zamana kadar Ümmihan Ahmet Bey'e haber verdi.

“Gel hal budur” dedi. Ahmet Bey:

“Bacı biz ne yapalım, artık gidiyor. Zaten bekar adamın başı hep boştur. Ben buna hep ne öğreteyim. Bunun ki bir değil, iki değil. Namusundan mı korksun. Kim var, kimden utansın? Bir şey olmaz.”

Hüseyin Bey gitti. Kırk seçmeli atlı, nişancıyı seçti. Yiğitleri öldürüp de acımayı bilmeyenleri seçti. Serdar insanları götürmedi. Kendi gibi soytarları götürdü. Tartışma yapan, öldürme seven, çığ lafları sevenleri seçti. Gittiler. Yaklaşınca, Elifnur Carsım Bey'e:

“Kalk! Sabahtan beri gözüm Hüseyin Bey'in kapısında. Hüseyin Bey kırk atlıyla geliyor. Sana iki üç nasihat söyleyeyim. Tutarsan tut. Tutmazsan sen bilirsin.”

“Söyle bacı.”

“Kalk kardeşim. Beni kendi canına kurban et. Kalk, insan garip memlekete gelince boyun eğer. Kalk, ağalık elbiseni çıkar. Çoban değneğini, elbisesini giy. Kimse üzerinde beylik elbisesini görmesin. Çobanlarına git. Onlara deki; Bahtınıza düştüm sizden ricam susun. Hüseyin Bey kırk adamla geliyor. Yumuşak dille yılan deliğinden çıkar, de. Olur da size iki tokat atar, belki sana vurur. Yine de aşiret serdarsız değildir. Senin bacın burdadır. Yalvaracaksın, yumuşak dille yılanı deliğinden çıkaracaksın. Yavaş yavaş yalvarıp, eve getirirsin. Bir kahve içirelim. Bir yıl üç yıl olmaz, bir ay üç ay olmaz. Bizim memlekete, Kerkük'e yağmur yağana kadar burdayız. Aşiretin naçar olmasın. Allah'ın emridir, yerini bulur. Ne zaman senin memleketinde yağmur yağarsa, senin aşiretin de memleketine dönerse, bunun fırsatı elbet bir gün eline geçer. O zaman bunun yaptığı kötülüğü unutmazsın. Onun intikamını alırsın.”

Carsım Bey anladı ki, ablası haklı konuşuyor. Carsım Bey kalktı , kendi giysisini çıkardı. Bir çoban giysisi aldı, giyindi. Çoban keçesini omzuna aldı. Çobanları takibe koyuldu. Çobanları yanlarına çağırdı. Ablasının söylediği nasihatleri aynen çobanlarına söyledi ve yanında bekledi:

“Bana burda dayak atsalar da, beni öldürseler bile sesinizi çıkarmayın, ben ne dersem onu yapın!”

Çobanlar da “olur” dediler.

Carsım Bey biraz yükseldi. Hüseyin Bey ve kırk atlısının geçebileceği yolun üzerinde durdu. Biraz bekledikten sonra baktı ki, Hüseyin Bey kırk atlısı ile görünüyor, yaklaşıyor.

Hüseyin Bey de kırk atlısına şöyle emir verdi :

“Nasıl yaklaşır yaklaşmaz; koyun, kuzu, keçi, çoban demeden hangisi önünüze gelirse vurun. Koyunların ölüleri atlarımızın nalları altında çiğnensin. Nasıl çobanlara yetişirseniz, onları hemen öldürün. Cenazeleri ortada kalsın. Nasıl aşirete yetişirseniz; çadırları yatırın, yere bırakın. Gözlerinizi dört açın. Nerede güzel bir kız görürseniz onu atınıza bindirin. Onların namusuna, ırzına el atın. bin yedi yüz çadırı yerle bir edin. Bunların tozunu bile burada bırakmayın. Üç gündür burada davalarını otlatıyorlar. Bu üç günün bedelini canları ile ödeyecekler.”

Yaklaşınca; (*Göz insanları keser. Yüksek dağlar çevredeki ovalar için kılavuz istemezler. Çünkü kendisi yüksektir her şeyi görür.*) Carsım Bey bildi ki, Hüseyin Bey'in niyeti bozuk. Carsım Bey seslendi:

“Sen ağamsın. Sen Hüseyin Bey misin, yoksa Ahmet Bey misin; serdar mısın, yardımcı mısın? Başıma vurmuş yaz sıcağıdır. Allah kimsenin düzenini bozmaya. Senin hayvanlarla bir işin yok ki, dövesin, vurasın. Gel, çobanı burda. Ne diyeceksen de. Ben de seni alır ağama götürürüm. Ağam emir etmiştir. Ben kendi fikrimle burda değilim; ağamın emrindeyim. Ağam sana bir şeyler söyler.”

“Karı kâr etmeyin. Değirmeni şehir yaparım. Gelirim çadırlarınızı kılıçlarım; evinizi yükletirim, geri gidersiniz. Ağanızın gelinlik bacısını kendime nikah ederim. Ağanızın kellesini bacıma götürür, kurban ederim. Namusunuzu, ırzınızı ayak altı ederim.”

Öyle deyince; (*Derler ki, “Devran gelir döner, dostların canından geçer.” Namus derdi çetindir.*) Carsım Bey bağırdı:

“Dere ağam dere! At yayılıyor, tayı yanındadır. Ben kendi elimle değilim; ağam hazır değildir. Namus lafı etme, biz namus düşkünüyüz. Eyvallah sana köle olurum. Sen ağa isen sana köle olurum. Sen Ahmet Bey isen köleyim. Ağa isen yine köleyim. Yoksa sen de benim gibi ava, keyfe çıktıysan, namus lafı etme!”

Hüseyin Bey aynı lafları yine tekrarladı. Yine namustan konuştu:

“Ederim ki, namusunuzu ayak altına alayım. Bin yedi yüz evinizi ağlayarak, figanla buradan çıkartayım.”

“Dere ağam dere! At yayılır tayı ile. Ben kendi elimde değilim; ağam hazır değildir. Sen ağaysan köleyim. Namus lafı etme, bu iki etti. Bahtına düştüm ağam! Ben namusa çok düşkünüm. Eyvallah köleyim. Beni öldür, kes, kılıçla, aşireti kov ama namus lafı etme.”

Carsım Bey baktı ki, bu namus düşmanıdır. Yola gelmiyor. Düşündü:

“Başıma gelir yaz sıcağıdır. Allah dostların düzenini bozmaya! Ablamın ettiği nasihat orada kalsın ki, bu ileri gidiyor. Yiğit ölür nam, kalır, öküz ölür derisi kalır. Benim cesedim yerde kalsa da namım kalsın. Bir gün âşıkların, sazdanların ağzıyla söylenir. Derler ki; Carsım Bey bu namussuzluğu yapmadı. İyilikle ölürsem derler ki; Carsım Bey aşireti için öldü. Namım serdarların, aşiretlerin yanında kalır.”

(*Süleyman'a kalmayan mülk bize de kalmaz. Hz. Muhammed (S.A.S)'e kalmayan bu dünya da bize kalmaz. İyilik yap, iyilikle anl.*)

Carsım Bey seslendi:

“Dere Hüseyin Bey dere! Eğer Hüseyin Bey isen sana köleyim. Serdarsan sana çobanım. Dedim ki, koyunlar, kuzular hep senin olsun. Derim para senin olsun. Davan varsa

aşiretin gençlerini sana asker yapayım. Ne istiyorsan hepsini yere serptim. Deme ki lafım yanında para etmiyor. Kusura bakma; ama dedim ki, sen ricalara dayanamazsın. Bilmedik ki sen suyu yokuşa vereceksin.”

Elini attı, omzundaki keçeyi tuttu, attı.

“Aşiretin reisi, Kerkük reisi Carsım Bey, Elifnur’un kardeşi Carsım benim. Şimdiye kadar bin yedi yüz evimin serdarı sensin dedim. Bundan sonra serdarı benim. Sen bu yaylımın tapusunu Allah’ın yanından mı getirdin? Allah’ın toprağıdır. Ne benimdir, ne desenindir. Bin yedi yüz evin serdarı olan ben, şimdi de bu yaylımın sahibiyim.”

Öyle deyince, Hüseyin Bey baktı ki, hem konuşuyor, hem kendisine iyice yaklaşıyor. Bıyığı da kulağının dibindedir. Konuştuklarına pişman oldu. Artık söz etmişti, sözünü geri alamadı. Geri döndü, atının dizginini çekti. Sesini çıkarmadan kırk atlı ile geri döndü. Döndü ki, eve gele.

Carsım Bey hemen tabancasını çekti. Doğru Hüseyin Bey’in üstüne gitti. Hüseyin Bey’in atının dizgininden tuttu. Tabancasını göğsüne verdi. Eli tetikdeydi:

“Hüseyin Bey! Carsım’ım ben, yabancı değilim. Dağı keserim, beli keserim ama vicdanı elden bırakmam. Ben kendi fikrimi seninkine değiştirmem. Gelip de benim kahvemi içip, kahvaltı yapmayıncaya kadar, anam Sultan’ın nikahı bende olsun ki, seni burda bırakmam.”

Hüseyin Bey’in kolu düştü. Kırk atlıyı çağırdı. Carsım Bey peşinde geldi. Çadıra doğru geldiler. Elifnur baktı; kardeşi şahin gibidir; ama önde tüfek, kavga sesi gelmedi, sevindi. Hizmetçilere seslendi:

Kalkın beni Carsım Bey’e kurban edin. Öğüdümü dinledi. Hemen çadırı döşeyin, perdeleri takın. Misafirleri karşılamada kusur etmeyin. Kuzuları kesin, ikramda kusur etmeyin. Bu, Hüseyin Bey midir, Ahmet Bey midir bilmem; ama efendi gibi karşılayın. Allah’ın dediği olur. Göreyim sizi burada bir şeref gösterin.”

Carsım Bey Hüseyin Bey’i kapıya getirdi. Yayan olunca Hüseyin Bey çadırın içine baktı. Döşemelerine, dizilişine, perdelerine baktı; şok oldu. Düşündü:

“Ben diyorum ki, ben Türkmen aşiretinin reisiyim. Bu kadar çeşmem, yedi ovam var. Bu biçimi ne babamda, ne de başka yerde gördüm.”

Hüseyin Bey yaya olunca, Carsım Bey onu alıp, getirdi; mindere oturttu. Kadife yastıkları koltuk altlarına koydu. Carsım Bey’in aşireti aslanlar gibi, bir taraftan ikram ediyor, bir taraftan kahve pişiriyor, diğer taraftan erzak pişiriyor. Hüseyin Bey de söylediklerine tekrar pişman oluyor, laflarından utanıyor.

(Derler ki: “Çeşme yiğidim çeşme! Evimi kurban ederim, o kahramana, o yiğide.”)

Epey zaman geçti. Carsım Bey baktı, sofraları hazırladılar. Koçlar kesilmiş, pişirilmiş, yemekler indirilmiş. Sofra kuruldu. Hüseyin Bey'in gözleri sofraya değince düşündü:

“Biz de zenginiz, mal mülk sahibiyiz; ama bu izzet, yemek görülüşü değildir. Otuz iki tane davar göğsü sofraya üstünde saydım. Biz de olsa bir tane keserdik.”

İki kişiye bir göğüs indirilmişti. Hüseyin Bey daha yemek yemeye başlamamıştı. Elifnur etti ki, kardeşini çağıra; bir ihtiyaçları olup-olmadığını sora. Perdenin arasından başını çıkardı. Hüseyin Bey'in gözü Elifnur'un bedenine değdi.

(*Haşa cemaate kötü insanın gözü kötü yoldadır.*)

Baktı ki, çok güzel, bakılmaya kıyılmayacak güzel, ay gibi güzel, dağda görülen güzel ay gibidir. Hüseyin Bey gördü; çağırdı:

“Aşağıdan Carsım Bey aşağıdan. Yeşil ördek kalkar, gölde kanadı ile, gücü ile. Sana bir mesele söyleyecem, senin canın ile, senin şahsınla. Eğer bu söylediklerim sana abes gelmiyorsa, bu bin yedi yüz çeşmeyi, bu yaylımların tapusunu sana veririm. Miseydin senin olsun.

(*Akıllı adam laftan anlar.*)

Carsım Bey anladı, bir şeyler anladı. Carsım Bey:

“Hayırdır, nedir?”

“İşte, evin içinde bacın var mı?”

“Evet”

“Sen bacını bana verecen. Ben de Miseydin tapusunu sana verecem.”

Bu lafı deyince, Carsım Bey bu lafı yerde, gökte kabul etmedi, sinirlendi. Kudurmuş at gibi oldu. Bağırıldı:

“Yapmam Hüseyin yapmam. Gök uzaktır, ama kılıcımı asarım. Bir başka ana-baba getirip de bir Elifnur yapmam. Ben yalancı değilim. Sen yukardan gelirken, kırk atıyla beraber o kadar yalvardım. Sen sesini çıkarmasaydın, bacımı sana kurban ederdim. Senden üstün kimi bulurdum? Fakat, sen o lafları dedin, onlar aklımdan çıkmaz. Şimdi hocayı çağırırım, kendime nikah ederim; yine de sana vermem. Elifnur'u kurban etsem, yine sana bir parça vermem.”

Hüseyin bildi ki, işi bozdu. Yemek yemedi, iki şişe rakıyı zıkkımlandı. Biraz kafayı da buldu. Kırk atlısına seslendi. Kalktılar, gittiler. Giderken döndü seslendi:

“Carsım Bey ben gidiyorum. Sen davarınla, sığırınla, her şeyinle git. Seni burda görmeyeyim. Elifnur'u senden alırım.”

“Benim kinle kudretle işim yok. Sen Türkmen aşiretinin reisiysen, ben de Kerkük reisiyim. Bildiğinden geri kalma. Ben göç etmem. Elifnur da burdadır. Gel de al bakalım ne

zaman bulutlar kalkar, şimşekler çakar, memleketimize yağmur yağarsa, o zaman biz burdayız. Erkeklerimiz ölse de kadınlarımız vardır. Ben burayı terk etmem.”

Hüseyin Bey yol aldı. Eve geldi. Bacısı baktı ki, Hüseyin Bey geliyor ama bozgun görünüyor. Bacısı:

“Ne oldu? Halin nedir böyle? Niye bozgunsun?”

Hüseyin Bey anlattı.

“Halim böyle böyle oldu” dedi.

“Ben sana söylemiştim, yumuşak dille yılanı deliğinden çıkarırsın diye. Buraya gelmişlerse başlarına bir darlık gelmiştir. Bugün onların, yarın sıra senindir. Onlara karışma. İnsan yemeğini pişirecekse, kazanın altında üç taş olmalı ki, pişsin. İki taşla olmaz. Sen de taş bul ki, kazanın kaynasın. Yine de seslenme hele bir iki ay geçsin. Onlar da rahat etsinler. Bacınla kardeşin kalkar heyetle bir gün gideriz çadırına otururuz. Sen de o da cahilsiniz. Yumuşak dille yılan deliğinden çıkar. Anlatırım, cahillik etmiş derim, iyilik gelenlerle yalvarttırırım. Baktım ki olmayacak gibi derim ki, aşağıdan Carsım Bey aşağıdan, kim ne yaparsa sütüne şerefine göre yapar. Sen Bacını kardeşime vereceksin, beni de kendi canına alacaksın. Üstelik Miseydin tapusunu da veririm. O zaman durur. O zaman Elifnur’u sana getirir. Perde arkasına getiririm. Eğer derse ki, seni almıyorum, mal, mülk veririm. En sonunda ban bir kocaya varırım. Beni alacaksa alsın.”

“Olmaz bacı olmaz. Birinci haftada olacaksa, olsun. Olmazsa çare yoktur.”

“Kardeş birinci haftada ben ne yapabilirim. Herhalde senin ecelin tamam olmuş. Ecelin tamam olmazsa; ben diyorum bir iki ay geçsin. İkinizin de hırsı dinsin. Sen diyorsun ki, ya bu akşam ya sabah olsun.”

Hüseyin Bey bacısını dinlemedi. Kalktı, gitti topu patlattı. Sonbahar yaprağı nasıl dökülür, öyle Türkmen aşireti toplandı. Elifnur dürbünle seyrediyor. Carsım Bey yatıyordu. Gün kuşluk vakti olunca, Elifnur baktı ki, aşiret sonbahar yaprağı gibi toplanıyor, binlerce insan konağın önünde toplanıyor. Bunlar hareket edince Carsım Bey’e seslendi:

“Kalk kardeş kalk Dünyanın gidişatı böyle. Ne dünyanın çok malına, ne de askerine güvenmeyecen. Bir gün felek kapını çalar, yayan kalırsın. Yarın olmazsa, bugün olmaz. Kalk burdan kalk. Yeter, güneş kalktı. Uyku sana olmaz. Aşiretin serdarına uyku haramdır.”

Carsım Bey başını kaldırdı:

“Ne var abla?”

“Bu nasıl iştir? Bülbül dala yeni konmuştu ki, Hüseyin Bey’in askeri sonbahar yaprağı gibi birbirine sığmıyor. Sıra sıra on, yirmi sıra dizilmişler, çadırlarımıza doğru yürüyorlar. Kalk, beni canına kurban et. Aşireti çağır. Allah bize acımadı, kul acır mı? Aşiret çadırları

indirsin. Toplanıp, gidelim. Allah'ın kararı öyledir ki, bin yedi yüz evlik Kerkük susuz, kurak ölsün.”

“Bacı yiğit ölür, namı kalır. Benim namımda odalarda, yiğitler arasında kalsın. Azlarıncı azdır, çoklarıncı çoktur. Senin yapacağı; fesini başına geçir, hizmetçileri çağır, koyunları kes, erzak hazırla! Kardeşini seyret ki, ovada ne yapıyor? Gecedir bacı gecedir. Eğer ağacın kurdu ağaçta türemezse, ağaç yıkılmaz. Bizim silah sesimiz onlara gider. Onlarıncı size gelir, dinle. Koyunlarımızı, davarlarımızı savaş alanından çıkarın. Allah'tan ricam var ki; namus lafı eden, çiğ laf eden, içki içen yola gelmeyen odur. Umudum var ki, Miseydin'den ilk kaçacak olan da o olur.”

Elifnur kardeşine sarıldı. Dolu gibi gözyaşlarını yanağına döktü.

“Kardeş, gönlüm yaralı. Senin gibi yiğide yanıyorum. Bacının kusuruna bakma. Şimdiye kadar diyordum ki, çocuktur, cahildir. Ben bilmiyordum ki, sen bu kadar yiğitsin nam vermişsin. Kendimi canına kurban edeyim. Dere kardeşim dere. At yayılır, tayı yanında. Sen eğer erkeksen, yiğitsen; bende aşirete seslenirim. Aşiretin kadını, kızı, çocuğuna kadar; ben de erkek elbisesiyle, saçım fesimin altında korum geliriz. Silahlanırsınız, ölüncüye kadar kardeşimin yanında, kale gibi arkasındayım.”

“Eee..., bacı benim de fikrim odur. Hüseyin Bey artık geliyor. Savaş narası atmış, savaş açmış. Tüfek sesleri geliyor.”

Carsım Bey aşiretini çağırdı.

“Aşiret! Beni canınıza kurban edin. Mevzileri açın, giysilerinizi giyin, silahlanın mevzide bekleyin. Demeyin ki; onlar çok biz azız. Çoklukta çok, azlıkta az ölür. Şimdiye kadar Hüseyin Bey buraya sahipti. Allah'tan umutluyum ki, şimdi biz sahip olacağız.”
Aşireti:

“Aşağıdan carsım Bey aşağıdan. Kim ne yaparsa, sütüne, şerefine göre yapar. Biz canımız, malımız, mülkümüzle emrindeyiz. Emrin başımız üstüne. Başka emrin var mıdır? Sıcak başımızda güneş kaynayınca, sen desen ki, Miseydin'i terk edin, birbirimize kalsak da terk etmeyiz.”

İş zora bindi. (*Allah doğruya yardım etsin. Allah kimsenin düzenini gençlikte bozmasın.*) Carsım Bey kalktı. Elifnur seslendi:

“Gel aşiret gel. Benim nefsim kinle değil. Carsım Bey sen kardeşimsen, ilk darbe önemlidir. İlk darbe senin olsun. Allah büyüktür kardeşim, Allah büyüktür. Her daim hazardır. İnsan aşiret sahibi oldu muydu, ilk kurşunu aşiret uğruna o alır. Ölümü göze al.”Carsım Bey:

“Gel bacı gel. O niyet zaten benim kalbimde. Sıcak güneş başımdadır. Onların bize sıktığı üçüncü kurşunda, ben savaş sancağını kaldırıncaya kadar, kimse silah patlatmasın. Ben savaş sancağını kaldırdığımda, tek kurşunumuzla onlardan iki asker düşsün. Onların askeri toprak gibi çoktur.”

İndiler, mevzilere girdiler.

(Allah'ın kararı yerini bulur. Gece yiğidim gecedir. Ağacın kurdu ağacı yemezse, ağaç yıkılmaz. Komşun sana namussuzluk etmezse, eşyan çalınmaz. Komşun namussuz olmazsa, kimsenin değneği sırtına değmez. Ne görürsen, namussuz kimseden görürsün. Namuslu kavimden zarar gelmez.)

Yaklaşınca, Hüseyin Bey'in tüfek sesleri iyice arttı. Üçüncü silah patlayınca, Carsım Bey anladı ki, ricayla olacak bir iş değil. Mevziden çıktı, savaş sancağı kaldırdı. O anda ses geldi.

(Gecedir yiğidim gecedir. Ağacın kurdu ağacı yemezse, ağaç yıkılmaz.)

Koyunları sürüleri de çadırlardan savaş alanından çıkardılar. Carsım Bey sancak kaldırıncaya, Carsım Bey'in askerleri de başladılar. İkindinin farzlarına kadar devam ettiler. Elifnur'un gözü üstüneydi. Baktı ki, Hüseyin Bey'in askeri kaçmaya duruyor. Onlar kaçtılar.

Dert kendini derdin üzerine bıraktı. Herkes kendi yüreğinin aşkını sorguladı. Elifnur baktı ki, cenazeler yerin üzerinde toplanıyor. Elifnur anladı ki, Hüseyin Bey'in askeri gitti, kaçtılar.

Ümmihan da dürbünle baktı ki, kardeşi askerlerle beraber kaçıyor. Baktı ki, askerlerden önce o geliyor. Diğer asker de arkasından geliyor. Evin önüne yetişince, Ümmihan:

“Aşağıdan yiğidim aşağıdan. Hani sen dedin; gidip onların ırzını getirecem. Gece yiğidim gecedir. Ben demedim mi namusla oynayan biri ne kadar yükselse de bir gün aşağıya düşer. Ben demedim mi sen düşersin.”

Hüseyin Bey kızdı, kinlendi. Aşirete seslendi:

“Yediden seksene herkes başıma gelsin.”

Herkes başına geldi. İnsanlar yine kum gibi toplandı. Ümmihan:

“Kardaş gel sana bir şey diyecem.”

“Söyle”

“Gel dinle! Sen kadınları da götürsen, artık gücün yetmez. Hükümet askeri götürsen de yetmez. (O zaman hükümet yoktu, işte böyle aşiretler vardı.) Ne götürürsen götür, gücün yetmez. Sana bir şey söyleyecem, dinlersen gücün yeter.”

“Nedir?”

“De ki; aşiretteki tüm yaşlılar gelsinler.”

“Onun manası nedir?”

“Ben diyorum; git çağır.”

“Olur”

Gitti. Aşiretin içinde kimde bir ihtiyar varsa, hepsini topladı, getirdi. Ümmihan:

“Kimse kaldı mı?”

“Biri kaldı. Yaşı yüzün, yüz onun üzerindedir. Sadece gözü vardır. Başka bir şeyi yoktur.”

“Gidin getirin.”

“İçimizde hakimler, hocalar var.”

“Yok, onu da getirin.”

Bacısının lafını bozmadı. Gidip, onu da getirdiler. Onun kulakları duymuyor. Kulağına bağırdılar.

“Böyle böyle bir durum var” dediler. İhtiyar:

“O iş kolay.”

“Nasıl kolaydır?”

“Harple artık yenemezsiniz. Suç sizin suçunuz olmuş.”

“Nasıl yeneriz?”

“Hainlikle, planla!”

“Nasıl hainlik, plan yapalım?”

“Hüseyin Bey yanıma gelsin.”

Hüseyin Bey gelince söyledi:

“Aşağıdan ağam aşağıdan. Senin yaşlın sana iki nasihat edecek. Kulağımı aç da dinle: Diyeceklerim rahmani değil şeytanidir.”

“Söyle ihtiyarım!”

“Gel, mektup yaz. İki adamına verip, Carsım Bey’e gönder. De ki; Ben bilmedim sen bu adamsın, yiğitsin. Benim askerimi, ölülerimi, senin askerini, ölülerini unutam. Üzerine sünger çekelim. Ölen ölmüştür. Biz bilmedik sen bu yiğitsin. Gel, biz davul çalar, sünnetlik çocuklarımızı kucağına veririz. Sen bizim kirvemizsin. İki aşiretin de serdarı sen olacaksın. Türkmenlerin ve Kerküklülerin idareciliğini yap!

Dediğimize göre, o cahildir, gençtir. Savaş, tuzak görmemiştir. Doğru olduğunu düşünür. Kalkar, ata biner, gelir. Birkaç adamla gelip, oturunca büyük bir ikramda bulunur. Sofrayı kurarken, rakı mı, söz mü insandır bakın ikramda bulunun. Sofra indirildiğinde aşçılardan yanına git. Yedi dirhem zehri onun yemeğine koy. O ağadır, onun sofrası da ayrı

olur. Onun sofrasına zehir saç, götür önüne indir. O yer, yiyince eve kavuşur ya da kavuşmaz hemen ölür. Sürü çobansız kalınca kurt yer. Ağaları gidince, diğerleri kolaydır. O zaman gidersiniz, onları da kovarsınız. Elifnur'u da alır getirirsiniz. Malları da alırsınız çocuklarınızın istedikleri kızları da. Onlar artık biterler.”

Aşiretin hepsi; “Bundan iyisi olmaz” dediler. Kalktılar, davul, zurna kurdular. Mektup yazdılar iki elçiye verdiler. İki tane elbiselik kumaş (*O zamanlar elbiselik kumaş vardı*) hediye gönderdiler. Söylenildiği gibi yazdılar, verdiler. Elçiler yola koyulup, gittiler.

(Paranın evi yansın. Zenginin gözünü toprak doyursun.)

Elifnur baktı ki iki kişi atlanmış geliyor. Kardeşine:

“Kardeş gel.”

“Efendim abla”

“Yüreğim yaralıdır. Yanarım senin yiğitliğine. Benim laflarıma da bahane arama. Bu iki atlı Hüseyin Bey'in adamlarıdır. O göndermiş, geliyorlar. Allah bilir, seni ham halinle yakalayacaklar. Bunlar yabancı değil; dağı keserler, beli keserler, vicdanı elden bırakırlar. Seni götürür ya bir fincan kahve ya da bir yemekle seni zehirlerler. Sıcak güneş başımdadır. Bacımı dinle, gitme! Beyaz elbiseyi götürüp de bana kan gönderme.”

Carsım Bey ablasına güldü. İçinden düşündü:

“Bacım nasıl her şeyi hemen anlar ki?” .

(Derler ki: “Aslan olduktan sonra dişi olmuş, erkek olmuş fark etmez. Önemli olan akıl ve düşüncedir.” Carsım Bey bunu bilmiyor.)

Bacısını dinlemedi. İki adam geldi, Carsım Bey'in çadırının önünde indiler. Hediyeyi ve mektup kağıdını önüne indirdiler. Carsım Bey baktı ki; Elifnur'un dediği gibi, aynı sözler mektupta yazılıdır. İki aşiretin serdarlığına ve kirveliğe çağırıyorlar.

(Tee... pek hoş yazmışlar.)

Carsım Bey bacasına;

“Kalk abla kalk. Elbiselerimi getir, beni bir güzel kuşat!” Elifnur:

“Kar yağar ufak ufak; Kerkük'ün ağaçlarına sarılır büyük büyük. Ne çok mala ne de fazla adamına güvenme. Elin ocağı yoklukta, senin ki varlıkta kördür. Yabancı değilim, belimi keserim, saçımı keserim. Böyle işleri ben görmedim. Ama sayılı kişilerden, babamdan, büyüklerden dinlemişim. Seni götürürler, ya kuzu etiyle ya da bir fincan kahve ile zehirlerler.”

“Yok yok abla. Yüreğim yaralıdır, yiğitliğime yanarım. Ederim ki yiğit olayım, bırakmıyorsun. Şrefi benden esirgiyorsun.”

Ablası yalvardı, yakardı, çare bulamadı. Elifnur kırk atlıyı onunla beraber hazırladı. Kırkına da dedi ki: “Durum böyle böyledir.” Onlara da öğütler verdi. *(Atlı devamlı olsun, neye yarar? Ağa ne derse o olur. Ağanın dediğini yaparlar.)*

Gittiler, yaklaşıncı, Hüseyin Bey onları davulla-zurnayla karşıladı. Aşiret hepsi, geliyor, karşılıyor. Carsım Bey’in kafası dalgındı. Dedi ki: “Benden başka yiğit yoktur.”

(İnsan yüksekten uçmamalı. Tek yüksek olan Cenab-ı Allah’tır)

Carsım Bey’i aldılar, odada oturtular. Divanın en üst tarafına oturtular. İki aşiretin cemaatinin en üst tarafına oturtular. Carsım Bey düşünmedi. Carsım Bey’in adamları ile Hüseyin Bey’in adamları kimse hoş beş etmedi. Hüseyin Bey de demedi ki: “Hoş geldiniz!” Carsım Bey orada uyandı. Elifnur’un söyledikleri aklına geldi. Ne ağa ne de diğerleri “hoş geldiniz” demediler. Anladı ki; ablasının lafları tek tek oluyor. Hemen kahve geldi. Kahveden sonra sofrayı düzelttiler. Hüseyin Bey aşçılara gitti, dedi ki: “Carsım Bey’in sofrasının üzerine bu yedi dirhem zehiri serpin. Başka bir yere indirmeyin. Onun önüne indirin.”

“Olur.”

(Nerde yiğidim nerde? Aşçıların evi yıkıla!) Yedi dirhem zehri etin üzerine döktüler. (Sıcak gelir, güneş sığağı başıma. Yiğit ölür namı kalır.)

Ümmihan bildi ki, sadece o sofraya zehir koydular. Bunlar götürdüler ki sofrayı indireler, mahsus gelip omzunu vurdu, sofrayı yere devirdi. Hüseyin Bey, geri geldi. Aşçılar anlattılar. Sofra ikinci defa yine hazırlandı. Hüseyin Bey anlamadı ki, bacasının gözü Carsım Bey’e değmiş, gönlünü kaptırmış. Ona kıyamıyor. Nefsine değil de, böyle bir yiğide kıyamıyor. Aşçılar şikâyet edince, Hüseyin Bey kızdı. “Bacımın gönlü mü düşmüş?” diye düşündü. Bu defa kendi eliyle zehri döktü. Tüm şıeyi yemeğe döktü, dirhemle değil. Zehiri görmemek için kör olmak lazım. Sonbahardaki yağın çığ gibi zehir yemeğin üzerinde bellidir.

Herkesin sofrası ayrı ayrı indirildikten sonra, Carsım Bey’in sofrası da önüne geldi. Carsım Bey nasıl baktı, zehri üstte tanıdı. Tanıyınca, ayağına tenezzül etmedi ki, döke. Bağırıldı:

“Bahardır, aşiretim bahardır. Koyun kuzuludur, keçi gıdıklidir. Bacım bana nasihat edip, gelince, soğuk bir yürekle geldim. Kurtuluşum yoktur.”

Aşiretten kırk eri önüne yığıldı. “Bunu biz yiyelim” dediler. “Carsım Bey yemesin biz yiyelim” dediler.

Carsım Bey kaşığı attı, nasıl ki zehri yedi, elini beline attı. Onlar da zannettiler ki; belini gevşetiyor ki yemeğe devam etsin. Carsım Bey koltuğundan tabancasını aldı. Koltuğunun altından emniyetini açtı. Kimse fark etmedi.

(Cenab-ı Allah kimseye gam, keder vermesin!)

Carsım Bey'in askeri baktı ki, Carsım Bey'in alnından ter geliyor, elbisesinden dışarıya ter çıkıyor. Hüseyin Bey de terliyor. Hüseyin Bey'in gözü kapıda ki, kaçsın. Kaçacaktı ki, *(Allah hakareti kabul etmez. Yiğit adamın gözü karanlıkta da aydınlıktır. Dermanı Allah erken gönderir.)* Carsım Bey elini silahına attı. Seslendi:

“Hüseyin! Senin bacın benim bacımdan önce ağlayacak.”

İki kurşun arkasından vurdu, kurşunlar göğsünden çıktı. Hüseyin Bey sırt üstü yemeklerin üstüne düştü. Koyunların ve kuzuların etinin üzerine düştü. Carsım Bey seslendi:

“Atlarınıza binin. Beni canınıza kurban edin. Bacımın gözü yoldadır. Beni atımın üstüne bağlayın, biriniz de önden gidin, onu oyalayın. Beni çabuk eve götürün. Elifnur beni böyle görmesin, görürse intihar eder. O zaman ocağımız kör olur, sülalemizde kimse kalmaz. İkimizden başka kimse yok. Carsım Bey bacısını dinlemediği için, aşiret serdarsız kalmasın.”

Carsım Bey'in koluna girdiler, yavaşça atın üstüne bağladılar. Elifnur uzaktan dürbünle bakıyordu. Bir gelin getirir gibiydiler ama, Carsım Bey'in kolları düşmüş. Elifnur eve döndü. Tabancasını, silahını, hançerini alıp silahlarına şaştı. Hizmetçiler baktılar ki Elifnur silahlarına davranıyor, hemen başına toplandılar. Aşiret başına toplandı. Kendisini vurmasına müsâde etmediler.

Carsım Bey'i getirdiler; çadırın önüne indirdiler. Kadife yastığın üzerine indirip, sırtına minder dayadılar. Carsım Bey:

“Nerede yiğidim nerde? Çabuk haber verin imama. Hadise, Kur'an'a baksınlar. Bu narin gövde toprağa gidecek.”

Allah'ın kararı, öyleydi. Ahmet Bey, Hüseyin Bey'in kardeşiydi. Duydu ki, kardeşini öldürmüşler. Eee... önceden de bir biriyle konuşmazlardı. Kalktı, geldi. Kardeştir, kurumuş bir çeşmedir, gitti mi gider. Geldi; “bu ne mesele?” diye sordu. Aşiret ileri gelenleri meseleyi anlattılar.

“Benim niye haberim olmadı?”

“Siz önceden birbirinize kardeşlik yapmazdınız. Kimse sana haber vermedi.”

“Ben silah sesleri duydum, bir mesele olduğunu anladım ama, kardeşim tenezzül etsin, bana haber versin diye bekledim. Eee... ne oldu, ne olmadı?”

“Hali, durumu böyle böyleydi.”

Ahmet Bey kalktı. Kötülük gider, sahibinde kalır. Gitti, yanında olan yirmi dört saatlik ilacı getirdi.

“Beni alın, oraya götürün” dedi.

Birkaç kişi rehberlik etti. Doğru Carsım Bey'in çadırına götürdüler.

Elifnur baktı ki, adamları silahlarıyla Ahmet Bey'i vurmaya çalışıyorlar. Seslendi:

“Ne yapıyorsunuz? Kardeşim gibi sert kafalı olmayın. O da beni dinlemedi, ocağımı yaktı. Durun!”

Durdular. Ahmet Bey geldi, Carsım Bey'in başucuna oturdu. Neyse! Konuşunca tüm suçun kardeşinde olduğunu Ahmet Bey anladı. Zaten bacısı da aynı ifadeyi vermişti. Ahmet Bey yirmi dört saatte verilecek olan dermanı çıkardı, Carsım Bey'e verdi. Carsım Bey Allah'ın kararı ile iki üç gün öyle çekti, ölmedi. İyileşmeye başladı, kalktı. Zamanla bedenini giyindirdi, oturmaya başladı. Ahmet Bey kalktı ki, evine dönsün. Elifnur Carsım Bey'e seslendi:

“Kardaş seni Allah'tan aşağı bu kurtardı. Gel bacın sana bir şey söylesin. Yine senin zoruna gitmesin. Kızma!”

“Aşağıdan bacım aşağıdan. Senin emrin neyse gel söyle kardeşine.”

“Kardaş sıcaklık var ki, başımda güneş gibidir. Ahmet Bey'in yaşı kanaatimce elli beş vardır. Bacın da zorla on yediyi doldurdu, on sekize girdi. Artık benim için amca ve baba gibi. Ama seni kurtarmasının hatırına, aşireti serdarsız bırakmadığı için, beni canına kurban et. Etme, eyleme Allah'ın kararı, kaderi yerini bulur. Kalk, âşıkları, sazdanları çağır. Beni de güzel elbiselerle süsle. Ata bindir, götür. Ahmet Bey'in konağının önüne bırak. Farz edelim ki, senin başın yerine, benim başım kurban oldu. Sıcaklık geldi başıma güneş gibidir. Bacın gençtir, onun saçına ak düştü. Kader yerini bulur. Dünyayı gezdim-gezmedim tat almadım. Devranın yarım kalmasın, aşiret serdarsız kalmasın. Zaten dünyadan zevk almadım. O da kalbimce değildir; ama sen o iyiliğin karşılığını ödemiş olursun, yükün altından çıkarsın.”

Carsım Bey bacısını kucakladı. Dolu gibi gözyaşları döktü. İki de ağlayarak boyun boyuna sarıldılar. Aşirete haber verildi. Âşıklar, sazdanlar çağrıldı. Eğlencelerle Elifnur'u süslediler. Götürdüler. Türkmen aşiretine haber verdiler. Ahmet Bey'in gerdek perdesinin arkasına indirdiler. Ahmet Bey:

“Ben orada demedim ki, bu böyle olsun. Ben bunların böyle yapacaklarını da sezmiştim. Ama, bu böyle olmaz, arada yaş çaktır. Buraya kadar getireceklerini bilemedim. Ey aşiretim! Siz ne dersiniz, ne diyelim?”

“Biz ne diyelim? Münasipleri, senle bacın bilirsiniz. Bizden de, onlarda da adamlar öldü. Biz bir şey diyemeyiz. Ümmihan'la aranızda anlaşın.” Ümmihan'ı çağırdı:

“Sen ne dersin bacı?”

“Kardaş, ben dersem, sen dersin ki; bacım razıdır ki, gitsin yabancı aşirete onlara serdar olsun, davulları çaldırsın. Senin dediğin haktır. On sekiz yaşındaki Elifnur'u getirdiler.

Bana erkek çoktur. Carsım Bey'in yaptığı dünya malıyla ödenmez. Senin de, onun da mala ihtiyacınız yok. İşin usulü odur ki sen de beni ona vereceksin.”

“Anladım bacım lafını.”

Ahmet Bey kalktı. Ümmihan'ı giyindirdi. Keyifle aşireti çağırdı. Davulla zurnayla bacısını getirdi. Miseydin tapusunu da bacısının çeyizine koydu. Tüm aşiret:

“Oğul çok iyi yaptın. İyilik üstü iyilik yaptın bu tapuyla, senin yiğitliğin Carsım Bey'in yiğitliğini geçti” dediler.

Kerkük aşireti çıktı baktı ki, bir gelin büyük bir muhabbetle, davulla zurnayla geliyor. Ahmet Bey geldi; Carsım Bey'e selam verdi. Bacısını alıp oraya indirdi. Carsım Bey'e sarıldı. Kardeşi için ağladı. Ahmet Bey:

“Sen bacını bana gönderdin. Yaşıttım değildi; ama ben de bacımı getirdim. Karşılıklıdır. Ben yapmam gereken diğer şeyi de yaptım. Al sana Miseydin tapusunu da. Bunu bacım söyledi. Al Carsım Bey al. Biz bilmedik ki sen böyle yiğitsin. Bacımın fikriyle tapuyu getirdim. Benim de bir fikrim var. Al sana o Türkmen aşiretinin mührü, benim aşiretimdir. Hüseyin Bey'in ve benim aşiretlerimizi sana veriyorum, hepsinin mührünü sana veriyorum. Tüm aşiretlerin başı sen ol.” Carsım Bey:

“Deli değilim akıllıyım. Şahlanmış at gibiyim. Senin bu emanetlerine layık olmaya çalışacam.”

Kabul etti ve her iki aşirete de serdar oldu. Nerde yiğidim nerde? Bulut parçası Kerkük üzerinde görüldü. Öyleydi beyim öyleydi. Haberi reçber, yolculara, çobanlara verildi. Haber geldi Miseydin'e.

“Carsım Bey sana müjdeler olsun. Kerkük çeşmeleri, nehirleri tekrar akıyor” dediler.

Carsım Bey, Ahmet Bey ve bacısına haber verdi. Onlar da geldiler. Evleri yüklediler, Kerkük'e doğru yol aldılar. Kerkük'e yeniden yerleştiler. Carsım Bey gitti, Bereket Bey'in elbiselerini çıkardı. Elifnur da karalar bağladı. Yeniden Bereket Bey'e ağıt yaktılar. Artık Carsım Bey her iki aşirete serdar olmuş, her ikisini de idare ediyor.

(Cenab-ı Allah dost, ahbap kimsenin düzenini bozmaya, din, iman düşmanının da düzenini bozmaya! Allah'ın kararı yerini bulur. Eksik söz çaresi yok, yükselir gider, arza ulaşır. Orda kimse sahiplenmez, geri döner gelir, sahibini bulur. Ancak o sahiplenir. Allah kimseyi dermansız koymaya! İyi söz de gezer, gider kazasız belasız iyi yolda sahibini bulur. Taş yuvarlanır düzlükte doğru yerde durur.

İnsanın işi Allah'a şükürle, sabırla devam ederse, sana iyilik kalır. Kötülük başarıya ulaşmaz.)

Carsım Bey Kerkük'e idarecilik yaptı. Bahar olunca keçiler, koyunlar ortaya çıkardı. Baharda yağmur yağmayınca da, taşınıyorlardı. Bin yedi yüz çeşmelik Miseydin'e dönerlerdi. Miseydin'de sığırı , davarı, koyunu, çadırıyla oranın yaylımlarına sahip çıkardı, dem geçerdi.

(Allah kimsenin demini yarım koymaya, insan dünya demini dolaşır. Gök uzaktır, merdivenle kavuşulmaz. Sen Allah'ın verdiği göğün altında gezeceksin ki, yiğit bir baba oğlu, can dostu, yiğit bir adam bulacaksın ki, Allah u Teala senin işini rast getirsin.

Fakat şimdi düşünüyorsun ki, öyle yiğit yoktur. Ama işte Rabb-il Alemin'in nurudur. Herkes şimdi kendi kısmeti ile meşguldür. Hele dünyanın sonu gidip, nereye kavuşa.)

İşte burada bu mesele bitiyor. Bu meseleyi dinleyene Cenab-ı Allah ona ve ölülerine rahmet yağdırсын. Sana söyleyeyim, bugün Salı gecesidir, bu hikâyede burda bitti. İşte sözdür, kıssadır, söylenir, dinlenir. Bir gün kıssas olur. Yiğit ölür namı kalır. Bir gün bunlar anlatılır. Bunlar hep devrandır, meseledir, eskiden olan biten olaylardır. Şimdi köşelerde söyleniyor. Bunlar şimdi olmamış. İnsan dünyada gezecek ki, bilsin.

Allah onlardan da sizden de razı olsun.

5.1.7. HASAN HÜSEYİN

(Yıldız, ben ediyom ki, sana Hasan'la Hüseyin'i söyleyem. Dinle bak bu türküyü başka hiçbir kimse bilmez. Bu türkü gerçektir, gerçekten olmuştur.) Bu türkünün hikâyesi şöyledir:

Ahmet Bey, Bekir Bey bunlar Sürüce'nin ileri gelenleridir. Sürüce'ye ağaydılar, serdardılar, önderlerdi, yiğitlerdi. O zaman ikisi de iki yiğit kardeşlerdi. Sürüce aşiretinden kimse bunlara karşı gelemiyordu. Davar ve deve sürüsü sahibilerdi. Davar, deve, sığır, at sürüleri çoktu. İlkbaharın ilk günlerinde yaylalara göç ederlerdi.

Kara çadırlarını yüksek dağlara, alaca karın alt eteklerine, kuzu ve gıdık çeşmelerinin başına, Sidim Tepesi, Hasuge Tepesi, Avcılar Ovasına karın henüz erimediği, dağların eteğine çadırlarının kazıklarını dikerlerdi. Davar ve deve sürülerini Avcılar Ovasının etrafında gezdirirlerdi. Devranları yerindeydi. Silah sahibilerdi, aşk-ı muhabbet sahibilerdi. Çatı keklik sahibilerdi.

(Çatı keklik çift kekliktir. Too bunlar keyifteydiler.)

Zengindiler, durumları iyiydi. Yiğitlikleri neleri varsa her şey belliydi.

(Eskinin adamının namus şerefi o dönemde öyleydi.)

Allah Teala, Ahmet Bey'e bir erkek evlat verdi; adını Hasan koydular. Bekir Bey'e de iki evlat verdi. Bir kız, bir erkekti, kızın adını Nazır erkeğin adını da Hüseyin koydular. Allah'ın kararı öyleydi. Aradan epey zaman geçti.

Hasan iki, üç yaş görür görmez daha yetimlikten çıkmadan, babası Ahmet Bey öldü. Bekir Bey yalnız kaldı.

(Zordu tabi, çatı kekliklerden biri ölürse, kalan bir tanesi ile av yapılmaz. Artık ne çare buluna!)

Ahmet Bey ölmüştür. Bekir Bey de yaşlanmıştır. Oğlu Hüseyin ve yeğeni Hasan çocuklardı, küçüklerdi. Hele bunlar burada kalsın. Biz gelelim Abdullah Bey'in diyarına! Abdullah Bey Yezihan'ın, on iki bin haneli aşiretin reisi, serdarıdır, hükümdarı. Devamlı yedi yiğit etrafında gezerdi. On iki bin ev elinin altındaydı. Siyah dese siyahtır; kırmızı dese, kırmızıdır. Ahmet By ve Bekir Bey'in korkusundan başını kaldırıp da diyemezdi ki; "Bende sizin gittiğiniz Avcılar Ovasına geleyim." Yezithan aşireti içinde yedi yiğidiyle gezerdi ama, Ahmet ve Bekir Bey'in korkusu devamlı bunun üzerindeydi.

Ahmet Bey'in öldüğünü işitti. Üstünden kar kalkmış ot gibi dikildi, başını kaldırdı. Şere hazırlanıyordu. Zılgıtlar çaldırdı. Abdullah Bey on iki bin evli Yezithan aşiretine seslendi:

“Ahmet Bey ölmüş. Bekir Bey de yalnız ve yaşlıdır. Oğlu ve yeğeni de çocukturlar, küçüktürler. Böyle bir fırsat bir daha bulamayız. Hazırlanın, biz Martın biri, ikisi dedi miydi, biz Hasut Burnuna, Sidim Burnuna, Avcılar Ovasına, gıdiklerin ve kuzuların çeşmesine, çiçek neferli dağa gideriz. Aşk muhabbet birazda bizim olsun.”

Abdullah Bey hele orda kalsın. Biz gelelim Bekir Bey’in diyarına. Zemheri ayı bitip, Mart gelince Bekir Bey düşünceye daldı, kardeşinin mezar toprağını hatırladı. Şöyle bir başını kaldırıp, baktı ki, Yezithan aşiretinin adamları geçiyorlar; ama (*Eee... yoldur insanlar geçer*) acaba onlar mıydı, değil miydi? İyice seçemedi.

Akşam sığırcı, çoban, yolcu kim geldiyse sordu:

“Bu geçenler kimlerdir?” Bazıları:

“Uzaktan gördük. Abdullah Bey’in adamlarına benziyorlardı. Yedi yiğidiyle Hasu Dağı burnunu geçtiler. Allah bilir ya, onlar Sidim Burnuna, Avcılar Ovasına gidiyorlar. Sizin çadır kurduğunuz yere çadırlarını kuracaklar. Herhalde sizin bu yıl oraya çıkmanıza, göçlerinizi Avcılar Ovasına götürmenize izin vermeyecekler.”

Bekir Bey düşünceye dalgaya girdi. Dalgası bahr-ı deniz gibi büyüdü. Ağladı. Gözyaşları dolu gibi suratına aktı. Zeynep Hatun geldi. Zeynep Hatun Bekir Bey’in hanımıdır. Geldi; baktı ki, ne baka? Suratının önüne mendil tutmuş, gözyaşları dolu gibi akıyor. Zeynep Hatun:

“Bekir Bey, başına ne geldi ki, komşuların, arkadaşların hepsi öldü, ölürler. Hepsinin sorumluluğu var. Şükür kardeşinin kapısı kilitli değil, oğlu var. Başına ne geldi ki , bu kadar ağlıyorsun:

“Zeynep Hatun! Ateş ağaca düştü mü, neresinin yandığını ağaç bilir.”

“Neden Bey böyle dersin?”

“Kardeşim öldü. Artık bana başını kaldıracak, arka çıkacak yok. Yeğenim ve oğlum vardır ama, onlar küçükler, çocuklar. Ben tek başıma on iki bin evli Yezithan aşiretiyle, Abdullah Bey ve yedi yiğidiyle nasıl baş ederim? Abdullah Bey de kendi kadar yiğittir. Ben nasıl savaşırım, dağımı, ovamı, sınırlarımı nasıl korurum? Fazla ileri gidersem kulağımın dibine bir şey vururlar. Daha beter yüküm artar. Dert birken iki olur.”

“Ne diyorsun Bekir Bey? Allah’ın emri öyledir. Hele sen de birkaç sene sıcak suları iç.”

Zeynep Hatun öyle deyince, Bekir Bey laf vuruyor sandı. Seslendi:

“Zeynep Hatun!”

“Efendim”

“Beyaz koyunların sütü bana haram olsun. Yarın kuzuların kapısını aç, koyunlara kat. Artık o Avcılar Ovasına gitmezsem, köküme, köçeğime lanet olsun!”

Zeynep Hatun anladı ki, artık söylenecek laf kalmamıştır. Sesini çıkarmadı. Sabah kalktı. Kuzuların kapısını açtı. Kuzularla, koyunları birbirine kattı. Bekir Bey sürünün önüne geçti, yürüdü. Hasan, Hüseyin de sürünün arkasından yürüdüler. Zeynep hatun seslendi:

“Bekir Bey hiç olmasa birkaç koyun bırak. Çocuklara yazık. Hiç değilse bu sıcakta ayransız kalmasınlar.”

“Zeynep ben artık beyaz koyunlarıma kıyamam ki, bu sıcakta bırakmam da sinekler koyunların kuyruğuna oğul yapsınlar. Artık bu yaştan sonra sana çobanlık yapamam.”

Zeynep Hatun sesini çıkarmadı. Bekir Bey de oğlu ve yeğeniyle beraber koyunları Urfa Mezadına getirdi. Ne dedi az, ne dedi çok; hepsini sattı. Pahalı ucuz demeden sattı. Ne kadar para kazandıysa, bu parayla Hasan ve Hüseyin’e silah, mermi satın aldı, eve döndü.

Zeynep Hatun seslendi:

“Bekir Bey!”

“Buyur”

“Sen atı getirmişsin ahır yoktur.”

“Zeynep Hatun atı aldık, ahıra da Allah Kerimdir.”

(Yani Zeynep Hatun diyor ki; sen silah almışsın ama, bu silahları taşıyacak erkek yoktur.)

Bekir Bey düşündü. Bir ay gider gitmez, göçebelerin göç etme zamanı geldi. Hasan ile Hüseyin bu silahları aldılar. Sürüce’nin düzüne indiler. O derelerde avlanıyorlardı. Mermileri çoktu, kuşa, taşa sıkıyorlar.

(Yılanın yavrusu zehirsiz olmaz, çaresi yoktur. Kara yılanın yavrusudur bunlar.)

Bekir Bey biliyor, bu çocuklar boş değildi. Ama “sonu ne olur?” diyen Bekir Bey seslenmedi.

Göçebe zamanı geldi, göçebeler çıkacaklardı. Bekir Bey düşündü. Yine yağmur gibi göz yaşları döktü. Zeynep Hatun:

“Hayırdır Bekir Bey hayırdır? Ne diyorsun?”

“Zeynep Hatun göçebelerin göç etme zamanı geldi. Yezithan aşiretinin on iki bin hanesinin göçebeleri gelip de, gözümün önünden geçip, benim yaylımıma giderlerse, ancak kendimi öldüreyim.”

“Bekir Bey Allah’ın emri böyledir. Üzülme, çare yok”

Zeynep Hatun’la Bekir Bey yarı şaka, yarı ciddi tartıştılar. Hasan ile Hüseyin evde değillerdi, ava gitmişlerdi .”

O sırada Zeynep Hatun, Hasan ile Hüseyin'in yemeklerini hazırlamaya durdu. Bekir Bey ağlıyordu, gözyaşları gürül gürül Bekir Bey'in suratından akıyor. Ak sakalının içinden gözyaşları süzülüp, yere dökülüyordu. Hasan, Hüseyin pencerenin önünden geçiyorlardı. Hasan şöyle bir camdan odaya baktı ki, amcası ağlıyordu. Mendille, göz yaşlarını siliyordu. Hüseyin geçti, gitti. Bacısının ve anasının yanına vardı. Hasan amcasının oda kapısını açtı ki, amcası gözyaşları döküyor.

“Amca”

“Buyur oğlum.”

“Amca bu ne ağlama, ne ağittir? Tamam senin kardeşindi, öldü ama, benim de babamdı. Öldü artık, ölüme çare yoktur. Ölüm sadece bizim için değildir, herkesin başındadır, bir gün olacaktır.”

“Oğul insan yaşlanınca, dalgası da kalkınca, artık yürek de inceliyor. Gücün kalmıyor, kanadın kırılıyor. Bilirim, senle amca oğlun iyi anlaşsınız. Ama, benim zamanım günüm nasıl geçecek? Bir gün ağlar bir gün gülerim. Bir gün şaka yaparım, bir gün susarım. Dünyanın dalgası da böyle geçer.”

“Hayır amca, senin bir derdin vardır.”

Bekir Bey çare mümkün bulamadı. Söyledi:

“Oğul sana söylesem bile, sen amcana, amca oğluna arka çıkacak bir yiğitlik mi yapacan?”

Amcası bu sözü şaka gibi söyledi.

“Valla amca ben yiğidim demiyorum; ama güzel suda saklanmaz! Olur mu olur.”

“Öyle mi oğul”

“Evet”

“Oğul benimle babanın durumu böyleydi. Biz silah, beyaz koyun, yayılım sahibiydik. Dağların, ovaların sahibiydik. Aşk muhabbet sahibiydik. Şimdi ise, Abdullah Bey on iki bin Yezithan aşireti ile serdar ve hükümdardır. On beş yirmi gün sonra Hasut Tepesi, Sidim Tepesi, Avcılar Ovasına çıkacaktır. Kuzu, koyun çeşmesinin üzerine, çiçek ve güllerin içine, yüksek dağa çadırını kuracaktır. Amcan da bu sığağın içinde kalacak. Bunca senedir, darlık görmedim, elimin üstünde el görmedim. Ahmet Bey'le Bekir Bey yiğittir derlerdi. Şimdi de kardeşim toprağa gitti. Gözüm de o mezarda, o toprakta kaldı. Siz de küçüksünüz. Hadi gel de ağlama. Hadi beni söyleme! Otuz kırk yıl böyle bir gücün sahibi iken, birden bire Rabb'im bir kolunu kırarsa, nasıl dalgaya düşmezsin?”

Öyle deyince Hasan deli bir tay gibi oldu. Kalktı. Bu kalkıştan amcası anladı ki, boş bir kalkış değildir. Hasan mutfak tarafına döndü. Hüseyin önüne yemek almış, Nazır'dan

gidip, amca oğlunu çağırmasını istiyor. Nazır kapıda Hasan'la karşı karşıya geldi. Hasan'ın benzi bendi zehir küpüne dönmüştü. Hüseyin:

“Buyur buyur yemeğe gel.”

“Dur hele yerim elbet.”

Elini silahlara attı. Arkasından gözyaşları döktü. Hüseyin:

“Ne oldu amca oğlu? Hayırdır?”

“Kalk! Artık yemek falan boğazımdan geçmez. Amcamın meselesi böyle böyledir. Ben amcamı Avcılar Ovasına çıkarmazsam, kara çadırın kazıklarını çakmazsam, mavzeri ve çiftemi alıp, mermilerin heybesini yanıma almazsam, amcamın ve babamın yayılımını kurmasam, keyif, muhabbet, aşk bana haram olsun. İki yıldır anladım ki, Nazır amca kızıdır. Şimdiye kadar onu bacı bilirdim. Ama, anlıyorum ki, amcamın yedi yıldan beri düşüncesi bizi nişanlandırmaktır. Allah'ın emri neyse o olur; ama bunları söyleyecek zaman değildir.”

“Hüseyin nasıl olur? Doğru mu söylüyorsun?”

“Vallahi doğru.”

“Etme, eyleme.”

“Olmaz. Bende böyle bir şeyden haberdar değildim. Ben de bilmiyordum. Ama, amcam derdini bana yeni döktü.”

Hasan, Hüseyin kalktılar. Silahla donandılar. Silahlarını yağladılar, mükemmel halde hazırlandılar. Nazır'a seslendiler:

“Seher horozu ötünce bizi kaldır, yemeğimizi de hazırla. Biz yönümüzü çevireceğiz Sidim Burnuna, Hasud Burnuna, Avcılar Ovasına, koyunların kuzuların çeşmesine, çiçeklerin olduğu yüksek dağlara! Ben amcamın çadırını Avcılar Ovasında açmasam, çiftem böğrümde, mermi heybesi omzumda, mavzer elimde olmazsa, amcamın çadırını seyretmezsem büyük yemin etmişim dönmem.”

Nazır yağmur gibi gözyaşı döktü. İki gencin yemeğini indirdi. Döndü, babasının odasının kapısını açtı.

“Baba”

“Buyur kızım”

Nazır figan ederek babasının ayağına kapandı.

“Hayırdır kızım?”

“Baba baba gözümü çıkardın. Yedi yıldır bu dalga sana kaldı. Bu gün mü söyledin? Şimdi ben sana ne diyeyim? İkisi de yemin içmişler, bu gece gidecekler. Avcılar Ovasına, yüksek dağlara gidecekler. Bunlar şimdiye kadar ne kavga, ne savaş, ne de dövüş

görmemişler. Plan yapmayı, kurnazlığı da bilmezler. Bunlar daha yavru keklikler. Abdullah Bey gibi yedi yiğitli, on iki bin evli biriyle ne yaparlar?”

“Kızım yılanı küçükken öldürmezsen, büyüdü mü masum olmaz.”

“Baba nasıl olacak şimdi? Sen bir çare bul.”

“Oğul bir şey olmaz. Korkma arkalarında ben varım.”

“Baba nasıl arkalarındasın? Sen yaşlısın, ne yaparsın?”

“Bir şey olmaz. Git git. En büyük yemini ederim ki, ben sağ olduğum müddetçe, sabaha kadar yatmam. Ya kapı sesi, ya merdiven sesi duyar duymaz önlerine çıkarım. Onları bırakmam. Onlar şimdi ava gideceğiz diyorlar. Sabaha kadar Allah kerimdir. Onlar cahildir, bilmezler. Şimdi hırslanmışlar, onlar uyudu mu, sabaha hırsları kırılır. Sürüce'nin düzüne iner, avlanırlar. İki üç gün böyle oldu mu unutulur.”

“Öyle mi baba?”

“Öyledir, metin ol.”

Nazır bir şey demedi, gitti. Nazır mutfağa geldi ki, ikisi de yemeklerini yemişler. Başuçlarına silahlarını asmışlar, keklik çatısını hazırlamışlar. Bıçak vursan ikisinden de kan akmaz. Yavru keklikler. Ne kavga, ne dövüş, ne de aşiretin sorumluluğunu görmüşler. Şimdiye kadar kimseye “Zıkkım” bile dememişler. Şimdiye kadar babalarıyla amcaları önlerindeydi. Ama ya şimdi?

(Allah'ın emri öyleydi.)

Bunlar yatmaya durdular. Nazır ve Zeynep Hatun'a:

“Bizi sahur zamanı kaldırın. Biz yönümüzü Avcılar Ovasına vereceğiz.”

“Olur. Sizi kaldırırız.”

(Allah'ın emri öyleydi.) Bunlar yatınca, saat on ikiyi bulanca, Bekir Bey kalktı. (Allah Bey'in gözünü çıkarırsın.) Kalktı, yavaşça gençlerin kapısını açtı.

İki genç yatıyordu. İkisinin yatağının arasından geçti. Asılı dan silahları aldı, dışarı getirdi. Her iki mavzerin mermi kapsülü patlayacak iğnesini penseyle kırdı. Dönüp, tekrar yerine astı. Etti ki, döne, baktı ki, gençler kıpırdandılar. Sesini çıkarmadan gizlice çıktı. Odasına yatağının üzerine geldi düşündü:

“Benim yaptığım yanlıştı. Keşke bunların silahlarının iğnesini kırmasaydım. Keşke iki silahı alıp, yastığının altına getirseydim. Bunlar kalkarlardı ki, silah yok, benden sorarlardı. Ben de bırakmazdım. Ama, bu yaptığım iyi olmadı.”

(Allah'ın kararı yerini bulur, çare yok.)

Hasan ile Hüseyin yatıyorlar. Bekir Bey derin düşünceye daldı. Sigara üstüne sigara yakıyor. Saat iki, üç olunca, Bekir Bey düşünceye, düşünceye uykuya daldı. Hasan uyandı ki, sahur horozu ötüyor. Elini Hüseyin'in omzuna attı, salladı.

“Hüseyin!”

“Efendim.”

“Kalk sahur horozunun sesi kaba, kaba geliyor. Beni canına kurban et. Acele hemen kuşan. Sabah olunca kendimizi Avcılar Ovasına kavuşturamayız. Sabah oluyor.”

İkisi de kalktılar, kuşandılar. Silahlarını aldılar.

Hasan Hüseyin'e:

“Kalk atları çıkar. Ben keklik ve silahları getiririm. Git iki atı da çıkar, eğerlerini bağla, gemlerini vur. Atların alınına altınları bağla, mermi heybesini üzerine indir. Ben geliyorum ki, hemen gidek.”

Hasan korktu ki, “Nazır veya yenge ekmeğimizi nereye koydunuz?” diye sora. “Bunları uyandırırım bizi bırakmazlar. Amcama haber verirler. Bize engel olurlar.” diye düşündü. Kalktı, silahları, keklikleri aldı, aşağı indirdi. Hüseyin o zamana kadar çif atı çıkarmıştı. Eğerlerini çıkarmış, Antep gemi ağızlarına vurmuş, atların sırtına mermi heybesini bağlamış. İkisini de hazırlamıştı. Her iki yiğit indiler. Yavaşça amca ve yengeyi uyandırmadan, haber vermeden, on iki basamak merdiveni geçtiler, atlarına bindiler.

Doğru Avcılar Ovasına, Hasud Tepesine yol aldılar. Oraya varınca, Hüseyin önde dürbünle Yezithan aşiretine baktı. Baktı ki, beş altı sıra ışık dümdüz sırada geliyorlar. Hüseyin, atının gemini Hasan'a doğru çevirdi. Söyledi:

“Amca oğlu deme ki, Hüseyin korkuyor. Sen uyanıp, yastığımı salladığında ben bir rüya görüyordum. Rüyamda benimle senin başımızda bir fırtına kopuyordu. Biz Avcılar Ovasındaydık ve başımızda bir fırtına koşturdu, tufan oldu. Bak beş-altı sıra ışık Yezithan aşiretinden bize doğru geliyor. Uzaklar, gelmeleri epey sürer. Gel, beni dinle. Yiğitlerin kaçması kendilerine kötülük getirmez. Biz bu gün gidelim, bakalım nedir, ne değildir. Belli olur bu ışıkların nerden geldiği, takip ederiz.” Hasan kızdı:

“Amca oğlu! Demek ki, sen kendini erkek saymazsın. Nasıl baban, amcamın kederi, sözleri bana bu kadar tesir etmiştir de, senin umurunda değildir?”

Bir o bir o derken tartıştılar. Hüseyin:

“Hasanım, amca oğlum ben korkmam, korkmuyorum. Fakat, bu gördüğüm rüya hayra alamet değildir. Bu rüya bana tuhaf gelir.”

“Hadi hadi, erkek kuzu zaten bıçak malıdır.”

“Valla sen bilirsin. Bana göre, annem ben ölsem ağıt yakar, ağlar. Babama da “başın sağ olsun” derler. Senin ki, ne ana, ne de baba.”

“Bir şey olmaz amca oğlu. Ana baba öldükten sonra ne eder ki? İş ki, hayat kurtarabilesin.”

Atlarına bindiler. Hüseyin:

“Amca oğlu bir şey söyleyecem, kızma.”

“Hayır, söyle!”

“Yalnız Allah’ın emri öyleyse o olur. Sen diyeceksin ki, emmi oğlum korkuyor, korkmuyorum. Bir gün başına bir iş gelirse, o zaman pişman olursun; ama iş işten geçer. Gel, beni dinle, bu ava gitmeyelim.”

Çare bulamadı. Hasan hep “hayır” diyor. Atlarını sürdüler Sidim Tepesine. Sidim Tepesini de geçip, Avcılar ovasına çıktılar. Daha imsak vaktine girilmemiş. Yolda tartışa tartışa geldiler. Avcılar Ovasında indiler. Atların yemini başlarına taktılar. İki atın ayaklarını kösteğe vurdular. Çifte keklığı aldılar, ava gittiler. Biri bir tarafa, diğeri öbür tarafa gitti. Avcılar Ovasıdır, yiğitlerin yeridir. Atları karşılarındaydı. Vakit sabaha yakın, imsak vaktiydi. “Biraz bekleyelim, atlara bir şey olmasın. Belki atlara canavar falan gelebilir” dediler. “Atlara bir şey olmazsa zaten av yeri yakın, sabah olsun öyle gidelim” dediler. Hasan:

“Emmi oğlu, zaman av zamanı, keklik avlama zamanıdır. Gözün Avcılar Ovasının tepesinde olsun. Deme ki, amca oğlum korkuyor tedbirini al. Mermilerimiz boldur ama, ne olur, ne olmaz. Beni canına kurban et amca oğlum. Ben karşı tepeye ava gidecem. Sen birilerini görürsen hemen bana işaret et, haber ver, seslen. Deki; birileri geliyor. Bu sırada avım da kaçır ama olsun. Olur ki, Abdullah Bey, yedi yiğidiyle gelebilir. Gelse bile, minnet etme. Çifte mavzerimiz, heybeyle mermilerimiz var. Feleğe bile minnetimiz yok. On iki bin adamın hepsi gelmez Avcılar Ovasına. Otuz kırk adamları gelse bile, minnetimiz yok, elimizden geleni yaparız. Ovamızı kimseye kaptırmayız.”

“Olur amca oğlu.”

Hasan ile Hüseyin ayrıldılar. Ayrı ayrı karşı karşıya ava gittiler, zaman keklik avı zamanıdır.

Hele bunları avlarıyla burada bırakalım, Sen gel Abdullah Bey’in diyarına. Abdullah Bey, yedi yiğidiyle Hasut tepesine geldi. Abdullah Bey önde, baktı ki, vadide bir kar parçasının üstünde iki iz var. Abdullah Bey Neşat Bey’e seslendi. Neşat Bey; “Efendim” dedi. Abdullah Bey:

“Hele in, gel. İki iz önümüzde karın üzerindedir. Vadideki bu iki iz, bunlar canavar izi midir, yoksa at izi midir? Fakat bu izler, kurt, ayı, tilki gibi izler değiller. Bunlar olmaya ki at izleri olalar.”

Neşat Bey indi, gaz lambasıyla izlere baktı. Söyledi:

“Amca oğlu bunlar at izleridir. Atların nal çivileri bile bellidir.”

“Acaba kimdir?”

“Ben bilirim Abdullah Bey ben bilirim. Bunlar Bekir Bey’in oğlu ve yeğenidir. Bunlar yılan yavrularıdır. Zehirsiz kalmazlar. Yiğit delikanlıdırlar. İllaki birileri bunların yanında bir şeyler söylemiştir. Bunlar Avcılar Ovasını, yaylaları kolay kolay bize vermezler. Bunlar da amca ve babaları gibi yiğitlerdir.”

Acaba onlar mıydı, değil miydi? Sonunda Abdullah Bey ikna oldu ki, izler yenidir ve at izleridir. Abdullah Bey adamlarına:

“Atlarınızdan inin” dedi.

Yedi yiğit atlarından indiler, Abdullah Bey’e geldiler.

“Emrini söyle!” dediler.

“Benim yanımda karınıza, nikahınıza yemin edeceksiniz. Ölüm olmadan eve dönmeyeceksiniz. Bekir Bey’in oğlu mudur, yeğeni midir kimse, onların elbisesini kana bulamadan, Avcılar Ovasının kurduna, ayısına bunların gövdesini bırakmadan kimse eve dönmeyecek.” Neşat Bey:

“Amca oğlu niye bizi yemine çekiyorsun? Belki biz ölürüz.”

“Hayır önce yemin içeceksiniz. Birimiz yaralansak bile eve dönmeyeceğiz. Kalkmayalım. Bir gün doğar, bir gün ölürüz.”

Yedi yiğit de yemin ettiler. Sonra kalkıp atlarına bindiler. Avcılar Tepesinin başına çıkınca artık gün doğmaya, aydınlanmaya başlamıştı.

Hasan baktı ki, yedi sekiz kişilik bir karartı gördü. Seslendi:

“Hüseyin! Amca oğlu, Yezithan aşiretinin önü görüldü. Lafın yerine gelecek. Rüyan yerine geldi. Artık Allah’ın emri ne ise o yerini bulur. Aslan gibi ol.”

(Nereden bilecek ki, amcası gözünü kör etmiş. Tüfeklerin iğnesini kırmış.)

Artık iki yiğidim kekliklerini taşların arasından bıraktılar. Hüseyin:

“Hasan! Bunlar gelip, atların yanında durdular, bizi beklerler. Bunlar biliyorlar ki, elbette atların yanına geleceğiz. Biz de atların yanına giderken, zaten hazırız, sıkırız. Artık kim kazanırsa, çoğa çok, aza az.”

Hasan ile Hüseyin bu planı yaparken, Abdullah Bey dürbünle baktı ve iki atı gördü. Yedi yiğidine seslendi. Hep beraber atların yanına yaklaştılar. Yedi yiğitle Abdullah Bey

Hasan'ın olduğu tarafa doğru döndüler. Bunlar dereye doğru giderken, Hasan ve Hüseyin'i görmüyorlar. Hüseyin Hasan'a seslendi:

“Hasan sana doğru geliyorlar. Sen mevzidesin. Minnet etme feleğe bile. Deme ki, vurmayayım. Esirgeme. Sen onları vurmazsan, onlar seni vururlar. Sen naçar oluncaya kadar sana yetişirim; ama senin minnetin yok onlara. Yedi sekiz kişiye adam demezsin.”

Hasan:

“Hüseyin! Sen yerinden bir yere kımıldama. Kımıldanmadan seyret.”

(Yüksek uçmayacaksın. Rabb-i Celil kanadını kırıp, alçağa düşürür. O Rabb'il-Âlemin'dir.)

Abdullah Bey yedi adamıyla yaklaşınca adamlarına seslendi:

“Hasan'ın keklіđi ötüyor. Onun keklіđinin sesine diğer keklıklar sürüyle gelmişler. Hasan buradadır.”

Hasan'ın keklіđinin etrafını sardılar. Hasan baktı ki, keklıklar kalkıp, uzaklaşıyor, anladı ki, iyice yaklaşmışlar. Abdullah Bey atından indi. Tüfeğinin kundağını suratına verdi. Hasan'a doğru yavaş yavaş yürüdü. Hasan'ın keklіđinin kafasını ve onun av yerini gördü.

Hasan baktı ki, av yerindeki keklіđin kalktığını gördü. Anladı ki, iyice yaklaşmışlar. Başını iki taşın arasına verdi, baktı. Bakınca Abdullah Bey'in iki kaşının arasını gördü. Bu sırada Abdullah Bey de buna doğru nişan almış vaziyette, Hasan tüfeğinin namlusunu o iki taşın arasına koydu. “Benim ilk avım Abdullah Bey olsun” dedi. İki kaşının arasına nişan aldı, tetiği çekti, patlamadı. Mekanizma çekti, diğer mermiyi verdi, o da patlamadı. Öbürünü verdi o da patlamadı.

Allah (C.C.) kimsenin işini kötü getirmesin. Hasan düşündü; “Bu mermiler nem almışlar ki, patlamıyorlar. Yoksa niye patlamasın” dedi.

Abdullah Bey tüfeğini Hasan'ın av tuzağının üzerine çevirdi, tetiği çekti. Bu sırada Hüseyin anladı ki, bu ses Hasan'ın tüfeğinin sesi değildir. Abdullah Bey kurşunları av tuzağına sıkınca, kurşunlar, tuzakta ki, taşları Hasan'ın üstüne aktardı.

(Allah kimseyi naçar, yoksul etmesin!)

Hasan hüngür hüngür ağladı:

“Eyvah ki, laflarımdan biri Allah'ın zoruna gitti ki, Rabb'im bunu bana veriyor. Ne tüfeğim patlıyor, ne mermim doluyor. Bu ne haldir?” dedi.

Bu sırada Hüseyin av tuzağının içinden çıktı, fırladı. Abdullah Bey'e nişan aldı, tetiği çekti. Tüfek çat ediyor, patlamıyor. Öbür mermi, öbür mermi derken, beş mermi taktı ama, hiç biri patlamadı. Nasıl edeceğini düşündü. Mekanizmayı geri çektiğinde gördü ki, mekanizmanın iğnesi kırılmış. Hasan'a seslendi:

“Amca oğlu sesim sana gelsin. Bu gün bizim ölüm günümüzdür. Kulağını aç, duy beni. Babam gözünü kör etmiş. İkimizin tüfeğinin iğnelerini kırmış. Artık kaçmaya, kurtulmaya bak. Bizim dediğimiz olmadı.”

Hasan mekanizmayı açtı baktı ki, doğrudur. Anladı ki olmaz. Dolu gibi gözyaşları döküyor. Düşündü:

“Şimdi öbür arkadaşları da gelirse daha kötü olur” dedi.

Kaçmaya karar verdi. Abdullah Bey de; “Bu bana saldıracak” diye kendi kendine düşündü. Hasan yandan yandan kaçınca, anladı ki bir iş vardı. Hasan kekliğinin tuzağını da bırakmıştı. Derken, aşağı doğru indi. Abdullah Bey bir uyandı ki, Hasan kaçmış bile. Yedi adamına seslendi:

“Bakın hele! Kurtulacak.”

Yedi adamı da hep birden namluları Hasan’a çevirdiler. Yağmur gibi kurşunları Hasan’a yağdırdılar. Allah’ın emriydi. Kurşunların kimi öne, kimi yana derken isabet eden olmadı. Hasan atına yetişti. Adamlar arkasındaydı. Cebindeki anahtarı çıkarıp, atın ayağındaki kösteği çıkarmaya fırsat bulamadı. Hemen bindi atını sürdü. Atına:

“Hayvanım artık aşk-muhabbet bende kalmadı. Başımı bu feleğin önünden kurtarasın, beni amcama yetiştiresin” dedi.

At iki üç adım attı. Karada yine yürüdü; ama kara gelince ayakları kara battı. Hayvanın ayakları bağlı, çalışmaz ki, zaten. Hasan atın üstünden yüzü koyun düştü. Artık Abdullah Bey iyice yaklaşmıştı. Hasan tekrar atına bindi tekrar yürüdü, yola düzeline Abdullah Bey bir kurşun Hasan’a attı. Arkadan omzundan vurdu. Kurşun dört parmak hizasından omzuna saplandı. Hasan atın üzerinden yüzü koyun yere düştü.

(*Yiğit adamın karanlıkta bile yüzü aydınlık olur.*) Hasan Hint malı mendilini cebinden çıkardı. Mendili büküp fitil haline getirdi, kurşun yerine soktu. “Artık kurtulamam ama, en azından bu mendil kanamayı önler” dedi. Kendini çadır kurulan yere kadar götürebildi.

Abdullah Bey yedi adamına seslendi:

“Sakın yaklaşmayın. Yılan yavrusu zehirsiz olmaz. Allah kimseye kötü getirmeye! Bunların elindeki mavzerleri bozulmuştur. Ama, belinde silahı mutlaka vardır. Yaklaşırsanız, birimizi diğerine kavuşturamaz. Artık o yaralıdır, öbürü yukardan geliyor. Bunu bırakıp, ona dönelim. İkisini de yaralayıp, sakat edelim ya da öldürelim de kulağımız rahat etsin. Bekir Bey de yaşlıdır. O bir işe yaramaz. Biz doğru Sürüce’ye gideriz. Bekir Bey’in kapısını açarız. Ben Bekir Bey’in boynunun köküne iki tane vururum. Sırma saçlı Nazır’ı da alır atımın arkasına takarım, gelirim. Aşıklara, sazdanlara haber verir, düğün yapar, davul çalarız. Nazır’ı bana perdenin arkasına atarsınız. O da bana bir dalga olur.”

Neşat Bey bu sözleri işitince kızdı. Söyledi:

“Amca oğlu! Senin bu lafların bana çok dokundu. Bağına düştüm öyle deme. İnsanın dostu olsun, düşmanı olsun yiğitlerden sonra onların namusunun kelimesini kullanmaması lazım. Senin bu lafların canıma dokunur, zor gelir; ama neyse artık.”

(Allah'ın emri öyleydi.)

Abdullah Bey adamlarıyla Hüseyin'e doğru döndüler. Hasan başını yavaşça kaldırdı, baktı ki Hüseyin geliyor. Abdullah Bey ve yedi adamı da Hüseyin'e doğru gidiyorlar. Hasan seslendi:

“Bahadır amca oğlu bahadır. Yaram ne derindir, ne de öldürücüdür. Beni kendine kurban et, bunları kendine kavuşturma. Artık evimizin yolunu kestiler. Mekanımız soğuk topraktır. Sana doğru geliyorlar, bunları kendine kavuşturma. Yapabilirsen diğer yana doğru kaç, git. Arap aşiretine git. Orada Hamet Bey vardır. O, banım ahretlik kardeşimdir, okul arkadaşımıdır. Kendini ona kavuştur. De ki, Hasan'ın sana selamı vardır. Avcılar Ovasındadır, yaralıdır. Ben ölsem bile, o ne eder, yapar bana kavuşur. Hiç olmasa cenazem yerde kalmaz. Cenazemi Sürüce'ye amcamın yanına götürür.”

Hüseyin kaçmaya çalıştı; ama olacak gibi değil. Bir geçit bulup, kaçtı. Abdullah Bey ve adamları da hemen arkasındalar, takipteler. Arap aşiretine kavuşmasına bir tepe kalmış. Tam tepenin üzerindeyken, rüzgar karı tepe tarafına doldurdu, çetin hale geldi. Hüseyin atıyla bu kara batıp çıkıyor. Artık Abdullah Bey ve adamları da iyice yaklaşmışlardı. Abdullah Bey adamlarına seslendi:

“Sakın şuna izin vermeyin, tepeyi aşmayın.”

Adamları Hüseyin'i kurşunlamaya başladılar. Kurşunların yedi tanesi atına isabet etti. At yıkıldı, Hüseyin yaya kaldı. “Kaçam, kurtulam” dedi. Bu sırada Neşat Bey bir kurşun attı, Hüseyin'i bacağından vurdu. Hüseyin sürünüp, taşların arkasına saklandı. İki yiğitte inliyor, gözleri de tepelerin arkasında kaldı. Arkalarında ne kardeş, ne akraba var. Sadece bir amca var, onun da yaşı yetmiş-yetmiş beştir. Nazır var, eksik etektir ne yapacak ki. Diğer Sürüce aşireti var, hepsi işinde gücündedir. Yiğitliği, savaşı ne bilirler?

(Eee... bir çoban bir sürüyü otlatırken bir tek kişidir; ama yüzlerce koyuna bakar, çobanlığını yapar. Hayvan hiç düşünür mü, “Bize kurt saldırabilir” diye? Yok, bilmez bunu, ama çoban bilir. Aşiret artık bu sürü gibidir. Bunların içinden biri çıkıp demez ki; “Bunların imdadına gidelim. Ne var ne yok? Bunlar neredeler?” Bunu kimse der mi? Yok demez, bilmezler.)

İki yiğidim Avcılar Ovasındalar, naçarlar. Allah'ın emri öyleydi, yerini buldu. Gözleri tepededir ki, biri imdatlarına yetişse!

(Ama imdatlarına kim gelsin?)

Nazır sabah kalktı. Suya gidecekti. Evin kapısını açtı ki, bunların ayakkabıları yok. Dizlerine vurdu.

“Eyvah bunlar gitmişler” dedi. Bir de baktı ki, uzaktan ve derinden silah sesleri geliyor. Avcılar Ovasından silah sesleri duyuluyor. Nazır çift sitili hemen kapıya attı. Koşarak babasının odasına geldi. Figan ederek, kendisini yüzü koyun yere attı. Babası:

“Nazır’ım ne oldu da kendini böyle yüzü koyun yere atar, ağlarsın?”

“Baba Avcılar Ovasından, uzaktan tüfek sesleri geliyor. Ne oğlunun ne de yeğenininkisinin de ayakkabıları yoktur. Evde de değiller.”

Bekir Bey ayağa kalktı.

“Eyvah! Ben onların silahlarının iğnesini kırdım. Gözümü kör ettim. Onların silahları patlamaz ki! Ben kendi elimle evimi yıktım.”

“Baba ne yaptın? Nasıl yapabildin?”

“Artık oldu kızım.”

Nazır hemen mutfağa koştu. Anasına:

“Kalk! Kızına ne emek vermişsen hakkını helal et. Kardeşimin ve amca oğlumun durumu budur. Ben burda duramam. Onlar imdat beklerler, felek başlarındadır. Hiç değilse, silahları onları kavuştururum.”

Öyle deyince aile karıştı. Zeynep Hatun:

“Bekir Bey bu ne haldir? Nazır ne der?” dedi.

“Etme eyleme” dediler. Nazır dinlemedi. Hemen gitti, asılı olan silahları aldı, indirdi. Babasının mavzerini de aldı. Mermileri almayı düşünmedi.

(Yiğit adamın tedariki önceden vardır, hazırdır.)

Bekir Bey devamlı bir deste mermiyi silahına bırakır, emniyeti kapatır, indirirdi. Bu alışkanlık taa Bekir Bey’in gençliğinden beri vardı.

Nazır bu mavzeri omzuna attı. On iki basamak merdivenden aşağı indi. Babasının atını çıkardı, bindi. Dört nala koşturdu. Zeynep Hatun arkasından koşturdu ki, “Nazır’ım nereye gidersin?” diye sora. Ama, baktı ki Nazır dört nala atı koşturuyor. Arkasından bağırdı:

“Kuzum beni dinle. Bana biraz kulak ver. Gideceksin, o yiğitlerin içine gireceksin. Olur ki, kardeşin ve amca oğlun vurulmuştur, ya da yaralıdır. Sen de onlara iyice yük olursun, ayak bağı olursun. Namus yükü ağırdır. Biz iki ihtiyarız. Bize bir tas su veren yok.”

Nazır:

“Zeynep Hatun varsın, söylesin.” dedi. Atını sürdü, gitti. *(Allah’ın emri öyleydi.)*

Nazır Hasud Dağına çıktı, bir şey görmedi. Sidim Tepesine çıkınca, durdu. Dürbünü çıkardı,

iki kaşının arasına verdi, baktı. Baktı ki, ne baka. Avcılar Ovasında, Yezithan aşiretinden Abdullah Bey ve yedi yiğidi görünüyorlar. Yezithan aşireti komşularıydı; ama hiç birini tanımazdı. Kardeşini ve amca oğlunu içlerinde görmeyince emin oldu ki, bunlar Abdullah Bey ve yedi adamıdır. Daha onlara bakıyordu ki, birden amca oğlunun, Hasan'ın atını gördü. Ayakları hala kelepçedeydi.

(Cenab-ı Allah hayırsız haberi kimseye vermeye!)

Nazır'ın kolları aniden düştü. Ata doğru yürüdü, baktı ki atın karın hizasında kan izleri var. Nazır anladı ki, iki yiğidin halleri hal değildir. Nazır yürüdü. Avcılar Ovasına yaklaşınca, Abdullah Bey adamlarına söyledi:

“Bakın Bekir Bey göründü.”

Uzaktan seçemedi. Nazır'ı Bekir Bey sandı.

“Bakın Bekir Bey geliyor. Aslanlar gibi olun. Bu sefer inşallah Bekir Bey'i de öldürürsünüz. Siz Bekir Bey'i de öldürünce, gider Nazır'ı benim için bindirir getiririz. Zeynep Hatun'u da amcama götürürüz. Artık olan oldu, biten bitti, geçen geçti.”

Neşat Bey, yine sinirlendi:

“Amca oğlu senin bu lafların gücüne gidiyor, bana zor geliyor. Dost olsun, düşman olsun namusunu ortaya atmayacaksın.” dedi.

Neyse bunlar atlarına bindiler. Hasan'ın gözü devamlı tepelerde. Baktı ki, amcasının geldiğini sandı. Nazır olduğunu seçemedi. “Amcam geliyor”dedi. Hasan'ın yarası da çok kötüdür. Biraz yaklaşınca doğruldu. Dikkatli bakınca Nazır olduğunu anladı. Hırslandı, hırsla kalktı. Kalkınca, yarasından kan fişkırdı. “Kötü ettim, hırsla kalktım, yaram kanadı” dedi, oturdu. Nazır yaklaşınca seslendi:

“Amca kızı Hasud dağı yansın. Hasud Dağı karpuzı benzer. Üzerinde de kara kuşlar otlar. Hangi yemin yüksekse, o yemine and olsun ki, şartlarımı öğren. Deme ki, amca oğlum ölmüş. Yaram derindir, kötüdür; ama daha ruhum çekilmedi. Amca oğlun sağdır.”

“Başıma gelen sıcak yaz sıcağıdır. Yazığım gelir ki, sen şahlanmış, deli bir ata dönmüşsün. Bu Yezithan adamlarını kendine kavuşturma. Atın ağzını eve doğru çevir, kendini amcama kavuştur. De ki, Baba bağrına düştüm; bana imdat kavuştur.”

(Artık, Nazır döner mi? Aslan dişi olmuş, erkek olmuş ne fark eder?)

Nazır yaklaşınca Abdullah Bey yedi adamına seslendi:

“Sesim size gelsin. Demeyin ki, bu gelen Hasan'ın amca kızıdır, eksik etektir. Bunların sülalesi, kadını erkeği demeden adam öldürürler. Hepsi de savaşçıdır. Aman aman ha vurasınız, kendinize kavuşturmayın. Ama ölümüne vurmayın, yaralayın, sakat bırakın. Arkama bindirin, bana perdenin arkasına atın.”

(Allah namus derdini düşmanıma da vermesin! Kimsenin namusunu düşmana arz etmesin!)

Nazır yaklaşınca, Yezithan'ın yedi yiğitleri etrafını çevirmeye geldiler. Abdullah Bey Nazır'a doğru geldi. Diğerleri etrafını çevirmeye geldiler. Hasan seslendi:

“Amca kızı! Başıma gelen sıcak yaz sıcağıdır. Sen bu dağın bülbülü oldun, dağların tepesinde ötesin. Allah'ın taktiri öyledir ki, Avcılar Ovasının devranı bize hasret kalsın. Dünyanın devri devranı hasret kasın. Elini mavzerine at, sen su sitilinden başka hiçbir zaman silah, kavga görmemişsin; ama (Allah dost ahbabın başına getirmesin, çetin derttir.) elini at dipçiğe mavzeri açasın, bu adamları kendine kavuşturmayasın. Namusumuz Yezithan aşiretine arz olmasın.”

Nazır elini mavzere attı ki ne göre; “Eyvah mermi getirmemişim” dedi. Düşündü: “Artık bu mavzerin namlusuyla ne yaparım” diye. Benzi bendi attı.

(Bahardır yağidim bahardır. Bülbül öter ağaç kökündedir. Allah yağidi dar yerde efkara getirmesin! Namusunda zarara getirmesin. Ne kadar yüksekte olsan da Hâlık seni karara getirir.)

Nazır'ın benzi musalla taşında ki ölüye benziyor. *(Eyvah Nazır'ım!)*

“Bu dağların karı başıma yağsın. Ben kimsesiz, naçar kaldım burada” dedi.

Abdullah Bey Nazır'a yaklaştı. Nazır düşündü:

“Ben bu tüfeğin mekanizmasını biraz geri çekem belki Abdullah Bey çekinir. Nereden bilecek ki bende mermi olmadığını? Belki bu arada biraz çekilir, ben de kendimi amca oğluma kavuştururum.”

Elini mekanizmaya verdi. *(Allah'ın kararı yerini bulur.)* Nazır bir baktı ki, tüfeğin haznesinde mermiler sarı sarı görülüyor, hazır bekliyor. Nazır mevzi, nişan görmemiş; ama kendisine biraz cesaret geldi.

“Eğer bu patlarsa, ona göre kendimi amca oğluma kavuştururum.” dedi.

Abdullah Bey yaklaşınca, Nazır tüfeği tam olarak omzuna veremedi. “Tahminen böyle iyi olur” diye tüfeği omzuna verdi, tetiği çekti.

(Hiçbir zaman kötü işlerin sonu gelmez. Dostlar, ahbablar hepimize söylüyorsunuz. Kötülüğü şer güden insanı çaresi yok, Allah bir gün onu bir kapıya çarpar, cezasını verir.)

Nazır silahı sıkınca, *(Rüzgar gelir rüzgarı salar. Dağın tepesindeki karı da savurur.)* Hasan'ın gözü üzerindeydi. Baktı ki, Abdullah Beyin kafa tası uçtu. Sanki karpuz kabuğunu kaldırır gibi, Abdullah Bey'in kafası kalktı, uçtu, beyni kanla karıştı. Abdullah Bey atının boynundan aşağı yere düştü. Hasan'ın keyfi biraz iyi oldu ama, “Neşat Bey falan var” dedi.

Nazır ne etti ki, öteki mermiyi hazneye soka, sokamadı. Cesaret edemedi ki, mekanizmayı hızlı vursun ki, boş kovana atsin. Mekanizmayı yavaş çekince, boş kovan düşmüyor ki, dolu mermi hazneye girsin. Nazır anladı ki, yapamayacak. Hemen atına vurdu, Hasan'a doğru gitti. Hasan ile arasında iki adım yol kalmıştı ki, Neşat Bey amca oğlunun cesedini yerde gördü. Hemen tetiği Nazır'ın sırtına verdi, tetiği çekti. Kurşun Nazır'ın sırtından girip, iki meme arasından çıktı. Nazır yüzü koyun yere düştü; ama Nazır'ın yarası daha sıcaktı. Kendini şaşırmadan mavzeri tutup, amca oğluna uzattı.

“Yandan amca oğlu yandan. Yeşil ördek kalkar gölde kanadı ile. Amca oğlu senin intikamını aldım, zamanım da az kaldı. İşte sana mavzer bundan sonrası senindir. Çeşmedir amca oğlu çeşmedir. O göğün altında bu yerdir. Bu yerde senin intikamını aldım. Ama bilmedim ki, felek de bu canı alacak.”

Hasan sürünerek mevzi aldı.

“Amca kızı etme eyleme. Yüreğinin tabakasını aç. Yüreğini ferah tut. Senin sıran geçti, sen şimdi amca oğlunu seyre dur.”

Hasan mavzeri aldı. Bir attı Neşat Bey'i devirdi. Şükrü Bey'e attı devirdi. Turan Bey'e bir attı, devirdi. Ekrem Bey'e bir attı, devirdi. Aşim Bey'e bir attı, devirdi. Yedi yiğidi de öldürdü. Nazır da zaten Abdullah Bey'i öldürmüştü.

Bu sırada Bekir Bey kalktı. Atına bindi.

“Hiç değilse, gider üçünün cenazesini atlara atar getiririm” dedi.

(Bilmedi ki Allah bu cesareti Nazır'a vermiş.)

Gitti, Sidim dağına çıkınca, dürbünle baktı ki, Yezithan aşiretinin atları başı boş geziyorlar, dağdalar. Bu sırada Hasan amcasını gördü. Amcası olduğunu anladı.

Hele amcası gele dursun. O daha uzaktadır. Hasan sürünerek Nazır'ın yanına geldi. Üstünden baka durdu. *(Amca kızıldır, çetindir tabi)* Hasan:

“Deredir amca kızı deredir. At yayılır, yanında tayı iledir. Sen bana amca kızıydın, ben amca oğluyum. Benim artık iyi dediğim yaram kötüdür, çok derindir. Söyle söyleyeceğini amca oğluna. Anan baban gelinceye kadar bir diyeceğin varsa, sana kulak veririm, yanındayım söyle.” Nazır:

“Nerde amca oğlu nerde? Beden incedir söğüt dalına. Artık benden dem devran geçti. İki kaşımın arasında ölüm fesi atmış. Sen abdestli değilsin diyeyim, başla Hadis, Kur'an'a Cenabı Allah Müslüman'ı imandan Kur'an'dan etmesin. Artık ümidini kes, felek başımda bekliyor. Artık ümit etmez ki, sana eş olacam. Sen sağ kalıp da, belki bir gün buralardan geçerken, dersen ki, amca kızımı burada öldürdüler. Bu da bana yeter.”

Bunlar konuşurken Bekir Bey geldi, yaklaştı; ama daha yetişmeden Nazır can verdi. Hasan paltosunu çıkarıp, Nazır'ın üzerini örttü.

Amcası yaklaştı. Hasan'ın durumu kötü; ama fikride kötü. Hasan mermi verdi hazneye, amcasının göğsüne nişan aldı. Seslendi:

“Amca başıma gelen sıcak yaz sığağıdır. Bülbül dağlarda, kayalarda ötsün. Kim sana dedi ki, git silahların iğnelerini kır, devranımızı yarım bırak. Sağ ayağını sol ayağının yanına koy, tez adım atma. Yemin ederim ki, yeğenin seni Nazır'ın saçının bir teline kurban eder, seni vurur.”

(Tatlı söz yılanı bile deliğinden çıkarırmış)

Bekir Bey seslendi:

“Deredir yeğenim deredir. At yayılır tayı da yanındadır. Ben senin yüreğindeki kedere kurban olam. Sen bana yeğensin, ben de sana amca. Beni vurma ocağımızı kör etme evvela. Bahtına düştüm. Bu içinde bulunduğumuz ay Marttır. Herkes için yara, derttir. Hele daha amcanı vurma. Bakalım Allah ne der. Allah Kerim'dir, Hakk'tır, cömerttir.”

Böyle deyince Hasan biraz gevşedi. Amcası geldi. Hasan:

“Amca hele kürkümü kaldır. Bak neye sebep olmuşsun.”dedi. Amcası:

“Oğul öyle olsun. Dünya boş, kimseye kalmaz. Dünya bir ayran çorbası içimi kadardır. Amcan size sebep oldu. Nerden bilirdi ki, böyle olacak? İnanmış yerin hakkı için iyi ki sen değilsin, yüreğimdir, ciğerimdir. Sana bir tane daha getiririm. Bizim ocağımız kör olmasın.”

Hasan artık amcasına kıyamadı. Amcası hemen gidip, Hüseyin'i de getirdi. Hasan ve Hüseyin'i atlarına bindirdi. Nazır'ın cenazesini de bir atın üstüne bağladı. Kendi de bir ata bindi. İki yaralıyı Nazır'la birlikte getirdi. Sürüce aşiretini çağırdı. Nazır'ın kabrini açtılar, onu defin ettiler. Geldi, oğlu ve yeğenini atlara bindirdi, aşiretten de birkaç kişi katıldı. Onları götürüp, Urfa Hastanesine bıraktılar. Hastanede Bekir Bey yanlarında kaldı, terk etmedi. Öbürleri geri döndüler. *(Allah'ın emri öyleydi.)* Kırk güne kadar Bekir Bey başlarındaydı. İkisinin de yaraları merheme geldi. Artık hastane salonunda geziyorlardı. Elli ikinci gün Bekir Bey yeğenini ve oğlunu iyileşmiş halde, atlarına bindirip, getirdi.

Sürüce aşireti hepsi çok sevindi. Kurbanlar kestiler, dualar ettiler. “Çok şükür aşiretin ocağı kör olmadı” dediler. Eski düzen yine başladı. Bunların hayvanları malları kalmamıştı ama, aşiret hepsini kendi aralarında tamamlayıp, bunlara veriler.

Ertesi sene yine göç zamanı geldi. Hasan Hüseyin ve aşiret yaylaya geldiler. Hasan ile Hüseyin Nazır'ın vurulduğu yere geldiler. Hasan üzüldü, düşünceye daldı. Bir ay kadar

kaldılar. Hasan “Amca bu şekil olmaz” dedi. Amcası iki yiğidini, Hasan Hüseyin’i çağırdı. Önceden de bir elçiyi Yezithan aşiretine göndermiş. Demiş ki:

“Ya aşireti bana bırakırsınız ya da sizinle savaşırım.”

On iki bin evli Yezithan aşireti toplandı “olmaz” dediler.

Bekir Bey yanına iki yiğidini, Hasan Hüseyin’i de alarak geldi. Yezithan aşiretinden karşı çıkanı vurdu. Aşireti topladılar. Neşat Bey’in kız kardeşi Feride’yi de Hasan’a eş olarak getirdiler. Abdullah Bey’in bacısını da oğluna getirdi. Yezithan aşiretini sürgün etti. O yaylaya o evlere sahip çıktı. Geri geldiler, Avcılar Ovasına.

Bekir Bey aşıklara haber verdi. Davul zurnalar çalındı. Feride Hanım’ı Hasan’la, Zahide Hanım’ı da oğlu Hüseyin’le evlendirdi.

Bekir Bey geldi ikisinin arasına oturdu. Söyledi:

“İkiniz aşirete serdar olamazsınız. Adetimiz birinizin serdar olmasıdır. Biriniz feragat edeceksiniz. Biz de önderimizin kim olduğunu bilelim” Hasan:

“Amca senin ekmeğinle büyüdük. Daha sen sağsın. Şimdilik serdar sensin”

“Peki benden başka!”

“Oğlun olsun.” Hüseyin:

“Hayır sen amca oğlumsun, büyüğümsün. Çaresi yoktur. Önce aşireti baban çevirdi. Babandan sonra benim babam çevirdi. Sıra tekrar sana gelmiştir.”

Bir o, bir o derken sonunda Hasan’ı serdar seçtiler. Hasan on iki bin Yezithan aşiretine ve Sürüce’ye reis oldu. Hasan yiğitti. Hüseyin de yiğitti. Ama, Hasan’ın namı vardı. Hasan epey devran geçirdi Avcılar Ovasında. *(Allah’ın emri öyleydi.)*

Amcası bir gün Hasan’a:

“Hasan’ım başıma vuran sıcaklık yaz sıcağıdır. Bülbül gülün dalında okusun. Yiğitliğin başını yesin. Amcana bir yiğitlik göster. Bu keder benimle kara toprağa gitmesin.” Hasan:

“Yandan amca yandan. Güneş yükselsin dağın tepesine. Sen beni serdar seçmişsin; ama başın sağ olduğu müddetçe sen bizim hakimimiz, hakemimiz, serdarımızsın.”

Çare mümkün olmadı. Hasan aşiretin başına geçti o devran çevirdi. Öyle ettiler, böyle ettiler. Allah’ın kararı böyleydi on iki bin aşiret sonunda kollarını bıraktı. Suruç aşiretini hala bu sülale yönetmektedir.

Bu yiğitlerin namı yayıldı.

(Yalnız iş ki insanın iyilikle yayılsın kötülükle değil. Kötülükle bir şey meydana gelmez. Bir söz vardır. Derler; “Hareket olmazsa bereket olmaz.”

Allah’ın kararı böyleydi. Hasan burada muazzam bir nam saldı.)

Yalnız Hasan'ın babası ölünce yetim kalmıştı, kimsesizdi. Yedi yıl amca yenge elindeydi.

(Derler ki; “Kuzuymen süt almazsan koyun olduktan sütiün sonra faydası olmaz.”)

Hasan küçükken zevk, muhabbet görmedi ki, büyüyünce görsün. Amca elinde büyüdü; ama onun namı vardı.

(Kişi kadın olsun, erkek olsun iyi ölçüp biçmeli, taşıyabileceği işe girişmeli. Sen gücünü bilmeyip kendini bir denize atsan emeğin boş olsa, o kişinin adına yazık olsun! O kişiye artık nam verilip seslenilmemelidir.

O yiğitler o devirde o zamanda öyleydi. Şimdi de artık nerede o yiğitler o namdarlar. O şeref namus nerde! Şimdi her şey maldır. Kimin parası varsa o şereflidir, o adamdır. Şimdi namus, misafir, şeref her şey paradır. Paranın sonu da yoktur. Dünyanın sonu var mı ki paranın sonu olsun. Dünyanın sonu senin ölümündür. İnsanın kanunu ölümsüz değildir. Daim kalacak olan sadece Allah'ı Teala'dır.

Gerektir ki düşünüp taşınasınız bu yiğitler böyle yaşamışlar böyle devran sürmüşler. Şimdi nam olmuş. Zaman gelir bunlar kaybolur. Önemli olan bunlardan bir ders çıkarmaktır, ibret almaktır. Eskiden bir cahil genç silahı sırtına alıp ava çıkardı. Kimse demezdi o silah nedir? Silahı doldurup hazır halde bırakırdık. Kimsenin aklına gelmezdi ki ya çocuk, ya akraba ya eş dost alsında hainlik etsin ya da kaza yapsın, birinin başına musallat olsun. Şimdi bu kıssalar insana akıl veriyor. “Vay demek ki bu işler varmış, bunlar böyle olmuş.” Yetmiş yıl, elli yıl öncesine kadar erkek belliydi. Şimdi diyorlar “Yaşı yetmiş işi bitmiş.” Cahiller bizim sözüümüze kulak bile asmıyorlar. Oysaki caiz değildir Haşa Allah'a ama, bu sözler ayetten sonra gelir. Biz gün geçirdik. Kıssalarımıza kulak vermeleri lazım. “Bunlar görmüş geçirmiş. Bunların laflarını dinleyelim, eser yapalım. Demek ki bunlar böyle görmüş geçirmiş böyle olmuş.” Demeleri lazım. Eskiden ben anlatırdım. Cemaat hep derdi “Abuzer biz bu kıssadan çok muazzam bir fikir edindik” derlerdi. Şimdi beş dakikalık şarkılar var. İnsan bir fikir edinip, akıl almayacaksa niye dinler, boştur ibret yoktur.)

Allah, Rabb-il-Alemin imanımıza ne hayırlı ise bize onu nasip etsin.

5.1.8. İHSAN BEY ve MAHMUT BEY

Şimdi İhsan Bey ve Mahmut Bey türküsünü anlatacam. Dinle!

Reşan aşiretinin önderleri eski ağaları olan; Alişehir Bey ve Aslan Bey ikisi kardeşlerdi. Eskiden beri yiğitlerdi.

(Allah kimseyi yoksul ateşine denk getirmesin! Bilemezsin nasıl olduğunu, birden yoksullaşırsın.)

Bunların da malları birden gitti, fakirleştiler. Kalktılar, Bızık Harabesine gitiler. Bu Bızık denilen yer Reşan aşireti ve İzollulu aşiretinin arasındaydı. Burada birkaç dağ evi vardı. Bunları biraz düzenlediler. Davarlarını orada beslediler. Halil Bey İzollulu aşiretinin ağası ve önderidir. Bir gün Halil Bey'in adamları Halil Bey'e haber götürdüler. Alişehir Bey ve Aslan Bey gelmişler, yerleşmişler. Bızık harabesine o dağ evlerini yapmışlar. Halil Bey aşiretin önde gelen adamlarına oğullarına ve adamlarına seslendi:

“Bir şey olmaz. Baharda davarları doğurduğunda bize yağ, çökelik, peynir getirirler. Sonbaharda de teke gibi davarlarını da bıçak altına verir, keserler. Bize kavurma gönderirler. İşte bu da kira hakkı olur. O yaylanın ot hakkı vardır. Halil Bey'in oğlu:

“Baba bizim rızamız dışında bizden rıza almadan gelip, bizim dağımıza evlerini yapıp, davarlarını orada yaydırıyorlar. Bize danışmadan gelen bu adamlar, yarın sana ne yağ, çökelik, peynir ne de kavurma gönderir.”

“Bir şey olmaz oğlum, bir şey olmaz.”

Aradan epey zaman geçti. Bahar geçti, bir şey görünmedi. Yaz geçti, bir şey görünmedi. Sonbahar geçti, bir şey görünmedi. Halil Beyin oğlu:

“Baba sana demedim mi? İşte emrimizin dışında oraya gelip konan adamlar bunlar. Sana danışmadan kondular. Sen onlara herhangi bir söz vermiş misin? Bu adam kalkıp da sana hiçbir şey getirmez.”

“Bir şey olmaz oğlum.”

Halil Bey bir gün kalktı. Yanına birkaç adam aldı, gece Bızık Harabesine gittiler. O dağ evlerinin hepsini yıktılar. Alişehir ve Aslan Bey'i öldürdüler. Alişehir Bey ve Aslan Bey'in birer çocukları vardı. Alişehir Bey'in oğlunun ismi Mahmut, Aslan Bey'in oğlunun ismi İhsan. Halil Bey intikamı aldı. Aslan Bey'in ve Alişehir Bey'in karıları tutup, kocalarının elbiselerini kanlarıyla beraber bir bohçaya koyup sakladılar.

Aradan epey zaman geçti. Artık bunlar elin sığırını yaydırıyorlar, çobanlık, reçberlik yapıyorlar. Ora senin bura benim derken, Alüt Aşiretinin sığırını yaydırmaya geldiler. Sığırı yaydırıyorlar. Artık İhsan ve Mahmut'un yaşları on dört- on beş olmuştur. Birgün Alüt aşiretinde bir düğün oluyor. Davullar zurnalar, çalıyor millet oynuyor. İhsan Bey ve Mahmut Bey düğüne gittiler. Sin sini oynarken Mahmut bir ihtiyar kadının oğluna bir yumruk attı.

(O oyunun gereği budur. Biri diğerini oyundan çıkarmak için, her kim dönüyor oynuyorsa, öbürü gider buna bir yumruk vurur. Yumruğu yiyen oyundan çıkar. Yumruk atan döner, oynar. Bu sefer başkası gelip, buna yumruk atıp oyundan çıkarır. Oyun böyle sürer.)

Bu ihtiyar kadının oğlu düşündü:

“Bu bizim köyün sığircısı, bana nasıl yumruk atıp, oyundan çıkarır? Gururuna yediremedi. Üstelik babasını öldürdüler, bu da şimdi burada yiğitlik yapıyor, bana yumruk vuruyor.”

Mahmut Bey'i zayıf gördü ve kızdı.

“Evet Mahmut evet. El alem babanı öldürsün, amcanı öldürsün. Baban ve amcanın elbisesi kanlı şekilde bohçada olsun siz de sığır yayın. Biz size yemek, ekmek, buğday vererek. Bizim sığircımız olasin, niye bana yumruk vurmaysın? Vurursun elbet.”

Mahmut Beyle İhsan Bey birbirine baktılar. Düğünün içinden çıkıp eve geldiler.

“Analar gelin hele. Size bir şey söyleyelim.

“Geldik oğullar, hayırdır?”

“Babamız, amcamız nasıl öldüler, kim öldürdü? Bize söyleyin.”

“Oğul nasıl olsun, herkesin babası nasıl ölür? İşte sizin babanız, amcanız da öyle öldüler, mezara gömdük.”

“Hayır analar doğru söyleyin, itiraz etmeyin.”

İhsan ve Mahmut kızdılar, kötü yeminler içtiler.

“Ya sizi öldürürüz ya da doğrusu neyse onu söyleyin.”

Ölüm lafı soğuk biraz. Anladılar ki, çocukların niyeti kötü.

“Bize vurmayın, size doğrusunu söyleriz.

“Hadi söyleyin.”

Babalarının hayatını anlattılar.

“Babalarınız yiğitti. İşte yoksulluk için Halil Bey'in izni olmadan Bızık Harabesin gittiler. Orada dağ evine yerleştik. Halil Bey de birkaç adamla geldi ve babalarınızı öldürdüler. Biz de sizi kucaklayıp, kaçtık oradan. İşte babalarınızın elbiseleri ve daha halen kanıyla duruyor.”

İhsan Bey ve Mahmut Bey o an için sesini çıkarmadılar. Üç-beş davarı sattılar, üç-beş eşyalarını sattılar. Biraz paraları olunca gittiler, silah mermi aldılar geldiler Alüt'e. Alüt aşiretine seslendiler:

“Bundan sonra sığırınızı yadırmıyoruz.”

“Etmeyin eylemeyin.”

“Hayır. Başka çoban bulun kendinize. Bizim işimiz bitti.”

Halil Bey de her yıl gidip, Miri, Masul, Kavul, Dahsül, Kos Mırdıs, Kalavün köylerini gezip, vergi topluyor. Bunlar İzollu'nun köyleridir. Halil Ağa buraları gezip, kiralarını, harmanların hakkını alıyor. O devirde öyleydi. İhsan Bey Mahmut Bey kararlarını verdiler:

“Biz Karakuş yoluna gidek, o tarafta Nergis Çamına, Ceviz Çeşmesi'ne gidek, bunların yolunu kesek. İllaki Halil Bey buradan geçer. İhsan Bey ve Mahmut Bey o tarafa doğru gittiler. Orada on ila otuz gün arası av bahanesiyle kaldılar. Fakat niyetleri Halil Bey'in izini bulmak. Nereye gidiyor, hangi yoldan gidip geliyor? Bunu tespit etmek. Bunlar av bahanesiyle geziyor. Bir gün kuşluk vaktinde İhsan Bey baktı ki birkaç atlı Markük Çayırına çıktılar. İyice dikkat etti, dokuz kişiler. Düşündü:

“Bunlar kim acaba?”

Bunlar Halil Bey ve adamlarıydı. Birincisi; Halil Bey'in kendisi, yedisi de Halil Bey'in oğulları etti, sekiz. Bir de Bilali Arap var. Toplam dokuz kişiler. Fakat bu Arap Bilal, Reşan aşiretinin adamı. Bir kadın kaçırmış, Halil Beyin yanına sığınmış. Halil Bey 'in yanına gitmiş ki davayı düzeltere. Davayı düzeltmese bile minnet yok. Ağa adamdır Arap Bilal yanında kalır.

(Eskiden devlet zayıftı. Bu tür işleri ağalar yürütürdü. Gerekirse adam bile vurdururlardı.)

Arap Bilal işitmiş ki Halil Bey bu iki kardeşi öldürmüştü. (Ne de olsa, et tırnaktan ayrılmıyor, ama ne yapsın? Elin kadını kaçırp Halil Bey'in yanında kalıyor. Olmuyor, bir şey diyemiyor; ama içi içini yiyor. Çünkü aynı aşiretin adamı.) Bazen lafını ediyorlar.

“İşte Halil Bey ve Alaşehir Bey'i ve Aslan Bey'i öldürdü. Karıları çağalarıyla beraber kaçtılar. Şimdi Alüt Köyünün sığırını yadırmıyorlar.”

Böyle laflar olunca, Arap Bilal kızıyor. Ama, elden bir şey gelmiyor, sesini çıkarmıyor. İhsan Bey seslendi:

“Amca oğlu bahardır, yazdır. Yaz sıcağı gergindir. Beni canına kurban et, hele yukarı doğru Markük Çayırına bak. Birkaç beyaz şalvarlı beyaz ceketli görünüyor.”

Mahmut Bey baktı. Mahmut Bey'in yürek kutusu apaçıktı. Dürbünle bu atlıları süzdü ve İzollulu adamlarını tanıdı. Mahmut Bey düşündü; “felahı olmaz. Eğer ben İhsan Bey'e;

bunlar Halil Bey ve oğullarıdır, dersem İhsan Bey hücum eder. Bu günde mermimiz, cephanamcaz, silahımız kıttır. Eğer söylersem rezil oluruz.” Mahmut Bey seslendi:

“Amca oğlu yüreğimi indir. Yiğit gider namı kalır. Onlara kulak asma, onlar yabancı yolcular. Sen atını dönder, gel bir av yap. Annene, yengene akşam yemeği olsun. Onlar yolculardır.”

İhsan baktı ki bu lafları söylerken dili sürtüyor. İhsan Bey seslendi:

“Amca oğlu başıma gelen yaz sıcağıdır. Senin amca oğlun çocuk değil ki, şekerle kandırasın. Bana kaşıkla tabağı vurup çaldırma. Sen serbest konuşmuyorsun. Biliyorum onlar kim.”

“Kim olduklarını nerden biliyorsun da avukatlık yapıyorsun?”

“Biliyorum amca oğlu. Onlar Halil Bey ve yedi oğludur. Bir de Arap Bilal’dir. Onlar kanlımızdır.”

“Amca oğlu talihsiz iş. Bu gün yeterince mermi, silah almadık. Ne yapacağız?”

“Amca oğlu ben İhsan’ım sallandırılmam. Ben gergin atım. Ben burdan kendimi bırakacam. Bunların önünü kesecem. Bir nam gösterecem.”

“Amca oğlu ne mermi ne de silah var.”

“Amca oğlu isterse cephanes olsun. Bunu kullanmak için yürek lazım. Yüreğin oldu mu silahsız da savaşırısın.”

“Öyle deme amca oğlu. Onlar kanlımızlar ve hepsi de silahlılar. Birbirimizi gördüğümüz yerde, birimizden biri ölür. Böyle bir durumda kim yapabilirse o diğerini öldürür.” İhsan Bey:

“Amca oğlu ben namussuzluk yapamam. Bunları gördüğüm yerde, görmedim, diyemem. Hiç bir şey yapamazsam hiç değilse, bir iki taş vururum bunlara. Aşiretlerin içinde bu hareketim yayılır. El alem demesin ki; kar yağar küçük küçük. Alüt Köyünün ağaçlarını süsler. Ne malın çokluğuna ne de gücün çokluğuna güvenmeyecen. El alemin ocağı yokluktan, Alişir Bey ve Aslan Bey’in ocakları varlıktan kördür. Çünkü her birinin bir oğlu var.”

Hele bunlar tartışmaya dursunlar!

İzolulu Halil Bey devamlı gittiği yerlerde etrafını gözlüyor. Tavşan bile avını görünce kaçtığı izi gözler takip eder. Halil Bey şöyle bir baktı. İhsan Bey ve Mahmut Bey gözüne ilişti, yola da yakınlar. Halil Bey Arap Bilal’e seslendi:

“Bilal.”

“Efendim.”

“Sen Reşan aşiretinden kız kaçırmışsın. Kendin de Reşan aşiretindensin yanımdasın.”

“Evet.”

“Sen aşiretini iyi bilirsin. Adamlarını da iyi tanırsın. Şu iki atlı kimlerdir, Tanıyor musun?”

“Ağam onlar ne kadar saklasalar da, derler keçi gizlice tekeyle çiftleştirilir ama aşikarene de doğurur.”

Kendi kendine de; “yeter bu İzollu aşiretinden yuttuğum laflar bana yeter” diyor. Arap Bilal:

“Seslendi indir ya Halil Bey yüreğimi dindir. Kusuruma bak şu iki atlı İhsan Bey ve Mahmut Alişehir ve Aslan Beyin çocuklarıdır. Reşan aşiretinin ağalarıydı. Onların altında Çalat var. Ayaklarının dizden aşağısı beyazdır. Aslan avcılarıdır onlar.”

Halil Bey düşündü. Uçkurunu tutarak, ayak yolunu bahane ederek, çocuklarım bir şey bilmesin, dedi. Merkür Çayırın kenarında dereye doğru indi. Bu arada Halil Bey’in çocukları geçtiler. Halil Bey:

“Ben İhsan Beyle Mahmut Bey’i de öldürürüm. Kaygısız olam” diyor.

(Bilmiyor ki kara yılanın dölü zehirsiz olmaz.)

İhsan Bey indi yolda durdu. Halil Bey’in çocukları geldi. İhsan Bey:

“Ben yeminliyim. Ben babamın ve amcamın intikamını alıncaya kadar eve dönmem.”

Ayağını koydu.

“Çaresi yok. Ne bir adım atarım ne de erkek ismiyle gezerim.”

Mahmut Bey baktı, Halil Bey’in çocukları İhsan Bey’e yaklaşıyorlar. İhsan Bey’in menziline girecekler. Artık selam verecek menzile yaklaştılar.

(Bunlar da birbirine selam verecek değiller ya!)

Mahmut Bey düşündü:

“Halil Bey’in çocukları silahlı Arap Bilal da bunların korkusundan bir şey yapamaz, çünkü İzolluların içinde namusu var.”

Mahmut heybetle kızdı. İhsan Bey’in kolundan tutup yoldan çıkardı.

“Hadi gidek diyorum, böyle şöyle olmuş, diyor. Haydi gidelim. Ne mermi ne de silah var, ne yapabiliriz? Sen bu şekilde mi intikam alacaksın?”

Halil Bey Mahmut Bey’in İhsan Bey’in kolundan tutup çektiğini gördü.

İhsan Bey seslendi:

“Mahmut amca oğlu sen beni niye saklıyorsun? Kar yağar tepeler kaybolur. Sen düşman karşısında kendi elinle beni öldürdün. Gel beyim gel. Benim kolumdan tuttuğun zaman benim turnaklarımın altından kan fışkırdı. Bilmiyor musun ki, Halil Bey İzollu ağalarının önderidir ve karşımdadır.” Halil Bey uzaktan seslendi:

“Dindirin Reşan ağaları yüreğimi dindirin. Ben sizin künye ve lakabınıza ne derler bilirim. Siz Alişehir ve Aslan Bey’in çocuklarısınız, namınızı duymuştum. Biriniz İhsan diğeriniz Mahmut Bey’siniz, siz Reşanlısınız. Amca oğluna söyle kolundan tutup, yoldan çıkarmasın. Ufak finolar ufakken korkutmazlar. Ne niyetle gelmişseniz, yapacağınızdan geri kalmayın? Ben Halil’im titremem. Ben seni ve amca oğlunu öldürürüm. Yirmi dört kabileden oluşan Reşan aşiretinden de vergi alırım.”

Mahmut anladı iş kötüye gidiyor. İhsan Bey hırslandı, kendini tutamadı.

“Ziri beyim ziri. Dem devran geldi geçti.”

Bu lafla beraber suratından damlalar düştü. Mahmut Bey seslendi:

“Dindir Halil Bey dindir. Başıma gelen yaz sığacıdır. Kusura bakma! Ne mermimiz ne de silahımız var. İhsan Bey bir cahillik yapmış, sen yoluna biz yolumuza. Biz buraya adam öldürmeye gelmedik.” Halil Bey seslendi:

“Yari Mahmut Bey yari. Naçar fistanı, yoksul ateşi adamın başına her şey getirir. Biliyorum mermi silahın yok. Sen bu bakımdan naçarsın.” Mahmut Bey seslendi:

“Madem bunu biliyorsun, (*haşa cemaate*) o zaman sen çok arsızsın. Ben Mahmut’um, Allah da sana bu fırsatı verdi. Sen bu fırsatsızlığı değerlendirdin. Ben de bu yollarda senin için geziyorsam, ben Allah’ıma umutluyum ki dönüşte yiğit darbesini bulursun.” Arap Bilal:

“Halil Bey niye böyle ettin? İnsanın düşmanını karınca bile kendinden üstün görmesi lazım. Sen ağa ve önder birisin. Sen şimdi bunlarla bir mi olacaksın? Sen de onları vursan, onlar da seni vursa sonuçta kazanılacak hiç bir şey yok. Sen Reşan aşiretinin ortasındasın. Şu an Reşan aşiretlerinin çobanı, sığırcısı, kadınlarına kalsa bile seni buradan sağ bırakmazlar. Seni çocuklarıyla beraber öldürür, intikamımızı aldık, derler.”

“Bilal beni Reşan aşiretiyle korkutma. O Reşan aşireti benim elimde çok dava cenk görmüştür. Onlar intikam alacak insanlar değiller. Onlar ancak gidip, sığır yadırlar.”

Arap Bilal sesini çıkarmadı, ama sinirlendi de.

“Bilal’im sen karışma. Hiç değilse bunlara birkaç laf vurayım.”

Arap Bilal düşündü; “bunlar gençler, eğer Halil Bey laf vurmaya kalkarsa, bunlar zaten dolular saldırmaya kalkarlar. Bu Halil Bey’de de ne din ne de vicdan var. Yedi oğlu, bir de kendisi sekiz kişiler. Bunlar iki genç ve daha kavga, dövüş görmemişler.”

Arap Bilal:

“Halil Bey ayıp ayıp. Sen diyorsun ki; bunları vururum. Gel gidek, Kavı Darsile, Kos Mırdıs, Kalavün’ köyelerine, Tarpala köyüne geldiğimizde, benim gibi züğürt birine dört altın verirsin. Züğürt biri bir altın için bile adam öldürür. Senden dört altın eksik olsun. İkisini de öldürürler, kulağın rahat olur. Farz edelim bir köyün vergisi sana gelmedi. Bu dört altını

hangi züğürede versen, senden hemen sonra, onların koltuğunun dibine bir kurşun verip, oraya devirirler.”

“Madem öyleyse dediğin haklıdır, doğrudur. Hiç değilse dur ki, iki laf çakam.”

“Halil amca ayıp, sen ağasın. Bu kadar aşirete serdarsın. İzollu Aşireti elinin altındadır. Senin bir adın şerefin var.”

“Vallahi bir şey demesem olmaz, çaresi yok.”

“Madem öyle, sen söylersen ben de söylerim.”

“Bilal’im sende söyle, sana da minnetim yok. Bilal’im sen mi söyleyecen ben mi?”

“Hayır Halil amca sen söyleyeceğini söyle.”

“Hayır Bilal’im sen söyle. Herhalde çuvaldız senin palanına da deydi.”

“Halil Ağa madem ben söyleyeceksem dinle: İndir beyim indir. Erkek dünyadan gider namı kalır. İnsanın yaşı on dört-on beş olunca, insan biraz kendini yoklamalı, kendini tartmalı, kendini teraziye atmalı, kilosunu ne kadar. Bir birini tutmazsa. Kin taşımayacak yiğitlik göstermeyeceksin. Siz büyük bir akar suyun önüne geldiğiniz zaman, geceyse karanlık ay yok geçit yok. Kendini suya atıp geçmeye çalışsan bile, bir göle denk gelir boğulursun ya da Halil amca, adım adım şer yükselip göbeğe geldi. Yeri gelirse bir çift kundura için, bir arşın baş örtü için derimi atamam. Benim namusum sizin içinizde; ama onun için de aşiretimden iki adamımı burada öldürtmem. Ben onların tarafını tutarım.”

Arap Bilal bunu deyince, Halil Bey zaten Arap Bilal’in kişiliğini biliyor. Halil Bey seslendi:

“Bilal’im senin bu sözlerin beni uyandırdı. Sen bu söylediklerini başka toplumda söyleyen kimse dinlemez. Senin bu söylediklerin bir türküye benzemedi. Şimdi sen amcanı dinle ki, ozan ve sazı ben de göresin. Erkek ve ağa göresin.”

Hele bunlar tartışmaya dursun, gelelim İhsan ve Mahmut ne diyorlar?

Mahmut seslendi:

“Amca oğlu bak, Bilal ne diyor?”

“Ne diyor amca oğlu?”

“Diyor ki, bir akar su önüne geldiğinde gece hava bulut, karanlık ay ışığı yok el feneri yok. Nasıl körü körüne kendini rast gele suya veresin? Ancak bir geçit bulasın ki geçesin. Şimdi senin tüfeğin tetiğin çektiğinde patlamazsa kendini rezil edersin. Bilal bu lafı bize söyledi aslında anlayalım.”

İhsan Bey de bu sözleri duydu .

Hele bunlar burada dursun.

Halil Bey seslendi:

“Aşağıdan Bilal'im aşağıdan. Birkaç kelime var Reşan ağalarına ve sana dinle.”

Arap Bilal seslendi:

“Aşağıdan Halil amca aşağıdan. Yeşil ördek gölde kalktı gücüyle kanadıyla. Kim ne derse sütüne şerefine der. Senin emrin neyse söyle Bilal'ine?” Halil Bey seslendi:

“Dindir İhsan Bey, Mahmut Bey dindir. Tazıları alıp da bu yollarda gezmeyin, kimse sizden korkmaz. Siz babalarınızdan üstün değilsiniz. Siz kılıç kuşanan değilsiniz. Sizin Reşanlıların tokadını önceden görmüşüm. Gidin oğlum gidin. Duydum ki, Alüt'te sığır güdüyormuşsunuz. Gelin İzolluların sığırı çoktur, bizim sığırımızı yaydırın. Sonbahar olup dağların tepesine kar atınca, seni kapı kapı gezdirmem, bu, benim şerefime layık değildir. Benim ambarımdan hakkın kaç kırat ise al. Akşamları sığırı getirdiğinde; buğday ekmeği topla, sonra ayran çorbasıyla ye ki, ağzının tadını bulasın. Bunu da kendinize layık görmüyorsanız bu sene İzolluların davarı çok öldü. Davarda uyuz hastalığı vardı. Aşiretimde deri çoktur. Git çingenelelerden bir kuş gagası al gel. Adıyaman köylerinde azat eşek çok gezer, bir de eşegini bul, üstüne de bir semer vur. Gece o hayvanın semerini indirip o hayvanın sırtına pansuman yap, gündüz de üstüne deri ve kasnak yükle getirip, İzolluların dutlarının gölgesinde, halbur tığını eline al. Halburdaki derileri çek, halbur yap. Her eve bir halbur verirsin, sonbaharda kime halbur verdiğini bir liste yap, listeyi bana teslim et. Gel hakkını Halil Bey ambarından al. İzollular içinde; Reşanlılar gibi çingene, halburcu, sığırıcı bulunmaz. Bunu da yapmıyorsanız, layık görmüyorsunuz. Markük, Hamşuy, Manzıl köylerindeki İzollulara söylerim. Bunların davarını hepsininkilerini topla. Sabah davarlarını topla yaydır. Baharın bize yağ, çökellik gönder, sonbaharda da kavurmayı gönder. Ben de o zaman derim ki; Reşanlılar gibi çoban İzollulularda bulunmaz. Gene de yapacağınızdan niyetinizden geri kalmayın. Eğer size kimse söylemediyse de anneniz, yengeniz babalarınızın nasıl olduğunu size söylemiştir. Böyle gezmeyele baba ve amca intikamı alamazsınız. Sizin babanız akşam yemeği idi bizim için. Sizi de kahvaltı diye peşinden gönderirim.”

(Zuri beyim zuri. Dağlarda karın önündeki ot kalmadı sarardı, yandı. Halil Bey'in evine ateş düşsün O gavur, İhsan Bey'in ciğerine ateş düşürdü.)

İhsan Bey kendini tutamadı. Mahmut Bey'in yanına çöktü ağladı. Mahmut Bey seslendi:

“İndir İhsan Bey indir dindir. Müsade et, karı gibi ağlama. Beni seyret.”

Mahmut Bey seslendi:

“Halil amca yüreğimi indir. İhsan Bey bir bilmezlik yapmış zararı yok. Git git sen bildiğinden geri kalma. Benim ve senin başın sağ olduğu müddetçe bize vurduğun bu lafları

unutma. Ben Allah'ıma umutluyum ki, sen dönüşte senin yedi gelinin ve karın sizlerden birinizin gerdanlık kapısını dünya muhabbeti göremezsiniz.”

Arap Bilal, Halil Bey'i arada aldı götürdü gittiler. İhsan Bey, Mahmut tartıştılar. İhsan Bey Mahmut Bey'e diyor ki: “Sen bırakmadın, bunların hakkını koltuğuna verem.” Bu konuda tartıştılar. İhsan Bey:

“Öyledir amca oğlu öyledir. Sözüm kinle kudretle değildir. Hangi yemin büyükse, o yeminin hakkı için, artık av ve aşk muhabbeti bana tövbe olsun. Ben artık düşüncem.”

Geliyor barut kokusu, sabah seheri erken gelir. İhsan Bey Mahmut Bey kızgın bir şekilde Alüt'e döndüler. Yanındadır beyim yanındadır. Her iki yiğidim döndüler analarına:

İhsan Bey Mahmut Bey'e dedi ki;

“Amca oğlu hele bu Alüt aşiretine bir seslen. Toplanalım Halil Bey'in lafını edelim. Hele bakalım kim ne söyler? Dost düşmanımızı tanıyalım.” Mahmut aşirete:

“Gelin, bu gece konuşalım. Aşiret anladı ki bir şeyler var.”

Akşam aşiret İhsan Bey ve Mahmut Bey'in yanına toplandılar. O zaman kahvelerini içtiler.

“Aşiret söyleyin emrinizi, bizi neden topladınız?”

“Biz sizi niye çağıralım? Sanki sınırlarımız mı var paylaşalım?”

Mahmut Bey aşirete:

“Bu gün bizim İhsan ve Halil Bey'in yedi oğlu Arap Bilal, bize denk geldiler. Bırakmadı ki herhangi bir kargaşa çıka; ama Halil Bey bize böyle laf vurdu. O gün aksine üzerimizde biz silahsızdık. Sesimizi çıkarmadık. Sonunda biz bir aşiretin içindeyiz ve Reşan aşiretindeyiz. Siz de Reşan aşiretindeyiz. Babalarımız da zamanın, Reşanlıların ağasıydılar. Allah kimseyi naçar fistanına, yoksul ateşine koymasın. Babalarımızı öldürdüler, biz de perişan olduk. Sığırcılık, çobanlık, reçberlik yaptık. Yoksulluk gördük. Şimdi de siz ne dersiniz, sizin emriniz nedir?”

Aşirette kimsede ses çıkmadı. Bu sırada aşiretten bir adam, elbisesinden bir ip çeksen, kırk yama yere dökülür. O kadar ki fakirdir. Tam odanın kapısında oturmuş, herkesin ayakkabısını çıkardığı yerde. Kalktı söyledi:

“Büyüktür İhsan Bey büyüktür. Rabb'il Âlemin her vakit hazır ve nazırdır. Bakıyorum söz ediyorsunuz, Tam amcan kurt gibidir, Reşan aşireti için Tam amcan ölsün.”

Her iki gözünü kapatarak konuşuyor.Kalktılar dağıldılar. İhsan Bey ve Mahmut Bey, Tam amcaya “sen kal” dediler ve Hane Ovdal oğlu Kafir Yusuf derlerdi kendisine, ona da “sen kal” dediler. Mahmut Tam'a:

“Tam amca seni Karakuş Tepesi’ne bırakalım. Halil Bey, on gün, yirmi gün mü sürer, dönerse senin yiyeceğini oraya götürelim. Sen orada kal; ama kimse senden bir şey şüphelenmesin. Orada Karakuş Tepesi zahiresini pişirip, yersin etrafın açık, her taraf görünüyor. Nerede Halil Bey’i görürsen koşup bize haber vereceksin.”

Kafir Yusuf’a:

“Sen de Halil Bey’in peşine, izine takılacaksın. O, bir köydeyse sen diğer köye; o, senin durduğun köye geldiğinde sen diğer köye geç. Tartal’a gelince bize haber ver. Yalnız Markik’te Halil Bey’in bir dostu var. Kendisi Sofu Kurçık derler. Allah vere de orada dura. Eğer orada durursa, biz bir plan düşünürüz. Böyle bir fırsat bulunmaz.”

Kafir Yusuf kalkıp Halil Bey izine gitti. Tam’ı de Karakuş tepesine bıraktılar.

“Tam amca sakın kimseye bir şey söyleme. Reşanlı da olsa bir şey belli etme. Bizi istemeyen de var, senin yemeğini her gün getiremeyiz. İşte sana zahiren. Zahireni burada pişirip yiyeceksin. Gizlenip gözcülük yapacaksın.”

Tam amcaya zahire olarak üç teneke un, yedi okka yağ, yedi teneke bulgur bıraktılar.
Mahmut :

“Vay evin yıkılmaya sanki kan bedeli istiyor.”

Neyse bunları Tam amcaya tedarik ettiler. Üç katırla Karakuş Tepesine çıkardılar.

Hele Tam amca burada gözcülük yapsın. Hani Abdal Osman oğlu Kafir Yusuf?

Kafir Yusuf indi Halil Bey’in izine. Halil Bey de eve neye dönsün? Yiyor kuzu etini, ağa adam geride hizmetkarlar çalışıyorlar, kayıtsız. İzollu aşireti hep elinin altında. Keyif muhabbetine bakıyor, aşiretleri geziyor.”

Hele burada geziye dursun.

Tam geldi. Çeşmedir beyim çeşmedir. O gök kubbenin altında bir kazan indirdi ateşe. O kazanı kaldırıncı, öbür kazanı koydu. On beşinci gün Tam amcanın zahiresi bitti.

Tam amcanın bir tüfeği var; ama her tarafını iplerle birbirine bağlamış. Küçük bir çantası var. Bir kilogram barut koymuş. Eski tüfeklerin barutu taşla patlardı. Tüfeğin horozu taşa değdiği zaman kıvılcım çıkarıp o şekilde barut ateşlenirdi. Tam:

“Nasıl olsa gündüz bu saatte Halil buradan geçmez. Ben biraz kestireyim.”

Halil Bey de kirayı, mahsulün bedelini topladı geldi. Tarpala’ya geldi. Burada Kasımlı Osman’ın evine misafir olacaklar. Kasımlı Osman da Reşanlı, kendi köyünün önderi. Halil Bey çocuklarına seslendi:

“Oğullarım burada birkaç Reşanlılar var, onlara gidelim. Biz kapının önüne gidince, Kasımlı Osman namımızı önceden işitmiş, bizi görür görmez bize bir kurban keser. Dikkat edin! Yemekten sonra onun kahvesini içmeyin, sofrayı indirince lokma almayın kalkın.”

Halil bu lafları konuşurken Halil Bey'in oğlu Kaplan Bey gerideydi. Babasının bu laflarını duymadı. Kaplan baktı ki babası Tarpala'ya döndü. Kendi kendine; “Burası Reşan aşiretinin evleri. Babam niye buraya döndü? Burası bizim duracağımız bir yer değil. Neyse bakalım elbet bir sebebi vardır. “

Artık kıymadı ki diye; “Baba niye oraya döndün. Burası bizim duracağımız yer değil.” Sesini çıkarmadı. Kaplan Bey de peşinden geldi. Gittiler, Topal Kasım'ın odasına oturdular.

Topal Kasım aşiretine seslendi:

“Bu İzollu Halil Beydir. Kalkın bizim kanlımız; ama sadece kurşunla adam öldürülmez. İkranda bunu öldürün. Kalkın güzel bir yemek hazırlayın, verin, ikramda bulunun. Bilsinler ki Reşan aşiretinde adam var. O kendi belasını kendi bulur.”

Kalktılar kurban kestiler yemek hazırladılar. Yemekten önce kahve getirdiler. Kahve içmediler. Topal Kasım kendi kendine: “Olur ya! Bu düşünür der ki, acaba bunlar kahveye zehir falan mı koydular? İçmeseler de olur içmesinler.”

Sofra odaya dizilince, Halil Bey kalktı, oğulları da beraber kalktı. Kaplan Bey kalkmadı kaşık aldı yemeğe yanaştı, yemek yedi. Babasına:

“Baba gün görmek yaşta değil baştadır. Erkek gider namı kalır. Yemeğinizi yiyin yine niyetinizden geri kalmayın. Adam zahmet etmiş niye yemeden kalkıyorsunuz. Yemeğinizi yiyin ne diyeceksen yine söyle. Yiğit dost da olsa yiğittir, düşman da olsa yiğittir. İster kafir olsun, ister Müslüman yiğit yiğittir.”

Halil Bey utandı, anladı yanlış yaptığını. Geri oturdu yemeğini yediler. Topal Kasım düşündü:

“Herhalde bunlar bana geldiler. Ben birkaç adamla bunlarla gideyim. İhsan Bey ve Mahmut Bey bakarlar bunların yanında Reşan aşiretinin adamları var, sesini çıkarmaz affederler. Onlarda derler ki; “Hele bu sene de geçsin, yanında Topal Kasım ve adamları var. Halil Bey onun için yanıma gelmiştir. Başka ne iş ola, benden ne isteyebilir ki?”

Topal Kasım birkaç adam hazırladı. Halil Bey kalktı yola çıkınca. Baktı ki, seçme adamlar beraber geliyorlar; (*ama kıymazsın bu adamlara bakasın.*) Halil Bey seslendi:

“Topal Kasım hayırdır, bu adamlar niye?”

“Halil Bey bu adamlar Karakuş Tepesine kadar seninle gelsinler, dedim. Ne olur ne olmaz?” Halil Bey

“Siz Reşanlılar eskiden beri korkaksınız. Aba altından değneğin ucunu gösterirsiniz; ama aba altında değneği de çıkaracak kadar yiğit değilsiniz. Sanki bize gözdağı verir gibisin. Sen ve adamların gidin, İhsan Bey Mahmut Beyi de alın, biz gidiyoruz. Siz beraber gelin intikamınızı alın.”

Topal Kasım düşündü; “Bu nasıl laflar? Bu adam ne diyor. Kayadır beyim kayadır. Ne az maldan nede çok maldan övüncen.” Topal Kasım kızdı:

“Git Halil Bey git biliyordum. Git ünün ahırdır.” Adamlarına seslendi:

“Dönün siz!” dedi.

Bu arada Kafir Yusuf da o köye gelmiş. Orada bir evde kalmış. Uykusuz kalınca orada uyumuş. Tam amca ise Karakuş Tepesi’nde uyumuş. Bunlar gidip Tam amcayı bile geçtiler. Tam bir uyandı ne baka, İzollular geçmişler. Bir km de yol almışlar. (*Bahardır kurdum bahardır. Bülbül ağaçta öter.*) Tam amcanın suratu musalla taşındaki ölüye benzedi daldaki kaysı kadar sarardı:

“Eyvah.! Dağdaki Hazep karı başıma yağdı. Ben ne yaparım? Ben ölümü düşünmem, bunca gündür çektiğim emek boşa gitti.”

(*Ne yapsın?*) Elini barut çantasına soktu. Bir avuç barutu tüfeğinin çakmağına serdi. Şaşırdı, peşine düştü. “Eğer Markik’te, Sofu Kurçık’ın evine giderlerse; ben döner İhsan Bey’e Mahmut Bey’e haber veririm. Durmazlarsa yolda hepsini bir araya getiririm, tetiği çekerim. İlla ki biri ölür ya, hiç değilse İhsan Bey’e yüzüm olur. İsterse onlar da beni öldürsünler.”

Hallil Bey ve oğulları Sofu Kurçık’ın evinin hizasına gelince

(*Haşa cemaatten dışarı, hırsızlık yapan köpek hırsızlığın yolunda ölür. Halil Bey artık Sofi Kurçık’ın hanımı Zeynep Hatun’u bırakır mı?*) Çocuklarına:

“Oğul başıma gelen sıcaklık yaz sığağıdır. Bülbül ağaçta öter. Hadi gidelim Markik Sofi Kurçık’a misafir olalım. Bu gece bize bir kurban keser. Bu gece orda kalır sabahleyin İzollu yolunu tutarız.” Kaplan Bey:

“Havadır baba havadır. Kibar kişi gençliğinde uykuya doymaz. Sana kalsın. İlla ki tavanın cızırtısını duyacak. Bu huyunu bırakmayacan. Bu gece yedi çocuğunu da iyi bir uykuya doyarlar.”

“Oğul eğer Reşan aşireti duysa ki ben buraya gelmişim, benim korkumdan kimse karısının kucağında bile yatamaz. Hangi harman içine saklanırlar, derelere mi saklanırlar, hangi taşın kenarında saklanırlar? Reşanlılar babanın önünü kesecek adamlar mı? Baban onların iki adamını kesti, elbiselerini kanlı sakladılar. Bunlar, babalarının intikamını alacak kişiler değiller. Bu kaç senedir, intikam alsalardı şimdiye kadar alırlardı.”

Neyse Kaplan Bey sesini çıkarmadı. Geldiler Sofi Kurçık’ın evine. Sofi Kurçık kendilerine bir kurban kesti, izzet ikramda bulundular. Zeynep Hatun ara camdan bakıyor, Halil Bey’i seyrediyor. Onun da keyfi yerinde, gölgesi dağ kadar olmuş, keyfi yerinde.

Hele bunlar burda dursun.

Tam, gördü ki bunlar Sofi Kurçık'a geldiler. Tam amca ayaklarını Köre borusuna benzetti koştu hep koştu. Sabah seheri erkendir. Avcıların tüfeğin ağzından geliyor barut kokusu. İhsan Bey ve Mahmut Bey Alüt aşiretindeler. Bahadır beyim bahadır. İlk darbenin intikamı değil, ikinci darbenin intikamı zordur. İhsan Bey dış kapı ağzında durmuş, bir ayağını kaldırıyor birini indiriyor. Sürekli Alüt Vadisine bakıyor. "Hele bir haber gelmez mi?" diyor. Tam amca Alüt vadisine çıkınca, İhsan baktı Tam amca geliyor. İhsan Bey seslendi:

"Mahmut kalk, Tam koşarak geliyor, kalk."

Mahmut kalktı. İkisi de hazırlandılar. Dediler:

"Kafir Yusuf bundan önce gelecekti. Demek ki fırsat bulamadı. Belki de hastadır, vuruldu mu? On sekiz- on dokuz gündür gitmiş, ne olur ne olmaz?"

Tam amca geldi yaklaştı. İhsan Bey seslendi:

"Adımla adımla Tam amca, adımla gel. İzollu Ağaları nerden gelip, nereye giderler? Teker teker bana söyle."

Tam biraz dilinden kekeçti. Dedi:

"Gittiler, Sofi Kurçık'a." İhsan Bey ve Mahmut:

"Bey sen yalan söylüyorsun. Bu adam ne zaman Alüt'ü geçti. Artık yetişemeyiz yemek yer giderler."

İhsan Bey kılıcı çekti Tam'ın üstüne gitti. Mahmut Bey İhsan Bey'i tuttu.

"Evin yıkıla! Bu adamın bir kerede ne kadar yemek yediğini bilmiyor musun? Bu adam yalnız değildir. Ocağımızı kör mü edeceksin?" Mahmut sordu:

"Tam amca neredeler?"

"Vallahi yiğidim; eğer Sofi Kurçık'ın evinde değillerse boynum kıldan incedir. Ha! Siz de cesaret yoksa o başka. Ha Sofi Kurçık gilde ha başka yerde ne fark eder? Ondan sonra hiç orayı bırakır mı eski keyifçisidir."

İhsan ve Mahmut kalktılar, analarıyla helalleştiler. Atlarına bindiler, atları sıkıştırdılar. Geldiler Sofi Kurçık'ın evinin etrafında mevzi aldılar.

(Doyma aşka muhabbete. Geliyor güvercin sürüsü, ördek yavrusu. Rabb-ı Celil kimseye hiddet ve kudretiyle gelmeye!)"

Her iki yiğidim kapının önüne geldiler. Ev iki katlı, etrafında devriye nöbet tuttular. Epey beklediler kimse dışarı çıkmadı. Bir şey belli etmiyor. İhsan Bey:

"Amca oğlu, bunlar çıkmadı. Sabaha kaldı artık, sabah kahvaltı yapar, öyle çıkarlar. İstersen atlarımızı bağlayalım, biraz kestirelim." Mahmut Bey:

“Amca oğlu acaba içerdeler mi, değiller mi? Belki akşam yemek yiyip gitmişlerdir. Ne soracak kimse var ne de bir şey biliyoruz. Böyle olmaz ki.”

“Amca oğlu affım gelir eski adamlara. Darb gelip kılıca hançere durunca, kim yiğidimin karşısına çıkacak? Eğer kızmıyorsan sırtını eğ, ben sırtının üzerine çıkayım, cam çerçevenin önüne bakalım içerde kimler var, öğreniriz. Eğer ben topuğumu sırtına bastırırsam, beni yavaşça indir. Eğer Halil Bey yoksa da hiçbir hareket yapmam. Başka bir çareye bakarız. Ya peşine düşeriz ya da aşirete gideriz.”

Mahmut Bey düşündü; “Eğer bu sırtıma çıkıp pencereden Halil Bey’i görürse, Halil Bey’in söylediği laflar aklına gelir. Belendeki tabancayı çeker, sıkar. Diyelim ki; bir kişiyi vurdu ya diğerleri nasıl olur? Öbürleri ya mevzi alırlar ya da kaçıp kurtulurlar. İhsan Bey’e ne diyeyim, nasıl bir plan yapayım?” Mahmut seslendi:

“Gel amca oğlu, Allah’ın güneşi elbet doğar. Yiğit adam beline kayış ve kemer bağlar. Dört babadan bu yana duymadım ki, büyük amca oğlu küçük amca oğluna eşek olurmuş.” İhsan Bey:

“Amca oğlu nasıl böyle düşünürsün? Ben öyle söylemedim. Haşa bana, eşek ol, demedim; senin dediğin gibi değil. Madem öyle, sen benim sırtıma bas. Seni yavaşça camın önüne kaldırayım. Gel beyim gel, akıl ne kütüktür ne de defterdir. Senin bu kelimenle anladım seni.”

İhsan Bey sırtını eğdi, Mahmut çıktı yavaşça. İhsan Bey Mahmut Bey’i kaldırdı.

(Affım gelir eski adamlara! Darbe geldi kılıçla hançerle.)

İhsan Bey Mahmut Bey’i pencerenin önüne kaldırdı. Başına gelen yaz sıcağıdır. Mahmut Bey baktı Halil Bey’in başındaki sarı sarık cam pencere önünde gidip geliyor hazır ve tam temkindir. Arap Bilal, Halil Bey’in karşısına oturmuş. Bir baktı hayal mayal camın arkasında bir şeyler gözüne çaldı. Adam olduğunu anladı. Düşündü taşındı. Seslendi:

“Dindir Halil amca dindir. Yiğit gider namı dünyada kalır. Ne kadar yiğit olsan, ne kadar ağa olsan elin çocukları sığır dölü değil ki laf vurasın. Üstelik babaların amcalarını öldüresin. Kusura bakma yanlış anlama ama başını camın pencerenin hizasından çek.” Halil Bey:

“Daha o lafı söylüyorsun. Reşanlılar bilseler ki ben buraya gelmişim, benim korkumdan kimse karılarının yatağından başını çıkaramaz. Bunlar benim peşimden gelecek insanlar değil. Benim yedi oğlum var aşiretim var, imkanı mı var?”

Halil Bey öyle bir çalım kendine verdi ki o kadar olsun. Çünkü dostu Zeynep Hatun’a hava yapacak ya! Bilal:

“Belki senin dediğindir; ama ben de öyle dedim işte.”

“Hayır hayır, bir şey olmaz.”

Mahmut Bey topuğunu İhsan Bey’in sırtına sıkıştırdı. İhsan Bey yavaşça Mahmut Bey’i indirdi.

(Allah Ümmet-i Muhammed’i yanılmasin!) İhsan Bey:

“Amca oğlu bahtına düştüm, hayırlı haber veresin.”

“Ben ne diyeyim amca oğlu. Güneş yükselir ta kayalara vurur. Kusura bakma, Halil Bey odada yedi oğluyla beraber oturur.”

“İhsan Bey peki bu iyi haber.”

Her ikisi de artık beklemeye karar verdi.

(Yağar azar azar dağın karı, avcı aldı eline çatı kekliği.)

Halil Bey ediyor ki, arka odaya Zeynep Hatun’un yanına gide. Kendini yedi oğluna kurban edecek, yedi çocuğunu gerçek uykuya koyacak. Haberi yok ki, Aslan Bey Alişehir Bey oğulları kurt gibi kapıyı vadiyi tutmuşlar.

Allah’ın emri öyleydi. Gecenin çoğu gitti sabahın seherine varıldı.

(Vardır beyim vardır. Sabahın seheri Ümmet-i Muhammed ve tüm Müslümanlara doğdu.)

İhsan Bey ve Mahmut Bey kır atın binekleridirler. Mahmut ve İhsan kapı önünde beklediler. Mahmut Bey seslendi:

“İhsan ben kapı önünde durayım. Sen eyvana gir, odaya git. Sofi Kurçık ve oğlunu vurma. Artık diğerlerini de esirgeme; yapabilirsen Arap Bilal’i de vurma. Her ne kadar da Halil Bey’in yanında da olsa aşiretimizin adamıdır. Göğe çıkacak hali yok ya. Nereye gitsin mecbur kaldı? Halil ve çocukları da bırakma. Artık rica falan da yok. Halil Bey’in Karakuş Tepesinde, Ceviz Çeşmesinde bize vurduğu lafları hatırla.” İhsan düşündü; “ne yapısın?”

(Derler; “hani beyim hani. Beden incedir gürgen ağacına, yiğit gider namı kalır meydanda.”)

İhsan Bey zaten sinirli, kendini kapıya vurdu. Kapı kilidini kırdı. Eyvandan içeri girdi. Halil Bey merdivenin on iki basamağını geçmiş, elinde abdest ibriğini almış, abdest bahanesiyle Zeynep Hatun tarafından çıkacak. Halil bir baktı ne baka! İhsan Bey kapının ağzında ona bakıyor. İhsan Bey seslendi:

“Adım adım Halil Bey adım adım. Şer yükseldi, geldi göbeğe. Sen küpü almışsın eline; ama abdest için değildir. Senin abdestle işin olmaz. Ben geldim, bana baba amca hakkını vereceksin.”

Halil Bey durdu düşündü. Söyleyecek kelime bulamadı.

“İhsan Bey gel bunu yapma. Sofi Kurçık’ın evinde böyle bir şey olmasın. Ben buradan ayrıldıktan sonra, bütün vergi de senin olsun. Gene yapacağını yaparsın.”

Mahmut Bey bu lafları dinliyordu. Anladı bu, İhsan Bey’i gevşetir. Çünkü Halil Bey yaşlı ve her türlü olayı görmüş geçirmiş. İhsan Bey de ricaya dayanamaz. Mahmut Bey seslendi:

“İhsan Bey yüreğimi dindir. Kız yürekliliğini de bırak. Karakuş Tepesi Markük Çayırını, orada bize vurulan lafları hatırla.”

İhsan Bey hançerine el attı. Halil Bey’e kaçacak fırsatı vermedi.

(*Derler; “hani beyim hani?”*)

İhsan Bey nasıl Halil Bey’e bir kılıç attı. Halil Bey’in kanı ibrikteki suyla karıştı. Eyvanda kanla su birbirine karıştı. Mahmut seslendi:

“İhsan bırakmadın Halil amca alsın abdesti.” İhsan Bey:

“Vallahi abdest kalsın hele. Baba amca hakkını aldım.” Mahmut bey:

“Çabuk odaya kavuş.” İhsan Bey çıktı.

(*Affım gelsin eski adamlardan.*)

İhsan Bey dinledi ki gelir sela ve ezan sesi. O arada ezan okuyan Halil Bey’in oğlu Farız Bey’di; hocaydı, baba ve kardeşlerinin önünde imamlık yapardı. Daha baba gelmeden bunlar namaza durdular. “Sünnetleri kılalım babayı bekleyelim” dediler. Namaza durdular, dört rekat sünnet kıldılar. İhsan Bey elini odanın kapısına vurdu içeri girdi. Halil Bey’in 6 oğlu ve Arap Bilal’le beraber durmuşlar diz üstünde, okuyorlar ettehiyyatü. Kapı açılınca bunlar babası geliyor sandılar.

(*Bahardır beyim bahardır. Yaptıkları azaplar Halil’in çocuklarının kalbine yağdı!*)

Selam verip baktılar ki, İhsan Bey kuduz kurt gibi deli olmuş. Farız seslendi:

“İhsan Bey etme sünneti kıldım. Karışma şu farzı da eda edeyim. Biliyorum bizi vurmaya vuracaksın.”

İhsan Bey kılıçla bunlara girişti. Bunlar kılıçlarına ulaşmaya çalışsalar da İhsan Bey o fırsatı vermedi. Halil’in altı oğlunu üst üste indirdi. O arada Arap Bilal tam çıkarken İhsan Bey seçemedi onu da Halil’in oğlu sanarak bir kılıç salladı. Arap Bilal:

“Ben Bilal’im.”

Artık vurdu, Arap Bilal’in bağırsakları ayaklarına dolandı. İhsan Bey:

“Bilal vallahi bilmedim sensin, niye böyle yaptım.” Bilal seslendi:

“İhsan Bey Halil Bey’i öldürdün mü?”

“Evet.”

“Benim başım sana kurban olsun. Senden ricam, benim namusumu İzolluların içinde bırakma. Artık ben ölmeye ölürüm, eşimi İzolluların içinde bırakma, o da bana bir keder olmasın.” İhsan Bey seslendi:

“Öyledir Bilal öyledir. Senin nefsi derin ve geniştir. Hangi yemine inaniyorsan, o yemine yemin ederim ki, senin hanımını kurtarmadan annemin yanına dönmem. Bana tövbe olsun ve lanet olsun köküme. Metin ol, karını getiririm.”

Arap Bilal orada can verdi. Sofi Kurçık, oğlu ve hanımı da şaşırdılar, ne yapacaklarını şaşırdılar? Bu arada İhsan Bey’in gözü Halil Bey’in oğlu Kaplan Bey’deydi. “Nerde bu adam acaba, buraya gelmedi mi yoksa, burada mı? Başka odada mı yatıyor?” diye düşünüyordu.

Bu arada Kaplan Bey başka odada yatıyordu. Uyandı ki patır kütür sesler geliyor. Sofi Kurçık, hanımı, oğlu telaştalar içindeler. Kalktı, merdiven basamağına gelene kadar eyvana baktı ki, babası kanlar içinde. Sanki dünya birbirine katılıp çalkalanıyor. Hemen indi kaçma yolu aradı, atına gitti atın ayağında köstek vardı. Telaştan atın kösteğini açmadan binip çıktı. Tam eyvan kapısına vardı baktı ki, sürülerin peşine takılan kurt gibi kapıda bekliyor. Kaplan Bey seslendi:

“Bizden fırsat gördünüz Mahmut Bey. Yiğit bir insan hem rahmanidir, hem de şerlidir. Öbürleri öldüler hiç değilse ocağımız kör olup gitmesin. En azından yalnızca Kaplan Bey sağ olarak içinizden gitsin.”

Mahmut Bey ricaya dayanamayıp yol verdi. Kaplan Bey çıktı gitti.

(Hani beyim hani?)

İhsan Bey baktı meydanda kimse yok, yürüdü merdiven başına geldi. Şöyle baktı Mahmut aşağı doğru bakıyor. İhsan Bey Mahmut Bey’in baktığı yere doğru baktı. Kaplan Bey atına binmiş meydanda gidiyor. İhsan Bey seslendi:

“Amca oğlu, süvariler geliyor. Hepsi birbirlerine taraftarlar, destekler. Yüreğim kederlerle doldu. Güneş dağların zirvesinden kurtuldu. Amca oğlu biz tavukları öldürdük, horoz kurtuldu.”

Halil Bey’in oğlu Kaplan Bey, hakikatten yiğitti. Mahmut Bey seslendi:

“İhsan amca oğlu, yüreğimi dindir. Yiğit gider namı kalır. Sanki Kaplan Bey İzolluların içine girmiş, senin de etrafını sarmışlar. Eğer o kadar yiğitsen, yine yapacağından geri kalma. Senin yiğitliğini ben devamlı üstlenemem. Kaplan Bey’in atının ayağında köstek takılı. Telaştan kösteği açmadan atına bindi, fazla gidemez. O kadar kahramansan peşine takılır, baba amca intikamını alırsın.”

İhsan Bey atına koştu, atına bindi. Takıldı Kaplan Bey’in peşine biraz gitti, baktı ki Kaplan Bey’in atının tozuna bile yetişemiyor. İhsan Bey seslendi:

“Mahmut başıma vuran yaz sıcağıdır. Beni canına kurban et. Kusuruma bakma. Muhakkak benim bir lafıma kızgınsın. Bu, kurtuluyor. Eğer bu, İzollu aşiretine yetişirse, kendinin de, babasının da kardeşlerinin de intikamını alır. Aman bunu bırakmayasın! Çünkü benim atım, onun atına yetişmiyor. Senin atın onu yüz metreye kavuşturmaz.”

Mahmut bey düşündü; “Ben amca oğlunu nasıl edem? Buna sebep olamam.”

Atına binip üzeni verdi. İzollu Aşiretinin tarafını kesti. Kaplan Bey atını çevirdi Markük Bağlarının içine doğru kaçtı. Bağın dalları kendir gibi, atın ayağındaki kösteğe sarıldı at düştü. Kaplan Bey yaya kaldı. İhsan Bey hemen başına dikildi. Kaplan Bey, İhsan Bey’e döndü. Mahmut seslendi.

“İhsan Kaplan’ı hafife alma, sana bir şey vurmasın!”

İhsan Bey yukarıdan Kaplan Bey’e kılıcı indirdi. Kaplan Bey yeleğindeki kalkanla karşıladı, boşa çıkardı ve kılıcını İhsan Bey’in üzerine doğru indirdi. Şaşkınlığından kılıcı kılıfından çekmesini unuttu. Mahmut karşıdan baktı anladı, İhsan onunla başa çıkamaz

Yürü beyim yürü. Bereket versin ki, Kaplan Bey kabıyla beraber İhsan Bey’e vurdu. İhsan iyidir. Mahmut seslendi:

“Amca oğlu korkma kılıcı kılıfıyla beraber sana vurdu. Ve kendisine doğru geldi.”

Kaplan Bey baktı ki, Mahmut yaklaşmış. Kaplan Bey; “ben önce Mahmud’u vurayım. Onu öldürürsem İhsan Bey’i de zaten öldürmüş sayılırım.”

Kaplan Bey Mahmut’un üzerine doğru yürüdü, İhsan Bey düşündü; “bu Mahmut’a döndü, Mahmut tarikatlıdır. Asla adam öldürmez; fakat Kaplan, amca oğlumu öldürür.”

Kılıcını çekti üzerine doğru gitti kılıcı vururken ayak parmaklarının üstüne dikildi. Tüm gücüyle kılıcı Kaplan Bey’e vurdu. Kaplan Bey’in bağırsaklarını yere serdi. Kaplan Bey artık anladı kurtulamaz. Seslendi:

“Mahmut yiğittir, adamı öldürür de kaldırır da. Bırakma, İhsan bana başka darbe vurmasın. Sen gel, istersen kafamı kolumu kes. Bir kağıt yaz parmağıma bağla, beni atımın üstüne bağla, İzollu aşiretine gönder. Daha İhsan Bey’in elini bana sürme. İhsan benim muhatabım değil, o beni vurmasın. Ben İhsan’ın değil, senin elinle öleyim. Onun eliyle boşuna ölürüm.” Mahmut seslendi:

“Kaplan senin baban çok yüksek uçtu. Gerekir ki; ocaklar, nesiller eşek de olsa binmemek lazım. Allah’ın payını unutmamak lazım.”

Kaplan Bey can verdi. Mahmut, Kaplan Bey’i atın üstüne bağladı. Bir kağıt yazdı, Kaplan Bey’in parmaklarına bağladı, atı İzollulu yoluna koydu. Atı bıraktı, at artık evin yolunu bilir, doğru İzollu’ya gider. İhsan ve Mahmut binip döndüler geldiler. Alüt

görününce, her iki ana baktı çocukları geliyor. Hemen kanlı gömleği aldılar, Mahmut ve İhsan'ı karşıladılar, eve geldiler. Babalarının elbisesini çıkarıp ağıt yaktılar.

Aradan epey zaman geçti. Düşündüler; “Ne yapalım, ne yapmayalım? Artık bu aşiret davasına döndü. Bahar oldu göç yaylaya çıkacak. Kara Kulak denilen adam, Halil Bey'in kayını, çocuklarının dayısıdır. İzollulu Halil Bey'in Hanımı haber gönderdi. Kara Kulak kardeşine:

“Kardeşim yüreğim yanındadır. Kimsenin gücü değildir, intikamımızı Reşanlılardan alsın. Yedi yeğenin ve Halil Bey'i öldürdüler. Artık tek ümidim sensin.” Kara Kulak bir mektup yazdı Reşan aşiretine:

“Sizin isminiz İhsan ve Mahmut, bunlar sahabe ismidir. Benim adım da İzollu Kara Kulak, it köpek ismidir. Gelin ki yiğit göresiniz.”

İlkbahara yaklaşırken artık göçbeciler yaylaya çıkıyorlar. İhsan Bey ve Mahmut Bey Kara Kulak'ın mektubuna cevaben, birkaç tehdit yazarak gönderdiler. Bir gün İhsan Bey Mahmut Bey'e çağırdı:

“Amca oğlu yeter, bu ne hal? Bizim aşiretimiz olan Reşan aşiretindekiler diyorlar ki; Halil Bey'i çocuklarıyla beraber öldürdünüz. Gender Köprüsüne İzollular girmiş, köprüyü tutmuşlar, bırakmıyorlar göçebeler yaylaya çıksın. Davarımız, sığırımız burada bu sıcakta kaldı. Bu ne haldir? Bir çareye bakın, diyor aşiret.”

İhsan ve Mahmut kalktılar gittiler. İhsan:

“Amca oğlu ben önde, sen arkamda gel. Bu göçü Gender Köprüsünden geçirelim. Hele bu göç yaylaya çıksın. Gerisine Allah Kerimdir, bir çaresine bakarız. Dönüşte aynı şekil yaparız. Sonuçta İzolluların sınırı belli bizim sınırimız belli. Ne biz onlara gideriz, ne de onları bırakırız. Sadece göçün gidiş dönüşlerinde köprüyü geçirelim. Başka İzolluların artık gücü kırıldı.”

İhsan ve Mahmut Gendere köprüsüne geldiler. Baktılar ki, ne bakalar! Tüm İzollular oraya dökülmüş. Her taşın arkasında en az üç kişi mevzi almış. İhsan Bey önden gitti. Mahmut peşinden gitti. Göçbeciler köprüye yaklaştı. İzollular birbirlerine haber gönderdiler:

“Şimdi bunlara karışmayın. Kadın, çocuk çoktur hele bunlar geçsinler. İhsan Bey ve Mahmut Bey dönerler, dönüşte yapacağımızı yaparız.”

İhsan ve Mahmut göçü geçirdi. Ziyaret Tepesine kadar beraber gittiler. İhsan Bey döndü. Mahmut düşündü; “hele ben bu amca oğlunu bir deneyim. Bu kadar millet gördü köprüde menzilenmiş. Hele korkuyor mu, korkmuyor mu?”

Köprüye yaklaşınca Mahmut başını eğerek, dikine önüne baktı. İhsan Bey sordu:

“Nedir amca oğlu niye başını eğip düşünüyorsun?”

“Amca oğlu İhsan niye düşünmeyem? Bak yaşlı anam Alüt aşiretinde naçar perişan. Şimdi bir süvari, iki süvari, üç süvari işi değil. Her taşın arkasında üç adam mevzi almış. Ne yapacağız? Çaremiz yok.”

“Peki sonuç, ne diyorsun?”

“Sonuç, gideceğiz işte. Artık ne olursa olsun.” İhsan sordu:

“Ne yapalım? Mahmut sen bilirsin. Ne diyorsan onu yapalım.” Mahmut:

“Ben biliyorsam bilmiyorum. Gel sana bir akıl ve plan söyleyeyim. Biz gideriz. Tam köprünün başına geldiğimizde sen kaçacak rolü yap, atını doldur meydana bırak. Atını doldurup kaçınca onlar devamlı kurşun atsınlar, hep ıskalarlar, kurşunlar bize kavuşmaz.” İhsan:

“Vallahi amca oğlu bu çok zor, ben yapmam. İzolluluların önünde kaçamam. Buna tenezzül edemem. Bunu bir gün başıma kalkarlar.” Mahmut:

“Amca oğlu gel, beni dinle, dediğimi yap. Şimdi hangi taşın, hangi ağacın, hangi çalının arkasından tek tek adam çıkarasın? Olacak gibi değildir. Sen kaç, dereye yetiştik mi onlar peşimize düşerler; ama bir kar etmezler. Kim nerdeyse mevzisinden meydana çıkar. Biz Meydan Burnuna kadar kaçarız ve oradan geri döneriz. O zaman İzollular iyi mi, kötü mü, yiğit mi görürsün?” İhsan Bey:

“Vallahi bu olur.”

İkisi de yan yana, yavaş yavaş atlarını yürüttüler. Birden hızlandılar. İzollular; “kaçıyorlar kovalayın, kaçıyorlar” deyip taş, ağaç, çalı arkasından çıktılar, hep peşine düştüler. Hepsi düz bir yere meydana indiler; fakat yalnız Kara Kulak meydanın kenarında bir çalıda o çıkmamış. Hala mevzide bekliyor. Mahmut ve İhsan anladılar kimse kalmadı. Hepsi meydana indi. İhsan:

“Valla amca oğlu bu İzolluluların körlerini, topallarını ancak buraya kadar idare ettim. Peşimizde bağırıp ıslık çalıyorlar. O kaçıyor diyor, bu kaçıyor diyor.” Mahmut:

“Öyleyse dönelim amca oğlu.”

Döndüler. İzollulardan süvariler gelir, çoklar. Süvari gelir, hepsi de birbirinden üstündür. Mahmut ve İhsan dönüp atlıları kovaladılar, yayalar geride kaldı. Kahta Kalesinin ağzına kadar, yetmiş iki süvari öldürdüler. Ondan sonra İhsan Bey Kahta Kalesinin ağzında bir dut ağacı var.

(*Şu günümüzde halan vardır, o dut ağacı.*) İhsan:

“Amca oğlu bir gün gelir. Bizim bu olaya kimi der yalan, kimi der doğru. Bizim torunlarımız bile öyle derler. Bu dutun altında sana bu lafları söylüyorum.” Mahmut, dutun en büyük dalına kılıcını var gücüyle indirdi. En büyük dalı bir vuruşta kesti.

(Sonra o kesilen dal tekrar yeşermeye başladı ve tekrar dallar oluştu. Bugün hala İzollulular ve Reşanlılar, bu laf ve olay söylendiği zaman, inanmayanlara; “gidin ve o dut ağacının dalına bakın yiğidin darbesi hala o dut ağacında bellidir” derler.)

Ondan sonra döndüler meydana geldiler. Geride kalan yayaları vurdular vurdular. Kara Kulaktan habersizler. Kara Kulak nişan alıp tetiği çekti. Tüfeğinde bir çift kurşun vardı. İhsan Bey'e isabet etti. İhsan seslendi:

“Mahmut yüreğimi dindir. Senin amca oğlun bir çift kurşunla yaralı. Çabuk beni eve kavuştur. İzolluluların içinde cenazem kalmasın.” Mahmut:

“Ben tarikatlı ve yeminliydim, şimdiye kadar hiç adam öldürmedim. Fakat amca oğluna şimdi farz olmuştur, şimdi yeminim kırıldı.”

O heybetle Kara Kulak'a doğru atını sürdü. Kara Kulak ikinci tüfeğini doldurmadan Mahmut yetişti ve Kara Kulak'ın kellesini uçurdu. Döndü geldi. İhsan Bey'i alıp atın üstüne güzelce bağladı, eve getirdi. Yaşlı ananın yanına indirdi. İhsan Bey bütün vasiyetini söyledi. Başında okunan Kurân'ı dinledi ve dünyasını değiştirdi.

Ondan sonra Mahmut girdi savaşa. Ne yaş ne kuru dedi, İzolluları tarumar etti, kaçanlar kaçtı ölenler öldü.

Burada Mahmut Bey ve İhsan Bey biter. Bu dört dörtlük bir cenk ve türküdür.

Allah kimsenin demini yarım komaya.

Allah cemaatten ve onlardan razı ola!

5.1.9. İSKENDER AĞA

İskender Ağanın türküsünü diyecem. Kulak ver!

Ali Ağa ve İskender Ağa bunlar kardeşlerdi. İkisi de Muş Kalesinde otururlardı. Hatice Hatun İskender Beyin eşidir. Fakat, Ali Ağancın gözü Hatice Hatundaydı. Hatice Hatun da Ali Ağayı seviyor, gönlü var.

(Allah bu tür olayları ve bu tür söylentileri kimsenin başına vermesin.)

Ali Ağa büyük, İskender Ağa küçük kardeşti. Muş Kalesin insanları da İskender Ağayı tutuyorlardı. Yedi yüz hanelik Muş kalesinde, herkes İskender Ağayı destekliyorlar, onu önder seçmişler. Ali Ağayı bir şeye saymıyorlar. Bir gün Hatice düşündü; “böyle olmaz” dedi. Kalktı geldi, Ali Ağanın yanına. Ali Ağa:

“Hal mesele böyle. Düşünüyorum, bu düğüm senin elinde çözülecek. Sen bir iş var yaparsan, belki bir şeyler olur.”

“Nedir ne yapmam lazım?”

“Başka bir şey yok, sen kardeşini öldüremezsin dedikodu olur. Aralarında ne var derler. Gel sen bir ev yap, konak gibi olsun, üç dört kat olsun. Ben de alttan sana para veririm. Mükemmel bir konak yap. Bu yedi yıldır, kardeşinle konuşmuyorsun. Aşiret de kardeşini tutuyor. İnsan biraz vermeye ün yapmalı, göze çarpmalıdır ki, insanlar senin peşinden gelsin. Halbuki sen büyük kardeşsin, aşiretin seni tutması gerekir. Senin kendini biraz göstermen lazım. Temiz bir yemek yap, büyük bir ziyafet hazırla. İki adam gönder İskender Bey’e de ki; Gel benim yemeğimin başında otur. O da gelir. Gelip de yemeğinde bulundu mu o da kalbindeki kinini atar. Kimse bilmeden bunun yemeğine dokuz dirhem zehir kat, önüne indir. O yemeği yiyince o zehirle ölür. El de der ki; vadesiyle öldü. Çünkü kurşun bıçak bir darp izi yok. Ne hükümet bilir ne de hapis olursun. Herkes der ki vadesiyle öldü. İskender Bey ölür, ben de hamileyim, Kudret Hatunda. Ben bir yolunu bulup öldürürüm onu. Benim karnımda bir çift çocuk var, onları da öldürürüm. Muş Kalesi sana ve bana kalır, o zaman bu kalenin devranını ikimiz sürdürürüz.”

(Ali Ağanın yaptığı namussuzluğu kimse yapmamıştır. Bu devirde kimseye kardeş deme. Bir kadına kanıp da nasıl kardeşini öldürürüm, demiyor. Yeğenim Kudret ve gelinim, karnındaki ile iki çocuğu var. Bunları nasıl boyunu bükük bırakırım, günahlarına girerim, demiyor. Bugün bu kadar insanı öldüren ya da öldürten bu kadın, yarın da benim için düşünüyor demiyor. Bunları düşünemedi. Allah kimseyi kör etmeye!) Ali Ağa:

“Tamam, olur” dedi.

Hatice kalktı evine gitti. Ali Ağa konağın temelini başlandı. Dört beş katlı bir konak yaptı. Muş Kalesinin insanların kimisini yemeğe götürüyor, kimisinin ihtiyacını görüyor. İyilikte, ikramda bulunuyor. Aşiret sağda solda konuştu.

“Valla Ali Ağa düzelmiş, böyle giderse İskender Bey’in yerini tutar gibi.” derler.

(*Tepedir beyim tepedir.*) Ali kalktı, bir koç keserek, aşıcılarla temiz bir yemek hazırladı. Bir mektup yazdı iki adamına verdi, İskender Ağaya gönderdi.

“Kardeşim sen Muş Kalesinin reisisin, seni evime misafir etmek istiyorum. Evime gel, benim bir lokma yemeğimi ye, bir kahvemi iç. Biz kardeşiz, şeytana uymayalım, kendimi af ettirmek istiyorum.”

Mektup İskender Ağaya gitti. İskender Ağa düşündü; “kardeşim şimdiye kadar böyle ne konuşmuş ne de böyle davranmıştır. Demek ki, Allah ıslah etmiş, aydınlatmış.”

İskender Ağa bu davranışa ve teklife pek memnun oldu.

“Nasıl olsa kardeşimdir böyle davranmışken kıramam.” dedi.

İskender Ağa kalktı. Hanımı Hatice Hatuna gidip:

“Büyüktür Hatice büyüktür. Kalk tedarikini yap. Yüreğim yanındadır Hatice. Kardeşlik işi zordur. Namus yükü ağırdır. Kardeşim beni davet ediyor, evine misafir olacam. İkramda bulunmuş, ziyafet hazırlamış, çay kahve hazırlamış.” Hatice:

“İridir İskender Bey iridir. Allah gözünü kör eder. Ben yedi yıllık gelinim. Geldiğim de duymuştum ki kardeşin konak yaptırıyor. Nasıl olurda yedi senedir ihmal ettin. Bunu akıl almaz. Fırsatını bil.”

Hatice kalktı, epey para getirip İskender Bey'e verdi:

“Bunlar da kardeşine ev görmesidir, kardeşine verirsin. Senin tedarikliğin hazırdır.”

İskender Ağa birkaç ileri gelenlerle beraber, Ali Ağa konağının yolunu tuttu. Muş Kalesinin aşireti herkes duydu, işitti ki, İskender Ağa ve Ali Ağa barışıyor. İskender Ağa Ali Ağaya davetli iki yüz kişiyle beraber Ali Ağaya ikramda bulunacak.

Herkes buna çok sevindi.

”Eskiden aғamız bir iken, iki oldular. Önce birinin yanına giderken, öbürü kızar diye korkardık. Şimdi serbest olduk, her ikisine de gideriz. Aғalarımız birleşirse ihtiyacımız daha iyi görülür ve biz de mutlu oluruz, mal ayrılmaz. Ali Ağa bir taraftan, İskender Ağa bir taraftan elimizden tutarlar, biz daha iyi oluruz.”

(*Eski insanlar ölçülü davranırlar. Şimdi kardeş kardeşten, bacı bacıdan komşu komşudan kıskanır.*)

İskender Ağa cemaatiyle gidince, Ali Ağanın Hanımı Fatma Hatun:

“Çeşmedir Ali Ağa çeşmedir. O yer üstünde ve bu gök kubbesi altında; kalk kardeşin İskender Bey’in davranışına bak, evine misafir geliyor.”

(İyi insan nereye giderse gitsin davranışlarıyla ve çalımıyla, konuşmasıyla, kalkıp oturmasıyla yürümesiyle yiğit ve ağadır.)

İskender Ağa yaklaşıncı, Ali Ağa karşıladı. Fakat merdivenden aşağı inmedi. Çünkü büyük ağabeydir ve kardeşim hoş geldiniz, demedi. Yanındaki adamlara da hoş geldiniz demedi. Tenezzül etmiyor. İskender Ağa düşündü:

“Geri dönse olmaz, büyük ağabeydir. Baba yarısı sayılır.”

Geçti geldi, odaya oturdu. Yanında gelen adamlarla etrafına oturdular. Ali Ağa odaya geldi. Cemaat hoş geldiniz demedi. Ya merhaba, ya da hatır gönül hiç bir şey sormadı.

Hemen adamlara seslendi. Çay, kahve ikramında bulundu. Çay kahveden sonra yemek sofraları indirdiler. Herkesin sofrası ayrı ayrı sıradan indirdiler. Sıra İskender Ağanın sofrasına gelince:

“Kardeşimin sofrasını ben götüreceğim” dedi.

Sofrayı kapı arasına getirince, zuladan bir dirhem zehiri yemeğin içine koydu. Götürüp, İskender Bey’in önüne indirdi. İskender Bey:

“Kardeşim niye benim sofram diğerlerinden farklı. Süslü püslü, niye beni cemaatin içinden seçtin?” Cemaat:

“Bir şey olmaz. O kadar da olur. Yani elbette sofradan farklı olacak yedi yıldır küssünüz. Gidip gelmiyorsunuz. Bu gün de keyfimiz yerindedir, moralini bozmadan yemeğini ye!” İskender Ağa:

“Yandadır cemaat yüreğim yandadır. Güneş yükseldi dağın zirvesindedir. Buyurun cemaat yemek yemeğe.”

İskender Ağa da yanaştı:

Zehir zıkkım ekmeğe yemeğe, yemediğini yediler.

(Derler; gel beyim gel. Güneş yükselir tepelere dağlara. Allah Ali Ağanın gözünün suyunu tezden döksün.)

İskender Ağa üç kaşık yedi. Dördüncü kaşıkta tırnağın ucuna kadar zehir tesir etti. İskender Bey:

“Bozuntuya vermeyeyim” dedi.

Gel beyim gel. İskender Bey’in benzi sarardı. Musalla taşındaki ölüye, daldaki kaysıya benzedi. Ecel teri iki kaşın arasından, bıyıkların başından süzüldü. İskender Bey yana doğru düştü. Ali Ağa koştu hanımına seslendi:

“Kalk etme Fatma etme. Kalk gidelim, kayının gelmiş. Kayının elini öp. Ağa kişi Allah’ın rahmine benzer, elini öp, belki sana bir bahşış verir. O da bize mükâfat olur.”

Fatma kalktı üstünü düzeltti ve odaya geldi ki ne gele! Kayını yana doğru düşmüş, millet başında. Fatma hanım baktı; cemaatin suratı bir karış. Fatma Hatun dizine vurdu:

“Havar yaman ne oldu, bu ne tufandı? Evi yıktı.” Ali Ağa:

“Yandır Fadime yandır. Halk kibardır. Bel keser, perçem büker. Ben dedim ki; kardeşimi davet edem, demedim; benden gizli kardeşime zehir ver.”

Ali Ağa hançeri çekti. Fatma’nın sırtından cemaat elinden alıncaya kadar, yedi hançer Fatma’nın sırtına vurdu ve Fatma’nın benzi gitti. Orda öldü, cemaat etrafından çekildi. Cemaat:

“Yav bu, evi yıkılısıca, kardeşime zehir verdi; yoksa durup dururken İskender Ağa niye ölsün? Ne hastalık, ne bir şey. Karısını da gözümüzün önünde öldürdü. Kardeşini, karısını öldüren bir kişi bu. Acaba şimdi sıra hangimizde?”

Cemaat oradan çıkıp gittiler. Daha başkasını öldürmeden, buradan kaçıp, gidelim. Ali Ağa, İskender Bey’le yalnız kaldılar. Tabî ki Hatice’nin haberi var. Biliyor ki, İskender Bey öldü. Hatice hamileydi.

(Allah’ın emri öyleydi.) O dakika o saatte Hatice doğum yaptı. İki oğlan çocuğu dünyaya geldi. Kudret Hatun, İskender Bey’in kızı, o gece rüya görmüş, babasının başına kötü bir olay gelmiş biliyor. Rüyasında; “Muş Kalesinin çırası söndü. İskender Beyin de beraberinde çırası söndü.” Kudret kalktı, uyandı, düşündü. Kalkıp Hatice Hatuna geldi. Hatice Hatunun iki çocuğu doğmuş, Kudret bu çocukları alıp, hizmette bulundu. Kudret:

“Babam gelsin ki, isim takalım. Ben amcam gile gidem. Allah yüzümüze baktı, babama iki oğlan çocuğu verdi. Müjde vereyim, amcam babam barışmış. Amcam da sevinir. Ben bu rüyayı gördüm ; ama.”

Ali Ağa İskender Bey’in yanına geldi. İskender Ağa:

“Olmadı kardeşim olmadı. Allah’ın gecesi bir idi, fayda olmadı. Sen niye o eksiği öldürdün? Ne zehir hükümse senin yemeğindeydi.” Ali Ağa:

“ Yanındadır kardeşim yanındadır. Benden bahane arama. Sen çeşme başında iken sana peri veya cin gelmiş, kanadını değdirmiş. Hoca yakın, ben hocaya gidem, sana bir muska yapsın.” İskender Ağa:

“Olmadı kardeşim olmadı. Bu hoca moca işi değil. Bu ne zehir zıkkım ise, senin yemeğindeydi. Allah’ın emri böyleydi.”

Ali Ağa baktı ki ölmeyecek, on iki kat yatağı İskender Ağanın üstüne yıktı. İskender Bey belindeki tabancayı çekti; ama, Ali Ağanın tetiği çekmeye gücü yetmiyor, eli parmağı

tutmuyor. Kolunu gerisin geri indi. Ali Ağa on iki kat yatak üstüne kendisini devirdi ki, İskender Ağa çabuk ölsün.

(*Gel beyim gel. Güneş yükselir dağın zirvesine çıkar.*) Ali Ağa saatini kurdu, bekledi. Ne zaman Hatice'den haber gelecek ki, Hatice ile evlene. Kudret Hatun gelip amcasının kapısına yaklaştığında, saz sesleri duydu. Kudret Hatun şükür etti. “Verdiğine şükür. Ben seslemem kapı açılsınlar, babamın kucağına sarılıp, müjdeyi veririm. Siz barıştınız bak keyfimiz yerinde, iki çocuğu da oldu. Amcam ve babam da bir düzüne beşibirlik bana verirler.” Kudret seslendi:

“Amca ve baba! Sesim size gelsin. Lafım kin ve kudret değildir. Siz birbirinizin evine ayak basınca, Allah size Muş hanelerinin içinde bir çift çocuk verdi; fakat isimsizlerdir. Size müjde vermeye geldim. Bana isimlerini de söyleyin.”

Bir seslendi, iki seslendi. Kapı açılmadı, bir şey belli olmuyor.

“Peki bu saz, şehvet ne? Hiç mi kimse duymuyor beni?”

İskender Ağa on iki kat yatağın altından kızının sesini duydu. Gücünü topladı ve bağırdı. Kudret babasının sesini kötü kötü duydu ve koştu kapıyı açtı. Saz tarafında değil, babasının sesi diğer taraftan geliyor, babasının sesine koştu kapıyı açtı ki yerde yataklar var.

“Yav ben babamın sesini duydum. Cinler, periler miydi? Kimse yoktu. Bu nasıl iş, bu yataklar niye yerde? Düşündü, tekrar seslendi. İskender Bey yatakların altından seslendi ve Kudret üstüne koştu. İskender Bey seslendi:

“Sala gel Kudret'im sala gel. Rüzgârın gelsin, karı tipi yapsın. Dost ağlasın, düşman sevensin. Gel kızım gel, bu yatakları kaldır. Yâddir Kudret'im yâddir. Rüzgâr gelir karlı sarp kayalara vurur. Amcanın evine ateş düşsün. Babanı zehirletti.”

Kudret baktı ki; babasının sesi yatakların altından geliyor. Hemen yatakları kaldırdın ki, ne kaldıra. Ecel teri İskender Ağanın iki kaşın arasından akıyor.

“Baba bu ne hal, ne oldu?”

“Kızım hal mesele böyle. Amcan böyle yaptı?”

Değil baba değil. Bugün değilse de, başka gün olurdu. Amcamın suçu değil, anamın suçudur. Annemin durumu böyle böyle. Sana korktum söyleyem annem ve amcamın ilişkisi var.”

“Kızım niye zamanında söylemedin? Baba ispat edemem, diye korktum. Senin kalbine şüphe gelirdi. Derdin ki; benim ve kardeşimin arasını bozuyorsun. Kudret Hatun saçını yoldu; ama çaresiz.” İskender Ağa:

“Fazla bağıрма, Ali Ağa işitmesin. Gelip, gözümün önünde seni de öldürür. O zalim kafir, bana zehir veren, karısını öldüren seni öldürmez mi? Gel benim üzerime Kur’ân oku, zamanım gelmiş saatim dakikam tamam.”

“Ben Kudret’im edemem gök uzak ki; kılıcımı asam. Sen iki kardeşime isim vermezsen, Kur’ân’a başlamam. Nerde bir ana baba daha bulam? Bir İskender Bey daha gelmez. Kardeşlerime isim vermezsen; nikâhın bana olsun ki, Kur’ân’a başlamam.”

İskender Bey anladı ki Kudret ciddi.

“Dindir Kudretim dindir. Allah’ın emri yerini bulur. Madem öyle, amcan seni görmesin, yavaşça kapıyı aç, git. İki kardeşini de kucağına alıp yine bana getir. Adımdır Kudret’im adımdır. Git kardeşlerini getir. Eğer sağ isem, senin kardeşlerine isim veririm. Ölürsen de ölmüşüm.”

Kudret koşarak geldi. İki çocuğu annesinin kucağından aldı. Annesi:

“Ne yapacaksın çocukları, hayırdır?”

“Babam çocuklara isim verecek.” Hatice Hatun kendi kendine:

“Şimdi bunun babası ölmüştür. Birazdan geri getirir.”

Hemen memelerine zehir sürdü.

“Çocukları getirince, bana getirir. Ben de emzirdiğim zaman her iki çocuk da emer. Emince memede zehir var, emer emmez ikisi de ölür. Kudret’i de bir fırsatını bulup, bir şekilde öldürürüz. Olmazsa, biraz zehir ona da veririz. Muş Kalesi bana ve Ali Ağaya kalır.”

Hatice Hatun bu düşünceye dursun, gelelim Kudret’e!

Kudret her iki çocuğun birini sağ koluna, diğerini sol koluna alarak babasına koştu. Kapıya geldi, saz çalıyor. Ali Ağanın keyfi yerinde. Yavaşça kapıyı açıp, babasının yanına geldi. Daha babası sağdı. Her iki çocuğu kucağına verdi.

“Öyledir baba öyledir. Allah’ın kararı sözsüz, lafsızdır. Müjdem sana şu iki koçu Allah sana verdi.” İskender Ağa seslendi:

“Kudret’im güneş yükselir vadiye. Et tırnak ayrılmaz. Yetim naçar, el alemin eline bakacak boynu bükük çocuğu ne yapayım?”

“Baba başıma gelen yaz sıcağıdır. Allah kimsenin düzenini bozmasın. Baba son işim var. Eğer sana çekmişsem, onlara sığır dana yaydırır, gene beslerim. Kıssa kıyamete kalmaz. İnşallah bir gün hem amcadan, hem de anadan intikamını alırsız.” İskender Ağa:

“ Kızım Kur’ân aç, oku.”

Ne ettiyse çare bulamadı. Anladı ki çocuklara ad vermezse, Kur’ân’ı okumayacak.

“Kudret’im ne yapayım? Anasız babasız, yetim, elin kapısında kalan çocuklarımı?”

Birini sağ koluna verdi, diğerini sol koluna verdi.

“Adımdır baba adımdır. Fistanı kesip perçemine bakarlar. Kardeşlerime isim ver. Ben Kudret'im deli değilim. Senin deli atınım ben. İki kardeşimi Muş'un sığırlarını bile güder yine büyütürüm. Şimdilik yarlarımı, kederlerimi kalbime anahtar vurup, saklarım. Yaşları on beş- on altı olunca, o zaman bu iki kelimeyi kardeşlerime söylerim. Ben o zaman bu intikamını alırım.” İskender Bey:

“Yaylada atlı gelir oynar. Muş kalesinde bir kar yağdı, çıktı dağın zirvesine. Kaldır, sol kolundakinin ismi; Yusuf; sağ kolundakinin ismi Aziz olsun.”

İskender Bey iki çocuğuna isim verince; Çeşmedir beyim çeşmedir. Kudret hatun iki kardeşini indirdi. Kur'ân'ı açıp okudu. Bir sahife okuyunca, bu dünya nasıl iştir? Bülbül ağaç dalına konmuştu. Muş Kalesinin miri İskender Ağanın dünyası Kudret'in dizinin üstünde değişti. Kudret hemen iki kardeşini aldı. Muş Kalesinin ileri gelenlerine gitti. O gün, kardeşlerini emin bir yere bıraktı. Aşiretin ileri gelenleriyle beraber gelip, babasını hocayla beraber kefenlediler, defnettiler. Sonra geldi, o iki kardeşini aldı. Hatice Hatun'a götürdü. Hatice Hatun ne ettiyse, ne kadar uğraştıysa, bu iki çocuk emmediler. Allah'ın emri öyleydi. Her iki çocuk şahadet parmağını ağzına alarak, emdiler. Rabb'il- Âlemin onların kismetini de parmağında verdi. Bir aylık olunca, yedi aylık çocuklar gibi oldular. Yedi aylık olunca, bir buçuk yaşındaki çocuklar gibi göründüler. Ali Ağa, Hatice Hatun birleştiler.

“Bunları şimdi nasıl öldürsek? Eğer bunları da öldürürsek, aşiret üstümüze gelir. Daha da kurtuluşumuz olmaz. Derler karısını, kardeşini öldürdü. Bu yetimleri de sonunda öldürdüler. Öldürürsek olur mu, olmaz mı?” diye düşündüler. Biraz da Kudret'ten de korkuyorlar.

(Şimdiki gibi değildi ki, aşiret Kudret'e ve iki yetime sahip çıkıyorlar. Neyime lazım demiyorlar. O zaman da şeref, namus vardı.)

Bir gün Hatice Hatun Ali Ağaya:

Bunlar büyüyorlar. Çaresi yok, benim memelerimi bir emmediler. Sen bir çare düşün. Kudret üstünde titriyor. Sen dedin ki; bir çaresine bakarız. Ne yaparsan yap. Artık bir çaresine bakmazsan Muş Kalesine lanet yaparım. Herkese derim ki; Ali Ağa kardeşini öldürdü. Şimdiden bana göz koymuş, sana iftira atarım.”

(Ali Ağa ne yapsın?)

Ataş Par isminde biri var. Bu, İskender Ağanın candan dostudur. Haram Kesi denilen biri de İskender Ağanın can düşmanıdır. Düşmanlığı da şundan: İskender Ağa bir gün Haram Kesi'yi karşına alıp nasihatte bulunmuş, doğru yola dön, demiş. Dürüst ol, namaz kıl, dua et

demiş. Bunun üzerine Haram Kesi, İskender Ağaya kin bağlamış. İskender Ağa veya çocuklarından bir fırsat arıyor ki, tuzağa düşüre de intikam ala.

(Allah'ın emri öyleydi.)

Ali Ağa düşündü, taşındı. Haram Kesi'nin böyle kini olduğunu biliyordu. Bir gün haber gönderdi. Haram Kesi kalkıp, Ali Ağaya geldi. Ali Ağa:

“Haram Kesi sen niye kardeşime kinlisin?”

“Hal mesele böyle. Onun için kin tuttum.”

“Öyleyse şimdi eline bir fırsat düştü.”

“Ne fırsatı?”

“Hal mesele böyle?”

“Evet.”

“Başka çaresi yok. Bunlara bir çare bulasın?”

“Vallahi çaresi var.”

“Nasıl?”

“Onları bana teslim et, gerisine karışma.”

“Öyleyse, ben Kudret ve kardeşlerini kandırarak Ataş Par'a götürmek üzere çıkar sonra da getirir sana teslim ederim. Sen de bunları götür uzak bir memlekette öldür. Onların elbiselerini kana bulandırıp, bana getir.”

Bu plan üzerine ikisi de kalkıp İskender Ağanın evine gittiler. Ali Ağa:

“Kudret kızım, bu adamı getirdim. Sizi Ataş Par denilen, babanın can dostuna götüreceğim. Bu acıyı unutman için babanın gezdiği yerlerden biraz uzaklaşman iyi olur. Belki bu acıyı unutursun. Bir zaman orada kaldıktan sonra, yine gelir sizi getiririm.”

Hatice Hatun da bu teklife yardımcı oldu. Kudret düşündü:

“Ben bunların yüzünü görmek istemiyorum. Asıl baba acısı değil de, bunların yüzünü görmekten kaçırım. Bu benim için daha iyi olur.” Kudret Hatun:

“Tamam madem öyle münasip gördünüz.”

Kudret kardeşlerini her bir heybenin bir tarafına koydu. Atın üstüne çıktı. Harem Kesi'yle düştüler yola. Epey yol aldıktan sonra. Kudret sordu:

“Bu gittiğimiz yol, babamızın dostunun aşiretinin yolu değil, bizi nereye götürüyorsun?”

“Benim senin babana kinim vardı. Şimdi intikam zamanı.”

Atına binmiş ve bu küçük çocukları kamçıyla dövüyor, her o çocuklara vurdukça, Kudret'in içi kan ağlıyor. Ne kadar Kudret yalvarıp, yakardıysa da nafile. Derken bu zalim,

bunları yedi gün yedi gece döve döve yol gittiler. Kudret yalvarıyor, ne kadar ricada bulunuyorsa bu Haram Kesi hiç kabul etmiyor.

“Senin baban bana camiye gitmemi, söyledi. O baba intikamını alacam. Elime şimdi fırsat düştü.”

Bu, çocukların yüzüne kamçı vuruyor, bu çocuklar çığlık atıyor. Bu çocuklarla beraber Kudret de çığlık atıyor.

(Çok uzatmayalım!)

Harem Kesi bunları getire getire, Hayır Çeşmesine getirdi. Orada çocukları attan indirdi. Fakat Kudret ve çocuklarda hiç hal kalmamış. Yedi gün yedi gece dövüle dövüle yol gelmişler. Kudret yedi gündür bir lokma bir şey yememiş. Kudret ağzını suya koydu, su içti. Fakat aç karına içtiği için su yüreğine değdi. Kudret bayıldı. Haram Kesi üstüne üstelik Kudret'i kamçıladi, döndü çocukları da kamçıladi. Daha bununla da durmadı, döndü Kudret Hanım'ın namusuna el atmaya niyetlendi. Rabb-il Âlemin her yerde hazır ve nazırdır. Hızır Aleyhisselam hemen orada hazır bulundu. Hızır Aleyhisselam, Haram Kesi'ye lanet okudu. Hemen oradan kovdu. Haram Kesi buradan bir ibret aldı. Kudret ve çocukları bıraktı, eve doğru yol aldı.

(Bahardır beyim bahardır. Allah yiğidi meraktan, gamdan zarara getirmesin. Namus için kimseyi zarara getirmesin. Ne kadar yükselsen de Rabb'il Âlemin seni karara getirir.)

Haram Kesinin benzi musalla taşındaki ölüye, daldaki kayısıya dönüştü.

(Allah'ın emri öyleydi.)

Haram Kesi artık feleği gördü. Geldi Muş Kalesine, anlattı:

“Hal mesele böyle böyle oldu.”

Gelelim Kudret Hatuna:

Kudret Hayır Çeşmesinin başında suyun kenarına düşmüş. O arada bir kervan geldi çeşmenin başına. Geldi ne baka! İki çocuk kibar, nur cemal yüzlerinde. Şöyle bir yana baktı, bir eksik etek düşmüş oraya. Adamlarına seslendi. Geldiler, bunları kaldırdılar, üstünü başını temizlettiler. Bu kervanbaşının evlat uşağı yok. Düşündü:

“Bunlara kanım kaynadı. Bunları Allah bana gönderdi. Ben bunları götürem, evlatlarım olurlar. Elbette Allah'ın kararı yerini bulur; ama arkadaşlarımı da razı etmem lazım.”

Arkadaşlarına, adamlarına söyledi; para, altın verdi, razı etti.

“Ben bunları götürüp besleyeyim. Bana evlat, uşak olurlar. Dünya malımı ne yapayım? Benim de bunlara ihtiyacım var. Olur ki; bir gün elime bir tas su verirler. Eğer bir gün bunlara anne baba çıkan olursa, götürsünler. Çıkan olmazsa da bunları götürüp beslerim, büyütürüm.

Allah'ımın izniyle üçünü de alıp getirdi. Kervancı başının ismi de Ahmet Bey. Ahmet Bey bunları eve getirdi. Üst baş derken çocukları mektep medreselere verdi. Kudret ise, evdeki çocukların hizmetini görüyor, ihtiyaçlarını gideriyor.

Aradan epey zaman geçti çocukların yaşları on beş-on altı oldu. Bu çocuklar, elin anasına babasına bakıyorlar, Kendilerinininkine bakıyorlar; yok hiç benzemiyorlar. Bu farkı görür yaşa gelmişler. Düşündüler; “bizim niye bu anamız babamız el gibi. Bize o kadar düşkün değiller, kanları kaynamıyor bize. Manası nedir acaba? İlla ki, burada bir şeyler var, fakat biz bilmiyoruz.” Kudrete söylerler, sorunca Kudret:

“Babanız Ahmet Bey'dir. Anneniz de Fatma Hatundur.” diyor.

Bir-iki-üç gün; bir-iki-üç yıl derken birbirini takip etiler. Bir gün Yusuf ve Aziz kavga ettiler. Kavgaları da yemek üzerine oldu; sofrada anlaşamadılar, kavga ettiler. Yusuf dışarı çıktı. Bu sırada evdekiler konuşuyorlardı; kulak misafiri oldu. Fatma Hatun diyor ki:

“Topuğunun kanı akmadığı, öz evladın olmayan bir insandan ne umarsın? İşte ancak bu kadar olur. Baksana kavga ediyorlar.”

Yusuf sesini çıkarmadan geri geldi. Duyduklarını Aziz'e anlattı. Ablalarına söylediler:

“Kardeşlerim bana güveniniz mi yok, bana inanmıyor musunuz? Öyleyse ben de ablanız değilim. Ben ana baba olarak görüyorum da, siz niye görmüyorsunuz? Siz sırtımda doğdunuz, büyüdünüz. Kurban, hayran diye hâlâ aranızda yatıyorum. Hanginiz hasta olursanız baş ucunuzdayım. Demek ki bana inanmıyorsunuz?” Yusuf:

“Abla sana inanıyorum; ama, kendi kulağımla bugün duydum ki, Fatma Hatun böyle böyle söylüyor.”

“Kardeşim, hani Fatma ana kime söylemiştir, sen onun için merak etme niye kendine mal ediyorsun bu lafları?”

“Peki abla senin dediğin olsun.”

Aradan biraz zaman geçti. Çocuklar baktılar ki olmuyor; “muhakkak bizim bilmediğimiz bir şeyler var” diye düşünüyorlar.

Kudret Hatun çocukların bu kuşkularını, Ahmet Bey'e anlattı.

“Yusuf kardeşim Fatma Hatunun bu laflarını işitmiş. Kuşkudalar; ben şimdi bunlara ne cevap verem? Siz bize çok emek verdiniz, asıl evlat olarak gördünüz. Sizin asıl bedeninizin çocukları da olsalar gene böyle kavga ederlerdi.” Ahmet Bey:

“Kızım bunları kafana takma. Gençler öyle bir sevdaya kapılmışlar; ama tez toparlanırlar, unuturlar. Sen metin ol” dedi.

Bu çocuklar bir kere kuşkuya kapılmışlar. Yusuf ve Aziz oturup, bir plan yaptılar. Sırayla bunların odalarını dinlemeye aldılar. Bir gün sıra Aziz'indi. Fatma Hatunla Kudret tartıştılar. Aziz:

“Böyle bir fırsat bir daha ele geçmez. Şimdi bunlarda ne varsa, meydana dökerler.”
Dinlemeye durdu, baktı ki; Fatma Hatun Kudret'e:

“Güneş çıktı tepe ucundan. Et tırnaktan ayrılmaz. Kimsenin yüreği hiçbir zaman elin çocuklarına acımasın. Yalandır, topuğunun kanamadığı çocuk sana evlatlık yapar mı?” Aziz:

“Tamam şimdi inandım ki bu, anamız değil.”

Aziz döndü geldi, Yusuf'un yanına:

“Yusuf ben böyle böyle laflar işittim. Gördüm ki, sen haklıymışsın.” Yusuf:

“Ben o zaman sana söyledim; ama sen ikna olmadın, beni dinlemedin. Ablam ise tamamen itiraz etti.”

“Bir şey olmaz. Kardeşim şimdi inandım, sen haklısın. Peki şimdi ne yapalım?”

“Bir şeyler düşünürüz, işin aslını öğreniriz.”

Bir gün Fatma Hatun ile Ahmet Bey bahçeye gittiler. Yusuf ile Aziz bunu fırsat bilerek, hemen ablaları Kudret'in yanına geldiler:

“Kudret abla ablamızsın, seni sever ve sayarız. Fakat, bize gerçeği söyle, anamız babamız kim? Sen söylemezsen de biz biliriz ki, Ahmet Bey babamız ve Fatma Hatun anamız değiller. Bizim asıl anamız, babamız kim, vatanımız neresi, nereliyiz? Hepsini yerli yerince bize söyle, bizde rahat edeli. Endişelerden kurtulalım.”

“Kardeşlerim annemiz Fatma Hatundur, babamız ise Ahmet Bey'dir.”

Yusuf ile Aziz anladılar ki Kudret ablalarından laf çıkmayacak, doğruyu söylemeyecek. Yusuf kızdı heybetle kalkıp kılıcını çekti.

“Abla annemin nikahı bana kıyılsın ki sen doğrusunu söylemezsen, şimdi burada seni kılıçla böler, öldürürüm, başını gövdeden ayırırım, acımadan kanını dökerim.”

Kudret düşündü; “Çaresi yok. Yusuf yemin içti ya ölecek ya da doğru söyleyecek”

“Abla hiç düşünme. Büyük yemin içtim, kurtuluşun yok. İyisi mi doğruyu söyle. Senin için iyi olur, Allah'ın emriyle ölürsün. Annemizin, babamızın nereli olduğunu söyle. Biliyoruz ki, biz buralı değiliz. Çünkü bu insanlara uyum sağlayamıyoruz. Devamlı kendimizi garip hissediyoruz. Devamlı insanların uzakta, köşe bucakta duruyoruz. Yemek yiyişimiz, konuşmamız, kalkıp oturmamız, insanlarla anlaşmamız anadan, babadan, kardeşten hepsinden ayrıyız.”

“Kardeşlerim dünya devranı ağaç gölgesi gibi benden geçti.”

Kendini tutamadı ağladı, gözyaşları top top yere değdi.

“Kardeşlerim on üç-on dört yıldır benim yüreğim, ciğerim karşınızda eriyip, kan gölü oldu. Laftan halden şimdi size haber verem. Güneş yükselir ufuktan. Devranım bozuldu kökten. Gelin sizin ananızı, babanızı, vatanınızı, amcanızı size söyleyem.”

Her iki kardeş biri sağına, biri de soluna oturdu. Yusuf:

“Abla dünya devranı ağaç gölgesi gibi gelip, geçiyor. Hıçkırıkla ağlama, doğrusunu söyle.” Kudret:

“Kardeşlerim sizin doğumunuzda her şey başladı. Ali Ağa amcanızdır, İskender Ağa ise babanızdır.”

Kudret Hanım başından geçenleri tek tek Yusuf ile Aziz’e anlattı. Babasının vefatından, annesinin bu çocukları emzirmediği gibi, göğüslerine zehir sürttüğünü, Ali Ağanın ettiklerini, bunları Haram Kesi denilen bir zalime teslim ettiğini, nasıl bulduklarını, Ahmet Beye nasıl geldiklerini, Hızır Aleyhisselam’ın bunlara nasıl görüldüğünü, babasının elinin altında yedi yüz hanelik Muş Kalesinin olduğunu, amca ile babanın yedi yıl küsülü kaldığını, amca ile Hatice Hatunun nasıl bir plan çevirdiklerini bunların hepsini tek tek anlattı.

“Ben Muş Kalesinin sığırını yayacak, sizi besleyecektim; fakat amcamız ve annemiz dediler ki; bunlar büyürlü başımıza bela olurlar. Bir gün olur birileri babalarını zehirle öldürttüğümüzü söylerler, diye bizi Harem Kesi’ye teslim etiler. Çünkü davacı ölmezse dava ölmez, dediler. Şimdi ise her şey gördüğünüz gibi.” Yusuf ile Aziz:

“Abla her ne kadar babamızın düşmanı var ise, dediğine göre babamız o Muş Kalesinin serdarı ise, muhakkak dostu da vardır.”

“Tabi ki dostları da var. Vallahi o zaman Ataş Par vardı, temiz bir insandı. Babamızın candan dostuydu.”

“Peki abla. Yedi günlük yol olsun, sorun değil. İnsan kendi memleketine geri dönerse, ayıp değildir. Biz o Ataş Par denilen babamızın dostuna gitsek, bize sahiplik eder mi?”

“Vallahi kardeşlerim bilmiyorum, bu adam sağ mıdır, ölmüş müdür? On dört yıldır haber almıyorum. Olur ki sahiplik etmeyebilir de.”

“Abla diyelim ki o sahiplik etmedi. Sen amcamızla, annemizi tanımaz mısınız?”

“Biri amcam diğeri annem, nasıl tanımam,?”

“Madem öyle, gidelim.”

“Kardeşlerim, etmeyin eylemeyin, gitmeyin. daha siz geçsiniz, tecrübesizsiniz.”

“Hayır abla ne kaldır ne indir. Yapma, çaresi yok. Kalk hemen gidiyoruz.”

Ablası anladı ki, bunları durdurmak artık kimsenin haddi değil. Kalkıp, hazırlık yaptılar. O zamana kadar Ahmet Bey geldi. Ahmet Bey de ne kadar, “gitmeyin” dediyse de

nafile. Ahmet Bey'in ve Fatma Hatunun elini öptüler, Allahasımarladık dediler. Güle güle yola çıktılar, yedi gün yedi gece yol derken Muş Kalesine geldiler. Kudret:

“Kardeşlerim size söyleyeceklerim var. Ben sizin için hem anayım, hem babayım sizin de büyük ablanızım beni dinleyin.”

“Söyle abla!”

“Siz baba intikamını mı alacaksınız?”

“Elbette abla, onun için geldik.”

“Öyleyse biz gidelim. Muş Kalesinin kenarında oturuyorduk on dört yıldır gelmemişim. Sorarız, babamızın dostu olan Ataş Par var mı, yok mu?”

Geldiler tabi ki çocukluğun nerede geçtiyse, başka bir yere de gitsen, yaşın yüz de olsa o vatanın unutamazsın. Onun için endişesi de olsa Kudret her tarafı biliyor. Kudret yine de vatanına gelmiş, vatan havasını teneffüs ediyor. Onun sevinçle Muş Kalesinin kenarına geldiler. Kudret Hanım bir yabancı gibi davrandı, oradaki yerlilere sordu:

“Burası neresidir?”

“Muş kalesidir” diye cevap verdiler.

“Ataş Par diye biri var mıdır, nerededir?” diye sordu.

“Evet var. Evi işte Muş Kalesinin merkezinin batısına düşer. Oradan sorun size söylerler.”

Kudret ve kardeşleri, Muş Kalesinin yakınında atlarını otlattılar. Akşamı beklediler. Akşam karanlığında herkes yatınca, Kudret ve iki kardeşi doğru Ataş Par'ın kapısına geldiler, kapıyı çaldılar. Ataş Par kalkıp geldi, kapıyı açtı, baktı üç misafir.

(Eski dost düşman olmaz)

İçeriye buyur etti. İçeri gelip, oturdular. Ataş Par sordu.

“Kimsiniz nerden gelip, nereye gidiyorsunuz?”

Hemen kudret kalkıp, elini öptü.

“Kızım kimsin sen? Tanımadım.”

“Amca biz İskender Bey'in çocuklarıyız.”

Ataş Par kucağını açtı, üçünü de kucakladı, öptü. Ataş Par:

“Yeğenlerim nasıl olur? Sizi Haram Kesi'ye teslim ettiler. Haram Kesi iki hafta sonra geldi, sizin bazı üstlerinizi kana bulayıp, getirmiş. Sizi öldürdüklerini söyledi. Muş Kalesi de, Ali Ağa ve Hatice Hatuna kaldı. Kayıtsız olunca, sizden de kurtulunca, bunların keyfi yerine geldi. Haram Kesi sizi kesinlikle öldürdüğü söyledi.”

“Amca onlar öyle bilsinler. Bizim başımıza gelen şudur: Haram Kesi bizi döve döve Hayır Çeşmesine götürdü. Orada Hızır Aleyhissalam geldi, nurlu nazarlı bir adam, o ıssız

yerde sanki gökten indi. Bizi Haram Kesi'den kurtardı ve kayboldu. O, kesinlikle Hızır Aleyhiselam'dı. Sonra bir kervan geldi. Ahmet denilen kervanbaşı bizi götürdü, evlat edindi. Daha sonra, Yusuf ve Aziz büyüyünce, gerek kendi hisleri ile gerekse, Ahmet Bey ve hanımının bizim için konuştuklarına kulak misafiri olarak gerçeği öğrendiler. En son ben ve Fatma Hatun tartışınca o zaman kesinleşti, ben de kardeşlerime söyledim.” Ataş Par ağladı.

“Hey hey! Sanıyordum ki İskender Ağa gibi adam gidince, toprak olunca, geride kimse kalmayacak. Şimdi Allah'a şükür ki, İskender Ağaya ayan ve beyan olsun ki, iki pehlivan oğlu var, bir de dünya güzeli kızı var. Allah'ın emri öyle başa gelen çekilir.”

Bunlar birbirlerini tanıyınca, (*ümmet-i Muhammed'in keyfi iyi olsun.*) Bunlarında keyfi muradi yerine geldi, sevindiler.

(*Ya baba dostu ölseydi veya kabul etmeseydi ne olurdu?*) Ataş Par sordu:

“Peki derdiniz nedir, sizin için ne yapabilirim?”

“Sen babamızın dostusun. Amcamızsın, babamızın yerindesin. Yapacağın tek şey Ali Ağa ve Hatice Hanım'ı bir fırsatını bulup, elimizin altına veresin.”

“Babanız yiğit biriydi. Kalenin önderiydi, o dönemde yedi yüz haneye sahiplik ediyordu. Şimdi ise, Ali Ağa onun yerine oturmuş. Bu kale şimdi bin hane olmuş. Amca ve anne öldürmek öyle kolay değil artık. Bunları öldürürseniz, siz de gidirsiniz, ömür çürütürsünüz. Ne de olsa bin haneye serdarlık yapıyorlar. Bu insanları nasıl karşınıza alırsınız? Her ne kadar babanızı zehirlemişse de aradan on dört yıl geçmiş. O dönemde bu olayı bilen kalender nadirdir, olay unutuldu.”

“Amca sen bize karışma, biz buraya gelmedik. Sen bizi görmedin, seni hiç bir şeye bulaştırmayız yalnız, kulağın bizde olsun ve Kudret yanında kalsın, dışarı çıkmasın, belki tanıyan olur. O zaman işimiz kötü olur, zorlaşır. Kudret yanında kalsın.”

“Peki olur sizin dediğiniz olsun. Fakat akıllı ve dikkatli olun.”

(*Eski adamlar insanın yiğitliğine ve dürüstlüğüne değer verirlerdi. Şimdi ise paraya mala değer veriliyor. Eski namus ve şeref nerde?)*

“Yusuf ile Aziz bir ay kadar, Muş Kalesini gezdiler, caddeleri tanıdılar. Ali Ağanın konağını keşfettiler. Nasıl olsa kimse tanımıyor serbest serbest, ajan gibi, gezdiler. Babasının konağını gördüler. Ne de olsa baba vatanydı iyice inceliyorlar, gezdiler. Bir taraftan fırsat arıyorlar.

(*Şeytanların evi yıkıla!*)

Bir gurup insanlar dediler ki; “bu iki genci buralarda hiç görmedik; fakat bunlar cadde cadde geziyorlar, her şeye dikkat ediyorlar. Velhasıl şüphelendiler ve bunları, Ali Ağaya söylediler.

“Böyle böyle iki genç, şüpheli şüpheli geziyor. O iki gençte İskender Bey’in kokusunu alıyoruz. Bunların durumuna, şahsiyetine, çalımına bakıyoruz kardeşin İskender Bey’e çok benziyorlar”

Ali Ağa inanmadı ; ama şüpheye kapıldı:

“Olur mu olur. Bunları bir de ben göreyim” dedi, çarşıya çıktı.

Bu iki genci gördü, gizli gizli baktı, inceledi ki:

“Doğru bunlar yeğenlerim, İskender Ağanın çocuklarıdır, eve döndüler.” Haram Kesi’yi çağırdı:

“Sen dedin ki İskender Ağanın üç çocuğunu öldürdüm”

“Evet Ali Ağa öldürdüm. Onları yedi gün yedi gece yol götürdüm ve öldürdüm.”

“Nasıl olur? Bu çocuklar şimdi buradalar. Sen beni de kandırdın.”

“Nerdeler?”

“Gel gösterem.”

Ali Ağa ve Haram Kesi gittiler.

“İşte bak senin öldürdüğüm dediğin çocuklar. Her biri bir pehlivan olmuşlar.” Ali Ağa adamlarına seslendi. Yusuf ve Aziz’i tuttular, getirip zindana atılar.

“Bunlar zindanda ölsünler. Hiçbir yemek su vermeyin. Bekleyin.” dedi.

Gelelim Ataş Par’a; Ataş Par iki üç gün bekledi. Bu çocuklar ne geldiler ne de cadde ve sokakta göründüler. Ataş Par soruşturdu, bir şey belli olmadı. Kendi kendine:

“Bunlara ne oldu, nereye giderler? Başlarına bir şey gelmiştir muhakkak. Yoksa bunları ya görünür ya da kendileri gelirlerdi.”

Soruşturmaya devam etti.

(İnsan sora sora Allah’ın evine gidermiş)

Ataş Par soruşturdu, şöyle bir cevap aldı:

“Ali Ağa o iki genci alıp zindana attı. Zindanın başına nöbetçi koyulmuş.”

Ataş Par eve geldi düşündü. Evi zindana yakındı, kendi evinin içinden başladı kazımaya. Bir tünel yapıp, zindana doğru gitti.

“Benim varım yokum bu uğurda gitsin.” dedi.

Candan birkaç genç buldu, para verdi tüneli kazıdı. Derken kazıya kazıya zindan altına geldi. Oradan açtı Yusuf ve Aziz ikisi de içindeler, daha sağlar. Eve getirdi; ama ikisinde de hal, takat kalmamış. Yedi gündür ne yemişler ne de içmişler. Kudret Hanım dizine vurdu.

“Eyvah kardeşlerim!”

Üstlerini, başlarını değiştirdi. Banyolarını yaptırdı. Karınlarını doyurdu. Otuz kırk gün bunları dışarı bırakmadı. Çocuklar kendine geldiler, eski güçlerine kavuştular. Ali Ağanın haberi yok.

“Ali Ağa bunlar ölmüştür” dedi.

Zindana iplerle bir adam bıraktı. Ölmüşler mi, sağla mı bakacak. Adamı indirdi, adamı çektiler.

“Ağa ikisi de yoklar zindanın altı kazılmış, toprak gördük. Biraz eştik, altından tünel çıktı. Altta bir delik var fakat, oraya giremedik. Orayı kazıp, gitmişler galiba.

“Olamaz, bunlar nasıl eştiler?”

Tüneli takip etti. Tünel Ataş Par’ın evine geldi. Ali Ağa anladı ki oradalar.

Bu arada Yusuf ve Aziz meydana çıktılar. Kendilerini kale insanlarına tanıştırdılar.

“Biz baba intikamı almaya geldik. Bizi dinlerseniz, bizimle amcamız arasına kimse girmesin. Biri amcamız diğeri anamız, bu bir aile sorunudur. Bizim yüreğimiz yanmış, kimsenin yüreğini yakmak istemeyiz.” dediler ve çıktılar. Fakat, bu sefer tam teçhizatlılar. Ali Ağa’dan hakaret almış olanlar, Ali Ağayı sevmeyenler, İskender Ağaya değer verenler, bu İskender Ağanın kanı yerde kalmasın diyenler, bu hakarete tepki duyanlar ve Ataş Par’ın çevredeki insanlar hepsi Yusuf ve Aziz’den taraftar oldular. Derken kalenin insanlarının hemen hemen hepsi Yusuf ve Aziz’in tarafına geçtiler. Diğer şeytanlık, hainlik sevenler, Ali Ağa’dan menfaat bekleyen kişiler Ali Ağanın tarafına geçtiler. Çatışmaya durdular, can şirindir, Ali Ağanın etrafındaki adamlar kaçtılar. Ali Ağayı alıp, öldürdüler. Hatice Hatun kaldı. Kudret, Yusuf ve Aziz’e:

“Kardeşlerim sizden ricam, anneme karışmayın. Tutun bana getirin.”

“Olur abla.”

Gittiler Hatice Hatun’u tutup, doğru ablasına getirdiler. Hatice Hatun, Kudret’i görünce kucağını açtı, Kudret’e sarıldı.

“Seni böyle böyle büyüttüm. Seni emzirdim, emek verdim. Ben ne de olsa, atanızım ben ettim, siz etmeyin.”

“Anne ben de seni çok özledim. Benimde sana biraz emeğim geçsin. Bunlar, seni çamurda tozda sürükleyip, getirmişler, giysi getirem üstünü değiştirem, atamsın.”

Kudret kalkıp, kazanı koydu suyu doldurdu. Suyun içine üç-dört kilo tuz attı, altına ateşi verdi, bir göz etti. Kardeşleri geldiler, Hatice’nin ellerini, ayaklarını bağladılar, Kudret’in önüne indirdiler Hatice:

“Havar yaman etmeyin. Ben annenizim, sizi karnımda taşıdım. Kudret yavrum, seni emzirdim, atanızım ” dediye de nafiye.

“Anne sütünü kılıç gibi kullanma. Bana sütünü verdiysen de kardeşlerime vermedin. Ben senin evladın olsaydım, ciğerin olsaydım, sütün bugün mü aklına gelirdi? Beni Haram Kesi’ye teslim ederken ciğerin, sütün niye o zaman engel olmadı? Üstelik göğüslerine zehir sürttün ki Yusuf ve Aziz’i de babamız gibi, zehirleyesin. Allah’ın emri öyleydi, vadesi gelmemiştir. Allah senin sütünü kardeşlerime nasip etmedi.”

Kudret kerpetenle bu Hatice Hatunun canını çekip, koparıyor yerine kaynar ve tuzlu suyu döküyor. Hatice Hatun çığlık atıyor. Öyle öyle daha can vermemiştir ki, Kudret:

“Anne ben babama söz verdim babam can çekiştirken, ben babama; bu çocukları beslerim, büyütürüm ve senin intikamını alırım, diye söz verdim. Amcam gitti. Cehenneme müstahak oldu. Şimdi sen de peşinden gideceksin, kardeşlerime kıy; amam, senin ölümünden sorumlu olmasınlar. Ben kendi intikamımı kendim alırım. Beni Haram Kesi’ye teslim ettiğin günü hatırlıyorum. Saçım diken diken oluyor. Demek ki, babamın verilmiş sadakası varmış ki, biz sağ kaldık. Bu güne şükür. Şimdi babamın intikamını alıyorum.”

O işkence ile Hatice Hatunu da öldürdüler. Muş kalesinin ileri gelenleri toplandılar:

“İskender Ağanın adaleti çok güzeldi ” dediler.

Yusuf ve Aziz’i kendilerine serdar seçtiler. Babasının konağının yerinde daha iyi bir konak yaptılar ve Muş Kalesine yakışır bir şekilde serdarlık sürdürdüler. Ataş Par’ı iyi bir mevkiye getirdiler. Şahsiyetlerine ve aşiretlerine yakışır bir şekilde devam ettiler.

Bu türkü de burda bitti. Allah onlardan da cemaatten de razı ola.

5.1.10. KUVVET OĞLU BOZ BEY

Kuvvet Oğlu Boz Bey'in meselesi Öyledir. Kulak ver!

Őakak aŐiretinin reisleri Kōse Őemdin ve Kuvvet Bey kardeŐler. Her ikisi de yiđit Őakak aŐiretinin ōnderi ve rejidirler. Őakak aŐireti altı yųz yedi yųz hanedan ibarettir. Allah Kuvvet Bey'e bir erkek ocuk verdi; ismini Boz koydular. Allah Kōse'ye (*lanete*) iki evlat verdi. Biri kız biri erkek; erkeđin ismi Őmer, kızın ismi ise Zeynep.

Aradan zaman geçti.

(*Koç olan kuzuluktan bellidir, yiđitlikte kųkųklųkten baŐlar.*)

Kuvvet Bey ise Boz Bey'i evlendirdikten sonra Hakk'ın rahmetine kavuştu. Bir taraftan da babasının yerini tutmaya alıŐıyor. Babasının yerini tutmaya çalışırken tertip ve davranıŐlara dikkat ediyor, amcası çekemedi kıskandı.

Boz'un beŐ çobanı var; ama ilerinden biri, kendisine oban Hamet derler, çok ciddi, akıllı, hakiki bir insan kendi eliyle de obanlığıyla da yiğit biridir. Aradan epey zaman geçti. Boz Bey iyice yųkseldi artık etrafında Boz'a kadir kıymet veriyorlar. Kuvvet Bey'in oğludur, babasının yerini tutmuŐ geçmiŐ bile. Kōse onun bunun ağzından Kuvvet yiğittir, Őyle iyidir, bōyle iyidir diye iŐitti.

(*Tabių ki, el alem yiđidi iyi keŐfeder ve seçer.*)

Kōse (*lanet*) bir gųn Boz'un obanına:

“Hamet'in Zeynep Hatunla konuŐsan, ağzını arasan acaba bana varmaz mı? Bir kurt iki lokmaynan ōlmez kardeŐimde ōldų. Kadındır ve duldur, namusludur, iŐte birileri çıkar iftira atmaya çalıŐan artık biz de yalanlayamayız. Bize de bir leke olur baŐımız ōne eğilir. Bir baŐkası istese daha mı iyi sanki ben caiz gōrmųyorum.”

oban Hamet bir gųn fırsat bulup kendisi ve Zeynep Hatunla yalnız kalınca oban Hamet bu mevzuyu açtı. Zeynep:

“Hamet'im git Kōse Őemdin'e de ki, aslanların dōŐeđine tilki bađlayamam. Allah sana bir kız, bir ođlan verdi. Bana da bir ođlan evlat verdi. Nedir yani daha peŐime dųŐyorsun sen evindesin ben kendi evimdeyim; eđer ben namusumu terbiyemi muhafaza etmezsem sana muhtaç olursam o zaman bōyle konuŐ sana varmaya gōnlųm razı olsa elbet seni gōrmųŐim; ama ben Kuvvet Bey'in yerini muhafaza etmeye çalıŐıyorum, buna senin saygı duyman lazım. Beni kadın sayma sanki ben de erkek kardeŐiyimiŐim gibi gōrųrsųn beni.”

(*Eski insanların Şerefi namusa yorumu ōyleydi.Şimdiki gibi naylon insan değillerdi.*)

Çoban Hamet Köse Şemdin'e:

“Benim hatunum bunları söyledi.” Köse Şemdin :

“Peki öyle olsun”

Şığ Aşireti ile Yezithan aşireti aralarında bir çatışma olur. Bu çatışmada Yezithan aşiretinin bir adamı ölür. Bu Şığ Aşiretinin hanelerinden olan birini Yezithanlıların bir adamını öldürmüş. Şığ Aşireti Yezithanlılara karşı koyamadı ve koyamazlarda çünkü Yezithan Aşiretinin Şığ aşiretinin yirmi misli askeri var. Bu ev, Şığ Aşireti bizi koruyamaz diye göç etme kararı aldı.

(Böyle bir şey birilerinin veya hanelerinin başına geldiğinde, bir kan davası olduğu zaman diğer aşiretlerin güçlü bir ağanın arkasına sığınurlar. Bu bütün aşiretlerde mevcuttur.)

Bu Şığ aşiretinden bu hane göç etti.

“Kime nereye gidek, hangi aşirete sığınak, bizi başka kimse kabul etmez. Çünkü Yezithan Aşireti büyük ve güçlü bir aşirettir, iki üç bin haneye sahiptir. Biz göç edelim Köse Şemdin'e gidelim. Yeğeni Boz da var; ama amcasına gidelim olsa olsa bunlar bize sahip çıka. Yezithanlılar da bunlardan çekinirler. Amca yeğen ikisi de birbirlerinin namusuna atmazlar birbirlerine sahip çıkarlar. Cemaat yaparlar muhakkak bir çare bulurlar.” Önceden bir adamı gönderdiler.

“Git Köse Şemdin'e haber ver”

Adam geldi arkasından göç geliyor. Köse Şemdin'e söyledi:

“Göç geliyor.”

“Hayır bana gelmeyin! Ben Yezithanlıların yükünü kaldıramam bir adam vurulmuş. Arada kan davası var ben yaşlıyım bana gelmeyin”

Boz Bey anladı ki, amcası babasını tutmadı. Düşündü:

“Amcam yanlış yapıyor, bu göç başka bir aşirete gider. Onlara da, biz Köse Şemdin'e gittik bizi kabul etmedi, derler. Başka bir aşiret devreye girer bu da bizim gururumuza dokunur. Diğer aşiretler derler ki; Maşallah Köse Şemdin ve Boz Bey'in namı şanı her yerde var; ama bir göçü bile kabullenemediler. Kendilerini Kuvvet Bey'in namına kurban ettiler, onun da namını batırdılar. Kuvvet Bey sağ olsaydı bu evi başka yere bırakmazdı davasını da üstlenirdi. Başka bir aşirete gitse onlarda bizim gibi insanlar.” Boz Bey bir adamını gönderdi.

“Git o göçe deki, gelin göçünüzü bana indirin.”

Evler yayladalar. Adam gitti göçe söyledi, göç geri döndü. Boz Bey'e gelip çadırlarını Boz Bey'in çadırıyla bitişik koydular. Etraf aşiret:

“Biz Köse Şemdin'i daha yiğit ve tecrübeli bilirdik; ama bakın Boz Bey ondan daha yiğit ve akıllı çıktı. Bu göç başka aşirete, bizi geçip gitseydi çok ayıp olurdu.”

Göç geri dönünce Köse Şemdin'in çadırın önünden geçtiler. Köse Şemdin anladı ki, Boz Beyin işidir. Köse Şemdin kendi kendine; sırası gelince ben Boz Bey'imın ağzını ölçerim bu davayı üstlenecek adam değildir.

Aradan epey zaman geçti. Yezithanlılar Köse Şemdin'e haber gönderdiler:

“Kan bedeli ödeyin, üstelik beş yüz koyunumuzu gasp edip almışsınız. Hem adamımızı öldürün hem de koyunlarımızı götürün. Koyunlarımızı gönderin kan davası da bir şekilde çözüme kavuşturun.” Köse Şemdin:

“Bu davayla göçle ilgim yoktur. Boz Beyin yanına gidin.”

Boz Beye gittiler. Boz Bey:

“Cemaat kurulduğu zaman bir çareye bakarız. Göçü kabul eden elbet bir şeyler biliyor. Kanlı dava olduğunu ben de biliyordum. Davarların alındığını biliyorum elbet bir çareye bakarız.”

Boz Bey bu davanın aslını araştırdı. Bir koyunumu almışsınız demeleri yalan. İftira atıyorlar ki, bu evin dört, beş yüz koyunu var. Bu maksatla elinden almaya çalışıyorlar. Diğer taraftan adam vurulması aşirettir, çatışmada illa ki bir tarafın adamı ölür. Kavga da peynir ekmek yok ya. Göç eden evde Boz Bey'e aynısını anlatmış:

“Kavgamız davar yüzünden ve sınır yüzünden idi. Davarlarımızı alamadık; fakat davarlarımız birbirlerine çok yaklaşıp da bir tek koyunları bizim sürüye katmışsa da geri almışlardır. Bunun haricinde biz de insanız onların beş yüz koyununu nasıl gasp edip alalım.”

Boz Bey:

“Peki inandım.” Boz Bey Yezithan aşiretinin adamlarına:

“Siz bahane arıyorsunuz. Bahane torbasının altı delik olur, birini yerine getirirsin diğeri başlar. Eğer kabul ederseniz cemaatle oturur konuşuruz. Hakkınız neyse alırsınız. Bir adamın kan bedeli neyse biz varız. Hangi aşirette böyle davalar olmamış ki? Hepsinde olmuştur, hepsi de bir sonuca bağlanmıştır. Diğer aşiretler nasıl etmişseler örneğimizdir. Sizin Yezithanlıların davanızı da bilmiyorum.”

Yezithanlıların elçileri baktılar Boz Bey doğru söylüyor, haklıdır. Yezithanlı Omık da şeytanın ta kendisi eskiden beri dokuz yüz atlı devamlı bunun sözünde bunun emri altında.

Aradan yedi sekiz ay geçti. Omık Ağa bir elçi daha gönderdi.

“Gidin Boz Bey'e ne diyorsun, deyin.” Boz Bey'e elçiler geldiler. Boz Bey:

“Omık Ağaya deyin ki, sizin hiç davarınız alınmamış cemaate geliyorsa gel, davanızı bir çözüme kavuşturalım. Eğer yok ben gücüme adamlarıma güveniyorum diyorsa da ona da karışmam. Nasıl biliyorsanız öyle yapın.”

Elçiler gittiler. Bu arada Allah Boz Bey'e bir erkek evlat verdi. Aradan epey zaman geçti. Yezithanlıların elçisi tekrar geldi. Elçi:

“Boz Bey aslan gibi olasin. Yedi güne kadar dediğimizi yapıyorsan yap, yapmazsan vaktine hazır ol.” Boz Bey:

“Lafım aynen önceki lafımdır.” dedi.

Boz düşündü: “Vaktime nasıl hazır olam. Amcam var, amcam oğlu var, Şakak aşireti var. Boz amcasına bir elçi gönderdi:

“Git amcanın ağzını ara hele ne düşünüyor.”

Elçi gitti, geldi:

“Amcanın ağzından alevler çıkıyor. Boz ne ederse etsin karışmam hiçbir ilgim yok, beni alakadar etmez. Ne kavgasına ne de cemaatine giderim benden hiçbir şey beklemesin.”

Boz anladı ki, amca da düşman kesildi. (Demek ki Allah'ın emri öyleydi.) Boz Çobanlarını çağırdı, Çoban başı da Hamet'tir. Annesini de çağırdı. Hanımı, Köse Şemdin'in kızı onu da çağırdı:

“Ben sizi çağırdım. Evet, aşiret arkamızda; ama önce biz Kuvvet ailesi birbirimize danışalım bu işimiz nasıl olur. Ne yapalım. Çoban Hamet:

“Ağa ben onu bunu bilmem, bana göre gök yıkılırsa direklerle tutamazsın. Şere gelme derim, geldikten sonra başımla gözüm üstüne.”

Boz Ağa baktı ki, Hamet'ten yiğit sözler çıkıyor.

“Madem öyle Hamet'im sen sürüyü Çekirdek Tepesi ve eteklerine, söylemez değirmen, Sarı Kenger Düzüne, Viranşar taraflarına götürme.

Hamet hemen ayağa kalktı:

“Ağam işte sana Çoban değneği ve Çoban keçesi ben daha Çobanlık yapmam.”

“Hamet'im niye, benden ne gördün?”

“Valla ağa ben sürümü dağ yaylımına çıkarmazsam bu düzlükte bu sıcaklıkta bu hayvanı bırakıp da günahına giremem, beyaz koyunların keyfini bozmam. Yezithanlıların korkusunun altında davar yayamam. Ya beni serbest bırakırsın veya Çobanlığı kendin mi yaparsın başkasına mı verirsin ben böyle şartlı davar yayamam.”

“Hamet'im madem sen böyle yiğitsin sen bilirsin nasıl biliyorsan öyle yap keyfine göre davarını yaydır.”

Aşiretten Kikan Hanım'ın oğlu Osman Müslüman; ama Yezithan aşiretinden nişan için kıyafet alacak ve kahvesini, şekerini düğün hazırlığını yapıyor ki evlene.

Omık Ağa baktı ki, Osman geliyor hemen adamlarına seslendi. Osmanı eve çağırdılar. Osman'a bir ikramda bulundular ki haddi hesabı yok. Yirmi beş altın değerinde bir de kürk

omuzlarına indirdiler. Osman düşündü; “Yav ben bunlara daha yeni enişte olacam bu ne hal, bu ne ikram, bu ne kürk kimse bu kürkü değil ki giymesi belki çok kişi gözle görmemiştir. Bu işte bir bit yeniği var gerekir ki benim bunlara itaat etmem lazım. Benim bunlara hürmet etmem lazım; ama bunların düşüncesi başka birazdan anlarım” dedi. Omık Ağa:

“Osman!”

“Buyur Ağa.”

“Bizimle Şığ’ların meselesini biliyor musun?”

“Evet.”

“Yayla için dövüşüler bizim bir Çobanımızı öldürdüler. Beş yüz koyunumuzu da götürdüler kimse o evi kabul etmedi. Köse lanet kabul etmedi; fakat yeğeni Boz Bey kabul etti, evi orada indirdi, sahip çıktı. Bize de hiç minnet etmiyor. Sende eniştemiz olduğuna göre bizden sayılırsın. Bak şimdi gidip düğün hazırlığını yapacaksın. Biz de isteriz ki bu davanın cemaatinde sen de bizimle gelesin.” Osman düşündü, etki altında kaldı.

“Peki gelirim.”

Yezithanlılar birbirlerine gizli gizli demiri demirle döveriz Osman da yiğit biri Boz Bey de bunları karşı karşıya getirip birbirlerine bırakırız. Biri diğerini öldürür, biz de kurtuluruz onlar da.

Omık Ağa kalktı aşiretine seslendi. Dokuz yüz atlı naçar kılıçlı seçme seçti. Osman’ı bu atlıların başına kol başı seçti, çıkıp gittiler. Boz Ağanın sürüsünün takibine yedi sekiz gün takipten sonra Boz Ağanın sürüsünün nereye gittiğini, nereden geçtiğini yerli yerince öğrendiler.

Çoban Hamet’te fesini yuvarlatıyor peşinde koşuyor.

“Ya Rabbi bana bir yiğit denk getir ki analar neler doğurmuş görsünler. Ben Boz Ağanın bin beş yüz koyununa güç etmiş dört yüz koyula toplam bin dokuz yüz koyununu yaydırıyorum; ama yiğitliğim böyle belli olmaz. Ne zaman kalkanların kılıçların şangırtısı ve atların kişnemesi gelirse o zaman yiğitler belli olur, bir gör.”

Yezithanlılar takip ettiler. Çoban Hamet davarını nereye yatıya bıraktığını öğrendiler. Omık Ağa dokuz yüz adamına:

“Sabah erkenden bu sürünün etrafını çevirin Boz Ağanın Çobanı beş kişidir. Önce Hamet Çobanı tutun o yiğit biridir. Dikkat edin Çobanları bağlayın sürüyü Yezithanlıların sınırına geçirin hem davar hem Çoban Boz Ağaya aittir. Boz dayanmaz imdada gelir gelince o zaman Boz Ağaya bir şeyler söyleriz. Boz Ağa’yı da Osman’a öldürtürüz o zaman kulağımız rahat eder.”

Köse kalır Köse artık yaşlı. Çobanın Hamet sabah erken sürüyü kaldırmaya çalıştı. Baktı ki, Sarı Kenger Düzünün, Viranşar Vadisinde ufukta bir atlı göründü Çoban Hamet anladı ki, bu atlı avcı değil yolcu değil. Boz Bey'in söylediği lafları hatırladı, kızdı, gergindi. O arada önünde bir koyun geçti. Hamet değneğini koyuna savurdu ve yüksek sesle; "kış kış melet ne kuyruğunu Yezithanlıların fesi gibi sallıyorsun"

Bu sesi Osman işitti. Osman:

"Bu Çoban Hamet yiğit diyorlardı inanmazdım, bu lafı koyuna değil bana söyledi."

Osman seslendi:

"Çoban"

"Ne var?"

Osman yine kızdı. Bu nasıl cevap veriyor. Ne var diyor, insan bir buyur veya efendim der. Ne var demek kavga yarısıdır. Ne de olsa et tırnaktan ayrılmaz

"Çabuk Boz Bey'in davarını o yana doğru götür, uzaklaştır. Ben Müslüman'ım Yezithanlılardan yakamı kurtaramadım geldim; ama dokuz yüz atlı peşimde geliyor. Etrafınızı çevirirler davarı götürürler çabuk davarı buradan götür ki, ben de onlara davarı gecedem götürmüşler diyem. Yoksa sizi bağlar davarı götürürler bunun için gelmişler zaten."

Hamet diğer Çobanlara seslenip davarı kaldırıncaya kadar Yezithan atlıları göründü. Artık Osman da bir şey diyemedi. Dokuz yüz atlı Boz Ağanın etrafını çevirdiler. Çoban Hamet çabaladı; ama elinde bir Çoban değneğiyle dokuz yüz atlıya ne diye Çoban Hamet ve diğer dört arkadaşını tuttular, ellerini kelepçelediler, sürüyü önlerine kattılar, Yezithan'a doğru yol aldılar. Çobanlarıyla beraber iki gün iki gece bu hayvanları sürdüler. Yezithan sınırına girdiler, müsait bir yerde durdular. Dokuz yüz atlıdır hangi koyun etliyse hemen kesip deriyi yüzüp közlerin üstüne atıp yiyorlar. Osman düşündü:

"Benim bir çareye bakmam lazım" Osman:

"Omık Ağa sen bizi koyun Çobanı için mi getirdin? Boz Bey'in aşiretinin haberi yok biz resmen hırsızlık yaptık bu da bize lekedir. Bu Çobanları tutmuşsun bu fakirler zaten silahsız masum insanlar sen bizi bir başka şeyler için getirdin." Omık Ağa:

"Peki, ne yapalım?"

"Bu çobanların birini bırak gitsin. Boz Ağaya haber versin Boz Ağa gelsin ya sürüsünü bizden alır gider veya biz de çaresine bakarız senin bir namın çıksın diyorum."

"Hamet'im"

"Ne var?"

"Şimdi seni bıraksam, sen Kuvvet oğluna Boz Ağaya haber götürür müsün?"

"Sen beni bırakırsan haber veririm; ama benim de bir şartım var."

“Nedir şartın?”

“İki gün iki gece benim elim kelepçeli, aç, susuz getiriyorsun sen de koyunların nazik etlerini yiye yiye geliyorsun. İki gün iki gece gidiş iki gün iki gece geliş o zamana kadar koyunları yine olsa kesip yersiniz bitirirsiniz ben de koyun sayılıırım koyunların etini yiyorsun. Beni de öldür kurtulursun.”

“Ben seni öldüremem demiyorum; fakat sen bir Çobansın yarın bana bir lekedir. Derler bir Çobana mı gücün yetti”

“Madem öyle sahibinin haberi yoksa sana demezler mi sen hırsızlık yaptın. Bunda da bir yiğitlik görmüyorum.”

“Vallahi haklısın. Sen git eğer bundan sonra senin davranışının birine zarar gelirse bende abdestli, geyik derisinin üzerinde namaz kılmış olam. El âlem; bu şekil Omık Ağayı gördük, desinler.” Çoban Hamet düşündü:

“Vallahi bu yezidin en büyük yeminidir.” dedi

“ Kollarımı bırak”

Omık Ağa kollarını açtı. Çoban Hamet gördüğü tepeye kadar topal topal yürüdü. Tepeyi aştıktan sonra bir tavşan gibi koştu. Yezithanlılar birbirlerine bu topalda hal kalmamış altı yedi gün gidemez değil ki dönmesi.

Hamet keçeyi toplayıp omuzlarına verdi. Başım ayaklarına kurban olsun inşallah bu ayaklar beni bir gün bırakmaz Boz Ağaya götürür.

Hele bunlar burada kalsın, gelelim Zeynep Hatuna.

Zeynep Hatun baktı üç gündür sürü gelmiyor kuzular süt emecek. Anladı bir şeyler oldu.

“Hamet böyle yapmazdı kendi kavalıyla sürüyü saniye saat şaşmazdı ne ottan ne sudan hayvanı esirgemez temiz bir Çobandır. Acaba bir şey mi oldu yoksa Hamet hastalansa diğerleri haber verirlerdi. Bu ne acayip şey anlamadım verha tepelere yollara bakıyor, Hamet'im görünür belki.”

Hamet aşiretine kavuştu. Tepede Zeynep Hatun Hamet'i gördü. Zeynep Hatun biraz ferahladı, sevindi. “Hamet'im geliyor. Şimdi bana bir sitil karabaş yoğurdu bile getirmiştir.”

Kendi koyununun birinin adı karabaş. Devamlı bin dokuz yüz koyunun en önünü o koyun çeker ve narin bir koyundur. Seslendi:

Evlerin üstü karabaştır, evlerin altı karabaştır. Yayılır kara kuştur, Hamet'im gelen yoğurt karabaşındır.”

Galak aşireti Boz Beyin dayıları Boz Beye düğün davetiyesi göndermiş bayramda düğünde Boz Bey atlılarla ciride girmez. Çünkü girerse birini sakat eder, ciride girdiğinde eli

sakardır muhakkak birini sakat eder. Beş yüz atlıya minnet etmez şahin gibidir, ciride girmeye korkuyor; fakat savaşta ciride göre seyrederek. Boz Bey bin yedi yüz atlıya bedel bir insan, babası da aynıydı. (*Yiğidin devamlı namı vardır.*) Boz da dayısının düğününe gitmiş. Hamet geldi evin on iki basamak merdiveni geçti Zeynep Hatunun yanına geldi. Zeynep Hatun baktı elinde keçeden başka bir şey yok.

“Hamet’im üç gündür koyunları götürmüşüm demedin mi? Hatunum yoğurt özlemiştir, yoğurt gereken misafir gelir, bu ne hal ne vaziyet?”

Hamet kızgın şekilde:

“Demiyorsun ki Hamet’im sağ mısın hasta mısın, benden karabaş yoğurdunu istiyorsun.”

“Hamet’im sen niye kızdın? Gerginsin sana bir şey demedim sana dedim üç gündür yoksun endişelendik elbet yoğurt getirmedi derim. Ne var bunda? Birilerinin ekinlerine davar mı bıraktın yoksa hasta mısın ne oldu?”

“Vallahi Hatun Osman ve Yezithanlı Omık Ağa adamlarıyla sürüyü bizi tuttular. Şimdi Yezithan sınırındalar atlı sürünün etrafında cirit atıyor.”

(*Kadın kısmı önce sürü ve yoğurdunu düşünüür.*)

“Hamet’im arkadaşların nerde?”

“Arkadaşlarımı sürüyle beraber götürdüler, elleri de kelepçeli beni bıraktılar, Boz Ağaya haber verem. Ağam nerde?”

“Evde değil”

“Nereye gitti bana söyle çabuk.”

“Boz gelir gene davarını getirir canın sağ olsun; fakat kimseye yadırdırma kimseye söyleme Boz Bey’in gücü yerinde böyle bir sürü daha alır sana.” Zeynep hatun ne ettiyse çare bulamadı.

“Dayısının düğününe gitti.” Zeynep Hatun böyle deyince Hamet hemen kalktı fırladı. Zeynep Hatunu önüne attı: Zeynep Hatun:

“ Boz ve senin canın sağ olsun nasıl düğünde Boz Beyin keyfini bozasın o aşiretinde keyfini, düğünün şenliğini bozasın dünya malıdır elin kiridir, bu gün yok yarın olur gene alırız.”

Zeynep Hatun Hamet’in keçasine asılmıştı ikisinin çekişmesinde keçeyi dikiş yerinden kopardılar. Hamet gitti. Her ne kadar Zeynep Hatun peşinde bağırıdıysa da Hamet tozu dumana kattı gitti.

Hele Hamet gitsin. Osman ve Omık Ağa sürüyü çevirdikleri zaman Zor Kadı diye biri rastladı. Osman Omık Ağaya:

“Buna biraz para verelim. Köse veya Boz olmaya ki geleler bu onları kandırsın başka yöne göndersin bizim için belki bir iki gün onları bekletebilirse kurtuluruz; ama büyük para vermemiz lazım.”

“Kadı sen yoldasın evin yol üstünde. Köse veya Boz gelirlerse onları burada eyleyebildiğin kadar oyala. Biz kurtulalım işte sana para ve altın onu kabul etmiyorsan bin dokuz yüz koyundan dokuz yüzünü veririz. Onları davet et bir şeyler yap biz kurtulana kadar. Ne masrafın olursa bize aittir.” Zor Kadı da nıkısın teki, eli hiç cebine gitmez. Karşısında kendini kaşısın kadı zannediyor ki bir şey kendisine verecekler, koyun lafı para lafı oldu mu kadı dayanır mı kadı kabul etti.

Kadı yolu gözlesin ki, Boz ve Köse Şemdin gelecek.

Gelelim Hamet ne yaptı?

Boz Bey o gece bir rüya gördü. Rüyasında bir rüzgâr geldi, kendisinin kara çadırına vurdu, çadır direğini kırdı, çadırı gece düşürdü. Kalktı ki, rüyadır sabahleyin kalktı; fakat hâlâ rüyanın etkisinde aşıklar davul zurna çalıyorlar atlılar atları ciride soktular. Boz Bey de eli sakar olduğu için ciride girmek istemiyor sadece seyrediyor ve bir bu tarafta bir diğer tarafta arkadaşların mızraklarını eline veriyor kendisi Fırıcın’ın ayaklarını köstekten çıkarırsa atı tutamaz zapt edemezdi bir sakarlık çıkarır diye korkuyor, atını bağladı yaya indi aşağı doğru, cirit seyrediyor. Korkuyor gidip ciride gire, bir ciride girse okunu kime sallasa kesinlikle vurur. Durum böyle olursa da o düğünün neşesi kaçır. Boz Bey gece gördüğü rüyanın etkisinde kalmış, düşünüyordu. Bazıları Boz Bey niye düşünceli diyor, bazıları da Boz Bey cirite katılmadığı içindir diyor. Ciride girseydi morali düzelirdi.

Boz Bey düşünmeye dursun. Hamet Çoban Galak aşiretinin karşısına çıktı baktı ki, aşıklar davul çalıyor, atlılar cirite girmiş oynuyorlar. Muhabbet, keyif eğlence çok. Boz Bey rüyanın etkisiyle verha yolaklara sık sık bakıyordu, bir kötü haber gelir diye. Boz Bey bir baktı Çoban Hamet’in geldiğini gördü.

(Yiğit kişi gözleriyle uyur kalbiyle de uyanıktır.)

Boz Bey bu rüyayı görmüş anladı ki kötü bir şey olmuş. Boz Bey Çoban Hamet’i görünce; “daha düğün kalabalığına girmeden bunu yakalamam lazım, Çoban Hamet geldiğine göre sürünün başına bir şey geldi. Kimse işitmeden Çoban Hamet’i yakalamam lazım yoksa bu düğünün neşesi kaçır. Kimsenin neşesi bozulmasın.”

Boz Bey kalkıp düğün kalabalığının içinden çıkınca Hamet karşıda Boz Bey’i gördü tanıdı. Boz Bey eliyle Hamet Çobana işaret etti. Hamet olduğu gibi kıpırdamadan orada çöktü, oturdu. Boz *(haşa cemaatten dışarı)* şalvarının uçkurundan tutarak düğün insanlarından uzaklaştı ki, kimse Boz Beyin niye, nereye gittiğini fark etmesinler. Tuvalet

bahanesiyle uzaklaştı ki, ordaki düğün insanları ayak yoluna gitti sansınlar. Boz bey evlerinden ve insanlardan görünmediği yere girince hızlı hızlı yürümeye başladı. Geldi Hamet Çobanın yanına. Boz Bey nefesini çekti ki; “Hamet’im ne oldu bir şey mi oldu amcama veya anneme bir şey mi oldu?” diye Hamet:

“Ağam kusura bakma keyif, muhabbet, eğlence zamanı değil. Sen bana dedin ki, Söylemez Değirmeni, Sarı Kenger Düzü tarafına sürüyü götürme; fakat ben gururumu yenedim sürüyü o tarafa götürdüm Yezithanlı Omık Ağa dokuz yüz atıyla ve bizim Müslümanlardan olan Kikan Ağanın oğlu Osman’la geldiler. Osman Yezithanlıların kızıyla nişanlı, o da binmiş beraber gelmiş. Küli Kamında, Zırık kanadında, Söylemez Değirmeninde, Sarı Kenger Düzündeki Viranşar sınırında sürümüzü tuttular, göturdüler. Yezithan sınırına geçtiler iki gün iki gece yol gittiler. Benim dönüşümle beraber dört gün oldu ayaklarımın altı hep kabar olmuş ona yanmıyorum, uykuma, açlığım da yanmıyorum bin dokuz yüz beyaz koyuna yanarım şimdi Yezithan sınırında o düzün sıcaklığında sinekler o hayvanların memelerinden süt çıkıp ayaklarından süzülerek yere akıyor. O hayvanları kavalımla saat ve dakika şaşmazdı hem yeminde, yayılmasında, tuzlanmasında, kavalımla o sürüyü çevirirdim. Bu gün dördüncü gün dördüncü gecedir beyaz koyunlar naçarlar. Dokuz yüz atlı acımadan doğum yapmamış hayvanları kesip közlerin üstüne atıyorlar, derilerini de atıyorlar, şiş kebaplar yiyorlar. Keyif, muhabbet ediyorlar. Ağam hal mesele böyle istersen beni öldür, istersen af et, istersen gidip koyunlarımızı kurtaralım. Senin hoşuna nasıl geliyorsa öyle yapalım.” Boz Bey:

“Hamet’im hiç üzülme! Sen git hiçbir şey belli ettirme, hiç kimse şüphelenmesin. Cüni Âşık seni görürse, o benim âşığım, belki senden şüphelenir. Burada ne arıyorsun niye geldin, der. Başka kimse seni tanımaz git, odaya gir benim boy beylik kürküm asılı altında da benim okum var. Benim kürkümü tanırsın kürkümü giy kürkün altında da oku omzuna as üstünde kürk olsun ki, kimse silahımı görmesin yoksa şüphelenirler. Kürkümün cebinde Fırıcan’ın köstek anahtarı var, çık git Fırıcan’ın ayaklarını köstekten anahtarla aç atımı, Fırıcan’ı getir. Soran olursa sulamaya götürüyorum dersin. Allah vere de bizim âşık görmeye görürse ağamın atını nereye götürüyorsun der, belki engelde olabilir; çünkü o atın sadece savaş için çıkarıldığını biliyor. Ne zamanki kılıçların şingirtisi gelirse, yiğitlerin kanı akarsa, çağa çocukların, kadınların çığlıkları çıkarsa, ana evladı atığı zaman, o zaman bu hayvanı o gibi savaşlar için çıkardığını biliyorlar. Başka keyif zevk için o hayvanı çıkarmam. Allah vere ki, Fırıcan’ın ve silahımı bana kavuşturarsın kimse senden şüphelenmesin gel ki, gidek. Başka kimsem yok. Köse Şemdin amcam, Kamber Ağa amcam oğludur; ama şimdi onlarda düşman

kesildiler gel gidek. Yapabilirsek intikamımızı alır koyunlarımızı kurtarırız, yapamazsak da dünyanın sonu ölümdür.”

“Ağam Allah göstermesin, ölümden bahsetme. amcan ve amcan oğlu Kamber Ağanın yerinde ben varım inşallah onların yerini de aratmam ismim Çoban; ama aslan dişi de olsa aslandır erkek olsa da aslandır.”

“Aynen öyledir haklısın; ama ikimiz de böyle büyük savaş görmedik. Evet amcam yaşlıdır; ama tecrübelidir. Amcamın gideceği savaşa ben gidemediğim gibi her babayiğidin karı değildir. Bu bir iki üç adam işi değil ki diyesin çok çok onlar bana fazla bir iki yumruk vurur bu işlerin ucunda ölüm var. Senin dediğine göre dokuz yüz atlı var orda. Kolay iş değil.”

“Öyle ağam dediğim doğrudur.”

“Doğruysa vakit kaybetme git atımı getir.”

Çoban Hamet ayrılıp gitti. Düğün insanların içinden bir şeyler bahane ederek odaya girdi. Boz Bey’in kürkü asılı altında da silahları asılı kürkü ve silahları alıp silahı omzuma ağzı aşağı astı. Üstünde de kürkü omuzlarına attı. Atın köstek anahtarı içinde çıktı, gitti. Fırıcan’ın yanına baktı, ayakları köstekte anahtarı çıkarıp ayakları köstekten çıkardı. Fırıcan’ın binek semerini atın üzerine taktı, bağladı. Fırıcan’ın başını çekip çıktı. Düğün insanların üst tarafından atı çekti. Cüne âşık gördü:

“Ulan ulan Hamet!”

“Buyur”

“O atı nereye götürüyorsun?”

“Ben suya götüreceğim”

“Götür, çabuk geri getir.”

“Eğer getirirsem”

Âşık Cüne düşündü, şüpheye kapıldı; fakat çıkaramadı. Hamet Fırıcan’ı çekti, getirdi, Boz Bey’in yanına. Boz Bey atın bineklerin kontrol etti atına bindi.

“Haydi Hamet’im sen önden git; çünkü yayasın epey yol al ben sana yetişirim.”

“Ağam sen atını sür”

“Hamet’im bu attır uçan kuş gibi gider, atım iyice dolap dört nala girdi mi onun rüzgârında kendimi üstünde zor tutuyorum. Sen yayasın üstelik o kadar yol gidip gelmişsin dört gündür yorgunsun sen git. Ben anneme gider, bir fikrini alırım sana yetişirim.”

“Ağam sana bin dedim istediğin şekilde de atını sür.”

Boz Bey atını sürdü. Bir saat kadar yol gittiler.

“Ağam ben yavaş yavaş gelirim”

“ Hamet’im sana öncede söyledim olur sen yavaş yavaş gel.”

Ağam:

“Evlerin karşı kardeştir, yayılıyor karakuştur. Dört mevsim süt içiyorum, güzel koyunun karabaşın. Sen bende hiç duydun mu, benim ayaklarım belim kolum ağrıdığını hiç söyledim mi? Ben karabaşın sütünü ve dağların suyunu içiyorum. Bende hiç hastalık yok, sen git ben gayet iyiyim.”

Boz Bey Fırıcan’la dört nalla gidiyor. Hamet kestirmeden gitti. Tavşan gibi koşuyor bir tepeden diğere kestirme kestirme. Zeynep Hatun baktı Hamad geliyor. Zeynep Hatun kendi kendine; “Bu nerden gitti, geldi.” Hamet merdivenden çıktı.

Zeynep Hatun:

“Hamet’im nasıl gidip geldin?”

“Hatun benim nasıl gidip geldiğimi bırak. Boz Bey geliyor. Senin fikrini alacak. Sen de diyeceğini çabuk de ki, biz koyunları kurtarmaya gidelim.”

“Oğul bırak şimdi koyunu sen cahilsin bilmezsin. Yezithanlı Omık Ağadan koyun almanız mümkün değil. Üstelik Osman da orda. Dokuz yüz atlı bir iki on adam değil dokuz yüz atlı diyorsun. Ayıp ayıp oğul! Boz’umu götürme daha torunum bir yaşında götürme Hamet’im. Sen yiğit birisin Boz’umu yoldan çıkartma, seni çok severiz. Boz Bey’in koltuğunu şişirip götürme. Bu işin ucunda ölüm var. Gelinim daha genç bir torunum var, yazık olur gelin torunumu üstüme atar. Babasına gider, ben o zaman bu torunu nasıl beslerim ömrüm onu yetiştirmeye yetmez.”

Bunlar konuşuncaya kadar bir baktılar, Boz Bey geliyor. Zeynep Hatun gelinini çağırdı onunda adı Zeynep:

“Ben anayım; ama erkekler eşini gördüğü zaman hırsı biraz diner. Kalk çocuğunu al yola gir bekle. Boz gelir, Boz geldi mi ben size bakmam.”

(Eski insanların adedi, namusu şerefi öyleydi. Gelin büyük kayın ve kayınbabanın yanında yemek yemezlerdi, utancından. Şimdi ise her şey ortadan kalkmış.)

“Oğul Boz Bey geldi mi güler yüzlü ol, erkeklerin adedi öyledir. Kadınlar erkeğin yüzüne karşı güler yüzlü oldu mu erkek kısmı yumuşar, büyük hırsı gider. Atından iner bir kahve veririz, yalvarırız, rica ederiz yavaş yavaş hırsı gider. Koyun için varsayalım yağmur yağdı hışım oldu, bütün koyunları sel götürdü ne olur. Giden mal olsun koyununuzu gene alırız. Kuvvet Bey’in kapısı kilitlenmesin olsun koyun gitsin hanımı karalar bağlamasın. Her şeyin bir çaresi vardır; ama ölümün çaresi yok.”

Zeynep gelin kalktı, süslendi. Çocuğunu aldı kucakladı, yavaşça yola indi, Boz geldi yaklaştı. Zeynep gelin yolun ortasında durdu. Boz Bey baktı hanımı çocuğu kucaklayıp yolun

ortasında duruyor. Boz Bey düşündü kendi kendine; “Bu Zeynep eşimin yolda duruşu hayra alamet değil. Annem Zeynep Hatun annemdir, babamın yerini de muhafaza ediyor. (Köse Şemdin’in kızı eşi Zeynep’e küçük Zeynep derdi) Küçük Zeynep böyle hayasızlık yapmazdı ya annemle kavga ettiler ya da önemli bir olay mı oldu bu nasıl iştir. Çocuğu bezlerin arasına alıp yolun ortasında duruyor. Annem dedemden utanıyordu ne hal, bu ne vaziyet.”

Boz Bey yaklaştı. Zeynep gelin biraz gülümsedi. Boz Bey bağırdı, sinirlendi.

“Nedir, hayırdır çık yoldan” hırslandı. Annesi eyvanda bakıyordu. Boz Bey geldi kapının önünde durdu atından inmedi. Hamet Çobanı gördü:

“Haydi Hamet’im haydi gidelim” Zeynep Hatun:

“Gel hele oğlum”

“Neye gelem ana bunu niye yola gönderdin? Senden utanmıyor mu bu ne hayâsızlık?”

“Oğlum ben gelin Zeynep’i oraya gönderdim ki, moralin düzele bizim amacımız seni kızdırmak değildi ki, in de gel hele.”

“Hayır inemem” Boz Bey hanımı Zeynep’e:

“Öyledir gelin Zeynep sözüm birdir. Allah’ın yanında iki olmaz. Ben gidip bin dokuz yüz Kuvvet Beyin koyunlarını kurtarıp yetişmeden Hamet’imin intikamını almadan senin hak döşegin bana tövbe olsun. Ana sen de hakkını helal ediyorsan et, etmezsen de ne sen bana analık edersin. Ben de sana evlatlık yapmam tövbe olsun.”

“Eyvah oğlum niye böyle ettin, niye yemin içtin?”

Hemen Çoban Hamet inip Boz Beyin yanına gitti. Çoban Hamet:

“Artık ağam bu lafı söylemez bari ben hatunuma diyem. Hatun bir iki gün geçti mi eğer bizden bir haber almazsanız sen ve Zeynep gelini de beraber götür. Ne de olsa babası Köse Şemdin’in yanına gidin. İmdadımızı Allah verede gönderesiniz. Bir iki adam değil ki, dokuz yüz atlı başlarında Omık Ağa ve Ğanı Kikanın oğlu Osman da başlarında ve yiğittir de çetin bir insan.” Boz Bey:

“Haydi Hamet’im geç kaldık.”

Yola çıktılar. Viranşar Düzlüğünün tepesine geldiler. Yezithanlılar sınırıdır. Baktılar ki, ne bakalar beyaz koyunları düzlüğe indirmişler. Koyunlar birbirlerinin gölgelerine sığınmışlar dağda yayılan koyun o çölün sıcaklığına dayanır mı ne su var ne de ot var. Dokuz yüz atlı hiç doğum yapmamış genç koyunların etlerinden kebablar şişler yapıyor. O durdukları tepeyi aştılar diğer tepeye çıktılar artık güneş batmak üzere. Boz Bey:

“Hamet’im sana bir şey söyleyem”

“Söyle ağam”

“Gel beni dinle. Gazaplı baht mutluluk, esenlik bulmaz. Çok çok iki veya beş koyun daha kesip yerler o bir şey değil. Bu gece dinlenip rahatımıza bakarız. Sabah ola hayır ola. Bu gece karanlığında saldırıya gece karanlığı onlar mı beni vuruyor, belli olmaz darbeleri kalkanla karşılaşmamız çok zor ne olur olmaz, seni bile karanlıkta göremem.”

“Vallahi ağa sen bilirsin; ama bu gece bana uyku yok.”

“Hayır hayır Hamet’im sakın ol bir şey olmaz.”

Boz Bey ve Hamet Çoban koyunların karşısında istirahata baktılar; fakat Boz Bey’in peşinde gelen kimse yok, yalnız Çoban Hamet var. Ne amca ne aşiret ne de amca oğlu Ömer Bey kimsenin haberi yok. Hamet:

“Ağa vallahi uykum gelmez”

“Oğul uykun gelmiyorsa Fırıcan’ın başında dur bir tımar et, ot falan topla ata ver. Sabah başımızı Allah’tan aşağı o kurtarır üzülme, acele etme Hamet’im. Allah büyüktür sabah ola hayır ola inşallah. Allah’ın izniyle sabahleyin koyunlarını kurtarırım sen koyunlarını Çekirdek Tepesi, Zırık Eteği, Sarı Kenger düzü, Söylemez Değirmeninden geçip, gider yayılımına sarı kırmızı çiçeklerin içine soğuk suyun başında koyunlarını kavalında gene sularsın ve benekli karların üstünden sürünü geçirirsin.”

Boz Beyin amacı Hamet’in moralini düzeltmek. Boz Bey düşünceli çünkü peşinden gelen kimse yok yalnızlıkta çok zor Allah’a mahsustur. Boz Bey kürkünü başına çekti uyumaya çalıştı.

“Ağam sizi ne zaman uykudan kaldıram”

“Sabah yıldızı doğup biraz yükseldi mi beni kaldır.”

Boz Bey uykudan bir ara üzerinde gezen bir el hissetti baktı ki, Hamet’tir.

“Hayırdır Hamet’im ceplerimi karıştırıyorsun.”

“Ağam şu saatine bak hele geceye çok mu kalmış?”

Boz Bey saate baktı:

“Oğul bakmama gerek yok. Gene de bakayım.” Saate baktı:

“Oğul daha akşamdır, gece yarısı olmamış bile saat daha 8.30’dur.”

Boz Bey uyudu. Hamet Çoban gözü doğuda yıldız daha doğuyor.

“Ha evet bu sabah yıldızdır.”

“Ağam kalk sabah namazıdır.”

Boz Bey söyle bir göğe baktı, saate baktı:

“Oğul daha gece yarısı zor geçmiş. Senin o gördüğün yıldız sabah yıldızından üç saat önce doğar. Sen onu sabah sanıyorsun; ama daha sabaha çok var, yat sen rahatına bak. Sabah namazı olsun sabahın hayrı şer’i geçsin hele niye bu kadar tedirginsin yat üzülme korkma

çoğu gitti, azı kaldı sabah olur elbet. Bin dokuz yüz Kuvvet Bey'in koyunlarını kurtarırım inşallah. Bu sana bir hasret olmasın erkeklerin yiğitlerin başına böyle şeyler gelebilir.”

Boz başını indirdi. Sabaha yakın uykuda tatlı olur. Boz Bey iyice kendinden geçip ağır bir uykuya daldı. Hamet Çoban rahat etmiyor:

“Ben bir daha bunu çağırırsam bu sefer kızar bir şeyler söyler, o da gergin ben de gerginim. Bu sefer ben de ola ki, karşılık veririm. İş kötü olur, elinle yapan boynuyla da çeker.”

Bir kılıcı var, devamlı Çobanlıkta taşa ağaca vura vura ağzını kör etmiş, taşa sürtüyor keskinletmek için diyor ki, bu hasreti Ali'nin Zülfükârı gibi keskin ol” diyor. Papağını yuvarlatıyor, peşinde koşuyor iyi bir şer yiğitlerin bir savaşını istiyorum.” diyor.

Kendini tutamadı. Kılıcını çekti indi, aşağı doğru koyunlara yaklaşıncı o kadar ki, insak belli ediyor. Koyunlar Çoban Hamet'i görünce bütün koyunlar büyük gürültüyle Çoban Hamet'in etrafına toplandı. Hamet koyunların içine çöktü, saklandı. Koyunlar sakin olunca biraz daha aşağı indi. O koyunların etrafında çeşitli yerlerde o düzeninde ateşler yakmışlar kestikleri koyunların kuyruklarını ateşin önünde gördü. Hamet'in ciğerine ateş düştü. Askerler boy beylerin kürkü başına çeken yatıyor. Hiç umurlarında değil bir şey dünya deniz olsa bu askerlerin ayağını aşmaz. Bir kısmı da uyanıklar; “o diyor, ben falan oğlu falanım ben yiğidim, diğeri diyor, ben falan oğlu falanım ben yiğidim.” Yiğitlerin kanını içiyorlar doymak nedir bilmiyorlar. Hamet bilmiyor ki böyle fors atan hava atan (*haşa cemaatten dışarı*) inek dölüler. Ne zaman yiğitlerin gür sesi kılıçların kalkanların şingirtisi, atların kişnemesi geldiği zaman bunların yiğitliği biter. O zaman kim kuzu kim koç belli olur.

Hamet kılıcını çekti nerde bir kürk gördüyse bir kılıcını vurdu, kürkün altındakini ifadesiz öbür dünyaya gönderiyor. Vurup vurup geçiyor. On beş kişiyi sessiz sessiz öbür dünyaya yolcu etti. İki kişi bir kürkün altında yatıyormuş. Hamet bir kişidir diye kılıcını indirdi kürkün altında birini kesti, diğeri de kılıcın ucu dudağına değmiş bağırarak hopladı elleriyle dudağının kanını durdurmaya çalıştı bir baktı, Çoban Hamet başında daha beter bağırıldı. Diğer askerler uyandı. Askerler.

“Nedir, ne oldu niye bağırıyorsun?”

“Kalkın ya Boz Bey'dir ya da Çoban Hamet'tir. Hepimizi öldürmüş bile etrafım hep cenaze ben de yaralıyım.” deyip kaçıyor.

Asker toplandı Hamet'in etrafını kestiler. Hamet önlerinde birkaç kişiyi hal ederek diğer Çoban arkadaşlarının elinde ki bağlı ipleri keserek arkadaşlarını bıraktı. Hamet nereye gidiyorsa koyunlar peşinde. Koyunların memeleri şişmiş dört gün dört gecedir bu hayvanlar sağılmıyor. Bu hayvanın ayaklarından süt yere yapıyor. Hamet koşuyor sürü peşinde. Biraz

daha dünya aydınlık oldu. Askerler bir baktılar Hamet Çoban sürüyü götürüyor epey mesafe almış, yanlarında da çoban arkadaşları onları da bırakıp götürmüş.

Kikan Aşiretinden Hanım'ın oğlu Osman:

“Eviniz yıkıla! Bir davayı iki ettiniz önce bir rezilliğimiz vardı, şimdi iki oldu. Önceki koyun hırsızıymış gibi davrandık şimdi ise dokuz yüz askerin içinden bir Çoban koyunları elimizden aldı. Rezil olduk el âlem demez mi bir çoban elinizden koyunları aldı.”

Askerler gürül gürül atlarına bindiler. Çoban Hamet arkadaşlarına:

“Siz sürüyü götürün!”

Çoban Hamet geri döndü askerlerle savaşacak. Bu arada Boz Bey uyandı ki, ne uyana! Çoban Hamet diğer arkadaşları sürüyü götürüyor. Çoban Hamet'te savaşa dönüyor. Boz Bey:

“Hamet'im dön ben gelene kadar askerlerin içine girme!”

Her ne kadar bağırдыysa da Çoban Hamet gerginleşmiş. Doğru indi baktı. Osman en önde. Osman düşündü; “Bu ne biçim insan bununla savaşamayız ben alttan alam yalvaram, yoksa bana bir ok savurursa hayınlıkla da kalsa beni vurur. Bunun çaresi yok tuzağa düşürmemiz lazım ben vursam yarın bana derler, sen bir çobanla bir oldun; ancak gücün bir çobana yeter, derler. Benim adım lekelenir.” Osman:

“Hamet, Hamet yiğit insan Hamet! Kahramanım Hamet, daha hiç kavga görmemiş değil ki savaş.”

Hamet durdu.

“Hamet'im bunlar benim nişanlımın aşireti biraz onlara iyi görünem dedim. Ben Boz Bey'i bırakıp da bunları tutar mıyım? Peşimden geliyorlar sesimiz gitmesin ben senden tarafım. Gâvur da Müslüman da evlenir. Müslüman da gâvurla evlenir. Biz Müslümansız biz Muhammed'in dinindeyiz, temiziz, mükemmeliz. Senin bu askerlerin içine girip çoğunu öldürmen lazım. Benim düğünümde de seni davet ederim, sen gelersin. Boz Bey'i de davet ederim .”

Çoban Hamet kandı. Hemen indi Osman'ı geçti. Boz Bey bakıyor. Osman döndü okunu hazırladı. Boz Bey seslendi:

“Hamet'im, Osman arkadan seni vuracak!”

Hamet dönünceye kadar Osman okunu attı. Arkadan Çoban Hamet'in sırtından vurdu. On parmak Çoban Hamet'in göğsünden çıktı. Hamet yüzükoyun düştü. Boz Bey daha da hızla gelmeye başladı. Boz Bey:

“Zaten kanadım kırık. Benim imdadıma gelen Çoban Hamet idi o da gitti.” Boz Bey indi. (*Eski insanların adedi öyleydi.*) Boz Bey seslendi:

“Şimdi kimse savaşmasın! Ben yaralımın üzerine gidem, onun durumunu öğrenem ondan sonra sizinle savaş için binerim.”

Eski insanların adedi öyleydi. Yezithanlılar da müsaade verdiler.

(Şimdi hep fısmırı fısmırı iş yaparlar. Fırsatı buldular mı adamı bir kaşık suda boğarlar, acımazlar. Önemli olan yiğitçe işler hal etmektir.)

Boz Bey indi gitti. Hamet’in başında durdu. Hamet baktı Boz Beyin gölgesi üzerine geldi. Alttan Boz Bey’e baktı gözleri yaş doldu, suratında göz yaşının damlaları süzüldü. Boz Beyin de gözleri doldu ve ağladı. Çoban Hamet, Boz Bey’e ağlayarak:

“Yandadır Boz Bey yüreğim yandadır. Gözyaşları yağdırma dul karı gibi. Bir insanın kan bedeli bir kişidir. Ben onlarda on beş kişiyi yolcu ettim. Birinin de burnunu kestim. Senin Hamet’in onlardan kimseye minnet etmez. Ben sana kaç sene çalıştıysam hakkımı helal etmişim. Annen Zeynep Hatun’un sütü gibi helal olsun. Bunları unutma yiğit ol aslan ol”

“Hamet’im evimi yaktın, yıktın”

“Ağam iki hasret gözümde kaldı.”

“Nedir söyle Hamet’im?”

“Üç hasretim gözümün önünde binip savaşa giresin ben de seyredem, bende senin darbelerini görem; ikincisi de koyunlarımı eski yaylımına çıkar o hasrette bana kalmasın; üçüncüsü ise ölüm başımla gözüm üstüne. Hani ağam Boz Bey hani beden incedir gürgen ağacına yiğit gider namı kalır meydana. Benim iki kaşımın arasına atmış, kavuran ölüm teri. Başla hadis ve Kuran’a. Ben artık sana Çoban Hamet olamam ben; ancak toprak malıyım. Benim yiğitliğim buraya kadardı.”

“Hamet’im diğer hasretlerini teker teker yerine getireceğimden emin ol birinci hasretin ise şimdi kendi gözlerinle seyret.”

Boz Bey bindi savaşa girdi. Bir karayel vurdu geçti. Bir poyraz vurdu geçti. Her geçtiğinde on beş atlının başını uçurdu, döndü geldi. Hamet’in başına Hamet’in dünyası değişmiş. Kürkünü çıkarıp gözlerin üstünden aşağı doğru serdi üstüne. Boz Bey döndü bindi savaşa girdi. dokuz yüz atlı Boz Bey tek başına Çoban Hamet’in diğer çoban arkadaşları korkularından geri dönüp bakamıyorlar bile hele ne olmuş ne bitmiş. Çoban içinde işe yarayacak olan Hamet idi onu da öldürdüler.

Boz Bey Yezithan topraklarında Yezithanlılarda meydana inip savaşıyor, vur ha vur bitmiyor. Allah’ın emri öyleydi. Boz Beyin atı daha genç ve toy idi daha ilk defa böyle bir savaşa girdi. Boz Bey tam savaşın ortasında geldi, at birden durdu. Boz Bey ne ettiyse at kalkmadı. Boz Bey anladı ki daha at kalkmaz. Boz Bey’in kolu kanadı düştü, at yorulmuş çalışmıyor. Osman süvarilerin içinden gidip, kendi okuna kıymıyor; çünkü kendi okunun kırk

tane kızların gelinlerin saçıyla süslemiş. Forslu ya onun bunun okunu getirip Boz Bey'e savuruyor. Korkuyorlar üzerine geleler. Osman o şekilde devam ediyor, onun bunun okunu getirip Boz Beye savuruyor. O getirdiği oku, kılıcı orda vurup biraz yaralıyor. Ondan sonra dizine verip o oku ikiye bölüyor. Bir ağız tarafını savuruyor, bir o okun arka bölümünü savuruyor.

Yüreğini dindir. Yiğit gider namı kalır. Osman'ın okunun gürültüsünü görmeyen (*İnşallah görmesin*) Osman'ın okunun gürültüsü kulağın dibinden geçtiği zaman hangi erkek olursa olsun erkekliğinden olur. Osman'ın ok atması, Boz kadar usta ve güçlü atar. Osman'ın ok atışı Boz Bey'inkine benziyor.

Artık Boz Bey'in gözleri tepelerde vadilerde hele imdadına kim gelecek. Hele Boz burada kalsın gelelim Zeynep Hatun ne yaptı?

Üç gün üç gece tamamlandı ne bir haber geldi ne de kimse görüldü. Gelin Zeynep:

“Kalk ana kalk! Oğlun gelmedi. Babamın korkusundan haberleri olsa bile kimse imdada gitmez aşiretten. Kalk ana babama Köse Şemdin'e gidelim Zeynep Hatun ciğerdir, gönlü olmazsa bile.”

“Peki kızım, kalk gidelim.”

Zeynep Hatun önde Köse kızını gelin Zeynep'te arkasında Köse'nin evine yaklaştılar. Köse Şemdin'in hizmetkarı gördü, gitti:

“Ağam Zeynep Hatun ve kızın gelin Zeynep'te torunun kucağında buraya geliyorlar.

Köse Şemdin:

“Gelsinler”

Köse Şemdin anladı ki, bir iş var; ama kestiremedi. Mahsus pozisyonunu değiştirdi. Ayaklarını birbiri üstüne atmış öyle bir keyifli oturdu. Gürül gürül nargile çekiyor. İnsan der ki, bu hiç darlık görmemiş. Zeynep Hatun, Köse Şemdin'in odasının kapısını açtı:

“Vaktin hayır olsun”

Köse hoş geldin bile demedi. Köse Şemdin:

“Nedir hayır ola niye geldiniz?”

Kızı gelin Zeynep:

“Baba hal mesele böyle. Artık utanmanın zaman geçti yeğenin gitti, ben bu çağayı ne ederim. Sen dersin ki, kızım ne kadar arsız bu gün ölüm kalım günüdür. Boz Bey'e bir şey olursa ben bu çocuğu babasız nasıl büyütürüm. Bu yaşlı anayı nasıl edem eninde sonunda kardaşının evidir, senin yüreğin yanmazsa kimin yüreği bize yanar.”

“Git kızım git. Şimdi Boz Beyin kanlı elbiseleri buraya gelirse, benim gözümde beş kuruş etmez. Sığ evi geldiği zaman ben kabul etmedim, o kabul etti. Evi indirdiği zaman

bilmiyor muydu kanlı davalar çıkar. Davanın başının kıcının kanlı olduğunu bilmiyor muydu?”

“Baba o ettiyse sen etme. Sonunda yeğenin.”

Gelin Zeynep ne kadar yalvardıysa babasına bir çare bulamadı. Zeynep Hatun ve gelin Zeynep kalktılar eve döneler. Köse Şemdin’in oğlu da yiğit erkeklerin başı,harmanların reçberlere payını verip kalanını da ambarlamaktan dönüyordu. Şöyle bir baktı yengesi Zeynep Hatun karalar bağlamış. Bacısı da kara bağlamış, babasının yanından evden çıkıyorlar. Köse Şemdin oğlu Ömer:

“Yav ben tarladan döndüm. Epey buğdayımız diğer gelirimiz olmuştu. Buna sevinirken şunların kara bağlamaları hayra alamet değildir. Ya babam öldü ya da Boz Bey’e bir şey oldu. Bu ne hal bu ne vaziyet.” Yaklaştı:

“Yenge bu ne karalar bağlamışsın? Kim öldü ne oldu?”

“Hal mesele böyle emmin oğlu gitti, bir haber yok.”

“Peki babam ne dedi?”

“Baban daha üstelik laf vuruyor. Bacın da ben de yalvardık; ama nafile. Diyor ki, Boz’un kanlı elbiseleri gelse bile ben savaş için gitmem. Şığ aşiretinin evini ben kabul etmedikten sonra o niye kabul etsin benden daha yiğit ise niye kapıma geliyorsunuz kendi intikamını kendi alsın.” Ömer ağa:

“ Hele dönün dönün”

“ Hayır dönmem”

“ Dön yenge dönün”

Küçük Zeynep:

“Anne dönelim.”

Zeynep Hatun ve geliniyle geri döndüler. Ömer Ağa hizmetkârlarına:

“Gidin benim işim var, getirdiğim mahsulü ambarlayın.”

Ömer Ağa babasının odasına döndü. Kapıyı açtı, baktı. Doğru babası ayak ayak üstüne atmış. Gürül gürül çift öküzün kıcı gibi ses çıkarıyor. Dünya deniz olsa babanın ayak açığına çıkmaz. Çene başındaki sakal kıvırcık kıvırcık olmuş. Kızgın gene canı kavga savaş istiyor. Hırsını Zeynep Hatuna aktaracak kadar kızgın. Zaten Zeynep Hatuna kızmış. Niye Boz beni dinlemedi diye. Ömer Ağa:

“Kalk baba kalk! Et tırnaktan ayrılmaz, koyun kuzusunun üzerine basmaz. Kalk bu Yezithan aşireti başında da Omık Ağa ve Osman var. Hele Omık Ağa ve askeri neyse diyelim, Osman kim ki, amcam oğlumla savaşa. Kalk baba!

“Ömer’im ben gelmem dediysem gelmem.”

“Valla aferin baba aşk olsun. Madem sen gitmiyorsun senin yerine ben biner, giderim. Çok yorgunum; ama ben gidersem benden sonra hem eşimi hem de Boz Bey’in annesini kendine nikâh ettir. Keyfin yerinde olsun dem devran senin üzerinde kalsın. Eninde sonunda ölüm var mı yok mu? Dünyanın sonu ölümdür yarın değil de bugün olsun.”

Bu laflara Köse Şemdin kızdı.

“Oğul bu ne laflar?”

“Baba bende senin evladınım, ben demezsem bir başkası söylerse daha kötü.”

Köse Şemdin anladı iş ciddi. Olacak gibi değil bu gitmezse Ömer oğlu da gitti mi, mecburen peşinden gitmesi lazım.

“Git oğlum, sen yorgunsun sen istirahatına bak, ben giderim. Fakat aşireti haberdar et beş yüz atlı hemen hazır bulunsun.”

Ömer Ağa aşirete seslendi. Hemen evin önünde beş yüz atlı hazır bulundu. Köse Şemdin:

“Yeni ve eski demeyin. Bu beş yüz atın nallarını yenileyin. Hepsine yeni nal çakın. Her atın bir takım nalı da heybesinde bulundurun ve bizimle beraber nalbantçılar da gelsinler. Bu savaş on yirmi adam işi değil. Dokuz yüz Yezithan atlısı dökülmüş, oraya bir ateş almaya gitmiyorum. Her şeyiyle mükemmel ve tedarikli olalım.”

Ömer Ağa beş yüz atlıyı hazırlattı. Yeni eski demeden atların nallarını değiştirdi. Birer takım nal da heybelerine yedek olarak bıraktırdı. Nalbantçısıyla, aççılarıyla, erzakıyla, silah ve cephanesiyle her şeyi mükemmel hazırlattılar. Köse gitti atına bindi yürüdü, arkasında beş yüz atlı da yürüdüler. Köse Şemdin Zor Kadının evin hizasına gelince Zor Kadının evi aşiretten üç dört saat yol kadar uzak. Zor Kadıya da Yezithanlı Omık Ağa ve Osman rüşvet vermişler, tembihlemişler; eğer Köse Şemdin Boz Beyin imdadına gelirse ne et et burada durdur. Zor Kadı baktı evin üstünden Köse Şemdin geçiyor. Arkasında beş yüz atlı hemen önüne koştu:

“Eğer ben desem sen nereye gidiyorsun savaşa mı kavgamı var desem şüpheye düşer benim başka yoldan bunu durdurmam lazım” gitti yolun ortasında durdu:

Köse:

“Essalamun Aleyküm”

“Aleykümselam”

“Köse amca hepimiz biliriz sen yiğit birisin. El alem aşiretler senin namını okuyorlar. Sen kimin kirveliğine gidiyorsun, kimin düğünü biz et ve kavurmayı gözle görmüyoruz sen gene gidip kavurma yiyip geleceksin. Hiç değilse bizi de beraberinde götür.”

“Hayır hayır et kavurma değil”

“Ya nedir?”

“Hal mesele böyle Beyin imdadına gidiyorum” Zor Kadı güldü.

“Sen niye güldün”

“Ben dedim ki, ne diyeceksin. Biraz önce bizim bir adamımız geldi Viranşarın Düzünde geliyordu. Yezithan sınırında geliyordu dedi ki:

“Boz Bey koyunlarını kurtarıp çobanlarına teslim etmiş. Çobanlar Zırık Eteği, Sarı Kenger yaylasından koyunları getiriyorlar. Osman ve Omık Ağa da birbirleriyle bahse girmişler; ama Boz Bey’e kimin gücü yeter ki, birazdan Boz Bey oklarının ucuna takarak onların leşini getirir. Gelin bana davetlisiniz.”

Köse Şemdin düşündü; “Yav insan kendini kaşımak için elini koltuğuna götürse zor kadı zanneder ki, para vereceksin. Bu nerden çıktı, bu cömertlik nedir bu nasıl böyle misafir sahibi oldu. Fare kuyruğu bunun evinde unu görmez, nerde bu böyle cömert oldu, bu nasıl böyle zengin oldu ki, bizi davet ediyor.” Düşündü “Valla şimdi Boz Bey’in kanlı elbisesini getirselers bile daha bu laf bunun ağızından çıkmışken, böyle fırsat daha bulamam bu cimri bize böyle bir teklif yaptıktan sonra beş yüz atlıyı minnet etmeyip davet ediyorsa ben giderim. Beş yüz atlı beş yüz ekmek, beş yüz çanak, arpa, beş yüz yatak, bardak suda içsek buna vurduğum zarar zarardır. Hesap ortada ben bunu yiyeceğimizle iflasa götürürüm.”

Yiğit kişinin kalbi geniştir, atların dizginlerini Zor Kadının evine çevirdiler. Zor Kadı neyi varsa ortaya döktü. O gece Zor Kadı Köse Şemdin’i ve askerini orada tuttu. Diğer günde orada tutmasını becerdi, bir diğer gün oldu. Ömer Ağa düşündü:

“Babam ne bir haber ne de elçi gönderdi. Kendileri de görünmediler. Benim babamın gittiği savaş en fazla iki gün sürerdi. Bu üçüncü günü oldu demek ki, bu çok ağır ve çetin bir savaş herkes babamın namını okuyor, diyorlar ki, yukarda Allah birinin ismini okuduğu zaman daha Azrail gelmeden önce Köse Şemdin Azrail’den önce hakkını alır. Babam hem sağlığında hem yiğitliğinde. Hem de savaşçıdır bu nasıl iştir.”

Ömer Ağa kalktı aşirete seslendi. Üç yüz askerini alarak peşinden gitti. Zor Kadının evinin hizasına geldiler. Zor Kadı baktı, bu sefer Köse Şemdin’in oğlu üç yüz askerle geliyor. Hemen yola koştu:

“Ömer Ağa nereye hayırdır?”

“Hayırdır, işte ben babam ve Boz Bey’in imdadına gidiyorum”

“Yav gel gel. Boz Bey koyunlarını kurtarmış. Babanda iki gündür bizde şimdi nargilesini çekiyor. Gel koltuğunu babanın koltuğuna ver. Bende size hizmet edeyim. Boz Beyin koyunları, çobanları Sarı Kenger yaylasından getiriyorlar, yaydıra yaydıra elbet

gelirler. Bu gün yarın Omık Ağa ve Osman da Boz Bey okun ucuna takarak sürükleyip buraya kadar da getirir.”

Ömer düşündü:

“Babam sizde mi?”

“Evet”

Üç sefer sordu. Üçüne de evet baban bizde dedi Zor Kadı. Ömer Ağa askerlerine:

“Kimse bir tarafa gitmesin burada beni bekleyin.”

Ömer Ağa indi, Zor Kadının evine gitti elini kapıya vurdu. Oooo baba oturmuş gürül gürül nargile çekiyor, sağ ayağı sol ayağın üstüne atmış. Kör öküzün götü gibi nargile gürül gürül ediyor, feleğe bile minnet etmiyor. Ömer Ağanın gözleri yaş doldu.

“Baba yüreğimi dindir. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Sen namusun, gencin, cahilliğin adetini bile kestir. Sen sakalı şeytanın zarı etmişsin, iki lokma için burada gözlerini dikmişsin. Seni kurban ederim Boz Bey’e. Nasıl olur da Boz bu kadar naçar kala Yezithanlıların içinde sen burada safahat geçiresin Zor Kadı gibileri nedir ki, seni kandırıp burada bekle.”

Kadı daha diye ki, şöyle böyle Ömer Ağa konuşma fırsatı vermeden kılıcı zor kadının boynuna attı, kellesini uçurdu.

(O cehenneme müstahak oldu.)

Köse Şemdin kalktı ayağını çay ve kahvenin tepsisine vurdu.

“Oğul sen içerden ben dışardan bakalım kimin namı söylenecek kimin namı sürecek.”

Köse Şemdin bindi yürüdü beş yüz atlı peşinde. Ömer Ağa da Zor Kadının ailesine dokunmadı; fakat eşyasını da süpürgesine kadar atların sırtına yüklettirdi geri eve gönderdi. Ömer Ağa:

“Babam bu savaşa gittiğine göre bize bir iş kalmaz.”

Geri eve üç yüz atlısıyla döndü. Köse Şemdin Zırık Tepesi, Söylemez Değirmeni, Sarı Kenger düzünün tepesine ve Viranşar tepesine çıktı. Baktı ne baka too dokuz yüz Yezithanlı atlıları etrafında Boz Beyi çembere almışlar. Biri gidip okları getirip getirip Boz Bey’e atıyor. Boz Bey ise tepki vermiyor; ancak yerinden kıpırdamıyor. Düşündü, dürbünü gözlerin önüne getirip, baktı. Boz sağ:

“Yav buna ne olmuş. Bunun başına ya bir şey gelmiş ya da yemin falan mı içmiş ki, savaşmıyor. Yoksa benim bildiğim Boz böyle durmazdı. Bu getirip getirip Boz Bey’e ok atan kim acaba? Okları böyle serbest, gürül gürül Boz Bey’e okları savuruyor.” Döndü askerlerin birine:

“Sürünerek yavaşça bana yaklaş.”

Askeri yaklaştı:

“Atlarımız sakladığımız yerde mi?”

“Evet.”

“Yanına bekçi bıraktınız mı?”

“Evet”

“Zaten bütün asker mevzi aldı.”

“Evet ağam.”

“Öyleyse sen en iyi askerlerin arasına sızan birisin. Sen git aralarına sız, Boz Bey’e yaklaş. Bir kişi gidip arkadaşların arasından okları getirip, Boz Bey’e savuruyor. O kimse o dönüp ok getirmeye gittiğinde sende o arada Boz Bey’e yaklaş. Boz Bey’e de ki; ne kolun kanadın düşmüş. Korkma amcan beş yüz atıyla mevzideler. O, sana yitip ok getirip sana atan kimse onun künyesini yaz, bana gönder, tanıyayım. Sen niye öyle robot gibi durmuşsun manasını sana söylesin.”

“Peki ağam”

Asker aşağı doğru kendini bir dereye attı. Dereden tam o hizaya geldi. Otlarla kendini araziye uydurdu. Süzüldü yavaş yavaş Yezithan askerini yardı. Boz Bey’e yaklaştı Osman oku atıp diğer oku almaya dönünce, Boz Bey’e doğru koştu. Boz Bey ayak sesi işitti oraya doğru baktı. Biri kendine doğru koşar adım geliyor. Boz Bey dikkatli baktı aşiretten olduğunu anladı. (Naçarlığın garipliğin evi yansın!) Boz Bey hem naçar kalmış hem de garip. Boz Bey hıçkırarak ağladı göz yaşları bıyıkların içinden süzülüyor.

Asker yanaştı:

“Selam zamanı değil sana ne oldu? Bu sana ok atan kim?”

“Git amcama de ki; kusura bakmasın. Kursum varsa ayağım altına alsın bu bana ok atan Kikan aşiretinden Hanım’ın oğlu Osman’dır. Kendi okunu gelinlerin kızların saçıyla süslediği için okuna kıymıyor gidip askerlerin okunu bana savuruyor. Benim gözlerim vadilerde tepelerde kaldı. Biri imdadıma gelir diye atım yorulmuş, kalkmıyor. Arkamda dede, baba, kardeş sesi yok.”

Boz Bey böyle deyince elçide ağladı.

“De ki amca bahtına düştüm. Senden ricam kusuruma bakma, ayak altına al. Cahil kişi her şeyiyle sürgündedir. Kolum kanadım senin önünde kırıktır.”

Elçi geri döndü geldi Köse:

“Geldin mi?”

“Evet ağam”

“Kim o Boz Bey’e ok atan?”

“Ağam Boz Bey böyle böyle dedi.”

Köse Şemdin ağladı.

“Ağam Boz Bey dedi ki, amca bağrına düşmüşüm, amca. Sen amca, baba, anne, kardeş, aşiret hepsinin yerini de sen doldurabilirsin. Arkamda dede, baba, kardeş sesi yok. Kolum, kanadım kırık bana ok atanda Yezithan aşiretiyle nişanlıdır. Kendi okunu kırk gelin ve kızların saçlarıyla süslemiş. Kendi okuna kıymıyor gidip askerlerin içinden oklar getirip ikiye bölüp, bir ağız tarafını atıyor bana, birde kış tarafını bana savuruyor. Benim üzerimden fors atıyor, ben bunu kaldıramıyorum. Bana çok çetin ve ağır geliyor.” Köse Şemdin kalktı askerlerine:

“Kimse yerinden kıpırdamasın benim ikinci emrimi bekleyin!”

Köse Şemdin atının başını çekti, görünmeden gitti gitti tam o hizaya geldi. Bir fırsat buldu kendini Boz Beye yaklaştırdı. Osman geldi bir ok attı. Geri dönünce Köse Şemdin o arada Boz Beye kavuştu. Boz Bey şöyle baktı amcası Boz Bey hemen indi ki, amcasının eline ayağına sarıla. Köse Şemdin müsaade etmedi.

“Böyle edepsizlik yapma! Çabuk buradan kaybol. Osman beni yanında görmesin. Git Boz’um hiçbir şey olmamış gibi. Git benim yerime otur, beni ve Osman’ı seyret o zaman kimin kuzu kimin koç olduğunu göreceksin. Oklar nasıl atılmış, Osman görsün.”

“Amca kusura bakma sakalların önüne bir mendil bağla. Osman sakalını fark etmesin yoksa seni tanırса kaçар. Osman seni yeğenin Boz sansın.”

“Git git oğul onu ben senden iyi biliyorum. Dünkü çocuk bana akıl veriyor, sen git hemen kaybol.”

Boz Bey oradan hemen kayboldu. Osman göründü. Köse Şemdin sakallarına bir bez bağlamış. Osman:

“Vay be bu at demin yerinden oynamazken şimdi atı altında develeme gibi dönüyor. Boz Bey’in altında dinlendi mi acaba bu at.”

Osman, Köse Şemdin’i Boz Bey sandı bu melet nasıl dinlendi. Köse ise yüzünü pek Osman’a göstermemeye çalıştı. Osman:

“Boz Bey yüreğimi dindir. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Suratını çevirme. Bu sefer oku ikiye bölmeden sana savururum. İnşallah gelin Zeynep oğlunla beraber annenle el aleme kalır.”

Osman biraz daha yaklaştı atın üzerinde iki ayağıyla üzengi üzerine kalktı ve o hırsla oku attı. Köse Şemdin bu okun önünde atın bir tarafından diğer tarafına eğilip atın karnının altından diğer tarafta ok geçtikten sonra çıktı atın üstüne. Bu Köse Şemdin’in bu hareketi ile sakalı önündeki mendil atın palanına takıldı, düştü. Osman:

“Bak, hele hele bu Boz Bey şimdiye kadar böyle hareket yapmadı.”

Köse Şemdin atın üzerine doğrulunca, Osman Köse Şemdin’in sakalını gördü.

“Eyvah bu Köse Şemdin’miş. Bu zalim felekten önce hakkını insanlardan alır.”

Osman atını düzeltti. Osman atına:

“Ya hayvan! Evimiz Çargınak’tayken yemini verirdim. Ayaklarının bahtına düştüm, canımı kurtar bu felekten. Buna Köse Şemdin derler. Sakalını şeytanın evine benzetmiş. Cenab-ı Allah Azrail Aleyhisselam’ı birinin ruhunu almak için gönderdiği zaman, bu Azrail’den önce gelir. Hakkını alır, havar yaman kurtuluşum yoktur. Ya hayvan! Beni kurtarasın. Benim nişanım hazırladığım bunca kıyafet el aleme kalmasın.

Osman kaçıyor Köse Şemdin peşinde. Boz Bey seyrediyor. Köse Şemdin arkadan elini Osman’ın sırtına vurdu.

“Osman’ım o hayvanı boşuna yorma. En büyük yemine yemin ederim ki, sen Yezithan çadırlarının içine girmesen, Yezithanlıların gelinlerin, kızların içine dalmasan o kızlar gelinler seni seyretmezlerse seni öldürmem, oraya kadar.”

Bunlar Yezithanlıların çadırların içine girdiler. Karılar, gelinler, kızlar seyre durdular. Yeni damat yeni nişanlı. Yezithanlılar Osman’ın öldürmediği ölmez sanıyorlar. Baktılar ki, Osman kaçıyor peşinde de yaşlı biri kovalıyor. Tam çadırların içine girince, Köse Şemdin baktı ki, bu çadırların ve kızların gelinlerin içine girecek Köse Şemdin seslendi:

“Osman’ım edepsizlik yapma! Kendini elin çadırlarına atma, karı kızların içlerine girme. Ben yaşlıyım seninle uğraşamam. Sen biraz göğsünü atın palanına ver hele benim sende bir emanetim var. Bana teslim et ki, ben yaşlıyım geri döneyim beni peşinden yorma.”

Osman:

“Bununla nasıl başa çıkarım. Ancak bu hamle yapıp bana ok attığı zaman benim bir oyun yapmam lazım. Bunun okunu boşa çıkarmam lazım.”

Köse Şemdin atın üzerinde üzenği üzerinde iki ayağı üzerine kalktı. Oku sağ eliyle kaldırdı, üzerine kalktı. Oku sağ aliyle kaldırdı elini salladı; fakat bırakmadı elini boş salladı oku atacak gibi yaptı. Osman atının sağ tarafından kendini bıraktı. Atın karnı altından dönüp sol taraftan çıktı. Zannetti ki, Köse Şemdin oku sallamış. Köse Şemdin seslendi:

“Kuzum yüreğim delidir. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Bana derler Köse Şemdin. Senin bu yaptığın oyunu çok gördüm çok geçirdim. Sen dedin ki, Boz Beyin yengesi, annesi, çocuğu, karısı el aleme kalacak; fakat kendinden haberin yok. Senin düğününde çalacak davul bir başkası için o davul çalacak nişanlın el aleme kalacak.”

Köse Şemdin oku Osman’ın sırtını ortasından hedef alarak elini salladı. Ok Osman’ın sırtından girdi, bir karış dört parmak göğsünden çıktı. Atın sırtına sanki çivilenmiş gibi oldu.

Köse Şemdin atından indi gitti. Osman'ı atın sırtına bağladı. Osman'ın atını çekti, getirdi. Kendi atına arkadan yedek at olarak bağladı. Kendi atına bindi. Osman'ın atını atına bağlamış sırtında, Osman Yezithan aşiretlerinin içinden geçti. Yezithanlılar:

“Benim adım işitmediniz mi? Bana Köse Şemdin derler. Görün, işte intikam böyle alınır. Sizler dokuz yüz atlı çıkartma yapmışsınız. İsterseniz bir dokuz yüz daha çıkarın yetmezse, bir dokuz yüz daha çıkarırsınız. Yiğitler nasılmış o zaman görürsünüz. Analar ne yiğitler doğurmuş.”

Köse Şemdin, geldi geldi, Boz Beyin yanında durdu.

“Boz yeğenim yüreğimi dindir. Başını kaldır sana ok atan bu muydu gel de amcanın darbesini gözlerinle göresin.”

Boz Bey başını kaldırdı.

“Amca yüreğim yandadır, senin bütün işlerinin önü çalışmadır arkası laf çakmadır. Ben demedim ki, bana laf söz vurasın.”

“Kuzum işin ehli olmadın mı laf söz yersin.”

“Amca cahil kişiyle kamil kişinin lafları aynı olamaz. Sen yeğenin kusuruna bakma kusurum varsa da ayak altına al; fakat benimde sizden bir ricam var.”

“Söyle kuzum intikamını aldım daha ne istiyorsun?”

“Amca atım toydu, yoruldu. Hele sen o köpeğin cesedini yere at. Onun atını bana ver. Şimdi de sen yeğenini seyret asker bana ganimet sana.”

“Peki, kuzum senin dediğin olsun. Al sana at ve ceset ne edersen et.”

“Amca sanki at mı yok. Beş yüz atımız burada savaşıyor. Birinin atını alırdım elbet; ama benim amacım Yezithanlıların nişanlısı, gözde adamı olan Osman'ın atıyla savaşmak istedim ki, Yezithanlılar da anlasınlar ki, güvendikleri dağa kar yağdığını.”

“Peki oğlum. O zaman sen yoluna ben yoluma. Benim daha yapacağım çok şey var. Şimdiye kadar senin intikamın için çalıştım. Bundan sonra da kendi nefsim için çalışacağım.”

Köse Şemdin elini arkasına attı. Osman'ın atının ipini çözdü ve atına üzengi vurdu, geri döndü, Yezithan ovaların içine.

Hele Köse Şemdin ganimete gitsin gelin bakalım, Boz Bey ve beş yüz askeri ne yapacak?

Boz geldi Osman'ın cesedini yere devirdi. Osman'ın atına bindi Osman'ın atına bindi. Osman'ın atı da savaş görmüş tecrübeli bir at. Boz Bey beş yüz atlıya yetişti. Beş yüz atlısı baktılar ki, Boz Bey geliyor moralleri düzeldi. Biz şimdiye kadar diyorduk ki, Boz Bey niye seyirci kalıyor; ama maksadı Osman'ın atından başka atla savaşmamasıymış demek. Şimdiye kadar bir önderimiz yoktu Köse Şemdin Osman'ın peşine düştü gitti. O kendini öldürtmeye;

ama nasıl olur bir iki saat önce Köse Şemdin'i gördük Osman'ın cesedini getirdi, acaba şimdi nerde?"

Boz Bey yaklaştı:

"Bu savaş benim savaşımıdır. Kimsenin burnunun kanamasını istemem, kimsenin eşi dul kalmasın çocukları yetim kalmasın. Ben tek başıma savaşa girecem."

"Boz Ağa seninle beraberiz. Madem bir yiğitliğin vardı. Köse Şemdin amcana bu lafı söyleyeydin. Bunu niye bize söylüyorsun? Bizi buraya getiren Köse Şemdin idi. Sen başta söyleseydin, yalnız Çobanla gelmeseydin. Belki şimdi bu savaşın zaferini kutlardık. Sanki sen söyledin de biz mi gelmedik. Daha amacımıza ulaşamadık. İstersen bizimle savaşır bize önderlik eder ve taktik verirsin veya biz kendi başımıza önderiz. Hepimiz ölüme gideriz; çünkü bize yakışan budur. Amcanın nereye gittiğini söyle onu bulalım."

"Madem öyle. Bana da yakışan sizinle beraber savaşmak. Amcaya gelince amca oğlu Ömer Ağaya haber saldı. "Oğlum bana beş yüz boş katır getir ki savaşın ganimetini yükleyem, dedi bir elçi gönderdi. Kısacası amca ganimet peşinde."

"Olsun Köse Şemdin hep kazanmış biz yemişiz yine ganimeti kazanmış biz yemişiz. Yine ganimeti bizimle paylaşır. Boz Bey:

"Şimdi savaşımıza bakalım. Benim verdiğim taktikleri aynen uygulayın. Şimdi Omık Ağa bir o kadar daha takviye almış. Yani dokuz yüz atlı daha katılmış; ama korkmayın, yiğit olun. Bizim analarımız ağlamasın onların anaları ağlar inşallah."

Boz Bey askerleriyle beraber savaşa girdiler. Boz Bey'in taktiklerini aynen uyguladılar zaferden zafere koşuyorlar.

(Derler kara yılanın yavrusu zehirsiz olmaz. Boz Bey de kara yılanın oğlu hiç zehirsiz olur mu?)

Babası gibi askere verdiği taktikleri Yezithanlılar hayal bile edemiyorlar. Savaş iyice kızıştı Yezithanlılar baktılar ki, iki güne kalmaz ardı gelecek. Omık Ağaya:

"Ağa bir çare düşün. Böyle giderse iki gün sonra etrafında hiç asker bulamazsın. İlk dokuz yüz atlıdan kimse kalmadı, destek olarak bir dokuz yüz daha geldik. Bunların önünde dayanacak gücümüz kalmadı ne diyorsun nasıl edelim?"

"Siz dua edin ki, Köse Şemdin içlerinde yok. O da olsaydı şimdi hepimizi bitirirdi. Eğer Azrail Aleyhisselam Allah'ın emriyle birinin ruhunu alacak olursa, Köse Şemdin Azrail'den önce hakkını alır." Tam o arada bir elçi geldi. Omık Ağaya:

"Köse Şemdin ve oğlu Ömer Ağa obaların içine girmiş. Hamile kadınların karnına kılıcı atıyor, içindeki çağayı öldürüyor. Geride kimse canlı kalmadı. Malımızı katırlara

yükleyip gönderiyor. Kadınların karnındaki doğmamış çağaları çıkarıp itlerin önüne atıyorlar. Çadırları yakıyorlar gece demiyor gündüz demiyor devam ediyor.” Omık Ağa askerlerine:

“Yavaş yavaş geri çekilin; ama Boz Ağa fark etse biz çekiliyoruz, evimizin yolunu keser.” Kendi askerlerinden biri Omık Ağaya:

“Ağam arkamız dağ oldu, önümüz deniz. Sen bizi ayıdan kurtarıp domuzun eline düşüreceksin. O zalim Köse Şemdin’e bizi karşılaştırırsan o zaman kıyamet kopar. Amcasına göre Boz Ağa nimettir bize.

Boz Ağa Yezithanlılarda bir gevşeme gördü. Boz ağa askerlerine:

“Yezithanlılardan bir gevşeme görüyorum. Ya amcam geliyor, onu gördüler dizlerinin bağı çözüldü ya da kaçmak niyetindeler. Gene de biz tedbirimizi alalım. İki yüz elli kişi bunların kaçacağı geçitleri tutsun. Arkasını dolasınlar diğerleri yanımda kalsın; fakat eksikliğimizi hissettirmeyin.”

Askerler ikiye bölündü. İki yüz atlı Yezithanlıların yollarını tuttular. Kalanlarda bir kişi iki kişiymiş gibi savaştılar. Boz Ağanın gözü Omık Ağadadır. Bir fırsatını buldu, üzerine atını hızla sürdü.

“Omık Ağa burası Sarı Kenger Yaylası değil ki, koyun ve kuzuların etlerini kebab yapasın. Burada yiğitlerin etleri kebab olur. Bu gün bu şirin canını nasıl kurtaracan?”

Boz Ağa tüm heybetiyle Omık Ayağa bir ok attı. Göğsünden vurarak öldürdü. Omık Ağanın ölümüyle Yezithanlılar birbirlerine seslendiler:

“Omık Ağa öldü. Herkes başının çaresine baksın.”

Yezithanlılar eve doğru döndüler. Boz Ağanın adamları yolları ve geçitleri tutmuşlar. Askerlerden kimi atıyla Boz Ağanın adamlarına hedef oldu. Kimileri de atını bırakarak, ne taş dediler ne kavga dediler. Her biri kendini bir dereye atarak eğilerek gizli gizli kaçtılar. Kimileri de çalı ve mağaraların arkasında saklandılar. Boz Ağa adamlarını toplayarak eve döndüler. O arada Koşay Şemdin Yezithanlıların minderine kadar yüklemiş getirmiş. Boz Ağa eve geldi. Annesi Zeynep Hatun:

“Oğlum sen amcana uyma sakın. Ölen savaşın ganimetlerinden bize dokundurma. Şimdiye kadar sana helal süt ve helal lokma yedirdim. Sen de torunumu helal lokmayla büyüt. Çok şükür sen bana sağ selim döndün ya. Ne edem dünya malını.”

Koşay Şemdin oğlu Ömer’e:

“Oğlum bu malların hepsini aşirete dağıt. Büyük payın çoğunu da savaşta ölen ailelere ver.”

Ömer Ağa altın ve değerli ziynet mallarını savaşta ölen ailelere dağıttı. Diğer malları da aşiretlere verdi, dağıttı eve geldi.

“Oğlum şimdi de amcan oğlunu bana çağır.”

Ömer Ağa bir elçi gönderdi. Boz Ağa geldi. Koşay Şemdin:

“Boz Ağa oğlum! Ben hep sağ kalmam. Ben sana dedim ki, Sığ aşiretinin evini kabul etme. Sen beni dinlemedin az daha canından olacaktın. Çoban sana haber getirdiği zaman taş taşın üstüne gelir ki, duvar örüle. Niye bana aşiretine haber vermedin. Hele diyelim benim eniştemsın yeğenimsin benden çekindin amcan oğlu ve kayının Ömer’e niye söylemedin? Ben bugün varım yarın yokum, yiğit gider namı kalır. Bundan sonra sen ve oğlum Ömer böyle bir şey başınıza geldi mi, tartın, biçin, ölçün, danışın öyle karar verin. Yalnızlık Allah’a mahsustur. Bir daha böyle bir hataya düşmeyin. Ganimete gelince senin annenin bu ganimetten kaçacağını, kabul etmeyeceğini biliyorum. Çünkü babanla savaş ganimeti getirdiğimiz zaman anan kabul etmezdi. Aşirete dağıtırdık. Şimdi bende anan gibi yaptım doğrusu da odur. Bundan sonra da serdarlığı sana veriyorum. Sen de insan sütü emdiğine göre çünkü ben gelinim Zeynep Hatundan eminim şimdiye kadar ondan bir çiğlik çıkmadı, senden de çıkmaz. Oğlum Ömer’le beraber aşirete serdarlık yaparsınız.

“Amca kusura bakma; ama şimdiye kadar söylediklerine harfiyen uyacam; ama serdarlık işi benim işim değil, Ömer Ağa yapsın.”

“Oğlum bunu diyeceğini biliyordum. Eğer nefesine çekseydin burada senin cesedin çıkardı. Madem böyle dürüst konuştun, Ömer Ağa serdarlık yapsın.” Ömer:

“Baba şimdiye kadar ne zaman bizim sülalemizde büyüklere karşı gelinmiş ki, bende gelem. Boz Ağa benden yaşça büyük ve amcam rahmete kavuşunca amca kokusunu ondan alıyorum ve yengem Zeynep Hatundan. Yedi ceddimize lanet olsun ki, serdarlık yaparsam. Ben böyle bir edepsizliği yapamam.” Köse Şemdin:

“Madem Ömer yemin içti. Boz yeğenim bari sen hiç yemin falan içme. Bu işi kabul et. Yezithan aşireti de artık bizim mührün altındadır. Sen de yemin içersen ben de yemin ederim ki, ikinizi de öldürürüm. Madem öyle Ömer Yezithanlılara reis ve serdar olsun sen de Şakaklılara.” Boz Ağa

“Peki, amca nasıl istersen kabulümdür.”

Boz Ağa serdarlığı aldı. Sığ aşiretinden gelen evi de birkaç adımı önüne katarak memleketine, aşiretine gönderdi.

Burada bu efsane biter. Güneş doğar firkatten. Allah’ın Rahmeti yağsın hazır bulunan cemaatin üstüne.

5.1.11. KÜÇÜK AHMET

Hasan Ağa, Ali Ağa ikisi de kardeşlerdi. Sızan Kalesi ve Zozan Kalesi, bu iki kalenin aşiretlerine serdarları, önderleriydiler.

(Örneğin; eski paşalar gibi şimdiki bakanlar gibi.)

Allah'ın emri öyleydi. Ali Ağa ve Hasan Ağa ikisi de yiğitlerdi, savaşçılardı, tecrübelilerdi. Namus kurtarırlardı. Aşiretini desteklerlerdi, aşiretin eksiklerini tamamlarlardı.

Namus yükünü kaldırırlardı. Aşiretlerinin sınırlarını korurlardı. Sınırları belliydi, yaylaları belliydi. Yayla yerlerinin isimleri belliydi, kayıtları vardı. Bütün aşiret kayıt altındaydı.

(Şimdi dağa bir sürü davarı salsanız; çoban olmazsa koç ve tekesi olmazsa bu davar sürüsü nasıl olur? Çoban olmazsa kurt ve hırsızlar götürür. Teke ve koç olmazsa da bu davar çoğalmaz. Bu işlerin illa ki olması lazım.)

Allah (C.C.) Ali Ağaya yalnız bir erkek evlat verdi. İsmi Ahmet koydular. Onun için kendisine Ağanın Ahmed'i veya küçük Ahmet derlerdi.

Hasan Ağaya da Allah (C.C.) üç evlat verdi. Biri kız, ikisi erkek. Erkeklerden birinin adı Âtto , diğèrinin adı Çetto. Kızın adını da Aşşan koydular. Hasan Ağanın hanımının adı ise Zeynep Hatundu. Ali Ağanın hanımının adı da Ordu Hatundu. Demek ki Allah'ın emri öyleydi. Ali Ağa, oğlu Ahmet ve Hasan Ağanın çocukları Atto, Çetto ve Aşşan. Bu çocukların yaşları sekiz ila on arası olunca Ahmet ile Aşşan nişanlandılar. Ali Ağa:

“Daha gözümüz açık iken bunların nişanını indirelim. Allah kerimdir, büyüdüklerinde düğün yaparız.”

(Bir insanın lambası sabaha kadar yanmazsa, yanmıyor. O da Allah'ın emri.)

Aradan çok az zaman geçti. Ali Ağa öldü. Ali Ağa ölünce, Hasan Ağa bir kolunu kaybetmiş oldu. Çünkü beraber atlarına atlayıp, Mirdin Kalesine giderlerdi. O dönemde Mirdin Kalesi otuz iki kadılık *(şimdiki kaymakamlık gibi)* bir şehirdi.

Hasan Ağa ve Ali Ağa giderlerdi, bu Mirdin Şehrinin suyunu keserlerdi. Sonra da bu Mirdin Kalesinden vergi gibi bir şey alırlardı. Kiminden altın, kiminden sığır, kiminden davar, kiminden tarla. Kısım kısım hükmüne göre, aralarında toplarlardı. Suyu bırakmaları için Ali Ağa ve Hasan Ağaya getirirlerdi. Ali Ağa ve Hasan Ağa ikisi de yiğit ve eşkıyalardı. Bu malı altın ve davarları suyun tutulduğu yere getirirlerdi. O dönemdeki Mirdin Kalesinin ileri gelenleri de bu malla beraber gelip otuz iki Kadılık Kalenin o yılki vergisini verirlerdi.

Hasan Ağa ve Ali Ağa bu malı alıp, Mirdin Kalesinin suyunu da bırakırlardı. Bu şekilde kazançlarını sağlıyorlardı. Her şey zamanına göre, o zamanki milletin de kimi reçber, kimi davarla, kimi yevmiyeyle yani amelelikle, kimi de yiğitlikle kılıcıyla kazancını sağlıyorlardı, o şekilde geçinirlerdi.

Ali Ağa ölünce, Hasan Ağa kardeşini kaybettiği için gücünü de kaybetti. Hasan Ağanın bir kanadı kırıldı. Allah'ın emri öyleydi Ali Ağanın bir kâhyası vardı ismi Hamo idi. Ahmet daha genç, ergenlik çağında Hasan Ağa yağmur gibi göz yaşları döküyordu. Ali Ağa ölünce Hasan Ağa Hamo kâhyayı yanına aldı.

(Çünkü anladı ki Hamo da yiğitlik mevcuttu.)

Ahmet'in de gözü Aşğan'da, amcası kızıydı. Aradan epey zaman geçti. Ahmet amcasının karşısına çıkıp Aşğan'ı istemeye bir türlü cesaret edemedi.

(O dönemdeki talim ve terbiyesi öyleydi, o dönemin ayrı bir adedi vardı. Şimdiki gibi değillerdi.)

Zozan ve Sızan Kalesinin insanları biliyorlar ki; Hasan Ağa artık yaşlıdır; fakat Ahmet'ten çekiniyorlar.

Atto ve Çetto'nun üstün tarafları yok; ama Ahmet'te yiğitlik belirtileri çok. Ahmet'in hal ve hareketlerinden belli oluyordu.

(Atto ve Çetto adlarından da bellidir işte yiğitlik belirtileri yoktur, sıfırdır.)

Zozan ve Sızanlılar Ahmet'in tarafını daha fazla tutuyorlar.

O devirde asker ve güvenlik güçleri yoktu. Varsa da İstanbul gibi yerlerde vardı, o da çok azdı. Epey zaman sonra hükümet teşkil oldu ve her kadılığa (şimdiki kaymakamlıklardır) bir karakol verdiler. Mirdin kadıları da gittiler o dönemki karakollara dertlerini anlattılar. O dönemki başçavuşa:

“İşte böyle yiğit bir adam var. Sızan ve Zozan Kalesi elin altındadır. Ali Ağa, Hasan Ağa böyle böyle insanlardır. Bizden her yıl vergi alıyorlar, böyle yapıyorlar, şöyle yapıyorlar. Hiç adalet yok.”

Başçavuşun önünde diz çöktürdüler. Ali Ağa ve Hasan Ağayı şikâyet ettiler. Başçavuş düşündü. Böyle bir şeyi daha önce görmedi, işitmedi. Birden görüp, işitince biraz abes olduğunu düşündü. O dönemde telefon falan yoktu postacılar haberciler vardı. Başçavuş, bir adamına, o dönemdeki görevli postacıya:

“Osman Paşaya git. De ki; Böyle böyle iki adam var. İki yiğit ve pehlivanlar. Zozan ve Sızan reisiler. Otuz iki kadılık Mirdin Şehrine serdarlık yapmışlar. Vergi alıyorlar, bunların kazancını davarını alıyorlar. Zulümlük yapıyorlar, hükümdarlık yapıyorlar. Postacı bu fermanı aldı, gitti. Osman Paşaya anlattı. Osman paşa düşündü:

“Demek ki oralarda böyle biri varmış.”

(Okuyan ve gezen daha iyi düşünür ve anlayışlıdır.)

Osman Paşa postacıya:

“Git oradaki başçavuşa şunu anlat. Benim adıma bir ferman yaz, imzanı da at. O iki adama gönder ve Mirdin Kalesine yanına çağır. İfadelerini al, hele sebep neymiş, nasıl ediyorlar. Bu zorbalık niye? Şimdi hükümet var, İstanbul’da paşa var.”

Postacı döndü geldi. O dönemde şimdiki gibi araba yoktu. Postacı gidip, gelinceye kadar aradan epey zaman geçti. Postacı geldi paşanın emrini başçavuşa anlattı. Başçavuş bir kağıt yazdı. İki jandarmaya verdi:

“Bu kağıdı alın, götürün Zozan Sızan Kalesine. Sorun, oranın hükümdarı kim, eşkıyaları kim, pehlivanı kim? Onlara bu kağıdı verin gelin.”

İki jandarma kağıdı alıp geldiler. Oradan buradan sordular. Sızan ve Zozan Kalesine geldiler. Sordular kim serdar, kim hükümdar? Sordular, Hasan Ağa cevabını aldılar. Kâğıdı götürüp, Hasan Ağaya verdiler. Hasan Ağa şöyle mektubun üzerine baktı. Hamo’ya seslendi:

“Gel Hamom gel.”

“Buyur Ağam. “

“Hele bu mektup ne diyor? Gözüm görmüyor, okuyamadım.”

Hamo mektubu aldı. Şöyle bir mektubun üzerine baktı.Söyledi:

“Ağam bir şey anlamadım; ama Mirdin başçavuşunun ismi geçiyor. Diyor ki; ben Mirdin’in başçavuşuyum. Seni ve kardeşini şikayet ettiler. Siz ikiniz de yiğitlik, zulümlük yapıyormuşsunuz. Bu hangi kanunda var, hangi adalete var, bu işler olacak bir iş değil. İnsan hep insandır, millet hep millettir. Çalışan lokmayı yer, çalışmayan da yemez. Bu hükümdarlık niye? Ben Osman Paşayım ben İstanbul’dayım şikâyetleriniz bana kadar gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu şimdi daha da güçlendi. Bu davranışlarınızı terk edin ve Mirdin Kalesine gelip ifade verin. Kaç yıl vergi almışsanız o vergiyi geri iade edin. Otuz iki kadılarla birbirinizden razı olun. Bu ifadenin sonucu nedir? İfadenizin sonucu da bana gelsin.”

(Yani netice Osman Paşaya bildirilecek)

Hamo bu mektubu Hasan Ağaya anlatınca Hasan Ağanın dalgası deniz dalgası gibi oldu. Göz yaşları yağmur gibi döktü. Hamo:

“Ağa niye ağlıyorsun.”

“Oğul ben ağlamayayım da kim ağlasın? Ben şimdi ne cevap verecem? Velhasıl doğru dürüst jandarmalara bir cevap veremem.”

Jandarmalar geri dönüp, gittiler. Hamo jandarmaları yolcu edince, döndü geldi. Hasan Ağa:

“ Ne diyorsun, ne diyeyim? Kardeşim öldü, çocuklarım da beş para etmez, Ocağım kördür. Herkes kendi ailesini iyi bilir.”

(Bir evin önderi bilir ki; kim de ne var? Kimin işe yarayıp yaramayacağını; akli var mı, yok mu? Bir baltaya sap olup olmayacağını iyi bilir.)

Hasan Ağa düşündü. Kendi kendine: “ Hamo’yu Ordu Hanım’a gönderem. Ordu Hanım bana varsın, benimle evlensin bir kurt iki lokma ile ölmez. Çocuklarım yaramaz. Ahmet de yiğit biri, bana acımazsa da annesine acır. Ordu Hanım benimle evlenirse; belki bizi bu başçavuşun elinden Ahmet bizi kurtarır.”

Hamo’ya bunları söyledi.

“Git benimle Ordu Hanım’ın arasını bulasın. Başka çaremiz yok.”

“Hamo gitti, Hasan Ağanın fikrini Ordu Hanım’a anlattı.

“Hasan Ağa sizinle evlenmek istiyor ne diyorsunuz?” Ordu Hanım:

“Oğlum sen kahya birisin, sen bu tür işlere karışamazsan iyi edersin. Hasan Ağaya de ki; aslanın döşeğine tilkiyi bırakamam. Aslanın yediği leşe, tilki yanaşamaz. Aslanın avını tilki yiyemez. Aslanın döşeğinde de tilki gezemez.”

Hamo döndü, geldi. Hasana Ağaya anlattı. Hasan Ağa kızdı hazmedemedi. Kızdı ve Zozan Sızan Kalesine sırt çevirdi. Tabi ki bu arada epey zaman geçiyor. Zozan Sızan Kalesine ağa sırt çevirince aşiretlerin ekonomisi sarsıldı. Buna da Ordu Hanım rahatsız oldu. Ordu Hanım oğluna seslendi:

“Ahmet oğlum bir yol beni dinle. Kızma sana bir şey söyleyecem”

“Söyle ana nedir?”

“Oğul hal mesele böyle. Amcan artık ithıyarlıkta seninle evlenem diyor. Bende Ali Ağanın mezarını daraltmam. Hasan Ağa gibileriyle evlenmem. Hanımı, çocuğu da var. Hele senin fikrin nedir oğlum söyle?” Ahmet:

“Ana sana başka bir şey söylemem. Yalnız sen canın için, arzun için razıysan, başka. Yoksa sana kurban olurum. Babamın döşeğine başka bir kimsenin girmesine benim de gönlüm razı değil.”

“Oğlum bu tür işlerin de şartı var.”

“Nedir ana, ne şartı?”

“Bak oğlum Hasan Ağa dedikodu yapıyor, laf ediyor, söz ediyor. En son ben burada duramam. Karar verdim, sen amcanın yanında kalıyorsan kal, ben kalamam, giderim.”

“Yok ana neler söylüyorsun? Sen nereye ben oraya. Sen annemsin. Hasan Ağa beni doğurmadı. Ben senin ve Ali Ağanın çocuğuyum.”

“E oğlum nasıl edelim buradan göçelim?”

Bir akşam Hasan Ağa da dahil, aşiretten habersiz çıkıp gittiler. Gittiler Zübeyir Deresine. O da bir aşiretti. Bin yedi yüz hanelik evlere sahip bir aşiretti. Sabahleyin bu aşiret sordu:

“Bu kaçırılacak bir kadın değil. Bunlar kimler?”

Ali Ağanın hanımı ve oğlu namlı ve şerefli kişiler. Bu da o ağanın oğlu. Aşiret toplandı. Toplantıda, Ahmet’i kendilerine serdar seçtiler.

Hele bunlar burada kalsın. Ahmet ağalığını sürdürsün. Gelelim Hasan Ağaya!

Sabahleyin Hasan Ağaya haber gitti. Senin gelinin, yengen ve yegenin ortada yoklar, göçmüşler. Hasan Ağa:

“Etmeyin eylemeyin. Ne oldular, nereye gittiler?” Aşiret:

“Bilmiyoruz nereye gittiklerini. Fakat göçmüşler.” Hasan Ağa:

“Seyrek soğan çabuk büyür. Daha da keyiflendi. Madem nikahlanmamıza razı olmadı, gitsin.”

(Allah(C.C.) kimseyi namussuz kişiye denk getirmesin! Namussuz adamın başına her şey gelir. Taş taş üstüne gelmelidir ki duvar olsun. Duvar ancak taşın taş üstüne gelmesiyle olur. Eski adamların şerefi namusu ayırdı. Şimdiki zamanda namus da ayırdı.)

Aradan epey zaman geçti. Hasan Ağa bir gün baktı ki, iki devlet jandarması tekrar geldiler. Elllerinde bir evrak var. Evrakı Hasan Ağanın önüne indirdiler. Hasan Ağa şöyle bir evraka baktı. Hamo’ya okuttu. Hasan Ağa düşündü:

“Benim bu yüküm; ancak Ahmet Ağa yiğenim kaldırır.” Hamo’ya sordu: “Evrak ne diyor?” Hamo:

“Diyorlar ki, ikinci veya üçüncü günün sonunda en geç bir, iki hafta içinde otuz iki yılın vergisiyle beraber geliyorsan gel; gelmezsen Osman Paşanın emriyle, devlet jandarmasıyla silahlı, cephaneli senin üzerine kaldırırım. Saatin dakikan tamam olduğunda vergiyi getirirsen getirdin, getirmezsene seni kalemle beraber; barut ateşiyle, top ateşiyle yakarım.”

Hasan Ağaya gelen jandarmalar gittiler. Hasan Ağa kazandaki kaynayan suya döndü. Hamo’ya seslendi, sordu:

“Hamo oğullarımdan bir şey öğrenemedim. Benim anladığım hükümet taşı sorguya çekmeye, taştan bile sorgu ifade alır. Dağa el atsa, dağı ovaya dönüştürür. Yukarıda Allah, aşağıda hükümet. Bunların işine akıl ermez. Köroğlu’nun dediği gibi; delikli demir çıktı, mertlik öldü. Şimdi eskisi gibi kılıçla, okla mertlik olmuyor. Ağalık yok. Başka diyeceğim yok.”

Hasan Ağa düşündü, kaynayan kazana döndü. Artık günleri sayılıdır; ne yapsın? Hasan Ağa artık bu yaşta kime ne diye? Bu vergiyi iade edin dese; nereden getirsin otuz iki yıllık aldığı onca mal mülkü? Hele bakalım kim Mirdin Kalesine bu vergiyi iade edecek? İade edecek kimse yok. Düşünüp durdu. Hasan Ağa Hamo'ya seslendi:

“Hamo ne diyorsun, ne yapalım?”

“Vala Ağa bilemem.”

“Oğul onu bilmezsin, bunu bilmezsin; yani sen kahyasın benim kardeşim Ali Ağa'dan nasihat aldın, akıl aldın, laf öğrendin bana bir akıl ver. O zaman hiçbir şey öğrenmedin.”

“Valla Ağa sana ne akıl verem? Kahya adamdan ne akıl alasın? Söğüt gölgesi gibi, rüzgar bu yandan vursa öbür yandan çıkar. Bir şey anlayamazsın.”

“Söyle söyle niye bir şey anlayamam?”

“Madem öyle söylersin peki! Ahmet Ağadan başka kimse seni bu davadan kurtaramaz. Onu da sürgün ettin. Zübeyir Deresinde serdarlık, ağalık yapıyor şimdi. Bin yedi yüz hanelik Zübeyir'e serdarlık yapar. Bin yedi yüz hane elinin altında. Birkaç ay önce ona Küçük Ahmet diyorduk, şimdi Ahmet Ağa olmuş. Ahmet başını kurtarırsa bilemem, oğulların için hiç umutlanma. Oğullarından umudunu kes. Sen getir, onlar da ancak yiyeler. Bir gün başın gitse, oğulların Atto ve Çetto acıdan ölürler. El onlara sığır yadırır, reçberliğe bile kimse kabul etmez.” Hasan Ağa:

“Haaa, biliyordum sen boş değilsin. Benim anladığımı sen de anlamışsın.”

“Bunca senedir yanınızdayım. Beni bilmezsen, benden başka sana kahyalık yapacak mı yoktu? Demek ki; ben de bir şeyler olduğunu biliyorsun.”

Bu arada Zozan ve Sızan ileri gelenleri Hasan Ağanın başına toplandılar. Hasan Ağa:

“Hayırdır bir yaramazlık mı oldu, kavga mı oldu?”

“Hayır Ağam.”

Biraz önce başçavuş ve kırk jandarmayı bizim sınırimızın ilerisinde gördük.”

Herkesin kolu kanadı düştü. O zaman kadar Hasan Ağanın kapısına, başçavuş kırk jandarmasıyla dikildi. Hasan Ağa:

“Hamo, Valla kolum kanadım düştü sen bir çare bul.”

“Ben neye çare bulam? Olacak şey değil.”

Kalktılar bu askere kurban kestiler, izzet-ikramda bulundular. O günkü hükmüne göre kahve falan ikram ettiler. Hamo, Hasan Ağanın kapısına koştu. Hasan Ağa Hamo'ya:

“Hasan Ağana kar yağar ufaktır. Zozan Kalesinin ağaçlarına kar sarıldı. Ne çok maldan ne de fazla güçten övünecen. Oğul elin ocağı yokluktan, benim ocağım varlıktan kör oldu. Yüreğim yaralıdır. Yiğit gider namı kalır. Artık yaşlılıktan kıcımlı taşıyamıyorum.

Yaşlıyım kolum oku tutmuyor, ayaklarım üzengiye gitmiyor. Gözüm perdeli dürbünle bile göremiyorum. Kara toprak, Ali Ağanın dalgası kafamdan gelip gidiyor. Emeğimiz boşa gitti.”

“Oğlum Hamo bin git Ahmet Ağaya . Durumumuzu ilet.”

Hamo bindi. Devlet başçavuşu oturmuş kaba kaba konuşuyor, bağıyor. Zozan ve Sızan insanların sıraya çekmiş malından, mülkünden, evinden neyi varsa, hazineye kayıt yapıyor. Hasan Ağa:

“Hamo tez Ahmet Ağaya haber et.” Hamo Ağa:

“Ancak sen Ali Bey’in atını bana veresin.” Hasan Ağa:

“Kardeşimin atını kimseye veremem. Kardeşimden sonra ben yeminliyim. ben kendim bile binmiyorum. O savaş atıdır, sen o ata binecek adam değilsin. Seni bir yere vurur sakat bırakır veya öldürür.” Hamo:

“Hasan Ağa çok laf kara yel, ben bir hediye götürmeden gidip, desem; Hasan Ağanın başı darda, naçar. Ordu Hanım bana der ki; öyle naçarsa niye bana nikah teklifi yaptı, oğlumdan imdat mı istiyor şimdi. Namus için mi yiğitti. Yiğitlerin sesi gelince, oğlumdan imdat istiyor. Bizim başımıza kumalık, ağalık, serdarlık yaptı. Ben oğlumu alıp Zübeyir Aşiretine gelmişim. Şimdilik Allah razı olsun, aşiret bana karşı çok iyidir. İleride de Allah Kerimdir.” Hasan Ağa:

“Hamo biliyordum senin yiğit bir adam olduğunu. Aynen dediğin gibi yedi yıldır kıymıyorum o atı köstekten çıkaram; ama gün bu gündür, al atı.”

Hamo Ali Bey’in atını alıp çıktı yola. Biz gelelim Ordu Hanım’ın diyarına. Ordu Hanım o gece bir rüya gördü.

“Ahmed’im ben bir rüya gördüm.”

“Allah hayır eylesin ana!”

“Oğlum derler aşkından aşkından. Gül papatya gönderin çalı dilberine, tarla sınırına. Gördüğüm rüyada; Zozan ve Sızan Kalesine, amcan oğullarına, amcan kızına bir tufan sardı.”

“Rüyanın etkisinde kalma ana. Bir şey olmaz inşallah.”

Ahmet Ağa birkaç arkadaşıyla ava çıktı; ama av umurunda değil. Devamlı amca kızını ve baba yadigarı olan atı, vatanını düşünüyor. Bunlar hep şarttır hep şereftir. Artık onları düşünüyor. (*Yiğit bir adam her şeyi düşünür.*) Ordu Hanım eyvanda durup, dağlara ovalara bakıyor. Kocasını hatırlaya durdu. Şöyle bir baktı Zozan Sızan Kalesi tarafından bir süvari göründü Ordu Hanım’ın elinde diktiği bir elbise vardı. (*Aslanın dişisi de aslan, erkeği de aslandır.*) Dürbünü aldı çifte gözünün önüne, süvariye baktı. Hamo’yu tanıdı. Ordu Hanım’ın dalgası deniz dalgasına dönüştü. Hamo geldi, Ordu Hanım kocası Ali Bey’in atını tanıdı.

“Eyvah! Ali Bey’in atına şimdi Ali Bey’in kahyası, reçberi biniyor. Bununla hava atıyor.” diye feryat etti. (*Ne olup bittiğinden habersiz.*) Hamo kapı önüne geldi üzengiden ayaklarını çıkarıp indi. Atı bağladı, on iki basamaklı merdivenden çıktı. Ordu Hanım’a selam verdi, karşısında durdu. Hamo gelirken de başçavuşun bir önceki evrakını yanında getirdi. O evrakı da Hasan Ağa vermiştir. Ordu Hanım’ın karşısında esas duruşa geçti, gözlerinden damlalar düştü. Ordu Hanım düşündü; kötü bir şey olduğunu anladı. Ordu Hanım sordu:

“Söyle Hamom niye böyle zelül olmuşsun.”

Hamo, Mirdin başçavuşun gönderdiği evrakı çıkarıp verdi. Hamo:

“Hatun kusuruma bakma, artık kusur zamanı değil. Sana bir şey söyleyeyim.”

“Söyle!” Hamo:

“Ahmet Ağa nerde, evde mi bir yere mi gitti?”

“Oğlum otur Ahmet gelir. Birkaç gençle keyfe, zevke, ava gittiler. Birazdan gelir.”

“Olur hatun”

Daha bu lafları konuşuyorlardı ki, Ahmet Ağa annesinin rüyasını tabir ediyordu. Sıkıntılı, kafası bozuk. Ahmet Ağa dağdan evi görününce, dürbünü kaldırıp iki gözün önüne verdi. Evin önünde bir at görünüyordu. Dövündü:

“Bu ortamda böyle bir at yok, bu babamın atına benziyor.” dedi.

Şer yükseldi geldi göbeğe, yeri gelir ana evladı atar. Ahmet Ağa kapı önünde tanıdı babasının atını. Ahmet Ağa arkadaşlarına:

“Arkadaşlar benim bir misafirim gelmiş. Ben gidiyorum.” Arkadaşları:

“Etme, eyleme, gitme.” dedilerse de Ahmet Ağa dinlemedi.

(*Yüreğim yanındadır.*)

Ahmet Ağa şahin gibi oldu. Atının adı Topaldı. Topala bindi, üzengi verdi. Ahmet Ağanın çığlık sesi şahin sesi gibi geliyor. Yaklaşınca, Ordu Hanım oğlu olduğunu anladı. Ordu Hanım Hamo’ya seslendi:

“Hamo düzlüğe bir süvari girmiş, geliyor ama, kim acaba?”

Hamo baktı önce tanımadı. Yedi sekiz yıldır görmemiş, iyi dikkat etti.

“Vallahi hatun şu gelen süvaride Ali Ağanın kokusu geliyor. O gelen süvari de Ahmet Ağa değil midir?”

“Sen bilir tanırsın.”

Hamo kalktı. Ahmet Ağayı karşılamaya geldi. Ahmet baktı ki, kendine doğru bir adam geliyor. Şöyle iyi baktı babasının kahyası Hamo’yu tanıdı. Gözlerinden damlalar yere düştü. Ahmet Ağa seslendi:

“Hamo beni karşılama, gelme. Anamın söylediklerine göre bize yaptığın iyilikler çoktur. Ben senin sırtında büyümüşüm. Kusura bakma! Babamın kahyası olsan da seni iyiliğini anam hala söylüyor. Ben bunu unutmam.”

Ahmet Ağa ve Hamo birbirlerine sarıldılar. İkisinin göğsüne gözyaşları değıyor. Eve geldiler, evvanda oturdular. Ordu Hanım seslendi:

“Kahve getirin”

Kahveyi getirdiler. Hamo kahveyi içmedi. Ahmet Ağa:

“Niye kahve içmiyorsun?”

“Kahve boğazımdan geçmiyor.”

Ordu Hanım önceden tembihlenmiş, hiç sesini çıkarmadı. Ahmet Ağaya bir şey söylemedi. Ordu Hanım elini minderin altına uzattı. Başçavuşun Hasan Ağaya gönderdiği evrakı uzattı. Ahmet Ağanın eline verdi.

(Bahardır beyim bahardır. Cenabı Allah yiğit adamı düşünceyle düşürmesin ve namus için zarar getirmesin! Allah seni karara getirir. Ne çok mala ne de çok güce güvenmeyeceksin.)

Ahmet başçavuşun evrakını görünce; Ahmet’in benzi musalla taşındaki ölüye, daldaki kayısıya döndü. Mektubu alıp okudu.

(Yiğit kişi dağın tepesine benzer. Kar yağar, yağmur yağar hayvanlar yayılır. Üstünde insanlar gezer; fakat dağ yine dağdır, hiç küçülmez. Ancak Allah’ın emriyle yıkılır. Başka hiç bir şey dağı çökertemez.)

Ahmet Ağa mektubu okuduktan sonra sinirlendi. Anasına seslendi:

“Ana bana ne emek verdiysen helal et, sütünü helal et. Namus için anama köle olurum. Ama aşiret için, amcam için, namussuzluk torbasını başıma çekemem. Kalk ana bana bir kat savaş elbisesi çıkar. Okumu ve silahlarımı getir. Sütünü de helal et. Ben Zozan ve Sızan Kalesine gideceğim. Amcamın ak sakalı için ve babamın türbesinin kara toprağı için Mirdin Kalesine giderim. Allah’a umut ve rica ederim ki, yine Mirdin Kalesinin vergisini babam gibi, amcam gibi tekrar Zozan ve Sızana getiririm.” Ordu Hanım düşündü. Kendi kendine:

“Acaba canı gönülden mi söylüyor, hava mı atıyor? Yoksa Aşğan nişanlısı için mi bu böyle yapıyor ki, Aşğanı göre. Gayesi Aşğanı görmek. Ben buna bir iki laf vuram neyse meydana çıkar.” Ordu Hanım seslendi:

“Hani Ahmed’im hani. Beden incedir, gürgen ağacına. Yiğit gider meydanda namı kalır. Biliyorum biliyorum senin gücün de kuvvetin de yerinde. Bana kıyamıyorsun ki

söyleyesin. Ama ben bilmiyorum muyum sanki? Hepimiz o aşkı gördük, geçirdik. Amcan için değil, amca kızı Aşğan için sen binecen, gidecen.”

(Keskin kılıç kabında durmaz.)

Ahmet Ağa sinirlendi, seslendi:

“Ana öyledir öyledir. Dünya boştur, hadsiz hesapsızdır. Dünya yalan dünyadır. Ben ne desem sana kıyamam. Ben Mirdin Kalesinin vergisini getirmesem, senin razılığını da almazsam, benim ve Aşğan’ın aşkına, benim köküme köçeğime haram olsun, lanet olsun. Ceddime tövbe olsun.”

Ordu Hanım anladı, Ahmet boş değil, yiğittir. Ordu Hanım seslendi:

“Ben yapamam. Beli keser, perçem tararım. Ben kendimi sana kurban ederim. Bu ağzımdan çıkan kelimeye; ben kendi emeğimi ve baba emeğinin hakkını helal ederim. Canına mükâfat olsun.”

(O zamanın insanları, o zamanın şerefi, o zamanın namusu hiç yok. Şimdi hangi evlat der ki; amcam babam? Belki hanımına kurban hayran der, o başka. Şimdikiler aşireti için, amca baba için kalkar da böyle bir yiğitliği yapar mı? Şimdikilerde hiçbir şey yok. Zaman değişiyor toprak yaşıyor.)

Ordu Hanım, ikinci bir laf vurayım dedi. Seslendi:

“Oğlum işleri yaparsın. Borç harç edersin, derdini de sırtlarsın, omuzlarsın. Hatırlamıyor musun benim namusum için, seni yurdundan sürgün etti. Sana mal vermedi, sınır vermedi, aşiret vermedi. Yetimimdir hiç değilse, misafirim kahvesini versin, demedi. Yetimimi besleyem demedi. Seni sürgün etti.” Ahmet Ağa seslendi:

“Ana artık bırak, o lafları götürüp getirme. Bıçak kemiğe dayanmış. Bir gün yeri ve zamanı gelirse, ben annemin bu söylediklerini teker teker sorar, yerine getiririm. Hasan Ağanın ifadesini de alırım. Şimdi bıçak kemiğe dayanmış. El alem demesin; Küçük Ahmet’i babasının mezar toprağına kurban edek. Bana bu lafı söylemesinler de; ben de bilirim neyin ne olduğunu.”

Ordu Hanım anladı ki ocağı kör değil. Kalktı, oğluna bir kat savaşı elbisesi giydirdi. Silahını, kılıcını, oklarını teslim etti. Ordu Hanım gizlice Hamo’yu çağırdı:

“Hamo gel Hasan Ağa’nın lafına bakma. Ali Ağa’nın atını Ahmet’e ver. Hamo:

“Ordu Hanım, Ali Ağanın atını onun için getirdim. Hasan Ağa yaşlıdır. Oğulları da o ata binecek insan değillerdir. Ahmet’ten başka kimse bu ata binemez.”

Ahmet geldi, annesinin elini öptü. Annesi de gözünü öptü. Ahmet merdivenden aşağı inince, Ordu Hanım seslendi:

“Ahmed’im sana bir iki söz söyleyeyim.”

“Söyle ana.”

“Oğul git. Eğer yaran arkadaysa, emeğim sana haram olsun. Ali Ağanın emeği de sana haram olsun. Sanki seni görmedik. Eğer yaran önde, iki kaşın arasında veya göğsünde ise benim ve Ali Ağanın emeği sana helal olsun oğlum. Allah ü Te’âla gözünde hiçbir heves bırakmasın. Güle güle git, güle güle gel.”

(Yiğit kadın da yiğit erkek de, yiğitlerden doğar. Kötülerden de kötüler doğar. Yalan söylüyorlar baba kötü evlat iyi olmaz. Hiç koyun buzağı, buzağı koyun olur mu? Kurt aslan olur mu? Olmaz. Aslan kurt olur mu? O da olmaz. Şahin kartal bir olur mu? Şahinin bir ismi var kartalın da ismi belli. Bunlar hep akıl fikir sözleridir.)

Ahmet geçti. Atını binek taşına getirip, atın dizgininden tuttu. Ordu Hanım, Ali Ağayı hatırladı. Göz yaşları döktü. Ahmet seslendi:

“Ana, adım adım ana, adım adım. Şer yükseldi göbeğe kadar. Yeri gelirse ana evladı atar. İnandığın yerin hakkı için senin gözünün önünde baba atına binemem.” Ordu Hanım seslendi:

“Öyledir Ahmed’im öyledir. Bin atına, canına helal olsun.”

“Hayır ana yemin içtim. Senin gözün önünde baba atına binemem.”

Ahmet atı çekti uzaklaştırdı, babasının atına bindi. Hamo da Ahmet’in Topal adlı atına bindi, çıktılar yola. Sızan ve Zozan kalesine yaklaştılar. Ahmet Hamo’ya seslendi:

“Hamo sen çık, git. Benden önce git. Aşirette ne var ne yok, amcam nerde, ne yapmışlar, barışma mı var? Neyse bana haber getir.”

Hamo çıktı geldi. Aşirete bir geldi ki ne gele; toprak atsan, insandan yere düşmez. Çoluk çocuk ağlamaları, çığlık sesleri geliyor. Kimse ne yiyor, ne içiyor, ne de davarına bakıyor. Sanki kıyamet kopmuş. Her bir ağızdan bir ses geliyor. Kimi, “bizi sürgün ederler”; kimi, “vergi alırlar” diyor. Millet artık herkes düşüncesini söylüyor. Hamo Hasan Ağanın konağına yaklaştı. Jandarmaların kaba kaba sesleri geliyor. Sert sert davranıp bağıyorlar. Başçavuş masayı kurmuş, dünya deniz olsa başçavuşun ayağına su gelmez. Hamo doğru Hasan Ağanın kapısına koştı. Hasan Ağa sordu:

“Nerdesin, nasıl ettin, ne yapacağız?” Hamo Hasan Ağaya seslendi:

“Aşağıdan Ağa aşağıdan. Yeşil ördek kalkar gücüyle kanadıyla. Üzülme ocağınız kör değil. Sana müjdem olsun, Ahmet geldi.” Hasan Ağa Hamo’ya:

“Git Ahmet’e deki; Ahmed’im bu başçavuşun cevabını nasıl vereceksen ver. Birkaç gündür aşiret çok mağdur oldu, sefil oldular. Ne yemek yediler ne su içtiler. Ne çalışma var ne de yeme var. Herkesin kolu kanadı düşmüş, imdat senden.”

Hamo geldi, bunları Ahmet'e söyledi. Ahmet girdi içlerine. Hiçbir yerde durmadı doğru başçavuşun kapısına geldi. Sağdan soldan fakir fukaralara bakıyorlar. Pehlivan gibi adam, şahin gibi, ceylanın tekesi gibi. Sanki herkesin başına güneş doğdu. Yol verdiler, geldi. Başçavuşun kapısında durdu. Bazıları dediler ki:

“Ahmet kapıyı çal da gir.”

Ahmet Ağa gerildi kapıya, tekmeyle koydu, odaya girdi. Başçavuş baktı biri kapıyı kırıp girdi.

(Göz gücünü tanır.)

Başçavuş Ahmet'i görünce şaşırıldı. Ahmet'in gözleri ateşteki köze dönmüş. Başçavuş:

“Başçavuşun oturduğu yer resmi daire sayılır. Ne kapıyı çaldın, ne de kapıyı normal açtın. Nedir derdin?”

“Ben sana soruyorum; hele sen kimin emriyle buraya gelmişsin, kime emir ediyorsun?”

“Ben Osman Paşanın emriyle geldim. Mirdin Kalesinden geldim. Mirdin'in otuz iki kadılığına kumandanım. İşte şikayet olmuş, böyle şöyle olmuş.”

“Senin kumandanlığın Mirdin Kalesinde kaldı. Benim yanımda yiğit lazım.”

Ahmet kılıcı çekti. Başçavuş:

“Ben şimdiye kadar ne yapmışsam, ne vergi toplamışsam hepsi senin olsun. Beni bırak gideyim.”

Ahmet ana, baba, amca dalgasını hatırladı. Kızdı, başçavuş ve kırk jandarmanın kellesini kesti. Ahmet kırk jandarma ve başçavuşun kafasını kesince Zozan ve Sızan Kalesinin her tarafına haber gitti.

(Allah kimseyi sahipsiz etmeye!)

Ahmet geldi, askerlerin kafasını kesti. Atto ve Çetto'ya haber verdiler.

“Amcan oğlu geldi, böyle böyle yaptı.” dediler. Ato ve Çetto:

“Eyvah bu sefer canımızı yakanlar silahlılar değil.” Aşğan:

“Keşke Ahmet'i bir yerde fırsat bulup görseydim. Görmeyeli epey zaman oldu .” diyor. Ahmet Ağa çıktı. Hamo'ya:

“Hamo!”

“Efendim.”

“Beni Hasan Ağanın odasına götür. Ama sakın hiç laf söz etme. Hiçbir şeyden bahsetme. Hele ben bir amca'yı deneyeyim. Hele durumu nasıl?”

“Yav amcan artık ölü sayılır. Amcanın yüreği patlamış.”

(İşte yiğit bir insan bahardaki buket gibi görünür. Yıldırım gibi ses çıkarır. Bir de bakarsın rahmet yağdırdı.)

Ahmet Ağa gitti, amca kapısının önünde durdu. Hamo yanında Ahmet seslendi:

“Etme amca etme. Beni ak sakalına, canına kurban et. Oda kapını yiğenine aç.” Hasan Ağa:

“Ben etmem Ahmed'im etmem. Gök uzaktadır ki kılıcımı asam. Nerde bir ana baba görem ki; bir Ali Ağa daha meydana getire! Kardeşimin sesini duyamayınca kadar, oda kapısını hiçbir insana açmam. Yüreğim yaralıdır. Kara toprak aklıma geliyor. Kardeşimin atını getirin, yerine bağlayın.” Ahmet seslendi:

“Amca başçavuş gelmiş, vergi kesiyor. Sen ne yap diyorsan, öyle yapalım? Aşireti mi, yaylanı mı, davarını mı vereceksin? Sen ne dersen o olur. Bir çareye bakalım, başımızı kurtaralım.” Hasan Ağa:

“Ahmed'im kar yağar ufak ufak, Zozan ağaçlıklarına sarılır. El alemin ocağı yokluktan kördür, benim ve kardeşim Ali Bey'in ocağı varlıktan kördür.” Hamo kendini tutamadı, seslendi:

“Hasan Ağa yüreğim yaralıdır. Kendini ve çocuklarını yiğit insan sınıfına koyma. Beni, seni ve çocuklarını kurban et Ahmet Ağaya.”

Hasan bu sesi duyunca, kapıyı açtı. Ahmet Ağa şahin gibi, ceylan tekesi gibi karşısında. Hamo seslendi:

“Yüreğin kutusu apaçıktır. Farz sünnetten ağırdır. Üzülme Ahmet kırk jandarma ve başçavuşun kellesini uçurdu.” Hasan Ağa:

“Niye böyle yaptın?” Şöyle böyle derken, Ahmet yumuşak yürekle amcaya geldi:

“Amca, yüksek dağın başı devamlı dumanlı olur. Korkma, kesilen bir baş varsa satın alınmaz, çaresi yok dünyanın sonu ölüm. Adımız kötülükle yayılmasın, yiğitlikle yayılsın. Eni sonu ölümdür ölüme çare yok! Peygamber, sahabeler hep öldüler. Allah'tan başka kimse sağ kalmaz. Ne bir namussuzluğumuz var ne de yoksulluğumuz var. Bu yiğitliktir.”

Ahmet çıktı.

“Hele birde yengemi görem?” dedi. Çıktı yengenin yanına. Daha Aşğan süsleniyor ki Ahmet'in yanına gele. Ahmet yengesine:

“Yenge Aşğan'a söyle; ben anneme yemin ettim. Eğer Aşğan herhangi bir yerde yanıma gelse veya benimle konuşsa, artık gerisini siz düşünün ben onu sağ bırakmam. Ben yeminliyim.” Aşğan birden arkasından seslendi:

“ Deredir amca oğlu deredir. At yayılır tayı yanındadır. Mahşere kadar ölüm kalımda, ben amca oğlumla beraberim. Gençliğimi sana kurban ederim. Olur sen ne dersen öyle olsun.”

Ahmet Ağa kalktı baba atına değil de, önceki atına Topala bindi. Topalın dizgininden tuttu. Hamo Hasan’a:

“Hasan Ağa Ahmet Topala bindi gitti. Gitti ki Mirdin’in ve kalesinin vergisini ala.”

“Nasıl olur? Etme eyleme”

“Artık gitti.”

“Dürbünümü getirin. Çabuk verin.”

“Ne yapacan?”

“Zübeyir Deresine bakacam. Mirdin Kalesinin yoluna bakacam. Zübeyir Deresine gittiğinde yol ayrılır. Eğer Zübeyir yolunu tutarsa, o zaten eve gidiyor. Hayır Mirdin Kalesinin yoluna dönerse de, atım hazır olsun. Beni bir zincirle atın sırtına bağlayın Beni Ahmet’e kurban edin, peşinden gidecem. O, Mirdin Kalesine gider. Mirdin Kalesinde savaşçı, plancı insanlar çoktur. Ahmet’i barut ateşiyle yakarlar. O yavru kekliktir, ne kavga ne de savaş görmüştür. Aşiretin içine girer. Mirdin Kalesi otuz iki kadılıktan oluşmuştur. Çocuklarla kadınlara kalsa yine Ahmet’i öldürürler. O da gider ocağımız kör olur.”

Dürbünü verdiler Ahmet yol ayrımına yaklaştı. Bir taraf Zübeyir Kalesi bir taraf Mirdin Kalesi yoludur. Hasan Ağanın gözü üzerindedir. Baktı ki; Topal’ın dizginini çevirdi Mirdin Kalesinin yolunu tuttu. Hasan Ağanın yüreği onu görünce yerinde durmadı.

“Şimdi benim ocağım aydınlandı. Hamo çabuk atımı getir” dedi.

Atı çıkardılar. Hasan Ağayı sırtına bağladılar. Eski dönemde Mirdin Kalesine kardeşiyle gidişini hatırladı. İyi kötü atın sırtına bindi. Atına üzengi verdi, sür ha sür. Ahmet Ağaya yaklaştı; ama yetişemiyor. Ahmet Mirdin Kalesine yaklaşıncaya Mirdin Kalesinden bakıyorlar ki; üstten bulut geçer gibi biri geliyor. Mirdinliler:

“Başçavuş onlarla baş edemedi. Bu gelen ya Hasan Ağadır. Ya da onların sülalesinden yeni yetişen bir yiğit vardır. Ali Ağanın yerini tutan biri vardır. Aman gidin Surun kapılarını kapatın. Çağa çocuk, kadın erkek kimse dışarıda kalmasın, hepiniz saklanın. Topların tüfeklerin namlularını camlardan, bacalardan dışarı çıkarın. Hele kimse? Menzile girdiğinde onu barut ateşi ile yakasınız. Başka türlü çaremiz yok.”

Sur kapıları kapatılınca, Ahmet o arada yaklaşıyordu. Arkasında gelen amcası Hasan Ağa anladı, artık kavuşamaz kapılar kapatıldı. Hasan Ağa, şahin nasıl figan çıkarıyorsa, o şekilde bir bağırdı. Hasan Ağa Ahmet’e seslendi:

“Ahmed’im Topalın dizginini çevir. Amcan sana bir iki söz söylesin.”

Ahmet Ağa amcasının sesini duyunca, geriye doğru baktı arkasında amcası tozu dumana katarak geliyor. Ahmet Ağa bunu görünce gözyaşları döktü. Kendi kendine dedi ki: “çaresi yok, kurt hiçbir zaman derisini atmaz. Amcam peşimden geliyor. İki amcam oğlu namussuzlar gelmediler. Amcam geldi.”

Amcası yaklaşınca, Ahmet döndü amcasına doğru geldi.

(Eski adamların namusu öyleydi.)

Ahmet geldi. Yaklaşınca atından indi, amcasının atının dizginini tuttu. Döndü amcasının ayağını öpe. Hasan Ağa bırakmadı.

“Ahmed’im akıllı ol.”

Ahmet durdu. Amcasının elini öptü, alınına aldı.

Rabb-i Celîl’in kararı öyleydi.

Ahmet sordu:

“Amca söyle, nasıl olacak?”

“Oğul bu şekilde hareket edersen, kendini öldürtürsün; evimi yakarsın, ocağımı kör edersin. Sen Topal’ına bin amcanın peşinde gel.”

Ahmet atına bindi amcasının peşinde gitti. Ahmet baktı amca Mirdin’in üzerindeki dağın tepesine doğru döndü. Ahmet sordu:

“Amca nereye gidiyorsun?”

“Oğul sesini çıkarma! Beni dinliyorsan, peşimden gel. Dinlemiyorsan, sana söyleyecek lafım yok.”

“Peki amca!”

Amcasının peşinden gidiyor. Baktı ki amca zirveye doğru çıkıyor. Geldi, suyun başına suyun kaynağının yanına. Yayla yeri olduğu belli oluyor, çadır duvarları, davarın pisliği var. Baktı amca indi yere, eğilip ağlamaya başladı. Ahmet yanına.

“Amca nedir, niye ağlıyorsun, buraya niye geldik?”

“Oğlum burası benim ve babanın yayla yeridir.”

“Nasıl olur amca?”

“Oğlum otur sana anlatayım.” Ahmet oturdu.

“Oğul Mirdin Kalesinin otuz iki kadılığı var. Sen yüz kişi mi öldürecen, bin kişi mi öldürecen? Kimi öldürüp, kimi öldürmeyesin? Çaresi yok, hepsini öldüremezsin. Öldürmeyle bitiremezsin. Otur ki söyleyeyim. Burası benimle babanın yayla yeri. Dinle ki nasıl vergi alınır, nasıl yiğit öldürülür? Ne planlar yapar, hangi işlere serdar olursun?”

“Söyle amca.”

“Benle babanın yeridir burası. Sen kalk, şu küçük bahçenin içini ara. Bana bir kazma, bir de kürek bul.”

“Amca kazma; ama küreği ne yapacaksın?”

“Oğul sana ne söylüyorsam, beni dinle, öyle yap. Sonra gene dilediğini yap.”

Ahmet gitti bahçelerin içinde aradı, kazma kürek bulup, getirdi.

“Al amca. Ne yapacaksın bunları?”

“Oğlum suyun doğduğu yer burası değil mi?”

“Evet amca.”

“Öyleyse şuradan kazmaya başla.”

Ahmet kazdı şöyle üç beş metre harık şeklinde kazdı. Hasan Ağa seslendi:

“Oğul bütün suyu bu kazdığın tarafa doğru ver, öbür tarafa hiç su gitmesin, iyice bağla. Artık su ters istikamete doğru gider, su toprağı sürükleyerek kendi yerini yapar. Bak daha önce bu suyu kaç yerden böyle kesmişler, yerleri belli. İşte babanla ben, bu suyu böyle keserdik. Suyu kesince, Mirdin Kalesinin suyu kesilmiş olurdu.

Mirdin Kalesindekiler beklediler, kapı falan zorlanma düşündüler: “bunlar yine eski planlarını uyguluyorlar, suyu kesmişlerdir.” Suyun gelişine baktılar ki, dirhem su gelmiyor. Borularını kontrol ettiler, su yok. Dediler:

“ Bunlar Hasan Ağanın planlarıdır. Fakat biz Ali Ağanın öldüğünü işittik, Hasan Ağa da yaşlıdır. Bunların sülalesinden, olsa olsa Ali Ağanın bir oğlu var kendisine Küçük Ahmet diyorlar o gelmiştir. Sakın bu, Zübeyir Deresinden dönüp Zozan Sızan Kalesine gelmiş olmasın. Muhakkak onlardır, başka kimse cesaret edip suyumuzu kesemez.”

Mirdinlilerin ileri gelenleri toplandılar.

“Ne yapacağız?” Hepsi konuştu; ama sonunda:

“Yapılacak bir şey yok, tekrar eskisi gibi vergi toplayalım.” dediler.

Tekrar vergi topladılar. Altın, mal, para kim ne verdiyse topladılar.

Hasan Ağa ve Ahmet suyun başında oturmuşlar Ahmet dedi ki:

“Amca ben bir başımı indirip, biraz uyuyacam, uykusuzum.”

“Tamam oğlum sen biraz kestir.”

Ahmet uyudu. Hasan Ağa baktı Mirdinlilerin birkaç adamları göründü.

Hasan Ağa anladı, vergi getiriyorlar.

“Ahmet oğlum kalk. Mirdin’in ileri gelenleri geliyorlar istirahat zamanı değil.” Ahmet Ağa kalktı.

“Amca ne yapacağız?”

“Oğul sesini çıkarma, yanımdan ayrılma. Sana ne dersem, onu uygula.”

“Amca bir şey anlamadım.”

“Oğul birazdan anlarsın.”

Mirdi'nin ileri gelenleri geldiler. Ahmet baktı amcası hiç yerinden kıılmadı, ne kalktı nede istifini bozdu. Mirdinliler geldiler. Hasan Ağanın elini öptüler, ricada bulundular. Hasan Ağa; “yiğitliğim hele burada eksik olsun!” dedi. Seslendi:

“Mirdinliler yüreğim yaralıdır. İhtiyatlık yiğitten önce gelir. Siz dediniz Ali Ağa ölmüş. Hasan Ağanın ve Ali Ağanın ocağı kör oldu. Muhabbetimiz bundan sonra yürür dediniz. Sesim size iyi gelsin! Allah beni kurban etsin yanımdaki genç, Ahmet Ağa Ali Ağanın oğludur. Eskiden küçük Ahmet idi. Şimdi Ahmet Ağadır. Sızan Zozan ve Zübeyir Deresi buralara serdardır.”

Orada vergiyi teslim ettiler. Hasan Ağa ve Ahmet vergiyi yükletip getirdiler. Yolda Hasan Ağa düşündü: “Acaba bu, Aşğan kızım için mi geldi? Yoksa yiğitliğinden mi gelmiş. Şimdi bunun denemesini yapacam. Hele ne çıkar?”

Sızan zozan kalesine yaklaştılar. Hasan Ağa seslendi:

“Ahmed'im”

“Efendim amca.”

“Deme ki, amcam bu vergiyi götürüp bana verecek. Sana tek bir metelik vermem. Ben yaşlıyım, artık kendime bile bakmıyorum. Yigenle oğlum arasında fark yoktur, ayındır; ayırım yapılmaz. Benim çocuklarım yaramaz oldular. Olmazsa sen bana bakarsın. Bu vergi beni babanın yanına yatırıncaya kadar bize yeter. Demez ki ben çalıştım, çabaladım. Bu vergiyle beni beslersin” Ahmet seslendi:

“Amcan senin gözün mal ve para bürümüş. Benim gözüm mal ve parada değil, belki de dersin kızım içindir. Hayır onun içinde değildir. Namus yükünü Allah dağlara taşlara vermesin. Gözüm mal parada değil. Yalnız, amcamı besler Allah bana o gücü verirse, her yıl Mirdin vergisini toplar sana getiririm. Kısmetin sahibi Allah'tır. Ben demem ki, bu vergiyi getirdiğimde amcam bana da vergiden sadece bir kısım verdi.”

“Peki oğlum öyle olsun”

Sozan ve Sızan kalesine haber gitti.

“Hasan Ağa geliyor. Yanında Ahmet Ağayla beraber vergiyi toplayıp, getiriyorlar.”

(Allah Ümmet-i Muhammed'in hepsine keyif ve zevk versin.)

Sızan ve Zozanlıların keyfi ve zevki moralleri yerine geldi. Neyse odaya oturdular, çay kahve, ikram izzette bulundular. Hasan Ağa:

“Benim çocuklarım Atto ve Çetto'yu çağırın.” Ato ve Çetto'yu çağırdılar, geldiler.

“Baba emrin nedir söyle? Emrine amadeyiz.”

“Oturun hele tamam.” Hasan Ağa çocuklarına seslendi:

“Gelin bu paraları paylaşalım. Ben paraları diyorum ki; paraların üçte birini Ahmet Ağaya verelim, diğerini biz alalım. Siz ne diyorsunuz?”

“Olur baba öyle de olur. Nasıl dersin öyle olsun.”

Ahmet Ağa amcasına bir baktı benzi ve yüz ifadesi bozuldu. Anladı ki amcası Atto ve Çetto’yu vuracak. Ahmet Ağa kalktı, elini amcasının göğsüne verdi.

“Dur amca! Bir ailede birileri düşük zekalı, saf olabilir, gerekir ki düşük zekalı, saf olanların kolundan tutup kaldırasın. Sen kaldırmazsan başkası kolundan tutmaz. Yine senin ciğerine ateş düşer. Amca sakın ol.” Hasan Ağa çocuklarına:

“Hak ve nikaha yemin etmişim. Bunu burada ne kaldırım ne de indirin. Çocuklarımı beş kuruşa kurban etmem. Bu, sadece Ahmet Ağa içindir, başımızı beladan o kurtardı.” Hamo’ya seslendi:

“Hamo, Ordu Hanım’a birilerini gönder. Ordu Hanım’a deyin ki; gel gelinini Aşğan’ı bindir, götür.”

Adet usulle Ordu Hanım’a haber verdiler. Ordu Hanım Zübeyir Deresinde kırk ileri gelenleriyle beraber geldi. Zeynep Hatun ve Hasan Ağa, Aşğanı mor saçını ve güzel bedenini güzel bir şekilde süslediler. Ahmet Ağaya bindirip götürecekler. Ordu Hanım da bu arada evini Zozan ve Sızan’a getirdi hazırlandı.

Hele bunlar burada kalsın. Gelelim otuz iki kadılık Mirdin’e;

Mirdin ileri gelenleri toplandılar. İstanbul’a Osman Paşaya haber verdiler.

“Hal mesele böyle başçavuş ve kırk jandarmayı öldürdüler.”

Osman Paşa Mirdin’e asker gönderdi.

Gelelim Sızan Zozan kalesine; Aşğanı gelin edip götürdüler, gerdek perdelerin arkasına koydular.

Devlet hükümet taşları sorguya çekmeye dursun, onlardan bile ifade alır. Dağı ovaya, ovayı dağa kaldırır. Asker geldi, Ahmet Ağaya gerdek fırsatı vermedi. Ellerini kelepçeyip götürdüler.

İstanbul’a Osman Paşanın karşısına getirdiler. Osman paşanın üç tane pehlivanı var. Osman Paşa, Ahmet Ağaya;

“Seni bir şartla berat ederim. Eğer sen bu üç pehlivanımla başa çıkarsan, sırtını yere getirip veya öldürürsen, sen bahtına kavuşursun, seni mükâfatlandırırım. Eğer bu pehlivanlarım seni öldürürlerse de yapacağım bir şey yok.”

Bu arada Hasan Ağa da atına binip, peşinden gelmiş. Üç tane pehlivan meydana çıktı. Paşa emir verdi.

Ahmet Ağanın ayakların bağlayın. Çünkü paşa anladı ki, üç pehlivan da Ahmet'le baş edemez. Ahmet Ağanın ayaklarını bağladılar. Üç pehlivanla çarpışma başladı. Ahmet Ağanın üstü başı kan oldu, pehlivanların da üstü başı kan oldu. Paşa:

“Yeter, burada kesin.” dedi. Ahmet Ağayı tedaviye aldırdı. Mükâfat bile verdi.

”Senin yiğit biri olduğunu biliyordum.”

(Namussuzların sonu gelmez, ordu gibiler. Nereye gidersen git; bir iyi varsa, ila ki bir de kötü insan vardır.)

Orada namussuzun biri çıktı. Ahmet Ağanın kanlı elbiselerini aldı, getirdi Sızan ve Zozan Kalesine. Ordu Hanım eyvanda oturuyor, Ahmet'in kanlı elbiselerini Ordu Hanımın önüne attı. Ordu Hanım ağıtlar yaktı. Aşğan, kırk günlük gelin, şöyle baktı ki Ahmet Ağanın kanlı elbiseleri Ordu Hanımın önünde, Ordu Hanım ağıt yakıyor. Sesini çıkarmadı, döndü perdenin arkasına geldi Ahmet Ağaya ait olan kasaturayı çıkardı.

“Ahmet Ağadan sonra ben ne devran geçirecem ki?” dedi. Kasaturanın sapını yere, ucunu kendine verdi. Kendini kasaturanın üzerine verdi.

(Gel beyim gel, güneş doğar, dağlardan, kayalardan görünüür.)

Kasatura Aşğan'ın sırtından dört parmak çıktı. Ordu Hanım geldi ki; gelinine haber vere, kanlı elbise geldi. Bir de ne görsün! Gelini yerde bıçağı saplamış kendine. Aşğan söyledi:

“Ana bıçağı çekme, bıçağı çekersen ölürüm. Ta ki, Ahmet Ağanın cenazesi gelene kadar sağ kalayım. O zaman gelir, bıçağı çekersin. Ahmet Ağa ile kabrimiz yan yana olur.”

Akşama doğru haber geldi.

“Ahmet Ağa sağdır geliyor.” dediler. Hasan Ağayla, Ahmet Ağa beraber geldiler. Zozan ve Sızan Kalesinin ileri gelenleri Ahmet Ağayla Hasan Ağanın başına toplandılar. Aşka ve muhabbete düştüler. Ordu Hanım'a bakıyorlar. Ordu Hanımın gözyaşları dinmiyor, devamlı ağlıyor.

“Ordu Hanım oğlun geldi, sağdır. Sen daha niye ağlıyorsun ?” Ordu Hanım:

“Gidin gerdek perdesinin arkasına bakın.”

Gittiler baktılar ki, ne baksınlar. Aşğan inliyor, Ahmet Ağaya seslendiler. Ahmet Ağa geldi. Aşğan Ahmet Ağayı görünce, Ordu Hanım Ahmet'e seslendi:

“Başıma gelen yaz sıcağıdır. Cenab-ı Allah kimsenin hal ve gidişatını şaşkırtma. Gel oğlum gel. Kendi ellerinle bıçağı çek.”

Ahmet Ağa Aşhan'ın başına geçti. Kasaturayı Aşhan'ın ciğerinden çekti.

(Bu nasıl işti? Bülbül ağacın dalına konmuştu.)

Aşhan'ın dünyası Ahmet Ağanın dizini üzerinde değişti.

Rabbi'l- Celîl'in emri öyleydi. Ahmet Ağa orada kötü bir darbe aldı. Aşğan'ın cenazesini kaldırdılar. Dönüp geldiler. Ahmet Ağa sordu soruşturdu:

“Bu haberi getiren kimdir.” Ordu Hanım:

“Tanımıyorum.”

Adamın simasını anlattı. Zozan ve Sızan Kalesini didik didik aradılar. Çıkmasına fırsat yoktur. Adamı bulup getirdiler Ahmet Ağa aynı bıçakla adamı öldürdü. Ahmet Ağa:

“Bunun cenazesini kaldırmaya gerek yoktur. İtlere, köpeklere yem edin!” dedi.

İşte burada da Ahmet Ağanın meselesi biter. Allah size rahatlık versin. Allah onlarda da sizden de razı olsun.

5.1.12. NASIR AĞA OĞLU SALHE

Bu mesele şöyledir. Kulak ver!

Nasır Ağa Siirt'te otururdu.

(Allah'ın emri öyleydi)

Nasır Ağanın yedi kız çocuğu, bir erkek çocuğu vardı. Oğlunun adı Salhe'ydi.

Nasır Ağanın bir de erkek kardeşi vardı. Adına Osman Ağa derlerdi. O da Siirt'te otururdu.

Bir gün toplandılar.

“Salhe'ye bir kız istemeye gideceğiz” dediler.

Salhe'ye sordular. Salhe:

“Hayır kabul etmiyorum.”

Aradan zaman geçti Nasır Ağa öldü. Evin yükü Salhe'nin sırtına bindi. Bir gün Salhe'nin bacısını Allah'ın emriyle istemeye geldiler. Salhe:

“Ben vermem.” dedi.

Gittiler, geldiler; ama Salhe daha beter inatlaştı. Derken işi kavgaya döktüler. Kavgada Salhe yedi kişiyi öldürdü. Bu yedi kişiyi öldürünce Salhe kalktı, Siirt'i terk etti. Siirt'ten sürgün oldu, yedi kız kardeşini bırakmak zorunda kaldı. Bacıları:

“Kardeşim sen gidiyorsun biz ne olacağız?”

“Nerede olursanız olun, başım sağ olduğu müddetçe, hiç kimse size karışamaz. Ben ölürsem de elbette başınızın çaresine bakarsınız.”

Salhe bu şehir senin, o şehir benim derken, Paloy'a geldi. Palo şehrine geldi. Kimse Salhe'yi tanımıyor. Salhe şahsen de çok yakışıklıdır. Bıyıkları yanakların üzerinden kulak dibine kadar uzamış. Kıyamazsın ki, Salhe'ye iki gözle bakasın.

(Fakat ne edem? Memleketinden olmuş, gece otelde gündüz caddelerde geziyor.)

Palolar bunun yabancı olduğunu biliyorlar. Paloların serdarı da Falho Bey'dir. Bir gün Salhe caddeden gidip gelirken, Falho Bey Salhe'yi gördü. Gözünü üstünden ayıramadı. Düşündü; “Şimdiye kadar Palo'da bunu ve bu adama benzer insanı görmedim. Olsa olsa bu adam yabancıdır.” Falho Bey Salhe'nin yanına geldi.

“Sen kimsin, nereden gelir, nereye gidersin?”

“Beni sorma, ne anam ne de babam var. Ben garip bir insanım.”

“Peki anan yok, baban yok. Sen ne işle meşgulsün.”

“Valla Ağa, yaptığım bir iş yok.”

“Peki netice?”

“Netice ne olacak? Senin gibi bir ağa arıyorum, marabalık yapam.”

“Marabalıkta ne yaparsın? Çiftçilik mi, çobanlık mı, alış veriş mi yapacan, ne yapabilirsin?”

Ağa anladı ki, Salhe çobanlık, marabalık yapacak birine benzemiyor. Çünkü şahsından, simasından belli oluyor. Falho Bey, sanki yüzünde bunu görüyordu.

“Valla Ağa, doğrusu yapacağım iş; misafirlerine çay ve kahve yapabilirim. Misafirlerini karşılarım.” Falho Bey düşündü:

“Böyle birini arıyordum zaten, yanıma gel” dedi.

“Peki.”

Falho Bey’le beraber eve geldiler. Falho Bey çaycıyı çağırırdı.

“Oğlum sen çay ve kahve işine devam et. Bu getirdiğim adam sadece çay ocağında yanında oturacak.”

Çaycı Salhe’yi çay ocağına götürdü. Çaycı:

“Ağabey sen otur, keyfine bak.”

Salhe’ye bakınca yakışıklı, siyah beyaz bir şahin, ceylan tekesi gibi yakışıklı. Erkeklerin bile gönlü düşüyor, kadınlarda şurda kalsın. Fakat eski bir elbise giymiş. Dersin ki; bu nerenin fakiri?”

Yedi kız kardeş Salhe’den sonra karalar bağladılar. Her gün gözyaşları döküyorlar. Aradan zaman geçti Salhe, kardeşlerine haber gönderdi.

“Palo’dayım. Benim için merak etmeyin. Başım sağ oldukça kimse size karışamaz.”

Bir gün kahveci mutfak tarafına gitti ki, cezve lazım cezve getire, Falho Bey’in kızı Kaji sordu:

“Sen niye geldin?”

“Baban Falho Bey birini getirmiş; ama bu dünyada gezen onun gibi yakışıklı yok, bulamazsın.”

Palo mirinin, başkanının oğlu Hüseyin Efendi de bu arada Kaji’yi istiyor.

Kaji’nin kalbine kurt düştü.

“Salhe’yi nasıl göreyim?” diyor.

Kıydan köşeden bir iki sefer Salhe’yi gördü ki ne göre! Kıymazsın iki gözle bakasın. Kaji notunu verdi. Ne tür bir insan olduğunu, demirin çelik madeni olduğunu anladı. Kaji bunu kalbine gönlüne yerleştirdi. Dünyasını kaybetti. Palo mirinin oğlu Hüseyin boşuna kürek sallasın.

Bir gün Falho Bey, Palo caddelerine çıktı. Dükkan kiralarını, marabaların tarlalarını kontrol etmeye gitti. O arada Salhe de misafir yoktu, avluya çıktı. Şöyle bir Siirt'e doğru baktı. Memleketi aklına geldi, dalgaya kedere düştü. O arada Kaji çıktı. Şöyle bakınca, Salhe karşısında. Salhe de Kaji'yi gördü. Salhe, Kaji'yi görünce; "Ay diyor, ben güzelim; güneş diyor, ben güzelim. Kaji diyor, ben güzelim. Salhe de Kaji'yi gönlüne koydu."

(Allah'ın emri öyleydi.)

Aradan epey zaman geçti. Bir gün Palo aşireti toplanıp, Falho Bey'in odasına geldiler. O arada Hüseyin Efendi kırk süvarisiyle beraber odada oturuyordu. Zengin ve ağadır. Palolular dediler ki:

"Arap Muzi, Palo mallarını gasp etmiş, götürmüş."

Palo aşireti gençleri, süvarileri toplandılar, hazırlandılar. Arap Muzi'nin peşine düşüp, gasp ettiği davarı Arap Muzi'nin elinden geri alalar. Salhe bunları kenarda seyrediyor. Üstünde eski elbise var. Kimse bilmiyor Salhe nereli ve kimin sülalesinden. Kimse sormuyor, fakiri kim soracak? Fakat Salhe bunların gidişatına, davranışlarına dikkat etti. Kendi kendine;

"Bunlar mı gidip Arap Muzi'nin elinden malları alacak? Bunlar adam değil" dedi.

Salhe kahveciye:

"Git Falho Bey'in atını çıkar. De ki; suya götürüyorum. Bahane ile atı evlerden uzaklaştır."

Kahveci gitti. Atlardan sorumlu seyise söyledi. Seyis:

"Götür. Sonuçta sulamaya götürüyorsun, götür. Sonra getir ve tımar et, yerine bağla."

Kahveci atı getirdi. Bu arada Salho savaş elbisesini de çıkardı. Evlerden uzaklaştıktan sonra, kahveciden atını aldı. Az ileriye gitti, üstünü değiştirdi, savaş elbisesini giydi. Mızrağını, okunu, kılıcını bağladı. Ata bindi, çıktı yola. Arap Muzi'nin peşinden gitti. Epey yol aldı. Bir tepede Arap Muzin'i gördü. Tepede adamlarıyla beraber davarı dinlendiriyordu.

Hüseyin Ağa da kırk adamıyla oturmuş, iskambil oynuyorlar. Hüseyin Ağa'nın kaydı da Palo'nun mallarıydı sanki. Korkuyor ki, Arap Muzin'e görüne. Sözde gelmiş ki malları kurtara. Salhe atına üzengi verdi. Bunların üst tarafından geçti, bunlar baktı:

"Yav şu süvari geçip gidiyor. Kim bu? Ne namdar birine benziyor. Şiddetle gidiyor."

Arap Muzin'nin korkusundan kimse başını kaldırmıyor. Arap Muzin'nin arkasında kırk savaşçı var. Kendisi de cesur ve yiğit biri, namı yayılmış. Salhe bunları geçti o zamana kadar Arap Muzin davarı yürüttü. Fakat arada epey mesafe var. Salhe atını süratlendirdi. Yandan kısa yoldan geçti, bunların önünü kesti. Arap Muzin baktı bir süvari yolu kesti. Düşündü:

“Bunca senedir ben buraya gelir, böyle malları gasp ederim. Atamdan dedemden beri gelir, giderim. Otuz- kırk yıldır böyle talanları götürürüm. Ama, böyle bir süvariye görmedim. Şimdiye kadar kimse izimden gelmemiştir. Demek ki; bu kimse yiğit ve cesur biridir.”

Bir adamı gönderdi:

“Kim olduğunu söylesin, ben talanı vermem. Başka ne istiyorsa vereyim. Yoldan tarlanın önünden çıksın. Benim atamdan, dedemden beri mesleğimdir, hep Palo'nun talanını götürürüz. Kimse elimizden alamaz. Canını ezdirmesin, hiç zorlanmasın.”

Adamı gitti, bunları söyledi. Salhe:

“Gidin Arap Muzin'e deyin ki; Arap oğlu doğrudur. Palolular bu kadar namusu kıt, namusuz insanlardır. Senden sonra Palo'da herkes hava atmaya kalkar. Gelinler, kızlar baka dururlar. Sadece bedenlerini süsleyip, hava atarlar. Fakat ben onlardan değilim, öyle bir insan da değilim. Bana Nasır Ağa oğlu Salhe derler. Siirtliyim sen kırk süvarinle, ben yalnızım. Hele gasp ettiklerini veriyor musun, vermiyor musun? Bana doğru gelsinler.”

Adam dönüp gitti. Salhe'nin söylediklerini Arap Muzin'e anlattı. Arap Muzin adamlarıyla Salhe'ye doğru geldiler. Baktılar ki çetin cevizdir. Yirmi dört saat savaş devam etti.

(Allah'ın emri öyleydi.)

Salhe yiğit Arap Muzi'den talanı aldı, getiriyor. Geldi ki Hüseyin Ağa adamlarıyla hala oyuna devam ediyor. Keyfi muhabbeti yerinde Hüseyin Ağa ve adamları bir uyandılar, yukarı doğru baktılar ne bakalar!

“Yav eğer bu geçen süvari, er kimse talanı getiriyor. Bizden sonra geldi, talanı getiriyor ve tek başına.” Hüseyin Ağa adamlarıyla önünü kesti:

“Bu kimin talanı?”

“Bilmiyorum, ben aldım getirdim.”

“Bu talanı bize ver. Ne istiyorsan sana verelim.”

“Hayır veremem.”

Ne yaptılarsa çare mümkün bulamadılar. Salhe:

“Benim gözüüm dünya malında değildir. Benim işim şartlardadır.”

“Şartın nedir?”

“Ben atımın nalını ısıtıp, kışınıza mühür gibi yapıştıracağım. O zaman size talanı veririm.” Hüseyin ağa düşündü:

“Yav bu, gidip Arap Muzi'nin kırk süvariyle savaşmış. Onların elinden talanı almış. Biz bununla başa çıkamayız. Olsun kışımıza vursun, nalı çekip gidecek. Kimse bunu tanımıyor, bilmiyor.”

“Tamam kabul ediyoruz.”

Ateş yaktılar. Salhe atın nalını ısıtıp ısıtıp Hüseyin Ağa ve adamlarının kışına teker teker yapıştırdı. Talanı da bunlara bıraktı. Salhe atına bindi, geldi. Hüseyin Bey’in adamlarından biri de takip ediyor. Salhe eve geldi. Atını yerine teslim etmeden önce, eski giysilerini giydi. Atı kahveciye teslim etti. Kahveci baktı, at terden su gibi. Seyis dedi ki; “Demek ki, bu hayvanı yıkamış. Canı sıkılınca, gününü bu hayvanla geçirmiş.”

Salhe geldi, yerine oturdu. Palo’ya haber geldi. Hüseyin Ağa, mirin oğlu talanı Arap Muzi’nin elinden almış geliyor. Herkes şok geçirdi. Kaji düşündü;

“Her yıl bu talanı vurup, götürüyorlar. Şimdi bu insanlar her yıl yapamadıkları şeyi, bu yıl nasıl oldu da Arap Muzi’nin elinden bu talanı alırlar? Bu nasıl bir iştir?”

Palolular Hüseyin Bey’i karşıladılar; aşkla, muhabbetle, davul- zurnayla karşıladılar. Hüseyin Ağanın elini öpen kim, ayağını öpen kim. Hüseyin Ağaya:

“Bu yiğitliği yaptın. Şimdiye kadar Palo’nun talanını kimse alamadı, sen aldın. Hep böyle malımızı, davarımızı götürürdü. İlk defa bu yıl geri aldık.”

Fakat Kaji inanmıyor. Bu işin içinde bir bit yeniği var; ama nedir anlamıyor. Sesini çıkarmadı. Bu Hüseyin Ağanın işi değil; ama hiç delil ipucu yok. Aynı şeyi kahveci de düşünüyor. Bir şeyler sezdi ama, tamamen tasdik edemiyor. Hüseyin Ağa geldi, geçti. Falho Bey’in odasına oturdu.

“Buyurun Hüseyin Ağa buyurun.”

Keyif, zevk- muhabbet yerinde. Hüseyin Ağanın burnu havada, sağa sola hava atıyor. Falho Bey geldi oturdu. Baktı ki, kimse Hüseyin Ağadan yukarı oturmuyor. Hüseyin Ağa ayaklarının birini direk etmiş, öbürünü üzerinden atmış. Gürül gürül nargile içiyor. Çay, kahve bir taraftan geliyor. “Benden başka kimse yeryüzünde yaşamıyor” sanki öyle bir havaya girmiş. Hüseyin Ağanın adamlarından biri Salhe’yi takip etmişti. En alt tarafta, ayakkabı çıkarıldığı yerde, oturmuş. Fakat gözü Salhe’nin üzerinde. İkide bir Salhe’ye göz kırpıp; “ben söyleyecem” diyor. Salhe işaret veriyor; “lafımı edersen seni öldürürüm, sus. Kimse bilmesin.” Adam birden seslendi:

“Çeşmedir Falho Bey çeşmedir. Bu göğün altında bu toprağa. Evimi kurban ederim böyle yiğide. Kimin talanı getirdiğini biliyorum.”

Bu lafı söyledi ve hızla çekip gitti. Bu lafın üzerine Falho Bey şüpheye girdi, düşündü; “şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştı. Bu da bu lafı söyledi.” Sonunda al etiler, var ettiler. Gittiler bu adamı yakalayıp, getirdiler.

“Ya seni öldürürüz ya da doğru söylersin.”

“Evlerin üstü söğüt, evlerin altı söğüt. Talanı getiren Falho Bey'im senin kahvecindir.”

Bu adamın bu lafı üzerine Falho Bey anladı ki, bir şeyler olmuş. Falho Bey:

“Nasıl olur? İnanmıyorum.”

“Falho Bey, elbiselerini çıkar. Onların kışında Salhe'nin atının nalının damgası var.”

Baktılar hakikaten doğru, damga var. Artık herkes talanı getirenin Salhe olduğunu anladı. Hüseyin Ağa adamlarıyla çıkıp, gittiler. Nam tez yayıldı. Palo miri, Falho Bey'e haber gönderdi.

“Kahveciyi kovacaksın. Evet talanı getirdi; ama içimizde fors yapmasını kabul edemeyiz.”

Palo'nun mirinin adamı gelip, Falho Bey'e Palo'nun mirinin sözlerini anlatınca, Salhe de anladı artık burada duramaz. Salhe kalktı Falho Bey'e:

“Allahısmarladık” Falho Bey:

“Etme eyleme, gitme!”

“Çaresi yok, gidecem.”

Palo'dan çıktı. Kenar mahallede bir ihtiyar kocakarının evine gitti. O kocakarıya derdini anlattı.

“Böyle böyle oldu.” Kocakarı:

“Peki oğlum. Dilediğin kadar yanımda kalabilirsin.”

Salhe orada birini gördü, gönlünü etti.

“Git Kaji'ye de ki; senin kalbin de benimki gibi midir? Benim elimden yedi kişi Siirt'te öldü. Bana, Nasır Ağa oğlu Salhe derler. Şimdi de Palo'nun aşiretinde ne ben kimseyi tanırım, ne de aşiret beni tanır. Fakat sen de bilirsin başkası da bilir ki talanı ben getirdim. Eğer gönlün varsa, bana varıyorsan ben çaresine bakarım. Gönlün yoksa da vazgeçerim.”

Elçi gidip, Kaji'ye Salhe'nin sözlerini anlattı. Kaji de haber gönderdi:

“Senden başka kimseye varamam. Seni gördüğüm gün başkasına varamayacağıma yemin etmişim. Kimsenin eli, senden başka kimsenin eli bana değemez. En büyük yemine yemin ederim ki, ya ölürüm, ya da senden başkasına varamam.”

Elçi gidip, Kaji'nin söylediklerini Salhe'ye söyledi.

“Olur” dedi.

Salhe bazen, arada bir çarşı, caddeye çıkıyordu. Palo miri oğlu Hüseyin Bey işitti ki kahveci gitmiş. Biraz serbest kaldı; ama bu Salhe'nin kazandığı yiğitliği kafasına yer etmişti. Bir gün Hüseyin Ağa çarşıda gezerken, Salhe ile karşılaştı. Hüseyin Ağa Salhe'nin yakasına yapıştı.

“İlla ki yanıma geleceksin.” Salhe:

“Hayır gelmem.”

“Kesinlikle itiraz kabul etmiyorum, çaresi yok, yanıma geleceksin.”

Sonunda Salhe'nin de gönlü oldu, kalktı, Hüseyin Ağa'yla beraber geldi. Hüseyin Ağa'nın yanında kahveciliğini devam ettirdi.

Aradan epey zaman geçti. Hüseyin Ağa, Falho Bey'le görüşmelerini daha da sıklaştırdı. Gönül alma girişiminde bulundu. Derken düğün zamanı geldi. Hüseyin Ağa'ya, Kaji'yi aşkla muhabbetle, davul zurnayla gelin edip, getirdiler. Kaji, Hüseyin Ağa'ya:

“Gerdeğe giremezsin, çünkü özürlüyüm.” dedi.

Bir hasta, ikinci hasta. Her gün kadınların özürlerini ön plana çıkardı. Derken geçiştiriyor. Hüseyin Ağa bir gün:

“Palo'nun mirinin mahsulünü toplamaya gidiyorum. Gidip, dönüncüye kadar Kaji, o zamana kadar kendini toparla.” Evdeki hizmetçilerine:

“Ben gelene kadar Kaji'ye iyi bakın.”

Hüseyin Ağa çıktı, gitti. Kaji ve Salhe daha rahat görüştüler. Bir gün Salhe'ye:

“Niye beni bir gün gezmeye götürmüyorsun? Senin için Hüseyin Ağa'nın elini elime değdirmiyorum. Sen de ne bir şey söylüyorsun ne de muhabbet ediyorsun.” Salhe:

“Şimdiye kadar kimsenin namusuna, ırzına bakmadık. Çünkü biz kökümüzden köçeğimizden yeminliyiz. Seni götürürsem, aslanlar gibi götürüm. Götürmezsem de vazgeçerim.”

“O kadar da olamaz. Apaçık olamaz ya!”

“Olur, niye olmasın? Ama, seni Hüseyin Ağa'ya getirdiler. Palo mirinin oğludur.”

“Burada yedi tane Palo miri de olsa senden başkasına varamam. Sen kalk faytonu al. Hüseyin Ağa yok, seninle bahçeye bir gezmeye çıkalım. Muhabbet eder, konuşuruz.”

Salhe gitti, faytonu çıkardı. Kaji'yi faytona aldı, sürdü gitti. Hüseyin Ağa'nın bahçesine gitti. Bahçeye geldiler. Aşk muhabbete düştüler. Birbirleriyle sözleştiler. Bu sırada Hüseyin Ağa dönüyordu. Dönüş yolu bahçenin üst yanından geçiyordu. Hüseyin Ağa tam o hizaya geldi. Mal şirindir, Hüseyin Ağa bahçesine doğru baktı ki ne baksın! Salhe başını Kaje'nin dizinin üstüne indirmiş.”

“Ha bunu da görecektim.”

Yoluna devam etti. Atın nal sesinden Kaji Hüseyin'i gördü ve Salhe'ye seslendi:

“Kalk Salhe kalk.”

“Ne oldu?”

“Hüseyin Ağa, adamlarıyla beraber buradan geçerken bizi gördü, geçti, gitti. Kalk ne edeceksen et? İş bozuldu. Ne planlar yapacaksan yap?”

“Ne yapalım? Hiçbir şey olmamış gibi davranacağız.”

Salhe, Kaji’yi geri faytona koyup, eve geldiler. Hüseyin Ağa hizmetkarlarına seslendi:

“Kaji’yi tutun, ellerinden ayaklarından bağlayın.” Hüseyin Ağa, Salhe’ye:

“Salhe artık benim yanımda sana yer yok. Çünkü Falho amcaya yaramayan adam bana da yaramaz.” Salhe:

“Peki. Allahaısmarladık” dedi, çıktı.

Yine o koca karının evine gitti. Hüseyin Ağa Kaji’yi her gece dövüyor, işkence yapıyor. Gündüz ise bağlıyor. Ne ettiyse Kaji yola gelmedi, hiç çaresi yok. Bir gün Kaji bir fırsat bulup, adamın birine;

“ Salhe’ye benim için gider misin?”

“Giderim hatun, senin için canımı feda ederim.”

“Peki öyleyse git. Salhe’ye de ki; Salhe seni canıma kurban ederim. Benim canıma sebep olacan, işkencedeyim. Hüseyin Ağayı kendime yanaştırmıyorum. Gece beni dövüyorlar, gündüz bağlıyorlar. Ama, her şeye rağmen yine de Hüseyin Ağayı kabul etmiyorum. Beni nasıl kurtaracaksan kurtar. Bilesin ki güç durumdayım.”

Adam gidip Salhe’ye bunları anlattı. Salhe:

“Git Kaji’ye de ki; başka sana karışamam. Seni götürürsem, yiğitçe götürürüm. Bana bir görüşme saati söyle. Ben gelirim, konuşuruz.”

O da gidip, bu söylediklerini Kaji’ye söyledi. Kaji:

“Ben nasıl bir saat vereyim? Yedi kapı üzerimde kilitli ve her kapıda nöbetçiler var. Hatta bir taraf kapıya aslan koymuş, beni gördüğü yerde parçalar. Salhe nasıl buraya gelsin? Surun bir kapısında nöbetçiler var, diğer kapısında aslan var. Adamlar silahlı bekliyor, kanatlı sinek bile giremez. Ona göre düşünsün.”

Adam tekrar Salhe’ye gidip, Kaji’nin söylediklerini söyledi. Salhe:

“İnsanın canı isterse, çok şey başarır. Kaji’ye söyle metin olsun.”

Bir gece Salhe kalkıp, kuşandı. Her türlü silahı ve malzemeyi yanına aldı. Koca kadına seslendi:

“İhtiyar kadın hakkını helal et.”

“Helal olsun oğlum.”

Salhe çıkıp, geldi. Sur kapısına baktı. Aslan kapının etrafında, nöbetçiler her tarafta dolanıyorlar. Durdu, düşündü:

“Nasıl edem? Kaji yedi kapının arkasında ve Kaji'nin yattığı yerde yedi kişi silahlı bekliyor. Her türlü silahlar mevcut.”

Bütün nöbetçiler Salhe ve Kaji'yi bekliyor ki; “Salhe geldiğinde öldürün” emrini almışlar ki; Kaji'yi vermeyeler. Salhe ölürse, Kaji de belki, Hüseyin Ağa'ya tekrar döner.

(Yiğit insanın gözünün önünde dünya kalburdur.)

Salhe sur duvarının önünde durdu. Sur duvarının bir tarafından iplerle, kancalarla çıkıp, öbür tarafa gizlice indi. Kimse görmedi. Sıza sıza konağın içine girdi. Gitti Kaji'nin tarif ettiği yere ve kapılara doğru gizli gizli ilerledi. Yedi kapının kösteğini kesti, kimseyi uyandırmadı. Kaji'nin odasına geldi. Baktı; yedi kat yatak serili her yatakta biri var. Salhe düşündü:

“Kaji hangi yatakta acaba? Kılıcın ucuyla, hangi yatağın köşesini kaldırdıysa, içinde silahlı adam yatıyordu. Yedi kat yatağı kontrol etti geçti. Sekizinciye geldiğinde; “bu olmalıdır” dedi. O gün, Kaji'nin anası Zeynep Hatun da gelmiş, gelmiş ki Kaji'yi haftalığa götürse. Salhe yorganın köşesini kaldırdı. Elleriyle Zeynep Hatunun yatağının etrafını kurcaladı. Elleri Kaji'ye değdi. Kaji olduğunu anladı. Kaji de Salhe olduğu anladı. Kaji Salhe'ye sarıldı.

“Nerdesin, nasıl geldin, aslan ve nöbetçilerden nasıl geçip geldin? Hele o kapıları nasıl açtın?”

“Kalk bunu konuşacak zaman değil.”

Kaji kalktı. Salhe Kaji'nin kolundan tuttu. Nasıl gelmişse o şekilde çıkarttı. Sur duvarlarını da geçtiler. Dışarıda zulada atı bağlıydı. Salhe Kaji'yi atın telkesine attı ve sürdü. Palo'dan çıktılar.

Epey uzaklaştılar. Salhe:

“Ben Kaji'yi bir deneyem” dedi.

Epey yol aldılar. Salhe:

“Kaji benim uykum var. Şurada bir yerde kestireyim.”

“Evi yıkılasıca Palo'nun sınırından çıkmadın daha. Palo'da sayılırsın, olur mu yatasın? Salhe! Etme eyleme burada yatamazsın.”

Yalvardı; ama ne çare!

“Dizini indir, başımı koyam.”

Kaji dizini indirdi, Salhe başını koydu. Ama, Salhe'nin amacı uyku değildir. Bu arada Hüseyin Ağa'ya haber verdiler.

“Biz uyandık ki, Kaji yok.”

Bu yanı o yanı aradılar. Kaji yoktu.

“Peki bu nasıl gelir, nereden girdi içeri, nasıl olur?”

Derken Hüseyin Ağa silahlı adamlarına seslendi. Hazırlanıp, peşine düştüler. Geldiler Eşüt suyuna yaklaşınca, yola baktılar hiçbir iz geçmemiş. Az ileriki tepeye baktılar bir at görünüyor. İyice dikkat etiler baktılar ki, Salhe başını Kaji'nin dizine koymuş. Kaji'nin başı da aşağı yukarı sallanıyor Kaji de uyukluyor. Bu arada Kaji Hüseyin Ağa'nın adamlarını gördü.. Salhe'ye:

“Kalk kalk adamlar etrafımızı sarmışlar. Kendini evini de benim evimi de yaktın, kalk!”

Salhe kalktı. Baktı ki ne baka! En az kırk ila beş yüz atlı var. Salhe düşündü:

“Şimdi daha iyi oldu. İşte şimdi Kaji'yi deneyecem.”

Düşündü düşündü, başka olmaz. “Ben kaçmaya kalkam, hele Kaji ne der?”

Adamlar iyice yaklaşınca; Salhe Kaji'ye:

“Kaji senin için buralara geldim. Yedi bacım benim için karalar bağlamışlar. Senin için canımı öldürtemem. Nasır Ağanın kapısını kilitleyemem. Sana da dokunmadım. Evet birbirimizi seviyoruz; ama kendimi feda edemem. Seni burada bırakıp, kaçarım.”

Salhe atıyla kaçır gibi yaptı. Birkaç adım gidince, Hüseyin Ağanın adamları Kaji'nin etrafını sardılar. Kaji Hüseyin Bey'in adamlarına seslendi:

“Hele siz bir durun. Salhe'ye bir iki kelime var. Ondan ümidimi kesersen, ondan sonra çaresine bakarız.”

Hüseyin Ağanın adamları durdular. Kaji Salhe'ye seslendi:

“Büyüktür Salhe büyüktür. Rabb'il- Âlemin her vakit hazırdır, nazırdır. Beni kaçırdın; ama bilmiyordum ki, beni çakal ve soytarılara bırakırsın. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Allah kimsenin devranını şaşırmasın. Bugün beni burada aşirete bırakamazsan bile; başka zaman başka yerde, başkalarına bırakırsın. Ya çoban ya da sığırcıya bırakırsın. Boynunun köküne iki tane vururlar, beni senden de alırlar. Bu güzellik bendeysen bu yiğitlik de sendeyse, eninde sonunda bir gün beni senin elinden alırlar.” Salhe seslendi:

“Kaji üstümüzde görünür sarp bir dağdır. Bahar bulutları üzerinde yıldırım atar. Sen diyorsun ki; benim için kendini öldür. Senin için Nasır Ağanın kapısını kilitleyemem, yedi bacımı da kardeşsiz bırakamam. Siirt'ten sürgün olup da, gelip burada kendimi senin için öldürtemem. Kız kardeşlerimin gözlerini yollarda bırakamam. Bunu yapamam, senin için kendimi öldürtemem.”

Biraz daha uzaklamıştı. Bu esnada Hüseyin Ağanın adamları iyice yaklaştılar. Kaji ümidini kesti, çaresi yok Salhe dönmeyecek. Bu yandan, o yandan Kaji'nin etrafını sardılar. Kaji tekrar seslendi:

“Salhe yüreğimi dindir. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Gel gelin saçımı Palo mirinin oğluna bırakma. Beni canına kurban et. Yedi yüz hanelik Palo aşiretinde yedi yüz atlı içinde gel beni çıkar. Senin namın, yiğitliğin sana kalsın. Beni kurtar.”

Adamlar Kaji’ye yetiştiler. Salhe atın başını çevirdi ve Hüseyin Ağaya seslendi:

“Hüseyin Ağa yiğit kişi intikamını yiğit kişiden alır. O eksiğin etrafında koşuyorsunuz. Ben buradayım. Gücünü, yiğitliğini bana harca. O eksik eteği herkes döver. Hırsını o eksiğin başından çıkarma. Onun hiç bir suçu yok. Kaji’ye karışma.”

Kaji bu lafları Salhe’den duyunca, Salhe’ye doğru koştu. Hüseyin Ağa daha etti ki, Kaji’nin önünü kese, Salhe hemen atına üzengi vurup, Kaji ve Hüseyin Ağanın arasına girdi. Bu yanı, o yanı vurdu, savaştı. Derken askerın çoğu öldü. Kalanlar da kaçıyor. Hüseyin Ağa baktı çaresi yok, kurtuluş zor olacak, bıraktı, geriye kaçtı. Derken, son netice Salhe Kaji’yi tekrar kazandı. Onu atın telkinine vurup, yola devam etti. Salhe:

“Kaji sana dememiş miydim, bana laf vurma! Yedi yıl babanın kapısında kahvecilik yaptım. Ben demiştim ki; kimsenin namusuna, ırzına bakmam sen bana inanmamıştın. Ben hiçbir zaman kimsenin namusuna el atmam. Her kim namusa el atmışsa, o kişinin devranı yarımır, Palo aşireti olsun, Siirt aşireti olsun hiç kimseye minnetim yoktur. Allah’tan başka kimseye minnet etmem. Salhe’yi tuzağa düşüremezler.” Kaji, Salhe’ye seslendi:

“Deredir, Salhe deredir. At yayılır, tayı yanındadır. Öyle olduğunu biliyordum. Palo mirinin oğlu Hüseyin Ağa da kendi kadar insandır. Eninde sonunda biliyordum, senin canına nasibim. Az da gitse çok da gitse, yetmiş sene de geçse; senin başına ak kıllar, benim saçlarıma ak düşene kadar benim nasibin sensin. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Benim senden ricam; bir gün gelip de bunu laf edip bana vurmayasın. Madem böyle pehlivan, böyle yiğitsin, kendinle Allah arasını bozmayasın. Beni ortada bırakmayasın, devamlı arkamda olasın.” Salhe seslendi:

“Kaji, ben seni deniyordum. Dünya yıkılsa, seni benim elimden alırlar mı? Benim başım sağ olduğu müddetçe seni ne Palu’nun gençlerine, ne de bir başkasına bırakırım. Yedi tane bacıma haber gönderdim. Onları da Siirt’ten kurtarırım. Allah büyüktür. Senin için yedi yıl hizmetkarlık yaptım. Ben hizmetkarlık yapacak kişi değilim. Senin babana Falho Bey derler. Palu’nun önderidir. Bana da Nasır Ağa oğlu Salhe derler. Siirt’in yiğitlerindenim. Feleğe bile minnet etmem.” Kaji:

“Ben de senin böyle bir yiğit olduğunu biliyordum. Ben de yedi yüz hanelik Palu aşiretini ayak altına aldım. Yüreğim sevdasıyla senin ardından geldim. Kimseye minnet etmem. Salhe’nin namusunu da kimseye bırakmam.”

Neyse, biraz gittiler. Salhe bir adamı bacılarına gönderdi.

“Çeşmedir, bacılarım çeşmedir. Evimi kurban ederim, narin gövdeye o cana. Size müjdem! Falho Bey kızı Kaje’yi size gelin getirdim. Siz metin olun başım sağ olduğu müddetçe, hiç kimse size dokunamaz.”

Adam gidip bunları Salhe’nin bacılarına söyledi. Salhe’nin bacıları sevinci hüznü bir arada yaşadılar. Salhe düşündü:

”Ben Kaji’yi kaçırdım. Palo bana düşman. Siirt’e yedi tane adam benim elimden öldü, Siirt bana düşman. İnsanın başına böyle şeyler geldiği zaman arkasında güçlü bir kale ister. Bir ağa, yiğit; adaletli, güçlü birini bulayım ki yükümü hafiflete, davamı üstlene.”

Salhe ve Kaji her gün köyün bir köşesine misafir oluyor. Bir taraftan da sorup, soruşturuyor; buraların ağası, hükümdarı kimdir? Her kime sorduysa, Araf Şığ denilen bir ağa gösterdiler. O da Suriye sınırında. Salhe Kaji’yi aldı doğru Arap Şığ’a! Oradan buradan sordu. Köylere misafir oldu. Her nereye misafir oluyorsa, o köy kendine düşman oluyor. Çünkü, Kaji’nin güzelliğinden kimse kendini tutamıyor. Her nereye girdiyse başa bela geliyor. Fakat Salhe mümkün olduğunca beladan kaçıyor. Çünkü izini kaybettirmesi için olayların olmaması lazım. Yola devam etiler. Kaji:

“Salhe benim güzelliğim, benim de senin de başına beladır. Korkarım hiçbir yerde bize rahat yok.”

“Kaji bana Nasır Ağa oğlu Salhe derler. Babam cemaat sahibiydi eğer söz ve lafa gelirse, ben o babanın oğluyum, cevabımı nasıl vereceğimi çok iyi bilirim. Sıra savaş ve darbeye geldiyse; ben elimi kılıcıma atığımda kırk süvariye bir hamlede bitirim. Felek elini çabuk tutmadı ki bunların canını ruhunu alsın. Metin ol, bu Arap Şığ’ın lafını çok söylüyor orada adalet varmış. Allah kerimdir hele gidelim, bakalım analar neler doğurmuş. Kendi gözünle göreceksin.”

Derken Arap Şığ’ın aşiretine yaklaştılar. Bir çiftçi yola inmiş, öküzleri önünde köye doğru gidiyor. Salhe:

“Selamu Aleykum amca!”

“Ve Aleykum Selam oğlum!”

“Amca bu Arap Şığ’ın, ağanın yeri ve köyü neresi?”

“Oğlum şu karşı tepenin arkası o ağanın konağına görünür sizi.”

Çiftçi önde, Salhe arkasında, Salhenin arkasında da Kaji geliyor ve Kaji’nin peşinde de atı gidiyorlar. İki de bir bu çiftçi dönüp dönüp, Kaji’ye baktı. Bunu Salhe fark etti ve çiftçinin kolundan tutup, Kaji’nin karşısına getirdi.

“Ne ikide bir dönüp dönüp bakıyorsun? Şimdi iyice bak.”

“Hayır oğlum. Ben kötü gözle, haşa, bakmıyorum oğlum.”

“Peki ya niye bakıyorsun.”

“Oğlum bu güzellik bu kadındaysa, belli ki kaçırmışsın. Onun için Arap Şığ’ı soruyorsun. Fakat bu güzellik için başın çooooook belaya girer. Ama Allah’tan dilerim ki, bu Şığ’ın yanında rahat edersin. Çünkü böyle davaları çok üstlenmiş ve davalarını da barışla sonuçlanmıştır, için rahat olsun. Eğer sen orada rahat etmezsen, başka hiçbir yerde sana rahat yok. Çünkü Şığ güçlü, yiğit, serdardır. Askeri de bayağı silahlı ve eğitilidir.”

Tepeye çıktılar konak göründü.

“İşte oğlum konak şu! O konağa misafir olacaksın.”

Salhe ve Kaji konağa doğru gittiler. Arap Şığ’ının adamları tüm misafirleri karşılardı, çünkü adetleri öyleydi. Biraz yaklaştılar. Hemen Şığın adamları Salhe’yi karşıladılar. Salhe’yi odaya aldılar, Kaji’yi de kadınlar tarafına götürdüler. Salhe’ye kahvesini, yemeğini ikram ettikten sonra, Şığ’a haber verdiler. Şığ kendi müritleriyle beraber misafir salonuna geldi. Salhe kalktı. Şığ’la tokalaşıp, hal hatırdan sonra şığ sordu:

“Oğlum nerden gelip, nereye gidersin?”

Salhe başına gelenleri tek tek Şığ’a anlattı.

“ İşte bu durumu kimden sorduysam sizi işaret ettiler. Ben de size geldim. İnşallah derdime derman olursunuz. Geride yedi kardeşim boynu bükük bekler. Başka bir şeye yanmam. Soytarının biri çıkar da ortaya bir laf atar, gene elimi kana bulayacaklar, diye korkuyorum.”

“Oğlum artık sen benim şeref konuğumsun. Bir tek evladım var, seninle iki olsun. Fakat önce şu kadınlar tarafına gidip, gelinimin ifadesini alayım. Sen dua etki zoraki bir göç olmasın. Eğer öyle bir şey varsa, senin o yedi bacın şimdiden senin için ağıt yakınsınlar.”

Ağa kalktı harem tarafına girdi. (*Aman Ya Rab Allah özene bezene yaratmış.*) Kaji’nin cemaline baktı. Söyledi:

“Hatun hanım kızım. Ben bir büyüğün ve baba olarak sana geldim. Hiç bir tesir altında kalmadan bana doğrusunu söyle. Söyle ki, Allah katında hem işin rast gitsin, hem de Allah’ın hoşnut olsun. Allah’ın razı olmadığı hiç bir işi şimdiye kadar yapmadım ve yapmayacağım inşallah. Kızım sen gönlünle mi bu yiğitle geldin, yoksa zoraki bir şey mi var? Eğer, öyle bir şey varsa; ben, oğlum, ve aşiretim başımızı o yola koymaya hazırız.”

Kaji kalktı yeledi ağanın elini öptü, alınına indirdi.

“Bey amca kusuruma bakma. Senin karşısında konuşmaya haya ederim. Fakat senin o gül kalbini rahatlatmak için, sadece gerçek neyse onu söylerim. Amca ben Salhe için yedi yüz hanelik Palo aşiretini ayak altına aldım. Değil ki, saçlarımın ağarması, ölünceye kadar, Salhe yiğidimin maddi-manevi arkasıydım. Ortada hiçbir güç kuvvet yok. Sadece ikimizin büyük

aşkı güveni ile bu risklere göğüs gerdik. Metin ol amca. Senin şerefine, ağılığına layık olmaya çalışacam.”

“Biliyorum kızım sen de rahat ol. Artık sizin davanız, benim davamdır. Allah’ın izniyle bunun da üstesinden gelirim.”

Ağa dönüp, geri geldi Salhe’nin yanına.

“Salhe oğlum açık konuşacam. Sen de Kaji kızım da, bir kilometreden anlaşılır ki, ikiniz de aşiret sahibi ve köklü köçekli bir yerdensiniz. Hizmetkarlık size yakışmaz. Kadın işlerine karışmam, çünkü bizim hatun titizlikle o işleri yürütür ve gözüm arkada kalmaz. Sana gelince; sen benimle sadece cemaatlere katılacan ve böylece devam ederiz. Sizin davanız artık benim davamdır. Sizin davanız barışla çözüldükten sonra nikahınızı kıyar, düğününüzü ben yaparım.”

“Peki ağam! Nasıl münasip görürseniz?”

Aradan epey zaman geçti. Salhe, Şığ’la beraber bir davadan bir davaya koşuştular. Arap Şığı gittiği cemaatlarda Salhe’nin oturuş kalkışlarına baktı, konuşmalarına baktı. Kendinden bile çok üstün. Yeri geldiğinde yiğitliğini koruyor. Arap Şığ’ının oğlunun bir av tazısı var. O da Kaji’ye aşık olmuş, Kaji nerede tazı orada, yanından ayrılmıyor. Bir gün ağa kalktı. O gün de hiçbir misafir yok. Salhe’ye seslendi:

“Oğlum Salhe bu gün felekten bir gün çalalım, ava çıkalım.”

“Olur ağam.”

Atlarını, tazılarını hazırladılar. Ağa, Salhe ve ağanın tek çocuğu, adamlarıyla beraber ava çıkıyor, yayla havası teneffüs ediyorlar. Hem muhabbet hem de av yapıyorlar. Salhe ve ağa oğlu aralarında su sızıyor. Sanki bir anadan doğmuş iki kardeş gibi. Önlerine bir tavşan çıktı. Ağanın oğlu tazıyı bıraktı ki tavşanı yakalaya, tazı ağzını çevirdi evin yoluna. Ağa oğlu sinirlendi, atına bindi. Tazının peşinde tazı önde, Şığ’ın oğlu arkasında gele gele eve geldi. Tazı içeri girdi, ağa oğlu da peşinden içeri girdi. Kılıcını çekmiş tazıyı öldürecek. Tazı kadınların tarafına gitti. Ağa oğlu da peşinden girdi. Bir aydır Kaji o eve gelmiş, ağa oğlu o gün Kaji’yi görecektir. İçeri girer girmez, tazı Kaji’nin dizinin dibine oturmuş. Ağa oğlu Kaji’yi görünce aklı başından gitti. Artık ağa oğluna rahat yok, harem tarafından çıkmıyor. İki bir, bir şeyler bahane ederek harem tarafına gidiyor, artık avı unuttu. Şığ, Salhe ve adamları avdan döndüler. Aradan birkaç gün geçti. Ağa oğlu, ailenin biricik tek oğlu, Kaji’yi rahat bırakmıyor. Kaji ne kadar karşı çıktıysa, nafiye. Derken iyice zıvanadan çıktı. Fakat Salhe ve Şığ’ın haberi yok. Aradan bir hafta geçti Kaji dedi ki, belki uslanır, aklı başına gelir. Kimseye söylemedi, fakat nafiye. Gittikçe azıttı. Kaji düşündü; “ Salhe’ye söylesem, bunu da ağayı da öldürür. Bu aşirete de savaş açmış olur.”

Bir gün Kaji kalktı. Erkekler tarafına geldi. Doğru Şığ'a gitti ve elini öptü. Şığ:

“Evet kızım uzattım bu işi farkındayım ama, bana bir hafta müsaade ver davanızı başarıyla barışla sonuçlandırırım. Şimdi sıra düğününüzde biliyorum. Bu hafta içinde davulla zurnayla, aşkla muhabbetle, tüm aşiretleri davet ederek Palo ve Siirt'te de davetiye göndererek iyi bir düğün yaparız inşallah.”

Kaji tekrar dönüp geldi elini öptü.

“Ağam ben düğün için yanına gelmedim.”

“Ya kızım nedir derdin?”

“Ağam sorun oğlun. Ava çıktığımız gün tazıyı takip ederek geldi. Harem tarafında beni gördü. O gün bu gündür beni rahatsız ediyor. Çok yalvardım ama nafiye, gittikçe arttırdı.”

“Peki kızım sen git. O da hal olur.”

Ağa hemen kalktı, oğluna seslendi:

“Oğlum seninle yalnız ava çıkacağız. Dönüşte şu tepede ceylan görmüştüm, oğlum o ceylanlara bir bakalım. Belki birini yakalarız. Amacımız; o hayvanı yakalamak; sevip, tekrar bırakmamaktır. Bizim avımız öldürmek amaçlı değildir.”

“Peki baba.”

Hemen indi iki at hazırlattı. Baba oğul beraber çıktılar. Biraz uzaklaşınca Şığ sordu:

“ Oğlum benim namın değil ki aşiretler arasında, artık namımız devletler arasında söyleniyor. Oğlum bu Kaji de öz be öz kızımdır. Benim kulağıma bazı şeyler geldi ama, bu işleri sana layık görmüyorum.”

“Baba ne duydunsa doğrudur.”

“Nasıl olur oğlum, ağzın ne söylüyor?”

“Evet baba kararım kesin. Ya bu iş olur ya da dünyada bir başkasıyla asla evlenmem.”

“Oğlum aşiretimizde nice nice kızlar var. Hangisine parmağını uzatsan, sana yok demezler. Haddini bil, şerefini namusunu koru.”

“Baba ya beni Kaji ile evlendirirsin ya da Salhe'yi öldürürüm. Kaji yine bana kalır.”

Şığ düşündü; “bu oğlu işi öldürmeye kadar getirdiyse, çaresi yok.”

“Tekrar sordu.”

“Oğlum bak, bu bir buçuk aydır Salhe bize gelmiş. Nice nice düşmanımız vardır, şimdi Salhe sayesinde hepsi kabuğuna çekildi. Oğlum değil ki sen, aşiretin ve silahlı adamlarıyla beraber de olsanız Salhe'nin bir kılını bile oynatamazsınız. Hadi haddini bil, akılı ol, bu sevdadan vazgeç, unut. Kaji senin bacın sayılır.”

“Hayır baba bu iş ya olacak ya olacak! Sen de karşı çıksan, bir gün gizliden Salhe’nin boynuna bir kılıç atarım, öldürürüm. Kaji bana kalır.”

Bu çirkin lafları duyan Şığ gittikçe sinirlenmiş, belinden tabancasını çekti.

“Allah’ım beni bu günlere mi sakladın? Evlat katili oluyorum.”

Oğlunu orada öldürdü, eve döndü. Adamlarını gönderdi, cenazeyi getirdiler. Cenazeyi gömdükten sonra, aradan üç gün geçti. Dördüncü günü Şığ Kaji ve Salhe’yi çağırıldı.

“Bu günden itibaren düğün başlıyor.”

Sadece kendi aşiretine davetiye gönderdi. Üç gün düğün muhabbeti sürdü. Nikahları kıyıldı. Aradan üç gün geçti. Dördüncü günü Şığ Salhe’ye seslendi:

“Salhe oğlum Allah’ın kaderi böyleymiş. Bu uğurda oğlumu öldürdüm, ocağım kör oldu. Şimdi davan yok, düğünün bitti, misafirlik de bitti. Sana iki yol gösterecem, hangisi hoşuna gider ona devam edersin. Birincisi; ya gelini alır, gider kendi aşiretine serdarlığa devam edersin. Çünkü orada senin için hiçbir dava kalmadı. Hem Palo hem Siirt’teki davalarını çözüme kavuşturdum. serbest serbest gidebilirsin. ikincisi ise; oğlum benim hanedanımın tek oğluydu. Onu da bu uğurda öldürdüm. Onun içinde sen düşün. Ya kalır oğlumun yerini alırsın, ya da gidersin.”

“Ağam benim için bunca aşiretlerle görüşüp, davamı sırtlandın. Sonunda çözüme kavuşturdun. Bu uğurda oğul katili oldun. Artık bana da oğlunun yerini almak ve şerefine layık olmaya çalışmak düşer.”

“Allah razı olsun oğlum. Şimdi yüreğim rahat. Korkum oydu ki; ya kabul etmeyip gider de, bu yaştan sonra beni tek bırakırsan, ben ne yapardım?”

Salhe hemen üç-beş adamı yanına alarak gitti. Siirt’teki ileri gelenlerle görüştü. Siirtliler aralarında konuştular geldiler.

“Salhe Ağa sen hem bizim hem de Şığın aşiretinin önderliğini üstlenmelisin. Buradan birini seç, sana vekil olarak kalsın. Siz bizden vazgeçerseniz bile, biz sizden vazgeçmeyiz.”

Salhe orada ileri gelenlerden birini tayin etti.

“Beni temsilen bu aşireti idare et. Fakat yine de her türlü hareketinizden, sıkıntınızdan haberim olsun.”

Orada Salhe kalktı. Üç tane bacısını evlendirdi. Diğer dördünü de Şığ’ın aşiretinden evlendirdi. Salhe ve Kaji iki aşiretin serdarlığını üstlendiler devam ettiler.

Onlar erdi muradına! Burada bu efsane biter. Allah onlardan, cemaatten, sizlerden razı olsun. Geçmişlerinize rahmet etsin!

5.1.13. ŞEHMUZ ile SİTİ

Şehmuz ile Siti'nin türküsü şöyledir:

Şakak aşiretinde Yusuf Ağa ve Musa Ağa vardı. İkisi de kardeşlerdi.

Her iki kardeş de ölmüşler. Musa Ağanın iki eşi, sekiz çocuğu vardı. Şehmuz, çocukların içinde seçilen, ileri gelenidir. Siti, yedi erkek kardeşten sonra olan tek kızıdır. Çalan Avdal, kardeşlerinin en küçüğüdür. Siti ve Çalan Avdal ikisi bir anadandır. Diğer kalan altı kardeş de diğer anadandır. Yani her iki anadan yedi erkek, bir kız çocuğu, toplam sekiz çocuğu vardır.

Yusuf Ağanın bir tane eşi var. Boz Ağa tek erkek çocuğudur. Boz Ağadan başka altı kız kardeşi var. Yani, Yusuf Ağanın toplam yedi çocuğu vardı.

Bu iki aile Şakak aşiretinin serdarlarıdır.

Boz Ağa ve amca oğlu Şehmuz, bunların yaşları on dört- on beşe girince Boz Ağa aşiretin ileri gelenlerine seslendi:

“Ağalar benim sizi çağırmanın sebebi hayırlı bir iş içindir.”

“Hayırdır Ağa söyle diyeceğini.”

“Kusura bakmayın ancak, bu hayırlı iş size düşer. Gidin amcam kızı Siti'yi Allah'ın emriyle bana isteyin.”

“Yeridir, amcan kızıdır, gider isteriz. Münasip birkaç kişi kalkıp, gittiler, konuştular.” Şehmuz sordu:

“Ağalar hayırdır emrinizi söyleyin?”

“Biz amca oğlun Boz Ağa, için geldik. Allah'ın emriyle peygamberin kavliyle Siti'yi Boz Ağaya istemeye geldik.”

“Siti, bizim tek kız kardeşimiz, yedi erkek kardeşin tek bacılarıdır. Küçüklüğünden beri Siti'nin hepimiz için ayrı bir yeri vardır. Biz kardeşler kendi aramızda konuştuk; Siti yedi kardeşe bedeldir. Eğer, kim yedi kardeşi evlendirirse; O, Siti'yi Allah'ın emriyle alır.”

Aşiretin ağaları düşündüler:

“Şehmuz Ağa sen erkek kardeşlerine güveniyorsun; ama bir kadının bedeli birdir. Bizim işittiğimiz, gördüğümüz tüm aşiretlerde de böyledir Nasıl olur da, bir gelinin bedeli yedi gelin olur. Bu olmaz, böyle söz söylenilmez. Şehmuz:

“Hayır! Kabul ederseniz, böyledir. Kabul etmiyorsanız, başka diyeceğim yoktur.”

Aşiretin ileri gelenleri kalkıp gittiler. Boz Ağaya Şehmuz'un fikrini söylediler. Aradan epey zaman geçti. Boz Ağa düşündü; "Şehmuz bu lafı söylemiş; ama kendisini de düşünür elbet. Bunun olmayacağını farkına varmıştır artık."

Boz Ağa aşiretin ileri gelenlerini tekrar topladı. Tekrar Şehmuz'a gönderdi. Aynı cevabı yine aldı. Aradan zaman geçti. Boz Ağa tekrar ileri gelenleri gönderdi. Yine aynı cevabı aldı. Aşiret baktı ki, olacak bir iş değil. Söyledi:

"Boz Ağa sen git bu defa. Aranızda anlaşsınız belki daha iyi olur. Biz üç sefer gittik. Hep aynı cevabı aldık. Biz söylüyoruz; ama Şehmuz'un cevabı da hep aynıdır. Diyor ki; Siti yedi kardeşe bedeldir. Buna da vicdanımız el vermez. Nasıl bir kadını yedi kadına bedel yapalım? Bu olur iş değildir."

(Tabi ki, aşiret kim haklı ise onun tarafında olur. Eski adamların namusu, şerefi, sözü bir idi. Cemaat de vicdanlı konuşurdu.)

Aşiret artık Şehmuz'dan yüz çevirdi. Boz Ağa baktı ki; aşiret Şehmuz'a yüz çevirmiş, aşireti bir daha gönderdi.

"Gidin amcam oğludur, aramızın kötü olmasını istemiyorum. Hele bir daha gidin."

Aşiret yine toplanıp, Şehmuz'a gittiler.

"Şehmuz Ağa gel etme. Boz Ağa diyor ki; aramız bozulmasın. Yedi kardeşin başlığı neyse öderim. Ben istemiyorum birimiz memleketten çıksın, diğeri otursun. Aramız bozulmasın; el alem lafımızı etmesin. Biz birbirimize girsek, başka aşiret gelir, yaylımlarımızı elimizden alır, bizi de saymaz." Şehmuz:

"Ben onu da kabul etmem, benim lafım taşın kertiğidir, birdir iki olmaz." Aşiret:

"Madem öyleyse, Şehmuz sen suçlusun. Biz bunu hiçbir aşirette görmedik. Bu senin söylediğin hiçbir kitaba sığmaz, suçlusun."

"Ben suçluyum, ben bir çareme bakarım."

Aşiretin ileri gelenleri kalkıp, küstüler. Boz Ağanın yanına çıktılar.

"Boz Ağa olmuyor, Şehmuz hiç yola gelmiyor."

Boz Ağa sesini çıkarmadı, düşündü. Aşiret seslendi:

"Boz Ağa bizim vicdanımız Şehmuz'un söylediklerini kabul etmiyor. Sen kendin git. Eğer altı bacını verirsen, o yedi kardeşin başlık parasını ödersin. Kendiniz aranızda halledin, çünkü biz bunu kabul edersek, yarın bir başkası da kalkar, aynı şeyi söyler. Bu bizim içimizde bir gelenek olur. Onun için bizi karıştırma, siz aranızdan halledin."

Boz Ağa gene başını eğdi, düşündü. "Aşiret haklı" dedi. Artık Boz Ağa da biraz yüz çevirdi.

Bir gün Şehmuz kardeşlerine seslendi:

“Kardeşlerim aşiret artık hep bize yüz çevirmiş. Boz Ağa da aynı şekilde davranıyor. Kalkın, en iyisi bu aşiretten çıkalım. Bu sakız değil ki, devamlı çiğneyelim. Olmaz. Boz Ağa peşimizi bırakmayacak, ortalık rezil olmadan gitmek lazım. Yedi yüz Şakak aşiretini karşımıza alamayız. Birbirimizi mi öldürelim? İyisi, kan akmadan bir şey olmadan, ak yüzümüzle ayrılalım. Aşiret bana, suçlusun, diyor. Yarın başka cemaatte de, başka bir olay içinde lafım para etmez. Hep suçlu görünürüm, beni dinliyorsanız, göçelim, diyorum. Siz ne diyorsunuz?”

“Bizim, Musa Ağanın oğullarının, ileri geleni sensin. Sen ne karar verirsen, biz arkadayız.”

“Ben isem kalkın. Kervanı hazırlayın, aşiretin haberi olmasın. Atları yükleyin, davarı alın, yola çıkalım.”

Kardeşler kalktılar, hazırlığa başladılar. Gece yarısını bulunca develeri, atları, davarları, sığırları yola koydular. Yezithan aşiretine doğru yol aldılar. Pirkal Ağa Yezithan aşiretinin serdarıdır. Şehmuz, göçünü doğru Pirkal Ağanın üzerine indirdi.

“Pirkal Ağa göçüm sana geldiğine göre, davam senindir.” Pirkal Ağa düşündü; “Ne yapın? Artık gelmiş, mecbur kabul etmek zorunda.” Pirkal Ağa aşiretini topladı, seslendi:

“Bu ev göç etmiş içimize gelmiştir. Belli bir evdir, belli bir yerin soylu insanlarıdır. Bunlar, Musa Ağa'nın oğullarıdır. İleri gelenleri de Şehmuz Ağa'dır. Onun için, onların malına, davasına dikkat edin. Bize misafirler, gençlerinize söyleyin, laflarına, sözlerine dikkat etsinler. Bu evin göçü, davası artık bizim üzerimizdedir. Bekleyelim peşlerinden gelen olur elbet. Olmazsa, barıştıırız. Bir şeyler yaparız, şimdilik gidişata bakalım. Aşiret:

“Peki ağa gerekeni yaparız” dediler. Aradan kırk gün falan geçti. Bir gün Pirkal Ağa birkaç ileri gelenleri topladı:

“Biz Şehmuz'un çadırına gidelim. Şehmuz da demesin ki, ben göçümü bu aşiretin arkasına getirdim de bir gün bir adamlarını görmedim. Doğrudur, ben Pirkal Ağayım, Yezithan reisiyim. Ama, bu evdekiler de Musa Ağanın oğullarıdır. Serdarlarına Şehmuz derler. Şakak aşiretinin reisleridirler. O da muhatabımdır. Gidelim, bunlar tenezzül etmiyorlar, demesinler. Böyle bir göç herkesin başına gelebilir. Bunlar da görmüş geçirmiş insanlar, cemaat görmüşler, soylular, bir ziyaret edelim diyorum.”

“Peki ağa güzel söylersin, gidelim.”

Kalktılar, Şehmuz'un çadırına doğru gittiler. Şehmuz baktı ki; Pirkal Ağa önde, birkaç adamı arkasında çadıra doğru geliyorlar. Şehmuz kardeşlerine, hizmetkarlarına seslendi:

“Kalkın Pirkal Ağa geliyor. Biz burada bir eviz, bu da Yezithan aşireti her horoz kendi ahılının üzerinde öter. Pirkal Ağa demesin ki; bir evdir. Evet bir eviz; ama yedi yiğidiz.

Lafımız, sözümüz bir olsun. İzzet-ikram üst seviyede olsun. Böyle oldu mu bizde bir aşiret gibi görünürüz. Ona göre kendinizi taşıyın, hazırlığa başlayın.”

Kalktılar, Pirkal Ağayı karşıladılar. Pirkal Ağayı atından indirip adamlarıyla beraber çadıra getirdiler, yastık minder üzerine oturttular. İzzet- ikramda bulundular, kurbanlar kestiler. Kahveler yemekler derken, Pirkal Ağayı padişahlar gibi karşıladılar, ikramda bulundular. Siti ise, çift perde asmış, harem tarafındadır. Perde arasından Pirkal Ağa Siti’yi gördü. Pirkal Ağa Siti’yi görünce, artık dünyası karıştı. Sarhoş gibi oldu. Derken, kalkma zamanı kalktılar. Yine ikramla Pirkal Ağayı ağırladılar. Pirkal Ağa eve geldi. Pirkal Ağa:

“Aşiretten laf söz bilen birkaç kişi gidin. Çaresi yoktur, hele çobandan sığırcılarından sorun. O gördüğüm bayan nesidir bilmiyorum, hele o bayan bacısı mı yoksa nikahlısı mıdır? Bana haber getirin.”

“Peki ağa.”

Sorup soruşturdu, bacıları olduğunu öğrendiler Pirkal Ağay’a haber etiler.

“Ağa öğrendik, bacılarıdır, nikahlı değildir.”

Pirkal Ağa münasip birkaç kişi gönderdi.

“Allah’ın emri Peygamberin kavliyle, istemeye gidin, hele bana bacılarının sözünü veriyor mu, vermiyor mu?”

Bu adamlar kalkıp geldiler. Şehmuz’un çadırına oturdular. Hoş beşten sonra, Şehmuz:

“Buyurun ağalar! Sizin sanki bir diyeceğiniz var gibi.”

“Şehmuz Ağa biz hayır iş için geldik. Ağamız bizi gönderdi, gidin Şehmuz’un bacısını Allah’ın emriyle bana isteyin, dedi.”

“Gidin Pirkal Ağaya deyin ki; ben göçüp, arkasına sığınmışım, aramız bozulmasın. Amcası oğlu Boz Ağa istedi, ben de şart koştum. Onun için göçtük. Biz de kendimiz kadar insanız. Siti’yi vermem. Siti yedi kardeşin bedelidir. Eğer kimin yedi bacısı varsa, yedisini de bize veriyorsa, Siti’yi ona veririm.”

“Neyse, peki Şehmuz Ağa.”

Kalktılar geldiler. Pirkal Ağaya Şehmuz’un söylediklerini söylediler. Aradan zaman geçti. Pirkal Ağa tekrar adamlarını gönderdi. Yine aynı cevabı aldı. Pirkal Ağa artık anladı ki, olacak şey değil. Çobanına seslendi:

“Eğer, Şehmuz gilin davarı dağa, çeşme başına gelirse bırakmayın. Önce siz kendi davarınızı sulayın. Onlarınkini bırakmayın, değneğin ucunu gösterin. Suyun başına ve otluk yerlere bırakmadığınız zaman, illaki onlardan da bir ses çıkar. Der ki; davarımı suya ve otluk yerlere bırakmıyorlar. Çobanınızı tembihleyin, der. O zaman ben de bir cevap veririm. Böyle yola getirelim. Başka türlü Şehmuz yola gelmez. Başka çaresi yoktur.”

Sabah Şehmuz Ağanın çobanı davarları yaylaya çıkardı. Öğle saatinde davarı suyun başına indirdi. Pirkal Ağanın çobanları Şehmuz'un davarlarını geri kovaladılar, bırakmadılar ki davarlar suyunu içsin. Yaz günüdür, koyunlar susamışlar. Çoban ne ettiyse, rica, minnet olmadı. Pirkal Ağanın çobanı; “bırakmam” diyor. Şehmuz'un çobanı; “neyse, hele buda geçsin” dedi. Akşam oldu çobanlar Şehmuz'un yanına geldiler.

“Aşam bugün böyle böyle oldu. Pirkal Ağanın çobanları bizim davarlarımızı suyun başına bırakmadılar. Bizde senden izinsiz kavga çıkarmak istemedik. Birbirlerini tembilhlemişler, davarlarımızı suyun başına bırakmadılar.”

Derken, üç gün peş peşe aynı şeyi yaptılar. Dördüncü günü çobanlar yine aynı şeyi yapınca, Şehmuz'un çobanı dayanamadı. Belindeki tabancasını çekti, Pirkal Ağanın çobanlarından birine sıkınca, çoban tepe üstü suyun içine düştü.

Davar susamış, hemen suyun başına doğru hücum etti. Davarlar suyunu alınca, çoban davarını biraz uzaklaştırdı. O zamana kadar Pirkal Ağa haber gitti. Yezithan aşireti suya doğru geliyor, bu arada Şehmuz'a da haber gitti.

“Aşam çoban Avdal, Pirkal Ağanın çobanlarından birini çeşmenin başında öldürdü.”

Akşam davar eve döndü. Yezithan aşireti de cenazesini ve davarını akşam götürdü. Fakat Pirkal Ağa böyle bir kargaşaya razıydı ve zaten böyle bir şey istiyordu. Pirkal Ağa işte şimdi belki bir şeyler konuşabilirdi.

Akşam Şehmuz'un kardeşleri Şehmuz'un etrafına toplandılar.

“Şehmuz Aşam, küçük kardeşiniz Çalan Avdal, Pirkal Ağanın çobanını öldürdü. Katil sahibi olduk. Nasıl edelim?”

“Hele sesinizi çıkarmayın. Bakalım ne çıkacak? Hele sabah olsun. Ama, bu gece kendinizi iyi koruyun.” Pirkal Ağa da aşiretine:

“Kimse bir yanlış yapmasın, bu bir geçittir. Benim haberim olmadan kimse kendi başına hareket etmesin. Bir kişiyle Yezithan aşireti de eksilmez”

Sabah olunca, Şehmuz kardeşlerine:

“Ben gidip, Pirkal Ağanın çadırına otururum. Biriniz de benimle gelip, çadırın arkasında bizi dinlesin. Laf sözler konuşulunca, acı ve tatlı sözler bellidir. Eğer Pirkal Ağa yapıcıysa, en çok kan bedelini alırlar; yok yapıcı değil de yıkıcıysa da, benimle gelip bizi dinleyen hemen eve haber versin. Siz de hazır olun. Hemen çadırları yıkın, evi yükleyin, göçü yola çıkarın. Küşan tarafına doğru yol alın. Atımız Tid Boz'ı çadırın yerine bağlı bırakın. Oklarımı da atın yanında bırakın, siz gidin.”

Şehmuz'un üzerinde ocak vardır.

(Yani tılsımlıdır. Az insan değildir, bir aşirete bedel ve çok cesurdur.)

“Olur Ağa, nasıl emredersen öyle hazırlanırız.”

Şehmuz Pirkal Ağanın çadırına gitti. Pirkal Ağanın karşısına oturdu. Pirkal Ağa ile konuşmaya başladılar.

(*Fakat, ne de olsa Şehmuz’un kardeşi bir adam öldürmüş, onun için Şehmuz’un Pirkal Ağaya gitmesi gerekiyor.*) Pirkal Ağa:

“Şehmuz!”

“Efendim Ağa.”

“Bu iki-üç seferdir evine aşiretimin ileri gelenlerini gönderdim. Fakat, her gelişlerinde eli boş döndüler. Üstelik bizim bir adamımızı vurdunuz. Yine de zararı yok. Fakat, gel beni dinle. Sade inatla bütün işlerin sonu iyi gelmez. Boz Ağa, amca oğlun, farz et ki, ben de amca oğlunum. Ortada bir adam öldü, hadi onu da sayma. Gel Yezithan aşiretine serdar ol. Sana söz veririm, aşiret senin elin altında olacak, senin emrinle hareket edecek. Beylik kürkünü omuzlarına ben veririm. Yezithan aşiretine hem serdar olursun, hem de Siti’yi bana ver, ben de enişten olurum. Enişten için de senin utanacağın bir şey yok. İstedığın kadar mal iste, vereyim. Senin yedi kardeşini de evlendiririm. Yaylım da senin, aşiret de senin. Bunları yerine getirsen senin hiçbir hakkın omzumda kalmaz.” Şehmuz:

“Pirkal Ağa, ben çocuk değilim ki, bir şekerle kandırasın beni. Beni uyutmak için, kaşığı tasa vurasın. Evet, söylediklerinin hepsini yaparsın. Fakat, dinimiz ayrı. Yaylım diyorsun, ben Şakak aşiretinin yaylımını bıraktım, senin yaylımını ne yapayım? Benim torunuma bile, bir gün olur laf vururlar. Derler ki; siz gelip, yaylımımıza kondunuz. Ben yemin içmişim, yedi kız kardeşi olan bir kişi, yedi bacısını bize verir. Ancak o zaman Siti’nin sözünü veririm.”

“Şehmuz, yedi kız kardeş nerden getirem? Diyelim ki, böyle biri yok, kardeşlerin ve Siti bekar mı kalacak?”

“Vallah hesabına gelirse, öyle işte.”

“Yahu böyle yedi kız kardeşi bekar nerde bulacam? Belki yedi bacısı olan vardır; ama hepsi bekar değildir. Muhakkak en az bir veya ikisi nikahlıdır. Bu olacak iş değil?”

“Pirkal Ağa lafım, sözüm taşın kendisidir, değişmez Boz Ağa gibi insana rest çekmişim. Onu kalbinden sil. Siti’yi sana vermem.”

“Öyleyse lafımız, sözümüz uyum sağlayamıyor. Anladım ki; suyu yokuşa vermişsin. Su da yokuştan yukarı gitmez. Sana her türlü imkanı verdim, kabul etmiyorsun. Seninle tartışılmaz; fakat şimdi toprağımdasın, döseğimdesin. Böyle herhangi bir taşkınlık yapıp, rezillik çıkarma. Sana üç gün, üç gece mühlet göç et. Bizim Yezithan aşiretinin adeti değildir ki, herhangi bir fırsat kollayalım. Senin üç gün, üç gecen tamamlandı mı, o zaman, bizim bir

adamımızın kanı dökülmüş, deriz. Yapabilirsek, intikamımızı alırız. Yapabilirsek, Siti'yi bile alırız. Yapamazsak da Boz Ağadan üstün değiliz.”

Bunlar bu lafta dursunlar. Çadırın arakasında bekleyen Şehmuz'un adamı hemen koştı eve haber verdi.

“Kalkın çadırları sökün. Şehmuz ile Pirkal Ağanın konuşmaları uyuşmadı, çok sert konuşmalar yapıyorlar hemen evi yükleyin.”

“Ya sen niye Şehmuz'u yalnız bıraktın?”

“Ya size kim haber verecekti?”

“Ya cemaatin içinde Şehmuz'un başına bir şey getirirlerse?”

“Hayır, Pirkal Ağanın sesini işittim. Üç gün üç gece mühlet veriyorum gitmezseniz o zaman bir çare düşünürüz; yoksa içimizde böyle bir fırsatsızlık yapmayız adetimiz değildir, dedi. Üç gün üç gece vaktimiz var.”

“Peki öyleyse.”

Hemen kalktılar, çadırları söktüler, evi yüklediler. Sığır, davar, deve, at kervanını yola çıkardılar Tid Boz'ı çadırın yerine bağladılar. Yanına okları bıraktılar, yola çıktılar. Üç gün üç gece durmadan yol geldiler. Koşan yaylımına indirdiler. Şehmuz'un emriydi, bozamazlardı. O zamana kadar Şehmuz gelip, atına atladı. O da geldi. Şehmuz kardeşlerine:

“Kardeşlerim biz göç edip, Koşan'a göçümüzü indirdik. Çadırları açmışsınız. Burası da iyi bir yaylımdır. Bakın Boz Ağa için göç ettik, Şakak aşireti büyük bir aşirettir, onu da bıraktık geldik Yezithan'a. Pirkal Ağanın yardımına sığındık. Yezithan da büyük bir aşirettir. Oradan da göç edip, yalnız Koşan yaylımına geldik. Atlarınızı yeşil otlara bırakmayın, sadece arpa verin. İyi tımar edip, atlarınızı devamlı iyi besleyin. Silahlarınızı yağlayın, kılıçlarınızı keskinleştirin, oklarınızı, cephanelerinizi iyi, yeteri kadar değil, yapabildiğiniz kadar fazla ayarlayın. Tabancalarımızın hepsini yağlayın, hazır hale getirin. Sizin tedarikiniz olsun. Eğer, herhangi bir aşiretle savaşırsak, Şakak aşireti de işitirse, eğer Boz Ağaya haber veren olursa, yılan deliğini bile bırakmaz. Belki imdadımıza gelirler, bekli de gelmezler. Yezithan aşireti büyüktür, ona göre hazırlık yapın. Ölüm onlar için de var, bizim için de var. Lafımız sözümüz bir ise, suyumuz bir harıkta gidiyorsa, inşallah kimseye minnet etmeyiz. Her birimiz bir yerde serdarlık yaparsak, lafımız bir değil de yedi ise, o zaman yıkılır. O zaman Şakak aşireti de bize cephe açar, Yezithan aşireti de bize cephe açar. İyisi mi birbirimize bağlı olalım.”

Kardeşleri baktılar ki, doğru söylüyor.

“Peki ağan, nasıl dersin öyle olsun.”

Şehmuz kardeşlerinin yüz ifadesine baktı. Yok sanki, Çalan Avdal hariç, lafları para etmiyordu. Çalan Avdal da kardeşlerden en küçüğü, onun görevi de çobanlıktı, sabah çıkıp, akşam geliyordu. Bacısı Siti'ye:

“Bacı benim atıma böyle böyle iyi bak” diyor.

Aradan birkaç gün geçti. Şehmuz baktı ki, kardeşleri kendi söylediklerinin hiç birinin yerine getirmiyorlar. Atları yeşil ota bırakmışlar, silahlarına bakmıyorlar. Dünya deniz olsa bunların topuğuna su gelmez. O kadar ki havalanmışlar. Şehmuz'un lafı sözü piyasada yok. Şehmuz sesini çıkarmadı, üzüldü. Siti baktı Şehmuz üzgün. Sordu:

“Şehmuz ağabey niye düşünüyorsun?”

“Bacı yarın Yezithan aşiretinin saati günü tamam oluyor. Pirkal Ağa her ne kadar, üç gün üç gece dediyse de; ben akılsız değilim. Benim de kendim kadar tecrübem var. Pirkal Ağa bir laf ağzından kaçırdı. Yüz ifadesi değişti. Yarın günü tamam, yarın intikam almaya gelirler. Bak kardeşlerine ne haldeler?, Söylediğim nasihatler, hiç umurlarında değil. Nerde kaldı, atlarını çayıra bırakmışlar, silahların her biri bir tarafta pas içindeler, sanki göç edenler başkasıdır. Elin adamını öldüren bir başkası gibiler. Dünya deniz olsa, bunların topuklarına su gelmez. Bacım çaresi yok Yezithan aşireti intikam almaya geliyor.”

“Kardeşim, onların başından sen varsın. Onların işlerini de sen hatırlatıp, düzelteceksin.”

“Bacım devamlı nasıl söyleyecem?”

Siti kalktı, hangi kardeşine ağabeyiniz böyle diyor, dediyse de onlar güldüler. “Şehmuz söylüyor” işte dediler.

Ertesi gün oldu. Bir baktılar ki, Yezithan aşiretinin adamları sonbahar yaprağı gibi, nasıl rüzgar vurup, savurur o şekilde tepede göründüler. Pirkal Ağa Yezithan aşiretine hem komutandır, hem ağadır. Onun için askerinin önünde geliyor. Siti gördü, Şehmuz'un başucuna koştu. Şehmuz da sabah uykusundan uyanmış.

“Siti ağladı.”

“Niye ağlıyorsun?”

“Ben ağlamayayım da, kim ağlasın?”

“Bak hele Yezithan aşiretinin tüm askeri geliyor. Başında Pirkal Ağa var. Kalk abi, ne yapacaksan yap?”

“Siti ağlama! Şu Kur'ân'ı indir de bana getir.”

Siti gidip, Kur'ân'ı indirip, getirdi Şehmuz'a verdi. Şehmuz Kur'ân'ı aldı. Öpüp, alnına koydu. Bir, iki sayfa okuduktan, sonra ağladı. Siti:

“ Abi niye ağlıyorsun?”

“Havadır Siti havadır. Bedenin kibar, yüzün aydır. Lafım taşın kendisidir, iki olmaz. Senin kardeşlerinden biri, yaralanmazsa veya atından düşüp, ölmezse; Abubekir Sıddık’ın türbesine ve üzerimdeki ocağa yemin ederim ki, hiçbir zaman kalkıp savaş için atıma binip savaşmam Yezithan aşiretiyle.”

“Ağabey gözlerimi kör etin. Kim dedi ki, bu yemini iç.”

“Bacım bana kızma! Kardeşlerime nasihat etim. Onlar bana, sana güldüler. Bir kere bozulmaya, bozuldu artık. Biraz da ben onları rezil edem. Bakalım hele, yiğitliklerini ortaya döksünler.”

“Çeşmedir abi çeşmedir. Yukarda gök kubbesi, altında bu toprak da, Yezithan aşiretinin adamları, Kuşan yaylımında çadırımızın etrafını sardılar mevzi aldılar.”

“Siti o lafları çok gördüm ve çok da geçirdim. Artık geçti. Git diğer kardeşlerine söyle, hangisi savaş için atına binecekse binsin. Ne zaman onlardan birisi yaralanırsa, o zaman yeminim kırılır. O zaman atıma biner, yardıma giderim.”

“Yanıdadır ağabey yanıdadır. Üstümüzden görünür sarp dağlardadır. Dünya demsiz devransızdır. Kalk bacın kurban sana. Sen Musa Ağa ailesine reis, serdarsın. Biz Şakak aşiretinden koştuk. Yezithan aşiretinin yaylımına konduk. Orada katil sahibi olup, bu hale düştük. Kimsesiz, sahipsiz kaldık.”

Çalan Avdal, çadırın yakınında yatıyordu; fakat uyanıktı. Siti’nin ve Şehmuz’un sesini işitiyordu. Yezithan aşireti yaklaştıkça kan kokuyordu. Çalan Avdal kalktı, başını yataktan kaldırdı. Seslendi:

“Siti!”

“Buyur kardeşim.”

“Gel gel.”

“Bu gün değilse de yarındır, Şakak aşiretinin ileri gelenleri toplanmışlardı. Ben bilmedim ki, babamız bir annemiz ikidir. Gel beni dinle. Beni saçına kurban et. Git atım Kara Kamber’i getir. Okumu, silahımı, savaş elbisemi bana getir. Çoban keçem ve değneğim bundan sonra burada kalsın. O demden devrandan, yiğit gider meydana namı kalır. Kuşan toprağında yalnız kardeşinin mezarı kalsın. Bahar başıma çetindir, başıma gelen yaz sıcağıdır. Eliyle eden boynuyla çeker.”

Çalan Avdal böyle deyince, Şehmuz anladı ki, Çalan Avdal binip, savaşacak. Çalan Avdal için razı değil. “Niye diğerleri savaşa girmedi? Aslında yeminim Çalan Avdal için değildi. Ama, bir kere ocağımıza, Abubekir Sıddık türbesine yemin etmişim” diye düşündü.

(Bunların her biri birer sultandır. Bunların işinde yanlış yoktur, söyledikleri sözün arkasında dururlar, sahip çıkarlar.)

Siti gitti, Kara Kamberi getirdi. Binek taşına bir kat savaş elbisesi çıkardı. Silahları getirip, Çalan Avdal'a teslim etti. Çalan Avdal kalkıp, kuşandı. Döndü, Şehmuz'un elini öptü, alnına koydu. Ağabey, bu gün değil, yarındır. İleri gelenler, ağalar, Şakak aşiretinde oturmuşlar yan yana, ağabey bilmedim ki, babamız bir anamız ikidir. Sen ve Siti bacım tartıştınız. Bu demektir ki, sen kardeşlerine kıymıyorsun. Nasıl olsa ben ve Siti ayrı ananız. Anamız ayrı olduğu için, kardeşlerin yakın biz farklıyız. Ben bu güne kadar, bu farkı hiç hissetmedim. Hepimiz tek annenin çocuklarıymış gibi gördüm. Şimdi ise bütün yükü sırtıma verdin. Ben de savaşıyorum, en fazla ölürüm. Benim mezarım gurbet ellerde kalsın.”

“Çalan Avdal böyle konuşma. Benim içtiğim yemin asıl senin için değildi. Sen kendi üstüne çekiyorsun. Ben kardeşlerime nasihat ederken, senin yüz ifaden diğer kardeşlerden ayrıydı. Üstelik nasihatimi de elinden geldiği kadar bir tek sen yerine getirmeye çalıştın. Fakat artık yemin içmişim, hiç laf vurmaya çalışma. Ben ağzımdan çıkan her türlü cümlelerin arkasındayım. Siz kardeşlerim atlarınıza savaş için binecekseniz, binin. Artık şerefimiz kadar davranırsınız.”

“Şerefimiz mi kaldı artık? Kapımıza kadar geldiler. Birazdan bütün davarımızı, atlarının ayaklarıyla çiğnerler. Biz de buna tahammül mü edelim?”

“Tahammül etmiyorsanız, binin atınıza girin savaşa.”

Tekrar dönüp, Şehmuz'un elini öptü. Sen ve Siti hakkınızı helal edin.

“Siti bacım, sen de dürbünü al, Küşan Tepesine çık. Kardeşini seyret. Eğer, öldüğümü veya yaralandığımı görürsen; ölürsem cenazeme gelirsin, gömersin. Yaralanırsam kardeşinin yaralarını ilaçlarsın. Kesilen bir baş satın alınmaz. Fakat yanarım ki; arkamdan gelecek bir taraftarım yok.”

(Allah'ın emri öyleydi. Çobanlar derler; “tepeden, dağdan, ovadan!”)

Çalan Avdal çıkıp, ovadan bindi. Atına bir üzengi vurdu. Kara Kambere bir durup baktı. Hele peşinden onunla beraber binen kardeş var mı? Baktı kimse yok. Tek başına savaşa girecek. Ne kardeştir, ne baba. Siti şimdi ağıt etsin. Şimdi küçük kardeş savaş için binmiş, diğer kardeşlerim daha yatağından kalkmamışlar, nasıl olur hâlâ uyuyorlar?

Çalan Avdal indi meydana. (Beden incedir, incir ağacına.) Çobanlar dağ eteğine davar yaydırır. (Keşke ölüm yalnız yaşlılar için gelseydi.) Çalan Avdal binip, Yezithan topluluğuna doğru gitti. Daha o topluma varmadan, Şehmuz seslendi:

“Kardeşim başıma gelen temmuz sıcağıdır. Bülbül düştü dağın tepesinde. O ağacın kökünden gelir. Sen kızgınsın; ama gene de beni dinle. Senin Kara Kamber'in ham bir taydır, savaş görmemiş bir attır. Bu yandan vurdun gittin, öbür tarafa dönerken atına dinlenme fırsatı ver, at nefes alsın. O yandan vurup, bu yana geldiğinde atına yine dinlenme fırsatı ver, nefes

alsın. Bunu yapamazsan, kızgınlığının esiri olursan, atını çatlatırsın, yaya kalırsın. Gözümü kör eder, belimi kırarsın. O zaman Kara Kamber’i fazla sıkıştırma. Kara Kamberi fazla sıkıştırırsan, Yezithanlıların içinde sahipsiz kalırsın.”

Çalan Avdal kendi kendine; “Siz söyleyin. Benimle beraber binmedikten sonra kadir kıymet kalmadı. Lafımız sözümüz bir değil, böyle olduktan sonra kıymet ve değer kalmadı. Savaşı kazansam bile tadı kalmadı. Artık kardeşliğinizi terk edecem. Ölüm bana oyun oldu.”

Siti tepeye çıkıp, dürbünü gözünün önüne aldı, kardeşinin seyrine durdu.

Çalan Avdal indi. Yezithanlılar toplumuna girince Yıldız Karayel rüzgarı gibi vurdu, geçti. Geride on Yezithanlının ölüsünü bıraktı. Döndü, tekrar o yandan vurdu. Yine on kişinin başını uçurdu. Derken öğleye kadar Çalan Avdal Yezithanlıları vuruyor, Yezithanlılar yaprak gibi dökülüyor. Şehmuz dürbünü aldı. Çalan Avdal’ı seyrediyor. Baktı ki, Çalan Avdal atına nefes vermiyor, anladı ki, atı çatlatacak, at daha toydur. Şehmuz seslendi:

“Çalan Avdal beni dinle! Ağabeyini kendine kurban et. Sen küçük kardeşsin, annene babana nazlısın. Beni dinle, mahsus da olsa kendini bir atından düşür. Yeminim kırılınsın ki, ben de atıma binem, dokuz yüz süvariyle baş edemezsin. Dokuz yüz süvari başına yığılmış, sen de acemi davranıyorsun. Beni dinlemedin atına nefes vermiyorsun, atı çatlatırsın, yaya kalırsın. O zaman bende seni kurtaramam.”

Çalan Avdal abisinin sesin işitti; ama çok sinirli atın farkında değil. Siti de dürbünle seyrediyor. Siti:

“Bu, Şehmuz’un söylediğini yapmıyor. Sonunda atı çatlatır, benim gözümü kör eder.”

Siti baktı öğleye yakındır. Çalan Avdal, atına tam dönüş verdi. Süvarilerin içine girerken atı ön ayaklarıyla yere çöktü. Siti:

“Allah’ım ne olur yardım et, at kalksın. Bekledi bekledi, at kalkmadı. At çatlamış. Yezithan süvarileri Çalan Avdal’ın başına toplandı. Siti dizlerine vurdu, çığlıklar attı. Seslendi:

“Şehmuz Ağabey kalk, imdat! Bacını kendine kurban et. At Çalan Avdal’ın altında çatladı. Çalan Avdal’ın atın üzerinden düştü. Ağabeyimin yemini kırıldı. Nazlı kardeşine bir imdat! Nazlımı tek gönderdin, gözümü kör ettin, senin de belin kırıldı.”

Şehmuz Kur’âna, hadise, ayete baktı yemini kırılmış. Şehmuz seslendi:

“Bacım yüreğim yandadır. Başıma gelen temmuz sıcağıdır. Yiğit gider, namı dünyada kalır. Gözyaşları dökme! Tid Boz’ı binek taşına çek. Beni Çalan’ın imdadına yetiştir. Gözyaşları dökme ki, iyi göresin. Dürbünü al, bak. Ağabeyine sor- et, şu savaş meydanında kim kuzu, kim koç kendi gözünle gör.”

(Cemaat beden incedir süs ağacına. Şimdi seyredin Yezithanlı süvarilerle, Şehmuz’u!)

Siti hemen Tid Boz atı binek taşına çekti. Şehmuz zaten savaş elbiselerini giymiş, dolu tüfek gibi patlamaya hazır. Şehmuz; "Bismillahirrahmanirrahim" dedi, atına bindi. Siti'ye seslendi:

"Bacım benim önümden iki üç adım geç hele, hiç at izi geçmiş mi görebiliyormusun?"

Siti iki üç adım gitti. Yola baktı, hiçbir iz yoktu.

"Ağabey bir şey beyan etmiyor. Bir şey geçmemiş."

"Bacım bir de ben geçtikten sonra bak. Kaç iz görebiliyorsun?"

Siti, Şehmuz geçtikten sonra yola baktı.

"Yandadır ağabey yüreğim yandadır. Üstümüze görünüyor, sarp dağlardır. Bacımın kusurunu ayağının altına al. Önünden sen geçmeden beyan etmiyordun, sen geçtikten sonra ise; bahardır ağam bahardır. Bu ne demdi ne devrandı? Git, Allah seninle beraber olsun. Sen geçtikten sonra sırlardan kırk süvari seninle beraber iz sürüyor. Senin peşinden sırlardan gelen kırk süvari geliyor." Şehmuz kardeşine:

"Etme bacım etme. Gözyaşlarını dökme. Şimdi sen ağabeyini ve Yezithanları seyret. Havadır bacım havadır. Sıfatın güzeldir. Gerideki kardeşlerimin ocağı kördür, onları Çalan Avdal'a kurban et. Bunlar ne cemaata söz söylemeye yararlar ne de böyle bir günde yiğitlerin çarpıştığı savaşa yararlar."

Beden incedir, incir ağacına. Çobanlar davarı, sığırı bıraksınlar dağın eteğine. Şehmuz atını doldurup, dörtnala gidiyor. Yezithan süvarileri Çalan Avdal'ın daha başındalar. Doğru o toplum süvarilerin içine daldı. Sanki bir şahin, keklik yavrusunu kovalar gibi, Yezithan süvarilerini kovaladı. Kırk tane sırlardan süvari de Şehmuz'la beraber Yezithan süvarilerini yağmur damlası gibi yere dökülüyorlar. Şehmuz kızgın ata dönüşmüş, tepedeki rüzgarı bile geri çeviriyor. Yezithan süvarileri delik arıyor ki, saklanalar. Şehmuz döndü, Çalan Avdal'ın başına. Çalan Avdal baktı, üzerine bir gölge geldi. Şöyle baktı abisini gördü. Şehmuz atın üstünde önünde duruyordu.

(Kardeşir, ciğerdir yansın dayanmıyor.)

Şehmuz'un suratında gözyaşları yağmur damları gibi Çalan Avdal'ın yüzüne değiyor. Şehmuz, ayağını üzengiden çıkarıp, attan aşağı indi. Çalan Avdal'ın başında durdu. Çalan Avdal, Şehmuz'a baktı, bakarken gözyaşlarını tutamadı. Şehmuz seslendi:

"Zordur Çalan Avdal zordur. Kuşan deresinde ağaç kalmadı, kendi çiçeğiyle süslendi. Kardeşim zelil olma, ağlama!" Çalan Avdal seslendi:

"Ağabey bugün değilse, başka gün olurdu. Herkes bu şerbeti tadacak; fakat ben evden çıkarken söylemişim. Babamız bir, annemiz ikidir. Ağabey cenazemi bunların içinde

bırakma. Gözüm açıkken benim intikamımı da al. Ben doya doya senin yiğitliğini, at binişini, hamlelerini, darbelerini seyredeyim.” Şehmuz seslendi:

“Etme Çalan Avdal etme. Ölümün borç olsun, beni bırakıp gitme. Daha gözün açıkken, beni seyret.”

Ama Çalan Avdal’ın hali kalmamış, yarası kötü, alınına acel teri atmış. Şehmuz atına bindi, dizgini çevirdi Yezithanların üstüne. Çalan Avdal hasretle, kederle peşinden baktı. Şehmuz kuzeyde Yıldız Karayel gibi, doğuda karayel gibi vurdu. Bu yanı o yanı vurdu. Sanki Yezithan süvarilerini bir kalbur içine koyup, çalkalıyorsun gibi, Yezithan süvarileri kaçacak yolu bile görmediler. Bir mısır tarlasında, mısır sapı biçip, serer gibi, işte o şekilde Yezithan süvarileri yere serildiler. Çalan Avdal görüyordu. Söyledi:

“Hey maşallah, bu ne sırdı? Şehmuz’un her bir hamlesinde kırkı-ellisi birden yere seriliyor. İşte şimdi hak sahibi hakkını alsın. Artık bu keder bir köz gibi ciğerimden çıktı. Şimdi öyle bir direndim ki, yaralı olduğumu bile unuttum.”

Pirkal Ağa, daha önceden Musa Ağanın ailesinin nasıl savaşçı olduklarını biliyordu. Askerin yarısından fazlasını etrafına toplamış, taktik veriyordu. İkinci gün savaş devam etti. Ölen öldü, kaçma fırsatı bulanlar kaçtılar. Pirkal Ağa yalnız kaldı. Pirkal Ağa yalnız kalınca Şehmuz atını dört nala Pirkal Ağanın üzerine sürdü. Pirkal Ağa atın ağzını çevirdi, Şehmuzun evine. Pirkal Ağa:

“Artık kurtuluşum yok. Şehmuz vurdu vuracak, ben kendimi Siti’ye kavuşturursam, bir kuş yaralıyken kendini bir çalının arkasına atar, belki Siti beni kurtara, başka kurtuluşum yok.”

Şehmuz, Pirkal Ağanın kaçtığını görünce; “nasıl olsa bu kafeste keklik, ben Çalan Avdal’a döneyim ” dedi, döndü Çalan Avdal’a.

(Cenab-ı Allah hepimizin geçmişlerine rahmet eylesin.)

Şehmuz döndü ki, Çalan Avdal Hakk’ın rahmetine kavuşmuş. Fakat gözleri açık. Şehmuz elini Çalan Avdal’ın gözlerine vurdu. Gözlerini kapattı, çenesini bağladı. Başının altına ot koydu. Şehmuz, kurt yesin ciğeri ki, Çalan Avdal’ın cenazesini gördü. Daha da gerginleşti. Atına bindi. “Her şeyin sebebi buydu, Pirkal Ağa’ydı. Bunu, kaybetmeden Çalan Avdal’a kurban edem” dedi. Atına bindi, peşine düştü. Siti dürbünle bakıyor. Baktı ki, Pirkal Ağa kaçıp, geliyor. Çadıra yaklaşınca yalnız, Pirkal Ağa önde geliyor. Şehmuz ak şahin gibi peşinde geliyor. Siti seslendi:

“Adım adım, Şehmuz reisim adım adım. Şer büyüdü yükseldi göbeğe kadar. Bacın kurban sana. Menzile gir, darbeni vur. Başıma gelen yaz sıcağıdır. Sıcak başımda şiddetlidir. Pirkal Ağayı çadırıma kavuşturmaya. Eğer çadıra yetişirse, bir kuş kendini bir çalı arkasına

atar başını kurtarır ya, eğer Pirkal Ağa kendini benim arkama atarsa, kuş çalı misali bırakmam onu öldüresin. O Abubekir Sıdk'ın türbesine yemin ederim ki, bırakmam öldüresin. Yemin ederim ki, inanasın. Menzile gir, darbeni at, onu kara çadıra kavuşturma.”

Şehmuz Siti'nin sesini duydu ve ciddi olduğunu anladı. Çalan Avdal'ın dalgası da Şehmuz'un gözü önünde gidip, geliyor.

“Yemin etmeseydim, imdadına gitseydim, belki şimdi Çalan Avdal sağ olurdu. Çalan Avdal'ın başına yığılıp öldürdükleri zaman ancak seyredebildim. Çalan Avdal'ın ölümünden ben kendimi suçlu hissediyorum. Bu bana bir keder oldu.” diyor.

Çadıra yaklaştılar. Şehmuz her iki ayağıyla üzengilerin üstüne kalktı. “Bismillahirrahmanirrahim” dedi, elindeki uzun oku atıp, Pirkal Ağanın sırtından vurdu. Ok Pirkal Ağanın göğsünden çıktı. Pirkal Ağa atından aşağı düştü ve öldü. Şehmuz, Pirkal Ağanın cesedinin üstünden geçerek kara çadırın önüne geldi. Siti:

“Şehmuz bacın kurban sana. Savaşa girdin ki, şiddetli şiddetli. Bu dünyada yüzümüzü güldürmedin! Bacın kurban sen geldin, niye ana baba nazlısı Çalan Avdal'ı getirmedin?” Şehmuz:

“Bacım Küşan Dağı yansın. Eteği çiçekle dolmuştur. Diyorlar ki; Çalan Avdal kızgındır, küsmüştür. Gel beraber gidelim, yalvaralım belki gelir. Beden incedir kaktüs ağacına!”

Şehmuz önde, Siti peşinde, Siti ve Şehmuz peş peşe geldiler, kardeşlerin küçüğü, ana-baba nazlısı, cenazesinin başındalar. İkisi de başında döküyor gözyaşlarını.

(Dünyada kimseden bir şey anlamam. Dünya buğdaysız samandır herkes kendini hizasında, yaba vurup savuruyor; fakat kimse bir avuç buğday alamaz.)

Çalan Avdal'ın cenazesini alıp, kara çadırın önüne getirdiler. Cenaze suyunu ısıttılar, yıkadılar, kefindiler. Küşan yaylalarında çadırın karşısında mezarı eştiler ve oraya gömdüler. Şehmuz orada mezar başında Kur'ân okudu. Çalan Avdal'ın duasını okudu eve döndüler. Şehmuz, Çalan Avdal'ın elbisesini bir bohçaya koyup Siti'nin önüne indirdi. Siti, şimdi küçük kardeş için ağıt yaktı. Siti karalar bağladı, ağıtlar yakıyor. Yalnız, Siti ve Şehmuz'un piyasada varlığı var. Diğer kardeşlerin varlığı- yokluğu hiç belli etmiyor. Siti ağıtlar yakarken ağıt arasında:

“Yanıdadır, Boz Ağa yüreğim yanıdadır. Güneş doğar, sarp dağdadır. Çalan Avdal'ın ölümü sana ayan beyan olsun. Küçük amca oğlun Küşan yaylasında ebediyen yatıyor.”

Siti bir ağlıyor, bir ağıt yakıyor. O gece sabaha kadar devam etti. Boz Ağa aynı gece bir rüya gördü. Rüyasında; rüzgar esiyor, fırtına oluyor. Bu rüzgar Küşan yaylasından geldi.

Şehmuz'un kara çadırına vurdu, çadırı yaktı. Çalan Avdal başına bir kara kazan kapatarak, çılgınlık atıyor. Boz Ağa bu rüyanın tesiri ile irkilip, uyandı.

“Hep bunu düşündüğüm için, acaba kafama mı taktım? Boz Ağa uyudu. Tekrar aynı rüyayı gördü. O gece üç sefer aynı rüyayı gördü. Sabahleyin kalktı. Sanki ciğerine ateşten köz girmiş, bir şey belli etmemeye çalıştı.

“Birkaç adam göndersem, izlerini sürdürsem mi? Aşiretin dedikodusundan korkuyorum. Derler ki; bu ne lahana bu ne turşu? Boz Ağa göç eden o, sen niye peşine düşmüşsün? Biraz da gururuma dokunuyor. Acaba doğru mu, yalan mı? İşin aslını öğrenelim.”

Boz Ağa iki adamını çağırdı.

“Siz şimdi doğru Yezithan aşiretine gideceksiniz. Kendinize misafir süsü verin. Benim aşiretimden olduğunuzu kimse bilmesin. Aşirette nereye, ne için gittiğinizi kimse bilmesin. Gidin, bu işin aslını öğrenin. Şehmuz'un evi şimdi nerededir? Bana bir haber getirin.”

Boz Ağanın bu iki adamı kalkıp, Şakak aşiretinden gece yarısı, kimse görmeden çıkıp, gittiler. Burası senin, şurası benim derken soruşturdular.Yezithan aşiretine gittiler, soruşturdular. Cevabında dediler ki:

“Şehmuz göç etti. Küşan yaylımına gittiler. Pirkal Ağa bu kadar süvarisi ile peşinden gittiler, savaştılar. Pirkal Ağa ve adamları öldü. Pirkal Ağanın bazı adamları da canlarını zor kurtarabildiler.”

Boz Ağanın adamları çıkıp, doğru Küşan yaylımına yol aldılar. Küşan yaylımına yaklaştılar. Şehmuz'un çadırına göründüler. Siti baktı çadıra doğru iki süvari geliyor. Siti Şehmuz'a seslendi:

“Kardeşim çadırımızın karşısında, tepede iki atlı çadırımıza doğru geliyor. Bilmiyorum; ama Yezithan aşireti tekrar toparlanıp, gelmesinler. Belki de yabancılarıdır. Yabancıların yolunun da pek buradan geçmemesi lazım.”

Şehmuz çıktı dürbünle baktılar.

“Bacım Allah'ın kararı elbette ki, yerini bulur. Korkma, başım sağ oldukça, kimse senin kılına dokunamaz.”

Bu iki atlı yaklaşıp, geldiler, çadırın önünde indiler. Şehmuz bunları çadıra buyur etti, çadıra gelip oturdular. Fakat, çadırda arada bir ağıt sesleri geliyordu. Adamlar:

“Hoş beş ettik; ama sen ev sahibisin, halen adını öğrenemedik.”

“Adım Şehmuz.”

“Peki. Biraz önce ağıt sesleri duyduk. Nedir, ne oldu?”

“Yezithan aşireti ile savaştık. Küçük kardeşim Çalan Avdal’ı öldürdüler. İşte şu karşı türbesidir.”

“Başın sağ olsun, Allah rahmet eylesin!”

Çay, kahve, yemekten sonra bu iki adam:

“Ağam yolcuya yol gerek, müsadelenle kalkıp gidelim.”

“İşiniz rast gelsin, uğurlar olsun.”

Kalkıp, çadırın önüne çıktılar. Siti:

“ Kardeşlerim siz ne arıyorsunuz, niye buraya geldiniz? Sizi sanki izci gibi gördüm. Yoksa bir derdiniz mi var?”

“Başka derdimiz yok Siti bacı. Bizim derdimiz Şehmuz’la.”

“Belki benim, sizinle işim olabilir? Madem bir derdiniz vardı, şimdiye kadar niye söylemediniz? Söyleyin öyleyse, sizi dinliyorum.”

“Biz Şakak aşiretinden geliyoruz Boz Ağa bazı duyumlar almış. Onun için bizi gönderdi. Gidin, bana bir haber getirin, dedi. Biz de geldik sora sora. İzinizi bulduk, sizi gördük, durumunuzu öğrendik.”

“Gidin. Madem köylümsünüz, aşiretimdensiniz, Boz Ağaya selam söyleyin. Deyin ki, Şehmuz demiş ki, Boz Ağa sana minnet etmem. Eğer Siti için de eskisi gibi düşünüyorsan sana minnetim yoktur. Zaten Yezithanlıların yükü sırtımda, seninki de o yükün üzerine olsun. Korkma, altından kalkarım. Bildiğinden şaşma, istiyorsan sen de gel. Eğer insanlık için, akrabalık için, işin içinde Siti yoksa da gel. O zaman amcam oğlusun, başımın tacısın. Ama Siti içinse sakın gelmeyin. Savaş için geliyorsan da yine hazırım. Namus için geliyorsan, işin içinde Siti yoksa yine hazırım.”

Bu iki elçi hiç cevap vermediler.

“Peki” dediler. Çıkıp, geldiler Boz Ağanın yanına.

“Ne haber getirdiniz, nerelerdeler?”

“Ağam gittik bulduk. Hal mesele böyledir. Çalan Avdal’ı öldürmüşler. Şehmuz, Pirkal Ağanın dokuz yüz süvarisini ve Pirkal Ağayı öldürmüş. Pirkal Ağa da Siti için yapmış bütün bunları. Şehmuz’un da sana selamı var ve şöyle dedi. Benim fikrim aynen eskisi gibidir. Eğer senin fikrinde eskisi gibiyse, Siti için sakın gelme. Savaş için geliyorsan, hazırım. Akrabalık, nefis, namus için geliyorsan, hazırım. Eğer Siti için yardım yapam diyorsan sakın ha. Eğer öyle bir şey düşünüyorsan zaten Yezithanlıların yükü sırtımda, sen de yükünü sırtıma indir. Korkma altından kalkarım evvel Allah! İnsanlık içinse, sonuçta biz iki kardeş çocuklarıyız, et tırnaktan ayrılmaz. Boz Ağa kalktı, yanına birkaç atlı aldı, çıktı yola. Doğru Küşan yayılımına geldi. Küşan tepesine çıktılar. Boz Ağa orada durdu. Dürbünü aldı, çadıra doğru baktı.

Amcası Musa Ağanın çadırını gördü. Çadırın karşısında Çalan Avdal'ın mezarını gördü. Ne de olsa amca oğlu, yağmur gibi gözyaşları döktü. Siti de o iki elçiyi gönderdiğinden beri hep yolları, tepeleri gözlüyor. Siti baktı, Boz Ağayı gördü. Şehmuz'a seslendi. Şehmuz çıktı, baktı. Şehmuz da Boz Ağayı tanıdı. Boz Ağa arkadaşlarından birini önce gönderdi.

“Git Şehmuz'a de ki; amca oğlu, ben dava veya kavga için gelmedim. Ben nefsim için, namusun için, akrabalık için, rahmetli amcamın çocuklarısının onun için gelmişim. Hele bakalım Şehmuz ne diyecek, bize ne haber getirecek?”

Adam gitti Şehmuz'a:

“Şehmuz Ağa, Boz Ağa gelmiş, şu tepede bekliyorlar. Boz Ağa diyor ki; ben herhangi bir kavga dava için gelmedim. Ben insanlık için, nefsim namusum için geldim. Nerde olursan ol, amcam oğlusun Çalan Avdal'dan sonra Siti'yi versen ki, ne tadı kaldı, ne hayır görecem? Ben barış için sana gelmişim. Ağalık senin, beylik de senin, aşiret de senin olsun.”

Daha Şehmuz cevap vermeden, Siti kalktı. Çalan Avdal'ın elbiselerini ellerinin, omuzlarının üstüne alarak, ağıtlar yakarak, Boz Ağaya doğru geldi. Boz ağa baktı, Siti karalar bağlamış. Çalan Avdal'ın elbiselerini almış, ağıt yaka yaka, ağlaya ağlaya geliyor. Boz Ağa da Siti'yi karşılamaya geldi. Gelip, kavuştular, sarıldılar, ağladılar. Çadıra geldiler, oturdular. Şehmuz'a taziye verdikten sonra, kalktılar. Şehmuz'un evini yüklediler. Davarı, sığırı, atı, deveyi alıp, tekrar yola koyuldular. Şehmuz:

“Evi yüklemeyin, indirin. Ben Çalan Avdal'ın türbesini yaban ellerde yalnız bırakıp, gelemem.”

Siti ve Boz Ağa her ne kadar “olmaz” dediler ise de çare bulamadılar. Boz Ağa gidip, Çalan Avdal'ın cenazesini çıkartıp, onu da bir tabuta koydu. Atların arkasında arabaya koydu. Yola düştüler, Şakak aşiretine getirdiler, eşyaları evlerine yerleştirdiler. Çalan Avdal'ı tekrar yıkayıp, kefenlediler. Musa Ağanın türbesinin yanına, Çalan Avdal'ın babası Musa Ağanın yanına gömdüler. Aşiret toplandı. Boz Ağaya ve Şehmuz'a kızdılar.

“Bakın iki taraf da inatlaştınız, Çalan Avdal'a sebep oldunuz. Ya dediğimizi yapacaksınız veya aşiretten çıkıp gideceksiniz. Siz gitmezseniz, biz gideriz.”

Boz Ağa ve Şehmuz baktılar ki, çaresi yok. Aşirete:

“Siz nasıl uygun görürseniz, öyle yapın.”

Aşiret Boz Ağanın altı kız kardeşini Şehmuz Ağa ve kardeşlerine Siti'yi de Boz Ağaya Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile nikahlandırdılar. Boz Ağa aşireti topladı. Aşirete:

“Bundan böyle serdarınız, önderiniz Şehmuz'dur.”

Beylik kürkünü kendi eliyle Şehmuz'un omuzlarına indirdi. Şehmuz aşirete reis ve serdar oldu.

Her yıl yaylaya çıktıklarında, Çalan Avdal'ın ilk mezar yerini kendilerine yayla ettiler.
Her yıl Küşan'a gelirlerdi .

Burada da Şehmuz'un meselesi biter, onlar erdi muradına.

Allah'ın rahmeti onlara, cemaate ve dinleyene yağsın. Allah hepinizden razı olsun.

5.1.14. AVDİ OĞLU DERVİŞ

Bu mesele şöyledir:

Avdi Derviş'le Sidin'nin babasıdır. Şark aşiretindedir. Derviş'le Sidin'nin annesi de derler Baka Ayşe'dir.

Mılla aşireti derler, İskan padişah Mılla aşiretindedir. Çok büyük ağır bir aşirettir. Avdi, Şark aşiretinden olduğu için işte Mılla aşiretine biraz yabancıdır. Yalnız karısı çocuklarıyla hep Mıllaların içinde kalmıştır.

Gaffar Giysi, Çil Osman, Çil İbram, Eyyüp, Beyaz'ın Keko'su; bunlar da Yezidhan aşiretindedir. Aşiretin serdarları önde gelen adamlarıdır. O zamanın aşiret usûlü böyleydi. Daraldıkları zaman sene Çil İbram, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp bunlar Mılla aşiretini talan ederler, mallarını ganimet alırlar. İş gelip yiğitliğe binince :

“Avdi Bey'e haber verin. Avdi Bey'le iki oğlunu çağırın. Bunlar Mıllalardandır.”
Genişe çıkınca: “Bunlar yabancıdır.” diyorlar.

(Eskiden de adet usul böyleydi. Şimdi de öyle kârı görünce izzet ikram vardır. Kâr yoksa tanımazlar.)

Aradan zaman geçti. Bir gün İskan Padişah Mılla aşireti toplanır. *(Kalbim yanındadır.)* Biri der ki:

“Falan oğlu falandır.” Diğeri:

“Falan oğlu falandır.”

Ellerinde kervan tespahi şakır şakırdır. Her biri razı olmaz bir aşirete iki aşirete. Hapsi de yiğit sanırlar kendilerini. Bir gün bir yiğidin sesi gelince, bir yiğidin kanı dökülürse de Mılla aşiretinden kimse başını çıkarmaz karılarının yanından. Namus Mılla adamının yanında ucuzdur. Bir yiğidin sesi gelince bunların namusu ayak altı olur. O kadar ki, korkaktırlar. Avdi ve oğulları, Deviş ve Sidin kahraman yiğittirler. Her biri bir koçtur, aslandır. Sanki ana sütü yerine bunları insan kanıyla emzirirler. O kadar ki insanları vurular. Cesaretli ve yürekli dirler şanlı, namdandırılar.

Adıl diyor: “Derviş olsun başka kimse olmasın.”

Mılla aşireti de Derviş'i takmıyorlar. Avdi Şarklıdır, yabancıdır. Epey zaman sonra bir gün Adıl babasını çağırdı. Adıl, Mılla Padişahı İskan Paşanın kızıdır.

“Baba”

“Efendim”

“Baba! Yüreğim yanındadır. Ağaç yıkılırsa merdivene gerek yoktur. Ben de evlenme çağına geldim. Mılladan da kimseye varmam.”

Eee..., zaman geçti. Baka Ayşe bir gün:

“Avdi” dedi. “İki oğlum vardır. Mılla aşiretinden herkes için başlarını ağrıttılar. İki yiğit kahramanlar. Bir gün kendilerini bir tuzağa denk getirirler.”

O sözü ede dursun. Mılla padişahı İskan topun fitilini topun üzerine indirdi. Topu patlattı. Nara bağırttı. Aşireti topladı. Seslendi:

“Ediyorum ki, Adıl’ı vereyim. Bir haftada düğünü, daveti, eti, yemeği her şeyi yapayım” dedi.

Şartlı bir fincanı altın tepsinin üzerine indirip dellalın eline verdi. Sonra seslendi:

“Bu tepsi üzerindeki bu fincanı kim yiğitse gelsin kaldırsın ki, Adıl’ın saçını ona kurban edem.”

İskan Padişah seslendi, halkı çadır etrafına toplandı. Çitil ferman verdi. Davar kestiler. Yemek hazırladılar. Kuzu, koyun eti yediler. Haberi diğer köylere de verdiler.

Dediler ki:

“İskan Paşa tepsiye fincan indirmiş. Kim yiğitse gelsin kaldırsın. Ben Adıl’ın saçını ona kurban ederim. Allah’ın emri, peygamberin kavli ile nikah ederim.”

Köylüsüyle, çobanıyla, yoksuluyla herkes bu haberi duydu, toplandılar. Mılla padişahı kızını yiğitlerin pazarına indirdi:

“Yiğit varsa şartlı fincanı kaldırsın.”

Adıl da bilindiği gibi değil, çok güzel. Hastaya nasıl ki bir yudum kar ilaç gibi gelir, Adıl’ın güzelliği de yiğitlere öyle ilaçtır.

Bu laf Derviş’le Sidin’e kavuştu. Derviş:

“Kardeşlik kalk gidelim. Hele bu ne laftır? Ne acayip bir haberdir? Bence benden başka kimse Adıl’ın saçına dokunamaz. Benden başka kimseye yar olmayacaktır.” Sidin:

“Kardaş, bu aşiret Mılla’dır. İskan Paşadan babam Allah’ın emriyle istesin. O da hoş gönülle versin. Aşkla, muhabbetle, davulla, düğünle getiririz. Onu çift perdenin ardına atarız.”

“Öyle vermezler.”

“Niye?”

“Mılla aşiretinin namusu ayağın altındadır.”

Sidin, Derviş’e çare bulamaz. Sidin:

“Niye kardaş? Ben Mıllaları iyi tanırım. Kimin döşü, kimin dölü olduğunu bilirim. Çil Osman, Çil İbrahim, Gaffar Giysi, Beyaz’ın Keko. Bunlar beş kişidir. Bunlar insan kanına

doymazlar. Biz gidelim, söyleyelim. Biz Mıllaların nice nice kervanını, sürülerini bunların elinden aldık. Mılla aşireti dara düşünce bizi Mılla'dan bilirler. Genişliğe çıkınca “yabancısınız!” derler. Kardeş gel, bizim onlarla işimiz yok.”

Derviş'e çare mümkün bulamadı. İlla ki gidecekti. Derviş:

“Kardeş öyleyse yemin edeyim. Ben tarla sınırın taşına yetimlerin ekmeğine hakkına yemin ederim. Büyük kelimedir, yemindir ki ben o fincanı almam. Gereksiz bir lafı da Mılla aşiretine söylemem.”

Sidin inandı, sustu. Derviş'le gitti. Gittiler ki tooo ne gideler! İskan Paşanın çadırında ziyafetler kurulmuş, gençler yiğitler toplanmış, davul zurna çalıyor, yemek veriliyor. Ayak ayak üstüne atmışlar. Elllerinde tespih, sırtlarında kürk, o diyor; “ben falan oğlu falanım.”, diğeri diyor; “ben falan oğlu falanım.” Her biri: “Bir sülaleye bedelim.” diyor. Halbuki bir gün bir yiğidin sesi duyulsa başlarını karılarının yanından çıkarmazlar. Bir gün bir kurşun vızıltısı, kılıç gürlemesi duyulsa tilki deliğine kaçarlar.

Çare mümkün değildi, kalktılar. Atlarına bindiler. İyice yaklaşmışlardı ki, İskan Paşa ve çevresindekiler baktılar ki, Derviş geliyor, Sidin de peşindedir. Nasıl ki gece yarısı ay doğar etrafı aydınlatır, Derviş de o şekil yiğitlik saçıyor. Gözlerinden yiğitliği okunuyor. Herkes bakakaldı. Sidin ve Derviş'in heybeti feleğin heybeti gibidir. Çadır önüne gelince aşiret gürledi. Hep birden Derviş'in önünde kalktılar. Göz kestirdiler ki bunlar iki koçtur. Köse dağın iki şahini gibiler. Onların yüzüne bedeninin nuruna baka durdular. İskan Paşa döndü aşiretine baktı. Şöyle yanını yastıktan çevirdi. Bir yanına aşiretine bir de Derviş'e ve Sidin'e baktı. Bunların yapısında yiğitliğinde bir kişiyi aşiretinde göremedi. İskan Paşa düşündü ki: “Kızımın dediği haktır. Bakıyorum ki, Derviş'le Sidin'nin heybetinde, yiğitliğinde bunlara benzerini göremiyorum.” Gözünü yere dikti. Saate bir baktı ki, dellal olan kişi bu fincanı altın tepsinin üstünde gezdiriyor, gençlerin, yiğitlerin arasında gezdiriyor. Bir saat sonra tekrar geliyor. Falan oğlu alan, falan oğlu falan... Onların önüne gidiyor. Bağırıyor:

“Yanımdadır yüreğim yanımdadır, Yer sudur gök, dumandır. Namus yükü ağırdır, çetindir. Namusu denize atsan yüz yıl geçse, Yüz birinci, yıl çıksa demircilerin üzerine götürsen, Balyozu yukardan vurduğunda balyoz ateş püskürtür. Yine de namuslu bir insanın namusundan bir parça koparamazsın. Namus yükü ağırdır, küçük bir parça kıvılcım için yedi yiğidin kellesi gider. Bu fincan da namus fincanıdır. Dağ kadar ağırdır. Her kişi dağı sırtlamaz, her yiğit buna göğüs geremez.”

Dellal fincanı gezdiriyor. Sidin, Derviş'in yüzüne baktı ki, Derviş'in benzi dönmüş. Kanı dolaşıyor, bahardaki çiçekler gibi gül açar gibi. Derviş'in de yüzü açılıyor, yiğitlerin

arasında. Soğuk bir hava geldiği zaman çiçekler nasıl ki büzüşür, güneşli havalarda çiçekler nasıl ki açılır, Derviş'in kalbi de savaşta büzüşür, barışta çiçek gibi açılır. Sidin devamlı Derviş'i yanında dürtüyor uyarıyor.

“Sakın ha! Kulak asma. Kendini bırakıp gevşemeyesin. Bunların laflarına kanma. Kavga görünce kalbin açılır bilirim. Buna derler “İskan Paşa”. Bizim ecdadımız babamız da der ki, bu doğru bir insan değildir. Bunun soyuna sopuna kanmayın. Bunun gözü hep maldadır. Bunlarda kimse yiğit değildir. Bunlar, daralınca bize aşiretimizden derler. Genişleyince şarklı derle gel İskan Paşanın lafına bakma.”

Fincan Derviş'in ayağına gelince Derviş kalktı Sidin Derviş'e asıldı. Cemaatte oturmuş, Sidin çok müdahale edemedi. Derviş fincanı kaldırdı. Ağzına dikti, içti. Sidin bağırdı:

“İskan Paşa kusurumu ayağının altına al. Bu gün babamla anam kızdılar, o hırsla geldi fincanı kaldırdı. Senin davan için değildir. Bizim kusurumuzu ayağının altına al. Bu sefer bizi affet.”

Adıl da çitlerin üzerinden bakıyor. Fincan yiğitlerin önüne gittikçe benzi bir dağda duman çöker gibi oluyor. Derviş'e bakıyor. Derviş fincanı kaldırıncı benzindeki o duman çekilir, çiçekler görülür, güneş doğar gibi oldu. Bahar rengi geldi yüzüne. Söğüdün gölgesinde oturur gibi keyiflendi.

Çare mümkün yoktu. Üç sefer dellal fincanı gezdirdi. Üçünde de Derviş kaldırdı. Sidin de benz kalmadı. Sidin kalktı. Aşiret de kalktı.(*Haşa cemaata*) Herkes kalktı. Develerin bağlandıkları yere doğru uçkurlarını tutarak tuvalet bahanesiyle kayboldular. “Ben yiğidim” diyenler bir bahaneyle kayboldular. Onların yerlerinde bıraktıkları tespihler, sigara emzikleri, çakmakları, beylik kürkleri toplansa yedi deve yüklenir.

(*Haşa cemaata*) Sırtı kara kurtlar sürüye dalar, bunlar bir kangal köpeği gördüğünde kurt nasıl kaçarsa, bunlar öyle kaçtı. Kalkınca Sidin kızdı. Dedi ki:

“Kardaş ben kötü bir yemin içtim. Yeminimden dönemem. Daha ne imdadına gelirim ne de seninle beraberim. Namus derdi ağırdır. Gelirim ama namus derdi çetindir. Sen beni buraya kandırdın getirdin.”

İkisi de birbirlerine kızdılar. Kalktılar eve geldiler. Gelince Sidin bu lafı anasına anlattı. Sidin:

“Ana evim yanmıştır. Haberi Çil Osman'a, Çil İbrahim'e, Beyazın Keko'ya, Gaffar Giysi'ye verirler bunların her biri yedi eve sahiptirler. Oğlun böyle giderse, bunlar gözümü kör ederler, Derviş'i tuzağa düşürürler. Sen hiç bir zaman ne Derviş'in evlenmesini ne de muhabbetini görürsün.”

Baka Ayşe kurtların anası. Aslan ha dişi olmuş ha erkek olmuş. Bağırды, deveden ses çıkar gibi gürlledi.

“Sidin’im yüreğim yanındadır. Bu senin söylediğin laflar dul karıların dedikodusu gibidir. Oğlum kaldırmış, tabi ki oğlum kaldırır şartlı fincanı. Benim sütümü emmiştir. Yiğit olan kaplumbağa gibi başını kabuğuna çekmez.”

Sidin düşündü:

“Şartlı fincanı kaldırmak kolay değildir. Bence iyi etmedi; ama yine de kaldırdı artık”

Baka Ayşe yine yalvardı. İki oğlunu birbirleriyle barıştırdı. Akşam olunca bunları Avdi’ye anlattı:

“Senin oğullarının hali meselesi budur.” dedi.

Sidin’le Derviş yolda gelirken konuşuyorlardı. Sidin:

“Kardaş sen böyle yaptın. Yezidhan serdarları da bu meseleyi işitirler hepsi sana düşman olurlar. Duysalar ki sen şartlı fincanı içmişsin. Seni tuzağa düşürürler. Bunlar Yezidhan aşiretidirler ki, insan kanına doymuşlar. Seni yaralar mızraklarla, oklarla öldürürler. Onlarda din iman yoktur. Seni yaralar asarlar.”

“Hiç bir şey olmaz. Allah’ın verdiği kaderden başka hiçbir şey olmaz.”

Avdi bu lafı duyduğunda derin düşünceye daldı. Dedi: “Ben bunları deneyeyim.” Tahminen sabahleyin Dervişle Sidin’in kalktıklarını anladı. Baka Ayşe’ye seslendi:

“Kalk Ayşe kalk! Gönlüm yaralıdır. Yer sudur, gök dumandır. Bu ne büyük acayıplıktır ki, daha sabah horozu okumadan, selacı selasını vermeden yiğitler kalkıp elini yüzünü yıkar, yiğitler giyinirler, atlarını tımarlarlar. Bunları senin emeğine kurban edem. Yazık ki, ben bunlar için emek harcamışım. Bunlar benim adımla taşırılar. Derler ki, Şarklı Avdi’nin oğullarıdır, Baka Ayşe’nin zürriyetindendirler.”

Sidin:

“Kardaş babamın sesi kaba kaba geliyor. Allah bilir anamıza kızıyor.”

“Bir şey olmaz. Dövüşseler de karı kocalar bir şey olmaz.”

Sidin geldi Derviş’i çağırdı:

“Gel dinleyelim.” dedi. Dinlediler ki Avdi Şarki söylüyor:

“Yanıdadır kalbim yanıdadır. Baka Ayşe sen çocuklardan yana ocağımı kör etmişsin. Artık ben yeminliyim. Yaşım basmış yetmiş, yetmiş beşe benim. Sonunda yaşlılıkta gözleyeyim ki, bana çocuk doğuracak yiğit bir kadın bulayım. Bir metre eşarpıyı bulayım. Yazık ki, bunlar benim adımla anılıyor.şimdiye kadar ayaklarını uzatmışlar, Bağdat tembeli gibi yatıyorlar. Davarcı davarımı bıraktı, sığırcı sığırımı bıraktı. Çiftçi çiftine gitti. Herkesin muhabbeti yerinde. Senin çocukların fıkır fıkır uyuyorlar. Mılla aşireti, İskan paşa daha

çocuklarını bilmiyorlar. Sayemde diyorlar Dervişle Sidin. Bilmezler ki, senin oğulların Bağdat tembelleridir. Kimse onlara selam bile vermez. Git çocuklarını kaldır, gelsinler onlara iki laf edeyim. Ben sonunda evlenecem iki çocuk kucağıma düşün ki, bir gün ölürsem, dört duvara gidersem, kimse demesin bunlar Avdi'nin çocukları. Diğer ikisi olsun ki, el desin ki, bu yiğitler Avdi'nin çocuklarıdır.”

Baka Ayşe kızdı. Dolu gibi gözyaşı döktü.

“Yüreğim yanındadır. Adam olan yiğitlere laf vurmaz. Bu sözleri söyleme, seni iki oğluma kurban ederim.iskan Paşa Yezithan aşireti, sen sizler ne yaptınız?”

Avdi kızmış.

“Yüreğim yanındadır. Ocağım iki evlattan kördür. Git çağır gelsinler. Ne Bağdat tembelleri gibi yatarlar. Bunların meselesi ne, sebebi ne?”

Sidin kapının arkasından koştı:

“Hayırdır baba hayırdır? Ne sabahtan beri yaşlı anama kızarsın? Sebep nedir?”

“Gel gel! Asıl sizin haliniz hayırdır?”

Sidin “böyle böyle oldu” diyerek Derviş'in halini anlattı. Derviş'in şartlı fincanı kaldırdığını söyledi. Avdi kızmadı. Söyledi:

“O yiğitlik icabını yapmış. Eğer siz dediğinizi yerine getirirseniz canım size kurban. Fakat siz şimdiye kadar yatıyorsunuz. Bunlar yiğitlik nişanı değil. Siz kız yüreklisiniz. Yiğit kanı için yiğitlerden değilsiniz. El alem demsin ki, bir yağdı ince kardır. Dallara budaklara sarıldı yumak gibi. El demesin ki, herkesin ocağı yoklukta kördür, benim ocağım varlıkta kördür.”

“Baba yüreğim yanındadır. Bize laf vurma. Sen uzun eşarplı kadın dedin, başka evlilik lafı ettin. İnşallah emeğin iki paraya gitmez. Eğer senin başka kadın getirmeye gönlün varsa, anam gitsin, istesin. Kendi eliyle nikahlasın. Perde arkasına getirsin. Ama benim gözüm kesmiyor ki ondan doğacak çocuk bizi geçsin.”

Birbiri ile konuştular ağız kavgasını büyüttüler. Derviş:

“Sidin kalk iki atı çıkar. Onların semerlerini bağla ikimiz binelim. Kendimizi Rahe şehrine bırakalım. Fincanı kaldırmak kolay değildir. Yiğitliğe mahsustur. Kendimizi bırakırız, Rahe pazarına gideriz. Atlarımızın semerini bağlarız. Tedariğimizi yapalım atlardan, silahlarda, kılıçlardan... Biz işimize bakalım. Bir gün yiğitlerin gürlemesi gelirse o zaman Milla aşiretinden, Şark aşiretinden, Yezithan aşiretinden kim koçtur kim, kuzudur belli olur. O zaman yiğidi deneriz.”

Derviş bunu deyince Sidin'le Derviş kalktılar. Hareket edip gidecekleri sırada Avdi:

“Ayşe hayırdır? Bunlar nereye giderler? Ne yapacaklar?”

“Harçlık istiyorlar Avdi. Diyorlar ki biz Rahe’ye gidip atlarımızın semerlerini bağlatacağız , silahlarımızı alacağız. Bir gün yiğit gürlemesi gelirse yaşlı anamıza babamıza mahcup olmayalım. Bizim yüzümüzden birbirlerine laf vurmasınlar. O zaman belli olur Ersat toprağında ne zaman savaş davulu çalınca, cenkler, gruplar mevzi alınca, kurşun vızıltısı, kılıç gürültüsü gelince o zaman belli olur kim koçtur kim kuzudur. Annemiz ağlamasın. Avdi demesin emeğim haramdır ocağım kördür.” Avdi Ayşe’ye:

“Kalbim yanındadır. Sana söyleyeceğim iki kelime iyi dinle! Bunlar yavru kekliktir. Daha tuzak görmemişler. Yedi yıldır bunlar devletten mahkumlar. Onların fermanı mahpus kapısında asılıdır. Bunlar firariler. De ki, siz kendinizi Rahe’nin pazarına bırakınca gidin Molla Osman’ın evine. Molla Osman bana baba dostudur. Siz akşam yemeğini yedikten sonra Molla Osman’a bunun için geldik deyin. O da sizi Molla pazarına götürür. İhtiyacınızı görür,sizi geri yolcu eder. Gece gidin gündüz gitmeyin. Çünkü Mollan Osman’ın evi esnafların ortasındadır.”

Oğullar analarının ve babalarının ellerini öptüler. “Ana baba, hakkınızı helal edin” dediler. Avdi bağırdı:

“Kalbim yanındadır yer sudur, gök dumandır gidin ben sizi kıramam. İskan padişahının tembellerinin içinde büyüdünüz. O diyor falan oğlu falan, diğeri diyor falan oğlu falan. Kise yapamaz ki Adıl’ı alıp perde arkasına atsın. Artık yaşım çıktı yetmiş yetmiş beşe fakat yine de Adıl’ı gidip getireyim, atayım perde arkasına emeğiniz boştur. Ondan doğacak çocuk yiğit, namdar, misafirperver olmaz.”

Kalktılar atlarına bindiler. Rahe şehrinin caddelerine yaklaşıncı Sidin bağırdı:

“Kardeş hele gitme’ sana bir şey söyleyeyim.”

Derviş döndü:

“Hayırdır kardaş?”

“Gel yüreğim yanındadır, yaşlı babamı dinleme, ihtiyar anamı dinleme! Gel gitme! Molla Osman’ın evine gitme. Onun evi Rahe şehrinin caddesinin ortasındadır. Evi düzenbazların, içkicilerin, kumarcıların, yaramazların yeridir.”

“Nereye gideceğiz?”

“Biz Ömer Ağanın evine Gisar oğlu olan Ömer Ağanın evine gideceğiz. Bana cana dosttur. Eli alınına kadar kan olsa yine insana yardım eder. Molla Osman Türk adamdır. Bir anlık gafletle biz yanındayken devlete haber verir biz yedi yıldır devlet tarafından aranırız. Biz kendimizi dağa verirsek ya da yakalanırsak yaşlı anamla babama ayıptır.” Derviş kızdı:

“Yanıdadır yüreğim yanındadır. Kardeş demek ki sen beni yiğitlerin emniyetine koymazsın. Biz süreceğiz atımızı Molla Osman’ın evine, biz Rahe caddesinden geçip Molla Osman’ın evine gideceğiz. Elinden başına kadar kan olsa yine sana yardım eder. Ayıptır o sözleri söyleme. Molla Osman yiğit adamdır. Rahe şehrine reistir, serdardır.”

“Kardeş ben onu yapmam. Hiçbir zaman Molla Osman’ın evine gitmem.”

“Sen nereye gidecen?”

“Ben atımı sürecem Ömer Ağanın evine Gisse’nin oğluna. O bana cana can dosttur. Başını dostunun yolunda verir. Molla Osman’ın evi Rahe şehrinin cadde ortasında, dükkanların ortasındadır. Ömer Ağanın evi şehrin dışındadır. Kimse ne bizi bilir ne de bir soru sorar.”

Derviş yine kabul etmedi. O zaman Sidin kızdı. Bağırıldı:

“Kardeş kalbim yanındadır. Senin başın su, çeşme, dereyle, yumuşamaz. Dik başlılığın geçmez. Ben sana diyorum Ömer Ağanın evine gidelim Molla Osman olmaz. Sen beni dinlemiyorsun. Zaten sen şartlı fincanı kaldırırken de beni dinlemedin. Ben yemin etmişim, demişim sana kardeşlik etmem. Yine ben senden kurtulamıyorum. Haydi sana uğurlar olsun aklından çok hayırlar göresin.”

Rahe şehrinin caddesinin ortasına girmeden iki yiğidim ayrıldılar. Derviş Molla Osman’ın evine, Sidin Gisse oğlu Ömer Ağanın evine gitti.

Sidin gitti, gel Derviş’in diyarına. Derviş önceden de sert başlı,dik başlı birisiydi.

(Dik, sert başlı insanı hiçbir su yumuşatamaz. Ağır büyük bir meseledir. O hırslı bir ata benzer.)

Rahe şehrinin caddesine girdi ki önünde hiçbir savaş olmaz. O baktı, bu baktı, şu baktı hepsi dediler:

“Vallahi, bu Şarklı Ali’nin oğludur.”

Tüm esnaf tanıdı.

(Tabi yiğit insanın namı bellidir, hemen tanınır.)

Derviş doğru sürdü. Akşam namazına doğru Molla Osman’ın evinin önünde durdu. Molla Osman baktı ki:

“Too! Bu, Derviş Avdi’dir. Şarklı Avdi’nin oğludur. Bildiğime göre Sidin’de yanında olacaktı. Sidin yok.”diye düşündü, taşındı.

“Yahu, bu nasıl acayip alamettir. Bunlar Köse Dağ’ın iki koçudur.birbirlerinden ayrılmazlar. Ya Avdi yada Baka Ayşe ölmüştür bu da kefen almaya gelmiştir. Büyük bir iş başlarına gelmiştir. İskan Paşa Mılla mı bunlara kızmış, kovmuştur. Bu ne acayip bir iştir?”

Molla Osman düşünceye daldı. Tarakçı, dükkancı, mağazacı tüm esnaf kendini süsledi Derviş'i takip etti. İşlerini güçlerini bırakıp seyre gittiler. Derviş'i Molla Osman'ın evine götürdüler atından indirdiler. Bunlarda devletten kaçınlar, firariler devlet bunlara mükâfat koymuştur. "Kim Derviş'le Sidin'i bize ihbar ederse büyük mükâfat verilecektir." denmiştir.

Bu esnaflar hiç konuşmadılar. Derviş Molla Osman'ın evine misafir oldu. Koltuğunu yastıklara dayadı. Bunlar koşular mahkemelerin, dairelerin kapısına vurdular:

"Kalkın Derviş'in hal meselesi budur. Sidin kendisiyle beraber değildir." dediler.

"Hele biz Derviş'i yakalayalım. Sidin kolay olur." dediler.

Devlettir, eli uzun olur. Telle, telgraf, postacılarla, yüzbaşı bin başı o zaman hangi komutan büyükse resmi kıyafetlerini çıkarıp, sivil kıyafetlerini giydiler. Kendilerine tebdilli kıyafet ettiler. On iki bin kişi kendilerine tebdili kıyafet ettiler. Sofra Derviş'in önüne indirildiğinde bunlar kapıyı açtı. Derviş böyle baktı düşündü:

"Herhalde bunlar Rahe şehrinin büyükleri, ileri gelenleridir. Duymuşlar ki ben gelmişim bunlar muhabbete konuşmaya gelmişler. Demek ki bunları adetleri de böyledir. Helbet gördüğüme göre bunlar sivillerdir. Falan oğlu falandır, sohbe gelmişlerdir."

Allah'ın emri birdir iki olmaz. Bunlar önceden birbirlerini tembihlemişler. Derviş şahin bir koç gibidir. Bunlar etrafında durmuşlar. Derviş ellerini çekip yemeğe durunca:

"Buyrun ha buyrun!" dedi. Onlar da:

"Afiyet olsun sen ye, biz yemek yedik, muhabbete geldik" dediler.

Hep yavaş yavaş geldiler. Derviş'in silahlarının olduğu tarafı kestiler. Birbirlerini önceden tembihlediler. Derviş'le silahla arasını kestiler. Derviş bunu görmedi. Silahların tarafı Derviş'e kesilince, orda kurdun koç yiğidim baktı ki, birbirlerine göz kırpmalar dudak ısırılmalar oluyor. Derviş:

"Bunlar niye böyle yapıyorlar?" deme fırsatı bulmadan hepsi birden ayağa kalktılar. Bunlar silahlarına sarıldılar. Derviş'in elinde çatal ve kaşık kaldı, hiçbir şey Derviş'in elinde yoktu. Silahlarımı elimi atam dedi, ne baksın silahların önü kesilmiş. Anladı ki bunların niyeti niyet değil. Derviş'i tuttular, ellerini kelepçelediler. Boynuna da ağır demir astılar, ayaklarına da pranga vurdular. Sen gel Derviş'in seyrine. Neyse her tarafa yaydılar. Avdi oğlu Derviş yakalandı. Rahe şehrinin yedi kapı arkasındaki ceza evine koydular. Nöbetçi kapının önünde duruyor çare yoktur. "Aman kimseyi bırakmayın devlet her şeyi bilir." diye nöbetçileri tembihlemişlerdi. "Şehrin etrafını, giriş çıkışlarını tutun. Bu şehre yalnız gelmez. Mutlaka kardeşi başka yere misafir olmuştur." dediler. gittiler Molla Osman'ı yemine çektiler. Molla Osman yemin etti ki:

“Derviş yalnız geldi. Bende düşündüm ki, ya anası ya babası ölmüştür yada büyük felaket olmuştur ki bu yalnız gelmiştir.”dedim.

Artık inandılar, “Molla Osman doğru söylüyor. Eee..., ne yapalım.”dediler.

Ertesi gün sabah namazında Molla Osaman’ın kapısına geldiler. “Ahırını aç.”dediler. Derviş’in atını çıkardılar. Dellala, cambazların eline verdiler. Mezata indirdiler. “Bu satılıktır.”dediler. Açık arttırmaya koyuldular. Kim çok para verirse ona verecekler. Küçümsenecek bir hayvan değil, namı almış yürümüş. Yiğidin başını darlıkta kurtarır. Eee..., laf uzatılmaz! Çare mümkün değil. “Haraç mezat” diye gezdiriyorlar. Kuşluk vakti Sidin kalktı ki elini yüzünü yıkasın. Bir baktı ki ne baksın. Bir dellal bağırıyor:

“Haraç mezat satılıyor. Yiğit atı satılıyor.”

Ses kulağına gelince düşünceye durdu. Baktı ki, adamlar cadde de gidip geliyorlar. Aradan atın başını gördü. Orası mahşer yerine dönmüş. Sidin, Ömer Ağa:

“Ömer Ağa bak. Bu atı satıyorlar. Bu ne attır. Kimin atıdır. Bana haber getir.”

Ömer Ağa gitti, sordu. Dediler ki:

“Avdi oğlu Dervişindir. O yakalandı yedi kapı arkasındadır. Atını da satışa çıkardılar. Sidin yoktur. Hasta mıdır yoksa çaresiz bir iş mi gelmiştir başına. Derviş tek gelmezdi.”

“Derviş’i kanlı mahpushaneye attılar. Sabah tevkif edecekler, yüz bir sene kendisine kesilmiş.”

Ömer Ağa düşündü, kendinde can kalmadı. Ömer Ağa geri döndü. Her şeyi anlattı. Sidin:

“Ömer Ağa kusurumu ayağının altına al. Derviş’le bizim halimiz böyledir. Derviş’in başı yumuşamaz birinci sudan, ikinci sudan. Eğer üzerinde yüklü bir para varsa ban ver, yoksa dosttan ahbaptan al ver, paraya ihtiyacım vardır. Sana yemin olsun ki, yedinci gün sana parayı getiririm. İyiliğini de unutmam, ömrüm boyunca. Yalnız bu atın başını kurtarayım, atı alayım da ona göre Derviş’i de kurtarmasını bilirim.”

Ömer Ağa düşündü.Dedi:

“Sidin halımız böyle böyledir”

Hemen Ömer Ağanın karısı Ümmühan bağırarak geldi. Seslendi:

“Kalk ölü yarası mı değdi sana? Derviş’le Sidin gibi yiğitler ocağına düşmüş. Onlar arkandayken feleğe minnet etme. Minnet etme yeryüzündeki adamlara, insanlara.”

Ümmühan’la Ömer Ağa tartıştı. Ümmühan para torbasının hepsini çıkardı, Sidin’e verdi.

“Götür canına kurban olsun. Ne yaparsan yap.” dedi.

Sidin parayı aldı. Mezata geldiler. Too, mahşer alanı gibidir. Derviş'in atına gözü değince Sidin'in her bir kemiği bir yere dağıldı. Yavaş yavaş gözyaşı döktü. Canında artık takat kalmadı. Benzi ölü benzine döndü. Bıçak atsan Sidin de kan gelmez. Gözü kardeşinin atına değiyor. Gitti atın yularını tuttu.

Dellal:

“Sen kimsin”

“Kimim ne yapacaksın? Sen atı satmıyor musun?”

“Evet”

“Kaça satıyorsun?”

“Kırk bir altına satıyorum.”

Pazarlığa giriştiler. Biraz düşmez mi dediler; ama olmadı. Sidin:

“Gel Ömer Ağanın evine gidelim. O kefilimdir, parayı orda verecem.”

Atı çekip Ömer Ağanın evinin önüne geldiler. Ömer Ağanın da benzi solmuş. Ömer Ağa:

“Sidin başıma bir cephe açacağını biliyorum, çare bulamıyorum. Sidin bahtına düştüm. Taşkala çıkarma. Yedi sülalemi çoluğumu çocuğumu ayak altı ederler.”

Ümmühan oradan bağırdı. Sürüye giren kurt gibi kükredi:

“Ölü yarası mı çıktı sende? Ne korkuyorsun? Sidin ve derviş gibileri sana dostken devlete, askere minnet edilir mi?”

Atı ahıra çekince, dellalda beraber gelince Sidin dellalı sıkıştırdı.

(Kimi burada der ki, dellalı öldürdü, kimi der ki boynunun köküne iki tane vurdu.)

Sidin dellala:

“Sana söylüyorum kimseye beni söyleme. Söylersen yedi güne kadar seni öldürürüm. Annene babana söyle kırkını şimdiden hazırlasınlar. Seni hiçbir bahta murada eriştirmem.”

Dellal elinde yemin etti ki, kimseye söylemem. Haber verdiler. Dellala sordular:

“Atı ne yaptın?”

“Sattım.”

“Para”

“Yedinci gün gelecek.”

“Peşinat”

Dellala Sidin olan parayı vermişti. Dellal bu parayı gösterdi.

“Tamam” dediler.

Artık sidinde can kalmamış. Sidin akşam namazına kadar bekledi. Ömer Ağaya:

“Ömer Ağa bahtına düştüm. Kalk benimle geleceksin mahkemelerin dairelerin içine Derviş’i kurtarmaya gideceğiz. Bu akşam eğer Derviş’i kurtaramazsam, yarın derviş yüz b, r seneye tevkif olur. Zaten önceden de firariyiz.”

Ömer Ağa biraz çekinir gibi oldu. Ümmühan kükredi:

“Ömer Ağa kalbim yanındadır. Bir yemin ederim ki, iki cihanda seni gardaşla baba yarine korum. Eğer Sidin’le gitmezsen. Bu on iki yıldır benimle evlisin. Ben sandım ki, sen yiğitsin. Kendini söyleme Sidin’le Derviş’in namı vardır tüm ülkede. Sen utanmıyor musun? Varsın bunların uğruna başın gitsin iki paraya. Sen ölsen de imkansız mırdar olmazsın.”

Öyle deyince söz kalmadı. Ömer Ağa karısının dürtüsü, lafıyla zorla kalktı. Sidin’le bindi. Yavaş yavaş, sora sora mahpushanenin kapısının önüne geldiler. İki nöbetçi bekliyor, biri gavur biri Müslüman’dı. Ömer Ağa seslendi:

“Açın mahpushanenin kapısını. Derviş’e, yiğit aslana, bir hediye getirmişiz.”

“Sen kimsin?”

Ömer Ağa söyleyemedi. Sidin söyledi:

“Açın ben Derviş’in kardeşiyim. Bana derler Sidin. Şark’lı Avdi’nin ve Baka Ayşe’nin oğluyum.”

Gavur olanın boynundaki damarlar deve boynu damarları gibi şişti. Söyledi:

“Eee..., ben seni bırakayım ki, sen Derviş’i kurtarasın. Milla İskan paşanın yanına mı gidesin. Yedi senedir senin fermanın şu cezaevinin önünde asılıdır.”

Bir o, bir o derken Ömer Ağa diyecekti ki: “Sidin yiğidim ocağına düştüm, olay çıkarma.” Diyemeden bir baktı ki, gavur olanın kellesi ayağının altına düştü. Ömer Ağa Müslüman olana “Sen kaç” dedi; ama kaçamadan onunda kellesi gitti.

Artık Ömer Ağanın kolu kanadı kırılmıştı. Sidin:

“Kalk sen ölü derdine düşmüş gibisin. Vallahi bunlar gibi seninde kelleni uçururum. Mahalledeyiz inşallah bize gülmesinler.”

Ömer Ağayı kaldırdı. Elini gavur olanın cebine koydu ki, yedi kilit var. Yedi kapıyı açtı. Derviş gibi ceza yiyenler ebedi mahpus olanlar, yüz bir kişi, Derviş’le beraber mahpustan çıktılar, kurtuldular. Sidin, Derviş’i çıkardı. Kollarını çözdü. Boynundaki ve ayağındaki prangaları çıkardı. Ömer ağanın evine getirdi. Hemen o gece atların eğerlerini yaptılar. Eksik silahları aldılar. Silahlarla donandılar. Derviş:

“Kardaş büyük bir yiğitlik yaptın. Kusurumu ayağının altına al.” Sidin:

“Deme ki Sidin yarın yüzüme bu iyiliği vurur. İşler yiğitlerin başına gelir. Ben hiçbir zaman söylemem ki, ben seni kurtardım.”

İkisi de atlarına bindiler. Yola çıkacakken Ömer Ağaya:

“Ömer Ağa! Minnet etme korkma. Biz sağ olduğumuz müddetçe yemin derim ki, o azim şan Kur’ân’ın hakkı için eğer ki, sana bir şey diyen olursa, aynı anda onların malı, namusu canı ayak altı olur. Değil ki şehre sen minnet etme hiçbir dügele ülkeye. Bıyıklarını bük. Minnet etme hiçbir ademe insana. Önceden babamız bize söylemiştir ki, baba nasihatıdır ki, Mılla Osman dost gibidir; ama o para dostudur. Kürt ve Türk adam birbirine benzemez. Kardeşim Mılla Osman’ın evinde yakalandı. Kardeşim yiğittir; ama her adam onu kandırır, saftır.”

Neyse eve geldiler. Şark’lı Avdi Baka Ayşe’ye söyledi:

“Geldiler.”

“Ne iş yaparlar?”

Bir şey yapmazlar, yatarlar.”

Daha bunlar konuşurken karşıdan iki yaya görüldü. Avdi yiğit biridir. Yaşı yetmiş, yetmiş beş idi, tecrübeliydi. Yayalar gele gele Avdi Bey’in eyvanının önüne gelip durdular. Geldiler ki, bunlar iki atlıdır. Burada indiler. Neyse, elinde bir mektup vardı. Mektubu Baka Ayşe’ye verdiler.

“İki oğlun evde midir?” Diye sordular.

Baka Ayşe korktu “Evde” diyemedi.

“Hayır evde değillerdir.”

“Oğulların gelince bu mektubu ver.”

Baka Ayşe bu iki atlı dönüp gidince mektubun üzerinde düşünceye daldı. Şarklı Avdi:

“O nedir?”

“Mektuptur.”

“Getir hele”

Getirdi. Avdi üzerinde baktı süzdü. Bildi ki, Yezithan aşireti Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp, Beyaz’ın Keko bunlar beş yiğittir, ileri gelenlerden gelmiştir mektup. Mektupta :

“Halla Balla taşında cenk davulu çalınıyor. Biz işittik ki, şartlı fincanı kaldırmışsınız. Biri o fincanı kaldırmışsa o fincan mal ve para işi değildir. O yiğitlerin ve aslanların kanı demektir. Mılla aşiretinde ar namus ucuzdur. Mılla adamı ar namus bilmez. Elelamin namusu göbekten yukarı ise bunların namusu dizden aşağı ayak altındadır.”

Öyle okuyunca Şarklı Avdi kızdı. Baka Ayşe’ye seslendi:

“Ayşe!”

“Efendim?”

“Bir söz söyleyeceğim kızma.”

“Tamam.”

“Gel yaşıım yetmiş, yetmiş beşe çıkmış. Artık aşk ve muhabbet hevesi benden geçti. Sen gel Adi Bey’i dinle. Benimle Gissa, Milla, Çılfa, aşiretlerini gez. Hatırım için kadınlara aracı ol. Birini bana Avdi’ye bul. Kumalık zor derler; ama ben arayacağıma sen ara bul ki, sana zor gelmesin. Bana ve yaşıma göre otuz, otuz beş yaşlarında biriyle evlendir beni. Olur ki, ondan bir gün ondan bir çocuğum olursa, o çocuklarla benim emeğim iki kuruşa gitmez. Bu iki namussuzu uykudan kaldır. Onlar şartlı fincanın kurdu oldular. Şartlı fincanı kaldırmak kolaydır. Onu içmesi tatlıdır; ama sonu acı, çetindir. Her yiğidin kârı değildir. De kalkın. O iki atın da eğerlerini indirin, boyundurluklarını çözün yazıktır. O atlar benim gibi birine, yaşı yirmi, otuz iken bana yarardı. Şimdi saçım ağardı. Lafım da iki para etmez. Kalk Ayşe kalk!”

Ayşe:

“Avdi insana laf atma! Bunlar hamalar, yavru keklik gibiler. Ne kavga ne de savaş görmemişler. Kartal tuzağını koparmamışlar daha. Doğrudur her aşirete her yiğide baş kaldırırlar; ama yiğitlik şimdi bunlarda belli olmaz. Yaşları otuz, otuz beş olmayınca yiğitlik belli olmaz. Kadınların ve kızların üzerinde yedi renkli ala elbiseyi görmeyince, gözleri kızların, gelinlerin bedenini süzmeyince, al yazmalı şalları görmeyince, yazmanın alından kulağına kadar gelen altınları görüp, o güzelleri süzmeyince bunların yüreği büyümez. Bunların yüreği dağ gibi büyümeyince, onlar daha keklik yavrusudur. Hiçbir harp, kavga onlardan olmaz. Onlar kartal tuzağı koparmamışlar, geçit görmemişler.”

Avdi kızdı. Avdi kızınca Ayşe:

“Avdi kızma niye kızılıyorsun? Sen bu laflarımı ciddiye alacaksın.”

“Ciddiye aldım. Baka Ayşe kalbim yanındadır. Güneş yüksektir dağın tepesindedir. Benim yüreğimin dalgası okyanus dalgası olmuş. Şelale gibi dalgalarını kayalara, taşlara vurur. Kalk kalk! Sen beni kızdıracaksın. Bu yaştan sonra ben aşirete gider, zorla da olsa birilerini getiririm, onu perdenin arkasına atarım. Sana da misafir ederim. Sen inanmazsan sana öyle yemin ederim, nikahıma ve Kur’an-ı Kerime.”

Öyle deyince Ayşe anladı ki, iyice kızmıştır. Ayşe “Hiç konuşmayayım diye düşündü.” O sırada Sidin uyandı. Babasının sesinin kaba kaba geldiğini duydu. Kalktı odasının kapısının arkasına gelip, dinledi. Anladı ki, anasına kızılıyor.

Anası ve babası tartışıyor. Avdi denizdeki balığa dönmüş, sert deniz dalgası gibi olmuş. Dünya gözünün önünde bir kalbur gibi dumanlıdır. Gözbebekleri savaştaki komutanların gözbebeklerine dönmüş. Anladı ki, babası normal değildir. Dinledi ki, yine evlenmekten söz ediyor. Sidin geri döndü elini Derviş’in başına koydu salladı. Derviş sinirle kalktı, yorganı fırlattı ki, Sidin’e kızsın. Sidin:

“Kızma! Derviş uyan!”

“Gisse çocuğu Ömer Ağa’nın başına bir iş mi geldi, sen beni böyle uyandırırısın? Kötü bir haber mi geldi? Biri şikayet mi etmiş? Rahe’den haber mi var?”

“Kalk kalk! Anamız babamız bizim için dövüşürler. Ben bilme ne ağır alamettir, acayıptır. Anam elli, elli beş; babam yetmiş, yetmiş beş yaşlarındadır. Onların zamanları değildir ki, babam evlenmekten bahseder. Niye evin namusuna laf eder. Babam öyle sinirlidir ki, hançere, kılıca el atacaktır. Aşireti, doktoru da getirsek anamızı babamızın elinden kurtaramayız. Anamızı iki parça edip çöle atar. Bizim şerefimize ağır olur.”

Derviş de dinledi ki, kendileri için tartışırlar. Derviş sustu. Sidin’le ikisi giyindiler.

(Olaylar lafla anlatılır mı?)

Allah’ın kararı yerini bulur. Daha bunlar gitmeden Baka Ayşe gelip bunların kapısını açtı. Baktı ki, kalkmışlar, gözyaşları yağmur gibi döküldü. Derviş ve Sidin annelerinin kollarından tutup söylediler:

“Nedir ana, bu ne haldir?”

“Ne hal olsun, kalkın. Gisse aşiretinden bir mektup geldi. Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp, Beyazın Keko. Eyyüp dört yiğide reislik yapandır. Onların her biri bir iki kadına razı olmazlar. Onlar öyle adamlardır ki, doğarken aslan sütünü ilk süt olarak içerler. Onlar yiğitlerin kanını içmekten doymazlar. Siz de iki yavru kekliksiniz. O şartlı fincanı kaldırdınız diye isminiz yayılmış. Esasen biz Mılla aşiretinden değiliz. Artık biz Mıllaların içinde olduğumuz için onlardan sayılırız. İsmimiz geçmektedir, Mılla’ya gelen laf bize gelmiştir. Bunlar kağıtta yazmışlar ki, Mılla aşiretinin namusu elinki gibi göbekten yukarı değil, dizden aşağıdır. Mılla aşiretinin adamında namus ucuzdur. Sidin’im Derviş’im! Siz Mılla’lı değilsiniz, Şark aşiretindensiniz. Siz niye Mıllaları tutarsınız? Bilmez misiniz Mılla aşiretinin tarafının tutarsanız kelleniz iki paraya gider.”

Bu sözleri duyunca Derviş:

“Ana mektubu bize getir.” dedi.

Baka Ayşe geldi. Avdi yatak ve döşeklerin üstünde deleme gibi dönüyor. Sirke küpüne dönmüş. Göğsündeki kıllar çalı dikenine dönmüş. Sanki yüksek dağın tepesinde kara yel kara savurur gibi olmuş.

(Namus derdi ağır ve çetindir. Size söyleyeyim. Namus demek denize atsan yüz sene kalsa yüz birinci sene çıkarsan, yukarda balyozla vursan, her vuruşunda kıvılcımlar çıkar. Her kıvılcımda yetmiş iki katil asılıdır.)

Bu harpler, bu savaşlar çağa çocuk işi değildir, yiğit aslan işidir,. Derviş düşündü ki: “Artık böyle yazılıdır.”

Derviş kalktı:

“Ana!”

“Söyle oğul!”

“Biz iki oğluna sütünü ve emeğini helal et. Çetin olan yemini, büyük yemine yemin olsun. Mahkeme ve davaları yeminine yemin olsun. Otuz cüz Kur’ân’a yemin olsun ki, artık Gisse aşireti başı Eyyüp, Çil İbrahim, Çil Hasan, Çil Osman, Gissi Gaffar, Beyaz’ın Keko. Yezithan aşiretine, Zülfü aşiretini hepsini getirip de sana kurban etmezsem, benim dönüşüm olmaz. Bana ve kökümüne lanet olsun. Yemin olsun Kur’ân’a, nikaha.”

Bake Ayşe yağmur gibi yaş döktü. Ayşe :

“Derviş’im gel bu yaşlı ananı dinle! Avdi’yi dinleme. Yavaş yavaş kalkın sofraya gelince, ben size göz ederim. Sesinizi çıkarmayın atanızdır, kızarsa da kızsın. Kendinizi eline ayağına atın, öpün. Bir şey olmaz atanızdır. Laf da atsa, söz de söylese sabır edin sabırsız iş olmaz. Avdi yiğittir. Eskiden beri kendi sülalesinde görmemiştir ki, kendisinden üstün bir yiğit hükümdar olsun. Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp bunlar Avdi’nin yanında kılıca bile et atmazlar. Avdi’ni yaşı yetmiş, yetmiş beştir. Onun namı Osman-ı Âli’nin dört köşesine yayılmıştır.”

Neyse Derviş ses etmedi. Yemek yediler. O zamanın namusu, şeref öyleydi ki, babanın yanında yemek yenmezdi. Babaya görünmeden yemek yedikten sonra gittiler. Ayşe gitti, geldi, ağladı. Avdi:

“Niye ağlarsın?”

“Kalk kalk! Sen kendi gözümü de benim gözümü de çıkardın. Hal böyle oldu. Mektubu onlara verdim. Her şeyi söyledim Derviş de okudu.”

Artık Avdi hırslandı yiğitlerin hırsı; sonbaharda dağın tepesindeki kar nasıl uçarda, dumanlanırsa öyledir. Hırsı geçti, düşündü: “ Bunlar giderler.” Pişman oldu. Söyledi:

“Niye mektubu verdin?”

“Ne yapayım? Seni ne edem onları ne edem? Sen demedin mi atlarını bırak dağa çıksınlar. Gitsinler kızlara, gelinlere, peynir mayası getirsinler, koyunları otlatsınlar. Kızlara gelinlere bekçi olsunlar. Mılla aşiretine köle olsunlar. Sen böyle söyledin. Onlar da kapının arkasına gelip, dinlemişler. Derler ki; fincan şartı olan Adıl’ın örgülü saçına kim misafir olacak? Bizim başımız sağken kimse Adıl’a yaklaşamaz.”

Avdi anladı ki, işi bozdu. Sonra söyledi:

“Ayşe kalk! Her şey geçti. Kadın demek erkeklerin ağızındaki kilit demek. Ana demek çocukların ağızındaki, kilit, can yürekten demektir. Yalvar bu çocuklara yalvar. Nasıl ki bunlar dört, beş yaşındayken bunlara yalvarıp cebinden şeker çıkarıp bunları kandırdığın gibi

kandır. Bunlar hamdır. Onlara yalvar. Bu iki yiğidini gönderme evvelki akşam daha mektup gelmeden rüya gördüm ki, güneş göğün yedinci katından birinci katına indi. Güneş, Mılla aşiretinin içine girdi. Geldi bizim çadırın hizasında durdu. Yukarda ışığı verdi, çadırı deldi, göğsüme vurdu. Benim ciğerimi haşladı, köz etti. Ciğerim susuzluktan katran gibi siyah oldu. Ben bağıracaktım ki; Ayşe kalk bana su ver. Bu nedir? diyeyim, uyandım ki rüyadır. Ben düşündüm, başımıza bir iş gelir. Ama Allah'ın emridir. Allah birdir iki olmaz. Kalk, her şeyin devri geçti.”

Baka Ayşe geri gitti ki, ne Derviş ne de Sidin yok. Odanın kapısını açmamışlar. Demişler ki:

“Anamız babamızın yanına gitti. Oğulların gitti diye babamıza söyler. Babamızda bize defol der. Doğrudur. Babamızın kalbini kıramayız. Ama bizim yüzümüzden bu laflar bir daha anamıza vurulmasın. Babamız bu yaştan sonra bu lafları söylediye, evlenme, namus lafi ederse elbette Allah'ın kararı birdir, iki olmaz.”

Ne Derviş ne de Sidin yoktu. Pencereden çıkmışlar. Kapıyı açmamışlar. Derviş atı Utban'a, Sidin de atı Saklavi'ye binip gitmişler. Baka Ayşe nereye gitmişler diye soruşturuncaya kadar bunlar Mılla aşiretinden çıkmışlardı.

Gittiler, Atran Vadisini geçtiler. Bahane tepesini geçtiler. Halla Balla taşına geçecekler. Ande Kantere Yaylasını geçecekler. Kendilerini Yezidhan aşiretinin düzüne indirecekler. Başları olan Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp bunlarla savaşa girecekler.

(Dinleyin, bakın! Bunların savaşı nasıl olur?)

Bunlar orada kalsınlar. Bakım düzüne çıktılar, baktılar ki; too, ne baksınlar, Yezithan aşireti deniz ve derya gibiler. Yiğitlerin nam verenlerin aslanların yeridir. Aslında onların mevzileri önceden bellidir. Onların her birinin ardında en az dört yüz asker vardır. Onlar sadece adam kanıyla büyümüşlerdir. Onlar kadın sütüyle büyümemişlerdir. Onların isimleri ve lakapları bellidir. Hepsinde yiğitlik nişanesi vardır.

Derviş ve Sidin'i Allah esirgeye! Allah bunlara yardımcıdır. Nedem hele sen o zaman gel bunların seyrine ki, birbirlerine ne söylerler? Sidin:

“Gel kalbim yanındadır. Deredir kardaşım deredir. At yayılıyor tay yanında. Bir laf diyecem üzülme. Eyvallahım var sana bahtına düştüm. biz seninle kardeşiz. Deme ki, kardeşim korkar, ben korkmam. Yalnız kalbim yanındadır. Bu da bir devrandır. Beni dinle! Artık biz kızgınız. Anamız, babamız yaşlıdır. Babamız yarın bize laf ve beddua etmesin. Annemize laf çatmasın. Gel biz geri dönelim. Annemizin dediği gibi, kendimizi annemizin eline ayağına atarız. Biz ne geçit, ne kavga, ne de savaş görmüşüz. Doğrudur, bayramda

seyranda küçük kavgamız olmuşsa da bu o iş değildir. Bunlar, hepsi namdar, harp görmüş yiğitlerdir. Deme ki kardeşim korkar. Biz babamıza gidelim bize bir iki nasihat eder, biz dinleriz. Gözümüz keserse yine yapacağımızı yaparız. Gözümüz kesmezse biz bir anadan babadan yalnız ikimiziz. Başka kimimiz vardır. Bacımız mı dayımız mı var? Anamızı babamızı Mılla aşiretine bıraksak da yine millet laf çıkarır. Derler ki; siz utanmadınız mı? Siz Mılla aşiretinden değildiniz, siz Şarklısınız. Millaların içinde oturuyorsunuz diye iki yaşlı anayı, babayı kapı önünde bırakıp el için kavgaya gittiniz. Bu söz bize çok çetin olur.” Derviş kızdı:

“Kardeşim yüreğim yanındadır. Kusurumu ayağının altına al. Babamın dediği doğrudur, yalan değildir. Doğrudur anamız Baka Ayşe’dir. Ama ne yapayım? Demek ki Ayşe de babamıza layık değilmiş. Demek ki, (*haşa cemaata*) kuzu koyundan, buzağı sığırdan, tay attan olur. Artı gerekir ki, sana diyeceğimi bilesin. Yazık ki çıkıp karşımıza bu lafları söylersin. Biz Şarklıyız; ama biz Mılla sayılırız. Şimdiye kadar hangi cenge gittiysek, Millalar arkamızdaydılar.” Sidin:

“Yüreğim yanındadır kardeş! Laflarıma kızma ben anladım ki, bu laflarıma kızdın. Niye Mılla aşireti ve başkanı bir cemaate, düğüne, davete, bir obadan diğer obaya göçe, yaylaya konmaya her laflarının başında derler ki; bunlar bizim aşiretimizden değildir, bunlar Şarklıdır. Gel biz de biraz karşıda duralım ne yaparlarsa yapsınlar. İşte Mılla aşireti, işte Yezidhan. Biz ne zaman gördük ki, Mılla aşiretinin üzerine gelmişler, bir iki kervanı götürmüşler. Sana söyleyeyim. Gelin ve kızımızı tarlaya giderken, onların kollarından tutarlarsa, o zaman bizim de iki gözümüz vardır.” Derviş:

“Kardeşim, arazinin etrafını açık bırakırsan el bahçeye girer. Eğer, Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp, Boke Karaman bunlar bir gelip kervan götürüp de talan yaptılar mı o zaman bizim namımız nerde kalır?(*Haşa cemaate.*) Kediye bile sıkıştırırsan kendini sana atar. Öyle olursa el der ki, kendi korkusundan yaptılar! Gel namımızı bozma. Kardeşim kalbim yanındadır. Gel gel ben bilirim sen sırtımı tutup benimle savaştıracak bir yiğit değildin. Sen atını tut geri dön, babanın yanına. Zaten ben dünyaya geldim geleli derler ki, Derviş hırslı, şerli, serseri, kafasızdır. Gel benle sen de helalleşelim. En büyük, en çetin yemine yemin olsun ki, artık benim dönüşüm Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp, Boke Karaman bunların kafasını uçurarak olur. Hiç çaresi yoktur, ben Mılla aşiretine dönemem. Ben bunların başını kesmezsem sana kardeş, Ayşe ve Şarklı Avdi’ye oğul olmam.” Sidin:

“Kardeş! Sen bu sözü ettiysen artık ben senden ayrılmam. Ölüm varsa ikimize olsun. Ben bilmedim ki, sen böyle hırslısın. Hadi hadi...” Derviş:

“Kardaşım kalbim yanındadır. Doğrudur, el âlemin çocuğu yokken ocağı kördür. Babamla anamın da biz varken ocağı kördür. Biz kendimizi Yezithan aşiretine bırakırız.”

Birbirlerine böyle laflar çakarken ikisi de atlarına bindiler. Küllük ovasının karşısına çıktılar. Baktılar Çil İbram, Çil Osman hepsi ayrı ayrı yaylalardalar. Hepsinin obaları vardır. Ama birbirlerinden habersizler. Yiğitleri, habercileri vardır. Hükümetin nöbetçileri gibi devriye gider, nöbet tutarlar.

Çil İbram kalktı, baktı, bunları gördü. Biliyorlardı ki, Derviş’le Sidin gelecektir. Bunları görünce tanıdı. Diğerlerine haber gönderdi ki:

“Dediğiniz Şarklı Sidin ve Derviş isimli iki süvari gelmiş. Gürcan ovasının tepesindedir”dedi.

Çil İbram’ın ovasının yakınına gelince, diğerlerine haber gönderdi ki:

“Biz bunlara bu mektubu gönderdiyse de alttan alalım.”

Gelinleri, kızları süslediler. Şeftali adlı güzel de kendine tanınmaz hale getirdi. Kadınlar çeşmenin üzerindeyken, Derviş ile Sidin de geldiler. Şeftali baktı iki yiğit geliyor ki; too, ne yiğitler! Bıyıklarını bükmüşler yanağının üzerindedir. Kafesteki keklikler gibi yakışıklı, Hazal’ın tekesi gibi şahin gibi süzülüyorlar. Hiç bir adem, insanda bu yakışıklılık yoktur. Şeftali bunlara yaklaştı. On iki tane bölük saçını feshinin altına vermişti. Onlar çeşmeye yaklaşıncı o da bunlara yaklaşıyordu. Derviş, Sidin’e:

“Kardaş bunlar kadınlara da benzemezler, yiğit adamada. Ben bir şey anlamadım. Bir kaç kadın çeşme başındadır; ama yanda duranlar ve bize doğru gelen kadına kıza benzemez erkek gibidir.”

Öyle deyince Şeftali ve Beyaz beraber bunlara doğru gelip, yaklaşıncı baktılar ki, bunların ikisi de eksik etektir. İki güzel de kucağını açıp atların ayağına eğildiler. Neyse Sidin’le Derviş’te “Obanız nerededir, kimsiniz?” diye sorup soruşturmaya başladılar. Devamlı yüzlerini çevirdiler ki, tanınmasınlar; ama olmadı Derviş:

“Bacı hayırdır?”

“Hayırdır. Biz biliyoruz ki, siz harbe geldiniz. Ayıp ayıp burda kan dökmeden geri dönün. Bizim lafımız kısa sizinki uzun olsun. Ayıptır erkek akını dökmeyin! Hem de Mılla aşireti için yiğit kanı dökmeyin ayıp.”

Bir laf ona, bir ona derken bunlar kızdılar. Allh’ın emri de birdir, iki olmaz. Derviş:

“Bacı bırakın!” Güzeller :

“Kardaş senin gözünü kan bürümüş, kızgınsın. Gel bacını dinle!”

Örölmüş saçını kesti atın önüne attı. Derviş:

“Bacı sen bana anadan babadan bacısın. Biz kitabımıza, namusumuza, yemin etmişiz. Geride yaşlı ana babamızı bırakmışız. Ne rica ne de minnet edin. Biz yeminliyiz. Biz de ezelden beri ceddimizde lafımız birdir, iki olmaz. Söleyin bakayım sizin erkekleriniz, süvarileriniz, yiğitleriniz neredeler? Sizin yiğitlerinizin yerini öğreneyim. Ondan sonra herkes yerini bilir.”

Şeftali ve beyaz bunlara çare bulamadılar. Sidin’in de gönlü hep dönmekten yanadır. Derviş kızdı, bağırdı:

“Bacı gönlüm yanındadır. Sen bana bacısın. Ayıptır, benden laf almaya çalışma. O bizim Mıllaların, Şarklıların adeti değildir. Biz Mıllaların içindeyiz. Ama bize Şarklı derler. Namus ceddinde sen şimdi anamızsın, bacımızsın. Bizim işimiz harbidir. Ben senden rica etmiyorum. Fakat benim gelişim ana babanın yanına sağ dönmek için değildir. Söyle bana yiğitleriniz, erkekleriniz, pehlivanlarınız, süvarileriniz neredeler, nerde durular, onların toplantıları nerde olur? Onu bana söyle!”

Yalvardılar, yakardılar çare mümkün olmadı. Şeftali bağırdı:

“Yandadır yiğidim yüreğim yandadır. Maden bizim iki eksiğin ricasıyla durmuyorsun git git ben sana başka laf etmem. Dileğim odur ki, Cenab-ı Allah seni sağ salim anaya babaya göndermeye.” Derviş:

“Ben sizin duanızla dünyaya gelmedim ki, sizin bedduanızla öleyim.”

Eee..., Derviş kızgın babası anasına laf çakmış. Derviş kendini bıraktı. Sidin arkasından devam etti. İndiler, Gisse şehrine girdiler. Orda burda kadınlar, kızlar, gelinler, sakallı yaşlılar, sakatlar Derviş’in etrafında dolanıp ricaya geldiler:

“Ayıptır Derviş ayıptır! Gel bize serdar ol. Biz deriz yiğitlerimiz yiğittir. Biz sana kitabımıza, nikahımıza yemin ederiz ki, Âl-i Osmanı gezin. Bizim beş yiğidimize sen serdar ol. Biz biliriz senin gözünü kan bürümüş. Ayıptır gel, dön. Sizin buraya geldiğinizi kimse duymasın. Bizim arımız, namusumuz size ricaya geliyor. Bizim namusumuzu, ricamızı ayak altına alma. Bizim küçük çocuklarımız yetim kalmasın, gelinlerimiz dul kalmasın.”

Derviş kızmıştı. Söyledi:

“Ne kaldırım ne indirin. Benim size ricam, şu yiğitleriniz, süvarileriniz, nam verdikleriniz neredelerdir?”

Sonunda artık Derviş’e çare bulamadılar. Çil İbrahim, Çil Osman, Gaffar Giysi, Eyyüp bunlar başlarını mevziden çıkarınca Derviş bunlara doğru gitti. Çıktılar. Neyse bunalarla savaşa başladılar. Eyyüp namlı biridir. Soylu biridir. Derviş’i gördü. Baktı ki, Derviş kanı sel gibi akıtarak geliyor. Kuzu keser gibidir, insanlara yüreği acımaz. Derviş’te

ciğer yoktur. Kızlara, gelinlere çığlık geldi. Hepsi karalar bağladılar. Malları, ırzları ayak altı oluyor. İşlerinde yaşlı bir kadın seslendi. Elini Allah'a açıp bağırdı:

“Yeter yeter Derviş'im! Sen bunca yiğidimizi öldürdün. Yine de gel dön. Ayıptır. Biz o kanları sana bağışladık. Sana ana sütü gibi helal olsun.”

Baktı ki dönmüyor. Çare mümkün değil. Seslendi:

“Git Derviş'im git! İnşallah seni Eyyüp'e denk getirir. İnşallah ana babana sağ dönmezsin.”

Derviş ilerleyince karşısına Eyyüp çıktı. Eyyüp anladı ki, Derviş'e gücü yetmez. Eyyüp kaçtı. Kentel Tepesinden aşağı gidiyor. Derviş'te mevzidekilere vura vura Eyyüp'ün arkasından gider; ama Derviş oraları bilmez. Eyyüp'ün atı da oraları, geçitleri bildiğinden mesafeyi çok açtı. Eyyüp baktı çare yoktur. Askerlerini de alıp Fareler şehrine kaçtı. Fareler şehri de öyle bir yerdir ki, yer altında fareler gide gele her yer boşluk olmuştur. Eyyüp askerlerine oraya gitmelerini emretmiş, bin yedi yüz süvarisi vardır. Derviş içerisinde şahin var gibi bir o yana bir bu yana gidip gelir figan eder. Asker Derviş'in önünde sonbaharda sararan yapraklar gibi dökülür. Eyyüp'ün bin yedi yüz askerinden iki yüzü kalmamıştır. Allah'ın kararı öyleydi. Derviş'in atının ön ayağı bir çukura girince Derviş üzerinden düştü.

(*Burada derler ki, Derviş'in atının ayağı kırılmıştır. Ama ben ona inanmam.*)

Derviş düşüp tekrar binmeye çalışırken Eyyüp ona ok attı. Ok onun sırtına saplandı. Onun göğsünden dört parmak dışarı çıktı. Sidin anladı ki, kardaşı vurulmuştur. O zaman seslendi:

“Yanıdadır kardaşım yüreğim yanıdadır. Güneş doğsun, yükselsin dağların tepesine. Benim laflarım senin yanında iki para etmedi. Ben bu laflarıma da yanmam. Sen indin o kadar kız, kadın, aksakallı eline ayağına kapandılar. Yazmalarını ayağının önüne serdiler. Dediler, yeter, sen kendin kadar öldürdün. Yeminin kırıldı.” Sen yine onların laflarını dinlemedin. O yaşlı kadın seslendi. Adı da Ümmihan'dır. O beddua etti ki, inşallah Allah seni Eyyüp'e denk getirir. O da seni Fareler şehrine götürür. Ben anlamadım fareler şehrinin ne olduğunu. Elbet Allah'ın emri böyleydi.”

Artık Derviş'in başına toplandılar. Sidin kendine yukarıdan bıraktı. (Cenab-ı Allah yiğitlere, aslanlara yardım eder.) Sidin artık hem savaşır hem de Derviş için ağıt yakar.(Bir kolun kırılınca diğer kolunla ne yapabilirsin ki?) Sidin yetiştirdi. Eyyüp'ü öldürdü. Derviş'in cenazesini onun atının üzerine bindirdi. Onu Mılla aşiretine getirdi. Derviş'in cenazesini anası Baka Ayşe'nin ve Şarklı Avdi'nin önüne indirdi. o zaman Derviş'in bohçası geldi. Mılla aşireti serdarına haber verildi. Mılla aşiretinin padişahının kızı Adıl'dır. Derviş'in kanlı elbisesini Adıl'ın önüne attılar.

“İşte sevdiğin adam böyle oldu.”dediler. Adıl da Derviş’in elbisesini alıp ağıt yaktı. Bundan sonra Derviş’in destanı söylenir.

Şimdi gel seyre dur Avdi’yi! Avdi seslendi:

“Yanımdadır Ayşe kalbim yanımdadır. Ben gözümü kör ettim. Bilmedim Eyyüb’e denk gelip fareler şehrine gidecek. Kalk! Yaşım yetmiş, yetmiş beştir. Bana atımı çıkar. Ben atıma bineyim bütün silahlarımı ver. Ben kendimi bırakırım Yezithan aşiretine. Ben Gisse Yezithan aşiretine giderim. Başım sağ olduğu müddetçe Derviş’in öcünü alıp, gelirim. Adıl’ın sesi kulağıma girmeden, Adıl’a ve aşık, sazandelere haber yollarım davul çalar, düğün yaparım. Adıl’ı da Sidin’e perdenin arkasına atarım.”

Ayşe aşirete yalvardı:

“Bunu bırakmayın.”dedi. Aşiret:

“Avdi, Allah’ın emri birdir, iki olmaz. Sen artık yaşlısın. Artık Sidin yalnız kalmıştır. Sen onu da öldürteceksin. Senin derdin birdir iki olamasın.”

Bir o, bir o söyledi. Sonunda çaresini bulamadılar. Avdi kalktı, atına yürüdü. Yavaş yavaş derken yola getirdiler, attan indirdiler. Kalbim yanımdadır. Mılla padişahına haber yolladılar. Mılla padişahı:

“Zaten Adıl’ın sevgilisi Derviş’tir. Derviş gitti kardeşi Sidin’dir. Allah’ın emri, peygamberin kavli ile Adıl’ı Sidin’e veririz.”dedi.

Davullar çaldı, kazanlar kaydı, düğün oldu. Kırk gün kırk gece sürdü.

Allah’ın emri birdir, iki olmaz. Burada Derviş bitti. Allah hem onlardan hem de sizden razı olsun. Yiğitleri, namdarları, serdarları eksik etmesin, razı olsun. Doğru olana iyilik versin. İyilik yap ki, namın iyilikle söylensin. Dünya iki günlük, boştur. İş ki, iyi söylenesin. Allah razı olsun! Amin.

5.1.15. FARZ

(Dinleyin ki, size şimdi Farz'ı söyleyecem. İşte sözdür, şöyledir. Bu türküleri babalarımız söylerlerdi. Olmuştur, geçmiştir. Böyle biz de anlatırız işte.)

Farz'ın meselesi şöyledir.

Çol Bey önce Tebriz'de otururdu. Allah'ın kararı öyleydi. Tebriz aşireti Çol Bey'e hain davrandılar, ihanet ettiler. Çol Bey de o dönemde Tebriz'in padişahıydı ve zor bir ağaydı. Aşiret kendisine hain davrandı, ihanet ettiler.

(Laftır işte, şikâyet lafı çok olur.)

“İşte Çol Bey Tebriz'de. İşte şöyle yapıyor, böyle yapıyor” diye şikâyet ettiler. O devrin hükümeti, Çol Bey'i tuttu. Bütün aşiret şahitlik etti. Çol Bey'i hapse attılar. Yüz bir yıla mahkum ettiler. Kanlı hapse koydular, yüz bir yıl ceza kestiler. Tevkif ettiler.

Çol Bey'in çocukları; kızının adı Farz ve oğlunun adı Sadin'dir. Ankari ise Çol Bey'in yeğeni, Sadin ve Farz'ın amca oğludur. Bir de Arap Ahmet var, o da çobanları ve seyisleridir, kahyalarıdır. Toplandılar:

“Nasıl edelim? Tek çare var, ancak burdan göçelim” dediler.

Kalktılar, göç ettiler. Göçü Mılla Aşetine indirdiler. Mılla aşireti baba dostudur. Aşirete yarım saat uzağa göç indirdiler. Sadin ve Ankari çadırlarını açtılar. Arap Ahmet, Çol Bey gilin develerin çoban başı, öbür hizmetkarların da başıdır. Arap Ahmet, Çol Bey'in kara çadırını kurdu. Tepesine de sancağı astı. Sancak, çitil, harman ve taçlı püsküllü. Bu çadır, yiğit ve aslanların çadırıdır.

Sadin ve Ankari kol kola aşirette geziyorlar. Farz:

“Amca oğlu yedi yıldır nişanlısıyız; ama babam ceza evinden çıkmazsa; Ankari, sana bir söz veremem. Allah'ın emri birdir, iki olmaz. Belki af falan olur da babam çıkar. O zaman defini, davulunu o zaman çalarsın. Eğer babam çıkmazsa da ne diyeceğimi bilmiyorum.”
Ankari:

“ Amca kızı! Baban ceza evinden çıkmazsa, sen söylesen bile ben kabul edemem.”

(Eskinin namus şerefi de o laflar, o sözlerdi)

Neyse Sadin ve Ankari ikisi de kol kola, bel bele bağlılar. Bir gün ikisi de Tebriz'e doğru döndüler. Her gün Tebriz'in bir tarafını talan ediyorlar. Tebriz talanında devamlı oradakilere kayıplar verdiriyorlar. Sadin ve Ankari ikisi de yiğit, ikisi de pehlivanlar.

Hele onlar ikisi de kol kola yürüsünler. Biz gelelim Müsesia aşiretine:

Müsesia aşireti Yezithan aşiretidir. Müsesia o da namlı bir ağadır. Ağanın bir de âşığı vardı ismi Abdullah. Bir gün Müsesia evde değildi. Ağanın misafiri geldi. Hatun âşığa bahane aradı. Hatun:

“İşte şunu yapamıyorsun, bunu yapamıyorsun. Misafir böyle ağırlandı.” diyor.

Bu âşık bir de ağanın gelen ve gideninin kahvecisidir. Müsesia da artık bu âşığa güvenmiş. Evin sorumluluğunu ona vermiş. İki üç gün sonra ağa geldi. Baktı ki âşık asık suratlı ve düşünceli. Sordu:

“Âşık nedir, niye bu kadar düşüncelisin?”

“Ağa ben gidecem.”

“Nereye gidecen, hayırdır? Sana laf, söz eden mi oldu? Etme eyleme, niye üzgünsün?”

“Ben seni terk edecem.”

“Benden bir şey mi gördün?”

“Hayır çaresi yok, gidecem.”

(Evi yıkan da kadındır, evi kaldıran da kadındır. Bu atamızın, dedemizin lafıdır. Kadın erkeğini öldürür de bakan da eder.)

“Ağa senin eşin yaramaz, ben gidecem. Daha iyi bir eş bulacam?”

“Âşık senin lafını kıramam; ama bu hemen şurada değil ki, gidip getiresin. Ben görmesem, denemezsem bana layık mı? İyice takip edip, tastiklesem, şimdi bu eşimi kovalasam olmaz. Bizim misafirimiz, gelenimiz gidenimiz ne olur? Evi kim çekip çevirir, yemekleri kim yapar?”

“Ne yapalım ağa sen de haklısın o da olur.”

Aradan bir zaman geçti.

“Hani âşık Abdullah sen bir şeyler söyledin?”

“Ağa sen bana yetki vermedin ki?”

“Hadi yetki senin. Bul bir tane hele bakalım.”

Âşık eve geldi. Hanımına:

“Git sazımı getir ve o kor atımı eğerle. İki tane de yağ tuluğu ver.”

“Tuluğu ne edeceksin?”

“Belki gittiğim yerlerde tere yağı toplarım.” Âşığın hanımının ismi de Ayşe’ydi.

“Eğer beni soran olursa evde değil de.”

Âşığın bütün masrafı ağaya aittir, yiyecekten tut giyeceğe kadar. Ağadır, bu da kahvecisidir. *(Allah’ın kararı öyleydi.)* Ağa kendi evinde çiftliğin de geziyor. Âşık aldı sazını eline, Kor atını da çıktı. Aşiret aşiret gezmeye başladı. Gez ha gez. Ordan burdan sordu,

soruşturdu derken Milla aşiretine gelir ki, ne gele! Bütün düzlüğü çeşmeler şelalelerle doludur. Her taraf çam çayırılık. Toprak atsan yere gelmez; sürüler, develer, sığırlardan, çobanlardan havaya toprak atsan yere gelmez. Baktı ki, aşiretten yarım saat uzakta bir kara bulut görünüyor. Yaklaştıkça dürbünü aldı baktı. Fermanlı, çitilli, sancaklı bir kara çadır gördü. Her türlü her renk çadır.

(Âşık adamın adetidir. Gözü daima zengin ve paralı yerdedir. Nerde güzel bir yemek varsa, hangi evde tatlı bir uyku olacaksa, oraya giderler.)

“Valla” dedi “Ben atımı süreceğim bu sancaklı çadıra. Ben gidem; ama bu çadırda Molla aşiretinin ağası olan İskan Paşa’nın çadırı değildir. Aynen Milla padişahının çadırı da görünür ; ama bu Milla Paşa’nın çadırı değil. Ben bu gece bu çadıra misafir olacam.”

Atını sürdü gitti, çadırın önüne; indi misafir oldu. Farz perdeyi aralayıp baktı ki, aşağıdan bir atlı geliyor. Yaklaşınca, omzunda bir saz gördü. Hizmetkarı olan Arap Hamet’i çağırdı:

“Hamed’im mutfak tarafının perdelerini çekin. Benim tarafımın perdelerini çekin. Misafir tarafını da süsleyin. Âşık adam kimseye gazab etmesin. Gazaba geldi mi insanı rezil eder. Âşık adam ağa gibi gelir, çingene gibi çıkar. Bu aşığa ikram da bulunun. Âşık, ağa ve hükümet adamı gibidir. Çıkarlarına, boğazına bakarlar. Onun ikramını iyi yapın. Gidip de bizi orda burda rezil etmesin. “

Âşık geldi çadırın içine oturdu. Etrafına baka durdu; çadırın biçimine, gidişatına baktı. Olacak şey değil! Sadin ile Ankari kurt gibi adamlar, çadırın içindeki her şey mükemmel. Çobanlık ve düzenine de baktı: “Olacak gibi değil. Bu nedir ne hikmettir?” dedi. Kendi kendine dedi ki:

“Müesia Ağa kurban olsun. Onun evi niye böyle değil? İllaki bunların kızı, kardeşi, torunu, muhakkak ki bunların sülalesinde bir kadın vardır. Bunlar namılı kişilere benziyorlar. Niye benim Müesia Ağam bunların sülalesinde bir kadın almadı da gitti çingene gibi bir kadın aldı.”

Bu sırada Çol Bey’in kızı Farz; ceylan gibi, kumru gibi, gelinlerin yüz başısı gibidir, perdenin arkasından mutfağa dönerken, âşık orda Farz’ı gördü. *(Farz’ın evi yıkılmaya!)* Farz’ın ışığı sanki güneşin bir ışığı gibidir. Abdullah’ın yüzüne güneş değmiş gibi oldu. Sesini çıkarmadı. Ne yağ lafı etti, ne eşya lafı etti. “Bana şunu bunu verin.” demeden sazı aldı eline, çıktı. Çoban Hamet seslendi:

“Ya âşık nereye gidiyorsun, ne istiyorsun, ne topluyorsun?”

“Valla ben bir şey toplamıyorum. Bahane arayarak kendim geziyorum, ben bir şey toplamıyorum.”

Atına bindi ordan çıktı. Sür ki süresin. Hafta tamam oldu olmadı, geldi ağasının çadırına oturdu, misafir oldu. Baktı ki misafirler gelmiş oturmuşlar. Hanımı Ayşe kendisine kızıyor:

“Sen şimdiye kadar nerdesin?” Bu gittikten sonra ağası Müsesia’ya sormuş:

“Sen bunu nereye gönderiyorsun? Bunu niye böyle alıştırıyorsun? Bu nasıl ağalık?” deyip ağayı şişirmiş. Aşığın iyice tüyleri diken diken olmuş. Neyse Müsesia gitti odasına oturdu:

“Âşık Abdullah’a haber verin gelsin” dedi.

Haber verdiler, Abdullah geldi.

“Aşığım Abdullah, hayırdır? Senin evini, durumunu, maliyetini ben sağlıyorum. Sana buğday lazımsa, aha sana ambar, hayvan lazımsa aha sana sürü, deve lazımsa sana deve, para lazımsa sana para ne lazımsa verem? Niye el alem diyor ki Müsesia Ağanın âşığı geziyor. Derdini söyle nedir?”

“Yanıdandır ağa, yüreğim yanıdandır. Kimse kimsenin derdini bilmez. Senin gözün malda ve paradadır; senin derdin mal ve paradır. Bir iti yemeğin üstüne bırak, it ne anlar yemeğin lezzetinden.”

“Aşığım niye bana böyle laf vuruyorsun, gerginsin?”

“Daha sana laf vurmuyayım da kime vurayım. Sen başını at sürüsünün arkasına vermişsin. Sabahtan akşama kadar, senin karının, kızının üstünden bir sinek kalkıp bir sinek konuyor. Ne temizlik ne misafir, ne çevre, ne de idare etmeyi biliyorlar.”

“Öyleyse bana bir tane bul.”

“Ben sana bir tane bulmuşum bilene.”

Müsesia Ağa sanki uykudan uyanır gibi:

“Bu nasıl laftır? Kimdir, kimi bulmuşsun? Kimdir söyle bana. Siz âşıklar her şeyi bilirsiniz. El aşiret gezersiniz, her şeyi gözlersiniz. Talim terbiye bilirsiniz.”

“Ben talim terbiye biliyorsam kalk. Hal mesele böyle. Milla İskan Paşa yanında, Tebriz düzlüğünün, yakınında. Çol Bey’in kızı var, gör ki göresin. Laflar yetmez anlatmaya.” Müsesia düşündü:

“Vallahi bu bir şeyler öğrenmiş. Aşığım etme eyleme!”

“Ağa hiç itiraz etme.”

“Madem öyleyse, sen ne dersin dediğindir.”

“Benim dediğimse, diyeceğimi yerine getir.”

“Söyle bakalım diyeceğin nedir?”

“Bana beş yüz atlı, beş yüz deve ve günün hükmüne göre başlık parası altın falan verecen. Sen kürkünü de bana verecen, fesini de. Yetki elimde olacak, ben ne dersem yerine getirilecek. Her şey benden sorulacak.”

(Nasıl olsa diledikten sonra her şey yapılacak. Nasıl olsa para âşıktan çıkmıyor.)

“Olur Abdullah’ım. Madem öyle, sen becerirsen her yetkiyi sana veririm.”

“Yedi yük altın götüreceksin Rahle şehrine. Bu altınlarla Çol Bey’i hapisten çıkaracan.”

“Bunu yapar mısın?”

“Başım üstüne!”

Âşık ne dediyse, ağa; “başım üstüne” dedi. Ağa, Âşık Abdullah’ın bütün dediklerini yerine getirmeye çalıştı. Kalktı beş yüz atlı, kırk kız, kırk gelin süsledi. Bu atlılara silah, kılıç ne lazımsa getirdi. Bu gelin, kızları süsleyecek elbiseleri, elbise bohçaları, kına, her neyse ne lazımsa yerine getirdi.

Âşık Abdullah önde, ağa peşinde; bu atlar, kızlar, gelinler de arkalarından geldiler. Sürdüler, git ki gidesin. Geldiler Mılla aşiretinin yakınına. Dürbünü gözün önüne getirdi. Too, ne baka! Müsesia düşündü:

“Âşığın dediği doğrudur. Bana Müsesia Ağa derler. O kadar düzlük, mal mülk elinde, zenginlikte zenginim. Aşiret desen aşiretim gayet büyük ve elimdedir. Ama ben ne bu çadırın biçiminde çadır görmüşüm, ne de böyle aşiret gördüm. Böyle bir usul görmedim.”

Neyse yaklaştılar.

“Ağa, biz Çol Bey’in çadırına gitmeyeceğiz.”

“Ya biz nereye gideceğiz?”

“Biz Mılla padişahının çadırına gideceğiz. Sadin ve Ankari, evin ve Farzın yetkisini Mılla padişahına vermişler. Onu baba yerine koymuşlar, namusumuz senin eline teslimdir. Biz arap kervanının peşinden dönene kadar, ve babamızı hapisten çıkarana kadar, demişler. Çol Bey’i yüz bir yıla mahkûm etmişler. Sadin ve Ankari gitmişler.”

“Müsesia Ağa bir elçiyi Mılla Paşanın çadırına gönderdi.”

Elçi gitti. Mılla Padişahına:

“Hal mesele böyle biz geldik.”

Mılla Padişahı düşündü:

“Olur mu olur, insandır.”

Neyse Mılla Padişahı aşireti topladı. Müsesia’nın askerine ikramda bulundular, çadırları kurdular. Asker biçiminde oturdular.

“Söyleyin hele nedir emriniz?”

“Hal mesele böyledir. Önceden Çol Bey’in kızı Farz’ı ağamıza istemiştik. Bu olay, Çol Bey’in başına gelince Çol Bey hapse girdi, yüz bir yıla mahkum oldu. Biz yedi yük altın getirmişiz. O altınlarla Çol Bey’i bırakasınız. Çol Bey’e gittik, beraat ettik, getirdik deyinceye kadar epey zaman alır. Biz de şimdi epey masraf etmişiz. Aha sana Farz’ın başlık parası. Çünkü Farz’ın bütün sorumluluğunu sana vermişler. şu anda babası da, sahibi de sensin. De bakalım, sen bize ne diyeceksin.” Mılla Padişahı düşündü:

“Bu ev göçünü yanıma indirdi. Onlar bana emanetlerdir. Sadin, Ankari ve Çol Bey gelmeden, ne lafını edin ne de sözünü.” Âşık Abdullah dedi ki:

“Eğer bizim Farz’la sözümüz olmasaydı, senin kızına talip olurduk. Niye biz senin kızını istemiyoruz. Çünkü Farz artık sözlümüzdür. Sözlümüz olmasaydı, paşa kızı münasip olurdu veya aşiretinden bize münasip olan birini isterdik. Ama biz sana bunu söylemiyoruz.” Mılla Paşa düşündü. Kendi kendine:

“Demek ki, bunlar doğru söylüyorlar. Yoksa bunlar böyle birden gelmezlerdi ve böyle çadırıyla, erzakıyla, askeriyle, parasıyla hazırlıklı gelmezdi. Demek ki, bunların önceden birbirlerine sözü var.” Mılla Paşa söyledi:

“Olur ağalar sizin sözlerinize kelime bulamıyorum. Sonunda nasıl dersenez öyle olsun. Fakat siz bekleyin, ben bir Çol Beyin çadırına gidem, daha o çadıra gitmemişim. Sadece geldikleri gün gittim . Onların bir kahvesini içtim. Fakat, Sadin ve Ankari beni çağırđılar da gittim. Farz Allah’tan aşağı bana teslimdir. Eğer sözünüz olmasaydı derdim ki, kızımı, gelinimi, eşimi götürün. Farz’ı gene vermezdim. Size inanıyorum, güveniyorum; ama benim duyduğum Farz, Ankari ile nişanlıdır ve onlar amca çocuklarıdır.”

“Hayır öyle değil, yanlışın var. Farz’a beraber gidelim öyleyse.”

Mılla Paşayı ikna ettirdiler. Mılla Paşa kalktı atına bindi. Çol Beyin çadırına yaklaşınca, Farz baktı ki önde Mılla Paşa, arkasında çok büyük kalabalık. Farz düşündü:

“Bu ne acayip şey, bu ne alamet bu nasıl iştir? Demek ki, babamı hapisten bıraktılar. Bunlar bana müjde getirecekler. Yoksa hazırlık yapmaya mı geliyorlar. Babam hapisten bırakılmışsa haberimiz yok, bu ne haldir?”

Farz dalgaya düşünceye düştü. Yaklaşınca, Mılla Paşa iki adam gönderdi:

“Gidin Farz’a deyin ki, kalk hazırlan gelinliğini giy. Müsesia Ağaya söz vermişsin. Seni Allah’ın emriyle seni sözlün Müsesia Ağaya vereceğiz. Senin bir gözün kanlı hapiste, bir gözün amca oğlun Ankari ve kardeşin Sadin’de. Bunlar da evde değiller. şimdilik senden ben sorumluyum.”

Gidip bu lafları Farz’a söylediler. Farz dünyasını kayıp etti. Farz seslendi:

“Yanındandır yüreğim yanındadır. Kusurumu ayağınızın altına alın. Ben kimseye söz vermedim. Ama Âşık Abdullah bana kurban olsun. Bu, onun yalanlarıdır.”

Arap Hamed’e haber verdiler. Arap Hamed ve Farz kahramanlar, yiğitler gibi savaşa hazırlandı. Geliyor yiğitlerin sesi, savaşıyorlar kan dökülüyor, çeşme ve nehir gibi. Vurdular vurdular çare mümkün değil, bitiremiyorlar çoklar. Artık Farz’ın ve Arap Hamed’in kolları kırıldı. Farz anladı ki, çaresi yok. Bir kağıt yazdı perde arkasına attı. Mektupta: “Kardeşim Sadin ve amca oğlum Ankari. Sizlere kurban olam. Mılla Paşa sizlere ihanet etti. Müsesia zengin bir adam. Mılla Paşasını doyurmuş altın ve parayla. Benim lafım iki para etmedi. Mılla aşiretinin erkeklerinin namusu dizden aşağıdır, başta değildir. Müslüman namusuna ve insan namusuna benzemez. Bahtınıza düştüm, artık beni götürürler. Bu mektubu Arap Hamed’le size gönderiyorum. Çünkü Arap Hamed bir kişi bin yedi yüz kişiyle nasıl baş etsin? Ben şimdi binecem savaşa girecem. Başım sağken sizin namusunuzu iki paraya satmam. Bana kavuşursanız kavuştunuz, kavuşmazsanız bunlardan biri bana dokunmaya kalksa, ben tıraş bıçağını iki mememin arasına indiririm. Kırmızı kanımı faytondan aşağıya bırakırım. Benim bedenime toprak sevin. Kimsenin elini kendime dokundurmam. Emeğiniz iki paraya gitmesin. Daire mahkemelerin yeminine yemin ederim ki, bu işi yaparım.”

Müsesia’nın askerleri perde tarafını, ev tarafını kestiler dizildiler. Farz’ı tuttular, kollarından asıldılar bağlamaya çalışıyorlar. Farz bir fırsatını bulup, anahtarı çadırın içine attı. Farz:

“Yanındadır yüreğim yanındadır. Yanarım ki, kahramanlarımın çadırının yeri, sığır ve davar yeri oldu. Çol Bey’in kızı Farz’ım, Müsesia ve Âşık Abdullah başıma sebep oldular. Ankari Ankari! Sen o konağın sahibi, o malın sahibisin sonunda sen bana koca, ben sana eş olamadım.”

Farz’ı bindirdiler faytona Farz saçını yoluyor.

(Eksiktir, ne yapsın?)

Mılla Padişahına Allahaismarladık dediler, yola çıktılar. Arap Hamed tek kaldı. Evi ne yapsın, o kadar davarı ne yapsın, giden Farz’ı ne yapsın? Çare bulamadı. Arap Hamed delirdi düşündü:

“Ben Sadin Ankari’ye haber edem” dedi.

Bindi atına Rahle tarafına gitti. Sadin ve Ankari büyük bir kervanı talan etmiş getiriyorlardı. Arap Hamed hem yol gidiyor, hem de ağıt yakıyordu. Ankari baktı ki, Arap Hamed ağıtlar yakıyor, kara bulut gibi geliyor. Seslendi:

“Sadin Sadin, bak. Hamed geliyor. Ama ne halde?”

Yaklaşınca Arap Hamed atından indi yere uzandı. Ankari Hamed'in dizini yere indirdi, kaldılar.

“Ne oldu.”

“Hemen binin gidin hal mesele böyle. Müsesia, Âşık Abdullah, Mılla Paşası böyle böyle yaptılar.”

“Öyle mi?”

“Evet” Ankari:

“Hamed, artık sen bu kervanı yavaş yavaş getir. Farz sağ ise, isterlerse ordunun arkasına atsınlar, inşallah onu kurtarırım. Sende de ne can kalmamış. Benzin kaysı gibi olmuş, canın kabirdeki cesede dönmüş. Bu işler kahramanların başına gelir. Babamızı yüz bir yıla tevkif ettiler, hapiste. Senin başında akıl kalmamış. Dünya tersine dönüyor. Sen bu kadar kişi vurmuşsun, yaralısın iki yerinden; ama çadırımız gene de sahipsiz değil. Allah Kerimdir, gidiyoruz. Mılla Paşa'ya da, Müsesia Ağaya da söyleyeceklerimiz vardır. Allah bir taş bize vurmuş, Allah Kerimdir. Namus kolay değil; dağlar, ovalar dayanmaz çünkü çetin ve ağırdır.”

(Kimse gururlanmasın dünya malına. Halim iyidir demesin.)

Sadin ve Ankari bindiler, kuş gibi uçtular. Tozu dumana kattılar. Sadin ve Ankari sürdüler sürdüler.

Tuluğan'a geldiler, düzüne geldiler. Tuluğan'ı bitirdiler. Yezithan aşiretinin toprağı düzlük, hep gözükmüyor; ama adam insan gözükmüyor. Ne yolcu ne de çoban gözükmüyor.” Ankari döndü.

“Sadin! Amca oğlu, o kadar yol geldik, ne insan gördük ne de hayvan? Sakın bizim Hamed rüya görüp de, rüyanın etkisiyle bu yollara düşmesin.”

“Bu nasıl iştir?”

“Ankari amca oğlu başında akıl kalmamış. Yüreğim yanındadır. Bundan üç gün önce çadırımızın perdesi asılıydı. Çadırın önünde koyun kuzu melerdi, şimdi kimsesiz sahipsiz çadırı olmuş. Allah kimsenin malın arzusunu namusunu ayak altı etmesin. Çol Bey'in malı, arzusu, namusu Mılla aşiretinde ayak altı olmuş. Namus yükü ağırdır. Amca oğlu Allah Kerimdir. Bu ay da mart ayıdır, kış bitti. Hakk Kerimdir, Allah cömerttir. Minnet etme, başım sağ olduğu müddetçe, Allah'ın izniyle ben Farz'ı amca oğluma gerdeğe atarım.”

Sadin anladı Ankari telaşlı, akli başından gitmiş. Sadin ve Ankari Tuluğan'ı da mevziye tuttular. Mevzide oturdular.

Hele bunlar burada kalsın gelelim Arap Hamed'e:

Arap Hamed, sürüdeki hayvanlara, bir değnek başına, bir değnek kıcına vuruyor, dört nala geliyor. Çadırın yerine geldi, düşündü:

“Arap Hamed zehir koy bu mala mülke ki, candan kıymetli değildir. Bir gün olur, Sadin, Ankari ve Farz derler ki, babamız seni bizden daha yetkili kıldı; sana yiğit, doğan kuştur, dedik; ama biz bilmedik ki, sen de onlardan taraf oldun. Dünya malı elin kiridir, ne edecem malı?”

Kalktı o da atına bindi. Sadin ve Ankari'nin yardımına sesleniyor. Doğan kuşu gibi sesleniyor. Sadin:

“Ankari herhalde Arap Hamed'in sesini duyuyorum.”

“Evet onun sesi.”

Baktılar ayrı bir ses daha Tuluğan'ı sardı. Şöyle dönüp baktılar. Müsesia Ağanın askerlerinin sesidir. Âşık Abdullah önde, keyfi yerinde. Çünkü Abdullah, Müsesia Ağayı evlendirecek. Yezithan aşiretinde mal ve para havada uçacak. Abdullah gibi yedi kişi yesin. Abdullah seviniyor:

“Ben hatunumu götürecem eski hatunumu kovacam. Ben de böyle bir kadın arıyordum.”

Sadin ve Ankari kalktılar. Hücuma daha geçmediler baktılar ki, Arap Hamed bunlardan önce saldırdı. Ankari:

“Sadin, Arap Hamed'in sesi geliyor. Kahraman ve doğan kuşu gibi saldırıyor.”

Sadin ve Ankari ikisi de gergin kurda dönüştüler. İkisi de her bir yandan saldırdılar, vurdular vurdular. Sözde değildir bu, çetin savaştır. Kahramanlar çarpışıyor, kanlar yerde sel gibi akıyor. Sadin ve Ankari figan üstüne figan edip askeri kırıp döküyorlar. Sahipsiz atlar kişniyorlar. Arap Hamed yaralı, ağır yaralı. Arap Hamed'i bindirdiler yola çıktılar. Âşık Abdullah'ı vurmazlar sağ götürüyorlar. Farz:

“Kimse Âşık Abdullah'a bir fiske vurmaz. Kim bir fiske ona vurursa, ciğerimin düşmanı da odur. Benle Abdullah'ın birbirimize soracak çok şeyi var.”

Hele bunlar gele dursun. Hele gelin Mılla Paşa'nın seyrine:

Mılla Paşa'nın aşiretindeki akıllılar toplandı.

“Paşam sen bu işi yanlış yaptın. Bunlar Farz'ı götürdüler Sadin ve Ankari gelseler, bunların birbirlerine sözü yoksa, sana yalan söylemişlerse ne olur?”

“Vallahi böyle bir şey olursa, Sadin ve Ankari, Mılla aşiretini ayaklarının altına alırlar. Paşa kalktı yedi yük altın aldı. Doğru Rahle'ye, hapse gitti. Yedi yük altını Âl-i Osman devletine verdi. Hazineyi doldurdu. Devlet de Çol Bey'in cezasını affetti. “Hakkı bitti, cezası bitti. İki gün sonra gelecek” dediler. İki gün bekledi. Çol Bey'i bıraktılar, Çol Bey ve

Mılla Paşa döndü geldi. Çol Bey'in çadırına oturdular. Çadır sahipsiz kalmış. Çol Bey baktı; kızı, oğlu, yiğeni, Arap Hamed kimseyi göremedi. Anladı ki bir şey olduğunu. Sordu:

“Neler oluyor Paşa?”

“Hal mesele böyle oldu. Aman bahtına düştük. Şimdi anlıyoruz ki, Âşık bizi kandırdı, yalan söyledi. Bahtına düştük namus meselesidir. Senin yanında oturalım, yoksa senin o iki kurtların bizi öldürür. Bari sen bizi kurtar.”

“Olur hele gelsinler.”

Aradan biraz geçmedi. Ankari, Farz, Sadin ve Arap Hamet göründüler. Hamed'de dediler ki:

“Sen Farz'ı eve götür. Biz de Mılla aşiretine gideceğiz. O zaman kim koç, kim kuzu belli olur. Hele bakalım hangisinin namusu iki paraya gidiyor.”

Çol Bey kalktı bir elçi gönderdi:

“Hiç kımıldamayın, ben hapisten bırakıldım. Lafımız bir olsun, iki olmasın. El demesin ki; babasının lafını saymadılar, babayı takmadılar, bize saldırdılar, bizi ayak altına aldılar. Gelin hele düşünelim, bir çaresini buluruz.”

Böyle deyince, bu yiğitler, “olur” dediler. Farz'la beraber çadıra geldiler. Mılla aşireti bunlara ricaya geldiler.

“Biz de oyuna geldik, aldandık. Bilmedik bizi inandırdılar.” Çol Bey:

“Durun evlatlarım.”

Bunlar, durdular.

Gelin hele Âşık Abdullah'ı seyredin! Ankari:

“Aşağıdan amca kızı aşağıdan. Yeşil ördek kalkar gölde kanadıyla. Şansımız kötü gitti; ama madem ki, sen böyle aslansın. Sen dedin, Âşık Abdullah'ı öldürmeyin! İşte getirdik, sen işini kendin bilirsin.”

Farz, Arap Hamed'e seslendi. Yaz günü iki at getirdiler. İkisine de iki gün, iki gece tuz verdiler. Üçüncü gün Abdullah'ın bir ayağını bir ata, bir ayağını diğer ata bağladılar. Suyu gösterdiler, atların biri bu yanı gitti, biri o yanı gitti. Çol Bey:

“Hamed'im sen de söyle iyiliğini.”

“Vallahi benim bir iyiliğim yok. Hepiniz ev sahibi olacaksınız, evleneceksiniz. Yirmi dört yıldır size hizmetkarlık yapıyorum. Bana da ev lazım.”

“İşte oğlum kimi istiyorsan, sana gelin getirelim.”

“Siz gidip Âşık Abdullah'ın eşi Ayşe'yi bana getireceksiniz.”

“Bundan iyisi olmaz.”

Sadin ve Ankari gittiler. Yezithan aşiretinden Ayşe'yi aldılar. Arap Hamed'e gerdeğe attılar. Sadin ve Ankari Yezithan aşiretine seslendiler. Hepsini öldürdüler. Tebriz aşiretinden ricaya geldiler; ama çare bulamadılar. Sadin ve Ankari Yezithan'ı talan ettikten sonra eve geldiler. Çol Bey âşıkları topladı. Davul zurna ile yedi gün, yedi gece düğün yaptılar. Kızların gelinlerin yüzbaşısını, Farz'ı süslediler. Ankari'ye gerdeğe attılar.

Onlar evlensinler. Allah'ın kararı birdir iki olmaz. Sadin ve Ankari artık dağlarda ki kara döndüler. Hem Mılla aşiretine hem Tebriz aşiretine hem Yezithan aşiretine üç aşirete reislik serdarlık yapıyorlar. Bu iki kahramanın sesi doğan kuşu gibi geliyor. Ankari dedi ki:

“Sadin Bey, beylik kürkünü sen giyin.”

“Hayır senin elin, benim elimden çok üstündür. Senin gözünü öpeyim. Sen benim için baba, ağa serdarsın. Allah'ın emri birdir iki olmaz. Bey de sensin.”

Mılla Paşa düşündü, yanlış ettiğini anladı.

Başına ne gelirse gelsin. Namus hepsinden ağır gelir. Allah taşa dağa vermesin. Güneş doğar tepeye tümseğe. Meselemiz de burada biter.

Allah'ın rahmeti yağsın hazır cemaate ve onların üzerine.

5.1.16. HASAN İLE TİLİ

Hasan ile Tili'nin türküsü şöyledir:

Kazım Bey ve Ali Bey kardeşiler. Dersimden gelip Şam'a yerleştiler. Gariptiler, fakirdiler. Şam'a gelip sığır göttüler. Allah'ın inayeti ile zenginleşip evlendiler. İkisinin de eşleri aynı zamanda hamile oldular.

Ali Bey küçük kardeşti, Kazım Bey'de büyük kardeşti. Kazım Bey bir gün kardeşine:

“Ali ikimizin de eşleri hamile. Eğer benim kızım olursa, senin de oğlun olursa, ben kızımı başlıksız senin oğluna vereceğim. Senin kızın benim oğlum olursa sen de oğluma başlıksız vereceksin” dedi. Ve orada sözleştiler.

(O zaman söz senetti.)

Allah'ın emri ile Ali Bey'in oğlu oldu, adını Hasan kurdular. Kazım Bey'in de kızı oldu, adını Tili koydu. Hasan doğarken annesi öldü. Babası Ali Bey'de Allah'ın emri ile Hasan küçük yaşta iken öldü. Hasan yetim ve öksüz kaldı. Kazım Bey Hasan'ı yanına aldı. Epey zaman geçti. Kazım Bey Hasan ve Tili'ye medrese eğitimi verdi. Kimse bu çocuklara kardeş olmadıklarını söylemiyordu. Çocuklar birbirlerini kardeş biliyorlardı. Kazım Bey zenginleşmişti. Herkesi de tembihlemişti. Çocuklara kimse kardeş olmadıklarını söylemeyecekti. Kazım Bey kızını daha zengin birine vermeyi düşünüyordu. Hasan'la Tili'nin evlenmesini istemiyordu. Bir gün Tili, Hasan'a:

“Hasan içimde öyle bir his var ki; biz kardeş değiliz gibi düşüncedeyim” Hasan:

“Ben de öyle düşünüyorum. Annelerimiz aynı değil, babamız iki defa evlenmiş, bizden gizlenen bir şey var”

Bunu araştırdılar. Etrafa sordular. İçlerindeki zan değişiyordu. Hasan, Ahmet Bey isminde birinden kardeş değil de amca çocukları olduklarını ve amcasının yanına nasıl yerleştiğini öğrendi. Bunu Tili'ye de söyledi. Yengesi Zeynep Hatunun yanına gitti. Dedi ki:

“Niçin kandırdınız? Siz bize kardeş olduğumuzu söylediniz. Oysa ki biz, amca çocuklarıyız. Biz bunu öğrendik.”

“Kimden öğrendiniz, kim bunu size söyledi?”

“Ahmet Bey söyledi.”

Zeynep Hatun çocukların öğrendiğini Kazım Bey'e söyledi. Kazım Bey:

“Ahmet Bey'i öldüreceğim” dedi.

Ahmet Bey oradan göçmeye mecbur oldu. Tili on beş yaşına girdi. Ay gibi ve güneş gibi güzeldi. Kazım Bey Hasan'ı okuldan alıp kendisine çoban yaptı. Hasan on yedi yıl

çobanlık yaptı. Bir gün Hasan birkaç kişinin amcasına misafir olduğunu gördü. Biraz şüphendi; ama tam ne olduğunu bilmiyordu. Gelip Zeynep Hatuna:

“Amcam nerede yenge?”

“Oda da oturuyor.”

“Bu insanlar niçin burada oturuyor?”

“Hiç onlar Tanrı misafiri.”

Odanın kapısına dönmüştü ki Tili seslendi:

“Gel gel! Amcan kızın sana kurban olsun. Sana söyleyecek önemli bir sözüm var. Bu insanlar beni Şam Valisine istiyorlar.”

“Bu nasıl iş?” dedi.

Hasan garipti, fakirdi, gözleri doldu. Hüzünle odasının kapısını açtı ki, Şam Valisi ve Şam ileri gelenleri oturmuşlar, çaylar, kahveler ikram ediliyor. Kazım Bey Hasan’a:

“Pis soytarı, sen orada ne yapıyorsun? Çık kapıdan” dedi. Hasan Şam Valisine:

“Ey vali! Biz amcamın kızı ile sözlüyük, nişanlıyız. Sen bunu bilmez misin ki, onu istemeye geldin?”

Amcasının emri ile iki adamı Hasan’ı dövdüler. Kafasını kırıp kovdular. Hasan çıkıp ağlıyordu ki, Tili seslendi:

“Ağlama Hasan ağlama! En yüce şeye yemin olsun ki ben seninleyim, senin arkandaki kalenim. Ben yalnız senden yanayım. Kim ne derse desin ve ne yaparsa yapsın. Ölüm anına kadar senden başkasına yar olmam.”

Hasan biraz ferahladı; ama korkuyordu. Ya Tili’sinden olursa! Hasan tekrar davar gütmeye gitti. Amcası adamlarına Hasan’ı öldürmelerini söyledi. Tili bunu duydu. Sevdiği, güvendiği birine gidip, olayları Hasan’a anlatmasını söyledi. Hasan’a git de ki:

“Kurban olduğum Hasan’nım, amcanın davarlarını bırak kaç. Zalim babam emretti. Seni öldürmesi için adam görevlendirdi, peşindeler. Sen başlığı ödeyemezsin, fakirsin. Kaç buradan. Benden kaygılanma, ben senin nasibinim, senden başkasına yar olmam.”

Tili’nin arkadaşı Kazım Bey’in adamlarından önce Hasan’a ulaşmış bunları söyledi. Hasan davarı bırakıp kaçtı. Hangi köye giderse gitsin, o yörede dönemin pehlivanlarından hiç kimse bunu yenmedi, dağa gitti. Eşkîyalar yolunu kesti, onları da dize getirirdi. Hasan’ın namı her yerde duyuldu. Eşkîyalar beş on kişi de olsalar yenemediler. Eşkîyalar:

“Allah Allah! Bu bir kişi biz on kişiyiz. Onu nasıl yenemeyiz? Elinde hiç silâhı olmasa da, biz ona galip gelemiyoruz. Attığı taş bile kurşundan beter.”

Hasan sürgündü artık, geziyordu. Deli Pole Kalesine gitti. Bin yedi yüz hane idi burası. Bunların hepsi de Çerkez idi. Bu Çerkezlerin ileri gelenleri, serdarları toplandılar.

Hasan'ın iyi bir insan olduğunu ve Hasan'a destek vermeye sözleştiler. Hasan'ı kendilerine serdar yaptılar.

Kazım Bey, Hasan'ın bin yedi yüz hanelik Deli Pole'ye liderlik, serdarlık yaptığını ve kalede oturduğunu duydu. Hasan'ın namı daha da yayıldı. İstanbul'da Osman Paşaya da ulaştı. Başpehlivan olarak ismi kayda geçti. Her hafta paşaya Hasan ile ilgili raporlar verildi. Paşa raporları inceledi ki; Hasan'ın katil olmadığını, kimsenin namusuna kastetmediğini, dürüst olduğunu bildi. Paşa onun yiğit olduğunu düşündü. Hasan'ı yakalatırdı; ama ona kıyamadı.

Amcası Hasan'a düşman kesildi. Ondan nasıl kurtulabileceğini düşündü. Şam Valisini tekrar kızını istemeye çağırdı. Şam Valisinin de namı çok büyük, çok güzel olan savaş atı vardı. Vali Tili'yi istemeye geldi. Hasan'a haber ulaştı. Amcasının Tili için Şam Valisi ile sözleştiğini öğrendi. Şam Valisini takip etti. Bir gün Şam Valisini تنها bir yolda yakaladı. Onu öldüresiye dövdü, elini bağladı ve meşhur atını da aldı. Valiyi de kendi atına bağladı ve Şam'a gönderdi. Şamlılar onun perişan halde geldiğini gördüler. Vali bundan sonra Kazım Bey'e haber gönderdi:

“Tili de senin olsun, Hasan da. Senin yeğeninle başa çıkamadım, çıkamam da. Ordum da olsa yenemeyeceğimi anladım. Tövbeler olsun ki, bir daha Tili'ye yaklaşmam” Bunu, Tili duyunca babasına:

“Benim başım sağken ona verdiğim söz sözdür. Hasan kimsenin sözü ile veya tehdidi ile benden vazgeçmez. Bizi ayırmaktan vazgeç. Benim Hasan'la sözümü yap.”

Hasan fakirdi; ama amcasıyla başlık götürmeye anlaştı. Fakat amcası ondan devlet bütçesi kadar başlık istedi. Hasan düşündü, taşındı. Eşkivalardan, çetelerden vergi alıp, zalimlerden davar çalıp, amcasına gönderdi. Ancak bir türlü başlığı biriktiremiyordu. Hiç bir garibe dokunmuyordu, namuslarını koruyordu. Sadece cumaları Tili'yi ziyaret edebiliyordu. Halk arasında yolcular ve kervancılar Hasan'dan korkmaya başladı. Eşkivalar Hasan'ı hırsız diye tanıttı.

Oysa ki Hasan tam bir pehlivandı, gariplere dokunmuyordu. Amcası Hasan'dan ancak ya dönemin padişahına şikâyet ederek veya onu öldürebilecek bir pehlivan bularak kurtulmaya çalışıyordu. Hasan aleyhinde bir rapor yazdı. Yörenin ileri gelenlerine de onaylattı, İstanbul'a gönderdi.

Osman Paşa mektubu aldı ve şöyle bir cevap yazdı:

“Ben onun aleyhinde yüz kızartıcı, namussuzca bir suç duymadım. Onun yiğit olduğunu tespit ettim. Senin ona Tili'yi vermen için isterse; ona yardım ederim. Bilirim, o gururludur, bunu da yapmayacağını bilirim” diye yazdı ve Kazım Bey'e gönderdi.

Kazım Bey, padişahın da Hasan'dan taraf olduğunu gördü. Şikayetinden bir sonuç alamadı, hiçbir pehlivan Hasan'a galip gelemiyordu. Kazım Bey ümidini kesmişti; ancak Hasan'dan çok yüklü bir başlık istemişti. Hasan'ın fakir olduğunu, bu parayı bulamayacağını da biliyordu. Hasan çok dürüst ve gururlu olduğundan başkan olduğu bin yedi yüz evli Çerkezlerden de yardım almıyordu. "Parayı bulması mümkün değil" diyerek bekledi.

O dönemde padişahın yazıcıları, müfettişleri vardı. Sert Mahmut adındaki yazıcısı da Diyarbakır'a gelmişti. Bunlar; halk içinde gezer, haksızlık yapan, zulüm eden, eşkıya ve asileri padişaha rapor ederlerdi. Sert Mahmut Diyarbakır'ın serdarını sordu. Deli Halil Bey olduğunu öğrendi ve onun yanına gitti. Ona misafir oldu. Deli Halil Bey'e sordu:

"Diyarbakır'ın yiğidi kim?" Deli Halil Bey:

"Benim."

"Ben de senin Hasan gibi pehlivan olduğunu, Tili gibi bir nişanlısı olan Kazım Bey gibi birinin yeğeni Hasan Bey gibi biri diye düşündüm. Onun ismi, namı İstanbul kütüğündedir. Her hafta onun hakkında rapor paşaya gelir."

"Allah Allah! Bu kişi benden yiğit midir ki? Benim elimin üstünde el olmadığını sanırdım. Nasıl olur da Hasan'ın ismi benden önce bu kütüğe geçer."

Heybetle ayağa kalkıp, meclisine:

"Ben gidip ya Hasan'ın kellesini ya da Hasan'ın sırtını yere getirmeyinceye kadar Diyarbakır serdarlığı ve nişanlım Tili Ahşan'la evlenmek bana tövbe olsun" dedi.

Hizmetçilerine atını çıkarmasını emretti. Atını hazırdılar, binek taşına getirdiler. Burada nişanlısıyla konuştu, meclisine ettiği yemini ona etti. Kuşanıp atına binerek yola çıktı. Atının adı "Karam" idi. Vücudunu toplayarak atın iki kulağının arasına sığarcasına atını kavradı ve atını kurşun gibi kullandı. Şam'a geçti ve çevredekilere:

"Deli Pole Kalesi, Hasan'ın mekanı neresidir?" diye sordu.

Kendisine gösterdiler. Domuz Tepe'yi geçtikten sonra Deli Pole sınırına gireceği söylediler. Domuz Çeşmesi'ni geçtikten sonra Hayır Çeşmesi'ne geldi. Dürbünle etrafını gözledi ki karşıdan yaşlı bir amca geliyordu. Bu amcayı baştan aşağıya süzdü. Sırtında bir torba vardı. Üzerindeki giysi bir ipi çekilse dökülecek kadar eski ve yamalıydı. Yaşlı başını eğmişti ve kendisine doğru geliyordu. Halil Bey kendi kendine; "şu belaya bak ki, atımı yoldan çekemem, çekmezsem de atın hızla amcaya çarpmasıyla amca parça parça olur. Bunun hesabını ahrette vermek zorunda kalacağım." diye düşündü. Seslendi:

"Amca amca! Senin ölümüne üzülsem, bir çok kişiyi atım bölmüştür, ben bir niyet için geldim. Cenab-ı Allah benim niyetimi yerine getirinceye kadar bir karıncanın dahi katili etmesin beni. Emeğim boşa gitmesin Diyarbakır'a tekrar döneyim."

Amca düşünmeye durdu: “Allah’ım sesim sana gelsin. İnsan ihtiyarlayınca onun bunun maskarası oluyor. Bana saygı etmiyor.Allah’ın selamını dahi etmiyor. Allah’ım bana geçliğimde ki, kuvvetimi ve gücümü ver. Bunun dilini ağzından çekeyim.Yiğit gider namı kalır, ben giderim namım kalır” diye dua etti. Kızgın sirke küpüne döndü. Amca dedi ki:

“Allah’ım ben ayağımı yoldan çıkarmam. Zaten ecelim tamamsa bu at beni yakalar ve bu dünya azabından kurtulurum. Dünyadan bir hayır görmedim zaten”

Halil Bey iki defa daha seslendiyse de amca yoldan çıkmadı.Yine seslendi:

“Amca sana iki defa seslendim, üçüncü defa da sesleniyorum. Öyleyse senin katlin dine göre helal oldu.”

Halil Bey atını yaşlı amcanın üzerine sürdü. Atının ağzından sabun köpüğü gibi köpük çıkıyordu. Halil Bey’in tüyleri diken diken oldu. Hasan ile hesaplaşacak diye dünya gözüne görünmezdi. Atı üzerine sürdü. Amcanın da kemikleri kırılsın, leş kargaları etine üşüşsün. Halil Bey hızla geldi, amca Allah’ın inayeti ile atı eğerinden tuttu ve öyle döndürdü ki, Halil Bey uyandığında zaman öğleyi buldu. Halil Bey havaya baktığında başındaki yıldızları sayıyordu. Amcaya bir baktı ki, amca yerinde duruyor. Amca gülüyor. Halil Bey attan inecekti ki, Diyarbakır yeminini hatırladı. Hasan’a varıncaya kadar atından inmeyecekti. Attan inmedi. Seslendi:

“Amcam amcam, kurban olayım sana! Sesim sana gelsin. Eğer sen bu dünya sahibiyisen, sana eyvallahım var. Son Peygamber isen şefaata dileyeyim senden. Sen aziz biri isen, ziyaretine geleyim, sen Hasan isen Tili’nin amcası oğlu, Kazım Bey’in yiğeni Hasan’san ben büyük yemin ettim, Diyarbakır’da. Ben iki erkek atı bir ahırda beslemem .Ben bunu kabul etmem. Ya sen gidersin ya da ben. Bu memlekete bir pehlivan yeter.” Amcanın benzi sarardı:

“Ben şimdi bir taşı alır başına indiririm; ama senin yardımına kim gelecek, sen o canavarın, Hasan’ın lafını edince ben senden vazgeçtim.”

Halil Bey düşünmeye daldı; “eyvah ki eyvah! Ben şimdiye kadar bunun namını duymadım. Bu ne yiğitmiş, bu amca bile Hasan’dan korkuyor.” Seslendi:

“Amca, kurban olayım sana, bu Hasan senin neyin olur?”

“Oğul deme ki bu Hasan, bana Ahmet Bey derler. Ben Hasan’la Tili arasındaki postacıyım. Aralarında gider gelirim. Sırtımı sıyıran bu torbalar da Hasan’ın Tili’ye hediyesidir. Bir ip çeksen kırk yaman düşer. Ben Şam valisiyim. Yedi yıldır beni yanına kilitledi. Böyle postacı olarak kullanıyor sana büyük yemin ederim ki, Hasan çok yiğittir. Kimsenin namusuna göz dikmez. Onun gözü yiğitlik ve erkekliktedir. Felek onunla başa

çıkamaz. Eğer Hasan için geldiysen benim kellemi kes götür. Sen yarı yolda dönersen pişman değilsin. Diyarbakır'a gidip Hasan'ın kellesini getirdim de.”

“Amcam, kurban olduğum amca! Şimdi kelleni götürürüm yarın yine namı İstanbul kütüğüne geçecek ya Hasan ya da ben birimiz öleceğiz. Ben elin ağzını tutamam.”

“Oğul oğul, senin ölümüne üzülürüm. Senin bedenine senin cemaline bakıyorum, yiğit birisin. Hasan seni öldürür. Bu şanlı atı da alır. Tili'nin başlığı için amcasına götürür. Amcası bu atın arkasına bir araba takar. Bu atta pislik çeker.”

Halil Bey'in korkudan dudağı uçukladı.

“Benim evim yansın. Ben büyük yemin ettim. Keşke bu yemini etmeseydim. Herhalde bu Hasan dedikleri iki ayaklı felek olmalıdır.”

“Oğul, yarı yoldan dönersen pişman değilsin.”

“Amca yapamam gök uzaktır aşamam. Büyük yemin ettim yeminimden dönemem ya o kalır bu memlekete ya da ben.”

“Git oğul git. Ben de seni yiğit sanmıştım. Şimdi git senin katlin Hasan'a helal olmuştur.”

Amcadan ayrılınca geriye baktığında amcanın yere secde ettiğini gördü. Halil Bey sordu:

“Niçin namaz kılıyorsun?”

“Oğul bana Hasan 'la Tili'nin postacısı derler. Yönümü kibleye çevirdim ki, Allah seni sağ salim Diyarbakır'a göndersin. Sen yiğitsin, Deli Pole' ye girdiğinde önüne bir çeşme gelir. Mendilini o çeşmede ıslat. Neye inanıyorsan ona yemin olsun ki, Hasan seni görürse ,Hasan'ın elinde Kur'ân olsa başında iki kelime Kur'ân okumaya yetiştirmez seni. O mendilde sıksan iki damla su ağzına düşmeden Hasan senin kelleni alır. O zaman ıslattığın mendilli ağzına koy ki, öbür dünyaya susuz gitmeyesin.”

“Bu benim belimi kırdı. Bunun evi yıkılsın. Artık benim kismetim bu dünyada yok”

Halil Bey Deli Pole' ye gitmek üzere yola devam etti ve Deli Pole'ye geldi. Hasan bir çayırdaki uyuyordu. Atı da yanındaydı. Atı çayırdaki yayılıyordu. Halil Bey Pole'nin etrafını süzdü baktı ki çayırdaki biri uyuyordu.

“Ey yiğit başını kaldır. Sana bir soru soracağım.”

Hasan uyanmadı ikincide uyanmadı üçüncü seslenmede uyanmadı.

“Beni rahatsız ediyorsun. Ben yorgunum uyuyorum.”

“Kusura bakma. Ben Diyarbakır'dan geldim. Hasan'la hesaplaşmaya geldim. Hasan'ın kalesi neresidir? Yiğit söyle bana.”

Hasan, Halil'e baktı, dikkatlice inceledi ki ne baka! Benzi kar gibi attı.Düşündü:

“Eğer bu bana karışmazsa da altındaki at beni yer. Şahin gibi kahraman, pehlivandır, çaresi yok. Bari bunu ikna edeyim de onu misafirliğe götüreyim. Benim bir lokma ekmeğimi yesin. Ekmeğimde emeğim vardır. Belki o nimet bunun beni öldürmesine izin vermez.” Hasan, Halil Bey’e seslendi:

“Gel de misafirim ol. Eğer kim yanında Hasan’ı methetmişse yalandır. Hasan bir at hırsız soytarıdır. Onun gözü başlık parası biriktirmek için çalacağı bir maldadır. Onun için buralara gelmene değmezdi.” Deli Halil Bey kızdı:

“Sen niçin yiğit birine bu lafları söylersin? Senin gibi yedi sekiz kişi ona hizmet ediyor. Onun namı İstanbul kütüğümde. Sen kimsin ki ona bu lafları sayıyorsun? Sen onu çekemiyorsun. Böyle konuşma kızarım.”

Bu arada birbirine yaklaştılar. Halil Bey Hasan’ı süzdü ki çok iyi bir pehlivandı. Sanki feleğin bir tüyü iki kaşının arasında gidip geliyor gibiydi. Acaba bu Hasan olabilir miydi?” Sordu:

“Sen Hasan’ın neyi oluyorsun?”

“Ben Hasan’ın seyisiyim. Hasan’ın atını yadırmaya getirdim. Peki sen niye geldin?”

“Ben Hasan’ın kellesini götürmeye geldim.”

Hasan Halil’in atından inmeyeceğini anladı. Kendisinin Hasan olduğunu söyledi. Halil Bey :

“Artık akşam oldu. Ben burada çadırda bir yerde yatarım sabahleyin senin halelleşeceğin birileri varsa halelleş, yarın sabah namazında senin kelleni kesip Diyarbakır’a götüreceğim, benim gözüm önünde bir çöp kadar bile görünmüyorsun.” Hasan:

“Benim canımın kastı için gelen beni deviremez. Kendine güvenme. Sabahleyin senin yiğitliğinin belli olur. Yemin ederim ki, eğer atından inip de misafirim olmazsan, ekmeğimi yemezsen seninle savaşmam.”

“Eğer senin gözün tuz ekmekteyse, haydi gidelim dedi ve hemen atından indi ikisi beraber kaleye geldiler.”

Hasan’ın dayısı İbo burada çocuklarına iki ölçek buğday götürmek için üç gündür Hasan’ın yanında bulunur. Halil Bey’i de görünce:

“Eyvah bu yeğenim Hasan’ı öldürür. Bu buğdayı çocuklarıma götürmezsem onlar açlıktan ölür. Bu Halil denen belada Hasan’ı öldürür yeğensiz kalırım. Bin yedi yüz haneli Çerkez de serdarsız kalır. Ne yapıp yapıp bunu bu gece öldürmeliyim” diye düşündü. Hasan, dayısının ne düşündüğünü anladı seslendi:

“Dayı sen epey yaş görmüşsün sana nasihat edemem. Sakin ol, bu atları ahıra al ikisini de iyice yemle.”

Dayısı atları aldı ve ahıra bağladı. Yemlerini tamamen verdikten sonra kale hizmetçilerine seslendi:

“Derhal bir kurban kesin, iyi bir sofraya hazırlayıp odaya götürün” dedi. Hizmetçiler yemeği hazırlayıp odaya götürdüler.

Hasan’ın Dayısı İbo kendi kendine düşündü; “bunlar şimdi yemeğe otururlar. Halil Bey eğilip yemek yerken onun başına taş atıp onu öldürürüm, zaten çok iyi bir nişancıyım”

Bu niyetle dışarı çıktı, ceplerini taş doldurup odaya geldi. Halil Bey İbo’ nun taşlarını gördü, Hasan’a:

“Bu dayının ceplerindeki taşlar nedir?” Hasan’a :

“Dayı ne yapıyorsun! Sakin ol.” İbo:

“Yeğen sen bundan korkuyorsunuz .Ben yarın bunu taşla öldürürüm.”

Hasan dayısını dışarı çıkarır çıkarmaz. Hasan içeriye girdi ve kapıyı kilitledi. Halil Bey’le yemeğe oturdu. İbo dışarıdan sürekli taşıyordu. Taşları kurşun hızıyla atıyor camlara ve duvarlara hedef alıyor. Öyle ki taşlar yemeğe kadar geliyor. İki üç cam kırılınca Halil Bey duramayıp kaçtı. Hasan ise divanın altına saklandı .Halil Bey:

“Bu yaşlı dayı neredeyse bizi taşla öldürecek acaba yeğeni nasıl olur? Geceyi geçirip yarın sabah bunun şerrinden kurtulsam” diye söylendi.

Hasan taşların azaldığını ve ay ışığının çöktüğünü görünce dayısının taşları seçemediğini gözlerinin göremediğini anladı. Hasan gizlice kapıyı açtı dayısının yerde taş aradığını gördü. Dayısına arkadan sarılıp onu sınıksız tutarak; “dayı dayı, ne yapıyorsun? Bize yemek verdin; ama yememize izin vermiyorsun.”

“Peki söyle bakalım yiyen, nasıl yapalım bunu. Bu gece öldürmek için ne yapmamız gerekir.”

“Hayır dayı, feleği uyandırma o istese biz ikimizi ve kaledeki tüm yiğitleri öldürür. Ona Deli Halil Bey derler.”

“Peki öylese ne yapacağız?”

“Dayı, biz buna ikramda, ricada kusur etmeyeceğiz. Bilinmez bakarsın o nimetler için biz onunla anlaşır, gardaş oluruz.”

Hasan dayısını ikna etti ve içeriye girdi, yattılar. Halil Bey, İbo Dayı’nın ceketini taşlarla beraber çıkartıp uyumaya başladığını gördü. Ceketini taşlarla beraber başucuna bırakmıştı. Halil Bey :

“Eğer ben uyursam gece uykudayken bu dayı kafama bir taşla vurur, beni öldürür ben bir taşla ölmek istemem” diye düşündü o gece sabaha kadar uyumadı.

Sabah olmuştu. Hasan, Halil Bey'in kapısını açtı ki ne aşsın! O giysilerini çıkarmadan yatağın üzerine oturuyor. Hasan:

“Halil Bey, sen uyumadın mı? Niçin giysilerin üzerinde?”

“Yahu, senin şu dayın benim belamdır. Ne olsun onun korkusundan uyuyamadım. Sabaha kadar bir o yana döndüm. Bir oraya zıplıyor bir buraya. Baksana taşlar hala ceketinin cebinde, başında eğer ben uyumuş olsaydım kafama bir tane indirirdi.”

“Haydi, kahvaltı yapalım.”

“Hayır kahvaltımı dayın bu gece verdi. Ben iniyorum sen de helalleş ki ölüme gelesin.”

Hasan dayısına seslendi:

“Bin yedi yüz haneli Çerkezi topla, helalleşeceğim.” İbo halka seslendi:

“Eğer Hasan'ı seven varsa ağıtlar yaksın çekemeyen, sevmeyen varsa sevinsin.”

Bütün Çerkezler çayırda atlarına binerek karşı karşıya geldiler.

Hele onlar orda kalsın. Halil'in nişanlısı Tili Aşhan üç yüz yiğit atıyla Deli Halil Bey'i takibe koyuldu. Sora sora Deli Pole' yi buldu. Geldi ki ne gelsin, toprak atsan insandan yere düşmez. Herkes Hasan ile Halil'i izlemek için çayıra inmiş.

Halil Bey sağ omuz ve bir de sol omuz üzerinde kalabalığa baktı ve nişanlısı Tili Aşhan'ı kalabalıkta gördü. Seslendi:

“Tili Aşhan ne arıyorsun burada?”

“Senin peşinden geldim. Üç yüz atlı yiğidin arkada bekliyorlar.”

“Hayır Aşhan, yemini ben ettim. Bu dava sadece benimdir. Kimseyi karıştırma kimsenin kulağının kanamasını istemem.”

Hasan'ın nişanlısı Tili de o gece babası evinde bir rüya görmüş. Rüyasında; “yaz ortasında Hasan'ın başına kar yağıyor.” Tili sabah korkuyla kalktı:

“Eyvah Hasan'ın başına bir bela geldi” dedi. Annesinden dışarıya hava almaya çıkmak için izin aldı. Ahıra at almaya gitmişti ki düşündü:

“Eğer ben bu atı alırsam annem babam benim Hasan'a gittiğimi anlarlar. Beni yarı yolda çevirirler. Bunun üzerine yaya olarak yola düştü. Hasan'ı görmeye gidiyordu. Altı saatlik yolu dört saatte aldı. Fakat yolda ayakları dikene, taşa çarpmıştı ve ayakları kanıyordu. Deli Pole'ye geldi. Etrafa bir bakındı kimseler yok. Çevrede sadece tavuk, kedi, köpek gibi hayvanlar var. Etrafa iyice bakınınca karşıda yaşlı bir kadın gördü. Ona:

“Bu insanlar nerede, niye bu evler hep boş, ne olmuş Hasan'a ?”

“Diyarbakır'da Deli Halil Bey diye biri gelmiş. Hasan'ın onunla başa çıkacağı yok. Yazık Hasan'ıma nişanlısı Tili ele kalır. Bin yedi yüz ev serdarsız kalır.”

“Ana Tili dediğin benim.”

“Öyleyse koş ben senle yürüyemem .Herkes çayırdaki onlarda onlara rica et ki Hasan kurtulsun.”

Tili ağlayarak koştu.Çayıra geldi gördü ki ne görsün? Toprak atsan insanda yere düşmez. İki pehlivan meydanda karşı karşıya gelmişlerdi. “Hasan’ım Hasan’ım” diye dövündü. Hasan için dua ediyordu. Etrafa bakındı kenarda bir faytonun içinde güzel mi güzel bir kızın olduğunu gördü. “Ben güzelim dedim ama benden de güzelleri varmış” diye düşündü. Faytona doğru gitti, faytondaki kız inmiş ağlıyordu.

“Halil, Halil! Kurban olayım sana, çabuk ol, at Hasan’ı yere öldür de Diyarbakır’a gidelim. Keyfimize zevkimize bakalım bu ne ki böyle uzun sürdü.” Tili, Tili Aşhan’a sordu:

“Bu Halil deyip de sevdiğin kim?”

“Nişanlım.”

“Kaç yıldır nişanlısın?”

“Üç yıldır nişanlıyım. Peki Hasan diye seslendiğin senin neyin oluyor?”

“Benim amca oğlum nişanlım.”

“Kaç yıldır nişanlısın?”

“Yedi yıldır nişanlıyım.”

“Peki niçin ayakların kanıyor, niçin bu hale düşmüşsün?”

“Bu gece Hasan’la ilgili bir rüya gördüm. Onun için altı saatlik yolu yürüyerek geldim.Taşlarla dikenlerden ayaklarım kanadı.”

“Eyvah! Hasan dedikleri bu mu?”

“Evet”

“Ben de, ben ve Halil gibi birbirini seven başka bir kimseyoktur derdim. Ama bunların aşkı bizimkinden çok ileri. Hem bu kızda benden daha güzel” diye düşündü.

“Halil! Az önce söylediklerimden vazgeçtim. Eğer Hasan’a bir şey yaparsan onu öldürürsen dünya ahiret kardeşimsin. Hasan’a dokunma! Hasan seni öldürsün, senin cenazeni Diyarbakır’a götürürüm. Seni kabire attıktan sonra yemin olsun ki; o saat, o dakika senin mezarının başında bıçağı yüreğime saplarım. Benim mezarımı da senin mezarının yanına kazınlar. Yeter ki bunların muradını yarıda bırakmayalım.” Tili:

“Hele hele! Şunun dediğine de bakın, şu kızcağız neler diyor. Ben de zannediyorum ki benimle Hasan’ın aşkı kadar aşk yoktur. Bunlar bizden beterler.” Hasan’a:

“Hasan sen benim canımsın. Ama eğer Halil’e bir fiske vurursan dünya ahiret kardeşim olursun. Yeter ki Tili Aşhan muradına ulaşsın, yarı yolda kalmasınlar, murat

alsınlar. Ben ve sen kendi vatanımızdayız. Eğer sen ölürsen ben de ölürüm. Kırkımızın aynı anda çıkacağına sana yemin ederim. İkimizi de burada gömerler.”

(Bu iki kızın sözleri Allah'ın hoşuna gitti ki Allah onlara lütuf etti. Ne Hasan ölecekti ne de Halil.)

Hasan ile Halil at üstünde birbirleriyle kavgaya başlamışlardı. Hasan:

“Böyle olmayacak bu atlar altımızda çatlayacaklar erkekliğimizi yiğitliğimizi yerde güreşerek gösterelim.”

“Peki Hasan inelim.”

İkisi de indiler, güreşe hazırlandılar. Halil Bey hiçbir giysisini çıkarmadı. Hasan üstündeki fazla giysileri çıkardı. İkisi de kılıcını, bıçağını uzak yere bıraktılar. Güreşe tutuştular. Hasan bırakmıyordu. İkisi de iyice yoruldu. Halil elini atıyor, Hasan tuttuğu yeri zımba gibi morartıyordu, bırakmıyordu. İkisi de iyice yoruldu. Halil Bey düşündü; “nasıl olur, ben bunu yenemiyorum. Bu kavganın bu kadar uzun sürmesi gerekir mi?” Hasan Deli Halil Bey’e sordu:

“Şu sana seslenen kimdi?”

“Nişanlım. Peki sana seslenen o kız kimdi?”

“Nişanlım”

İkisi de nişanlılarının kendilerini izlediğini görünce iyice kızdılar. Ölesiye kavgaya tutuştular. Halil Bey kızdı. Tam birbirlerini kavramışlardı, Halil Bey Hasan’ın göğsünü yakaladı sağ elinin üstüne kaldırdı. Seslendi:

“Hasan hangi köşeye istiyorsan seni o köşeye fırlatayım. Şimdi bakalım kim kurt kim kuzu.” Halil Bey Hasan’ın nişanlısına seslendi:

“Ey gelin aç kucağımı, Hasan’ı sana fırlatayım da fazla incinmesin.” Hasan seslendi:

“Ey Deli Halil! Senin elindeyim diye sana minnet edeceğim gafletine girme, istediğin yere fırlat. İnşallah sana verdiğim nimet helaldir, sana engel olur. Ben kimsenin namusuna göz dikmedim, şerefsizlik etmedim. Nereye istersen oraya at.”

Halil Bey daha kızdı, hırslandı. Tam atıyordu ki Allahın kararıyla Halil Bey’in ayağı kaydı, onun kayıp düşmesiyle Hasan onun göğsünün üstüne çöktü, Halil Bey altta kaldı. Ayağa kalktı Hasan’ın iki elini tuttu. Hasan da kılıcını çekmeye çalışıyordu ki; kılıcını indirdiğini hatırladı.” Halil Bey:

“Benim dediğim niyetim olmadı bir kere altına düşmüş oldum. Bu da Allah’tandır. Dünya ahiret kardeşimsin” dedi.

Ayağa kalktılar ikisi de birbirlerine sarıldılar. Halil, Hasan’ın gözünü öptü nişanlıları da onlara koştular. Hasan’ın nişanlısı Halil Bey’in elini öperek; “sen dünya ahiret

kardeşimsin” dedi. Halil Bey’in nişanlısı da Hasan’ın elini öperek; “dünya ahiret kardeşimsin” dedi, orda kardeş oldular. Kaleye döndüler büyük bir ziyafetten sonra, Deli Halil Bey nişanlısı ve üç yüz atlıyla Diyarbakır’a döndü. Hasan da bin yedi yüz Çerkez ve serdarlığa başlık parası biriktirmeye devam etti.

Onlar orada kalsın, gel Hacı Bedir Bey’e!

Ülkede halk arasında senenin ve saatin kervanı denilen Osman Paşanın emriyle kurulan bir kervan vardı. Kervanın başında Hacı Bedir Bey vardı. Bu kervanla bin kişiye beş yüz kişiye mal götürülürdü. Halk bu kervanda alış veriş yapıp parasını da bir sene sonra öderdi. Hacı Bedir Bey bir önceki yılın parasını alır, yine isteyene bir yıllık alış veriş yapma imkanı da verirdi. Bu kervan şehir şehir gezerdi. Fakat güzergahı Tili’nin babası Kazım Beyin evinin önünden de geçiyordu. Kervan Kazım Beyin evinin önüne gelince, Kazım Bey:

“Hacı Bedir Bey bu gece bana misafir kalın.”

“Kazım Bey ben bu kervanda sorumluyum, eğer bu kervanda herhangi bir şey kaybolursa veya çalınır, yerine kızın olan Tili’yi kendime eş olarak İstanbul’a götürürüm.”

“Peki, Hacı Bedir Ağa senin kervanına bir şey olmayacağına dair sana teminat veriyorum .Yedi oğlum sabaha kadar kervanda nöbet tutacaklar.”

Bu şekilde karara bağlandı, Hacı Bedir Bey beş yüz asker bin katırla Kazım Ağa’ya misafir oldu. O gece Kazım Ağanın evinde yediler, içtiler ve geceyi de orda geçirdiler. Kazım Bey’in niyeti Hacı Bedir Bey’e yağcılık yaparak işi düştüğü zaman yardım almaktır. Hasan’da kendi kendine; “işte bu benim işime geldi. Şimdi gider kervanda iki tane para yüklü katır çalarak kaleme getiririm. Kervan gittikten sonra bu para ile başlık öderim diye düşündü. Düşündüğünü de aynen yaptı.

Hacı Bedir Ağa, sabahleyin kervanın sayımını yaptığında iki katırın yükleriyle birlikte çalındığını fark etti. Kazım Ağa’ya:

“Sözünü yerine getir, Kazım Ağa.”

Tili, Hacı Bedir Ağayı kesinlikle istemez. Babasına:

“Baba bu adam altmış beş yaşlarındadır. Bu ne zalimlik? Ben Hasan’ın nişanlısıyım. O senin yeğenin, senin hiç acıman hissin yok mu? Bu ne zalimlik?”

Kazım Ağa iki adamını Tili’yi dövmesi için görevlendirdi. Tili iyice dövüp Hacı Bedir Bey’e teslim ettiler. Hacı Bedir Bey kervanıyla güzergahına devam etti. Hasan’ın dayısı İbo yedi oğluyla beraber Bulam’da oturur. Bu kervanın güzergahı orayı da kapsar. Kervan Bulam’a geldiğinde İbo Hacı Bedir Ağaya kendisine davetli olsun diye teklifte bulundu. Hacı Bedir Ağa:

“İbo, sen nasıl olurda bin asker , beş yüz katırı doyurursun?”

“Benim yedi keçim var onları kesip ikram ederim.”

Hacı Bedir Ağa bu teklifi kabul etti, orada misafir oldu. Bunlar yemekten sonra uydukları zaman İbo oğluyla nöbet tuttu kervanın güvenliğini sağladı. Gece İbo kervan içinde gezinirken gözüne bir fayton ilişti. Faytonun etrafı camla kaplı olduğu için içinde bir kadın olduğunu gördü. Yaklaştığı zaman kadının ağladığını fark etti, yaklaştı. Kadına sordu:

“Kızım niye ağlıyorsun derdin nedir?”

Tili başını kaldırdığında, nişanlısı olan Hasan’ın dayısı İbo’ nun karşısında olduğunu gördü.

“Dayı burada ne arıyorsun?”

“Tili asıl sen burada ne yapıyorsun?”

Tili olan biteni dayısına anlattı. İbo hemen oğullarına seslendi:

“Nöbeti bıraktığında bu askerlerin hepsini vurun”

(Yedi kişi İbo ile beraber sekiz kişi bin askere ne diyebilir ki?)

Hacı Bedir Bey askerlere emir verdi.

“Bunları sağ istiyorum.” Yakalandılar, ellerini ayaklarını Tili’in Faytonun kenarına bağladılar. Kervan yoluna devam etti.

Sen gel Derviş’in seyrine!

Derviş göçebeydi. Derviş Bey ilkbaharda develerle, atlarla nerede güzel bir yayla varsa oraya gider. Hayvanlarını otlatırdı. Sonbahar da ise ovaya sıcak kar tutmayan yerlere dönerdi. Derviş Bey çok zor durumdaydı.

“Ben ne yaparım şimdi? Bu develerin yükünü ovaya nasıl indiririm” diye düşünmeye başladı. Bu arada develerin izini bulmak için atını aldı aramaya koyuldu. Ordan, buradan, yoksullardan çobanlardan sordu. Develerin izini takip etti. Sonunda develerini Hasan’ın Tili’in başlığını ödemek için aldığını öğrendi. Hasan’ı bulup develerini almak için yola devam etti. Yolda Hacı Bedir Bey’in kervanına rast geldi. Bu sırada Tili ve İbo yine konuşuyorlardı. Tili:

“Dayı dayı, ben kendimi düşünmüyorum. Seni ve yedi oğlunu da düşünmüyorum. Ben Hasan’ımı o yetimimi düşünüyorum. O her cuma haftanın beşinci günü olan cuma günleri beni ziyaret eder. Şimdi yine gelir. Annemden benim iki katır yüküne kurban edildiğimi öğrenirse dünyası zindan olur.”

Tam konuşmalar yapılırken Tili, bir eliyle dürbünle etrafı inceliyordu. Ovayı gözlüyordu ki belki Hasan’a haber götürecektir bir elçi bula. Tili dürbünü yola çevirdiğinde karşıdan birinin geldiğini gördü, atıyla kendine doğru geliyordu. Tili:

“Dayı dayı, yoldan bir atlı geliyor.Ona bir seslensen kimdir, nerden gelip nereye gider? Belki Hasan’ıma bir haber uçurabiliriz.”

Gelen kişi de Derviş Bey’dir. Derviş Bey kervana yaklaştı. Hacı Bedir Bey’i gördü. Ona:

“Develerim kayıp sen onlara bir yerde rastlandın mı?” diye sordu. Hacı Bedir Bey adamı baştan aşağı süzdü.

“Ya bu gider de Tili’yle konuşursa ve de Tili’yi tanırsa, belki tanıdığıdır ve Tili’yi tanır. O zaman başıma iş açar” diye düşündü. Ona:

“Nerden bileyim ben, günde bin kişi rastlar bana. Senin develerin altında çalınmış diye yazmıyor ki.” Derviş Bey kızdı. Sinir küpü oldu.

“Ayıp ayıp sen Hacı Bedir Bey’sin ben sana dilenmeye gelmedim. Ben Hasan değilim ki senin kervanını gasp edeyim.”

Hasan’ın lafı edilince Hacı Bedir Bey bozuldu, renk attı. Derviş bunun farkına vardı. Kendi kendine sordu: “Korkma bana derler ki Derviş Bey. Ömer Bey’in oğluyum. Ben göçebeyim. Baharları dağlara. yaylalara çıkarım. Sonbaharda sıcak yerlere dönerim. Develerim çalındı, izlerini sürmek için yola çıktım. Eğer develerimi Hasan götürmüşse varsın ona kurban oldun. Hasan için kendi mallarımı satar Tili’ nin babasına veririm. Kendi elimle Hasan’ın düğünü yapar, kendine sağdıç olurum” dedi.

Derviş Bey “eyvallah” deyip kervanın yanından geçti. Tili dayısına seslendi:

“Dayı dayı, ak sakalına kurban olduğum dayı. Duy sesimi, şu atlı buradan geçerse seslen ona. O namus sahibi , ahlaklı biri ise seslenmeye cevap verir. Sana cevap verdiğinde ona; nereden gelip nereye gittiğini sor. Eğer sana ters bir cevap verirse o zaman ben camı kırar ve onunla konuşurum. Ona iki güzel söz söylersem, inşallah derdimize derman olur.”

Derviş Bey Tili’ nin faytonuna yaklaştığı esnada İbo seslendi:

Ey atlı bir dakika dur ve sesimi işit.”

Derviş Bey bu sesin sahibine bakmak için dönmüştü ki, faytonun içinde bir kız görür. Ama ne kız; yüzü gözü kanlar içinde saç başı yolunmuş, elleri bağlanmış , perişan bir halde faytonda oturur. Sakallı bir amca diğer taraftan da iki genç elleri bağlanmış. İki katıra bağlanmış bir arabanın üzerinde idiler çok üzgün oldukları belliydi.

Derviş bu hal karşısında o kadar dertlendi ki ,develerini de unutmuştu. Döndü yaşlı amcaya yaklaşmaya çalıştı ki kervandaki fayton devriyesi engel oldu. Derviş Bey kılıcını çekmeye durunca karışmadı ve geri çekildi. Derviş Bey, İbo’ya:

“Selamun Aleyküm amca . Ben dünya malının peşine düştüm. Dünya hırsıyla buradan geçiyordum . Ama senin bu halin ban her şeyi unutturdu. Amca derdini söyle bana , söyle ki derdine dermen olayım.”

“Aleyküm Selam oğul! Aleyküm Selam; ama emir değil ricam vardır. Bırak şimdi dünya malını , namus yükü derdim oldu. Bahtına düştüm eğer bu derdime dermen olabilirsen bunu unutmam. Belki bir gün benim de sana bir yardımım dokunur.”

“Emrin nedir? Söyle amca .”

“Bu faytonun içindeki kız Hasan’ın nişanlısı Tili’dir. Hacı Bedir Ağa iki at için beni , oğullarımı ve Tili’yi esir aldı, bizleri İstanbul’a götürecektir . Şimdi senin eline düştük, medet oğul!”

“Şimdi senin için kendimi bin askerın hedefi ederim.” İbo ağladı.

“Ağlama amca ağlama! Benim başım gözyaşlarına kurban olsun.”

“Oğul , kendini bana tanıtt ki, bu yiğidi tanıyayım, derdimi anlatayım.”

“Ben Ömer Beyin oğlu Derviş Bey’im.”

“Burada iki yiğit vardır. Sen kimin adını duydun?”

“Hasan ve Deli Halil Beyi duydum.”

“İşte bu kız Hasan’ın nişanlısı. Deli Halil Beyin de dünya ahiret bacısıdır.”

Derviş Bey kılıcına davrandı. Askerlerle savaşa hazırlandı.

“Ben bunlarla savaşırım bu namus yükünden bizleri kurtarırım.”

“Ben de senin gibi ettim; ama esirim. Bin askerle savaşılmıyor oğul. Bu ahmaklığa düşme eğer bir şey yapmak istiyorsan , Hasan’a hemen haber ver, yardım çağır.”

“Peki, yemin olsun ki, dinlenmeden, gece gündüz demeden, gidip Hasan’a yetişeceğim.”

Tili bu konuşmaları dinledi ve faytondan seslendi:

“Mademki sen bu kadar yiğitsin, sana yazık olsun istemem. Hasan’ın yanına gittiğinde Hasan seninle konuşmadan seni öldürür. O zaman bu mendili uzat, bu mendil Hasan’ın hediyesidir. Ve içinde kesik saçım vardır. Hasan bunu görünce tanır. Sana kıyamam yiğit , sana bin askerle savaş diyemem yiğit.”

“Benim savaşmadan bir korkak gibi davrandığımı , namus davama çıkamadığımı annem bile duysa , bana sütünü helal etmez. Güzel, izin ver de vuruşalım, güzel” İbo:

“Bahtına düştük yiğit. Kızımın sözünde dur yiğit. Bu güzel kızın hatırı için Deli Pole’ye haber ver.”

Derviş Bey mendilin üzerinde ağlamaya durdu.

“Hasan’ı tanımam, onu hiç görmedim.” Tili:

“Bu yoldan çıkma, devam et Şam’a gidersin. Şam’dan sonra yolculardan sor. Domuz Tepe’ye ulaşırsın, sonra Hayır Çeşmesine ve daha sonra da Deli Pole’ye ulaşırsın. Bin yedi yüz hanelidir, Çerkez yeridir. Hasan onlara beydir. Hasan beni görmeden dayanamaz. Her cuma ziyaretime gelir. Eğer günlerden cuma olursa, Hasan’ı babam Kazım Bey’in evinde ara. Eğer cuma dışında bir günse onu Deli Pole’de hangi çayır , otlak yüksekse orda ara. Orada atını otlatıyordur. Hasan uykusuna düşkündür, muhakkak uyuyordur, üstüne gitme seni vurur. Ona uzaktan seslen seni vurmaması için de mendili zamanında göster. Gecikirsen seni öldürür, atını da babama başlık olarak gönderir. Mendili o beğenip bana almıştı. O mendili tanır. Mendilden sonra benim yardımına yetişir. Emeğini boşa harcama yiğit.”

“Senin ve amcanın hatırı için Hasan’ı buluncaya kadar evim, dinlenmem ve yemem bana haram olsun. Ama benim Deli Pole’ye varmam yedi günü alır. Sen onları oyala Hasan’ı bulamazsam da tek başıma İstanbul’a gelir, seni kurtarırım güzel.”

Bu konuşmadan sonra Derviş Bey yola düştü. Kurşun gibi yol aldı. Şam’a geldiğinde akşamdı, gece devam etti. At yavaş gidiyor diye silahını çekip atı vurmaya bile düşündü. Gittiği yolun ön istikametine doğru bir ok attı, sonra dönüp baktı ki ok geride kalmıştı, atı oku bile geçmişti. Atına:

“Ey mübarek hayvan, neredeyse evimi yıkıp seni vuracaktım. Meğerse okumdan da hızlıymışsın” dedi. Sabah namazında Domuz Tepeye vardı. Hayır Çeşmesini gördü, geçti. Deli Pole sınırına geldi. Dürbünle etrafına bakarken çalınan iki devesini gördü. Büyük bir çayır gördü. Hasan’ın atı olabilecek bir at yaylada otlanıyordu. Hasan da uzanıp yatmaktadır. Ancak Hasan’ı tanımaz. Hasan gürültüyü duydu. Bir atlının tozlu dumanlı kendisine doğru geldiğini gördü. Develerin sahibi Derviş Bey olduğunu hatırladı.

“Derviş Bey develeri inşallah görmez; eğer görürse ben onu öldürmek zorunda kalırım. Onun çoluk çocuğu vardır, yazık olur.” diye düşündü. Derviş Bey Tili’nin sözünü hatırladı. Hasan’ın atını tanıdı. Ancak Hasan’dan şüphelendi. Seslendi:

“Ben Hasan’ı arıyorum o nerededir?”

Hasan bunu duyunca atına bindi. Derviş Bey mendili göstermezse onun kendisini öldüreceğini hatırladı. Mendili çıkararak Hasan’a gösterdi. Hasan mendili tanıdı. Hasan:

“Nerden buldun bu mendili?”

Derviş Bey bütün olanı anlattı. Hasan:

“Esnaflar Çayırında iken ben onların yolunu keserim. Yedi günlük yoldur bu yol.”

“Ben de seninle gelirim yiğit. Bu namus davasıdır, seni yalnız koyamam yiğit.”

“Hayır yiğit, senin atın benim atıma yetişmez. Bu yüzden ben de oyalanırım; eğer bana yardım edeceksen hiç dinlenmeden Diyarbakır Kalesine git. Kardeşim Deli Halil Bey’e haber ver. Ona imdadıma yetişmesini söyle. Eğer Esnaflar Çayırında onlara yetişemezsem İstanbul’a vardıklarında onlarla baş edemem. Durma git yiğit.”

Hasan dört nala kervana yetişmek için yol aldı. Derviş Bey de Diyarbakır’a yol aldı.

Hasan yedi günlük yolu hiç dinlenmeden, uçarcasına iki günde aldı. Esnaflar Çayırına ikinci gecede vardı. Yolda kervanın izini aradı, otları, çiçekleri eliyle taradı. Kervanın henüz geçmediğini anladı. Bu esnada bir insan sesi duydu. Sesin bir çiftçiye ait olduğunu gördü. Seslendi:

“Ne arıyorsun burada?”

“Asıl sen ne arıyorsun? Ben çiftçiyim.”

“Ben Osman Paşa’nın yazıcısıyım, kervan iki gündür geçikti. Kervanda ne olduğunu öğrenmek için geldim.”

“Ben de kervan için geldim. Her yıl gelirim. Hacı Bedir Bey de bana iki altın verir. Bu yılda bunun için geldim; ama iki gündür geciktiler.”

“O halde sana iki altın vereyim. Kervan görüldüğünde beni uyandır. Eğer uyandırmazsan Hacı Bedir Bey’in İncil Çavuş adında ki, yiğit kardeşi beni öldürür. O çok yiğittir. Öyle ki rüzgar hızıyla giden atının üzerindeyken bile okuyla paranın turasını vuracak kadar iyi nişancıdır.”

Çiftçi Hasan’ı dikkatlice süzdü. Hasan heybetinden titriyordu. Ondan altınları aldığı için pişman oldu. Hasan uyuduğunda altınları getirip gizlice paltosunun üzerine bıraktı.

Ertesi gün sabah namaz vaktiydi. İbo Tili’ye seslendi:

“Karşiki çayıra Esnaf Çayırını derler. Eğer Hasan geldiyse oradadır. Dürbünle bak çayırda kimse var mıdır? Belki bana bir müjde verirsin.”

Tili dürbünle baktı bir karartı vardı; ama hava iyice aydınlanmadığından insan mı, hayvan mı, yoksa taş mı, ayırt edemiyordu. Hava biraz aydınlanınca Tili tekrar baktı. Hasan’ın atı olan Bozkula’yı tanıdı.

“Dayı müjdeler olsun sana. Sakalına kurban olayım dayı. Hasan orada; ama uyuyor.”
İbo:

“Öyleyse ben de sana şunu söyleyeyim ki; ben yeğenimi tanırım. Onun uykusu ağırdır. Daldığında top parlarsa uyanmaz. Askerlerde geçer gider; ama benim bir fikrim var. Hacı Bedir Bey’in ağzında otuz iki dişten biri kalmamış olan bir bunaktır. Gelin kendisiyle konuştuğu zaman askerlere teskerelerini vereceği sözünü vermiş. Şimdi senden şunu

istiyorum. Nöbetçilere beyle görüşmek istediğini söylersin. O, bunu duyduğunda çok sevinir. Ondan davul çalmasını iste. Belki Hasan uyanır.”

Tili, Hacı Bedir Beyi çağırdı. Bey hemen geldi.

“Buyur ey güzel, bana bir emrin mi var?”

“Ey Hacı Bedir Ağa! Ben, artık babamdan nişanım Hasan’dan ve diğer dostlardan ümidimi kestim. Sen bir gelin götürüyorsun artık. Bizim geleneklerimizde gelin götürülürken davul çalınır, silahlar atılır, atlar koşturulur. Yakınlardan geçen birisi oynatılır, gelin bahşiş verir.”

Hacı Bedir Bey askerlerini çağırdı.

“Üzerinizde tek mermi kalmasın hepsini sıkın. Davulları çalın. Ben bir gelin aldım ki; ay kadar güneş kadar güzel. Onun hatırı için çalın. Eğer üzerinizde bir kurşun görürsem, yetmiş kuruş alır yedi yıl boyunca hapsederim. Herkes doyusıya eğlensin.” İbo, Tili’ye:

“Bunca gürültüden sonra Hasan hâlâ uyanmadı mı? Dürbünle bir bak.”

“Bozkırlarda uzanmış halen uyanmamış. Atı etrafında dönüyor, uyandırmaya çalışıyor; ama halen uyanmadı.”

At o denli şiddetli kişnedi ki, sesi Tili’ye geldi. Bin yedi yüz mermi attılar, atın sesi bundan da mı fazlaydı? Fakat Hasan’da hiçbir kıpırdama yoktu. Kervan Hasan’a doğru yaklaştı. At Hasan’ın üzerindeki kürkü ayağıyla alıp attı. Hasan tam silahına davranmıştı ki, atı olduğunu görünce durdu. Tili tekrar Hacı Bedir Bey’e seslendi:

“Şu çayırdaki bir atlı yatıyor. Çağırt, gelsin oynasın da ben de ona bahşiş vereyim.”

Bey büyük bir coşkuyla söyleneni yapmak için atına bindi. Hasan’ın üzerine doğru gitti. İbo, Tili’ye:

“Niçin böyle yaptın? Hasan uykudayken Hacı Bedir Bey onu tanır ve vurursa biz ne yaparız? Kimse bizi bir daha kurtaramaz. Hepimiz yanarız.”

Hacı Bedir Bey Hasan’a iyice yaklaştığı sırada savaş atı olan Bozkula düşmanın yaklaştığını anladı. Hasan’ın belindeki kuşağı ağzıyla tutup bir kurşun mesafesi fırlattı. Hasan, atı kendisini rahatsız ediyor diye onu vurmaya üzere silahına davrandı ki; Hacı Bedir Beyin sesini duydu. Birde baktı ki, askerler ve kervan oradaydı. Hacı Bey uzaktan seslendi:

“Ey yabancı ben evleniyorum. Gelip eğlencemize katıl, oyna ki gelinden bahşiş alalım, bizi sevindiresin.”

Hasan’ı uzaktan tanımadı.

“Merak etme, şimdi gelirim bahşişimi de alırım, seni de şenlendiririm”

Hasan atına heybetle bindi. Hacı Bedir Bey:

“Ben Tili’nin sözüne uydum; ama bu yabancı hiçte bir oyuncuya benzemiyor. Eğer bu Hasan ise ben yanarım” diye düşündü. Atına binerek kaçıyordu ki, Hasan onu kovaladı. Bu sırada İbo askerlere seslendi:

“Bu gelen bir felakettir. Anneniz, babanız, sevdikleriniz yollarınızı bekler. O yiğit hiçbirinize aman vermez. Sakın onunla savaşıyım denemeyin. Zaten mermilerinizde yok. Hepinizi öldürür. Ey askerler, kendinizi düşünün.” Tili Hasan’a seslendi:

“Hasan onu bana kavuşturma. Nasıl ki, kuş imdat anında çalının arkasında atar kendini o da öyle benim arkama kendisini atarsa çalı olur, onu korurum, öldürmene izin vermem.”

Bunun üzerine Hasan bir ok attı Hacı Bedir Beyi orada öldürdü.

Hele bunlar orda kalsın!

Bu esnada Derviş Bey de Diyarbakır’da Deli Halil Bey’e haber ulaştırdı. Düğünü olmasına rağmen Deli Halil Bey de Esnaf Çayırı’na doğru imdada yetişmek için at koşuşturdu. Atı çok hızlıdır, amansız bir savaşçıdır, atı kuş kadar hızlıdır, adı da Kırlangıçtır. Kardeşi Hasan’a yetişmek zorunda. Hasan onları Esnaf Çayırında yeterince oyalamazsa onlara yetişemezdi. Bu yüzden rüzgar kadar hızlı yol aldı.

Biz gelelim İncili Çavuş’a!

Hacı Bedir Bey’i kardeşi Osman Paşa’nın birinci veziri İncili Çavuş’a, Hacı Bedir Beyin ölüm haberi geldi. Hacı Bedir Beyin vurulduğunu ve bin askerinde esir düştüğünü öğrendi. İncili Çavuş Osman Beye:

“Benim kardeşim vicdansızdır. Muhakkak bir suç işlemiştir. Hasan’ın yıllardır haftalık raporu gelir. Hiçbir namussuzluğu olmamıştır. Adetsizlik yapmamıştır.” dedi. Osman Paşa İncili Çavuşu dinledikten sonra:

“Öyleyse git meseleyi öğren ve kervanı da alıp gel” dedi.

İncili Çavuş kendi kendine; “yemin olsun ki, eğer Hasan kardeşimi öldürürse onu sağ koyamam” diye söz verdi. İncili Çavuş Esnaf Çayırı’na vardı. Hasan’ı gördü ve atını ona doğrulttu. Tili onu görünce, Hasan’a seslendi:

“Hasan’ım dön gör, felek geliyor. Canını almaya geliyor.”

Hasan bir baktı ki, İncili Çavuş yaklaşmış. Keskin nişancı olan İncili Çavuş, Hasan’a ok attı. Hasan eğilerek atın gövdesini kendine siper etti. Ok atın diğer tarafından çıkmıştı at ölüp yere düştü. İncili Çavuş ikinci darbeye durmuştu ki, Tili kendini Hasan’a siper etti. İncili Çavuş etrafında döndü, seslendi:

“Çekil bacı çekil. Onun yirmi beş kuruşluk gövdesini görsem bana yeter. Onu yakarım.”

“O abini vurdu. Yaran derin biliyoruz. Ben onun nişanlısıyım. O benim amcamın oğludur. Kardeş ölümü acıdır ama onun ki, namustur. Allah kimsenin başına namus derdi vermesin. Bozma muradımızı izin ver de muratlaşalım.”

“Namus yönünden sen benim dünya ahiret bacımsın güzel; ama ahtım vardır. Hasan’ı da öldürmeden gidemem, güzel! Hasan’ı öldüreceğim ve seni de babanın evine götüreceğim. Gel etme çekil aradan güzel.” Hasan Tili’ye döndü:

“Eğer Halil Bey senin bana siper olduğunu görürse benim erkekliğime lanet eder. Kardeşliğimizi de bırakır. Bana da yardım etmez.”

Bu sırada Deli Halil Beyin atının kişneme sesini duydu. Sağ taraftan Halil Bey kendilerine doğru geliyordu. İncili Çavuş’un atı Deli Halil Beyin atını görünce geri çekildi. Tili:

“Müjdeler olsun Hasan, Halil Bey yetişiyor.”

“Madem öyleyse çekil önümden, çekil” dedi.

Fakat Halil Bey Hasan’ı Tili’nin arkasında gördü. Yanlarına gelerek:

“Hasan! Namına kurban ol Hasan! Yazıklar olsun sana ki, adın İstanbul’da yiğitler kütüğündedir. Kardeşliğimize kurban ol Hasan. Sen korkaklık edip bir kadına sığındın.”

İncili Çavuş Deli Halil Beyi görünce kaçmak üzere İstanbul yolunu tuttu. Halil Bey, yönünü kesip geri çevirdi. İncili Çavuş Esnaflar Çayırı’na doğru tekrar yöneldi. Halil Bey Hasan’ı çağırdı. Hasan Tili ile beraber geldi. Hasan’a :

“Atın öldü o halde benim atıma bin, namını kurtar. Ben de seni seyredecem”

“Senin olduğun yerde ben onunla görüşmem, ben binmem.”

“Niçin binmiyorsun? Bir gün sana kızdığımdaya; İncili Çavuş’u senin için öldürdüm, namusunu kurtardım, diye küçültücü kırıcı laflar edersem, yok olursun. Namını kurtar kendin bin, yiğitliğini kendin ispatla.”

Hasan, Deli Halil’in atına bindi. Halil’e:

“Kusura bakma ben kendi atımın binicisiyim. Senin atını bilmem. Savaşta senin atın nasıldır? Söyle bana kardeş.”

“İncili Çavuş beni öldürür diye korkma. At seni korur, yeter ki, at üstüneyken sen atı iyi kavramasını bil. Eğer darbe alırsan atımdan bilirim. Senin suçun yoktur. Sen bildiğinden geri kalma. İncili Çavuş’a darbe vurmaya bak. Benim elimi ona bulaştırma.”

Hasan atın başını Çavuş’a çevirdi. Halil Bey Tili’ye dönerek:

“Gelin sen şimdi damadı seyret”

Çavuş, Hasan’a iki darbe atmaya çalıştı. Ama at bu darbelerden tavşan gibi kaçarak, Hasan’ı kurtardı. İncili Çavuş üçüncü darbeye hazırlanıyordu ki; Hasan, Çavuş’un üzerine

yürüdü. Sağ eliyle Çavuş'un göğsüne doğru bir ok fırlattı. Ölümcül bir oktu bu, sol eliyle de silahından mermi sıktı. Halil bu sırada atına seslendi:

"Eğer Hasan'ıma bir darbe gelirse seni emeğime kurban ederim. Yok olmazsa seni her gece havluyla tımar ederim, gözüm gibi bakarım."

At bunu duyunca kişnedi. İncili Çavuş'un tam sırtına bindi. Daha önce de İncili Çavuş, Hasan'ın iki darbesini almıştır; üçüncü, dördüncü darbeler de aynı şiddetle geldi. İncili Çavuş öldü.

İbo 'nun ellerini ve kollarını söküp yedi oğluyla onu serbest bıraktılar.

Deli Halil Bey, Hasan'ı Kırlangıca bindirdi. Tili'yi de arkasına oturttu. Osman Paşanın yanına gittiler. Olayı tüm ayrıntılarıyla anlattılar. Osman Paşa:

"O halde biriniz bana katip, vezir olun, biriniz de kervan başı olun, komutan olun. Eğer siz öyle yiğitler iseniz ben size köle olurum" dedi. Halil Bey:

"Biz dağda büyüdük paşam, serbest büyüdük. Buralardan, bu işlerden anlamayız. Ayrıca ikimizin de yarım kalan muradımız da vardır. İzin verirsen gitmek isteriz."

"Öyleyse serbestsiniz, nereye isterseniz oraya gidebilirsiniz."

Hasan, Halil ve Tili, Kazım Bey'in evine doğru yol aldılar. Kazım Bey'e müjde verdiler.

"Hasan Tili'yle geliyor, yanında da Deli Halil Bey var. Seni de kaleye çağırdılar. Halil Bey yemin etmiştir ki; 'ben Hasan'ın düğününü yapmadan Diyarbakır'a dönmem; ayrıca Tili'nin gelinliğini bizzat Kazım Bey giydirecektir. Babası beklenecektir' demiştir."

Kazım Bey kaleye geldi. Halil, Kazım Beye:

"Sen kendi kızını kendin süsleyeceksin. Allah'ın emri ile de Hasan'a nikahlayacaksın." Kazım Bey kekeleyerek:

"Ben bunu yapmam, bayanlar yapsınlar."

Halil Bey sinirlendi, sert bir ses tonuyla:

"Eğer bunu yapmazsan yemin ederim ki seni eşek ederim. Hasan'ı da sana bindiririm. Boynuna da bir ip bağlarım. Tili Ahşan da başını çeker, sokak sokak, mahalle mahalle seni gezdirir. İnsanların tükürüğü ile seni boğarım."

Kazım Bey, Halil Bey'in kararlı olduğunu gördü. Kızını süsledi, getirdi. Hasan ile nikahlandırıldılar. Hasan'ı da Şam'a vali ettiler. Osman Paşa, Şam valiliği onayını zaten vermiştir. Halil Bey Kazım Beye:

"Yeminliyim, sana abdest suyundan da içirecektim; ama bu benim yiğitliğime yakışmaz. Sen onlardan büyüksün, onların atasısın. Ben bugün buradan gittikten sonra sen yine onların başına çorap örersin. Senin ipinle kuyuya inilmez."

Kazım Bey'i bir ata bindirdi:

“Seninle atları bir oynatırım” dedi.

Biraz atları çevirirken Halil Bey bir oku aldı ve Kazım Beyin sırtına vudu ve onu öldürdü. Hasan'a geldi ve şunları söyledi:

“İşin hayırlı olsun. Allah sizi mesut ede” Tili'ye de:

“Babanı size kurban ettim. Ben Diyarbakır'a gidiyorum. siz peşimden gelin.”

Diyarbakır'a gelip topluca Deli Halil Beyin de düğününü yaptılar. Hasan Şam'a görevine döndü. Deli Halil Bey de serdarlığına devam etti.

Hasan'la Tili de burda bitti.

Allah sizlere de murat nasip etsin.

5.1.17. HAZAL

(Ben bu gece ediyorum ki, sana Hazal'ı anlatayım, bugün de Cuma'dır. Aha işte ağzımda yaralıdır, dişlerim yara yapmıştır. Senin hatırın, babanın hatırı için anlatacam.)

Hazal'ın türküsü şöyledir:

Mir Mandal Ağa Ğorıg Tavrız adlı köyün ve aşiretlerinin reisidir. Ğorıg otuz iki omaktan oluşur. Her bir omak bin yedi yüz evdir. Mandal Ağa bu omakların, aşirtlerin reisidir.

Tayyar Bey Zor Ali'nin oğludur. Hazal da Ahmet Mendi'nin kızıdır. Bunlar, amca çocuklarıdır.

(Allah'ın emri öyleydi.)

Aradan epey zaman geçti. Bir iki yaz boyunca Allah'ın Rahmeti olan yağmur, o memlekete yağmadı. Çaylar, çeşmeler kurudu. Su olmayınca mallar nasıl yayılır? Ot yok, tarlaları kurak, hayat bitiyor.

Ahmet Mendi, Mir Mandal Ağa, Zor Ali bunlar bir araya geldiler. Mandal Ağanın evinde toplandılar.

(O dönemde serdarlar vardı. Aşiret sorumluluğu onlardan sorulurdu. Şimdi öyle bir şey yok. Eskiden aşiretler belliydi, isimleri belliydi, şerefleri beliydi, ovaları belliydi. Hani şimdi nerde?)

Geldiler Ahmet Mendi de toplandılar.

“Ağa biz geldik. İşte bu sene bizim memlekete rahmet yağmadı. Ğorıg susuz kaldı ot yok. Geldik ki sana danışalım. Allah'tan aşağı ağa sensin, serdar sensin. Senin başın sağ iken senin emrinin dışına çıkmayız. Başka aşiretlere kız vermez, almayız. Sınırlarımızı kimseye bırakmaz, kimseninkini de almayız, adetimiz değildir ki hakka girelim. Geldik, bize ne diyeceksin? Bize bir akıl ver.”

Mandal Ağa düşündü; “ne diyecek?”

(Ağa kısmının her memlekette kulağı vardır. Her iş öyledir. Muhtar derler, köy mahallede başlar. Sonra ağalık sırayla büyür. Ağa ağaları, bey beyleri, muhtar muhtarı, paşa paşayı tanır.) Mandal Ağa:

“Ben size bir memleket söyleyecem. Siz gideceksiniz. Yalnız, aramızda bir söz söyleyecem, ister tutun ister tutmayın.”

“Senin nasihatlerini dinlemezsek kiminkini dinleyelim. Söylediğin bu sözleri nasıl yerine getirmeyelim? Bu olamaz, söyle ağa ne diyeceksen.”

“Bizim çevre aşiretlerde Şanal diye bir dağ vardır. Çok yüksek ve geniş ovası ve düzlüğüyle çok iyidir. Orada yağmur yağmazsa bile, kışın yağan kar oraya yeterli olur. O kar su hazinelerini doldurur. Siz yüklenip Şanal düzlüğünde indireceksiniz göçünüzü. Başka çare yok. Orada Pirkal Ağa var. Yezithan aşiretinin ağasıdır. Bu ağanın yanına gideceksiniz, onu haberdar edeceksiniz. Diyeceksiniz ki; Mir Mandal Ağanın durumu bundan ibarettir. Bizim memlekete yağmur yağmadı, çaylar çeşmeler kurudu. Dosta dosta yaslanır. İşte birbirimizi idare edeceğiz. Gerekir ki bizi bu sene idare edesiniz, bizim memlekete yağmur yağana kadar. Ğorıg ve Tevriiz kuraktır şu anda. Olur ya devran döner zamanı gelir, biz de sizi idare ederiz. Birbirimizi idare edeceğiz. Dostluk, insanlık bunu gerektiriyor.”

Bu şekilde karara bağladılar. Cemaat kalkacağı zaman:

“Durun, diyeceklerim bitmedi. Ben, Zor Ali ve Ahmet Mendi, bu üçümüz her birimiz bir aşiret reisiyiz. Herkes kendi aşiretinin kızını, gelinini aşiretteki gencine sözleyecek, tembihleyeceksiniz. Bu gün gidip el alemin yabancıların toprağına yerleşeceksiniz, onların ova yerlerini kullanacaksınız. Onların davar sürüsüne kendi sürülerinizi katmayın. Onların sığırlarının, atlarının olduğı yere bizimkileri götürmeyin. (*Haşa cemaatten!*) Biz tohumumuzu değıştirmedik. Onların atını bizimkiyle, bizim atımızı onların atıyla çevirmeyeceksiniz. Atlarımızın tohumunu daha şimdiye kadar değıştirmedik. İnsanlarımız, davarımız da anı şekilde olacak. Eğer işitem her hangi bir tohum değıştirmişsiniz, Zor Ali kendi omaklarından, Ammet Mendi kendi omaklarından, Ben Mandal Ağa aşiretten, bu üçümüz sizlerden sorumluyuz. Kim bu tohumu değışirse memlekete dönmesin. Bunun için yeminliyim.”

Döşündüler; “doğrudur aynen kabul ediyoruz.”

Hele bunlar yüklemeye dursunlar. Gelelim Tayyar Bey’e:

Tayyar Bey küçüklüğünden beri, devamlı dik kafalı inat, devamlı söylediğini yapar. Kafasına koyduğunu yerine getirir. Devamlı geziyor ava gidiyor. Tayyar Bey de Şanal Dağını daha önce görmüş o da Mandal Ağanın sözlerine aynen uydu. Tayyar Bey babasına:

“Baba doğru. Hakkıyla güzel bir yer Şanal. Ben de oraya çok gitmişim. Ovaların yerine gitmedim; ama o dağda gezmişim. Çam çayırılık bir dağdır, çiçeğıyle suyuyla iyi bir yerdir. Mandal Ağa doğru söyler.”

Bu Ağalar herkes kendi aşiretine bu nasihatleri, emirleri yapılması ve yapılmaması gerekeni söylediler.

“Mandal Ağa bize söyledi, biz de size söylüyoruz. Biz oraya gideriz. Şunun atı güzel, bunun kızı güzel demeyin. Yok bu koç güzel, yok bu teke keçisi güzel dersiniz ayıptır, yarın birbirimizden utanırız, kavga da olur. Olur ki bizde veya onlarda adam bile vurulur, o zaman

kötü olur. İnsan devamlı böyle birbirine lazım olur. Ne zaman baktık ki bizim memlekete yağmur yaymış göçümüzü getiririz. Yüreğinizde bir şeyler yaralanmışsa da, biz döndükten sonra o zaman yapacaklarınızı gene yaparsınız. Fakat orada her şeyi sinenize çekmeniz lazım.”

Aşiretler yüklediler. Tayyar Bey babası Zor Ali'nin elinde yemin içti ki; aynen uyacak bu nasihatlere. Yüklendiler göçü, yola çıkardılar. Geldiler, Şanal Dağının eteğine bir, iki, üç obaya indirdiler. Birgün Zor Ali oğlu Tayyar'a:

“Oğlum.”

“Efendim baba.”

“Gördün ki deden Mandal Ağa bize Ğorıg da bir laflar söyledi. İnsan büyüklerinin lafını dinlemeli, haddini bilmeli. Ağanı, dedeni, ihtiyarını dinlemedin mi sonra pişman olursun. Mandal Ağaya karşında sonra utanacağın bir hareket yapmayasın, gerekir ki beni dinleyesin. Bir hafta sonra yanına akli başında birkaç arkadaşını al, binin gidin. Yezithan aşiretinin reisi Pirkal Ağanın çadırına gidin oturun. Bu reisin bir kahvesini iç. Bu reis sana soru sorar. Bu sorulardan cevaplayabildiğini cevapla. Cevap veremediğin soru olursa eve gel. Cevabını beraber buluruz. Biz de bir gün Pirkal Ağayı davet ederiz. Elbette ki onun da danışmanları vardır, çeteleri vardır. Yezithan Aşireti deniz gibidir. Bizden fazladırlar. İstersen, beraber de gideriz. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır. Allah vere ki bu sene bizi idare etsin. Sığırimız, mallarımız telef olmasın.”

Tayyar Bey genç, cahil. Kendi kalbinde; “sen söyle ben yapacağımı bilirim. Kimsenin altında su içmem mümkün değil.” diyor.

(Böyle inatla insanın sonu gelmez, çaresi yok. Az gitse çok gitse sonu iyi olmaz.)

Pirkal Ağanın da yirmi beş adamı görevli. Devamlı ovaları kontrol ve gözetim altında tutuyorlar. Çünkü Şanal çok güzel bir yerdı. Bütün çevrenin gözü orada. Her aşiretin, her ülkenin gözü orada.

“Kimse bu Şanal'a gelmesin, bir taviz verilse alışır, baş edilmez.” diyorlar.

Bir gün bu yirmi beş adam Şanal düzlüğüne baktılar ki ne bakalar! Toprak atsan havaya yere gelmez. İnsan, çocuk, kız, gelin, davarlar, sığırlar, atlar, çadırlar kurulmuş. Bu çiçeklerin üstüne bu çayırların üstüne kurulmuşlar. Havaya toprak atsan yere gelmez. Bu yirmi beş adamlardan bazıları; “dönüp ağaya söyleyelim” dedi. Bazıları da “hayır gidelim bunları soruşturalım, kimler? Bunların içinde her türlü insan vardır. Belki de çingenelerdir, belki Hıristiyanlardır, şimdiye kadar böyle bir şey görmedik. İçimizde en büyüğümüz otuz yaşındadır, devamlı buralardayız. Böyle büyük ovalar görmedik. Bu sene yağmur az yağdı, belki de bunlar kuraklık için buraya geçici gelmişlerdir.”

İndiler aşağı doğru, çadırlara yaklaştılar. Tekrar konuştular:

“Biz gitmeyelim. Akşam Ağamız Pirkal Ağaya söyleyelim. Sonra Ağamız der ki; bir lokma yemek için ovaya gittiniz. Olmazsa yarın geliriz”

Döndüler eve gittiler. Her akşam Ağaya rapor verirlerdi. Pirkal Ağaya gittiler. Pirkal Ağaya baktı yirmi beş adamların üstünde moral yoktur. Pirkal Ağanın oğlunun ismi de Halil’dir. Neyse konuştular. Pirkal Ağaya sordu:

“Nedir sanki üzgünsünüz?”

“Evet Ağaya.”

“Niye?”

“Sen dedin ki bize, ovaları kontrol edin. Yirmi yıldır böyle bir şey görmedik. Bu gün Şanal’ın eteğinde siyah çadırları kormuşlar, toprak atsan havaya yere gelmez, mal, insan, deve, sığır, at, davar acayip bir kalabalık var. İçlerinde fermanlı, sancaklı çadırlar var. Bu geziciler, çingeneler işi değildir. Biz gittik yakınlarına kadar da gittik, vazgeçip geri döndük. Onlara misafir olurduk; ama Pirkal Ağaya bir lokma yemek için gittiniz der, dedik vazgeçtik, geri dönüp sana geldik.” Pirkal Ağaya oğluna:

“Kalk oğlum başka çaresi yok. Bin, bunların önüne düş. Daha oradaysalar sor, soruştur. Soran kişi Allah’ın evini bulmuştur, sor hele; kimler, ağaları kim, hangi aşiretler? Bunlar kendi başlarına keyfi mi yoksa zoraki mi gelmişler, yoksa mecbur kalıp mı gelmişler? Bunları öğren, bana gel.”

“Olur baba.”

Halil bey sabahleyin atına bindi, yirmi beş adamı da arkasına aldı gitti. Yukarıdan aşağı doğru indiler. Zor Ali baktı ki, bir gurup süvari geliyor. Aşiretine seslendi:

“Bu Pirkal Ağanın adamlarıdır. Kendi toprakları, sınırları için geliyorlar. Kadınlara seslenin herkes, çadırının önündeki perdesini çeksin. Kadın, kız, gelin kısmı dışarı çıkmayacak. Dışarıda kimseyi görmeyeyim? Ben nikahıma yeminliyim. Bunların gözü sakın sizi görmesin. Bunlar sorduğunda; benim çadırımı gösterin.” Adamları:

“Tamam ağaya, olur.”

Birkaç kişi bu atlıları karşıladılar. Halil Ağaya baktı ki, birkaç kişi karşılamaya geliyor. Merasim bölümü gibi geliyorlar. Öyle bir karşıladılar ki, ikramları bile kanunlu, usullü bir şekilde. Halil Ağaya ve adamları Zor Ali’nin çadırına getirdiler. Kurbanlar kestiler, çay kahve ikram ettiler. Tayyar bey, Halil Bey’in karşısına oturmuş. Her ikisi de kahramanlar. Konuşup tanıştıktan sonra, Halil Bey kalktı. Eve döneceği sırada, Tayyar’ın bacısı Zeliha’yı gördü, fakat nefesine hakim oldu, tenezzül etmedi. Halil Bey ve adamlarına hediyelik verdiler. Velhasıl Halil Bey vaziyetten memnun. Zor Ali, Halil Beye:

“Git babana de ki; Mandal Ağa demiş ki, Bizim memlekette yağmur yağmadı. Allah’ın rahmetine ve size muhtaç olduk. Yeter ki buna kızmayasın. Ne güvence için ne de zorla gelmedik. Sadece kuraklık nedeniyle geçici geldik. bir ay iki ay olmaz, bir sene iki sene olmaz. Bu yıl bizi idare edin. Allah kerimdir. Vatanımıza yağmur yağarsa döneriz. Biz kardeşçe geldik, güzel bir şekilde kardeşçe de ayrılırız.”

Adamlar binip Pirkal Ağaya geldiler.

“Oğlum nasıl geçti, onlar kimler?”

“Baba nasıl olsun? Hal mesele böyle.”

Pirkal Ağa anladı ki, oğlu umduğu kişi değildir.

“Oğlum sana bir şey söyleyeyim ama darılma. Oğlum her ne kadar yumuşak konuşsalar bile, izinsiz oraya gelmişler. Bunda bir bit yeniği var.”

“Baba sen bilirsin. Bu, senin işin. İstersen aşireti toplayayım. Mandal Ağa’ya gidelim, oradan da çıkaralım.”

“Mandal Ağa mı dedin?”

“Evet baba.”

“İşte buna diyeceğim yok.”

(Çünkü ikisi de aynı ayarda ağalar ya.)

“Peki ne diyorsun oğlum?”

“Baba lafım yok, karar senin.”

Aradan bir hafta geçti. Zor Ali oğlu Tayyar’a:

“Oğlum kalk yanına birkaç adam al. Pirkal Ağaya git. Onlar nasıl hangi usulle gelmişlerse, sen de aynı usulle git, ona masafir ol. Bizim namımız, şerefimiz bellidir. El gelip seni bana şikâyet etmesin. Dengeni kaybetme, konuştuğun zaman ölçülü biçili konuş ki, elde bilsin ki benim ocağım kör değil.”

Bu arada Tayyarın bir de kız kardeşi Zeliha Hatun var. Tayyar Ağa.

“Peki baba.”

Kalktı birkaç kişi aldı, binip gittiler. *(Allah’ın emri birdir iki olamaz.)* Pirkal Ağanın haberi var, biliyor ki gelecekler. Baktı ki; Zor Ali’nin oğlu önde, arkasında birkaç kişiyle geliyor. Pirkal Ağa aşiretine seslendi, bunları karşıladılar. Onlar hangi biçimde davranmışlarsa, bunlar da o şekilde ikramda bulundular. Halil Bey’in bacısı, Tayyar Ağayı gördü. *(Allah esirgesin!)* beyaz bir doğan, Hazal’ın tekesi kadar yakışıklı, her iki yanağında bıyık uçları görünmekte. Kıyamazsın iki gözle bakasın, kendi hesabında aşık oldu. Neyse misafir oldular. Kalkma zamanı geldi. Tayyar Bey de bu arada uğurlama sırasında Halil Bey’in bacısını gördü ve bir süre baktı. Halil Bey, Tayyar Bey’i ayırdı:

“Tayyar Bey sen bacını bana ver, ben de bacımı sana vereyim. Yine Ağa sensin ihtiyafları dinleme, onların zamanı geçmiş.”

(şeytan insanı çabuk yanılıtır.)

Bir laf ona, bir laf ona derken, Tayyar Ağa yavru keklik daha yumuşadı. Halil Bey:

“Olur olmaya da, sizin adet usulünüz nasıl?”

“Mandal Ağa benim yanımda değil de, babamıza söylemiş. Ne kadınıımızı, ne de atımızı yabancıya vermeyiz. Bunların tohumu yabancıya gitmesin, demiş. Biz de böyle usul olmuş.”

“Peki nasıl edelim?”

“Vallah orasını ben bilemem.”

“Tohumu ne edeceğiz? Biz böyle bir karar alırsak, büyükler gelir gider, bir çaresini bulurlar. Beş altı ay küs kalsalar bile ağalar araya girer, barışırlar. Yapılmayan bir iş yoktur.”

“Peki nasıl edelim?”

“şu vakit, şu zaman, falan yerde bir birimizi görürüz.”

“Vallahi babam Zor Ali bırakmaz ki Fatma Hatunu alayım.”

“Peki Zeliha.”

“Zeliha beni dinler; ama babamsız bu işi zor görüyorum.”

“Artık nasıl uydurursak.”

Tayyar Bey’in adamları eve döndüler.

“Oğlum nasıl geçti, nasıl ettin?”

“Nasıl edeyim baba? Dediler ki, önce bize danışacaksınız. Bu yıl kalın, sizi danışmış gibi sayıyoruz.”

(şeytan kimsenin burnuna girmesin.)

Zor Ali anladı ki, Tayyar Bey eskisi gibi değildir. İstiyor ki ikide bir Yezithan aşiretine, o tarafa gitsin. O tarafa bir meyli var; ama umursamadı. Cahildirler, bilmiyorlar elbette düzelir.

Halil Bey, Tayyar Ağaya haber iletir:

“Sen bacın Zeliha Hatunu, ben de bacım Fatma Hatunu getireyim. şu saat, şu dakikada Kara mağarada buluşalım. Sen bacımı, ben de bacını götürürüm. Beş, altı ay küs kalsalar bile, barışırlar.”

Sonra Tayyar Ağaya haber geldi. Tayyar Ağa düşündü. Babasının yanına geldi.

“Eğer sen kabul edersen ben bacımla dağa gezmeye çıkacağız. Biz göçtük buraya geldik. Olur ya yağmur yağarsa iki üç ay sonra döneriz. şanal Dağı da çok güzel, bacım

Zeliha'ya hasret olmasın, bacımı bir gezdireyim. Hiç değilse bacım der ki; Şanal Dağında şuraları, oraları gördüm.” Tayyar:

“Oğlum ihtiyarı bir kengerle kandıramazsın. Bunlar senin lafların değil. Biri mi seni doldurdu. Bin yedi yüz evin içinde gençler çoktur. Bacımı götüreceğine, erkek arkadaşlarını seç; çıkın, gidin, gezin. Bir yiğidi mi beğenirsin, iki mi, üç mü sen bilirsin; gidin gezin. Kadın kısmının gezmeyle ne işi var?”

Zeliha Hatun annesine gitti.

“Ayşe ana babam bırakmıyor; ama ben razıyım kardeşimle gidip biraz gezeyim.”

(Kadın erkeğin ağzındaki anahtardır demektir.)

Ayşe Hatun, Zor Ali'ye:

“Niye bırakmıyorsun kız gide? Yabancı biriyle mi çıkıyor, kardeşidir. Bir hasrettir, gitsin gezsinler.”

“Peki sen bilirsin, sen git diyorsan gitsinler.”

Zeliha Hatun kalktı. Kendini bir süsledi ki; kıymasın iki gözle bakasın. Tayyar Ağa bacısına demedi ki; “benim böyle böyle planım var.” Zeliha Hatun her şeyden habersiz. Eğer haberi olsaydı gelmezdi. İkisi de çıktılar Halil Bey'in dediği yere geldiler. Zeliha Hatun baktı ki karşıdan bir atlı geliyor, kıymasın iki gözle bakasın. Yanında bir eş var; ama o da güzel, kadının elinde bir elbise bohçası var. Çiçeklerin içinde oturup konuşuyorlar. Neyse, sonunda; Halil Bey'le Tayyar Bey bacılarını birbirine değiştirdiler. Zeliha Hanım ağlıyor, su yerine gözlerinden kan akıyor. Tayyar Ağanın ayağına sarıldı:

“Kardeşim ayağına düştüm, bu işi yapma. Benim namusum ayak altı oluyor, namus yükü ağırdır, büyüktür, her adam kaldıramaz. Babamız da bu konuda yeminlidir, yabancıya kız vermez, kız da almaz. Niye böyle yaptın? Irzımız, namusumuz ayak altı oldu. Mandal Ağa bizi memlekete kabul etmez. Otuz iki omak aşiretimiz var, her omak bin yedi yüz evdir. Bu milletten kimse bizi kabul etmez, bunların hepsi bize düşman kesilir.” Tayyar Ağa:

“Bir şey olmaz. Bir dağ elimden çıkmaya dursun, çıktı mı çıkmıştır artık.”

Halil Bey Zeliha'yı bindirdi götürdü. Tayyar Ağa da Fatma Hatunu bindirip eve doğru yol aldı. Eve yaklaşınca akşam karanlığı bastı. Çadırlara yaklaşınca, Fatma Hatunu indirdi eve tek geldi. Yüzünde benzi kalmamış. Kendisi de anladı artık iş kötü oldu. Geldi eve, annesi Ayşe sordu:

“Hani Zeliha?”

“Ana hiç sorma hal mesele böyle. Biz böyle yaptık.”

“Gözün mü kör? Niye böyle yaptın?”

“Ana artık oldu.”

Ayşe hanım durdu düşündü, ciğerdir olmuyor.

“Hele sesini çıkarma.”

Birkaç tane gelin gönderdi gittiler. Fatma Hatunu geri getirdiler. Bu arada kırk gün geçti. Zor Ali devamlı Zeliha’yı soruyor anası da:

“Ne edeceksin Zeliha’yı? Dağa gitmiş gelmiş, hamlamış yatıyor. Herhalde soğuk almış.”

Zor Ali her sorduğunda bir bahane buldular. Bir gün Mandal Ağa:

“Bu ne laftır, bu ne sözdür? Bu, benim de kızımdır, gelsin Zeliha Hatunu görecem, epeydir görmüyorum.”

Ayşe Hatun ağlayarak Zor Ali’nin ayaklarına sarıldı. Dedi:

“Kızma; ama oğlun böyle böyle yaptı.”

Gelin Fatma’yı getirdiler. Fatma Zor Ali’nin elini ayağını öptü. Zor Ali dedi:

“Bilmedim siz bunu benim başıma getireceksiniz. Ne yaptınız, ne ettiniz? İki kadın için sebep oldunuz, otuz iki omak aşirete. İşte şimdi aşiret yetim, çaresiz, dağda kaldı. Aşiret yıkılmaya mahkum oldu. Aşiret mısır ununa döner. Her bir parçası bir yere gider, daha kimseyi tutamayız. Biz bunu yaptıktan sonra aşiret daha beterini yapar engellemeyiz.”

Mandal Ağa önceden yeminli seslendi aşireti topladı, otuz iki omağı topladı, savaşa hazırlattı.. Artık laf söz zamanı geçti, kan dökülüyor. Savaşa gittiler. Gençler dullar gelinler bebeklerini alıp ağıt yakıyorlar. (*Allah yardım ede*) Ana evladına sahip çıkamıyor, sanki kıyamet günü. Tayyar Ağa savaşa girmiş, sonbaharda sarı yaprağın dökülmesi gibi, askerleri öyle döküyor. Pirkal Ağa, Tayyar’ın tarafını tuttu. Mandal Ağa da aşiretini topladı. Otuz bir omakla geri döndü memleketine. Zor Ali’nin bir omak aşireti orada kaldı. Zor Ali bu arada bu krizden öldü. Tayyar Ağanın yanında beş- altı kişi ya kaldı ya kalmadı. Tayyar Ağa aşirete geri dönemezdi. Çünkü Mandal Ağanın yemini var, onu öldürtür. O beş- altı kişiyle Şanal dağın da kalmaya karar verdiler. Aradan epey zaman geçti. Tayyar Ağanın bir gün canı sıkıldı. Yanına iki-üç kişiyi alıp ava çıktılar. Canı çok sıkılıyor, Tayyar Ağa aşiretini göremiyor. Aşiretten ölen ölmüş kalanı da Mandal Ağa götürmüş.

Hele bunlar burda kalsın.

Hasan Paşa Bağdat’ın serdarıdır. İşitmiş ki Ahmet Mendi Ağanın çok güzel bir kızı var. Askerleriyle gelir, Ahmet Mendi Ağanın kızı Hazal Hanım’la nişanlanır. Hazal daha küçüktür. Hasan Paşada para çok, paranın zoruyla ve biraz da toprak karşılığı Hazal’ı alıyor.

“Gelinlik zamanı gelince Hazal’ı gelin eder götürürüm” diyor.

Tayyar Ağa ovada gezip, avlanıyor. Zaman kuşluk vakti. Bir bulut bir yandan, diğer bulut diğer yandan bir fırtına başladı. Yanındadır yüreğim yanındadır. Tayyar Ağa evin

yolunu şaşırđı. Atı Yeşil Boz'la beraber ters istikamete gitti. Bir tufan başladı ki Tayyar Bey artık ne tarafa gideceğini şaşırđı. Bir kar tipi başladı, kar atının dizine kadar geldi. Tayyar'ın arkadaşları da o fırtına da öldüler. Tayyar'ın yapacak bir şeyi yoktu. Ata sımsıkı sarılmıştı. “Artık at beni nereye götürürse” diyor. Bu hayvan da, artık yokuş yukarı çıkamıyor, devamlı iniş aşağı iniyor.

Hazal'ın babası Ahmet Mendi ve Mandal Ağa, Mursi'ye gitmişler, evde yoklar. Bir cemaate gitmişler. Hazal ve annesi evde yalnızlar. Bu fırtınada Hazal ve anası çadırın kazıklarını sağlamlaştırmak için çalışıyorlardı.

Artık akşam üstü Memdi'den sonra bütün yollarda buzlar sallanıyor. Tayyar Ağanın bıyığıyla kaşları buz tutmuş. Bu hayvan doğru geldi Ahmet Mendi'nin çadırının arkasında durdu, başını çadıra vuruyor, çadırı sallanıyor. Hayvan sanki içeridekilerine çağırıyor gibiydi. Hazal anasına dedi:

“Ana çadır fazla sallanıyor. Galiba çadırı fazla sıkı bağlamamışız. Bir yerlerde gevşeklik var. Rüzgar da şiddetli, babam da evde yok. Ya çadır düşerse!”

Hazal çadırdan çadırın neresi gevşek diye çıktı. Şöyle baktı; bir karaltı görünüyor. Dikkat etti, bir hayvanın sırtında bir insan var. Hazal; “aman Ya Rab bu nasıl bir insan? Bu fırtınada bu at nerden geliyor?” Anasına seslendi:

“Ana feneri getir hele, biz rüzgar dedik; ama değilmiş. Bu hayvanın üzerinde bir insan var. Ölü mü, sağ mı bilmiyorum.”

Donmuştu, Hazal iyi dikkat etti ki kaşları bıyıkları donmuş ama yakışıklı bir insan. Hazal anladı ki bu yiğit biri, iyi bir sülaleden; ama kahraman bir adam olduğunu anladı. Hazal:

“Ana bunu indirelim.”

İkisi sarıldı, güçleri yetmedi. Ne yaptılar ki, ayağını üzengiden çıkaralar, çıkmadı. Ayağını ayakkabıdan çıkardılar. Tayyar Bey'i getirdiler, eve yatak serdiler, sıcak tutmaya çalıştılar. Hazal gönül kaptırdı; ama tanımıyor. Hazal:

“Ana bu adam ölmeye ölür; ama nerden geliyor, kimdir bu? Kahraman birine benziyor.”

“Kızım öyleyse, biraz çaba gösterelim belki kurtulur.”

Acıdılar, iki üç yorgan daha örttüler. Hazal da bu Tayyar'a arkadan sarıldı ki, biraz daha ısıtsın aradan bir-iki saat geçti. Yavaş yavaş Tayyar'ın vücudu ısındı. Kendine gelmeye başladı. Tayyar Ağa gözü açtı ki, bir eksik eteğin kucağında kumru gibi güzel, mum ışığı gibi ışık veriyor güzelliği. Tayyar Ağanın dili döndü. Sordular:

“Sen kimsin, nerelisin, nereden geliyorsun, hayırdır? Bu fırtına da az daha ölüyordun. Katil misin, firari misin, birilerinin peşinde misin?”

“Hele beni bırakın. Ben neredeyim, bu hangi aşiret, hangi ülke? Bu çadır kimin? Başımda akıl kalmamış. Benim bildiğim sabah saat dokuzda bir fırtına, tufan başladı. Kendimi kaybettim, birkaç arkadaşım vardı. Onlar öldüler galiba. Ben şimdi kendimde değilim. Siz kendinizi söyleyin. Bende takat kalmamış.”

Hazal biraz süt getirdi içirdi.

“Bu çadır Ahmet Mendi’nin çadırıdır, Mandal Ağa da reisimizdir. Babamızla bir cemaate gittiler. Ğorıg aşiretindeler. Çobanlar falan var evdeler.”

Tayyar Ağa dudağını ısırıldı. Kendi kendine:

“Gözüm çıka benim! Evet Mandal Ağa dedem, evet; ama biz kanlıyız. Burası benim vatanım. Bize Ğorıg aşireti derler. Otuz iki omak aşiretimiz var. Reisimiz Mandal Ağadır. Kuraklık nedeniyle Şanal’a göç ettik. Orada bir omak beyi tohum değiştirdi. Bu yüzden savaş oldu. Otuz bir omak geri döndü. Orada bir omak aşiret kaldı, döneceklerdi; ama galiba daha dönmemişler. Tayyar Ağanın babası Zor Ali de Tayyar’ın yaptığı suçtan dolayı kriz geçirip öldü. Tayyar’ın anası da öldü.”

Hazal bunun dalgın olduğunu gördü. Seslendi:

“Ben Ahmet Mendi’nin kızı Hazal’ım. Annemin adı da İmhandır.” Tayyar Bey.

“İmhan Hanım bana Hazal’ı verir misin?”

“Sen kimsin ki sana Hazal’ı verem. Yedi yıldır Hasan Paşanın nişanlısıdır. Seni zorla kurtardık az daha ölüyordun. Şimdi de benden kız istiyorsun, kimsin sen?”

“Yardır İmmihan Hanım yardır. Beden ince güzel kibardır. Amca kızı dinle! Beni Allah’tan aşığı siz kurtardınız. Dile getirdiniz yabancı değilim. Zor Ali’nin oğlu Tayyarım.”

“Nasıl olur biz amca çocuğuyuz?”

“Nasıl tanımayız seni.”

“Amca çocuğuyuz ama ayrı aşiretteyiz. Omaklarımız ayrıydı. Birbirimizi görmedik ki, tanıyasınız.”

Tayyar böyle diyince, Hazal daha beter Tayyar Bey’e ısındı. İmmihan Hanım, hizmetkarları çağırıldı ki, Tayyar Ağayı kavgayla oradan kova. Hazal hemen annesine sarıldı.

“Ana eğer amca oğlu böyle elimize döşmüşse, yedi tane Hasan Paşayı amca oğlu Tayyar’a kurban ederim. Ben Tayyar’la giderim.”

“Kızım deli misin, nasıl olur, baban?”

“Babam beni yabancı adama para karşılığı verdi. Ben o adamı sevmiyorum.”

Tayyar Ağa kalktı atını çekti. Hazal'ı arkasına bindirdi çıktı Şanal dağına. Kendi kendine; “Fatma Hatun işitir, kayın babam Pirkal Ağa işitir. Sonra derler, Tayyar'ın gözü böyle şeylerden bu hiç uslanmaz.” Karar verdi, geri döndü. Hazal'ı çadıra getirdi, bıraktı.

“Şimdilik sen kal; ama söz seni almaya geleceğim.”

Aldı atını çıktı Şanal dağına. Tayyar Bey gitti. Fatma baktı eski Tayyar değil. Allah Halil Ağaya bir evlat verdi. Fatma Hatunun hiç çocuğu yok daha. Tayyar Ağanın bir yeğeni Zeliha Hatundan olmuş, ismi Derviş. Artık tohum değişti. Tayyar Ağa bir gün yeğenine gitti. Yeğeni Derviş, Tayyar Ağa'ya bir laf vurdu, Tayyar Ağa geri döndü. Tayyar Beyin niyeti Hazal'ı yeğenine götürmekti. Yeğeni laf vurunca unutamadı. Yeğeni ve Fatma Hatunu ikisini de öldürdü.

“En iyisi ben Hazal'ı kendime alacam. Ben tohum değiştirdim; ama hepsini öldürdüm. Kendimi temize çıkarmış oldum. Şimdi Hasan Paşa Hazal'ı alırsa, hem ben buna dayanamam, hem de tohum değişmiş olur.”

Geri döndü, Hazal'ı aldı ve Şanal dağına çıktı. Hasan Paşaya haber gitti. Dediler ki.

“Zor Ali'nin oğlu, Hazal Hanımızın amcası oğlu Tayyar, senin nişanlını kaçırmış.” Hasan Paşa iki adamına derviş kıyafetini giydirdi:

“Gidin bakın aslı astarı var mı öğrenin.”

Eğer doğruysa, nişanlını kaçırdıysa; Horruk ve Tervis eyaletinde geziniz. Sorun soruşturun, iz edin. Gözünüzle görmediğiniz müddetçe inanmayın. Hazal'ın yerini öğrenin bana gelin.”

Bu iki adam da derviş kıyafetiyle o eyaletleri gezerler. Sorup soruştururlar. Allah rızasıyla derviş gibi gezerler.

(Çok uzatmayalım Hazal Hanım'ın meselesi çoktur. Ben burada yarım banttan fazla üstünden atlatmışım. Tayyar ve yeğeni Derviş'in savaşını atlattım, kısa kestim.)

Bu iki derviş gezdiler, soruşturdular ki doğrudur, Hazal evde değildir. Orda sordular, diğer yerde sordular ki, Hazal'ın izini sonunda Şanal Dağına çıkardılar.

(Sora sora insan Allah'ın evine gider.)

Sora sora Yezithan aşiretine, Ruhani aşiretinden Gissa aşiretine gittiler. Derken Pirkal Ağanın aşiretine geldiler. Ordan da soruşturup Şanal Dağına çıkardılar. Çünkü Tayyar Ağanın konağının yerini kimse bilmiyor, konağını gizli yapmış. Sora sora geldiler konağın önüne. Konağın önünde durdular. Hazal pencereden baktı. Hasan Paşa Hazal'ın fotoğrafını bu iki dervişe vermiştir. Fotoğrafla o kadın birbirini tutuyor. Birisi:

“Yar yar arkadaşım.” Diğeri:

“Yar yar Hazal'ım” dediler, gittiler.

Geldiler Hasan Paşanın yanına. Hasan Paşaya dediler ki:

“Hal mesele böyle. Hazal’ın izini bulduk.”

“Öyle mi?”

“Öyle bulduk.”

“İspat ettiniz mi?”

“İspat ettik, fotoğrafla o kadın birbirini tuttu.”

(O çağda makine nerdeydi? Şimdi ki gibi makine mi vardı? İşte böyle derlerdi. Eskiden lafla birbirlerine tarif eder, inanırlarmış.)

Hasan Paşa kalktı seslendi. Yedi tabur asker topladı. Hazal’ın peşine düştüler. Döndüler, Ğorıg ve Tevriiz’i geçtiler, geldiler Yezithan aşiretine. Geldiler Şahnahan Dağı düzüne, Tayyar Ağanın konağı göründü. O iki derviş dediler ki:

“Paşa konak şudur!” Paşa askere:

“Tayyar Ağa kahraman biridir, karanlığı bekleyelim. Yedi tabur askerde götürsek, yetmez. On tabur asker götürsek yetmez. Biraz karanlığı bekleyelim.”

Konağın etrafını sardılar.Çadırlarını kurdular tüm işlerini bitirdiler. Tam düzen kurdular saat gece on iki olunca, Tayyar Bey bir rüya gördü. Rüyasında;

“Güneş yedi kat gökten tek kata indi. Başına bir tufan geldi.”

Tayyar Ağa sürekli rüyasını düşünür oldu. Şöyle bir pencereye baktı ne baka! Şanal Dağı hep çadır bekçiler, çadır aralarında geziyorlar. Olacak şey değil, az asker değil. Dağ taş asker kaynıyor. Toplar tüfekler bekçilerin düdük sesleri geliyor. Döndü, askeri gözlüyor. Kapının önünde devriye gelip gidiyor. Konağın her köşesinde çifte nöbetçi koymuşlar. Omuzlarında Alman mavzerleri, toprak atsan yere gelmez. Hazal yataktan irkilip uyandı. Baktı ki Tayyar yok, şöyle baktı. Tayyar Bey pencerenin önünde duruyor.

“Tayyar Bey nedir, niye ordasın yatakta değilsin, ben de gönlün mü yok? Sen eski eşini mi düşünüyorsun?”

“Hele o ortada durma hele gel. Pencereden dışarı bak.”

Hazal dışarı bakınca, bayılır gibi oldu.

“Cesaretli ol, git sandıktan bana bir kat subay elbisesi getir.”

(Ağa insanın yanında her şey bulunur.)

Hazal gidip subay elbisesini getirdi.

“Hazal sen pencere önünde dur; ama bu arada hazırlıklı ol. Her taraf asker. Eğer bizim için gelmişlerse, sen hazırlıklı ol. Ben Yeşil Boz’u Şığrahvan’ı hazırlarım. Allah’tan ricam var ki; onlardan kimsenin elini sana sürdürmeden, seni Şanal Dağına Kara Mağara’ya

çıkartırım. Zaten ben dünyaya geldiğimden bu yana iyi bir gün görmedim. Seni Hasan Paşaya bırakmam.”

“Tayyar Bey, bu iş şakaya gelmez. Bu askeri saymaya kalksan, sayamazsın. Konağın bu yanını, o yanını dört bir yanını sarmışlar. Yıldız gibi görünüyorlar; adım atacak yer yok. Sen kuş değil, Azrail olsan; yine de buradan kurtulamayız.”

“Bir şey olmaz. Evin yıkılmaya! Bana Zor Ali oğlu Tayyar derler. Ğorıg ve Yezithan reisiyim. Bu, benim için hiç bir şeydir. Çoklarsa çok ölürler, azlarsa az ölürler.”

Tayyar Ağa merdivenlerden inmeye geldi. Hazal hazırlıklara başladı. Üstünü giyindi. Hazal’ın hiç umudu yok ki kurtulalar, kolu kanadı kırık. Tayyar Bey subay elbisesiyle yavaş yavaş aşağıya indi. Önce gidip atını hazırladı. Ayaklarını köstekten çıkardı. Bütün cephaneyi iki heybeyle atın üstüne indirdi. Kapıyı çok az araladı. Askerler gidip, geliyor, devriyedeler. Biri o başa gittiği zaman, o baştaki bu tarafa geliyor. İki devriye birbirinden aralanınca, Tayyar Bey çıktı. İki devriyenin arasında durdu. Devriye yaklaştı baktılar ki bir subay. Hemen Tayyar Ağaya bir selam verdiler.

“Emret komutanım.”

“Konaktan çıkan oldu mu?”

“Hayır kimse çıkmadı komutanım.”

“Siz gidin sabaha yakın ben birkaç kişi daha buruya getiririm. Artık şimdi çıksa bile elimizden kurtulamaz. Siz buradaki görevinizi biliyor musunuz, buruya niye geldiniz?”

“Bahardır komutanım bahardır. Güneş yükseldi ağaç tepesine. Bülbül ötsün o kayanın kenarında. Biz Bağdat’ta çocuklarımızı, karılarımızı, anne babalarımızı bırakıp Şanal’a geldik, örme saçlı Hazal için. Hepimiz ölsek de Hasan Paşaya Hazal’ı götürmeliyiz. Bağdat’ta nöbetler iki saatken şimdi sabahtan akşama kadardır.”

“Tamam görevinizi biliyorsunuz, aferin. Hadi gidin siz, istirahat edin.”

Subay emri sesini çıkarmadan yaptılar. Zaten öyle bir şey istiyorlar. Yorgunlar, dağdan taştan yol gelmişler, açlık, susuzluk bir de yedi gün yaya yol gelmişler. Tayyar Bey bunlar gidince etrafa baktı, kimse yok. Tayyar Bey kapıyı çaldı. Hazal aşağı indi. Tayyar Bey atına bindi, Hazal’ı arkasına aldı, yola koyuldu. Hazal’a:

“Hazal sen belimdeki palaskaya iyi tutun. Top patlar hiç şaşırma, sıkı tutun. Asker ölse de aman aman belimden tutun minet etme.”

Tayyar Ağa Şığrahvan’a iki üzengi vurdu, yıldırım gibi geçti. Yedi tabur askerin arasından geçti. Şanal Dağının yol ayrımına vardı. Kara Mağaraya gidecek. Hazal’ı götürdü, Kara Mağaraya bıraktı.

“Hazal korkma, kuşlar ötüyor sabah oldu artık.”

Atına köstek vurdu, sirkeyi çaktı yere.

“Hazal sen yat, merak etme! Gördün, yedi tabur asker arasından seni nasıl getirdiğimi gördün, niye sararmışsın? Başım sağ olduğu müddetçe seni Hasan Paşa askerine vermem. Sen yine Şanal’ın Hatunusun.”

Hazal’ı biraz cesaretlendirdi. Kürkünü serdi, Hazal üstüne yattı.

“Hazal sen yat. Ben gidip karşıdan konağı seyredeyim. Hele bakayım yakıyorlar mı, yıkıyorlar mı, sabah oldu mu? Yedi tabur değil, on yedi tabur asker gelsin, ben bu askere minnet etmem. Dara düşersen Yezithan aşiretine haber yollarım ve Ağa Ahmet’e haber yollarım. Ahmet ahiret kardeşimdir, o bana bir yetişirse; daha da minnet etmem.”

Hazal düşündü: “Doğru Ahmet Ağayla kardeşler, Yezithan hep elinin altındadır.” Hazal da biraz kayıtsız oldu, uyudu. Tayyar Bey karşıdan konağa baktı. Sabah namazı vakti askerler kalktı, çıktılar. Aynı sarı karınca gibiler. Yedi tabur bu az değil, konağa çıktılar, aradılar bulamadılar. O askerin içinde iki tane izci vardı. Tayyar Bey’in odasının kapısını açtılar. Bulamayınca askerlerden biri Hasan Paşaya:

“Hasan Paşa yağmur yağar, yer yumuşaktır. Eğer çıkmışlarsa yeni çıkmışlardır, çünkü daha yatak sıcaktır paşam.”

“Bakın, nöbet sırasında çıkmışlar?”

Çıktıklarını anlayınca; topla, tüfikle konağı yaktılar, dumanı yükselttiler. Tayyar Ağa baktı düşünmeye durdu. Hasan Paşa orduya seslendi:

“Ben baharda bir rüya gördüm ki, bülbül ağaçtaydı. Aranızdan kiminizin terhise bir ayı kalmış, kiminizin iki ayı kalmış. Hazal’ı bulup benim faytonuma bindirmesiniz hiç birinize evinizin yolu yok, terhis yok. Yeminliyim, sizden birinizi bile döndürmem. Ana baba, eş çocuk, dayı amca yüzü size hasret olur.”

Asker aramaya durdu. Şanal Dağını delik deşik arıyorlar. Bu askerler iki kişiye rastlarlar. Bunların birinin dili düzgün, kulağı sağır; diğerinin kulağı düzgün, dili lal. Bunlar çobanlardır, sığır gidiyorlar. El ile işaret ettiler. Bu ikisi askerin önüne düştüler, doğru Kara Mağaraya götürdüler. Askerler, atı karşıdan gördüler. Doğru mağaraya girdiler. Hazal yatıyordu. Her biri bir kolundan tuttular. Hazal uyandı baktı ki askerler, çığlık attı; ama kim duyacak? Kasaturayı boğazına dayadılar.

“Kımıldama kımıldarsan seni vururuz.”

Hazal saçını başını yoluyor. Tayyar’ın atı kişniyor arka iki ayak üstüne dikiliyor; fakat ayakları bağlı. Hazal’ı çeke çeke, süründüre süründüre aşağı doğru götürüyorlar. Hazal yolda bazı yerlerde mendil, bazı yerlerde çorap ayakkabı atıyor ki, Tayyar izini bulsun. Hazal’ı

getiriyorlar. Hasan Paşaya müjde verdiler. Hazal'ı getirdiler. Hasan Paşa hemen Hazal'ı faytona koydu, düştü yola.

Hasan Paşa, askerinin içinden sadece hoca ve kadıya güvenir ve bunların söylediklerini pek kırmaz. Bu hocayla kadıyı faytona bekçi etti.

“Yol boyunca görevinizi terk etmeyeceksiniz.”

Ordu toplandı doğru Bağdat'ın yolunu tuttular. Tayyar Bey hala tepede bakıyor. Baktı ordu toplandı öğleye doğru yola çıktı.

“Bunlar bilmiyorlar mı ki, hiç Hazal'ı bunlara verir miyim? Dünya malı zehir olsun. İşte konağı yaktılar. Ama yine yaparım.”

Tayyar Bey döndü. Mağaraya geldiğinde atı kendini parçalıyordu. Tayyar Bey mağaraya baktı kürkü yok.

“Yanıdadır Hazal yüreğim yanındandır. Saklanma, benimle şaka yapma çık. Sana müjde! Hasan Paşa gitti, ikimiz kaldık burada. Konağı yaktılar; ama tekrar yaparız. Çık çık, biliyorum şaka yapıyorsun.”

“Yemin ederim Hasan Paşa ordusuyla gitti. Şanal bana sana kaldı.

Bir seslendi, iki seslendi sinirlendi:

“Hazal ayıp, şaka yapma. Bak beni kızdırıyorsun, kötü olur sonra.”

Şöyle mağara izine baktı. Mağaranın önünde asker potinlerinin izini gördü. Aşağı doğru baktı, Hazal'ın sürünerek götürdüklerinin izi var. Aşağı doğru indi. Şurada mendil, burada çorap derken anladı. Hasan Paşa askerinin Hazal'ı götürmüş. Tayyar'ın başında akıl kalmamış. Atını almasını düşünemedi. O telaşla koşarak; “Hazal Hazal” deyip koşuyor. (*Artık nerde bulsun?*) Bir dağa yaklaştı. Dağın üstü Dardığan; altı ise, Batman'dır. Yiğit ve kahramanların yeridir. Hasan Paşa artık kayıtsız, Hazal'ı almış ya! Askere bir istirahat verdi. Tayyar askere yetişti. Asker baktı biri geliyor; “Hazal Hazal” deyip geliyor.

Hemen Tayyar'ı tuttular, ellerini kelepçeye vurdular. Hasan Paşaya götürecekler. Hoca ile kadı gördü. Düşündüler:

“Bu namustur, Allah kimseye vermesin!” dediler. Hazal da faytonun içinde baktı, Tayyar'ı gördü. Üstünde elbise yok, atı yok.

(*Allah namus derdini dağa taşaya vermesin.*)

Hazal seslendi:

“Kadı, hoca bahtınıza düştüm. Şu iki askerin tuttuğu Tayyar Bey'dir, Zor Ali'nin oğludur. Allah kimsenin işini bozmasın, namus ağırdır. İkinizin bahtınıza düştüm. Kolum kanadım kırık, ikinizden başka kimsem yok. İkiniz benim için baba kardeş yerindediniz. Bana bir iyilik yapın, Rabbi'l-Âlemin de sizin kıymetinizi yapsın.”

Hoca ve kadı, Tayyar'a sordular:

“Kimsin sen, ne arıyorsun askerin içinde?”

Allah Tayyar'a orada şuur verdi.

“Ben bir fukarayım, sadaka arıyorum. Ben sizinle Bağdat'a gelirim. Hasan Paşa'nın malı çok, yapacak bir iş vardır. Hoca askere:

“Bu fukarayı bize verin. Hiç değilse bize bazen yardım eder. Bağdat'a gittiğimizde Hasan Paşa ölmez ya, bir harçlık versin.”

Tayyar bu lafları duydu, sesini çıkarmadı. Asker:

“Alın, götürün.”

Tayyar Hazal'ın faytonuna bakıyor. Tayyar'ın kafasında akıl kalmamış. Hoca:

“Tayyar Bey bundan sonra Hazal Hazal deyip bağırma; bak şimdi kendindesin. Hazal'a Bağdat'a kadar bekçisiyiz. Biz de namus sahibiyiz. Bir yolunu bulursak, söz Hazal'ı sana veririz. Bu da seninle Hazal'ın hatırı için. Bizim boynumuz ipe gitsin.”

Tayyar Ağa bu laflarla biraz cesaret aldı. Hoca:

“Tayyar bu şekilde Hazal'ı götüremezsin.”

“Ya nasıl edem?”

“Sen şimdi doğru Şanal'a gideceksin. Sana yemin ederiz ki, biz bir hafta askeri burada durdururuz. Biz ne dersek, Hasan Paşa dediğimizden çıkmaz. Bizde burada rahatımıza bakarız. Sen git o hayvanı al gel, Allah Kerimdir. Belki bir yolunu bulup sana Hazal'ı verdiğimizde o hayvanla Hazal'ı kurtarırın.”

Tayyar Bey ne inandı ne inanmadı. Döndü geldi Şanal'a, Kara Mağaraya. Şığrahvan'ı aldı, bindi. Tekrar düştü yola. Dardığan yakınında yolda evler vardı. Asker de oraya yakın. Orada bir eve gitti, atını eve verdi.

“Benim durumum böyle böyledir. Atım burada kalsın.”

“Tamam kalsın.”

Ondan sonra indi askerin içine. Hoca ile kadı askere:

“Siz bu gece yatın, rahatınıza bakın. Hazal'ın bekçiliği bu fukaraya kalsın. Bu gece o bekçilik yapsın. Hepimiz uyanığız zaten.”

“Olur.” dediler.

Tayyar Bey Hazal'a nöbetçi oldu. Hoca ve kadı anladı asker yattı. Zaten askerler yorgunlar, hemen yatarlar. Hoca ile kadı bakıyorlar. Sabaha karşı uykunun tatlı zamanı baktılar ki, Tayyar Bey sürünerek faytona geldi.

“Bahardır Hazal bahardır. Şanal bana soğuktur. Evin yıkılmaya! Ben de ne üst var ne kavmim var ne de mal var. Faytonun kapısını aç. Üç gün üç gecedir demiyorsun ki; Tayyar

boğazından ekmek, su geçti mi? Şimdi bir kuru ekmek yedim. Ekmek su değil derdim, Hazal'dır. Sabah rüzgarı esiyor kapıyı aç üşüyorum.”

“Tayyar etmem Tayyar etmem. Gök uzaktır kılıç asamam. Zor Ali'yi nerden bulayım bir evlat isteyeyim. En büyük yemine yemin ederim ki, sen Şığrahvan atı getirmezsensin, kapıyı açmam.”

“Yanındandır Hazal yüreğim yanındandır. En büyük yemin hangisiyse, yemin ederim ki, bak şu evlere bir evin ışıkları yanıyor, işte Şığrahvan o evdedir. Kapıyı aç umudunu benden kesme. Başım sağ olduğu müddetçe deme ki, Şanal bana mekan değildir.”

Hazal Tayyar'a çare bulamadı.

(Aşık olan yüreğin evi yansın! Yapmadım beyim yapmadım. Yağmur yağdı yer ıslatmadı.)

Hazal kapıyı açınca, Tayyar kucağını açtı, Hazal kendini Tayyar'ın kucağına attı.

“Kalk sarılma sırası değil, kalk.”

Tayyar yorgun, bitkin, aç. Hazal'ın kucağında uyudu. Hazal kıymadı ki kaldıra. Hazal da ağlaya ağlaya bitkin düşmüş. Bir uyandılar askerler etrafında tüfekleri Tayyar'a doğrultmuşlar. Tayyar'ı tuttular, Hazal sarardı. Hasan Paşaya haber verdiler. Hasan Paşa geldi ki Tayyar gelmiş, Hazal'ı almış. Hoca ve kadıya:

“Bu hainlik sizde oldu.

“Hayır Paşa böyle böyle oldu. Fukara bildik.”

“Haydi öldürün.” Hoca:

“Hasan Paşa sana akıl vermek olmasın; ama kadınların yanında erkeği öldürülür mü? Eğer şimdi bunu öldürürsek, Hazal der ki; yarın bir gün bu adam, beni de öldürtür. Kadınların cesareti eksik erkekler gibi değiller. Sana yemin edelim. Biz Tayyar'ı götürüp öldürelim. Hazal bilmesin. Sen de bu kadını götürüp, bir zevk almadın mı, kendisiyle sohbet etmedin mi, sen de bir huzur bulmazsın.”

Hasan Paşa düşündü:

“Valla hoca doğru söyler.”

“Öyleyse götürün öldürün.”

Hoca iki adamı çağırdı; ama güvendiği adamları çağırdı, götürdüler. Tepenin ardına götürüp uzaklaştırdılar. Hoca Tayyar'ın kafasını dizin üstüne indirdi. Ellerini açtı Ya Rabb'im elimde ne kitap ne Kur'ân. Ben bunu nasıl köpeklere yem edem? Kalk Tayyar Bey kalk, seni öldürmeyiz; ama elbiselerini alırız. Belki bir hayvanın kanına bulaştırıp Hasan Paşaya götürürüz. Çaresi yok artık, Hazal'ı kurtaramazsın. Sana bir şey söyleyelim. Biz Bağdat

yakınında yine bir hafta askere istirahat veririz. Sen de git, elbette dostların vardır onlara haber ver.”

“Benim tek dostum var, Ahmet Ağa.”

“Haber verebilir misin?”

“Evet.”

“Öyleyse git, Ahmet Ağaya haber ver. Yemin ederiz ki nerde istiyorsan, orda askeri durdururuz.”

Tayyar Bey kaktı, atını aldı, çıktı.

“Ya Rab eğer benimle Ahmet Ağanın kardeşliği candan ise; Ya Rab onun gözüne bu gece uyku koyasın. Ya Rab benim için bir rüya göre! Hazal Bağdat’a gidecek. Ben Hazal için aşireti feda ettim.”

(Allah’ın emri öyleydi.)

Ahmet Ağa rüya gördü.

(Eski adamların sözü sözdü, duası duaydı, lafı senet idi.)

Rüyasında; Tayyar’ı görür, perişan bir halde, kolu kanadı kırık.

(Allah namus derdini dağa taşa vermesin.)

“Ahmet Ağa uyandı Ya Rab bu nasıl rüyaydı?”

Hele bu burada kasın.

Kadı ile hoca düşündüler. Paşaya ne diyecekler. Hoca kadıya dedi:

“Kadı şurada bir sürü davar var. Git oradan bir koyunu bizim paramızla çobandan satın al getir, keselim. Tayyar’ın elbisesini kana bulayalım, paşaya götürelim. Kadı gitti bir koyunu çobandan satın aldı, getirdi. Kestiler, Tayyar’ın elbisesini kana buladılar. Paşaya götürdüler.

“Paşa Tayyar’ı öldürdük. İşte elbisesi.”

“Peki şimdi kaygısız kaygısız Bağdat’a gideriz.”

Hazal şimdi “geri dönem” dese de Tayyar’ı bulamaz, ümidi kesilir.

“Götürün Hazal’a gösterin.”

“Hayır Paşa siz inandınız mı yeter. Şimdilik Hazal’a bir şey sızdırmayalım.”

“Öyleyse asker yola çıksın.”

Hasan Paşa askeri yola çıkardı. Asker gitti. Tayyar Ağa ne yaptı? Tayyar Ağa kendi kendine düşündü:

“Allah gözümü kör ede! Ben Tayyar Ağayım. Benim önümde kimse savaşamazdı. Otuz bir omak, her omak bin yedi yüz evdir. Bunlar dize geldi. Benim önümde savaşamadılar. Yezithan aşireti elimin altında. O kadar dostlarım vardır. Ama kimseye

tenezzül edip, haber yollamam. Ben tek başıma bu askere yeterim. Gidip Hazal'ı kurtaracam.”

Geri döndü. Asker Hayber Koyu'nda istirahat vermiş. Maksadı yine hoca ve kadının yardımıyla Hazal'ı kurtara. Tayyar Bey geldi. Tayyar Bey üstünü başını düzeltmiş. Tayyar Ağa hemen saldırmaya başladı. Hasan Paşanın askeri etrafından Tayyar Ağayı çembere aldılar. Tayyar Ağa daha yüz ya da yüz elli askerle savaşmıştı ki, yakalandı. Ellerini ve ayaklarını bağladılar, koyunun üstüne indirdiler.

Tayyar Bey bağlı dursun hele. Hasan Paşa, kadı ve hocaya:

“Hani Tayyar'ı öldürmüştünüz.”

Kadı ve hoca.

“Tayyar değildir.”

Başka bir isim verdiler ama Paşa inanmadı. Hasan Paşanın, kadı ve hocadan biraz güveni kalmadı, artık onlardan da şüpheye düşüyor.

Tayyar Bey burda kalsın gelelim Fadime'ye:

Fadime'nin rüyasında; Tayyar'ın konağını bir tufan sardı. Bu tufan esnasında yedi kat gökten iki tane ejderha yılan indi, biri siyah biri ise gri. Siyahı Tayyar'a sarıldı, gri ise Hazal'ın bedenine sarıldı.

Bu rüya esnasında Fadime irkildi, çılgılık attı. Fadime'nin kızı Gülizar:

“Nedir anne ne oldu?”

“Gel kızım böyle böyle bir rüya gördüm.”

“Peki ne diyorsun? Yat bir şey olmaz.”

“Hayır kızım muhakkak bir şey oldu Çile haber ver gelsin gönderem.”

“Anne Çil yaralı, daha yeni yeni iyileşiyor.”

“Kızım seni de, beni de, Çili de kurban ederim Tayyar Ağaya. Onun atının ayağının önüne gelen taş bizim başımıza gözümüze gelsin.

“Bu nasıl beddua ediyorsun ana, ağzın ne anlatıyor?”

Gülizar heybetle kızdı.

“Gel kızım tabi şimdiye kadar anlatmadığım bir şeyi anlatacam.”

Fadime geçmişe dönüp ilk evlendikleri günden başlayarak herşeyi anlatmaya başladı.

Halit Ağa Fadime'nin kocasıdır. Şanal'da iki adamı vurmuş, aşiretten sürgün olmuş. Arap Inız aşiretine sığınmış; ama kimse tanımıyor. Orada çobanlık yapardı. Sefil naçar kaldı. Bir gün Halit Ağa baktı ki, Fadime dövünüyor:

“Niye düşünürsün?”

“Ben niye düşünmeyeyim, vatanımızdan akrabamızdan olduk, ne tarafa baksam yabancılar sadece sen varsın. Sen bana bakıyorsun ben sana bakıyorum. O değil de, hiç olmazsa bir çocuğumuz olsaydı belki bu sıkıntımı onlarla giderirdim.”

Aradan seneler geçti. Allah Fadime’ye iki çocuk verdi. Bir kız, bir oğlan. Kızın adını Gülizar, oğlanın adını Çil koydular. Aradan zaman geçti bu çocuklar yedi- sekiz aylık olur olmaz., Halit Ağa öldü.

(Bir insanın lambası sabaha kadar yanmazsa yanmıyor. Allah’ın emri öyleydi.)

Arap Inız’ın yedi kahramanı vardı. Bunların başı da Balü Bey’di. Bunlar düşündüler:

“Fadime çok güzel biz onun çadırına gidip; kağıt oyunu oynayalım kim kazanırsa o Fadime’yi alsın.”

Bunlar, çadıra gelip oynadılar. Fadime dedi:

“Demek ki, bunların yas taziyesinin adeti böyledir.”

Fadime iyi dikkat etti. Bunlar kağıt oynuyorlar; ama Fadime’nin üzerine oynuyorlar. Fadime bunları kovdu, çadırından çıktılar. Fadime bir baktı ki, davarı yok. Ertesi gün baktı sığır, ineği yok. Bunların derdi Fadime naçar kalsın; o yedi kişiye muhtaç olsun, onlardan birine varsın.

(Aslan ha dişi olmuş, ha erkek olmuş. Aslan aslandır.)

Arap Inız aşiretinin adamınım ne vicdanı var ne de merhameti var. Geldiler Fadime’nin çadırını yıktılar, parça parça ettiler. Çadırın direğine kadar kırdılar. Fadime iki çocuğunu alıp Büyele Mağarasına sığındı. Fakat bu yedi kişi Fadime’nin peşini bırakmıyorlar. Bunlar yine bulaştılar. Fadime iki çocuğunu mağarada bıraktı, kılıcını kuşandı. Atına binip bu yedi kişiyle savaşıyor. Bunlar, teker teker Fadime’nin karşısına çıkıyorlar. Ama Fadime yaralı değil; aksine onlarda yaralı var. Öğle saat on iki olunca, onlar öğle yemeklerini söğüt gölgesinde çeşme başında bırakıyorlar ki Fadime çeşmeye gelsin. Fadime gece sürüne sürüne, gizlice suyunu temin ediyor. Fadime atının gölgesinde istirahat ediyor. Yine böyle birgün eski günlerini hatırladı. Halit Ağa kocası ve memleketini düşündü. Şimdi bir göz mağarasının içine bakıyor, yetimlerini gözlüyor. Fadime uyku da uyuyamıyor, gece gündüz savaşıyor; yemeği çok kıt yiyor. Tayyar Ağa bir gün Şanal kütüğüne baktı. Orada evi yok, aşiretin çoğu oradan ayrılmışlar. Tayyar Ağa:

“Ben gidip sora sora bu evimin izini bulayım. bulamazsam memlekete dönerim; ama orada kalanların mutlaka bir çocukları olmuştur.”

Tayyar Ağa bu evi aramaya çıktı oradan buradan sordu. Arap Inız’a geldi. Derken Fadime’nin yerini öğrendi. Baktı ki yedi kişi Fadime’yle savaşıyor. Fadime de baktı ki doğudan bir atlı göründü.

“Eyvah bu yedi kişiyle başa çıktım; ama şu atlı gelir onların tarafını tutarsa beni de öldürürler, çocuklarımı da. Keşke şimdi Tayyar Ağa gibi bir adamı Allah bana gönderseydi.”

Tayyar Ağa önce o yedi kişinin yanına geldi. Fadime’yi sordu.

“Tanımıyoruz” dediler. Bu yedi kişi düşündüler:

“Biz bununla baş edemiyoruz. Bu atlı da eğer Fadime’yi tutarsa hepimizi öldürürler. Bu şöyle böyle bir adam değil, kahraman yiğit birine benziyor.”

Annesi bunları anlatırken, Gülizar hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu. Annesi:

“Ağlama kızım dinle! Tayyar böyle bir dosttu. Dinle sonuna bak.”

“Tanımıyoruz öyle biri yok” dediler.

Tayyar Ağa döndü baktı. Aşağıda biri, atın gölgesinde oturmuş. Tayyar Ağa sordu:

“Şu adam niye yanınıza gelmiyor?”

“Kendi gelmiyor.”

Tayyar Ağa o kişiye doğru gitti. Fadime baktı omzunda Kürtlerin mührü var. Fadime göz yaşları döktü. Tayyar Bey bu kişiye yaklaştı seslendi:

“Ağaçtan tek kişi ağaçtandır. Senin dindarlığına doyamadım. Selamun Aleykum tek kişi, vaktin hayırlı olsun.”

“Yanındandır yüreğim yanındandır. Selamın başımla gözümün üstündedir. Bana yaklaşmadan söyle ki; kimsin, sana kim derler. Nerden gelip, nereye gidiyorsun? Başka türlü seni yanıma bırakmam.” Tayyar Ağa düşündü, seslendi:

“Bahardır bahardır. Bülbül öter ağaç dalındadır. Allah kimseyi namusla zarara getirmesin. Ne kadar yükselsen de Allah seni karara getirir. Bana Zor Ali oğlu Tayyar derler. Gorigta otururdum. Şimdi ise Şanal’da otururum.”

Fadime fesini indirdi. Tayyar Ağa kadın olduğunu anladı.

“Sen niye buradasın, niye ağlıyorsun?”

Fadime başından geçenlerin hepsini Tayyar’a anlattı. Tayyar ağlayarak geldi ve Fadime’ye sarıldı.

“Sen dünya ahret bacımsın. Şimdi sen bunları bana teslim et ve bizi seyret, kim kuzu kim koç belli olacak. Sen şimdilik beni tanıımıyormuş gibi, eskisi gibi bin atına savaş ki, bu yedi kişiyi kaçırmayalım.”

Bu yedi kişi baktılar, Fadime atına bindi. Yanına giden adam sesini çıkarmadı.

“Demek ki tanımadı” dediler.

Bunlara biraz nefes geldi. Tayyar Bey gizlendi, seyretti. Fadime akşama kadar savaştı; akşam eve döndü:

“Senin evin nerede, nerede yatarsın?”

“İşte şu mağara, sen de gel.”

“Yerin var mı?”

“Var.”

Çocukların olduğunu söylemedi. Tayyar önde, Fadime arkasında mağaraya geldiler. Mağaranın içine baktı ne baka! İki çocuğu keklik yavrusu gibi ağzını açmışlar. Üstlerini toz sinek kaplamış, kirden gözleri görünmüyor, aklar susuzlar.

“Bacım bunlar kimin?”

“İşte Halit Ağanın çocukları.”

“Bunlar senin mi?”

“Evet.”

Fadime bunları anlatırken Gülizar hep ağlıyordu.

“Ağlama Gülizar kızım. Dinle annen ne çile çekmiş!”

Tayyar Ağa indi. Her dizine bir çocuğu indirdi, bu çocukların üstünde yağmur gibi göz yaşı döktü. Fadime:

“Ziri Tayyar Bey ziri. Dünya kalmadı bir birlerine yaslandı. Kar dibinden çıkan sarı kırmızı çiçekler soldu. Sen niye ağlıyorsun?”

“Yapma Fadime yapma. Yürek kutusunu aç. Beni ağlamamı bırak da, yarın sabah seyret; sabah seherinde bana müsaade et, sen yedi yiğidi ve beni seyret. Çektiğin derdi kederi nasıl ödetecem seyret.”

O gece Tayyar Bey yanlarında kaldı.

“Sabah erken, Fadime iki çocuğun Gülizar ve Çil’i al gel. Beni ve yedi yiğidi seyret.”

“Tayyar Bey sen savaşırken, sana seyirci kalacak kadın değilim. Sen benim imdadıma geldin, seni seyredemem ben de savaşırım.”

“Ben yeminliyim buna müsaade edemem. Ben kağıt, kütük ve dosyaları karıştırdım. Benim bir evim kayıp. Bu tarafa geldim, sora sora buraya kadar izinizi getirdim. Şükür ki; zamanında yetişmişim yoksa ben bu kahırla yaşayamazdım.”

“Sen karışmayacaksın.”

“Peki sen bilirsin.”

Gülizar hıçkırma hıçkırma ağlıyor annesinin anlattıklarına.

“Ağlama Gülizar’ım hıçkırma ki; ne dediğimi anlayasın. Ben diyorum Çil’i göndereyim, senin zoruna gidiyor. Eğer Çil benim çocuğumsa, kanım canımsa gider; amcasına canını feda eder. Dinle bak sonra ne oldu?”

Fadime iki çocuğu kucağına aldı, müsait bir yerde seyrediyor. Tayyar Bey atına bindi, savaş alanına geldi.

Arap Inız'lı yedi yiğit baktılar ki, Fadime gelmemiş. Bir gün önce gördükleri adam atına binmiş savaş alanında. Birbirlerine baktılar. Bu arada Tayyar seslendi:

“Bahardır süvariler bahardır. Yaprak ağacında dalında yeşildir. Muhannetlik değildir, yapacağımızdan geri kalmayın. Siz Halit Ağanın namusuna göz dikmişsiniz. Halit Ağa, Şanal toprağından çıkmış, şimdi ise imdadına gelmişim. Bana Zor Ali oğlu Tayyar derler. Önceden Ğorıg'ta otururdum, şimdi Şanal'da otururum. Bir yıl altı aydır Hazal'ı almışım. Bütün aşiretimi toplayım, düğünümü yapayım dedim. Kayıt kütükleri, dosyaları karıştırdım. Bir evim kayıptı, ararken Fadime'nin imdadına geldim. Ben bu evi Şanal'a götürmezsem. Benimle Hazal'ın düğünü davulu çalmayacak.”

Yedi yiğit tek tek Tayyar'a saldırdı. Tayyar kendini biraz gevşek tuttu.

“Bunlar beni gevşek biriymiş gibi bilsinler ki, kaçmasınlar daha beter kızışsınlar.”

Tayyar Bey de bu yedi yiğidin gücünü anladı.

“Bunlar benimle savaşacak kişi değiller.”

Güneş öğleye dikildi. Tayyar Bey saldırdı. Bu yedi yiğidin altısını öldürdü. Biri yaralı kaçtı. Tayyar Bey Fadime'nin yanına döndü, dinlendi. Gittiler, derken Şanal'a dönerken baktılar ki; Arap Inız aşiretinin hepsi geliyor. Erkeği kadını, çoluk çocuğuyla. Fadime:

“Kardeşim bak geliyorlar.”

“Geliyorlar ama bunlar savaş için gelmiyor, sakın olası. Bunların gelişi başka dertten gibidir.”

Geldiler Fadime ve Tayyar Ağanın ayağına eğildiler, rica minnet yalvardılar. Fadime'nin iki çocuğunu aldılar. Tayyar ve Fadime'yle aşirete geldiler. Fadime'nin aşiretteki çadırının yerine bir çadır açmışlar. Ağa çadırı gibi, tepesinde sancağı sallanıyor. Sığırı, davarı, çobanı hizmetkarıyla her şeyi yerli yerine koymuşlar. Otuz iki bin Arap Inız hanesi Tayyar Bey'in başına toplandılar. Tayyar'ın ayağına eğildiler, rica minnet ettiler, büyük yemin içtiler.

“Sen Fadime'yi bize reis edeceksin. Biz de hepimiz mühürleyip imzalayacağız. Fadime'yi Şanal'a götürme. Bizim o yaramazları öldürdün, yaralı geleni de biz öldürdük. Fadime reis olmazsa, Çil'i bekleriz. Halit Ağanın oğludur aslı Türk'tür. Biz ona kanat gereriz, bırakmayız ki onları götüresin.”

Tayyar bunlara inandı. Baktı söylediklerinde samimiler. Fadime'yi otuz iki bin haneye reis seçti. Çocukları Çil ve Gülizarı da yanına bıraktı. Fadime:

“Bak başına ufak bir şey bile gelse ben rüyamda görürüm; ama sen baştan haber yolla.”

“Hadi Allahısmarladık” dedi, Şanal'a döndü.

Fadime baktı Gülizar bütün anlattıklarını hep ağlayarak dinledi. Gülizar'a:

“Ağlama Gülizar'ım, sil gözlerini. Benim rüyama göre Tayyar'ın başına büyük bir felaket gelmiştir; fakat artık yaşıyım. Gözlerim görmüyor, kulaklarım doğru dürüst işitmiyor.”

Oğlu Çil, Moskof Harbinden dönmüş, yedi mızraktan yaralanmış. Yaşı on yedi, on sekizdir, cahildir, gençtir; ama namı bir yiğittir. Fadime:

“Oğlum emeğimi sana helal etmem. Gidip Şanal veya başka yerde bilmiyorum. Tayyar Bey'in bir haberini bana getir. Ben rüyasını gördüm. Bunların haberini bana getirmezsen sana emeğimi helal etmem. Eğer, Tayyar için savaşırken ölürsen ve yaran da arkada değil de, önde olursa işte o zaman hakkımı helal ederim. Yaran önde değil de arkada gelirsene hakkımı helal etmem.”

Çil bindi atına, çıktı yola. Hayber Çayırının tepesine çıktı ki ne çıka! Hasan Paşanın askeri kum gibi, Hasan Paşa Bağdat'a haber vermiş ek asker getirmiş, yedi tabur daha getirtmiş. Çil yaralı yaraları da derin.

(On sekiz yaşındaki çocuk, bakalım ne yapacak?)

Hazal sabah seherinde Hayber Tepesine baktı, bir atlı gördü. Hazal'ın dalgası kalktı, akli başından gitmiş. Yeme içme yok, Tayyar Bey yanında kelepçeye bağlı. Ne yapsın eksik etek? Faytonda kapalı, bekliyor. Hasan Paşanın morali yerinde. Hasan Paşa askerini yola çıkaracak. Hoca ile kadı devamlı ayrı bahanelerle engel oluyorlar. Hazal:

“Tayyar Bey, böyle böyle bir atlı tepeye geldi. Savaşacak galiba.”

“Hazal hocayı gönder gitsin. Kimdir, ne arıyor? Belki Ahmet Ağadır. Değilse başka kim olabilir? Fadime'yle kardeş olduk; ama Fadime nerede, ben nerdeyim? Biz Ahmet Ağayla birbirimize fazla dayanamazdık. Belki o imdadıma gelmiştir.”

Hoca gitti. Çil'e yaklaştı. Tayyar ile Hazal'ın durumunu anlattı.

“Devlet askerinin içine girmeyesin. Kimsin hayırdır, ne arıyorsun?”

Çil, kim olduğunu lakap künyesini hep hocaya söyledi.

“Ben Tayyar Bey için geldim.”

“Tayyar Hayber Çayırında. Kolları kelepçeli bağlı, etrafında devriye gidip geliyor. Tayyar'ı ve Hazal'ı kurtarman imkansız. Yalnız yapabiliyorsan, elinden geliyorsa bin atına. Tayyar, Ahmet Ağanın lafını ediyordu. Eğer buna bir haber verebilirsen, yiğitliğini gösterirsin. Ahmet Ağaya haber vermezsen, bu şekilde yapacağın bir şey yok.”

Çil düşündü taşındı.

“Ben Ahmet Ağayı nereden bulayım? Hoca ben savaşırım, ya ölürüm ya da Tayyar amcamı Hazal yengemi kurtarırım.”

Yukarıdan saldırdı, askeri topladı. Tayyar Bey baktı, bunun savunmasından anladı ki; bu, Fadime'nin oğlu Çil'dir. Tayyar orada bağırdı:

“Çil'om gücün yetmez bunlara, daha çok gençsin, beni kurtaramazsın. Senin yapacağın yiğitlik gidip Ahmet Ağaya haber vermendir. Sızan Kalesin'de oturur. Dost ahbablarıma haber ver. Ahmet Ağaya haber vermezsen bizi kurtaramazsın.”

“Tayyar amca söze lafa. Güneş yükseldi firkatten. Annem senin yaptıklarını kökünden bana anlattı. Üstümüzde Şıvı Dağı, bahar bulutunu sürüklüyor. Senin o iyiliğine karşılık, isterlerse beni öldürsünler.”

“Sen bilirsin; ama benim bildiğim senin bunlara gücün yetmez.”

Çil saldırdı. Hasan Paşanın evi yansın! Az askeri yok yeri göğü asker doldurmuş. Çil bu yanı vurdu bitiremedi, sol yanı vurdu bitiremedi askeri.

Bu sırada Fadime, Fato Bey'e haber gönderdi. O da Tayyar'ın dostuydu. Hamet Bey, Sırrı Bey, Çil İbrahim, Çil Osman velhasıl Tayyar'ın yedi tane dostuna Fadime haber saldı.

(Hazal çoktur. Bu Tayyar'ın dostlarına nasıl gidildiği, ne söylediklerini anlatırsam kasetlere yetmez. Ancak mecbur böyle kestirme gideyim. Hazal çok uzundur, az değildir.)

Bu yedi tane dostu da imdada geldi. Geldiler ki Çil savaşıyor. Bunlar da katıldı. Çil biraz nefes aldı; ama yine de başa çıkılacağı yok. Toplandılar, Ahmet Ağaya haber gönderdiler. Ahmet Ağa Tayyar'ın ahret kardeşidir, Sızan Kalesindedir. Ahmet Ağaya söylediler:

“Hayber Çayırında Tayyar'ın yedi dostu ve Çilo savaşıyorlar. On dört tabur askerle başa çıkamıyorlar.”

Hasan Paşa bu arada baktı Hazal'ı bu şekilde kurtaramayacak. Yıldırım telgrafla haber gönderdi Bağdat'a.

(O zaman yıldırım telgraf vardı. Hükümet elindeydi, sivilde yoktu. Hükümetin şimdiki teknolojisi yoktu. İşte kılıç, kasatura, tabanca gibi silahları vardı.)

Hasan Paşa telgrafla Bağdat'a haber etti: “Savaşıyorum imdadıma ek asker gönderin. Hazal'ı getirdim, Hayber Çayırını mevkiinde yedi kahramanla savaşıyorum” dedi; ama haber Bağdat yerine Kürtlere gitti.

“Bugün yarın sonbahar yaprağı gibi başımıza toplanırlar. O zaman birimizi sağ bırakmazlar. Aman imdat!” dediler.

Hasan Ağa daha Bağdat'la durmuyor, diğer Paşalardan da imdat istiyor. Bağdat'ta Hasan Paşanın kardeşi Turan Bey var, kırlangıç binicisi. O da hazırlığını yapmış. Hasan Paşanın imdadına gelecek.

(Herkes kendi gücüne, namusuna, şerefine göre kendi adamına destek çıkar. Birinin izini imdadını takip eder.)

Ahmet Ağa da çıktı yola. Geldi Hoka Düzüne. Bu Hoka Düzü de Bağdat sınırındadır. Düşündü:

“Yahu bu kadar asker bu yoldan geçmiştir. Orada geri döndü ve orada mevzi aldı bekledi. Ahmet Ağa sandı ki; asker hem yol gidiyor, hem savaşıyor. “önünü kesem” dedi. Ahmet Ağa:

“Ne yaparsam bu Hoka Düzündüde yaparım. Nereden gelirlirse gelsinler. Bağdat’a buradan geçerler”

Orada bekledi.

Hasan Paşanın askeri de bu yedi kahramanın elinden zor ağlıyor. Artık Tayyar’ı bıraktılar. Hazal’ı nasıl kurtaracaklar? Ona bakıyorlar. Hasan Paşa:

“Asker hem yol gidin, hem savaşın. Başka çare yok. Bağdat’a ne kadar yakın gidersek, o kadar kârdır.”

Çadırları söküp Hazal’ın faytonunu yürüttüler. Hazal, Tayyar’a seslendi.

“Büyüktür Tayyar büyüktür. Allah her zaman, her vakit hazır nazırdır. Benden ümidini kesme. Ne küçüğüm ne büyük. Evin yıkılmaya! Git Ahmet Ağa gibi bir dostuna haber ver, gelsin. Bu tahtaların arasında kemiklerim yandı. Ölüyorum kurtar beni.” Tayyar seslendi:

“Hazal’ım kaya kenarındaki göle, bedenini süslerim sürme ile, kumaş ile. Kim bilirdi ki; Hasan Paşa. Bağdat Şehrinden çıkıp başımızda büyüyecek.”

Hasan Paşa yol alıyor. Bu yedi yiğit Tayyar’ın ellerini ayaklarını açtılar. Tayyar Bey de bindi atına ama Çil’in yarası derindir. Çil İbrahim’in oğlu Mustafa da yaralı. Yedi kişiden iki yiğidi ölmüş. Kalanların da ufak tefek yaraları var. Tayyar ise yaklaşık bir aydır, perişan durumda devamlı Hazal’ın izinde. Tayyar’ın umudu kadı ile hocada. Bunlardan iyilik, insanlık görmüş ve hoca ile kadı Hazal’a: “Ümidini kesme, Bağdat’a kadar senin ve Hasan Paşanın nikahını inşallah ettirmeyiz. İnşallah yine seni Şığrahvan’a bindirip, Şanal’a göndeririz.” Tayyar seslendi Hazal’a:

“Bahardır Hazal bahardır. Allah yiğidi düşünceyle efkara getirmesin. Namus cehtiyle zarara getirmesin. Ne kadar yüksek uçsan da Rabb’il-Celîl seni karara getirir. Bilmezdim Hasan Paşa, Bağdat maliki, Şanal’da Hazal’ın saçından tutacak, ağzını verecek Bağdat’a. Allah’ın emri öyleydi. Bağdat Şehrinde bu kim derler? Derler ki bu Tayyar’ın amcası kızı, Şanal da oturur. Aynı zamanda Tayyar’ın eşidir, derler. Şimdi ise; ben yaralıyım, Çil yaralı,

Çil İbrahim'in oğlu Mustafa Bey yaralı, Sırrı Bey onlar öldüler. Şimdi ise Tayyar Bey Hazal'la Bağdat'a geliyor.”

Hasan Paşa askeriyle epey yol aldı. Düzü görünce, Tayyar'ın kolu kanadı kırıldı.

“Eyvah eyvah. Hiç dostum yok, ümidim Allah. Allah'tan aşağı gözüm Ahmet Ağanın yolunda, beklerdim o da görünmedi.”

Tayyar Bey'in kolları kanatları kırıldı. Bu Ahmet Ağa aynı zamanda Hasan Paşanın da dostu. Hasan Paşa daha önce haber yollamış. Hazal lafı etmemiş. Ahmet Ağa düşündü:

“Tayyar Ağa dünya ahret kardeşim dostum. Hasan Paşayı nasıl edem? Şimdiye kadar iki- üç sefer başımı ipten kurtarmış, mahkemelerden falan kurtarmış. Demek ki, Tayyar Hasan Paşaya büyük bir hakaret etmiş. Benim bildiğim Tayyar böyle davranmazdı; ama hele gelsinler öğreniriz.”

Tayyar düşündü ümidim kesildi. Açık açık seslendi:

“Yaşa beyim yaşa, beden incedir süslü ipek kumaşa.”

Tayyar atına üzenği verdi. Dikildi askerin ve Hasan Paşanın önüne.

“Ya ölürüm ya da Hazal'ı alırım” dedi.

Askerin önüne indi, kılıcını salladı. Vurdu askeri, vur ki vurasın. Vur babam vur. Bir kişi on dört tabur askere ne yapsın? Az asker değil, vurmaya bitmiyor. Tayyar Bey devam etti. İki üç gün orada savaştı. Dördüncü gün şöyle sağına baktı ki; doğuda bir bahar bulutu görüldü. Tayyar Bey dikkatli baktı. Dürbünü gözünün önüne aldı. Tayyar Bey artık ümidini kesmiş. Takâti kalmamış. Otuz kırk gündür bu olayın içinde. (*Allah namus yükünü kimsenin omzuna vermesin.*) Hasan Paşanın askeridir. Yedi tabur asker kalmış. Olacak şey değil. Dürbünüyle baktı. Görünce:

“Eyvah” dedi.dostlarına seslendi:

“Bu gelen benim dostlarım değildir. Bu her kimse Hasan Paşanın büyük iyiliği dokunmuştur ki, Hasan Paşanın imdadına geliyor. Bu gelen kişi her kimse, ben yedi taburla savaşıyorum gözüm keser; ama bu gergin, bu heybetle geliyor ki, buna ben de dayanamam. Yedi tabur da dayanamaz. Bu gelen atlıyı benim gözüm kesmiyor gücüm bu adama yetmez.”

Sanki Tayyar Bey bu atlıdan çekindi. Atlı yaklaşınca, yüreğinin kutusunu açtılar. Tayyar Ağa gelen atlının Ahmet Ağa olduğunu gördü. Tayyar Ağanın gözyaşları kibar suratını aştı.

“Ahmet Ağa imdadıma geliyor” dedi.

Bu arada Hasan Paşa da Ahmet Ağayı görür. Bir adamını Ahmet Ağaya gönderir.

“Git Ahmet Ağaya de ki; beni ve ordumu Tayyar Bey'in elinden kurtarır, Tayyar Bey'i öldürürsen dünya üzerinde Allah'ın emriyle Sedef Hatun kızımı sana veririm.”

Ahmet Ağa düşündü:

“Tayyar, dünya ahret kardeşimdir, öldüremem; ama yaralayıp etkisiz hale getireyim.”

Ahmet Ağa iyice yaklaştı ve Tayyar’a seslendi:

“Yüreğim yanındadır Tayyar Bey yüreğim yanındadır. Yiğit namı şandır. Tut kendini aslan gibi.” Tayyar Bey nefesine tenezzül etmedi ki diye:

“Sen benim imdadıma geldin. Benim namusum Hasan Paşanın elinde.”

Nefsine tenezzül etmedi, söylemedi.

“Bunun yükü de Hasan Paşanın yükünün üstüne olsun. İnşallah ikisinin altından kalkarım.”

Tayyar ile Ahmet Ağa karşı karşıya geldiler. İkisi de yiğit, ikisi de pehlivan. Hasan Paşaya haber gitti:

“Ahmet Ağa, Tayyar’la savaşıyor. Hazal’ı rahat rahat Bağdat’a götürürsün. Ahmet Ağa Tayyarı öldürür.”

(Allah’ın emri öyleydi.) O zamana kadar, Ali Bey de geldi. Hoka Düzü olduğu gibi asker oldu. Ali Bey de iki üç tabur asker getirmiş, paşanın imdadına. Bütün asker seyre daldılar. Ahmet Ağayla Tayyar ikisi çarpışıyor.

Tayyar Bey, Ahmet Ağayla çarpışırken yine tenezzül etmedi. “Niye benimle çarpışıyorsun? Namusum onun elinde. Sen benim kardeşimsin, namusumu kurtarmaya mı geldin, benimle çarpışmaya mı geldin?”

O gün boyunca çarpıştılar. Hazal hocaya dedi ki:

“Ne ederseniz edin, yarın Ahmet Ağa gelecek ki, Tayyar’la çarpışa. Benim faytonumu Ahmet Ağanın yoluna koyun ki, Ahmet Ağa geçerken beni göre. Eğer beni görürse, Tayyar’ı bırakır, askere döner. Beni görmezse Tayyar’ı öldürür. Başka çaresi yoktur.”

Sabahleyin bunlar çatışmaya girerken Ahmet Ağa sinirlendi. Tayyar’a bir mızrak attı. Sırtından vurdu. Tayyar Bey yaralandı. Tayyar Bey şöyle melül melül baktı.

“Şimdiye kadar kıymadım ki; ağayı vurayım. Demek ki, böyle değilmiş.”

Tayyar Ağa o yarının da heybetiyle Ahmet Ağanın üzerine öyle bir geldi ki kara bulut gibiydi. Ahmet Ağa dayanamadı kaçtı.

(Allah namus yükünü taşlara dağlara vermesin.)

Tayyar Bey atına üzenge verdi, sıkıştırdı. Ahmet Ağanın atı önünden kurtulamadı. Tayyar Ağa yetişti. Tayyar Bey de bir mızrak salladı Ahmet Ağaya, Ahmet Ağa yaralandı. Yüzü koyun atından düştü.

Tayyar Beyin de yarası soğudu. Oraya kadar o da atından düştü.

O arada Hazal çığlık attı. Hoca, Ahmet Ağaya yetişti. Hoca, Ahmet Ağaya:

“Kırk gündür bu adam kendi namusunun peşinde. Hazal Hasan Paşanın elinde. Evi yıkılasıca! Sen kimi kurtarmaya, kimi öldürmeye geldin? Sen gelinini kurtarmaya mı geldin, kardeşin Tayyar’ı vurmaya mı geldin? Hepimizin ayaklarının altı kabarmış, kırk gündür. Evet Hazal yedi yıl Hasan Paşanın nişanlısıydı; ama Tayyar Beyin de amcası kızıdır. Yani senin de amcan kızın sayılır. Gerekir ki, herkes hakkını sahibine versin.” Ahmet Ağa:

“Öyle miydi? Eyvah!”

Hazal faytonun kapısını açtı. Figanla koştu bunlara doğru. Ahmet Ağa Hazal’ı gördü. Hazal geldi, Tayyar’ın üzerine koştu. Tayyar Bey kızdı:

“Benim üzerime gelme. Ben kendi niyetimi Ahmet Ağanın niyetine değiştirmem. Önce Ahmet Ağanın yarasına bak. Hele nasıl.”

Ahmet Ağa da Hazal’a dedi:

“Önce Tayyar Ağa’nın yarasına bak.”

Hazal ortada kaldı. Ahmet Ağa hocaya dedi ki:

“Hasan Paşaya deyin ki, Ahmet Ağa Tayyar Ağayı yaralamış. Tayyar da Ahmet Ağayı yaralamış. Ahmet Ağanın yarası derindir. Senin yanında yirmi dört saatlik ilaç var. Kendinizi şaşırmanın Tayyar’ın lafını ederseniz, ilaç yerine size zehir verir. Deyin ki, bu ilacı Ahmet Ağanın yarasına dökücez. O ilacı alın getirin. Yirmi dört saatlik ilacı Tayyar’ın yarasına atın. Tayyar kalksın. Zehiri de benim yarama atın. Ben öleyim.”

Hasan Paşaya gittiler.

“Böyle böyle oldu.” dediler.

Yirmi dört saatlik ilacı çıkardı.

“Bu ilacı Ahmet Ağaya verin.” dedi.

Başka bir ilaç çıkardı.

“Bu ilacı da Tayyar’a verin Tayyar ölsün.”

İkisini de getirip Hazal’a verdiler. Bunu Tayyar Ağaya dök, bunu da Ahmet Ağaya dök. Hazal yirmi dört saatlik ilacı aldı. Tayyar’ın üzerine gitti. Tayyar dedi ki:

“Önce Ahmet Ağanın yarasına dök.”

Hazal Ahmet Ağaya dönünce, Ahmet Ağa Hazal’a dedi ki:

“Bana yaklaşırsan seni vururum. Ben yeminliyim. Önce Tayyar Ağaya dök.”

Hazal ona gidiyor o kızıyor. Öbürüne gidiyor bu sefer o kızıyor. Hazal arada kaldı.

Hazal:

“İkiniz de yanyana gelin.”

Hazal ilacı böldü. Sağ elindeki ilacı, Tayyar’a; sol elindeki, Ahmet Ağaya döktü. Hasan Paşanın keyfi yerinde. Yirmi dört saatlik ilaç Ahmet Paşayı iyileştirir. Zehir de Tayyar

Ağayı öldürür. Kayıtsız kayıtsız bekliyor. Yirmi dört saat tamamlanınca ikisi de ölmedi, iyileştiler. Ahmet Ağa, Tayyar ikisi de atlarına bindiler. İkisi de askerin içine girdiler. Sanki aç iki kurt kuzu sürüsüne girer gibi, vur ki bitiresin askeri. Bu savaşta Ali Bey vuruldu, öldü. Kalan askerlerin yarısı kaçtı. Bir kısmı yaralı, yarısını da öldürdüler. Ali Bey'in askeride yedi taburdu. Kaçan kaçana askerin çoğunu telef ettiler. Hazal'ı kurtardılar. Hasan Paşa kurma bölüğün bunlara karşı direndiler. Bu bölüğün de yarısı kaçtı, yarısı da Ahmet ve Tayyar'ın kılıcından geçti. Hasan Paşayı da öldürdüler.

Ahmet Ağa, Tayyar Ağaya

“Hazal'ı arkana bindir.”

“ Sen yanımdasın. Ben nasıl senin yanında Hazal'ı arkama bindirim?”

Hasan Paşanın atlarından birini tuttular. Hazal'ı bindirdiler. Döndüler geldiler Ğorıg Aşiretine, Ğorıg Aşireti otuz iki bin hanedir, bunların başına toplandılar. Ahmet Ağa:

“Ben kendi elimle Tayyar'ı evlendirmesem, nikahlarını kıymasam, yeminliyim eve dönmem.”

Tayyar'ı ikinci defa Hazal'la evlendirecem. Kalktılar, davul zurnayla düğünlerini yaptılar. Hazal'ı tekrar Tayyar'la evlendirdiler. Tayyar Ağa Ğorıg'ta kaldı. Zaten aşiretin reisi Mandal Ağa öldü, Zor Ali de daha önce ölmüştü. Aradan epey zaman geçti. Ahmet Mendi, Hazal'ın babası, o da öldü.

Tayyar Ğorıg aşiretine Yezithan aşiretine reis oldu. Mandal Ağa yerine girdi. Tavrız aşiretine de reislik yapıyordu.

Burada bunların muradı yerine gelir. Allah hem onlara, hem de bizlere murad vere. Allah hepinizden razı ola!

(Hazal'ın hikâyesi bir iki, üç,dört,beş kasetle bitmez ama çok önemli yerleri söyledim.)

5.1.18. HÜT

Hüt'ün türküsü şöyledir:

Halit Ağa oğlu Ali Ağa Tebriz Ovası'nda aşirete serdarlık eder. Amca oğlu ve amca kızıyla dirlik edemeyince, Zeynep Hatunu da alıp Haymana Karasına geldi. Bu yandan, o yandan millet baka durdu. Bir adam geliyor, yanında da bir eksik etek. Yaklaşınca duruma baktılar, bedenine baktılar. Oturdular, konuştular, bildiler ki, iyi bir sülaleden gelme, yiğit biri.

(Allah kimsenin elindeki işi bozmaya!)

Düşündüler, düşündüler; sordular:

“Adın ne?”

“Ali Ağa.”

“Kimin oğlusun?”

“Ali Ağayım, Halit Ağa oğluyum.”

“Valla güzel yerin çocuğusun.”

Haymana erkeklerinin adeti böyleydi. Şahsiyetli, namuslu, köklü, köçekli birine hep aşirete serdarlığı verirlerdi.

“Gel seni bin sekiz yüz hanelik Haymana'ya serdar yapalım.”

“Peki. Siz münasip gördüyseniz. Başım üstüne!”

Bin sekiz yüz hanelik Haymana'nın reisliğini verdiler. Ali Ağa beylik kürkü omuzlarına indirdi. Haymana'nın reisliğini aldı. Laf, söz elindeydi. Zeynep Hatun da kibar bir kadın, güzel Zeynep Hatundu. Ali Ağa da öyle. İkisi de, biri diğerinden üstün.

Epey zaman geçti, kendi vatanını aşiretini bırakmış. Canı sıkıldı, birkaç adamını alıp, ava çıktı, av arıyorlar. Dağların tepesinde geziyorlar. Derken epey zaman geçti. Baharın ilk günlerinde bin sekiz yüz evi kaldırıp, Tocağ Dağındaki yaylasına çıkarıyor. Dağın göllerinin içine göçebeliğini indiriyor, dağın tepesinde kar var çiçekler beneklenmiş. Sonbaharın ilk günlerinde daha çiçekler solmadan, Pelit Ovasına dönüyorlar. Arada bir ava çıkıp, Pelit ovasında gidip geliyorlar.

Epey zaman geçti. Bir gün avdaydı. Baktı ki, iki adam Haymana tarafından göründüler, geldiler; bunların altında narin iki at var. Tam Ali Ağa hizasına geldiler. Hoş beşten sonra, Ali Ağa:

“Nerelisiniz?”

“Nereli olacak, işte ava geldik.”

“Nereye gideceksiniz?”

“Nereye gidelim? Biz bir ceylanını peşine takıldık, buraya kadar geldik. Biz Karpuz Tepesinde geldik. O Karpuz Tepesine gidince Hüt zalimini gördük, korktuk. Bizim aşiret tarafıyla yolumuzu kesti, biz de bu tarafa kendimizi verdik.”

“Yahu Hüt nedir?”

“İşte o da öyle bir insan!”

“Nasıl bir insan, nasıldır yani?”

“Kolları ince ama, çınarın kök filizleri, çınar gibi bir insan.”

İyice abarttılar, büyüttüler. Ali Ağa düşündü:

“Ben Ali Ağayım, Halit Bey’in oğluyum. Ben diyordum ki; elimin üstünde el yoktur, bu bana merak oldu.” Düşünceye düştü; “demek ki bu çok yiğitmiş” diyor.

Bu kendisine merak konusu oldu. Akşam eve geldi. Zeynep Hatun baktı ki, Ali Ağa düşünceli. Sordu:

“Ali Ağa nedir düşüncelisin, ne oldu?”

“Valla Zeynep hatun, bir şey sorma.”

“Söyle ne düşünüyorsun. Ben senin helalinim. İkimiz de amca çocuğuyuz. İkimiz de birbirimizi seviyoruz. Bir şey mi var? Yoksa bu aşiretten gitmek mi istiyorsun? İstemiyorsan, boy ve beylik kürkünü indir, kendi memleketimize gidelim. Sen dersin ki; senin yakınlarını istemiyorum. Tamam, sen beni dinlemez isen, ben seni dinler, peşinden gelirim.”

“Zeynep Hatun, mesele böyle. Ben diyordum ki; elimin üstünde el yoktur. Bu gün iki adama rastladım. Bir adamın lafını ettiler. Bu karpuz tepesi tarafındaymış. İsmi de Hüt’müş. Çınar gibi adam, dediler. Söylediler, biletiler, büyüttüler, abarttılar. Bir atı varmış, kar gibi beyazmış. Düşünüyorum, bu adamın şöhretini biz mi işitmedik, yoksa bunlar mı büyüttüler? Bana merak oldu.”

“Boş ver amca oğlu boş ver.”

(Yiğit bir kişi çuvalda gizlenmez.)

Ali Ağa düşündü taşındı, kararını verdi.

“Ben bunun misafirliğine gidecem. Bakarım, eğer gözüm keserse onunla savaşıyorum, gözüm kesmezse de; ben senin atının namını duydum, geldim. Ben geldim ki, senin atınla benim atıma bir döl turalım, çiftleştirelim. Hem de benimle dünya ahret kardeş olası. Belli olmaz, belki bir gün başıma bir iş gelirse, bu adam bana lazım olur. Benim gidişatımı söylerim .Aşiretimden kopup, buraya geldim. İşte göçebe baharın bin sekiz yüz evi, baharda

yaylaya Tocağ dağına çıkarırım. Sarı kırmızı çiçeklerin içine gideriz. Sonbaharda da Pelit Ovasına gelirim. Haymana ovasına da ava giderim, derim ve duruma bakarım”

Kalktı yanına iki üç kişiyi aldı, gitti. Karpuz Tepesine çıkınca; Karpuz Tepesinin ovasına baktı. Baktı ki, ne baka! Hakikaten doğrudur. Bir çadır görünür beyaz, kar gibi. Önünde bir hayvan bağlı, aynı o hayvan da kar gibi beyaz.

“Arkadaşlar siz benimle gelmeyin.”

Arkadaşlar belki gitmemişlerdir diyerek, Halit Ağa oğlu Ali Ağa kendine güvendi, çadıra doğru gitti. Yaklaşınca Hüt baktı ki, ovaya bir atlı düşmüş, geliyor . Hüt’ün yüreği büyüdü:

“İşte şimdi Allah bana bir kısmet gönderdi. Bu gelir, benim sabah kahvaltım olur.”

Yaklaştı menzile girince, Hüt baktı ki, yiğit biridir. Bıyıklarının ucu kulak diplerinde, ceylan tekesine benziyor, kıymazsın bakmaya. Hüt’ün yüreği acıdı:

“Buna yazıktır. Bu, benim namımı duymuş, benim için geliyor. Ya da beni işitmemiş, ben bunu öldürürüm ama, emeğim boşa gider.”

Gülizar da Hüt’ün kardeşidir. O da feleğe minnet etmez yani Hüt’ten üstündür. Eksik etek değildir. Gülizar’a iki gözle bakamazsın. Gülizar baktı ki, bir atlı geliyor; ama hakkıyla yiğit biri. Hüt’ten yakışıklı. Hüt şişman, büyük bir bahar bulutuna benziyor. Bu da bir bahar çiçeğine benziyor, çok yakışıklı ve narin.

“Vallahi kardeşim sabırsızdır. Bu, bir laf söyler. Hüt’te kalkar bunu öldürür. Ben de kardeşimle savaşıyorum. Ben demiyorum ki, gönlüm düştü; beni alsın. Ben bu yiğide acıdım, ceylan tekesine benziyor. Bıyıklarının uçları kulak dibinde.”

Dalga düşünceye girdi.

(Aslan aslandır. Ha dişi olmuş, ha erkek olmuş.)

Ali Ağa yaklaşınca, Hüt baktı ki doğru çadıra geliyor.

“Yav benim namımı duyan adem insan, kuşlar haricinde, hiçbir şey izimden gelmez. Bu bana nasıl dayanıyor? Demek ki bu, çok yürekli biri ve yiğittir.”

Sesini çıkarmadı. Ali Ağa çadırın önüne geldi, atından indi. Hüt hizmetkarına seslendi. Hizmetkar Ali Ağanın atını tuttu. Hüt hemen ayağa kalktı ve ikramda bulundu. Ali Ağanın atını dört kazığa attı. Ali Ağa geldi, Hüt’ün karşısına oturdu. Hüt baktı ki, ayaklarını üst üste attı. Bıyıkları kulağının dibinden görünüyor, sanki feleğin bir kanadı bununla. Feleğin kanadı omuzlarında gidip geliyor gibi, Azrail gibi. Felek de olsa minnet etmiyor. Hüt düşündü:

“Şimdiye kadar benim heybetime dayanan görmedim. Herhalde bu çok yiğit, iyi bir sülaleden gelme.”

Hüt geldi karşısına oturdu.

“Söyle bakalım hayır ola? Ben dedim; sabah kahvaltımın. Hayırdır, nerden gelip, nereye gidiyorsun? Benim adımlı, namımı duyan benim olduğum yere, o çevreye kimse gelemmez, kanatlı kuş bile gelemmez. Benim izimden gelemmez. Hayırdır?”

“Aynen doğrudur yiğitsin, söylediklerin yerindedir. Kimse senin izinde gelemmez. Ben cevap bulamıyorum. Fakat ben dünya devranında gezerim. Bana Halit Beyin oğlu Ali Ağa derler. Bir insan aşiretinden ayrılınca, bir taşı tepeden aşağı bırakırsan aşağı gidinceye kadar kırk parça olur, her bir kemiğin bir tarafa gider. Ben de dedim; ben yiğidim ama insan yabancı yere düştü mü, kolu kanadı kırılıyor. Boyun eğersin başka aşiretlere! Senin namını duydum. Sana Hüt diyorlar. Seni bana iki adam anlattı. Ben dedim ki, abartmışlar, ama değilmiş. Dün değil evvelki gün lafın oldu. Ben de dedim ki; gidip göreceğim. Ben diyecem ki; Hüt, ben sana dünya ahret kardeş olmak için geldim. Benim fikirlerim senin yanında açılır. İnsan garip memlekete girince, kimse sana selam vermez, kimse bilmez kimin oğlusun, kimin dölüsün? Allah yiğidin halini yoksula düşürmesin.”

Halit Ağa oğlu Ali Ağa konuşuyor kafes kecliği gibi. Gülizar perde arkasında seyrediyor.

“Eğer Hüt kızarsa, yanlış bir harekette bulunursa, Gülizar’ın niyeti Hüt’ü bir nefeste etkisiz hale getirecek. O kadar ki; Ali Ağadan etkilenmiş. Hüt:

“Söyle emrini? Kimse benimle ahiret kardeşi olamazdı. Sen benimle ahiret kardeşi oldun. Niye geldin, işin neydi söyle bana? Benim hiç işim yok. Sadece dünya malı istiyorsan, ne kadar istersen ben sana getireyim.”

“Ben senin ahiret kardeşin olmaya geldim.”

“Olur kabul etim ahiret kardeşimsin.” Ali Ağa:

“Yalnız eli boş geldim sana, bir hediye getirmedi. Benim lafım var korkuyorum söyleyem.”

“Hayır söyle ne istiyorsun? Kimse karşımda konuşamazdı. Sen bu kadar cesaret gösterip, karşımda konuşuyorsan, seni takdir ederim. Söyle emrini söyle?”

“Ben seni görmemişim. Dedim, görem ondan sonra hediyesini götürem. Yerini görüp, öğrenem. Karpuz Tepesine çıkınca, çadırını gördüm. Ettim ki, geri dönem, tenezzül edemedim. Senin beni gördüğünü anladım. Dedim ki; Hüt der ki bu, korktu geri döndü. Ricam şu, senin atın kendini çekiyor benim atımı gösteriyor. Benim isteğim, ben istiyorum ki, senin atını bir sefer benim atımın üstüne alalım. Belki senin atından bir döl elde ederim.”

Hüt'ün benzi bahar bulutuna döndü.

“Ali Ağa senin lafın doğru, kütüye yorumlaman. Sen yiğit birisin. Karşımda konuştun fakat yeminliyim. Ne atımın. Ne de bacımın tohumunu dünyaya bırakmam. Ben bu yemini babama ettim. Söz verdim, yemin ettim. Tohumumuzu değiştirmeyiz. Biz tohumumuzu değiştirirsek, biz de, atım da, bacım da, ben de bizden çıkan tohum sonra silah olarak bize döner. Ben atımla bacımın tohumunu dünyaya vermem. Bu asla olmaz.”

“Vallahi sen bilirsin, senin işin.”

“Onun için umudunu kes, yeminliyim. Ne bacımın ne de atımın tohumunu veremem. Senin gözün bacım Gülizar'a değse; hem güzel hem de Gülizar seninle savaşırsa, yazık elimi sana bulaştırı. Sen benim için sabah kahvaltısıydın ama sen karşımda konuşunca biraz yumuşadım. Sadece Gülizar savaş için, dünyanın yarısına bedeldir.”

Ali Ağa düşündü:

“Hüt böyleyse, acaba bacısı nasıl? Merak ediyorum doğrusu.”

Ali Ağa kalktı, çadırın önünde bindi atına ki gidecek. Hüt:

“Gitme gitme sana hayır dedim; ama ben fikrimi seninkiyle değişmem.”

“Söyle!”

“Diyorlar ki; Tocağ'ın kadınları güzeller. Devamlı Çukurova yolunda göçebelerin yolunda dururum ki; güzel bir kadın bulup, atımın terkisine atıp, eşim olarak getirem. Şimdiye kadar öyle güzel görmedim. Sen Tocağ'da geziyorsun. Baharda göçler yaylaya çıkınca, sonbaharda döndüğünde, Batman köprüünün üstünde duracam. Göçebeler geçince; kız olsun, gelin olsun, kadın olsun beğendiğim olursa alırım. O zaman atımı da atının üstüne atarım.”

(Ali Ağa burada yanılıyor. Namus yükü çok ağır) Ali Ağa:

“Olur, kabul. Söz veriyorum.”

Söz verdikten sonra; “eyvah keşke deseydim. Kız ise kabul; kadın, gelin kabul edemem, deseydim. Artık iş işten geçti.”

(Eski insanların sözü sözdü.)

Ali Ağa eve geldi. Zeynep Hatun:

“Nereye geçtin, geciktin?”

“Amca kızı böyle böyle oldu.” Zeynep Hatun:

“Amca oğlu yanlış etmişsin.”

“Niye?”

“Çok yanlış yapmışsın. Kızlar olur; ama kadınlar, çağası olan var. Elin namusunu nasıl verirsin, sen yer yok olursun. Biri beni beğense senin zoruna gitmez mi?” Ali Ağa:

“Vay ben ne yapmışım? Zeynep Hatun doğru söylüyor.” Ali Ağa:

“Allah’ım ne zaman bahar gelecek?” diyor, endişeleniyor.

Nitekim bahar geldi. Daha bahara bir ay kala göçü yola düşürdü, çıktı Tocağ dağına. Baharın üç ayı geçti, yazın iki ayı geçer geçmez, Ali Ağa dayanamadı. Göçü indirdi ovaya, yola düştüler. Hüt’e haber gönderdi:

“Yarın göç geliyor, üç gün o yolda bekle!” Zeynep Hatun:

“Buyur Ali Ağa!”

“Gel sana bir şey söyleyecem.”

“Söyle!”

“Ben Tocağ aşiretine bakıyorum, bin sekiz yüz evin içine bakıyorum, senden güzel kadın yok. En güzeli sensin. Sen gel hizmetkarlarla, yemekçilerle geride kal. Ne zaman göçün hepsi geçerse, göçten iki-üç saat sonra gel. Üstün pek düzgün olmasın, kötü elbise giy. O zamana kadar beğendiği olursa alır, beğenmezse de devamlı orada kalmaz gider. Ben derim ki, sözümü yerine getirdim, beğendin yok.”

“Ali Ağa herkes ettiğinden korksun. Bence yanlış yapıyorsun?”

“Hayır hayır iyi olur.”

Hüt gelip Batman Köprüsünün başında bekledi Ali Ağa göçe seslendi. Göç geldi. Kuzular meler, çanların sesi şakır şakır. Göç gelip, Batman Köprüsünden Hüt’ün önünde geçiyor. Ali Ağa köprüye baktı. Hüt köprüünün başında bekliyor.

“Ben sözümü yerine getirdim Senin beğendiğin yok. Hele gel şurada birer sigara içelim.”

“Hele bir sohbet edek. Artık sana söz verdim, atımı senin atının üstüne atarım.”

Sigaralarını bitirdiler, daha sohbeta başlamadan, Hüt şöyle baktı. Başka bir göç görüldü. Ali Ağa anladı “vallahi iş bozuldu” diyor.

“Ali Ağa sen kardeşliğe böyle hainlik yaptın. Güzel yok dedin, güzeli geride bırakmışsın.”

“Evin yığılmaya! O senin gelinin.”

“Ben gelin melin tanımam, verdiğim sözü tutarım.”

“Etme eyleme olmaz. Nasıl yaparsın, buna çaresi yok.”

O zamana Kadar Zeynep Hatun hizaya geldi. Ali Ağa kalktı engel ola, Hüt hemen elini attı Zeynep Hatunun saçına. Atın üstüne arkasına bindirdi. Bu arada Hüt, atın dizginini Zeynep Hatunu alam diye, bıraktı. Bu kargaşa da Hüt’ün atı Ali Ağanın atının üstüne çıktı. Hüt Zeynep Hatunu aldı. Hemen atına iki üzengi vurdu. Ali Ağa atına bindi peşinden, arkasından ok atıyor. Hüt geriye baktı, Ali Ağa peşinden geliyor. Seslendi:

“Ali Ağa benim atımın bir adımını kırk iki arşındır. Bana yetişemezsin.”

Ali Ağa dört beş arşın peşinden gitti. Hüt tozu dumana kattı. Hüt:

“Ali Ağa yüreğim yanındadır. Namus cehti için peşimden gelme. Hangi yemin büyükse, o yeminin hakkı için seni öldürürüm. Artık Zeynep Hatun helalimdir. Perde arkasına atacam. Gülizar’ın yanına teslim edecem. Canını yorma o hayvanın, karnını çalkalama. Namus cehti çetindir. Sen aşiretine hain çıktın, başına geldi. O hayvanın karnını çalkalama. Eğer intikam almak istiyorsan, o hayvanın karnını on iki ay bekle. Eğer ondan bir tay olursa beyaz ise, atıma benziyorsa o zaman o tayı yetiştir. Bin Zeynep Hatunun imdadına gel. Ali Ağa baktı ki tozuna yetişmiyor. Ali Ağa ağıtıyla ağlamayla Haymana Ovasına geldi. Aşiret:

“ Ali Ağa ne oldu?”

“Hal mesele böyledir.”

Aşirete anlattı. Akılı ak sakalılar dediler ki:

“Ali Ağa sen aşirete hain çıktın, ettiğini buldun. Allah’ın emri, kararı böyleymiş.”

Zeynep Hatunun çocuğu hiç olmadı. Zeynep Hatun bekliyor ki, amca oğlu imdadına gelecek; ama Zeynep Hatun da musalla taşıdaki cesede benzedi, benzi bendi gitti. Artık ne yapsın Allah’ın emri öyleydi. On ikinci ayı tamamlanınca, Ali Ağa baktı ki atı kişnedi. Gitti ki ne baka atı doğurmuş. Bembeyaz kar gibi. Doğan tay da dişidir. Kıyamazsın ki, iki gözle bakasın. Alnında bir mühür var, ne eski ne de yeni yazıyla değil, okunmuyor.

Ali Ağa tayı besledi. Tay iki buçuk yaşına girince, bineğe geldi. Ali Ağa da kar gibi erimiş, can kalmamış Zeynep Hatun, amca kızı, Hüt’ün helali olmuş. Bu da aşiretten sürgün olmuş.

(Allah namus cehtiyle kimseyi talim, terbiye etmesin!)

Zeynep Hatunun gözü devamlı yolda. Ya bu akşam ya yarın sabah amca oğlundan bir haber gelmesi lazım. Hüt’ün dediğine göre; “on iki ay geçti. Artı iki buçuk yıl daha geçti. O tay bugün bineğe gelmiştir.” devamlı günleri takip ediyor. Ali Ağa egeri getirdi, tayın üstüne verdi. Bir tarlaya bir değirmen suyu bıraktı. İki gün iki gece su tarlanın üstünde idi. Göl ve bataklık hale geldikten sonra, taya binip bu tarlaya girdi. Bu batağa batsan göbeğe kadar giriyorsun tayı deniyordu. Ali Ağa:

“Şimdi belli olur.”

Tarlanın altından bindi, üzenği verdi taya. Ali Ağa baktı ki, çıkan çamur tayın ayaklarından gelen toprak, Ali Ağanın omzundan geçiyor; ama atın ayakları batağı geçiyor. Buna rağmen kırk iki metre çamur atıyor. Ali Ağa şahadet getirdi:

“Ya Rab şükür işte şimdi namus yükümü kaldıracağam.”

Geldi tayını yıkadı, tımar etti, dinlendirdi. Bindi sürdü Karpuz Tepesin'e çıktı. Ali Ağanın hareketinden önce, atına bineceği zaman. Zeynep Hatun Gülizar'a seslendi:

"Bu gün çamaşır yıkama günüdür" dedi.

Sanki Ali Ağayla birbirini takip ediyorlar.

(Bir birine doğru olanların Allah-u Te'âla dileklerini yerine getirir.)

Zeynep hatun Gülizar'a:

"Ben bugün çeşmeye çamaşır yıkamaya gidecem. Sende bulaşığı yıka, akşam yemeğini tedarik et, sonra çeşmeye bana yardıma gel." Gülizar:

"Olur." dedi.

Ali Ağa Karpuz tepesine çıktı. Hüt'ün çadırı gözüyor. Baktı ki, aşağıda bir ateş dumanı kalkıyor. Ali Ağa yukarıdan ışığa doğru indi Hüt şimdi daha sabah uykusundadır. Yaklaşınca, Zeynep Hatun baktı ki ne baka! Amca oğlu Ali Ağa gelmiş. Ayağa kalktı, elleriyle yüzünü kapattı.

"Amca oğlu selamın başım üstüne. Allah'ın keremine şükür ki bunu da gördüm. Atın dişi midir?"

"Evet!"

"Artık yanıma gelme, bana dokunma. Ben sana ne kanunda ne de şeriatta helal değilim. Artık Allah'ın emri böyleydi. Artık peşimi bırak, peşimden gelme, git."

Ali Ağa yürüdü ki yanaşa. Zeynep Hatun:

"Gelme, yemin içirim, kendimi öldürürüm." Hüt'ten intikamını almazsan yanıma gelme."

"Nasıl edem?"

"Durma bir yerlere saklan. Birazdan bacısı Gülizar gelir. Gülizar gelince, kendini tut. Yiğit gibidir, deme ki bu bir kadındır. O benim gözümün önünde üç sefer Hüt'ün sırtını yere getirmiştir. Önce kızı tut. Ben de sana yardım ederim. Allah vere ki, önce kollarımı kiralım, arkana bindirelim. Hüt uykudan uyanıncaya kadar mesafe alırsın. Gülizar'ı götürürsen, o belasını bulur, o sana der ki; hanımını almışım. Sen de ki; bacını almışım. Sakın laf oyununa gelme. Sana zor gelmesin."

"Amca kızı namus lafı ederse, kolum kanadım kırılır. Bacısını ben almazsam, bir başkası alır." Zeynep Hatun anladı ki; Ali Ağa gitmeyecek.

“Git sen git. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.”

Ali Ağa gizlendi. Gülizar işlerini bitirdi. Zeynep Hatuna doğru geldi. Ali Ağa baktı, hakkiyle dedikleri kadar varmış, ay ışığı gibi. Hüt onun koltuğunun altına sığıp. Heybetinden korkuyorsun ki, gözüne bakasın. Ali Ağa:

“Bismillahirrahmanirrahim” dedi. Arkadan Gülizara yanaştı. Gülizar:

“Hey hey! Sen niye öyle hain geldin? Yine de minnet etmem, kendini iyi tut.”

Hemen Ali Ağaya doğru yürüdü. Zeynep Hatun anladı ki Gülizar Ali Ağayı perişan eder. Hemen atına alır Hüt’e götürür. Daha da baş edemeyiz. Zeynep Hatun çamaşır tokmağıyla Gülizar’ın koluna heybetli vurdu. Kolunu ve sol kolunu kırdı. Ali Ağa ve Zeynep Hatun birbirine yardım ederek, Gülizar’ı atın üstüne attılar. Ali Ağa da bindi yürüdü.

“Git amca oğlu git. Allah’ın uğuru yolunla beraber olsun.”

“Amca kızı etmem gök uzaktır ki kılıcımı asam. Başka anne baba nerde bulam ki, bir sen daha dünyaya getirem. Büyük yemine yemin ederim ki; ben Gülizar’ı eve götürsem, yedi çocuğum da olsa, yine de seni unutmam Ne eder eder seni alırım. Çaresiz mümkünü yoktur.”

“Git sen git.”

Ali Ağa yürüdü. Uzaklaşınca, Gülizar anladı ki, Ali Ağa şaşırıp atın ayağındaki kelepçeleri açmamış, kayış hayvanın ayak derisini geçmiş, kemiğe oturmuş. Hayvanın ayağından kan akıyor, Gülizar Ali Ağaya söylemedi.

Hüt rüyasında; “Baharda bir bulut üstüne geldi, fırtına yaptı, çadır yıkıldı.” Hüt kalktı, düşündü:

“Nerdeyse güneş batacak; ama bunlar, evde yoklar. Yemek bile hazır değil.” Baktı Zeynep Hatun leğeniyle kazanıyla geliyor.

“Zeynep Hatun niye geç kaldınız, Gülizar hani?”

“Hüt ne zamandır Gülizar’ı gönderdim. Gülizar’a öğleden önce eve git, akşam yemeğini tedarik et, ben gelirim dedim. Gelmedi mi?”

“He he öyledir. Gülizar’ı Ali Ağaya kaçtırtın demi?”

“Ne Ali Ağası?”

“Hatun ben bilirim, bunlar senin işin. Sen amca oğlunun günlerini saydın. Kala kala bu gün mü, çamaşıra indin? Şu tarafa niye gitmedin? Amca oğlun için o taraftaki çeşmeye gittin. Hele bir şey olmaz, yemeğimize bak.”

Anladı ki Ali Ağa atın ayağının kilidini açmayı unutmuştur.

“Ben yetişirim.” dedi. Zeynep Hatun:

“Sen nerden biliyorsun?”

“Bana ayan oldu ki; o, savaş görmemiştir şaşırır, atının ayağının kilidini açmaz.”

Yemeğini yedi, kahvesini içti, atına binip döştü peşine. Ali Ağa ve Gülizar Haymana'ya epey var. Gülizar bir geriye baktı ki Hüt geliyor. Hüt bir figan etti. Ali Ağa da gördü. “Hüt geliyor” demeye kalmadı, Hüt geldi ve kurşun gibi kendini geçti. Bacısına:

“Hatun, Ali Ağanın suçu yoktur. Ben önünüzden Betil Hayır Çeşmesi'ne gidiyorum. Su içip, namazımı eda edeyim, siz oraya gelirsiniz.”

Geçti gitti. Gülizar:

“İn Ali Ağa in. Ben elimin üstünde el görmedim?”

“Niye inem?”

“Karam, tıraş bıçağını çıkar, eteğimi kes. Hele atının ayağına bak.”

Ali Ağa baktı ki, ne baka! Hayvanın kemiği çıkmış.

“Sen atın ayağını kelepçelerini açmadan yola çıktın. Gözün çıka! Biliyorum sen dedin, Hüt bana kavuşmaz. Ben kardeşimi ve atını biliyorum. Tamam bu at da onun dölüdür. Gençtir, hızlıdır; ama ayakları bağlıdır. Ben anladım, bu atların hızını ben bilirim, Hüt'ün gelip, bizi geçeceğini bildim. Kolumdan tuttun. Senin nasibim, sanki benimle yatmış gibi, seni kabul ediyorum.”

Gülizar tarif etti. Ali ağa, atın ayağının kelepçesini söktü. Gülizar'ın eteğini keserek atın ayağını güzelce sardı, yarasını bağladı. Gülizar:

“Artık seninim. Sen dizlerini tut; ama deminki gibi kendini gevşek tutma. At şimdi hızlı gider. Kardeşim bana hatun dediği için senden tarafım. Sesini çıkarmasaydı, kardeşimden taraf olurum. Artık sana helal oldum.”

İkisi bindiler. Hüt baktı gözüktüler. Daha; “atıma binem” derken Ali Ağa geçti bile.

“Evet evet hatun. Bu senin oyunundu. Kelepçeyi sen fark etin, sen açtırdın. Git git sen. Ali Ağa yüreğim yaralıdır. Bacım yiğittir. İlla ki birine verecektim; fakat yanarım sen nikahlını değiştirdin elin bacısına.”

Ali Ağa durdu. Gülizar dedi ki:

“Ne yapıyorsun?”

“Artık yeter. Bu yükü daha gütüremem.”

“Sen burada otur. Ben kardeşine dönem.”

“Ali Ağa kardeşime dönme. Sen kardeşimi vuracak kişi değilsin. Kollarımı kırmasaydınız, senin yerine şimdi ben savaşırdım. O zaman aslan görürdün; fakat kollarım kırık.”

Ali Ağa iki üç adım attı Hüt'e doğru.

“Ali Ağa Vallahi Hüt'le başa çıkamazsın.”

“Sana yemin ederim ki; sizin memlekette siyah derman denilen bir şey varmış, patlıyormuş. Sen de o, var mı?”

Ali Ağa önce anlamadı .

“Ne siyah dermanı?”

“O siyah dermanı demir boruya koyuyorlarmış, bof deyip ateşleniyormuş, o sende varsa, Hüt’e doğru git. Yoksa hiç boşuna gitme. Ne güreş, ne ok, ne kılıçla başa çıkamazsın. Kollarım kırık. Sen de Hüt’le baş edecek erkek değilsin.”

Ali Ağa anladı.

“Vay bu tabancayı tarif ediyor.”

Ali Ağa tabancasını çekti, gitti.

“Kardeşimin acısını görmek zor, istemiyorum; ama seninki de namus. Benim de namusum gideceğine kardeşim gitsin.”

Hüt baktı Ali Ağa geliyor. Hüt:

“Yüreğim söyler. Biliyordum sabah avımsın, kahvaltımsın. Bu üç yıldır sen avımdın; ama bilmedin. Seni yiğit bildim.”

“Bana dedin ki, ben bacımı zaten birine verecektim. Senin nikahlın bende, deyince bu zoruma gitti.”

Hüt tam menzile girince, Ali Ağa yiğitler gibi, tabancasını Hüt’e nişan aldı. Hüt sandı ki kendisine pipo verecek.

“Hayır hayır. Senin piponu da içmem. Öyle bir vaktim yok. Seni sabah kahvaltısı edeyim, ondan sonra sigaramı içerim.”

Ali Ağa tetiği çekti. Hüt’ün arka sırtında duman çıktı, sırt üstü düştü. Gülizar seslendi:

“Ali Ağa yüreğim yaralıdır, kanadım kırıktır. Karpuz Tepesini sahipsiz ettin. Bin bin beni burada bırak.”

“Hayır seni bırakmam”

Gülizar’ı kendi atına, Ali Ağa da Hüt’ün atına bindi. Geri döndü Karpuz Tepesine çıktı. Baktı ki amca kızı yol gözlüyor. Zeynep Hanım dürbünle Ali Ağayı gördü. Yüreğinin kutusu açıldı. Amca kızı, amca oğlunu tanıdı. Yaklaştılar. O zamana kadar iki çocuğu vardı. İkisini de öldürdü.

“Amca oğlu, elin oğlunun çocuğunu sana getiremem.”

“Zeynep Hatun yine de hatunsun. Gülizar senin eline bakacak. Gülizar senin vicdanın nasıl icap ediyorsa, öyle olsun?”

“Yüreğim yanındadır! Zeynep Hatun bana serdardır.”

Ali Ağa Haymana'ya geldi. Önce Zeynep Hatunun nikahını, sonra da Gülizar'ın nikahını kıydı. Zeynep Hatundan iki erkek çocuğu doğdu. Gülizar'dan bir kız, bir erkek. Gülizar, kıza kendi ismini, erkeğe de Hüt ismini koydu. Zeynep Hatun da; birinin ismini Halit, diğerinin ismini de Ali koydu. Herkes kendi soyundan isim koydu.

Allah'ın emri öyleydi. Bu efsane Hüt'ün türküsü de burda bitti.

Allah onlardan da, sizden de razı olsun.

5.1.19. SİH AHMET

Sih Ahmet'in meselesi şöyledir:

Hasan Bey, Ali Bey ve Kasım Bey diye üç kardeş vardı. Haymana Ovasında yaşarlardı. Dokuz yüz deve, binlerce davarla baharda yaylalara, köylere giderlerdi. Çok zengindiler. Bazen yemeklerini dağın başında, bazen de şehrin göbeğinde yerlerdi. Birkaç sene böyle devam ettiler. Neden sonra Allah'ın gazabına uğradılar. Adamları, akrabaları öldü; yerlerinde kimse kalmadı. Ali Bey, karısı ve Kasım Bey'in oğlu Sih Ahmet sağ kaldılar. Davarları ve malları karın erimesi gibi eridi. Sih Ahmet amcasına sığındı; ama malları hiçbir şeyleri kalmamıştı. Ne kendisi ne de amcası hiçbir şeye sahip değillerdi. Komşuları ölülerinin hayrına yemek getirecek olursa yemek yerlerdi. Gözleri hep kapıdaydı. Bunun haricinde hiçbir şeyleri yoktu. Perişan oldular. Sih Ahmet'in saçları döküldü. Kel oldu bu kellik boynunun köküne kadar geldi. Başına bir yamalı başlık aldı. Onu da rüzgâr götürmesin diye elini sürekli başında tutuyordu. Bir süre böyle devam ettiler. Bir gün Sih Ahmet amcasına geldi:

“Amca akrabalarımız, hısımlarımız hep öldüler. Mallarımız ve davarlarımız gitti, hiçbir şeyimiz kalmadı perişanız komşuların eline bakıyoruz. Ben de buna utanıyorum. Arazimiz var. Bir öküz getir arazimizi ekip biçelim bir ekmeğe yiyelim. Hiçbir şeyimiz yok. Ne yaparız? Neyle yaparız?” Amcası:

“Oğlum öküz yok. Köylüden istememiz gerekir.”

“Amca kadının, muhtarın yanına gitsen olmaz mı?”

Ali Bey muhtara gitti.

“Yeğenim böyle diyor. Bana bir iki öküz verir misiniz?” dedi.

Kadı öküzleri Ali Bey'e verdi. Ali Bey öküzleri götürüp Sih Ahmet'e verdi.

“Oğlum bunları götür çifti de sür. Ben de komşuları bekleyeyim yemek getiren olursa tarlaya sana getireyim.”

Sih Ahmet öküzleri alıp götürdü. Yetimdi, öküzleri sürmeyi bilmiyordu. Kendisine gösteren hiç kimse olmamıştı. Öküzlerin birini bu yandan diğerini öteki taraftan havada bağladı. Kırbacı eline aldı, öküzleri vurmaya başladı. Vurdukça öküzlerin biri sağa biri sola kaçmaya başladı. Sih Ahmet sinirlendi. Öküzleri kırbaçladı. Vura vura kendi tarafındaki öküzü öldürdü. O sırada amcası geldi. Öküzü yerde görünce:

“Muratsız kalasın oğul! Senin kazancın bu mu? Muhtarın günahını boynuma mı verdin. Oğlum sen ne yaptın? Şimdi ben sahibine ne derim. Sen bana yardım edeceğine ziyan çıkarıyorsun.”

Amcası Sih Ahmet’e bir tokat atı. Canı acıyan Sih Ahmet amcasının bir ayağını tutup tarlanın bir ucundan öbür ucuna kadar sürükledi. Bunu gören köylülerden biri, Ali Bey’in karısı Sih Ahmet’in yengesi Zeynep Hatun’a haber verdi. Zeynep Hatun geldi ki, ne görsün! Kocasını kan içinde yerde yatıyor. Dövüne dövüne eline geçirdiği taşı Sih Ahmet’e savurmaya başladı. Sih Ahmet yengesinin korkusundan kaçtı. Kendisini dağlara verdi. Korkudan eve gelemiyor, dağda aç kalıyor, bir parça ekmek bulamıyordu. Sabah akşam ovaya gidip, ekmek yapan kadınların saclarının üzerinden ekmek çalıyordu. Hiç birisi demiyordu ki; “Sen yetim misin? Bu ekmeği gönül rızası ile al. Bu ekmek de sadakamız olsun.” Her zaman taş sopayla peşine veriyorlardı. Sih Ahmet de bu vaziyette, böyle, yine de elin on yedi adamını taşla öldürdü.

Bir gün, Sih Ahmet civar köylerden birisine çok kızdı. Kızdığı köyde kadınların yaptığı ekmekleri sacın üzerinden kaçırıyor, köyün çobanını kaçırıp dövüyor, sığırları, keçileri, koyunları kaçırıp öldürüyor, ölü hayvanı getirip köyün meydanına atıyordu. Bir gün civar köylerden bir atlı Sih Ahmet’in kızdığı köye geldi. Çok yakışıklı ve ata iyi binen biriydi. Adam sabah olduğunda kayanın yanında duran bir birini gördü. Kendini güneşe vermişti. Güneşin ışıkları yüzüne vuruyordu. Kel çirkin ve çelimsiz biriydi. Köye geldiğinde, köylülerin hayvanlarını köyde tuttuğunu ve o saate kadar korkudan yaylaya çıkarmadığını gördü. Sordu:

“Neden bu davarları yaylaya götür müyorsunuz?”

“Yahu Allah bize bir bela musallat etmiş. Halimiz ve durumumuz böyledir. O pis çelimsiz kel, davarımızı bayıra çıkarmamıza izin vermiyor. Davarımız ve koyunlarımızı öldürüp, hepimizi perişan ediyor.”

“Demin gelirken yolun üzerinde bir kel vardı. İki taşın arasında büzülmüştü. Bilsedim kulağından tutar atımın tekeline bağlar köye getirirdim. Şimdi gider, onu öldürür, size getiririm. Kaynanası:

“Oğlum gitme o çok belalı biridir. Başına bir şey getirir.”

“Bırak ana! Siz ne korkak köylüsünüz. Davarlarımızı koyunlarımızı bırakın. Bir kelden mi korkuyorsunuz?”

Atlı yola koyulur Sih Ahmet bakar ki, aşağıdan bir atlı geliyor. Kendi kendine; “Demin bu buradan geçti. Ben Kasım Bey’in, Kaplan Bey’in torunuyum. Tenezzül edip, bir selam bile vermedi. Seni Allah’ın selamına kurban ederim.”

Atlı, Sih Ahmet'in yanına yaklaştı.Seslendi:

“Pis kel, gel buraya. Seni atimin tekerine bağlayıp köye götürüyüm. Herkesin başı selamete ersin.”

Sih Ahmet yerinden fırladığı gibi eline bir taş aldı. Atlının kulağının dibine bir top güllesi gibi fırlattı. Atlı atından kafa üstü düştü ve öldü. Sih Ahmet de onu orada bırakıp, gitti.

Hayat yine eskisi gibi sürüp, gitti. Bir gün yolda başı boş yürürken, temiz giyimli, güzel bir ata binmiş bir adam gördü. Adam Sih Ahmet'in yanına gelip sordu:

“Oğlum yolun nereye?”

“Amca ben öylesine buralarda gezerim?”

“Gel oğul beraber gezelim.”

Sih Ahmet adamın yanına geldi beraber yola koyuldular. Sih Ahmet içinden düşündü; “Bu adamın üstü başı düzgün. Herhalde bu adam bir memur.”

Bir çeşmenin başına geldiler. Adam :

“Oğul gel şu atı tut. Ben biraz su içecem.”

“Yok amca, ben korkarım. Baksana gözleri büyük, ayakları top gibi, kulakları dimdik, dişleri kocaman. Ben onu nasıl tutarım?”

“Yok oğlum yok. Bu hayvan insanlara hiçbir şey yapmaz”

Sih Ahmet'i kulağından tutup, atın yanına getirdi. Atın ipini Sih Ahmet'in eline verdi. Memur suya eğilir eğilmez, Sih Ahmet atın üzerine atlayıp, atı dört nala sürdü. Memur arkasından bağırdı:

“Oğlum dur. O seni üzerinden atar. Seni yer o hayvan.”

Ama, Sih Ahmet çoktan uzaklaşmıştı bile.

Sih Ahmet, Kara Mağaraya vardı. Orada Osman Bey vardı. Sih Ahmet doğruca atı Kara Mağaraya Osman Bey'in yanına sürdü. Osman Bey'in yanına geldi. Osman Bey:

“Hayır ola oğlum, hayrola! Sen kimsin, niye geldin?”

“Amca yanına geldim. Benim adım Sih Ahmet'tir. Açım, perişanım, kötü haldeyim. Bu kış yanıda geçireyim. Kimsesizim.”

“Benim yanımda bin dört yüz bekar ve kırk cellat kalıyor. Sen de kal, bir ekmek ye bakalım.”

Sih Ahmet o kış Osman Bey'in yanıda geçirmeye başlar. Bir gün yaramazlık yapar. Osman Bey de çok kızar ve bir tokat atar. Sih Ahmet'in çok zoruna gider; ama sesini çıkarmaz.

Bir gün çeşmenin başına gider. Osman Bey'in kızı da oradadır. Gelinlik çağda kızdır. Sih Ahmet'in su içmesine izin vermez. Kız:

“Git git pis kel. Suyu muyu içme. Senin pis kelliğin bize de bulaşır. Kelliğin kepeği suya düşer, bize de bulaşır. Hepimiz kel kalırız.”

Sih Ahmet bu lafa çok kızar ve birden kızın boğazına yapışır. Kızı suyun içine atar. Bir yandan da döver. Kara Mağaranın adamları hemen yetişir. Kızı zar zor Sih Ahmet’in elinden alırlar. İkisini de Osman Bey’in yanına getirirler. Osman Bey’e:

“Al işte bu senin hep koruduğun kelindir. Bak kızına ne etti?” Osman Bey:

“Sih Ahmet keldir, çelimsizdir. Ama onda yiğitlik görüyorum.”

Sonra Sih Ahmet’e döner:

“Oğlum kalbim yanındadır! Sana oğul dedim bir kere. Söyle bana bacını niye dövdün?”

“Amca amca kalbim yanındadır. Derdim büyük, başım çetindir. Ablam benim kelime güldü, alay etti. Ben de onu dövdüm ki, bir terbiye alsın.”

“O senin ablandır oğul. O senin büyük ablandır. Kusur etmiş, bir şey olmaz. Bu seferlik affet de barışın.”

“Hatırın başım üzerinedir amca. Affettim onu. Adamların olmasa boğacaktım onu; ama yine de affettim.”

O gece Sih Ahmet bir rüya gördü. Rüyasında Hızır Aleyhisselam’ı gördü. Sih Ahmet’e diyor ki, “Oğlum! Al okumu, ver okunu. Sana on iki sene vaat edildi. Bu sürede ne ölürsün kılıçla, ne ölürsün hançerle, topla tüfekle. Senin ölümün beşer insanın elinden değil. Ecelin yabani bir hayvanın elinden olacak.”

Aynı gece “Demirkır” derler, sır bir hayvan vardı. Miskov kervanbaşının eline geçmişti. O da rüya gördü ki; gerçek sahibi yanındadır. Başı sahibinin omzundadır. Demirkır uyanınca kimseyi yanına yaklaştırmadı. Rüyasında Sih Ahmet’i görmüştü.

Sih Ahmet uyandığında rüyasını unuttu. Bir şey anlamadı.

Aradan uzun zaman geçti. Osman Bey ve adamları hazırlık yapıyorlardı. Miskov Kervanı geçecekti.

(Miskov şimdiki Moskova’dır, Rusya’dadır.)

Kervanın önünü kesip, haraç alacaklardı. Yola koyuldular. Sih Ahmet de memurdan çaldığı atın üzerine atlayıp, bunların önüne geçti. Seslendi:

“Yiğitler, dağların şahinleri yiğitler! Farz mıdır ki, ben kelim diye beni götürmeyesiniz? Kimsesizim, garibim; ama ben de erkeğim. Ben de sizinle geleceğim.”

Sih Ahmet’i de aralarına aldılar, yola düştüler. Sih Ahmet memurun atıyla birlikte memurun köylerden topladığı vergileri de almıştı. Bunu Osman Bey’e söylememişti. Kara Mağaranın, Osman Bey’in adamları Miskov Kervanının önünü kesecekleri yere geldiler. Pusu

kurdular. Yaptıkları pusunun içine girdiler. Miskov'u beklemeye koyuldular. Ama beklemekten yorulmuş ve uyuya kalmışlardı. Sih Ahmet uyuyamamıştı. Dört gözle kervanın geçmesini bekliyordu. Kafasını pusu yerinden kaldırdı. Bir de baktı ki, kervan geliyor. Sih Ahmet hemen kervanın önüne geçti. Yüklü atların geçmesine izin vermedi. Kervanbaşı adamlarına seslendi.

“Birini gönderin gitsin. Bunlar, Kara Mağaranın, Osman Bey'in adamlarıdır. Onlara desin ki, onların haraç payları en öndeki atın üzerindedir. Atları korkutmasınlar. Paylarını alıp, ses etmeden gitsinler.”

Adam gitti; ama Sih Ahmet'i görünce korktu. Sih Ahmet'in gözleri top güllesine dönmüştü. Adam sesini dahi çıkarmadan geri döndü. Kervancı başı ikinci adamını gönderdi:

“Git söyle. İki yüklü atı sana bırakıyor de.”

O da gitti; ama o da söyleyemeden geri döndü.

Kervancı başının atı iki gündür ne yiyor, ne de içiyor, delirmiş gibi. Zaten uzun zamandır kimseyi de yanına yaklaştırmıyor. Kimsenin üzerine binmesine izin vermiyor. Atın adı da Demirkır'dır. Demirkır Sih Ahmet'i görünce hemen tanıdı. Bildi ki, rüyasında gördüğü kişidir. Birden bire şahlandı ve Sih Ahmet'e koştu. Sih Ahmet'in yanına geldi, gözünden yaşlar boşaldı. Başını Sih Ahmet'in omzuna koydu. Günledir huysuz olan at değilmiş gibi, birden uysallaştı. Sahibini bulmuş gibiydi.

Kervancı başı düşündü; “Demek ki bu at sahibini arıyormuş. Bu yüzden günlerdir kudurmuş gibiydi. Kervancı başı Sih Ahmet'in üzerine doğru yürümeye başladı. Sih Ahmet biraz geri çekildi. Kervancı başı; “Vay bu adam benden korktu” diye düşündü. Sih Ahmet'in üzerine iyice gitmeye başladı. “Şuna bir mızrap atayım da görsün” dedi. Tam mızrabını alıp, atacaktı ki, Sih Ahmet ondan önce davrandı. Mızrabını kervan başına fırlattı. Kervan başı bir gülle gibi attan yere düştü. Sih Ahmet seslendi:

“Kimin ne hakkı varsa söyleyin vereyim.”

Bütün işçilerin parasını verdi. Kara Mağaranın adamları uyandığında her şey olup bitmişti. Sih Ahmet Demirkır'a binmiş kervanla birlikte kendilerine doğru geliyordu. Sih Ahmet, kervanı Kara Mağaraya, Osman Bey'in yanına getirdi. İşçileri de serbest bıraktı.

İşçilerin hepsi kendi memleketlerine gidip, bu olayı anlattılar. Herkese Miskov Kervanının önünü böyle bir yiğidin kestiğini, kimsenin gücünün ona yetmediğini anlattılar. Bu yüzden her yerde bu olay ve Sih Ahmet'in adı duyuldu. Kimse artık kervanı Sih Ahmet'in korkusundan getiremiyordu.

Bu kervan, Rus kervanı olduğu için Kara Mağaraya kafirler birlik çıkardılar. Sih Ahmet bu askerlerle savaştı.öldürdüğünü öldürdü, yaraladığını yaraladı. Sağlam kalanları Kızıl Elma'ya kaldırdı.

Bütün yolları kesti. Ne erzak girebildi, ne haberleşme, ne de mühimmat gidebildi. Dağın dört bir yanında devletin postasını kesti. Askerler açlıktan, susuzluktan öleceklerini anlayınca, Sih Ahmet'e haber verdiler; “Bizi bırak, savaşın galibi sensin” dediler.

Bunlar devletlerine gidince dönemin padişahına bir nağme gönderdiler. Dediler:

“Senin Kara Mağarada bir eşkıyan var. Biz asker kaldırarak gücümüz yetmedi. Ya adamı terbiye et ki, malımıza, canımıza karışmasın. Ya da seninle tüm ticareti keser savaşıyoruz.”

Padişah bu nağmeyi okuyunca, tüm askerlerine emir verdi. Sih Ahmet'in üzerine gönderdi.

“Onu uyarın gelin”dedi.

Sih Ahmet'te Osmanlı askerlerine silah kaldırmadı. “Bunlar Müslümanlar, İslâm askerlerini vuramam” dedi. Askerlerin cephane ve erzak tarafını ele geçirdi. Hangi birliğe saldırdıysa o birlik kendini dağa verdi. Osmanlı askeri dağda hem erzaksız, hem de cephanesiz kaldı. Osmanlı askerleri Sih Ahmet'i terbiyeye gelmişlerdi. Ama, dağda hepsi aç kalınca Sih Ahmet'e esir düştüler. Subayları ve generalleri geldiler. Sih Ahmet'in çizmelerini öpmüşler, esas duruşa geçtiler. Söylediler:

“Ey yiğit! Kafir ordusunu kovan, garibanı sevindiren yiğit. Sana karşı ey vallahımız var. Açlıktan susuzluktan terbiyeye geldik. Bizleri affet.”

“Ey kardeşlerim! Siz de, ben de Müslüman'ım, ben size kıyamam. Padişah sizi çektiği için yazı göndersin, ben de size kurban olayım, sizi serbest bırakayım.”

Padişah Osman Bey'e haber geldi:

“Sih Ahmet askerleri dize getirmiş aç ve susuzlar, perişan olmuşlar. Sih Ahmet'in isteği de askerlerin geri çekilmesi.” Padişah kendi kendine “Bu kadar asker açlıktan ölemez” dedi. Bütün askerlerini geri çekti. Ama, Sih Ahmet'i de affetmiyordu. Tekrar güçlenip onu yakalamaya çalışıyordu.

Yiğidim, Sih Ahmet'im bir gün padişaha bir mektup yazdı:

“Yeter artık benim affımı çıkar. Benim Osmanlı Devletine hiçbir zararım olmamıştır. Ben kafirlerin belini büktüm, Arap'ı vergiye bağladım, Rus'u Kızıl Elma'ya çıkardım. Tüm ülkeleri Osmanlıya vergiye bağlamışım. Devletin dört bir yanını ben koruyorum. Beni sana şikayet ettiler; ama gerekir ki, affımı veresiniz. Size bir zararım yoktur. Ben de serbest dolaşabileyim” dedi.

Padişah mektubu aldı, okudu. Sih Ahmet'e cevap gönderdi:

“Namına Sih Ahmet derler, korkundan yedi düvel sallanır. Rus'un sınırında bir ordu fil binicileri fillere binip Osmanlıdan haraç alıyorlar. Bunlarla başa çıkamıyoruz. Bize zararları çok oluyor. Eğer bunlarla savaşıp, bizden aldıklarını alıp, onları bize vergiye bağlarsan, o zaman seni affederim.”

Kalbim yanındadır. Sih Ahmet yiğittir. Kalktı, hazırlandı. Tam donandı. Doğru Rus hududuna atını sürdü. Akşam namazında hududa ulaştı. Eee..... yiğitti, atını dört nala sürüyordu. Onlar içlerine ne girdiğini anlayamadılar. Sandılar ki, şimşek çaktı. Daha gece olmadan doksan tane fil ve binicisinin başını kesti. Atı Demirkır filleri, kendisi de binicilerinin başını kesti. Atı Demirkır filleri, kendisi de binicileri öldürdü. Onların silahlarını ve kalan filleri birbirine bağladı. Askeriyle beraber onları kervan yapıp, padişaha getirdi. Padişaha:

“Kalbim yanındadır paşam! Azametinden tüm ülkeler boyun eğer. Emrettin, Boynum senin emrine kıldan incedir. Buyur paşam, emrini yerine getirdim. Paşam başka emrin gelecek mi?” diye sordu. Padişah:

“Sih Ahmet yiğitsin cesursun. Sana yine emrim vardır. Bizim bin hanelik vatandaşımız var. Asi olmuşlar Karadeniz'in kıyısına gitmişler. Devlete zarar verirler. Kendilerine bir gemi yapmışlar. Denizin altına iniyorlar, günlerce içinde kalıyorlar. Evini malını mülkünü gemiye koymuşlar. Gemileri de zırhlı gibi, ben denizin altına inemiyorum.öyle bir gemim yok. Bunlara talim terbiye verirsen affımı sana veririm, askerimi kaldırırım.”

Sih Ahmet Demirkır'ı dört nala sürdü. Doğu Karadeniz'e gitti. Demirkır'ın semerini indirdi. Demirkır'ı denizin içine bıraktı. Demirkır o geminin halatlarını kopardı. Gemi su yüzüne çıktı. Sih Ahmet ip atıp gemiyi kıyıya çekti. Deniz tarafını kesti, denize inmelerine izin vermedi. Onları sıralı halde padişaha götürdü. Hepsini vergiye kayıt etti.

Sih Ahmet Hıristiyanlığın zincirini kırdı. Nerde Osmanlıya bir zarar geliyorsa, orayı imana getirdi. Padişah baktı ki, ordusunun yapamadığını bu yapıyor. Düşündü; “Allah beni kör etmiş. Böyle birini ben nasıl mahkûm ederim.” Padişah Sih Ahmet'e :

“Kalbim yanındadır Sih Ahmet, kalbim yanındadır. Tamamdır oğlum. Türk sınırları içinde sen serbestsin. Nereye istersen gidebilirsin.” dedi. Bir ferman yazdı, sonra altını mühürledi. Sih Ahmet'e verdi.

O zaman bir şeyh vardı. Şeyh bunu düşünerek yattı ve rüya gördü. Sabah kalktı, padişaha gelip, söyledi:

“Güçlüdür padişahım güçlüdür. Esen yelden, uçan kuştan hızlıdır, ona karışmayın, kimsenin gücü yetmez ona. Ne asker gücü, ne top- tüfek ne de kılıçla ölür. Onun ölümü beşerin elinden değildir. Bu on altı sene hüküm sürdürür. On altı sene sonra onun ölümü dağdaki bir yabancı hayvan mıdır, canavar mıdır bilmem, onun elinden olacaktır. Onu kimse öldüremez. Boşuna uğraşmayın.” dedi.

Padişah ikinci bir nağme daha yazdı, Sih Ahmet’e verdi. Bu ikinci nağme Sih Ahmet’in serbestliğini tam yetkili kıldı. Sih Ahmet nağmeleri padişahıtan aldı. Selamlaştı, gitti.

Sih Ahmet bir gün düşündü: “Haymana’ya bir gideyim. Amcam ne oldu bir bakayım.” dedi. Haymana’ya gitti. Evlerinin yerine bir baktı ki, evleri yıkılmış, harabe olmuş. Bir eve misafir oldu. Amcasını sordu. “amcan öldü” dediler.

O gece amcasını, babasının ve annesinin mezarını ziyaret etti. Köye geldi. Köylülerle tek tek helalleşti. Köylü aşireti başına toplandı. Söylediler:

“Gitme yiğidim gitme! Gözlerimiz kan ağlıyor evlerinize bakınca. Bir sülale yok olup, gitti. Bize serdardınız, bize ağaydınız, bize önderdiniz. Boynumuzu bükük, aşiretimizi başsız, sülaleni soysuz koma yiğidim.”

“Kalamam ağalarım, beylerim kalamam. Ben buralarda duramam. Reçberlik yapacak değilim, köylünün işkencesini de çekemem. Köylüyü çekip- çeviremem. Hakkınızı helal edin. Ben giderim.” dedi. Demirkır’a atladı, çıktı, gitti.

Atını doğuya sürdü. Kars’a yakın bir yere geldi. Sabah namazıydı. Şehrin kenarında kel bir adam gördü. Kendisini iki taşın arasına saklamıştı. Gece üzerine çığ yağmış. Belli ki, geceyi orda geçirmişti. Sih Ahmet düşündü.

“Bu benim eski halim neyse o hale düşmüş. Herhalde bu yiğit biridir. Ben de yalnızım, yalnızlık Allah’a mahsustur. Bunu kendime arkadaş edineyim.”

Gitti, selam verdi. O da selamını aldı. Sih Ahmet sordu:

“Yiğidim belli geceden beri burdasın, üzerine çığ yağmış. Ne yaparsın, neden buradasın?”

“Yabancı! Vallah ben bilmem. Bana asi olmuş derler, kovarlar. Ben de kaçıp buraya sığınmışım.”

“Kimin kimsen yok mudur? Sıcak çorba verenin, yarin, yarenin, kardeşin, anan da mı yoktur?”

“Kimsem yoktur. Sadece yaşlı bir anam vardır.”

“Eğer yaşlı ananı boynu bükük bırakmayacaksan, kimseyi arkandan ağlatmayacaksan, bana arkadaş olur musun? Benim de kimsem yoktur.”

“Yabancısin, seni tanımam. Sen ne iş yaparsın? Beni yanına niye alırsın? Ben ne iş yapacam?”

“Ben bir iş yapmam. Memleket memleket gezinirim, savaşıyorum. Arkamda kimsem yoktur. Bir tek atım Demirkır’ım vardır. Onunla geziniriz, savaşıyoruz, yeriz, dururuz. Sen bizimle gelmez misin?”

“Sadece yaşlı anam vardır. Onun da başına belayım. Ben de garibim, kimsesizim. Elbet yiğit ben de sizinle gelirim.”

“Gel öyleyse anana gidelim, gönlünü hoş edelim. Helallik alalım.”

Eve doğru yol aldılar. Sih Ahmet’e sordu.

“Senin adın nedir?”

“Bana Gada-Bela derler; ama adımı bilmem.”

“Gada-Bela diye ad olur mu hiç? Bu nasıl ad? Niye sana böyle derler?”

“Anam bana küçükken bir ad vermiştir elbet; ama ben bilmem. Çok yaramaz olduğumdan mahalleli Gada-Bela demiş. Ben de hiç başka bir adla çağırılmadım. Adımı böyle bilirim.”

Mahallenin çocukları Gada’nın anasına haber verdiler:

“Oğlun bir subay almış geliyor” dediler. Anası sandı ki, oğlu bir yaramazlık yapmış. Beddua ederek onları karşılamaya gitti. Söyledi:

“Allah onun belasını versin! Allah onun canını alsın. Vallahi ben demedim. Ne yaptıysa kendisi yapmıştır, bana sormaz.” Sih Ahmet :

“Dur anam dur! Niye bağırıp, çağırıp, beddua edersin? Bu çocuk bir şey yapmadı.”

Sih Ahmet atından indi, elini öptü, eve geldiler. Sih Ahmet:

“Yaşlı anam, başımın tacı anam! Ben yalnızım kimsem yoktur. Oğlunla konuştuk. Onu yanıma arkadaş almak isterim. Kabul edersen sana ömrünce yetecek altın veririm, sefillik çekmezsin. Beni de yalnızlıktan kurtarırısın.”

“Yiğit oğlum benim de kimsem yoktur. Allah’tan aşağı tek varlığım bu çocuktur. Onun da hiç hayrını görmem. Gücüm yetmez ki, terbiye edeyim. Çok yaramazdır. Tüm çocukların kolunu bacağını kırar, hep şikayet gelir. Elinden şaşım kaldım. Yaşlılığım beladır, bir de oğlumun yaramazlığı başımdadır. Götür oğul götür, senin olsun. Belki sen onu adam edersin, hep duamı alırsın.”

Sih Ahmet atının yanına gitti, üzerindeki heybeyi indirdi. Söyledi:

“Ak sütün gibi helal olsun emeklerin anam. Ben senin tek varlığını aldım. Benim de sana vereceğim bu hediyemi kabul et anam.” dedi.

Sonra yaşlı kadının eteğinin dolusu altını ona verdi. Öyle altın verdi ki, Gada'nın anasına ölünceye kadar yeter da artar bile. Gada'yı atının arkasına aldı, şehre doğru yol aldılar. Gada'ya elbise alacaktı. Gada'ya söyledi:

“Eee... artık yanımdasın. Sana elbise alacam, at alacam. Şehre varalım bir.”

“Hayır! Senin alacaklarını kabul etmem. Sonra benim başıma kakarsın.”

Sih Ahmet ne kadar ısrar ettiyse de “Aldıklarını yırtarım” diyor, başka bir şey demiyordu. Sih Ahmet baktı ki, Gada laf anlamıyor, inat ediyor. (Eee... yaramaz adam hep yaramazdır, laf anlar mı?) Sordu:

“Sen bu vaziyette mi benimle geleceksin?”

“Sen beni bu şekilde kabul ettin. Beğenmiyorsan getirmeyedin.”

“Hiç olmazsa sana bir at alayım.”

“Valla bilirim at da alırsın, elbise de alırsın. Ama yarın başıma kaktığında senin kel başını yararım. O zaman da arkadaşlığımızın lafı kalmaz. Ben her şeyi kendi paramla kazanacam. Gün ola harman ola! Ben halimden memnunum.”

“Peki böyle gel öyleyse.”

Yola koyuldular. Van şehrinin kıyısında konakladılar, uyudular. Sabah olunca Gada uyandı. “Bir hava alayım, etrafı dolaşayım.” diye düşündü. Çıktı, yürüdü. Baktı ki, ilerde çadırlar görünüyor. Bir çadıra baktı ki, önünde iki asker nöbet tutuyor. Diğer askerler uyuyordu. O çadırda da askerin baş çavuşu derler, “Sert Mehmet Çavuş” dev bir adamdı, yatıyordu. Gada sürüne sürüne kedi gibi kimseye görünmeden, iki askerin arasından çadıra girdi. Köşkün üzerine baktı ki, biri yatıyor. Çok güzel elbiseleri vardı. Tavşan gibi üzerine atladı. “Bunu öldürüp elbiseleri, silahlarını alırım” dedi. boğmaya başladı. Sert Mehmet Çavuş sanki yıllardır can vermiş gibi oraya uzandı. Tam çadırdan çıkarken askerler bunu gördüler. Baktılar ki, çadırdan çıkıyor, kaçıyor; ama tavşan gibi kaçıyor. Elbiseleri de götürmeye fırsatı olmuyor. Askerler çadıra girdiler ki, Sert Mehmet Çavuş'u öldürmüş. Gada'ya kurşun sıktılar; ama tutturamadılar. Gada tavşan gibi sekiyor.

Sih Ahmet silah sesleriyle uyandı. Bir de baktı ki, askerler Gada'ya silah sıkıyor. Gada tavşan gibi kendini taştan taşa vuruyor. Sih Ahmet askerlere doğru gitti.

“Ne oldu, niye bu çocuğa silah sıkıyorsunuz?”

“Ağam bu çocuk nerden geldi bilmiyoruz? Kedi gibi çadıra girdi, çavuşumuzu öldürdü. Biz şimdi yerimize dönemeyiz. Bizi idam ederler.”

Sih Ahmet kendisini askerlere tanıştırdı. Sonra padişaha bir nağme yazdı, altını imzaladı.

“Bunu padişaha götürün sizi affeder. Kim öldürdü derse, Sih Ahmet dersiniz” dedi.

Sih Ahmet Gada'yı buldu, çağırıldı. Söyledi:

“Loy sen bunu niye öldürdün? Askerler seni öldüreceklerdi.”

“Onun güzel elbiseleri , silahları vardı.Ben sana elimle kazanacağım dememiş miydim?

Sih Ahmet kendi kendine; “valla başımıza bela aldık. Bununla işimiz var. Çok uğraşacağız.” dedi.

(Yiğit adamın başından bela eksik olmaz)

Sih Ahmet kumandanın elbiselerini Gada'ya verdi. Askerleri de padişaha gönderdi. Askerler padişaha gittiklerinde , padişah bunları affetti.

Gada'da çavuşun elbiselerini giydi. Omzunda yıldızlar parlıyor, bir subay gibi göründü. Gada “kendim kazandım” diye sevindi, böbürlendi. Çavuşun çizmelerini de giydi. Bir karakol komutanı gibi oldu. Başçavuşun atını da aldı. Ata “Alıbacak” ismini verdi. Beraber geziyorlardı. Bir gün Sih Ahmet'e söyledi:

“Gardaş, bizim gezdiğimiz yerlerde, ayağımızın değdiği yerlerde kimse erkeklik taslamayacak, eşkıyalık yapmayacak, keleşlik yapmayacak. Fakat ben isterim ki ; “Himmat Keleş” derler biri vardır. Süphan Dağında Lanter Hanındadır. Kırk tane yardımcı keleşİ vardır. Bin tane bekar askeri vardır. Biz bu gece gidip, onların kafasını uçuralım. Onların malını mülkünü de fakir fukaraya dağıtalım.

“Tamam gardaş! Böyle bir şey yaparsan çok sevinirim. Çoktandır elim kaşınıyor. Kimseyi dövemiyorum.”

Yola düştüler. Alaceviz Şehrinin kıyısına geldiler. Mevsimlerden sonbahardı, sonbaharın son dönemi idi. Akşamüstüydü. Sih Ahmet söyledi:

“Gel gardaşıma bir şey diyeyim. Biz bir savaşa gideceğiz. Burada iyice kan kardeş olacağız. Gel birbirimize yemin verelim.”

İkisi de atlarından indiler, yeminleştiler. Birbirlerine sadık kalacaklarına yemin ettiler. Yola koyuldular. Süphan Dağının eteğine geldiler. Süphan Dağına çıkacaklardı. Sih Ahmet:

“Sana bir şey diyeceğim, zoruna gitmesin”.

“Söyle.”

“Önümüz gecedir gardaş, karakışla sonbahar arasındır. Gök bulut yer dumandır. Tam zemheridir. Bu dağın hışmı, fırtınası, Allah'ın tövbe hışmına benzer. Dağda çok çetindir, her taraf kayalıktır. Yol yok, yolak yoktur. Beni dinliyorsan bu gece Bitlis'e dönelim hele sabah ola hayrola. Bakalım Allah ne gösterecek.

Öyle diyince Gada bağırdı:

“Madem öyle haydi dönelim haydi dönelim. Biz kim, keleşlik kim. Anadolu’ya inelim. Paramızda var. Bir tarla alırız, ekeriz. Reçberlik de yaparız.

Sih Ahmet baktı ki, Gada kızdı. “Olmayacak” dedi. Geri dönülmeyecekti söyledi:

“Tamam senin dediğin olsun. Haydi gidelim. Allah yardımcımız olsun.”

İkisi beraber yol aldılar. Lanter Kalesine gideceklerdi. Vakit geceydi, soğuktu, yol çetindi. Kar yağmaya başladı. Biraz yükselince rüzgar gürültüsünden, fırtınadan göz gözü görmüyordu. Yükseldikçe kar da yükseldi. Derken kar atın göğsüne kadar yükseldi. Dağ kalaylanmış kap gibi görünüyor. Dağdaki canavarlar bile aşağı doğru kaçıyorlar. Canavarlar insiz insanlar evsiz dışarıda dayanamaz.

Duman iyice inince yol iz kaybettiler. Demirkır kişniyordu. Arkasından Alıbacak kişniyordu. Bu hayvanların burun hırıltısı geliyordu. Sih Ahmet Demirkır’ın dizginini bırakıp söyledi.

“Sen kendi yolunu bulursun. Bir imdat gelse gelse senden gelir. Cenab-ı Hak hayvanlara yardımcı oluyor. Dağlık kayalık yol sizlerin önünde düz yol oluyor.”

Sih Ahmet “bir bakayım Gada ne yaptı üşüyor mu?” diye döndü baktı ki, bıyıkları, kaşları buz tutmuş. Gözleri boncuk gibi parlıyor. Üşüyeceği yerde ellerini karla ovuşturuyor. Ellerinden buhar kalkıyor. Sanki ateşin önünde duruyor. Sih Ahmet düşündü; “tabi bu böyle olur, üşümez. Gece gündüz dışarıda yabanda yetişmiş.”

Biraz daha yol aldılar. İyice yükselmişlerdi. Sih Ahmet:

“Artık varmış olmalıyız gardaş.”

“Gardaş! Ben bilemem. Ne gitmişim, ne de görmüşüm.”

“Gada gardaş biraz yavaş konuş. Bir duyan olur.”

Gada kendi kendine:

“Herhalde bu delirdi. Canavarlar bile durmadı burada, insanlar nasıl dursun.” Diye düşündü. Sih Ahmet’e inanmadı.

Biraz daha ilerleyince Demirkır durdu. Sih Ahmet baktı ki, atın göğsü bir kayaya varmış. Sih Ahmet kayaya bir ok attı. Eliyle okun değdiği yeri kontrol etti. Duvarın insan yapısı olduğunu anladı. Sih Ahmet Gada’ya: “

“Gardaş! Biz varacağımız yere geldik. İn hele in de kapıyı bulalım.”

Gada ikisi de kapıyı aradılar. Sonunda kapıyı buldular. Sih Ahmet:

“Sen Demirkır’ın dizginini tut. Ben hanın içine girmeye çalışacağam.”

Gada iki atında dizginini tutuyordu. Sih Ahmet bir geçitten içeri girdi. Fırtına olduğundan içeri girmesi kolay oldu. Nöbetçilerde yoktu. Bir kapının arkasından seslerin geldiğini duydu, dinledi. Hamet Keleş, kırk keleşin, bin bekar askerin başı sesleniyor:

“Size diyeceklerim var. Susun da beni dinleyin. Herkes buraya gelsin.”

Herkes Hamet Keleş’in etrafında toplandı. Seslendi:

“Bugün Alaceviz’e indim. Baktım ki, bizim kalenin ismi dilden dile söyleniyor. Bu kalenin ismi çıkmış Van’da, Bitlis’de, Kars’da çevre illerde. Herkes bizi söylemektedir. İşittiğime görede, “Sih Ahmet” derler bir yiğit vardır. Kendisine de bir arkadaşı bulmuştur. O arkadaşıyla Anadolu’ya inmişler. Bizim bu kalenin ismi böyle dilden dile dolaşır. Olmaya ki, Sih Ahmet’in de kulağına varsın. O zaman ya bugün yada yarın sabahdır, gelir hepimizi öldürür. Eğer beni dinlerseniz, bu gece fırtına vardır. Bu fırtınadan yararlanalım. Malımızı, davarımızı düzlüğe indirelim. Birer reçberlik bulalım. Buraları terk eyleyelim.”

Hamet Keleş’i dinleyen adamlarından bazıları söyledi:

“Hamet Keleş başımızsın, serdarımızsın. Bu adam nasıl bir adamdır ki bu fırtınada karda gelsin. Gelse bile bizim bin bekar adamımızın olduğunu duymuştur. Biz bu kadar adamımız, onu tutar, buraya da bağlarız.”

“Beni dinleyin. Bugün Alaceviz’de duydum. Derler ki, Sih Ahmet çok yiğittir. O adama karışmazsa bile atı adamı öldürür. Karşısında kimse duramaz. Orduları dağıtmıştır.”

“Ağam millet abartıyor. Öyle şey mi olurmuş. Atı bile nasıl adam öldüre bilirmiş. Boş verin ağam, biz keyfimize bakalım.”

Sih Ahmet kapının arkasında bunları duyunca, elini kapıya vurdu ve içeri girdi.

“Esselamu Aleyküm” dedi.

Hiç kimse bilemedi; ama Hamet Keleş onun Sih Ahmet olduğunu anladı.

“Başka kim bu fırtına da buraya gelebilir ki?” diye düşündü. Hemen:

“Ve Aleyküm Selam” dedi. Karşılıklı. Elini tuttu, yüzünü öptü. Sih Ahmet’i götürüp en üste oturttu. Sordu :

“Dışarıda arkadaşın var mıdır?”

“Evet arkadaşım ve atlarımız dışardalar , beklerler.”

Hamet Keleş hemen adamlarına emir verdi:

“ O adamı içeri getirin. Atları da bağlayın, kaşağlayın, yemleyin.” dedi.

Adamları çıktılar. Gada’yı içeri aldılar. Atları da hana bağladılar. Ayaklarına sındıf bağladılar. Gada da içeri geçip oturdu. Sih Ahmet Gada’ya göz kırptı. Gizlice söyledi:

“Git Demirkır’ın ipini, dizginini ve ayağındaki sındıfı çıkar gel.” dedi. Gada hemen:

“Tuvalete gidecem” diyerek, hana girdi. Demirkır’ı serbest bıraktı. Geri geldi. Daha oturur oturmaz zelzele olur gibi bir gürültü koptu. Han yere çökecek gibi oldu. Hamet Keleş’in adamları koşarak gittiler. Gittiler; ama ne gördüler. Kendilerinin bütün atları

yerlerde debeleniyorlar. Demirkır da kudurmuş. Kaşını kaldırmış, bir o tarafa bir bu tarafa gidip geliyor yanaşmaya korktular. Gada ya haber saldılar. Gada gelip Demirkır'ı bağladı.

Hamet Keleş gelenin Sih Ahmet olduğunu artık iyice anladı. Sordu:

“Tanrı misafirim, kardeşim! Kimsin, niye geldin? Kar kış fırtınadır niye buralara kadar geldin?”

“Kardeş! Gelmemin sebebi seninle kardeş olmaktır. Sizlerin namınızı işittim. Gelip burda bir ekmek yemek istedim.”

“Olur, başımızın üstünde yeriniz var. İstedığınız kadar kalın.”

Ahmet Keleş “olur” dedi; ama çok korkuyor “bu adam bizi öldürür mü, af mı eder?” diye düşünüyor. Adamlarından kimseye de söylemiyor. Kimse bilmiyor. Normal bir misafir zannediyorlar.

O kışı orada geçirdiler. Bahar geldi Sih Ahmet Hamet Keleş'e:

“Hamet Keleş seninle kardeş olduk. Bizleri doyurdun, misafir ettin. Ekmek tuzun hakkı vardır. Bende sizlere kıyamam. Benim namımın duyulduğu yerlerde eşkıyalığa, keleşliğe izin vermem. Malını, davarını, adamları al burayı terk et. Eşkıyalık yapma. Artık reçberlik mi yaparsın, ticaret mi yaparsın bilmem. Eşkıyalık yapmayacaksın, yaparsan kimsenin gözünün yaşına bakmam dedi.

Hamet Keleş kabul etti. Sarıldılar, helalleştiler Hamet Keleş adamlarını, mallarını toplayıp Alaceviz'e indi. Han'ı terk ettiler.

Sih Ahmet'le Gada'da yola düştüler. Atlarına binip gittiler. Bir yerde durup konakladılar. Karanlık olunca geceyi orada geçirdiler. Sabah olduğunda ilk önce Gada uyandı. Gada düşündü :

“Ben bu Sih Ahmet'ten daha iyiyim. Nasıl oluyor da bundan korkuyorlar da benden korkmuyorlar. Herhalde bunun üstünlüğü atındadır. Bu at benim atımdan daha iyiyidir. Hele bir ben de bunun atına bineyim. Bakalım nasıl bir attır?”

Demirkır'a bindi çöle doğru yol aldı. Baktı ki uzakta bir konak var. İyice yaklaştı baktı ki bir kale. Kaleye doğru atı sürdü. “Arab Zeban” derler birisi arada yaşardı. Kim giderse gitsin her yiğidi yeniyor. Kimse onunla baş edemiyor. Kalesini insan kafalarıyla süslemiş. Arab zeban o gece bir rüya görmüş. Bir atının gelip kendisini öldürdüğünü görüyor. Demirkır kişneyince baktı ki, at rüyasındaki attır; ama binicisi o değildir. Arab Zeban söyledi:

“Ey eceline susamış kişi! Kimsin ki, böyle cesurca ve hışımla geliyorsun. Sen duymadın mı beni yenen olmamıştır cihanda. Eyer sen düvelleri dize getiren, eşkıyaları yenen Sih Ahmet'sen o zaman yukarı çık. Gel bir çay, kahve içelim.”

“Ne Sih Ahmet’î gel aşağıda yiğit gör. Kaleni insan kafasıyla donatmışsın. Sen gibi kafirden öç alacam. İn de kaleni uçurayım.”

Arab Zeban indi. Kara bir fil çıkardı. Kara file bindi. Kırk yiğit ağırlığındaki gürzünü çıkardı, omzunun üstüne indirdi. Gada, Arab Zeban’a girdi tutturamadı, kılıçla gitti tutturamadı. Arab Zeban buna gürzü attı. Demirkır gürzün düşeceği yeri biliyordu. Gürzün önünden atladı. Gada’yı kurtardı. Arab Zeban :

“Ey yiğit savaşmaya geldiysen gel yiğitlikle savaşalım. Anan gibi korkma. Namını söylemedin; ama yiğide benzersin. Kendine de acımazsın. Gel böyle olmuyor. İn aşağıya da bir güreşelim.”

İkisi de atlarından indiler. Gada iner inmez, Demirkır file sarıldı. Fili hemen öldürdü. Arap Zeban şaşırıldı.

“Hey Allah’ım bu ne hizmettir.” diye düşündü.

Bunlar birbiriyle savaşa tutuştular. Arap Zeban Gada’yı indiriyor. Bir eliyle kılıcı, bir eliyle Gada’yı tutuyor. Gada’nın kafasını uçuracak. Demirkır Arap Zeban’ı kemerinden tuttuğu gibi bir kurşun mesafesi fırlattı. Gada’nın etrafında dört dönüyor. Çılgın gibi olmuş, kişniyor. Arap Zeban da yaklaşmaya korkuyor. Gada bir saat sonra kendine gelince, baktı ki, atın dört ayağının altında yatıyor. Kendi kendine:

“Ben demiştim. Bu yiğitlik Sih Ahmet’in değil bu atın namıdır.”.

Demirkır’a bindi ağıt yaka yaka Sih Ahmet’in yanına doğru gidiyorlar.

“Vay vay vayyy! Keleşlik bizim neyimizeymiş, Sih Ahmet’im, neyimize. Bir köy bulalım kendimize reçberlik yapalım. Bir yiğit çıkmış ki, namı dünya ya yayılmış. Bu yiğit bizi yer bitirir.” diyerek bağıyor. Sih Ahmet Gada’nın sesine uyandı. Bir baktı ki, ne Gada var nede Demirkır. Gada Demirkır’a binmiş aşağıdan geliyor. Sih Ahmet’in yanına geldiler. Sih Ahmet:

“Kardeşim Gada. Kalbim yanındadır. Sen benim yoldaşısın. Ne oldu da ben arkadaşımından haber almadım. Anan mı öldü, baban mı öldü, yoksa yarin mi öldü ki, sen böyle ağıt yakarsın.”

“Kardeşim Sih Ahmet kalbim yanındadır. Gel gidelim gel. Kaçalım buradan. Burada bir yiğit çıkmış ki, ikimizin de kellesini havada uçurur. Ben feleği kendi gözümle gördüm.”

“Gel benim Gada’m, gel kardeşim. Hangi götü kınalı benim kardeşimi dara getirmiş. Gel bize bir kahve yap bakalım. İntikamını alırım, sen hiç kaygılanma.”

“Sih Ahmet feleğe ok atma. Kaçalım buradan. Vallaha ben seninle gelemem.

Birer kahve yaptılar, içtiler. Sonra Sih Ahmet kalktı.

“Tamam, vaktidir. Haydi gel göster bakalım, hangi taraftadır bu kardeşimi korkutan kişi. Kimdir bu, kimin nesidir bakalım.”

“Sana gösteririm; ama seni öldürürse karışmam. Ben seni uyardım. Canımı zor kurtardım.”

Yüksek bir yere çıktılar. Gada sürüne sürüne iki taş arasına girdi:

“İşte kardeş! Feleğin kalesi şurasıdır. Feleğin evidir orası.”

Sih Ahmet Demirkır’a bindi. Doğru kalenin önüne geldiler. Arap Zeban pencereden baktı. At aynı attı. Adamın üzerindeki elbisede aynı elbise di. Ama önceki adam esmer, bu kırmızı tenli idi. Sih Ahmet seslendi:

“Çık dışarı ey eşkıya, kumarbaz, dolandırıcı, içkici. Sen benim kardeşimi dara getirmişsin. Yoldan geçenlerin canının alırsın. Çık gel savaşalım. Ecelin elimden olacak.”

Arap Zeban iki kere denedi, desin ki, “Ben bir kadını” ama kendisine yediremedi. Aşağıya indi. Çarpışmaya başladılar. Öğleye kadar çarpıştılar. Gada da yaklaşmış, bir yere gizlice saklanmış, seyrediyor. Arap Zeban:

“İn atından aşağı. İnde istirahatını al. Bu seferde görüşelim görürsün kim eşkıya, içkici, kumarcıdır.”

Arap Zeban indi. Sih Ahmet inince, at yine file saldırdı. Önceki fil gibi bu fili de öldürdü. İkisi de güreşe başladılar. Epeyi bir çarpıştılar. Sih Ahmet Arap Zeban’ı yere devirdi. Kılıcını batırdı. Kılıcını çekerken düğmeleri açıldı. Arap Zebanın göğüsleri ortaya çıktı ki, bu bir kadındır. Sih Ahmet’in morali çok bozuldu.

Gada da baktı ki, biri birini yırttı. Sandı ki, Arap Zeban kardeşini yendi.

“Daha bu yerde iken, ben bunun kafasını bir vurayım. Kardeşimi öldürmesin.” Dedi. Sih Ahmet kadının başında düşüncedyken bir patırdı geldi. Gada kılıcı çekmiş.

“Kardeş dur, beni vurmayasın. Gel kardeş gel ki, seni bu kadına kurban edeyim. Sen olsaydın, bu kendini belli ederdi. Kadın olduğunu söylerdi. Senin yüzünden bir kadını öldürdüm.”

Gada elini savurdu.

“Hele şuna bakın. Hem kadını öldürür, kadın olduğunu anlamaz hem de bana kızar. Bende seni yiğit bilirdim. Sen kendini bir kadınla bir ettin. Oradan çıktılar. Yola koyuldular. Ama Sih Ahmet’in morali çok bozuk.

“Belki kadın olduğunu belli ederdi, söylerdi. Allah’ın emri ile de bana varırdı. Bundan bir yiğit doğardı” diye düşünceye dalmış. Bir yere gittiler. Orada konaklayıp uyudular. Sabah oldu. Gada dürbünle baktı ki, Dar Ağaç, Topal Sihi çayırında bir ağaç göründü. Çadırın başında bir sancak görünüyor. Sancak sallanıyor ki, gümüşten sancaktır. Lengerlerle çadırı

kurmuşlar. Belliki zengin birinin çadırıdır. Çadırın etrafında ne duvar, ne insan hiçbir şey görünmüyor. Gada:

“Kardeş, kardeş! Kalk gidek, bir çadır gördüm ki, ne çadırıdır. Gel gidip yemek yiyelim.”

“Nerde gördün çadırı?”

“Aha şurada, al dürbünle bak.”

Sih Ahmet dürbünü alıp baktı. Sih Ahmet :

“Lan keçe. Senin kel kafana tükürem. O çadır feleğin çadırıdır. Baksana ne çocuk, ne insan, ne davar var. Benim anamın, babamın ruhunu o felek aldı. İntikam alma günüdür. Hadi gidelim o çadıra.

Demirkır Sır bir attı. O çadırda Zini'nin olduğunu hissetti. Sürekli kişnedi. Arkasından Alabacak da kişniyordu. İki hayvan bahar bulutu gibi yeri göğü titretti. Çadıra doğru yol aldılar.

Zini çadırda yalnızdı. Kardeşleri Çukurova'dan gelen kervanların önünü keseceklerdi. Bekliyorlardı ki, kervanla geçenler kendilerine bir şeyler versinler. Zini çadırdayken baktı ki, gök gürültüsü gibi bir ses geldi. Dışarı çıktı, etrafına baktı ki, bir tane bile bulut gökte yok. Zini düşündü:

“Yağmur yağmıyor. Gökte bulutta yok; ama gök gürlemesi nedir?”

Birde baktı ki, iki süvari çadıra doğru geliyorlar. Zini düşündü:

“Ya İlahi, Ya Rabbim! Bu gök kubbenin altında daha bunlar gibi heybetli süvari ve atlar görmedim.”

Zini geri döndü. Perdenin arkasında saklandı. Sih Ahmet ile Gada geldiler. Çadırın önünde durdular. Atlarını bağladılar. İçeri girdiler. Gada bir kadının perdenin arkasına girdiğini gördü. Çadıra gelip oturdular. Birbiriyle gizlice konuşuyorlardı. Sih Ahmet:

“Kardeş biz bu çadıra oturduk; ama ne insan var nede bir hayvan. Ne yapalım kardeş?”

“Kız mıdır, gelin midir, kimdir o kadın?”

“Valla ben bilmem kardeş. Ne yapalım?”

“Sen atlara git. Yemlerini ver, tımarlarını yap. Ben sana seslenirim, gel bir kahve çay yap, baksana ev sahibi yok, derim. Sen de benim kızacağım iki kelime söyle.”

“Ben söylemeye söylerim. Ama, sen kılıcı çeker beni öldürürsün.”

“Yok yok yapmam.”

“Tamam dinle kardeş, sana ne diyecem! Aman, kılıcını çekme elindeki pipoyla kafama vur. Zaten derisi incedir. Kendimi perdeye atarım. Sen peşimden gelme. Kızla

konuşurum. Eğer iyi ise benim tarafımı tutar. Sana laf vurur. O zaman sohbet ederiz. Laf arasında kız mıdır, gelin midir öğrenirim.”

Sözleştiler. Gada atların yanına gitti. Atları tımarladı. Sih Ahmet Gada’ya seslendi:

“Hey keçeli, kel kafana tükürem senin. Gel bir çay, kahve yap görmüyor musun ev sahibi yok.”

“Hele hele bak şuna. Ben başımı hangi taşa vurayım? Daha düne kadar, bileği hamurlu olan Nise oğluna bak. Babası da eşek ayağı gibi böğrüne sokup, akşama kadar kadınlara muska yapıp çerçilik yapardı. Oğlu da bugün memur olmuş. Benden çay, kahve istiyor.”

Sih Ahmet birden kılıcını çekti:

“Ulan bu beni rezil etti” diye söylenerek Gada’nın üzerine yürüdü. Gada:

“Hele hele Sih Ahmet hele. Kılıcın sırtıyla değil, ucuyla beni öldüreceksin. Sen böyle yaparsan ben kadının kız mı gelin mi olduğunu nasıl anlayacam. Hiç değilse kılıcın sırtıyla gel.”

Sih Ahmet kılıcını indirdi. Geri döndü.

“Hadi hadi git. Bir daha kılıç çekmem.”

“Söz ver ki gideyim.”

“Söz kılıç çekmem”

Sih Ahmet tekrar aynı şekilde seslendi. Gada aynı cevabı verdi. Bu arada Zini de perde arkasından bunları izledi. Düşündü ki:

“Bunlar birbirini öldürecekler. Aralarına girecek kimse de yok. Biri diğerini öldürse başıma kalırlar.”

Sih Ahmet elindeki pipoyla Gada’nın başına vurdu. Kan Gada’nın boynuna kadar geldi. Gada hemen perdenin arkasına kaçtı. Kendini yere attı. Zini Gada’nın üstüne gitti. Baktı:

“Bu yaralı; ama bayılacak kadar değil. Yedi damardan sadece biri oynamıyor.” diye düşündü. Söyledi:

“Bu edepsizliğe, terbiyesizliğe bakın. Senin erkekliğin olsaydı, adamı çölde vururdun. Niye geldin de benim çadırımda vurdun? Şimdi abilerim gelir, Kamber Ağa, Ömer Ağa, Guşit Ağa yedi kardeşim gelir intikamını alırlar.”

Zini bunları söyleyince, Gada hemen kalktı Zini’yi tuttu.

“Kız sus sus. Sakın ha erkeklik lafı etme.”

Zini şaşırıldı. Düşündü ki; “Bu şimdiye kadar baygındı. Şimdi birden bire nasıl ayıldı?” sordu:

“Kimsiniz? Nerelisiniz? Nereye gidiyorsunuz?”

“Valla biz kardeşimle bütün ülkeyi gezeriz. Zenginden alır, fakire veririz.”

Gada Sih Ahmet’i övdükçe övdü. Ama adını söylememişti. Sordu:

“Şimdi de sen söyle. Burada in yok, cin yok. Niye buradasınız?”

“Kara Mercan amcamın oğludur. Beni istemeye geldi. Kardeşlerim de vermediler.

Sonra tüm aşiretle küstük, aşireti bırakıp buraya geldik.”

“Kardeşlerin nerede?”

“Yolda geçen kervanlardan bir şeyler almaya çalışıyorlar. Akşama gelirler.”

“Bacı yemek yok mu? Şuna biraz götürelim. Sonra ikimizi de keser.”

“Nedir ki bu? Bunu nerde ise Sih Ahmet kadar övdün. Sih Ahmet değil ya bu?”

“Valla onun gibidir.”

Zini yemek yaptı, hazırladı Gada ya verdi.

“Al götür, beraber yiyin.”

“Sen gelmezsen, ben gitmem. Beni öldürür. Benim ile oturup yemek yiyeceksin.”

Zini Gada ile beraber gitti. Beraber yemek yediler. Gada Sih Ahmet’e işaret ett:

“Kız daha gelin değil, herhalde kendini sana saklamış.” Diye gizlice söyledi. Sih

Ahmet Zini’ye baktı. Sih Ahmet Zini’ye bakarken, Gada önünde ki, bütün yemekleri bitirdi.

Sih Ahmet baktı ki, yemek filan yok. Gada hepsini bitirmiş. Gada ya söyledi:

“Kel! Yemeğin hepsini bitirmişsin. Hani yemek?”

“Sen Zini’ye baktın, o sana yeter.”

Gada’yla Zini yemeği topladılar. Gada Ziniye:

“Dünya ahiret ikimiz gardaş bacıyız. Benimle beraber sekiz gardaşın oldu. Bacım kusurumu ayağının altına al. Bu haliniz nedir? Sen niye tek başına buradasın? Başında bir erkeğin yok.”

“Biz buraya geleli altı ay oldu. Bende altı aydır buradayım, tek başımayım. Buradaki taşlarla, otlarla arkadaşlık ederim.”

Onlar sohbete devam etsinler. Akşam oldu. Zini’nin kardeşleri çadırın önünde göründüler. Demirkır Zini’nin kardeşlerinin atlarını görünce delirdi. Kişnemeye başladı. Zini’nin ikinci arkadaşı söyledi:

“Bu çadırımızın önünde kişneyen at niye bu kadar yüreğime zarar verdi. Büyük abisi Ömer:

“Öyledir kardeşim öyledir. Kalbim yanındadır. Bana da öyle geldi ki, sanki beyaz dumanlı dağlar başıma geldi.

Kardeşler kendi aralarında tartışmaya başladılar.”biri benim olsun” dedi. Diğeri “yok benimdir” dedi. En küçük kardeş hepsinin önlerine geçip durdu. Söyledi:

“Benim malım, mülküm, atım hep sizin olsun. Zini’nin başlığından da bir şey almayacağım. Tek şu misafirimizin atı benim olsun.”

Kardeşler çadırın önüne geldiler. Atlarından indiler. Atlarını bağladılar. Sih Ahmet onları beş on adım önde karşıladı. Büyük abilerinin elini tuttu. Hoş beşe başladılar. Küçük kardeş Kamber gitti. Demirkır’ı kendi atının yerine bağladı. Atı sahiplendi.

Kamber Ağa daha çadırın önüne gelmeden, bir gürültü oldu. Kamber Ağa baktı ki, bütün atlar yerde. Demirkır hepsini yere devirmiş. Zini hemen çıktı. Seslendi:

“Bu ne edepsizliktir. Misafirin atını sahiplendiniz. Kendi atınızın yerine bağladınız. Ne oluyor sizlere? Misafire bunu da mı yapacaktınız?”

Demirkır’ı bağlamaya gitti. Gada Sih Ahmet’e:

“Vallahi Zini gitti. At delirmiş. Bacımı öldürür.

“Karışma kardeş. Eğer Zini ile bir bağımız olacak ise at izin verir, olmayacaksa da at izin vermez.”

Zini atın yanına gitti. Atı aldı. At hemen kulaklarını indirdi. Zini atı yerine bağladı.

Kardeşleri, Sih Ahmet ve Gada oturuyordular. Sohbeta başladılar. Büyük kardeş Ömer Ağa Sih Ahmet’e bakıyor. Düşünüyor:

“Aynı Sih Ahmet’in ta kendisidir sorsam kızar mı?” Ömer Ağa sormaya çalışıyor; ama cesaret edemiyordu. O gece orada kaldılar. Sabah oldu. Zini’nin kardeşleri Sih Ahmet’e söylediler:

“Kardeş kalbimiz yanındadır. Kusurumuzu ayağının altına al. Sen misafirimizsin başımıza taşsın. İstedığınız kadar kalın rahatınıza bakın biz gidiyoruz. Gitmesek aç kalırız kusurumuza bakmayın.”

“Kardeşler nereye gidersiniz? Ne yapacaksınız?”

“Kervanların önünde gideceğiz. Kervancılardan ganimet isteriz.”

“Kardeşler beni de aranızda kabul edin. Bende geleceğim.”

“Tamam sen de gel kardeş.”

Gada çadırda kaldı. Sih Ahmet kardeşlerle gitti. Zini Gada’ya :

“Kardeş kalbim yanındadır. Derdim çetindir, başım büyüktür benim kardeşlerim haindirler bir kalıp sabun adam öldürürler olmaya ki, senin kardeşini de öldürürler.”

“Bacım korkma sen. O dağlardaki şahin ormanlardaki aslan gibidir. Senin kardeşlerin gibi yüz kişi gelse ona hiçbir şey yapamazlar.”

“Kardeş sen öyle konuşuyorsun ki, sanki o Sih Ahmet tir.”

“Valla Zini ne odur ne şudur nede budur. Kardeşim Sih Ahmet’in ta kendisidir. Ben de Gada’yım Sih Ahmet’in kardeşiyim can yoldaşiyım.”

“Kardeşim kalbim yanındadır. Bağrım yaralıdır. Gün yüzü görmedim. Sih Ahmet’tir madem, hemen gelsinler. Ne zaman akşam olacakta bunlar dönecek?”

Kardeşler ve Sih Ahmet kervan yolunda beklemeye başladılar. Bu sırada kardeşler dama oynamaya başladılar. Sih Ahmet’te onlara bakıyordu. Sih Ahmet yola bakmaya başladı, kervan görüldü. Sih Ahmet Zini’nin kardeşlerine bir şey söylemedi. Kervanın önünü tuttu. Kervan toplandı. Kervancı başı adamlara seslendi:

“Gidin bunlar Mamak Beyin çocuklarıdır. Gidin onlara, size verecek olan malımızı en arkadaki katıra koyduk. Kervanı bırakın. Mala zarar gelmesin, deyin.”

Bir elçi gitti. Sih Ahmet’ten korktu. Seslenmeden geri döndü. Kervan başına:

“Bu adam insana benzemiyor. Ejderha gibidir. Söyleyemedim.”

Kervancı başı bunun Sih Ahmet olduğunu anladı. İkinci bir elçi gönderdi:

“Yirmi beş katırı seçsin götürsün.” dedi. Elçi gitti. Sih Ahmet’e söyledi. Sih Ahmet:

“Git kervancı başına söyle. Kervanı burada kardeş gibi ikiye böleceğiz. Sen yirmi beş katırdan fazla verecen. Çünkü benim başımda başlık parası var. Başlık parası verecem.”

Elçi gitti. Bunları kervancı başına söyledi. Kervancı başı sinirlendi:

“Bu nasıl iştir. Bu adam delirmiş mi?”

Kervancı başı Sih Ahmet’e seslendi:

“Sen babamın oğlu musun ki, seninle kervanı paylaşayım.”

Kervancı başı öyle deyince Sih Ahmet kızdı. Kızınca bunun başını kesti. Diğer adamların ganimetten haklarını verdi.

“Kervanı bırakın gidin.” dedi. Sih Ahmet kervanı aldı. Zini’nin kardeşlerine doğru geldi. Zini’nin kardeşleri çan seslerini, hayvan seslerini işittiler. Birde baktılar ki, misafir kervancı başını öldürmüş, işçiler diğer tarafa gidiyor. Misafir kervancı almış bunlara getiriyor. Ömer Ağa kardeşlerine:

“Kardeşlerim şuraya bakın. Bu Sih Ahmet’tir, yiğittir. Kervancı almış bize getiriyor. Biz karşılığında ne vereceğiz?”

“Ne malımız vardır, nede mülkümüz vardır. Bir bacımız vardır, canımız, kanımızdır. Eğer gönülleri varsa bacımızı ona veririz”.

Hepsi kararlaştırdılar sonra dönüp en küçük kardeş Kamber’e sordular. Kamber:

“Kardeşlerim hepiniz razıysanız bende razıyım. Kalbim yanındadır. Bacım canımdır. Onu amcamız oğlu Kara mercana bile vermediniz. Sorarız razı olurlarsa bende razıyım.”

Ömer Ağa:

“Madem öyledir. Sen önden git olanları anlat. Misafirimizin yiğitliğini, bizi nasıl iyiliğe boğduğunu anlat. Eğer razı olursa tamamdır. Yok derse, iyiliğe ve kararımıza hainlik ederse başını uçur.”

Kamber Ağa kalktı, gitti. Bacısının yanına gitti.

“Bacım kalbim yanındadır. Anamız öldü, onun ak sütünden sonra seni gördük. Seni ana ettik, bacı ettik. Bizim tek bacımzsın, kalbimizin nurusun. Bu misafirimiz büyük yiğitlik etmiştir. Hepimizi mahcup etmiştir. Bizde senin sözünü vereceğiz. Rıza verir misin bacım?”

“O bizim misafirimizdir. İyiliğine hainlik edemem. Eğer siz hainlik ederseniz yedinizi de zehirlerim. Cevabım evettir.”

Kardeşler ve Sih Ahmet kervanı eve getirdiler. Yolda konuştular. Sih Ahmet Zini’yi yolda kardeşlerinden istedi. Onlarda bacılarıyla konuştular, sonra evet dediler. Ömer Ağa:

“Misafirim, yüzüm ağır dedim, büyüktür. Bacımız bizim her şeyimizdir. Onu Allah’ın rızası ile sana veriyoruz. Senden başlık, çeyiz istemeyiz. Bacımızın hakkına girme, boynumuzu bükme.” Gada :

“Kardeş! Zini iyi bu gece gelin edip, düğün edelim mi?”

“Hayır. Ben Alaceviz’e inecem. Ahmet Keleş’in yanına giderim. Hazırlığımı yaparım. Tüm devlete haber salarım. Düğünümüzü herkes duyacak, karakoldan tut, padişaha kadar.”

“Kalbim yanındadır kardeş. Sen böyle dedin yüreğime bir şey oldu. Gitme kardeşim gitme. Bunlarda düşman sahibidirler. Sana kırk gün kırk gece düğün eğleriz. Her yere haber salarız. Sen gitme kardeşim.”

Gada çok yalvardı. Ne etti, ne etmedi Sih Ahmet’i razı edemedi. Sih Ahmet Gada’nın atının ayaklarını kelepçeye vurdu. Anahtarı da cebine koydu. Sonra atını sürdü gitti.

Alaceviz’e geldi. Hamet keleşin evine gitti. İkram hizmetten sonra Sih Ahmet yattı. Sih Ahmet rüya gördü. Rüyasın da Gada kara kazanı başına geçirmiş, ağıt yakıyor. “Kardeş Sih Ahmet nerdesin.” diye bağıyor. Birden uyandı ki, rüya görmüş kalktı. Demirkır’ın yanına indi. Demirkır ne yemini yemiş, nede suyunu içmiş. Yemini de gözyaşları ile ıslatmış. Sih Ahmet Hamet keleşi uyandırmadan Demirkır’a bindi, geri döndü. Atını dört nala sürüyordu. Çadırı karşıdan gördü. Leş kargalarının biri inip, diğeri kalkıyordu.

Kara Mercan vardı. Zini’nin amcası oğluydu. Kara Mercan yedi yüz çakmaklı adamıyla gündüz gelip mevzilenmiş. Gece olunca iki adamını gönderip Zini’yi aldirmış. Ateş serbest deyip Gada’yı da Zini’nin kardeşlerini de öldürtmüş. Zini’nin küçük kardeşi Kamber yaralı olarak bir çukurun içine düşmüş. Allah’a dua etmiş ki:

“Ya Rab, Sih Ahmet gelinceye kadar canımı alma. Sih Ahmet geldiğinde düşmanımızı söyleyeyim. Hiç değilse öcümüzü alır. Kanımız yerde kalmaz. Canımı alma Ya Rab!” demiş

Sih Ahmet çadırın önüne geldi. Her tarafı kurşunla elek gibi etmişler. Zini'nin kardeşlerini öldürmüşler. Her taraf kan, kurşun içinde. Gada'nın atını, Zini'yi ve küçük kardeş Kamber'i göremedim. Gada'nın başına gitti. Başını kucağına aldı söyledi.

“Kardeşim, kan kardeşim. Can yoldaşım Gada'm. Senin elin benim elimden üstündü. Sen sağ iken buralara kimse yaklaşmazdı. Demem ki, niye bu hale geldiniz. Hainler pusu kurmuşlardır. Habersiz yakalamışlardır. Yiğidime Gada'ma kıymışlar. Kanlarını toprağa dökmüşler. Gözünü bile açmasına yol vermemişler. Derdim büyüktür, yaram azimdir.”

Sih Ahmet hem ağladı hem söyledi. Bir baktı ki, bir inilti sesi geldi. Döndü çukurun başına gitti. Baktı ki, Kamber çukurun içinde yaralı duruyor. Sih Ahmet ağlayarak Kamberin yanına girdi. Kamberin başını kucağına aldı. Söyledi:

“Kardeşim, buraları yazmışlar. Kanları göl etmişler. Sizlere göz bile açtırmamışlar. Zini'yi götürmüşler. Sekiz cana yiğide kıymışlar. Güneşi batırmış ayı karartmışlar. Ne oldu kardeşim söyle bileyim. Hangi düvel sizi böyle etti. Kim kıydı size. Söyle ki hepsini öldürem, bende sizinle ölem.”

“Kardeşim halim yok, ölüyorum. Kalbimi yaktılar, canımı aldılar. Zini ile yatağımız bitişikti uyuyordum, baktım ki, iki kişi Zini'yi çekti. Bırakmayayım dedim, daha ayağa kalkmadan iki kurşun yedim. Bu çukura girdim. Dua ettim. Allah'a dedim ki, Allah'ım canımı alma. Sih Ahmet gelsin ifademi verebileyim, Allah dua mı kabul etti. Kara Mercan vardır, amcamızın oğludur. Ordusu ile geldi. Haince hepimizi öldürdü. Onlar giderken de bir saat kulağıma tüfek sesleri geliyordu halim yok kardeşim, bana Kur-an oku. Bu gece gitme, gündüz git yiğidim. İntikamımızı alınca mezarıma gel, seslen, intikamınızı aldım diye bağır mezarıma. Hepimizin kemiklerini şad et.

Sih Ahmet Kur-an okumaya başladı. Kamber can verdi. Sih Ahmet kalktı sekiz mezar kazdı. Cenazeleri gömdü, dua etti. Sih Ahmet kalktı yola düştü. Zini yollara küpesini, gerdanını, bileziğini atmıştı. Sih Ahmet bunları izleyerek yolunu buldu. Gece yarısı bir yere geldi. Bir baktı ki, bir ses yankısı bir yerden geliyor. Durdu zamanını hesapladı. Anladı ki on altı yılı tamam olmuş:

“Eyvah on altı yılım tamam olmuş. Bu dağ başında ki, ses canavar sesidir. Bu canavar da benim ecelimdir. Ben ecelime yanmam, Zini'ye yanarım, öcünü alamadığım yedi kardeşe yanarım, kardeşim, kan kardeşim, can yoldaşım Gadam'a yanarım. O ermiş kişi demişti ki, on altı yıl hüküm sürdükten sonra dağda ki, bir yabani canavar seni öldürecek. Allah'ım öcümü almadan canımı alma” dedi.

Sonra sesin geldiği yere doğru gitti. Demirkır durmadan kişniyor. Bir baktı ki, sesin geldiği hayvan Alıbacak, Gadan'ın atıydı. Alıbacak, ayakları kelepçeli olduğu halde, o dağ

başına kadar gelmişti. Demirkır'ın sesini duyunca böyle ses çıkarmıştı. Sih Ahmet gitti. Alıbacak'ın ayaklarını çözdü. Gözlerinden yağmur gibi yaş döküldü. Alıbacak'ın gözünü öptü. Söyledi:

“Git can yoldaşım git. Benim kan kardeşim Gadam şimdi yok. Sende git, artık serbestsin.”

Sih Ahmet Alıbacak'ı serbest bıraktıktan sonra atına bindi. Doğru Kara Mercanın aşiretine doğru atını sürdü. Aşirete yaklaştığında gümbür gümbür davul sesleri duydu. Bir kocakarının evinin önünde durdu. Seslendi:

“Teyze misafir kabul eder misin?”

“Oğul ben kimsesiz malsız, mülksüz bir yaşlıyım. Nasıl misafir kabul edeyim. Bak karşıda davul çalıyor. O düğüne git.”

Sih Ahmet atından indi. Bir avuç altın çıkarıp yaşlı kadına uzattı.

“Ana ana! Ben kimsesiz bir garibim sana yardım ederim. Beni tanı misafiri olarak kabul et. Bu altınların hepsi senindir ana.”

Yaşlı kadın altınları görünce:

“Oğlum aslında ben çok yaşlı değilim, yaşım küçüktür. Dişlerim de nezleden dökülmüştür. Evim eskidende, şimdide misafir evidir.”

“Ana bu davul sesi nedir? Kimin düğünüdür?”

“Oğlum ne davulu olacak ki? Mamat Beyinin çocukları vardır. Yedi erkek, birde bacıları vardır. Kara Mercan bunların bacılarını istedi. Vermeyince bunları sürgün etti. Sonra Kara Mercan işitti ki, Zini'yi nişanlandırmışlar. Üzerlerine gitti. Zini'nin kardeşlerini öldürdüler. Zini'yi alıp getirdiler. Bu çalınan davul Zini ile Kara Mercanın düğün davuludur. Bunlar, Zini'nin kardeşlerini ve yanlarındaki iki süvariye de öldürmüşler. Zini de deli olmuş. Kimse yanına yaklaşmıyor. Kara Mercan'la nikahlayacaklar. Bıçağını çekmiş kimseyi yanına yaklaştırmıyor, kendini öldürecek.”

“Teyze senin hiç davarın yok mu?”

“Vardır oğlum. Bir keçim var.”

“Keçini getir, bana sağ. İki üç yudum sütü bir tasın içine koy.”

Kadın sütü sağdı, tasa koydu. Sih Ahmet sütü aldı içine Zini'nin yüzüğünü bıraktı.

“Ana bu tası al, Zini'ye götür.”

“Oğul ben korkarım. Kılıcı çekmiş boynuna dayamış. Gelinler, kızlar yaklaşmıyor. Ben nasıl gidip sütü vereyim. Beni öldürür. Deli olmuş. Erkekleri bile öldürebilirmiş.”

“Götür anam götür. Gittiğinde deki, çekilin çekilin. Siz bu gelinin başına ne böyle toplanmışsınız? Sizin kızla işiniz nedir? O, sana hırslanınca de ki; kızım hiç mi bir yerden

beklentin yoktur. Öğlen sana gelen misafirin başı için bu iki yudum sütü içesin, kendine gelesin. Sen böyle dersin o onlar.”

Neyse, yaşlı kadın sütü aldı. Zini'ye yaklaşınca Zini ona saldırdı. Yaşlı kadın:

“ KIZIM KIZIM! Hele sakın ol, beni dinle. Sana öğlen vakti gelen misafirin başı için bu sütü iç.”

Öyle deyince Zini anladı. Zini anlayınca sütü içti. Yüzük hış diye tasın dibinden geldi. Yüzüğü alıp dilinin altına sakladı. Kimseye göstermedi. Baktı ki, yüzük Sih Ahmet'in gönderdiği nişan yüzüğüdür. Zini kadına sordu:

“Yaşlı teyze, söyle bana. Bu yüzüğün sahibi nerededir.”

“Bizim evdedir kızım. KIZIM sana, ona kurban olayım. Bizim evdedir.”

“Teyze, o sana söylemedi mi ki sağ kalan var mıdır, yok mudur?”

“Bilmem kurban olduğum.”

“Teyze git ona söyle, gece yarısı olunca balkonun altına gelsin.”

Neyse yaşlı teyze kalktı, eve geldi. Karanlık olmuştu. Gece yarısı olunca Sih Ahmet kalktı. Atını çekti bindi. Atını Zini'nin odasının balkonunun önüne getirdi. Zini ata atladı. Sih Ahmet aldı götürdü. Dört nala kaçtılar.

Zini ve Sih Ahmet iyice uzaklaşınca Kara Mercan işitti ki, Zini kaçmış. Kara Mercan yedi yüz kişilik askerini, aşiretini topladı takibe gitti. Sih Ahmet iyice uzaklaşınca Zini'yi indirdi. Zini'ye :

“Zini sen bur da dur. Seyret ki, ben seninde, kardeşlerinin de intikamını nasıl alacam. Sen beni seyret.”

Geri döndü. Askerlerle iki gün, iki gece çarpıştıktan sonra hepsini yendi. Kara Mercan'ın ve aşiretin ileri gelenlerinin başlarını kesti. Atının heybesine koyup getirdi. Zini ile beraber Gada ve yedi kardeşlerinin başına geldi. Kamber'e, öcünü alınca mezarına geleceğim, diye söz vermişti. Mezarların üstünde bağırdı:

“Kardeşlerim, kadersizlerim, kanınızı yerde koymadım hepimizin öcünü aldım. Bundan sonra rahat uyuyun. Uyuyun da kadersizliğinizin bahtsızlığınızın öcüne sevinin.”

Zini dizini indirdi. Başını Zini'nin dizine koydu, uyudu. Zini baktık ki, Sidim'in başında, tepede mendik uçurumunun bitiminde alageyikleri yayılıyor. Bunlara dikkatle baktı. Gördü ki; ala geyiklerin içerisinde bir tane döge var. Bir tosun geyikte burnunu tam bunun sırtına vermiş. O yedisi tam buna yaklaşınca bu geyik dönüyor diğerleri kurşun mesafesi kadar bundan kaçıyorlar. Zini kendi kendine:

“O dişi geyik benim. Arkamdan gelen Sih Ahmet'tir. Diğer yedisi de kardeşleridir. Bak diğer yedisini kovalıyor. Tek başına dişi geyiğe sahip çıkıyor.”

Bu sırada Sih Ahmet gözünü açtı. Baktı ki, Zini gülüyor. O gülünce Sih Ahmet rüyayı unuttu. Söyledi :

“Sen ne gülüyorsun yedi kardeşinin ölümüne mi? Kardeşim Gada'nın ölümüne mi? Kara Mercan seni götürdü. O kadar işkence gördün. Onlara mı gülüyorsun? Yoksa benim kel kafama mı gülüyorsun?”

Kalktı şiş hanını tüfeğini aldı. Geyiklere gitti. Ha bura, ha şura derken, bir taşın kavuğundan baktı ki, dişi geyiği kovalayan erkek geyik görünüyor. Sıktı. Geyik düştü. Yiğit Sih Ahmet devletlerin korkulu rüyası, eşkıyaların ve keleşlerin serdarı, nazik canını, gövdesini sallayarak doğru geyiğe gitti. Sol elini geyiğin çenesine attı. Sağ eliyle geyiği kesim yerinden davar keser gibi kesti. Bıçağın ucu tam omuriliğe değince hayvan can havliyle başını salladı. Sih Ahmet'in paltosuna takıldı. Ayağını salladı. Ayağını gerince, Sih Ahmet'in yanında donmuş kar vardı. Karın üstüne düştü. Düşünce, bir sakız ağacı vardı, aşağıda ki vadinin ortasındaydı. Kalbinden dört parmak yukarı çıktı. Sih Ahmet rüyasını hatırladı. Dua etti:

“Ya Rabbi! On altı yılım tamam oldu. Eğer canımı alacaksan borç olsun. Ta ki, Zini'yi görüp, iki kelime konuşayım ondan sonra canımı al.”

Ben gün görmemişin başına gelmiştir ki, av buradadır, avcı yoktur. Ayıp olan budur. Nasıl olur ki, avcı gelmez. Sende takibe gidersen, avı görürsünde avcıyı görmezsin. Zini korktu. Bağırarak ağıt yaktı, söyledi:

“Sih Ahmet! Süphan dağında, Sidim tepesinde, Mendik uçurumunun tepesinden gelir, hırcın horoz sesi, iner çarşıdan ceketten, festen, bugün iki gün bir gecedir arıyorum. Buldum izini, buldum avını. Gelmiyor, benim gibi gün görmezsin boğazına nefes. Benim benim gün görmeyen benim. Uğursuz benim. Yedi kardeşe sebep benim. Gada' nın başına sebep olan benim. Kara Mercanla tüm aşiretin başına sebep olan yine benim. Narin cana, eşkıyaların serdarına, ecnebilerin korkulu rüyasına, Sih Ahmet'in başına sebep yine benim. Kör ola gözüm, iki gözüm önüme aka ki, nerde unuttum yedi kardeşi toprağa verdiğimi. Nerde unuttum, Gada bana dedi ki, dünya, airet bacımsın. Bunları nerde unuttum ki, ne vardı ağlayacak halime gülecek. Benim her şeye sebep benim. Allah'ım ne ettim sana, bu kadar azap verdin bana. Bunuda mı görecektim.

Zini tekrar aramaya çıktı.

“Av burada ise o yakındadır.” Dedi. Tüm çevreyi, üç gün üç gece Demirkır'la aradı. Tekrar söyledi:

“Sih Ahmet Sih Ahmet! Üç gün üç gecedir, arıyorum. Süphan Dağında, Sidim Başında, Mercan Uçurumda arıyorum izini. Ağlıyorum, su yerine gözlerimden kan geliyor. Demirkır, devlet borusu gibi bağıyor, arıyor binicisini. Yeter artık neredesin?”

İki eliyle, gözüne ve göğsüne vurdu.

“Ya Rabbi! Bu nerededir? Artık Sih Ahmet’i bana göster.” dedi. Bir ara dinledi ki, hastaların ve yaralıların iniltisi gibi bir ses geliyor. Koştı uçurumun başından baktı ki, Sih Ahmet sırt üstü ağaca saplanmış. Baktı ki, Kaplan Beyin tek oğlu, keleşlerin ve eşkıyaların serdarı, ecnebileri ve devletlerin korkulu rüyası. Süphan kurdu, kibar ve nazik canlı Sih Ahmet’i görüyor. Zini seslendi:

“Süphan yansın. Çamlık, çayırılık, yaylımlık ve soğuk suludur. Benim benim her şeye sebep benim. Bu dağın, taşların, toprakları, sıcakta, yazın kar olup ta yüreğime yağsa, yüreğimin ateşini söndüremez. Benim benim Sih Ahmet’im benim. Her şeye sebep benim. Kardeşlerime ve Gada’ya sebep benim. Benim örüğüm kesik, suratım kanlı. Kara Mercan aşiretinin, öğlen bana gelen misafirim, hepsinin sebebi benim.

Sih Ahmet seslendi:

“Zini dur dinle! Demek ki, Allah’ın kararı budur. Ben Moskov kervanını bozdum. Arap Zebanı yendim. Gavuru Kızıl elma dağına çıkardım. Rus’u dize getirdim. Karadeniz deki asileri vergiye bağladım. Osmanlı ordusuna kıyamadım, kılıç çekem, onları açıklıkla terbiye ettim. Cephane tarafını vermedim. Şeyh Hacı Hankari benim için uyudu. Dedi ki, O tektir, arkadaşı yoktur. O ne ölür kurşundan, kılıçtan, hançerden, toptan, tüfekten ne de yer yüzünde ki, adem elinden. Onun ölümü on altı yıl sonra dağda yabani bir hayvanın elindedir. On altı yılım tam oldu. Allah’ın kararı da buydu. Yazdır Zini yazdır, yüreğim senin için atarda azdır. Bitlis’in yaylımın da ne kadar derlerse arpa ile buğday azdır. Sen benim için güvercin ve kuğu kuşumsun. Sen güldün diye, bende o yemini ettim. Şiş Han’ın ağzın indirdim taşın başına. Zalim kurşun gitti deydi hayvana. Kalem tıraş bıçağımı verdim hayvanın boynuna ki, havyan can azmi ile beni attı, donmuş kara. Benim ayakkabım da sertti, karı tutmadı, kaydım. Düştüm buraya, yalvardım Allah’a. Dedim ki, Zini gelinceye kadar alma canımı. Allah’ta duamı kabul etti. Şimdi benim kanım Mendik uçurumundan gidiyor. Benim feleğim tam karşımdadır görüyorum. On altı yıl sonraki canavarımda demek ki, buymuş. Saatim, saniyem de yoktur. Feleği görüyorum. Keklik gibi ötüyor, diyor ki, ver hakkını. Kılıcımı at ki, ben anamın, babamın öcünü alayım. Ver kılıcımı ki, kardeşlerimin intikamını alayım. Dinle ki, sana bir nasihat: Allah’ını seversen, git kardeş olduğum Hamet keleşin yanına, beraber gelin, bir top kendir getirin gelin. Mezarım kaybolmasın. Cenazemi götürün anamın, babamın yanına gömün. Allah’ını seversen dinle. Sen daha gençsin,

güzelsin. Varacak olursan birine, benden yiğit, benden üstün, benim elimde üstün el bulasın ona varasın.”

“Ben Zini’yim. Deli değilim, akıllıyım. Senden sonra gidip kimin ahırını süpüreyim. Kollarını aç, kucağını aç ki, kucağına geleyim.”

“Hayır Zini yapma bunu.”

Sih Ahmet baktı ki, kendini aşağı atacak. Seslendi:

“Git Demirkır’ın eğerini indir iki öp deki, hakkını helal et. Senin binicin gitti, sonra da ne istersen de yap.”

Kendi kendine:

“Zini bunu yapmaya gider, gelir ki, ben ölmüşüm. Demirkırı yalnız bırakmaz. Ona kıyamaz. Demirkır’ı bırakamaz. Belki olur ki, o anda unuttur. Can tatlıdır. Ben gözünden bir anda yaklaşırın kendine gelir. Demirkır’ı alır gider.”

Zini Demirkır’a gitti ki, Demirkır o şekliyle bir taş olmuş her bir gözünden, bir çeşme akıyor. Kıyamazsın ki, bakasın. Öpücük yerine, çeşmeden su içti. Uçuruma gelip seslendi. Sih Ahmet’e ses yoktur. Peşkilini kaldırdı, gözünü kapattı. Kendini aşağıya attı. Kayadan kayaya çarptı. Gidip aynı ağaca saplandı. İkisi de hakkın rahmetine kavuştu.

İkisinin de mezarın da iki yabani elma ağacı olmuştur. Sih Ahmet’in düştüğü yerin gölgesine şimdi davar götürüp yatırılır. Uçurumlar azalmıştır. Demirkır’ın gözlerinin çeşmesi de şimdi “Çift Çeşme” yaylasıdır.

Allah onlardan da sizden de razı olsun. Efsane bitti, sonunda. Allah’ın rahmeti yağsın tüm cemaate.

5.1.20. SİNEM

Dinle bak ben ediyorum ki, sana bugün Sinem’i anlatayım.

Zamanın Padişahı, vaktin halifesi Mehmet Ali Paşaydı.

(O zaman ki zaman, o asrın zamanın padişahı şimdiki padişahlar gibi değil. Oyla falan değildi.)

Onların zamanının padişahları; handan sahibi, ilim sahibi insanlardı. Açıklamasıyla beraber, eski yazı biliyorlardı, çok akıllılardı. Kürkünü denizin üstüne atar, üstünde namaz kılarlardı. İmanları kuvvetliydi. Lafı sözü biliyorlardı. Avukatlıkları yerindeydi, dürüst ve çalışkanlardı. Vaktin halifesi, zamanın padişahı; bir rüya gördü. Rüyasında: “Bir cuma gecesi leyla kadir beyan ediyor. Yer göğe, gök yere geldi.”

Kalktı düşündü taşındı. İki rekat Allah rızası için namaz kıldı. Düşündü taşındı. O gece yatamadı, uykusu kaçtı. Sabahleyin tüm dünyaya ilan etti. Zamanın padişahı, vaktin halifesi bir rüya görmüş. Subhaneke- Elham, Fatiha süresini bilen herkes durmasın, vaktin halifesinin yanında toplansınlar. Padişahın yanında bulunsunlar ki; padişahın bu rüyasını açıklayasınız. Toplandılar. O, “ben biliyorum”; öbürü, “ben” dedi. Alim, şığ, muallim kimse kalmadı, hepsi başına toplandılar. Takriben kırk gün böyle devam etti. Kimse rüyanın açıklamasını veremedi.

“Paşam ne rüya gördün?”

“Bir cuma gecesi leyla kadir beyan ediyordu. Yer kalktı göğe çıktı, gök de yere indi. Dünya sacın isi gibi siyahlaştı, kapkara oldu. Kuran, ay , güneş, insan bütün canlı yerinden kımıldamadı, durdu. İrkildim uyandım rüyadır. Ona göre rüyamı açıklayınız.”

Düşündüler düşündüler, kimse bu rüyanın açıklamasını veremedi.

Aradan epey zaman geçti. Allah’ın emri öyleydi. Hüseyin Efendi büyük mirin oğludur. Mehmet Ali Çavuşun çocuklarına haber gönderdiler. Büyük mirin oğlu Hüseyin Efendi ve Mehmet Ali Çavuşun çocukları geldiler. Hüseyin Efendi:

“Paşam Allah size ömürler versin. Herkes gitsin kimseyi rahatsız etme gitsinler. Ben rüyanın cevabını veririm.”

“Olur.”

Herkes gitti. Hüseyin Efendi zor durdu. Allah’ına yalvarıyor. Padişah bakadurdu.

“Söyle şimdi, emrin nedir? Açıklaman nedir?”

“Emrim yok. Yalnız yabancı ülke kafirleri zehirden bir at yapacaklar. Tüne çayırına getirecekler. Eğer dini İslâm olan, Müslüman varsa; bu atın dizginini tutsunlar. Ama bu ata bir iki saat mesafeden kim yaklaşırsa ağaçtaki yaprak gibi dökülür, ölürlür. O zaman dininin İslâm’ın çırası söner ve zelil olur.”

Paşa düşündü:

“Doğrudur, bu Hüseyin Efendi büyük mirin oğlu, doğru söylüyor.”

(Çünkü onlar takva sahibiler. Sultan ve şığ dölüler, temiz kişilerin dölüler.)

“Peki nasıl olacak?”

“Paşam açıklamasını söyledim.”

Aradan epey zaman geçti. Allah’ın emri öyleydi.

Sinem, Hüseyin Efendinin amcası kızıydı. Babasının adı Mehmet idi. Fakat Sinem’in ne annesi ne de babası vardı, yetimdi. Ama ay, güneş gibi güzeldi. Hüseyin Efendi sahiplik ediyordu. Aradan epey zaman geçti. Mehmet Ali Paşa çocuklarıyla hep takvacılar toplandılar. Bu rüyanın tefsir zamanı gelmiş.

“Biz ne yapacağız? Bu Muhammedî dinin savaşı yaklaştı. Hüseyin Efendi düşündü:

Sinem’i kime bırakayım. Ben bu savaşa gidersem Sinem’i kime emanet edeyim? Ne amca, dayı ne de güveneceğim biri var.”

Düşündü taşındı:

“Mısır camisinin hocası, takvalı, iyi biriydi. Cemaatin önünde namaz kılıyor, takva sahibidir. Allah’ın on iki ilmini okumuş. Sinem’i Hocaya teslim edecem.”

Kalktı. Sinem’i götürdü, hocaya teslim edecek.

“Hocam hal mesele böyle.” Sinem:

“Hüseyin Efendi ben hoca mocayla kalamam. Benimle senin aranda bir şartımız var.”

“Söyle!”

“Allah’ın emri öyleydi. Sen gideceksin, senden başka kimsem yok. Kimsede de gözüm yok. Bana bir konak alacaksın, beni ve cariyelerimle beraber içine koyacaksın. Ne kimse gelecek ne kimse gidecek bize. Ne kimse beni görür ne de ben kimseyi görürüm. Bizim tüm ihtiyacımızı, yiyecek giyeceklerimizi temin edeceksin. Sen gidip Muhammed dininin seferini eda edeceksin. İnşallah, Allah yardım ederse, eda edersin. Edemeyip ölsem de, kalsan da senden başka yeminliyim, ne kimseye varırım ne de bakarım.” Hüseyin Efendi:

“Vallahi Sinem doğru söyler.”

Sanatkarları, ustaları topladı. Sinem’e bir konak yaptırdı. Mısır şehrinde en güzel konak oldu. Sinem’i konağa yerleştirdi. Bütün ihtiyaçlarını da temin etti.

“Bir gün bir ihtiyacın olursa da, ben hocaya söylemişim, ihtiyacını görecek. Hoca senin için babadır.”

“Tamam.”

Hoca, Sinem’e baba oldu.

(Kimseye kanmayacaksın. Bel bağlamayacaksın. Bel bağlayacağın, yalnız Rabb-il Alemdir. Hiçbir kula güvenmeyeceksin.)

Hüseyin Efendi, Mehmet Ali Paşa çocuklarıyla toplandılar. Haber gelmiş:

“Tüne Çayırına gelin. Zehirden bir at yapmışlar. Bir veya iki saat mesafeden bile sonra kimse yaklaşmıyor. Yaklaşan ölüyor, dökülüyor. Eğer dininize, takvanıza güveniyorsanız, bu atın başını tutacaksınız. Tutamazsanız Muhammed dini zelil oluyor. Hüseyin Efendi abdest aldı. Namaz kıldı ellerini açtı. Allah’ına yalvardı ve yattı. Rüyasında; “Gitti o atın dizginini tuttu, ama Sinem’i kaybetti.”

Sabahleyin kalktı. Sinem’e:

“ Allahaismarladık” dedi, çıktı. Etrafına birkaç kişi toplandı. Beraber gidecekler.

“Kimse benimle gelmesin. Sade Mehmet Ali Paşanın çocukları gelecek”

Bismillahirrahmanirrahim dediler. Atlarına bindiler, çıktılar. Sinem’e el salladı. Sinem ağladı ve çıktılar yola.

Hele bunlar gide dursun.

(Hocanın evi yana!)

Sinem’in karşısında dayanamadı. Sinem’in yanına kadınlar gönderdi. Şehirli koca karı gönderdi. Ne etti ki, Sinemi yoldan çıkara, yapamadı. Sinem öyle biri değildi. Aradan epey zaman geçti. Hüseyin Efendi Tüne çayırına geldi. Millet toplanmış, zamanın padişahı, halifesi, meclisi tüm devlet toplanmışlardı. Hüseyin Efendi geldi. Hüseyin Efendi kuvvetiyle, takvasıyla Rabbi’l- Celil’in yardımıyla gitti, gitti, gitti. Zehirden yapılan atın başını tuttu. Bütün düvel ve devletlere, ecnebilere ayan oldu. Hüseyin Efendi bu atın başını tutmuş. Muhammed dini zelillikten kurtulmuş.

(Allah İslâm dininin çirasını söndürmesin.)

Herkes orada aşk ve muhabbetle, toplar atarak, tüfekler atarak o zamanın çalgılarıyla döndüler, savaşını eda ettiler.

Hüseyin Efendi ve Mehmet Ali Paşanın çocukları döne dursun. Gelin hele Hoca ne yapıyor?

(Hocanın evi yansın.)

Hoca düşündü. Başka çaresi yok. Düşündü düşündü. Kalktı sakalına ilaç attı. Sakalı hep döküldü. Kendini hep hastalığa verdi. Haber geldi, Hüseyin Efendi savaşı eda etmiş,

geliyor. Herkes karşılamaya gidiyor. Kurbanlar kesiliyor muhabbetle karşılamalar var. Dini İslâm zelile girmede savaş eda edilmiş. Hoca kalktı karşılamaya geldi. Hüseyin Efendi ile önceden birbirlerini seviyorlardı. Bu herkes tarafından da biliniyordu. Geldi Hüseyin Efendiye yaklaştı. Hüseyin Efendi baktı Hoca'ya:

“Hoca niye böyle oldun? Sakalın ne oldu. Bu ne hal perişansın. Hasta mısın?”

“Ben ne hasta olmayayım m da, kim hasta olsun. Bu altı aydır ne çekiyorum hele sana söylerim.”

“Neyi söyleyeceksin, ne oldu?”

“Sinem'i o dine kurban ederim. Senin şerefine kurban olsun. Kendi güzelliğine kurban olsun. Biri kalkıyor biri oturuyor. Ben hep Sinem'in merakından böyle olmuşum. İşte böyle perişan oldum.”

Hüseyin Efendi düşündü.

“Eksik eteğe fazla güvenmeyeceksin. Ben diyordum, amca kızı böyle bir şey yapmaz. Anasız babasızdı, ben üstlendim. Bu seviyeye getirdim.”

Üzüldü. Sinem de carileriyle beraber karşılamaya geliyor.

“Benim ne anadır ne babadır. Ondan başka kimsem yok. Bende karşılamaya gidem ki Hüseyin Efendi de sevinsin.”

Sinem yaklaştı. Hüseyin Efendi baktı Sinem geliyor. Çok güzel ay parçası güneş gibi parlıyor. Sinem geldi. Hüseyin Efendinin yüzünü öpecek. Yaklaştı, öpeceği sırada, Hüseyin Efendi üzengiyle beraber ayağını Sinem'in göğsüne vurdu ve üzengi Sinem'in göğsünü çizdi. Sinem elini yarasına bastı oturdu. Hüseyin Efendi geçti ve Hocaya:

“Bunu götür. Ne edersen et, artık bana lazım değil.”

Hoca iki-üç cellat çağırdı.

“Bunu götürün! Ya öldürün, ya da Mısır'ın kalesinden aşağı atın.”

Cellatlar Sinem'i götürdüler. Kıymadılar ki, öldüreler.

“Beni öldürmeyin, ben de size mücevherlerimi veririm.”Sinem:

Cellatlar kabul ettiler. Sinem cellatlardan kurtuldu. Ama kimsesi yoktu. Düşündü; “bu hocanın işidir” dedi. Geldi, iki rekat namaz kıldı. Kalenin üstüne çıktı. “Allah'ım sana ayandır” dedi ve kendini kaleden aşağı attı.

(Ruh Allah'ın elindedir kulun elinde değil.)

Sinem aşağı geldi. Çocuğu olmayan bir yahudi vardı. Şehrin kenar mahallelerinde otururdu, evlat uşağı yoktu. Kalenin önünden geçerken bir hasta iniltisi işitti. Yaklaştı ki, bir kadın yaralı, ceset gibiydi. İyice bakınca Sinem'i gördü. Düşündü düşündü:

“Bu Hüseyin Efendinin amcası kızı. Hüseyin Efendi büyük mir oğludur. Gitti savaşı eda etti. Bu nam tüm ülkelere, dünyaya yayıldı. Bu ne haldir?”

Sinem’in dili mili yok, konuşamıyor. Sinem’i aldı eve getirdi. Hanımına:

“Hal mesele böyle. Bunu bu halde buldum. Biz de evlatsız, uşaksızız. Allah’tan aşağı kimsemiz yok. Bunu besleyerek yaralarını saralım. Ölürse öldü, ölmezse bize evlat olsun. Hiç değilse muhabbetimize katılır, hiç değilse bize bir tas su verir.”

Sinem’in yaralarını sardılar, ilaçladılar, bağladılar. Aradan bir ay geçti. Hüseyin Efendi rüya gördü.

(Tabi takva sahipleridirler. Onlara Allah her şeyi ayan beyan eder.)

Rüyasında; “Sinem’in hiç suçu olmadığını, kendisine ihanet etmediğini aralarında hiçbir şey olmadığını gördü. Bir çıkarıcının aralarını bozduğunu gördü. Kendisinin ve Sinem’in çırası yanıyor.”

Düşündü taşındı Sinem’i hatırladı. Tellal çağırdı, minarelerden seslendi.

“Sinem’i, cenazesini gören veya mezarını bilen varsa bana gelsin.”

Büyük mir oğlu Hüseyin Efendinin emri aynen uygulanır. Zamanın padişahı da kendine destek verdi. Aradılar aradılar. Yahudiye sordular:

“Evet benim evimde hasta var.”

“Hele sorun soruşturun, kimdir?”

Yahudi eve geldi. Eşi sordu:

“Nedir, niye düşüncelisin?”

“Hal mesele böyle, Sinem’i arıyorlar. Acaba bu Sinem mi hele git, bir sor. Adın ne de, bakalım bu kimdir? Belki yanılıyorz.” Yahudinin eşi gitti. Sinem’e sordu:

“Adın nedir? Hal mesele böyledir.”

“Deredir bacım- ablam deredir. At yayılır, tayı yanındadır. Kim sorarsa sorsun, kimsem yoktur. Ne ana ne babadır. Beni kimseye söylemeyin. Eğer Hüseyin Efendi size sorarsa, deyin ki; bizdedir, hastadır. Ben kimsesizim, Sinem dediğin benim doğrudur.”

Yahudi sabahleyin gitti. Hüseyin Efendiye Sinem’in ifadesini aynen anlattı.

“Sinem bizdedir ve hastadır. Demiş ki; beni Hüseyin Efendiden başkasına söylemeyin, kimse bilmesin.”

Hüseyin Efendi kalktı yahudinin evine geldi. Yahudinin masrafını fazlasıyla ödedi. Sinem’i eve getirdi. Seslendi:

“Nani Sinem nani. Boynun gidip geliyor. Boyundurluk bir iptir. Allah’ımı seversen kim bunu yapmış, düzenlemişse; büyük mir oğlu Hüseyin’e söyleyesin!”

Sinem ağlayarak:

“Senin sevdiğin, bana baba yerine koyduğun, Hoca yaptı; başkası değildir. Bana sebep olan Hocadır. Fakat sen şimdi bir Hoca çağır vaktim yoktur.”

Hoca geldi. Sinem:

“Hoca Kur’ân’ı başlat. Zamanım zamandır.” Hüseyin Efendi:

“Sinem iyisin, iyileşirsin, evleniriz.”

“Artık geçti. Ben Allah’la aramda yeminliyim, Allah’ıma söz verdim. Dedim ki; eğer bir ölümüm varsa borç olsun; seninle konuştuktan sonra öleyim. Şimdi de seninle konuştum, ifademi verdim. Kendimi temize çıkardım. Rabb’ime şükürler olsun.”

Hoca Kur’ân’ı başlattı.

(*Dünya nasıl işti? Bülbül ağaç dalında konmamıştı.*) Sinem’in dünyası Hüseyin Efendinin dizinin üstünde değişti. Hüseyin Efendi cariyeleri çağırdı:

“Doğru mudur?”

“Evet senden sonra, hoca böyle böyle yaptı. En son iftira attı.”

Hüseyin Efendi cenazesini kaldırdıktan sonra:

“Gidin Hocayı getirin.”

Gittiler Hocayı getirdiler. İki atından birini aç, birini susuz bıraktı. Hocanın bir ayağını bir ata bağladı, diğer ayağını da diğer ata bağladı. Aç olan ata yem, susuz olan ata da su gösterdi. O şekilde hocayı öldürdü.

Sinem türküsünün efsanesi de burda bitiyor. Allah kimsenin demini yarım komaya, kimseyi iftiraya uğratmaya. Allah herkesi temiz süt emmişlere denk getire. Allah onlarda da, sizden de razı ola!

5.1.21. HACI MEHMET OĞLU YUSUF

Bu mesele gerçekten yaşanmıştır. Yiğit ölür namı kalır işte. Bu meselede şöyledir:

Hacı Mehmet Bey ve Hüseyin Bey kardeşlerdi. Hacı Mehmet Bey hacca gittiği için Hacı Mehmet diyorlardı.

Yirmi dört babadan yani yirmi dört sülaleden oluşan Bızık aşiretinin ileri gelenleriydiler. Yirmi dört aşiretten oluşan Bızık aşireti bu iki kardeşin elinin altındaydı.

Bılıv, Bildan ve Kargün bunlar da köylerinin isimleriydi.

Allah-u Teala Hüseyin Bey'e bir evlat verdi. Başka evlat, uşağı yoktu. Adını Bekir koydular. Hüseyin Bey Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Allah Hacı Mehmet Bey'e yedi evlat verdi. Büyük çocuğun ismi Yusuf, ikinci Genç Abuzer, üçüncü Mehmet.

Hacı Mehmet Bey, yeğeni Bekir'e evin tek çocuğu olduğu için, çok kıymet verirdi. Çocukları arada Bekir'e sert yaparlardı; ama amcası engel olurdu.

Bekir evin tek evladı olduğu için, babadan kalan tarla ve mirasın bütünü Bekir'e kaldı.

Evet Hacı Mehmet Bey'in de o kadar tarlası vardı; ama yediye bölünüyordu. Bunlar yedi evler, Bekir ise tek evdi.

Evlerin önünde ki tarlaya, “ev önü tarlası” derlerdi.

Hacı Mehmet Bey'in misafiri fazlaydı. Eskiden atlar vardı. Misafirin atlarının yemini bu tarladan biçip, getirip verirlerdi. Bu tarla paylaşılmamıştı.

İki kardeş birbirlerinden ayrıldıktan sonra, Hacı Mehmet Bey kızı Zeynep Hatunu Allah'ın emriyle Bekir'e verdi. Tabi ki Bekir'in malı çoktu, zengindi, amcası oğulları da çekemiyorlar. Aradan epey zaman geçti.

Hacı Mehmet Bey'in oğlu Yusuf çok sert, ters bir yapıya sahipti. Bekir'le birbirlerinin laflarına tahammül edemezlerdi. Sonunda Bekir, Bılı köyünden Bildan köyüne göçtü. Hepsi vatani, hepsi köyü. Bekir, amcası oğluyla samimi; ama bu mal varlığı işi, biraz da çekememezlik ve kıskançlık vardı. Bir gün Bekir ile Yusuf'un arasına biraz kırgınlık girdi. Köyde ya da çevrede bir cemaat veya toplantı olduğunda Bekir'i çağırırlardı. Yusuf da: “Beni çağırınlar” diyordu. Bu yüzden aralarında kırgınlık vardı. Hacı Mehmet Bey:

“Yusuf'um siz bir babadansınız o da ayrı bir babadan. Bizden yedi ev ayrılmış. Bizimki yedi pay olmuş, Bekir'in ki, tek ev, tek pay olmuş. Bizim bir paydır ve yedi kişinin karşılığıdır. Zenginlik bakımından o, bizden zengindir.”

Bundan dolayı Mehmet Bey’le oğlu Yusuf tartışırlardı.

Bekir çocuk sahibi oldu. Aradan zaman geçti, gittikçe Bekir’le Yusuf’un kırgınlığı daha da büyüdü.

Köylü halkının düşünceleri de şuydu:

“Bunlardan biri diğèrinin suratına elini vurursa, birbirlerine düşerler. Böylece bizim üzerimizdeki yükleri de kalkar. Aşiret, Hacı Mehmet Bey’i geçip, bir araya gelerek bir laf da söyleyemiyordu. Bunlar da sert kafalılar, biri diğèrinin lafını, sözünü dinlemiyor. Devamlı aralarında çekememezlik var.

Bir gün Bızık aşiretinin ileri gelenleri kalktılar. Yusuf’un evine gittiler. Bu giden adamlar Bekir’in aşiretindenler. Dediler:

“Yusuf’un evine gidelim. Hele bunların durumunun üzerine bir bakalım. Diyeceğiz ki; sizi barıştıralım. Yusuf sertlik yapmasın. Hacı Mehmet Bey de biraz Yusuf’un dizginine vursun. Barıştıрма yoksa da durumu öğreniriz”

İşte kimi ona kimi Bekir’e, kimi Yusuf’a kızacaklar ki, bunlar barışsınlar. Bunlar kalkıp gittiler gidince; Yusuf baktı ki; artık cemaat geliyor. Yusuf kalktı, kardaşlarına seslendi:

“Hemen kurbanları kesin!”

Kurban kestiler. Misafirlere kahve ikram ettiler. Konuştular, danıştılar. Falan oğlu falan, falan oğlu falan diye sırayla konuştular. Hacı Mehmet Bey:

“Buyurun Beyler! Hayırdır, bu ziyareti neye borçluyuz, derdiniz nedir?”

“Derdimiz şudur, diyoruz ki; senin çocuklar altı yedi kardaşlar devamlı Bekir’e sert yapıyorlar. İşte biz de Allah rızası için geldik, Bekir de senin hem yeğenin hem enişten, bunların da amcası oğlu. Bunların hepsini boş ver, sonunda senin yeğenindir.” Hacı Mehmet Bey:

“Ben Bekir’i hepsinden fazla sever, değer veririm. Bekir bir tarafa, diğèrleri bir tarafa. Bunun için de Yusuf’la devamlı kavgalıyız.”

Hacı Mehmet Bey’in ikinci oğlu Genç Abuzer:

“Baba biz bu adamlara ne cevap vereceğiz, nasıl bir tavırda bulunalım?”

“Oğlum! Yusuf’un haberi olmasın. Bin git, Bekir’e benden selam söyle. De ki; Bızık ağaları gelmiş oturmuşlar ayıptır. Bunlar bizim için ağızdan dostlar, yürekte hainler. Gel cemaatte bulun, otur. Geldiğinde senle Yusuf birbirinizin elini tutun, cemaatin karşısında surat ekşitmeyin. Yirmi dört babadan oluşan aşirete karşı dost görünün.”

Genç Abuzer kalktı gitti. Genç Abuzer’i gören: “Genç Abuzer nereye gidiyor?” diye birbirlerine sordular.

Genç Abuzer Bildan'a yaklaştı. Zeynep Hatun baktı ki; Genç Abuzer geliyor. Zeynep Bekir'in odasına döndü. Bekir oturuyordu. Söyledi:

“Deredir Bekir Bey deredir. At yayılır tayı yanındadır. Sana bir ricam var. Sen amca oğlumsun, ben amca kızırım. Lafım seni kızdırmasin amca oğlu bahtına düştüm.”

“Söyle, nedir ne oldu?”

“Genç Abuzer geliyor. Sen aşirete karşı da olsa; kalk karşıla, elini tut getir, oturt, sert konuşma. Hele niye gelmiş öğren.”

“Adım adım amca kızı, adım adım. Şer yükseldi, geldi ta göbeğe kadar. Kardeşlerin dedi kodu yapınlar. Eğer bundan dolayı, kardeşlerime boyun eğ; git kardeşlerime tahammül et, diyorsan, elbise bohçanı al, işte sana baba kapısı.”

Zeynep Hatun ağlayarak:

“Amca oğlu sana hainlikle, oyunla yaklaşıyorum. Yiğitsin, ağasın. Amca oğlu bahtına düştüm. Sizin kavganız ayrı mesele. Ben namusunum, bunun lafı edilmez. Bu lafı ortaya atma, baba kapısı gösterme. Bu lafın amca kızına çok zor geliyor.”

Zeynep Hatun yalvardı, yakardı. Bekir kalktı, Genç Abuzer yaklaşımış, Etrafta Bızık aşireti Abuzer'e bakıyorlar.

Bekir, Genç Abuzer'i karşıladı. Genç Abuzer atından indi. Zaten Yusuf haricinde diğerleri Bekir'i severler. Birbirlerinin elini tuttular, öpüştüler. Zeynep Hatunun morali düzeldi, sevindi. Aldı eve getirdi. Birkaç adamda beraber gelip, oturdular. Çay, kahve, sonra yemek sırası gelince, Genç Abuzer:

“Hayır yemem.”

“Niye amca oğlu?”

“Mesele böyle böyle. Bızık ağaları bizim evdeler. Senin ve Yusuf'un arasını düzeltmek için gelmişler. Biliyorlar ki siz kırgınsınız.”

“Rüzgar geliyor, Genç Abuzer rüzgar geliyor. Güneş yükseldi ta göğe kadar. Eğer Yusuf cemaatte bulunuyorsa, hangi yemin büyükse o yemine yemin ederim ki, gelmem o cemaate.”

“Kalk amca oğlu kalk! Gidelim, olmazsa Yusuf'a bir çare buluruz. İşte babam beni gönderdi. Sana selamı var. Amcan, aynı zamanda kayın baban, Bekir'e söyle gelsin. Yusuf'u cemaate bırakmam, diyor.”

Bekir, Genç Abuzer ve Hanımı Zeynep Hatunun ricasını geri çevirmeyip, laflarını kırmadı. Kalktı atını çıkardı, bindi. Ayaklarını üzenkiye koydu, yürüdü. O zamanki silahlarını da aldı.

Zeynep Hatun seslendi:

“Amca oğlu beni canına kurban et. Gideceksin; ama silahlanmışsın. Olmaya ki, kızdığında bir kargaşa çıka.” Bekir:

“Amca kız, ben bu silahları kardeşlerin için kuşanmadım. Fakat erkek adam silahsız olmaz.”

Gittiler. Bekir, Genç Abuzer gidiyorlar. Yirmi dört babadan oluşan Bızık aşireti bakıyorlar. Anladılar, dediler: “Bunlar toplantı, cemaat yapıyorlar.”

Genç Abuzer önden gidip, biraz mesafeyi açtı. Bekir’den yarım saat önce eve vardı. Babasına:

“Baba, Bekir böyle böyle!” dedi.

Hacı Mehmet Bey cemaatin içinden Yusuf’u çağırdı.

“Yusuf’um gel hele!”

“Buyur baba.”

“Bekir yemin içmiş, amca oğlundur. Bu ağalar da barış için buradalar. Lafıma hasetlik etme. Sen kalk cemaatten çık git. Ne zaman Bekir gelip oturursa, ortalık biraz rahatlayınca, o zaman bir çaresine bakarız Bekir de, ya gelsin der ya gelmesin. Biz de bir şeyler söyleriz.”

“Baba bana o lafı söyleme. Ben sağ olduğum müddetçe, Bızık aşiretinin serdarlığını Bekir’e vermem. Serdarlık benimdir, ben serdarlık yapacam.” Hacı Mehmet Bey:

“Yanıdadır Yusuf’um yüreğim yanıdadır. Bu gün değilse, başka bir gündür. Bekir söylese, sen söylesen, Abuzer söylese, oğullarım hangisi söylese söyleyin fark etmez. Başım sağ olduğu müddetçe, Bızık aşiretinin serdarlığı ailenin en büyüğü olarak benim hakımdır. Allah’tan aşağı serdarlık benimdir.”

Yusuf’a biraz rica, yalvarma derken, Yusuf’u cemaatten çıkardılar. Sonra Bekir geldi.

Gelince, Bızık ağaları Bekir’i ayakta karşıladılar. Bekir’i oturtular. Neyse, konuşmayı tatlandırdılar. Çaresini buldular. Yusuf’u da getirdiler. Yusuf’la Bekir tokalaştılar. Ama soğuk yürekle tokalaşıyorlar, derken konuştular. Yusuf:

“Bızık aşiretinin ağalığını Bekir yapamaz, ben yaparım.” diyor.

Bir Yusuf, bir Bekir derken, atışmalar sürdü. Bekir kalktı, olmayacağını anladı. Kalktı atına bindi. Yusuf’a söyledi:

“Ben gidiyorum. Sen ağayım diyorsun; ama amcam sağ olduğu müddetçe sıra amcamındır. Bir gün amcama bir şey olursa, o zaman sana bu ağalık sözünü veremem, çaresi yoktur.”

Bekir eve doğru atını çevirdi. Bızık aşiretin ağaları oturdular. Evin önündeki tarlaya arpa ekmişlerdi. Daha filiz vermemiş, daha yeşildir. Yusuf:

“Gidin bu arpayı toplayın, getirin misafirlerin atlarına verin.” dedi.

Kimse Yusuf’un lafını kırmak istemiyor. Gittiler arpayı topladılar, getirip, atlara verecekler. Bekir baktı ki; daha oradan ayrılmadan, adamlar arpayı topluyorlar. Bekir düşündü: “Zaten bütün mesele bu tarla içindi. Ben bunlara demiştim, bu tarlanın yerine başka nerde tarla istiyorsanız vereyim.”

Fakat bunda ikisi de direniyorlar. İkisi de sert kişiliğe sahipler, birbirlerine boyun eğmiyorlar. Bütün davaları da o tarla ve serdarlık. Misafir için atlarına hazır yem olsun diye ikisi de tarlayı istiyor. Bekir eve geldi.

“Amca kızı kalk, güzel yemekler yap” dedi.

Kurban kestiler, temiz bir yemek yaptılar. Birkaç adam çağırdılar. Zeynep Hatun:

“Ne yapmak istiyorsun amca oğlu?”

“Bu adamlar gitsinler, arpayı dersinler.”

“Amca oğlu daha arpa derme zamanı değil. Arpa daha yeşil filiz.”

“Amca kızı lafıma itiraz etme.”

Bekir kalktı birkaç adamını aldı, gitti. Adamlara; “Arpayı derin” dedi. Adamlar arpayı deriyorlar.

Hacı Mehmet Bey baktı arpayı deriyorlar. Yusuf’a engel oldu bırakmadı dışarı çıka.
(Ama daha filiz bile vermemişler, ne edecekler?)

Yusuf, Genç Abuzer’i çağırdı.

“Bu böyle olmaz. Bekir ne yapıyor?”

Genç Abuzer’de Yusuf’u sakinleştirmeye çalıştı.

Bekir kalktı silahlandı.

“Birkaç adam alıp, gidecem evin önündeki tarlayı sürecem” dedi.

Zeynep Hatun ne ettiyse, çare bulamadı, engel olamadı.

Geldiler tarlanın başına. Bekir’in reçberleri çit sürüyorlar. Yusuf baktı ki, tarlayı sürüyorlar.

“Bu beni bir şeye saymıyor galiba” dedi, kızdı.

Genç Abuzer gitti. Söyledi:

“Yav, biz dün bunu tarladan yalvar yakar çıkardık. Bu gün yine gelmiş bu sefer çiti sürdürüyor. Bu ikisinin elinde kalmışım. Ne yapayım? Daha Yusuf kalkmadan, gideyim.”

Gitti, Bekir’e yalvardı rica etti, çare bulamadı. Geri dönüp geldi, Hacı Mehmet Bey’in yanına.

“Baba Bekir’e çare bulamadım. Diyor ki tarlamı sürecem, ekecem.” Hacı Mehmet Bey:

“ Malıdır eksin, çit sürsün.”

Ertesi gün oldu. Yusuf sabah baktı ki; Bekir yine çiti sürdürüyor.

Gözünü kapatarak silahlanıp, Bekir’e doğru gitti. Yusuf gidince, kadınlar çığlık attılar.

Kadınlar:

“Kalkın Yusuf gitti. Zaten Bekir’le arası iyi değildir, bir sakatlık çıkarırlar.”

Genç Abuzer baktı ki; Yusuf, Bekir’e yaklaşmış. Koştı, koştı; ama yetişemedi. Yusuf yaklaşınca kavgalı laflar etti. Bekir zaten doludur.

“Gelme gelme” diyor, çaresi yok Yusuf geliyor. Bekir anladı ki; gelişi bir kafa kırma, bir yumruk vurma işi değildir. Ölüm için geliyor. Yirmi dört babadan oluşan aşiret seviniyor. Bekir iki üç sefer yine; “gelme!” dedi; ama Yusuf geliyor. Bekir koştı aba altında gümüş tüfeğini çıkardı. Omuza verdi. Yusuf’a doğrulttu. Genç Abuzer anladı ki, Yusuf’u vuracak hemen Yusuf’a sarıldı. Yusuf, Genç Abuzer’i iteledi ki, ayrıla, Genç Abuzer Yusuf’un önüne döndü. Bu arada Bekir tetiği çekti, tüfek patladı arkadan Genç Abuzer’in sırtından girdi. Öndeki kuşaktan çıktı. Kan Yusuf’a fırladı.

Bahar bulutu lakır lakır, evin önündeki tarlada kılıç tüfek takır takır. Bekir tetiği çekti.

(Gözünü kör etti.)

Genç Abuzer, çit harığına düştü. Yusuf, sağa sola çevirerek kaldırmaya çalıştı. Bu sırada Genç Abuzer düştü. Bekir koştı, kaçtı. Yirmi dört babadan oluşan aşiret Yusuf’un başına toplandılar.

“Yusuf dur hele, şöyle böyle olmuş, artık bir adam ölmüş.”

Yusuf şiddetlendi.

“İndir indir, başıma gelen yaz sıcağıdır. Nasıl olur cenaze olur da, kefen olmaz. İki yatak serin, iki yerde su ısıtın, iki kabir eşin. Ta ki, Bekir’in cenazesini Genç Abuzer’in yanına vermezsem, yeminliyim ki; Genç Abuzer’in cenazesini gömmem.”

Neyse Yusuf’a çare bulamadılar. Bekir ne etsin? Zeynep Hatun yanına koştı. Zeynep Hatun baktı Bekir geliyor. Karşıladi:

“Amca oğlu kavga mı ettiniz?”

“Hayır kavga etmedik.”

“Hani amca kızı hani? Beden incedir, gürgen ağacına. Evimi hayran ederim. Onu deme, ben ettim ki Yusuf’a değe, Yusuf’a değmedi. Kendimi Genç Abuzer’e kurban ettim. Genç Abuzer’i kurban keçisi ettim.”

“Nasıl vurursun.”

“Vallahi”

“Amca oğlu gözümü kör ettin, kendi gözünü de kör ettin.” Zeynep Hatun ağlayarak:

“Hadi git, bir yerde durma. Kendini amcana kavuştur, başka çaren yok. Amcan Karkün camisinde namaz kılıyordur.”

Bekir koştu Karkün’e. Amcası namazını bitirmişti. Tekbir çekiyordu.

Bekir, hemen kendini amcasının kucağına attı.

“Bekir’im nedir ne oldu? ”

“Amca böyle böyle oldu. Genç Abuzer’i vurdum.”

“Nasıl vurursun?”

“Yusuf’u vuracaktım. Tetiği çektiğimde Genç Abuzer Yusuf’un önüne çıktı. Kurşunu havada geri getiremedim. Yusuf, Genç Abuzer’i önüne iteleyince, kurşun Genç Abuzer’e değdi.”

“Öldü mü?”

“Öldü amca.”

“Oğlum bir kolunu kestir. Artık geçti kalk çaresi yok.”

Hemen bir kapının arkasına koydu. Kapıyı kapattı, çıktı. Baktı ki; Yusuf geliyor, Bekir’in peşinden geldiği bellidir. Yusuf caminin önünde deleveme gibi döndü. Babası kendisine kızdı. Yusuf babasını kırmak istemiyor. Babadır geçemiyor. Bu sırada Hacı Mehmet Bekir’i kaçırttı. Bekir yirmi dört sülale olan Raşan aşiretine geçti. Gitti; ama kendine bir yer bulamadı, çaresini bulamadı. Hangi ağanın yanına gidiyorsa, Hacı Mehmet Bey ismini duyunca hiçbir ağa Bekir’i kabul etmiyor.

(Hacı Mehmet Bey yiğittir. Çocukları altı yedi kişidir. Hepsi de yiğitler, ölüme kim atlar?)

Bir iki ay gezdi kendine bir yer bulamadı. Oradan oraya, oradan oraya gezdi, durdu. En sonunda Şahverdi köyüne geldi. Köylüler Bekir’e sahip çıktılar.

Bir gün Şahverdi köyünden bir kişi bakmış ki; aşağıdan biri geliyor. Kendi kendine;

“Bu kimdir ki? Şahsı Yusuf’a benzer; bu, kesin Bekir’i arar. Yüreğime çakıla! Geçen sene bu tüfeği dağ keçisi avına gitmek için doldurdum; ama şimdi patlar mı? Ben bunu öldüreyim” dedi.

Tüfeğini kaldırdı, doğrulttu. Yusuf’un göğsüne tetiği çekti. Köf köf derken tüfek ateşlendi. Yusuf’un göğsüne isabet aldı. Yusuf’u orada öldürdü.

Genç Abuzer’in cenazesini kaldırdılar. Yusuf’un cenazesini de kaldırdılar. İkisini de kabristana gömdüler.

(Yazık oldu iki yiğidime!)

Bu efsane burada biter. Allah onlardan da, sizden de, cemaatten de razı ola!

(Allah kimsenin demini yarım komaya, kimseyi birbirine düşürmeye! Güvenmeyecen dünya malına mülküne, eni sonu iki metre kefendir. İki kardeş iki yiğidim bir kurşuna kurban gitti.

Allah kimseye bunları vermeye!)

5.1.22. MELEK

(Kızım ağzım da yaralıdır. Dişlerim dökülmüştür. Aha yine de babanın hatırası, dedenin hatırası için anlatayım.)

Ben ediyim ki, Melek'in türküsünü söyleyem. Kulak ver!

Meleğin babası Hacı Ağadır. Fatma da Bekir ağa'nın hanımıdır. Yusuf da Bekir Ağanın kahyasıdır. Hacı Ağa Kerfezliydi. O da Kerfez'in ağasıydı. Kızı vardı, adı Melekti. Bekir Ağada Hacı Ağanın amca oğluydu. Hacı Ağa ölür. Kerfezlilerin ileri gelenleri toplanır. Bekir Ağaya giderler.

“Hacı Ağa öldü. Başka evladı da yoktur. Bir kızı vardır. Büyük de bir serveti var. Hacı Ağa'nın serveti ele gitmesin. Gidin Melek'i isteyin. Ele giderse bize de sana da zor gelir. Başka aşiretlere gitmesin. Doğrudur, Fatma senin hanımıdır. Ama bir kurt iki lokma ile ölmez. Melek'i sen al. Senin evladında yoktur. Olur ki, Allah senin yüzüne bakar, bir evlat sana verir. Hiç olmazsa senin servetin Hacı Ağa gibi kızlara kalmaz. El alem der ki, ocağı vardır.” Bekir Ağa:

“Aşiret ben sizin sözünüzü yere getirmem. Siz ne dersiniz o olsun.”

Aşiret daha sonra Melek'in yanına gidip, ona da sordular. Melek razı oldu, gönül etti. Melek:

“Doğru Bekir Ağanın yaşı benden büyüktür, çok yıllar görmüştür. Ama aşiret hatırı ve babamın serveti için ben razı olurum. Hayatta her şey doğru olmaz ki, elbet Allah bir yerde bozukluk verir. Keder bana kalsın. El alem demesin ki Hacı Ağa'nın serveti el aleme kaldı.”

“Tamam” dedi.

Aşiret Beki Ağaya gidip, Melek'in de gönül ettiğini söyledi. Beki Ağa:

“Madem öyle ben sizin sözünüzü bozmam. O zaman gideyim de Melek'le ikimizin çeyizini alayım.”

Bekir Ağalar Kırak denilen ovardaydılar. Buradan ötede oturan Melek duydu ki Bekir Ağa çeyiz yapmaya gitti. Melek haber gönderdi.

“Amca oğlu sen ne çeyiz yaparsın? Benim babamın malı deniz deryadır. Ne gerek vardır.” Hacı Ağa:

“Olmaz kadındır. Yarın laf edip yüzüme vurur. Kadına güven olmaz.”

Bu sırada Bekir Ağanın kahyası olan Yusuf ve onun karısı Fatma da bu haberi duydu. Fatma düşündü: “Kumalığın ateşi, yükü ağırdır. Dar olan başlık ve kanlı elbise gibidir. Çaresi yoktur, bu yükün altından kalkamam.” Düşündü, düşündü....

Artık Bekir Ağa şehre doğru yol almıştı. Melek'le kendi çeyizini yapmak için atına binip, gitti. Bir gün Fatma düşünceye daldı. Bildi ki çare yoktur. Yusuf'a seslendi:

“Yusuf gel sana bir söz söyleyeyim.”

“Söyle.”

“Bekir Ağa evlenecektir. Haberin var mı?”

“Yok.”

“Gel Bekir Ağa evlenecektir. Bana yardımcı ol ki, Melek'le Bekir Ağa'nın evlenmesine mani olalım. Dünya üzerinde ne istiyorsan para, altın, mal sana verim.”

“Fatma bir bahtı bozamam, Hacı Ağanın serveti büyüktür. Melek'e yazıktır. Hatunum bir kurt iki lokma ile ölmez. Sizin çocuğunuzda yok. Ondan bir çocuk olursa hiç değilse size bir tas su verir.”

Fatma çare bulamadı, hatta dedi ki:

“Bu işi yaparsan, Bekir Ağanın döşegini bir gece sana açarım.”

“Ben Yusuf'um edemem.Yedi senedir Bekir Ağanın ekmeğini yerim. Bu hainliği, Bekir Ağaya yapmam.”

En sonunda çare bulamadı. Fatma düşündü, dedi:

“Ben Yusuf'u yola getirmek için , bir kelimem var, onu söyleyeyim.” Seslendi:

“Yusuf bedenin incedir. Dağda kuş kalmadı yatıya durdu. Gavur kalmadı, kiliseye gitti. Eğer Bekir Ağa şehirden döndüğünde en büyük yemine yemin olsun ki, üstümü parçalar önüne atarım. Bekir Ağaya derim ki, Yusuf namusuma el etti.”

(E namus cehtinden laf edince, namus soğuk bir üsttür kimse giymez. Çaresi yoktur.)

Yusuf düşündü. Söyledi:

“Fatma ben senin dediğini yerine getiririm. Sen de şartımı yapacaksın.”

“Söyle Yusuf 'um ne diyeceksen söyle!”

“Aşağıdan hatun aşağıdan. Yeşil ördek gölde kalkar yeşil kandı ile. Kim ne ederse sütüne ve şerefine kalmıştır. Sen nakışlı bir gömlek ve kırk mecrediye para Yusuf'una vereceksin.”

“Tamam Yusuf'um başım üstüne.”

Karar verildi. Yusuf baktı ki, onu da kabul etti. Yusuf:

“Fatma ben Melek'i nasıl kandıracam? Bilmem Melek nasıldır?”

“Kalk torbanı al, Melek'i arkadaşlarının arasından çağır. Ona seslen, de ki; Melek gel, Bekir Ağanın bahçesinin arkasına gidip, hayvana yaprak toplayalım. Melek'i kandır, onu bahçeye götürünce, ona bir bahane bulup, onu öldür. Onun kanlı elbisesini bana getir. Ben de sana nakışlı gömlek, kırk da mecrediye para vereyim. Bu laf da aramızda saklı kalsın gitsin.”

“Bir şey olmaz. Sen dersen ben de yaparım.”

(Derler, çeşme çeşme! Bu göğe bu yerin hakkı için; Yusuf iyi yolu bıraktı, kötü yolu önüne indi.)

Kalktı, gezdi. Nakışçı arkadaşlarının içinde Melek'i gördü. Melek'le muhabbette girdi. Melek:

“Yusuf hayırdır niye geldin?”

“Melek rüzgar gelir gümbür gümbür. Vurur saçına, perçemine. Kalk! Bekir Ağanın birkaç sakat hayvanı vardır. Ben torba ile dereyi getirdim. Bekir Ağanın bahçesine gidip, ot derelim.”

(Çeşme Melek'im çeşme!)

O göğe, bu yerin hakkı için, Melek ölümü o an için hatırladı; ama bu plan düşünmezdi.

(Derler; “oradır oradır. Allah'ın yeri de göğü de laldır.”)

Melek kalktı. Kimse peşinde değildir. Yusuf önde, Melek arkada gitti. Benim o binaya, o konağa, bülbüller yuva bağlamış çağların yanına. Yusuf'la Melek yavaş yavaş, Bekir Ağanın bahçesine yol aldılar. Bekir Ağanın bahçesine gidince, Melek baktı ki, Yusuf gizlice kapıyı kilitledi. Orada Melek şüphelendi. Melek bildi bir iş vardır. Melek düşündü; “bu Fatma'nın işidir. Allah bilir Yusuf şimdi benim canıma kast eder.” Melek döndü. Seslendi:

“Yusuf sen orada ne yaparsın, hayırdır? Kapıyı niye kilitledin?”

“Hiç kapıyı kilitlemedim. Dedim birileri gelip bahçeye girmesin.”

Melek yine şüphelendi; ama bilmedi, Yusuf onu götürdü. Bahçenin ortasına gelince Yusuf:

“Melek! Benim bu aşkıma muhabbetime geçiyor. Güvercin yavrusu ile kaz yavrusu. Allah kimseye kin ve kudret kaldırmaya! Ben kötülük için değil, namus için değil, sen dünya ahiret bacımsın. Yanındadır, yanındadır. Güneş doğsun dağların tepesine. Melek Vallahi hangi yemin büyükse ona yemin olsun ki, Fatma benim ümidimi benim canımdan da, senin canından da kestim. Fatma ile benim planım böyleydi.”

Yusuf olduğu gibi doğruyu anlattı. Dışarıdan beyim dışarıdan, gül ve sümbüller yeşerdi çalı diplerinde ve tarla sınırında Melek çığlık atıp ,Yusuf'a sarıldı. Melek:

“Yusuf ses kulaktan gelir. Fatma'ya uyma, Allah'ımı seversen, sen bir şey getirmeyesin Hacı Ağanın kızı Melek'in başına.” Yusuf:

“Allah Fatma'nın gözünü kör ede. Onun elinde bir çare bulamadım. İnce beden elma ağacına, dağda kuş kalmadı daldı yatıya, gavur kalmadı gitti kiliseye. O gavur kadın, hatta

elbisesine bile alıp, namusunu bile ortaya attı. Bekir Ağaya böyle söylerim, dedi. Sıcak başıma gelen yaz sıcağıdır. Melek kusura bakma. Vallahi inandığın yerin hakkı için Fatma'nın elinden hiç çarem yoktur. İnşallah, Allah insanı kadın şerrinden, belasından korusun. Kadın şerri şeytan şerrinden kötüdür. Fatma'nın elinden çarem yoktur.”

Melek baktı çare yoktur. Yusuf etti etmedi, gözünü kör etti elini yana attı. Feleğe minnet etmem. Melek baktı ki, Yusuf elini sağ tarafına attı. *(Yazığım gelir eski adamlara!)* Yusuf elini attı sağ tarafa kırmızı kaplı hançere.

(Bahardır bana bahardır. Bülbül öter ağacın yanındadır. Cenab-ı Allah kimseyi namus cehtinden zarara getirmesin. Yiğit adam kahra, efkara gelmesin. Sen ne kadar yükselsel de Cenab-ı Allah seni kararına getirir.)

Melek'in benzi musalla taşındaki ölüye, ağaçtaki kayısıya döndü. Melek bağırdı:

“Yusuf öyle olsun hangi söz büyükse ona yemin olsun. Bana sebep olma. Hacı Ağanın kapısı kilitli kalmasın. Al sana Hacı Ağanın evinin anahtarı, senin olsun. Benle Bekir Ağanın evlenmesi de dursun. Bekir Ağa bana baba kardeş olsun benim köküme lanet tövbe olsun.” Yusuf bağırdı:

“Melek! Benim yüreğim güldür, köpüktür. Olmuş Muhammet'in gülü gibidir. Demek ki, sonunda seni öldürmeyeceğim. Fatma Hanım da benim kelleme sebep olur.”

Çare mümkün olmadı. Yusuf bir elini hançere, diğer elini Melek'in saçına attı, eline doladı.

(Yandan beyim yandan, iyi günler, devranlar gelir dostların başından geçerler. Allah Yusuf'un gözünü kör ede.)

Yusuf yedi hançeri Melek'in sırtına saydı.

(Gel beyim gel. Allah'ın güneşi dağların tepesine, kıyısına vurur. Cenab-ı Allah kimseye tasa keder vermeye!)

Melek Yusuf'un elinde pir pirim gibi oldu. Kabir ölüsü gibi ağaçtaki sarı mişmiş gibi oldu.. Yusuf elini Melek'in elindeki bileziklere atmadan Melek seslendi:

“Yusuf bedeninin incedir elma ağacına, dağda kuş kalmadı geldi yatıya, gavur kalmadı gitti kiliseye. Bahtına düştüm. Beni öldürmeye öldüreceksin, benim namusuma dokunmayasın.” Yusuf:

“Benim aşkıma, muhabbetime. Eğer senin namusuna dokunursam artık senden sonra on, yirmi, otuz yıl mı olur. Ben de ahrette gelirim. Sen benim dünya ahret bacımsın.” Melek anladı, söyledi:

“Gel beyim gel. Allah kara günü güneşe çıkarır.”

Yusuf bilezikleri ve altın gerdanı Melek'in boynundan ve kolundan çıkardı. Melek'in elbisesini kana bulandırdı. Kendisini unuttu beden incedir tütüne. Allah'tan başka kimse durduramaz, kendini şaşırtdı, hançeri silmeden yıkamadan kımına soktu.

(Sıcak başıma gelen sıcaklık yaz sıcağıdır. Allah'ın kararı çare yoktur. Yetmiş yıl yerin altında kalsa yetmiş birinci sene çıksa da iyiliktir parlar. İyilik yerinde kalır. Kötülük elli sene kalsa elli birinci sene git, üzerinde toz, toprak, pislik kalır. İyiliğin çaresi var, kötülüğün yoktur.)

Yusuf bahçenin kapısını kapattı. Melek'i çekti, Bekir Ağanın bahçesinin dışında toprak yere attı. Üzerine de elle biraz toprak attı. İyice saklayamadı.

(E insan katilidir.)

Yola ağzını verdi. Akşam oturdu, Fatma ile muhabbette konuşmaya oturdu. Fatma da Yusuf Melek'i götürünce gitti, köyü gezdi. Göğsü nakışlı gömlek ve kırk mecediyeyi getirdi. Yusuf'un gömleğinin üzerine indirdi.

Onlar orda konuşsunlar! Benim başımdaki sıcak yaz sıcağıdır. Bu kara karga kalktılar. O kokudur, gittiler, Melek'in cesedine vurdular. Melek'in gözü ağzı kargalarla kartala kalmıştır. Melek'in başına toplanmışlar.

Melek de orda kalsın, sen gel Fatma ile Bekir'in diyarına!

Bekir Ağa Mürün kazasında iken rüya gördü.

(Derttir beyim derttir. Güller yeşerir çalı dibinde ve tarla sınırında.)

Bekir Ağa rüyasında görür ki; bir tufan, duman çıktı, geldi Melek'i sardı. Hacı Ağanın kapısı kapandı. Bu tufan Melek' i sardı, Melek tufanda kayboldu. Bekir Ağa rüyasında sıçradı.Yola çıktı. Mürün Kazasına geldi. Terziyi uyandırdı ki gecenin ikisi mi, üçü müydü? Geldi, dükkanı açtı, Melek'in bohçasını ve çeyizini aldı. Atına bindi, Kürek Köyüne yola çıktı. Köyün diyarına gelince, daha sabah seherindedir. Bekir Ağa hep bilir ki Melek tüm kızlardan, gelinlerden önce çeşmeye suya giderdi. O kadar ki handan, o kadar ki emektar, o kadar ki güzeldi. Bekir baktı, dedi:

“Bu rüya boşa değildir. Melek'in başına bir iş geldi. Olur mu ki, Fatma başına bir iş mi gelmiştir? Bu bir iki aydır, ben Fatma ile hoş muhabbetti bıraktım. Kadınların adeti de biraz gevşetince, kötü olurlar.” Çeşmeyi görünce dedi:

“Amca kızı sağsa ben onu görürüm.”

Baktı kızlar, gelenler, kadınlar, ihtiyarlar küçük–büyük geldiler. Melek yoktu. Nerde beyim nerde? Bedenin incedir elma ağacına. Bekir Ağa orda şüpheye girdi. “Eyvah herkes suya geldi. Melek yok” dedi.

Bekir atına binip doğru konağın önüne geldi, durdu. Yusuf baktı ki Bekir, içeriye girdi. Yusuf'un vücuduna bir titreme tuttu. Fatma:

“Hayırdır niye böylesin?”

“Bekir Ağa geliyor.”

Öyle deyince Fatma'nın kolu kanadı düştü.

“Yusuf”um bahtına düştüm, kimse bilmesin. Zaten üstünden bir gün geçince aramaya çıkarlar. Çobanlardan yolculardan sorarlar. Melek’i görürse, biz deriz ki; biz ne bilelim. Demek ki babasının malı, mirası kalınca, evi kilitlenince çok acı duydu. Senle evleneceğini duydu. Belki sen de gönlü yoktu. Gitti, kendisini katletti.”

Allah’ın kararı böyleydi. Bekir Ağa gelip kapının önünde durdu. Yusuf’a seslendi:

“Tepedir Yusuf tepedir, gel atımın başını tut.”

(Nerde beyim nerde!)

Yusuf on iki merdiven basamağından aşağı indi, ahırın kapısının önüne geldi, atının dizginini tuttu. Bekir Ağa şöyle Yusuf’un gözüne baktı. Söyledi:

“Yusuf”um bizim üstümüzde yüksek dağdır. Çalılar kurudu, çırpı oldular. Yusuf”um sen rahatsız mısın ki, benzin kabir bezine dönmüş.”

“Bekir Ağa başıma gelen yaz sıcağıdır. Ben biraz rahatsızım; ama benim çetin bir rahatsızlığım yoktur.”

“Yusuf”um öyleyse ne oldu, niye böyle bezdin?”

Güneş yükseldi, kenara çekildi. Yiğit adam feleğe minnet etmez. Yusuf:

“Sen gidince pek düşüncem olmadı. Düşüncem olmuşsa da Melek’in kırmızı saçıdır. Sen gidince Melek’i ben ne köyde ne de nakışçıların arasında görmedim.”

“Yusuf”um kim sana böyle söyledi?”

“Melek’i görmedim”

“Hele hemen Hacı Ağaların evine git.”

Gitti, geldi. Yusuf:

“Hacı Ağaların kapısı kilitlidir. Melek yoktur”

Bekir Ağa fitili topun üzerine verdi, patlattı. Köydeki aşireti çağırdı. Dedi:

“Gezin çoban, yolculardan, evlerden sorun. Kim Melek’in izine, tozuna rastlar, görür, bana söylese, ben onun gözünü dünya malına doyururum. Amacım Melek’i görmektir.”

Bu yandan o yandan aradılar. Melek nerededir?

Onlar Melek’i araya dursunlar. Çobanlar davarlarını Bekir Ağa’nın bahçesinin yanın götürmüşler. Yaşı on dört on beş olan Yusuf adlı çoban diğerlerinden biraz akıllıydı. Bekir Ağa’nın bahçesini görünce; *(yoldur beyim yoldur. Hayıflanırım yiğit adama. Yiğit ölür namı*

kalır) leş kargalarından biri uçuyor, biri konuyor. Biraz akıllı olan biri bilir ki, orada bir ceset vardır. Çoban kendisini bıraktı, kargaların uçup konduğu yere geldi ki; Melek'in kırmızı saç örgüsünü gördü.

(Başında ki yaz sıcağıdır.)

Baktı ki, kargalar Melek'in cesedinin başına toplanmışlar. Melek'i tanıdı, döndü arkadaşlarının yanına:

“Ben Melek'in cenazesini gördüm” dedi. Döndü, Kerfez Köyünün diyarına geldi. Bir baktı ki, ne ateş yanar ne de kimse var. Tarla, bahçeye gitti. Çoluk çocuk herkes ağlıyor. Herkes Melek'i arıyor. Bekir Ağanın emri vardır. Hacı Ağanın serveti de muazzamdır. Doğru geldi.

(Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır.)

Bekir Ağanın başında ki, cemaat mahşer yeri gibidir. Aksakallı, akıllı alimler başında toplanmışlar. Adamların arasından geçti. Bekir Ağanın önünde durdu. Söyledi:

“Aşağıdan Bekir Aşam aşağıdan. Gölde yeşil ördek kalkar, yeşil kanadı ile kim ne yaparsa, sütüne ve şerefine layık geleni yapar. Kimseye bir şey verme, kimseye de hakaret etme. Ben Melek'i gördüm ki, Melek'i öldürmüşler. Melek'in cesedinin haberini getirdim sana.”

Bekir Ağa ve adamları çoban Yusuf'un arkasına verip, gittiler.

(Çeşme beyim çeşme! Bu göğe, bu yerdir.)

Toprağı eştir. Melek'in saç örgülerini ve başını çıkardılar. Gel beyim gel ki, Melek'in gözlerini kargalar, kartallar çıkarmışlar. Ölüm Allah'ın emridir; ama bu keder Bekir Ağaya muazzam keder, tasa oldu. Melek'i aldılar, kefenlediler. Hocalar kaldırdılar. Bekir Ağanın evinin önünde durdular

(Eskiden adet böyleydi. Hoca Fatiha okuyacaktı ki, insanlar ondan sonra dağılsınlar.)

Fatiha daha okunmamıştı. Bekir Ağa seslendi:

“Dur Hoca Fatihayı okuma! Ey cemaat söyleyin bakalım bu Kerfez Köyünde Melek'in düşmanı kimdir?”

Birbirlerine baktılar. *(Haşa cemaate)* Derler; “yoğurt yiyen köpek ağzından belli olur.” Bekir Ağa baktı ki, Yusuf titriyor. Bekir Ağa bağırdı, seslendi:

“İndir Yusuf'um indir. Başımdaki yaz sıcaklığıdır. Oğul bu ne haldir? Sende renk benz kalmadı. Melek'e yanacak olan benim, sen niye yanarsın? Git hançerini getir, kılıcını, silahını neyin varsa bana getir.”

Eee...e Yusuf hizmetkar olan adamdır. Unuttu ki, hançerini kanıyla yerine koymuştur. Düşündü: “Ben hançerimi getiririm. Bana der ki, al hançerini, kılıcını. Al bu senin payın olan

paradır. Şimdi evine git. Benim işim de daha iyi olur. Benim nakışlı gömleğim ve kırk mecediye param da bana kalır.”

Geldi, (*Çeşme beyim çeşme. Bu göğe bu yer yaraşır.*)Yusuf gözlerini kör etti. Bekir Ağanın ve beylerin önüne koydu. (*İmdir beyim indir. Başımdaki sıcaklık yaz sıcaklığıdır.*) Bekir Ağa elini Yusuf’un hançerine attı ki, kınından çıkarsın. Bir de baktı hep kandır. (*Çeşme Beyim çeşme*) Bekir Ağa cemaatin önünde dedi:

“Beyler bakın!”

Hançeri yerinden çıkardı. İmdir yüreğim indir ki, hançer sadece kandır. Beki Ağa bağırdı:

“Yusuf’um” dedi. Yusuf’un kalbi parçalandı. Bekir Ağa:

“Yusuf’um süvariler gelirler, hep beraberdir. Hepsi de birbirini sırtını tutarlar. Oğul Melek senin kurbanın mıydı? Ne kötülüğü sana değdi, kimini öldürdü, sana ne laf dedi? Feleğe minnet etmem. Hayıfım gelir ki, kayıkçı şoförlük yapsın kayığa. Yazık değil mi bu işi Melek’in başına getirdin?” Artık Yusuf bağırdı:

“Rüzgardır Bekir Aşam rüzgardır. Güneş yükseldi tepelere, kayalara. Allah kimsenin düzenini temelden bozmasın. Hiç yükü bana yükleme. Ben yalvardım, ne ettim, ne etmedim hiçbir çare şu senin karın Fatma’nın elinden bulamadım. Yukarıdan gelir bahar bulutudur silkelenir, tepede öten yanı nakışlı keklidir. Fatma bende rahat bırakmadı. Hatta namus cehtini konuştu. Dedi, Bekir Ağa seni sorgusuz öldürür. Ben bildim olmadı; ama Fatma dedi Melek’i öldür. Ben artık Fatma’nın elinde gördüm. Çeşme Bekir Aşam! Dünyanın halleri çoktur, ben hiç birini bilemedim. Ben evimi yaktım. Melek’i senin bahçene götürüp öldürdüm. Rampadan aşağı attım, toprakla kapattım. Kargalar, kartallar gözünü çıkardılar. Sonunda hançerimi de çıkarıp, önüne koydum. Hani Bekir Aşam hani! İnce beden elma ağacına! Yiğit ölür namı kalır meydanda. Daha ben ne söz söylesem boştur. İşte canım senindir. Beni Melek’e kurban olan koyun yap.” Bekir Ağa aşirete seslendi:

“Gidin davarlarımızla, sırtlarımızla odun toplayıp, getirin.” dedi.

Fatma ile Yusuf’u kapının arkasına kilitledi. İnsanlar odunları getirip, Kerfez’in meydanına topladılar. Herkes meydana toplandı. Odunlara gazyağı döktüler. Bekir Ağa seslendi:

“Fatma deredir. Ben dünyanın aşk-ı muhabbetine doyamadım. Bak, sen bana doğruyu söylemezsen, işte bütün akıllı, deli, çoluk çocuk, herkes buradadır. Yemin erdim ki, seni alır ateşin közünün içine atarım. Sen ne yaptın söyle bakayım?”

“Bekir benim lafım budur. Güneş yükseldi, dağlara, kayalara”

Artık Fatma kendini kaybetmişti. Yusuf'a ne demişse, ne planlamışsa hepsini anlattı. Bekir Ağa deli bir ata döndü. (*Allah kimsenin demini gençlikte yakmasın.*) Yusuf'la Fatma'yı birbirine bağladılar; ama çare yoktur. Bekir Ağa:

“Gel Yusuf’um gel. Yağmur yağdı, dünya su sel oldu. Zalim zalim! Melek sana ne kadar yalvardı?” Yusuf:

“Kalbim güldür, köpüktür. Sen ne dersen doğrudur. Melek’in bana yalvarmasına karşılık her ceza benim hakkımdır. Aşağıdan Bekir Aşam aşağıdan! Ben senin bana yapacağın her işkenceye razıyım. Melek’in saç örgülerinin hatırı için, ne yaparsan yap bana.”

Çare mümkün olmadı. Yusuf'la Fatma'yı alıp odunların üzerine koydular. “Bekerhan” denen Ermeni bir adam vardı. Onu çağırdılar. Dediler: “Al sana elli altın para. Bu kibritle yak odunları ateşle!” Bekerhan tüm Kerfez Cemaatinin önünde kibriti odunlara verdi. Odundur beyim odundur. Alev girdi, ateş kükredi. Fatma bağırdı:

“Gel Bekir Aşam gel. Dünya boş, faydasızdır. Gel beni yakma, çıkar bu ateşten. Bir daha çıkmam emrinden. Sen artık biriyle evlensen de benim köküme lanet tövbe olsun ki, ben sana karşı gelmem.” Bekir Ağa:

“Bizim demimiz geldi, benle senin canından geçti. Kerfez’in sonbahar yaprakları sarardı. Onları da rüzgar vurdu. O da bizi geçti. Sen nasıl gençlikte Melek’in ciğerini yaktıysan, ben de senin kalbini, ciğerini ateşle yakacam” Yusuf bağırdı:

“Gel Bekir Ağa gel. Ben sana ne yaptıysam, köküme lanet olsun. Ömrüm olduğu müddetçe yemeksiz, giysisiz sana köle olurum. Benim canıma kıyma.” Bekir Ağa bağırdı:

“Aşağıdan Yusuf’um aşağıdan. Dünya kalmadı, yağmur yağdı, sel su aldı dünyayı. Zalim zalim! Sen bu sözleri edersin; ama kumral Melek, Hacı Ağanın kızı Melek, kim bilir ne kadar senin önünde ağladı, yalvardı.” Yusuf:

“Bekir Aşam! İnce beden zeytin dalıydı. Dünya kalmadı hep altındı. Melek o sözleri söylediği zaman senin Yusuf’un Müslüman değildi. Yemin ederim ki, Yusuf melundu.”

Öyle deyince Bekir Ağa seslendi:

“Öyledir, Yusuf’um öyledir. Dünya boş, faydasızdır. Senin bu yalvarmaların Melek’in yalvarmalarının bir harfi bile etmez. Demek ki, ateş senin hakkındır.” Ateş yandı. Artık bağırmalar arttı. Fatma seslendi:

“Bekir Ağa karyagdı küçük idi. Kerfez Köyünün ağaçlarına, dallarına sarıldı, dallarda kaldı. Ne çok maldan ne de çok güçten, derler ki; Bekir Ağanın ocağı varlıkta elindeki yoklukta kördür.”

Fatma yalvardı; ama çare mümkün olmadı. (Neysel, dere beyim dere! Ben dünyanın aşk-ı muhabbetine doyamadım) Fatma ile Yusuf'un etrafında kızıl alevler yükseldi. Fatma ile Yusuf'un canı yandı. Bekir Ağanın başı dumanlıydı. Melek'in kederi başından gitmezdi. Onlar yandıktan yirmi dört saat sonra adamlarını çağırdı, emir verdi çingenelere, Fatma ile Yusuf'un küllerini rüzgarda savurdular. Bekir Ağa kalktı. Allah yardım etsin. Artık akli başında kalmamış, kalktı kapısını kilitledi. Melek'in kabrinin üzerine gitti. Seslendi:

“Çeşme Melek çeşme! Bu göğe bu yerdir. Allah'ın kaderi tamam oldu. Ben davul dernek kuramadım. Seni perdenin arkasına gerdeğe atamadım. Durumunu bilemedim. Allah Yusuf'un evini yaktı. Bu ne felekti ki, Yusuf benimle senin başımıza getirdi.”

Çeşme beyim çeşme! Bekir Ağa Melek'in başucuna oturdu. Melek'e ağıtlar yaktı. Dedi:

“Dere Melek dere! Ben senin cemaline doyamadım. Sana ayan-beyan olsun ki, Yusuf'la Fatma'yı yakarak senin yanına gönderdim. Şükürler olsun ki; sen yedi yerinden hançerlendin; ama ben seni buldum. Hocalarla adet usulü kaldırdı, seni gömdüm. Sana ayan – beyan olsun ki, Fatma ile Yusuf zalim, münafıklardı. Ben onları ateş ile yaktım. Sıcak vurur başımdaki yaz sıcaklığıdır. Onların cesedini rüzgara verdim. El alem küllerini bile görmez. İkisinin de ocağını söndürdüm. Gel Melek'im gel! Dünya boş, faydasızdır. Kimse sevinmesin aydınlık dünyaya. Hangi yemin büyükse, ona yemin ederim ki, senin ölümünden sonra Kerfez'de evlilik bana haram tövbedir. Bekir Ağa Melek'in kırkı gelince yine hocaları, alimleri çağırdı. Melek'in kırkını okuttu. Sonra Kerfez Köyünde evini bırakıp Hacı Ağa'nın Melek'in konağına gitti. Oranın başı, serdarı oldu. Yeminliydi, evlenmedi.

Ben de söz, olay tamam oldu. Güneş yükseldi tepeye kayaya vurdu. Allah cömert canların demini bozmasın. İşte dinleyin! Ben burada Melek'in sözlerini bitirdim. Allah onlardan da sizden razı olsun.

5.2. MASAL

5.2.1. ŞAHMARAN MASALI

Şahmaran'ın masalı şöyledir:

Bir zamanlar bir adam varmış, çocuğu olmuyormuş. Ömrünün sonlarına doğru karısı hamile kaldı. Adam karısına:

“Hanım benim vaktim doldu. Bizim çocuğumuz olursa okula ver ki, yetmiş iki dili öğrensin. Bizim hakkımızda kırmızı ciltli bir kitap var. O kitabı okudu mu yetmiş iki dili öğrenir” dedi ve adam öldü.

Kadının bir erkek çocuğu oldu, kadın çocuğu okula gönderdi. Ne kadar çırpıp çabalarsa da çocuk okumayı öğrendi. Annesi çocuğa dükkân açtı. Çocuk bir yılı bulmadan iflas etti. Annesi oğluna bir eşek aldı. Oğluna:

“Dağdan odun getir sat, geçimimizi sağlayalım”

Çocuk arkadaşlarıyla beraber dağa gidip odun getirip sattı. Günün birinde yine arkadaşlarıyla beraber odun getirmeye gitti. Fırtına çıktı, bir mağaraya sığındılar. Camusat adlı çocuk mağaranın içinde, taşların arasında sarı bir şey gördü, diliyle dokundu, baktı ki, baldır. Arkadaşlarını çağırıp:

“Bu bala benziyor” dedi. Arkadaşları gelip bakarlar. Kapağı açarlar bir kuyu görürler, kuyu bal doludur. Camusat arkadaşlarına:

“Bir şeyler getirin bu balı çıkaralım”

Arkadaşları bir şeyler getirirler ve başlarlar balı çıkarmaya. Camusat kuyudan balı çıkarıp arkadaşlarına verdi. Camusat kuyudan arkadaşlarının yardımı olmadan çıkamayacak bir derinliğe indi. Arkadaşları:

“Gelin Camusat'ı kuyuda bırakalım. Çünkü, bize balın yarısını bana, yarısı size demişti. Çıkarırsak balın yarısına sahip olacak. Öyleyse onu kuyuda bırakalım. Balın tamamı da bize kalsın” dediler ve kuyunun kapağını kapattılar Camusat'ın üzerine. Balı paylaşıp eve gittiler. Camusat'ın annesi:

“Oğlum nerde?” dedi. Çocuklar:

“Hiç sorma? Senin oğlunun eşeği Kaplan Deresine kaçtı. Oğlun da arkasından gitti. Biz yukarı çıkıp, yadım edelim dedik. Yetiştüğümüzde ne görelim? Üç kurt oğlunu parçalamıştı”

Kadın ağlayıp, sızlar; ama ne çare? Camusat kuyunun dibinde cebindeki kör bıçağını çıkardı, önünü eşeledi. Kuyunun dibi kumlukmuş. Eşeledikçe bir delik görülür. Bu delikten ışık kuyuya vurur. Camusat kazdikça delik büyür. Delikten içeri baktı, bir oda gördü. Odanın içi altından tahtlarla dolu. Gidip en güzel tahtın üzerine oturdu. Bir süre sonra içeriye ejderhalar girdi. Hepsi gelip bir tahtın üzerine oturdu. Ejderhalar Camusat'a karışmazlar. Camusat bir bakar ki, Şahmaran çıkmış, yarısı kız yarısı yılanmış. Şahmaran:

“Benim tahtıma oturmuşsun. Bunların hepsi benim emrimde. Ben gelmeseydim, bunlar seni parçalar ve yerlerdi” dedi.

Camusat ağladı. Başından geçenleri Şahmaran'a anlattı, söyledi:

“Beni dünyaya çıkar.”

“ Ben yeminliyim” dedi.:

“ Peki niye?” dedi. Şahmaran anlattı.

“Belkıya adında biri filan odada bana rastladı. Bana beni insanoğluna çıkar.”dedi.

Ben:

“Çıkaramam ve seni bırakmam” dedim. Yanımdaki arkadaşım onu bana şirin göstererek:

“Yazık bırak gitsin” dedi. Ben de bıraktım. Bıraktıktan sonra, Belkıya adanın ortasında bir insanoğluna rastladı. Ona:

“Hayırdır, ne arıyorsun, kimsin, adın ne” diye sordu. Adam:

“Rakup” dedi. Belkıya:

“Burada ne arıyorsun” dedi. Rakup:

“Ben Tevrat'tan okudum. Hz. Süleyman'ın mührü yedi denizin arkasında, bir mağaranın içinde, bir parmaktaymış. Yalnız Şahmaran'ın adasında bir ot varmış. Bu otu yiyen kişi denizde suya batmazmış, yürürmüş. Ben o otu, Şahmaran'ın adasını arıyorum. Sen onu gördün mü? dedi. Belkıya:

“Ben Şahmaran'ı gördüm; ama ben de İncil'de gördüm okudum. Dünyada bir zat gelecek adı Muhammed'dir. Onun aşkı içime düştü. Ben de onu ararım.” Rakup:

“Madem öyle! Gel, Şahmaran'ı yakalayalım. O bize söyler” dedi. Belkıya:

“Git bir sandık, şarap ve bir tas süt getir” dedi.

Bir tası şarap, bir tası da süt doldurup, adada bir alana bıraktılar.

Kenarda sandığın içine girip saklandılar. Şahmaran her şeyden habersiz adada gezerken süt tasına rastlar. Diliyle tadar:

“Ne güzel bir şey” dedi. Hoşuna gitti ve hepsini içti. Biraz ötede bir kırmızı tas görür. “Belki o da güzeldir.” diye onu da alıp içti. İçtikten sonra düşüp bayıldı. Belkıya ve Rakup

saklandıkları sandıktan çıkıp, Şahmaran'ı sandığa koydular. Kaldırdılar ve adadan uzaklaştılar. Şahmaran uyandı, bakar ki, kendini yakalayanlardan biri Belkıya'dır. Şahmaran:

“Hey alçak! Sen bana senin yerini insanoğluna söylemem demiştin. Bunu bana neden yaptın?” dedi. Belkıya boynunu büküp:

“Kusura bakma. Benim ve Rakup'un arasındaki bir meseledir bu. Bu yüzden seni tuttuk.” Şahmaran:

“Peki bana ne yapacaksınız?” dedi. Onlar da :

“Tevrat'ta okuduk. Senin adanda bir ot varmış, bu otu yiyenler denizde batmadan yürüyebilirmiş. O otu bize göstereceksin” dediler. Şahmaran Belkıya'ya :

“Ondan mı tuttun beni?”

“Evet bu sebeple tuttuk, seni.”

Şahmaran onları epey gezdirdikten sonra otu gösterir.

“İşte aradığınız ot budur” dedi.

Otu biraz yiyip, biraz da ayaklarının altına sürerler. Bakarlar ki, gerçekten denizin üstünde yürüdükleri halde, suya batmıyorlar. Şahmaran'ı adasında bırakırlar. Şahmaran'ı getirip, adasına koyarlar. Şahmaran hızla uzaklaştı. Şahmaran uzaklaştıktan sonra döndü, Belkıya'ya :

“Alçak herif! Hani yerimi hiç kimseye söylemeyecektin” diye sordu. Belkıya boynunu büküp ağladı.

“İşte bizim hikâyemiz buradan buraya kadardır” dedi. Başladı anlatmaya:

“Ben İncil'de okudum. Bir zat dünyaya gelecekmiş. Onun adı da Muhammed'miş . O da Tevrat'ta okumuş. Hz. Süleyman'ın mührü yedi denizin altındaymış” Şahmaran :

“Öyle mi? Öyleyse gel ben sana bir şey anlatayım. Hz. Süleyman'ın mührü kimseye nasip olmamıştır. Senin dediğin Zat da henüz dünyaya gelmemiştir. Sen sen ol mühre yaklaşma. O mühür kimseye nasip olmaz. Sana söyleyeceklerim bu kadar.”

Balkıya ağlayıp geri gider. O ve Rakup yola koyuldular. Gece günüz denizin üzerinde yürüdüler. Yedi denizi geçtiler ve bir mağaranın içinde yıldız gibi parlayan bir şey gördüler. Yaklaştılar ve baktılar ki , yirmi yaşlarında bir adam, sanki uyur gibi. Mühür de parmağında parlıyor. Belkıya:

“Ben mührü aramıyorum, bundan böyle ben seninle değilim.” Rakup:

“Madem öyle, o zaman sen İsm-i Azam duası oku, ben üzerine giderim” dedi. Belkıya:

“Mühür aşkı içimde yok, sen git” dedi.

Belkıya gitti. Rakup adama yaklaşınca, adam:

“Alçak herif gelme” dedi.

Rakup dinlemedi ve ilerledi. Bir yandan da dua okudu ve ilerledi. Rakup çarpıldı. Belkıya da bayılıp düştü. Ne kadar baygın kalır bilinmez. Belkıya ayıldı ve bir de baktı ki, ak sakallı biri üzerinde duruyor. Yaşlı adam:

“Alçak herif! Burada ne arıyorsun?”

Belkıya ağladı anlatmaya başladı:

“Ben İncil’de okudum ve gördüm. Bir Zat dünyaya gelecekmiş, onun aşkı içime düştü. Onu arıyorum” dedi. Yaşlı adam:

“Zaten o aşk sende olmasaydı, sen de arkadaşın gibi olurdun” dedi.

Belkıya bakar ki, arkadaşı yanmış kül olmuş. İhtiyar adam Belkıya’ ya tekme attı ve “Kalk bu topraklarda kalma!” dedi. Belkıya kalkıp, kaçtı ve oradan uzaklaştı. Az gitti uz gitti bir adada bir ifrite rastladı. İfrit:

“Ne arıyorsun burada?”

“Ben ademoğullarını arıyorum, yerlerini bilmiyorum.”

“Biz ademoğullarının yerini bilmiyoruz; fakat şu dağda ak sakallı biri var. Onun yanına git, belki o bilir”

Belkıya gitti. Belkıya ak sakallı adama selam verdi. Ak sakallı adam:

“Hayır ola ne arıyorsun?” dedi. Belkıya :

“Ben ademoğullarının yerini arıyorum. Sen biliyor musun? Sen kimsin?” Ak sakallı:

“Ben kuzey rüzgarının meleğiyim. Bütün kuzey rüzgarları benim emrimdedir. Ben de insanoğullarının yerini bilmiyorum. Git şu karşıdaki dağda siyah sakallı biri var. Git ondan sor. Belki bilir.”

Belkıya gitti. Siyah sakallı adamı gördü. Selam verdi. Siyah sakallı adam:

“Hayırdır ne arıyorsun?”

“Ben ademoğullarını arıyorum. Sen kimsin?”

“Ben doğu rüzgarları meleğiyim. Tüm doğu rüzgarları benim emrindedir. Ben de insanoğullarının yerini bilmiyorum. şu ovada bir bina var. O bina Hızır (A.S.)’ın binasıdır. Sen oraya git o sana yardımcı olur.”

Belkıya yola koyuldu, gitti. Binaya yetişmeden önüne beyaz bir bina çıktı. Binada bir insanoğluna rastladı. Selam verdi. Karşıdaki:

“Hayırdır, ne arıyorsun?”

“Bana Belkıya derler, derdim ağırdır derdimi sorma. Peki sen kimsin?” “Ben Hindistan Padişahının oğluyum. Senin derdin benimkinden ağır mıdır?” Padişahın oğlu:

“Bir zamanlar babam savaşıyordu. Ben de bir gün sıkıldım; arkadaşlara, kalkın ava gidelim, dedim. Benimle yetmiş atlı yola çıktı. Bir tavşan gördük peşine düştük. Ha orda ha

burada derken, bir ara baktım ki, o yetmiş atlıdan altı atlı kalmışız. Öbür arkadaşların, atları yorulmuş geride kalmışlar. Önümüze deniz çıktı. O gitti. Biz de kayık yapıp, peşine düştük. Bizi bir adaya çıkardı. Tekrar peşine düştük. Adanın ortasına geldiğimizde ne görelim? Bir canavar ki, bir gözü gökte bir görü yerde. Korkup, geri kaçtık, kayığımızı binip geri kaçtık. Kayığımız bozuldu battı. Biz de tahtalara tutunduk. Denizde sürüklenip gittik. Az gittik uz gittik. Tahtamız bir binaya dayandı, durdu. Kurtlar etrafımızı sardılar. Önümüze sık bir ormanlık vardı. Ormanda canavar var, ormana yaklaşamayız. Kurtlar bizi gördüler, karşımıza başka bir canavar getirdiler. Bize tarif ettiler. “Bunlara Gülhan denir” dediler. Akşam oldu bizi bir kenara bıraktılar. Arkadaşlara:

“Biz kurtların içinde ne yaparız? Öbür canavarlar da Gülhan diyorlar. Onlar gidip canavarlarla savaşıyorlar. Ya bu akşam bizi yerler ya da kaçıp kurtuluruz” dedim.

Yukarıya çıkıp baktım. Beni görüp, başlarını kaldırdılar ve indirdiler. Arkadaşlara seslendim. Geçip, gittik aşağıya indik, baktık ki, karşı tarafa geçmek için geçit yok. Karşı taraftan sesler geliyor. İçimizden biri:

“Karşı tarafa yönelik geçit nerede?” diye seslendi. Öbür taraftan birisi:

“Geçit yok, yarın cumartesi. Orada durun su kesilir. Siz de öbür tarafa geçersiniz” dedi.

Sabah oldu sahilden sular çekildi. Karşı tarafa geçtik. Bir köye rastladık. O yana bu yana baktık, kimseler yoktu. Köyde biri:

“Her kim ki, padişaha bir seneliğine çalışırsa ona, padişahın kızı ile altın vereceğiz.” diye bağıyordu. Biraz daha ilerledik, oturan bir ihtiyar adama rastladık. Adama:

“Amca! Bu köy halkı nereye gitti?” dedim. İhtiyar adam:

“Oğul bugün cumartesidir. Gidip nehrin suyunu kestiler. Aşağıda hepsi balık tutuyorlar. Geçimlerini balık tutup, satarak sağlıyorlar” dedi. Ben :

“Peki amca şu adam neden her kim padişaha bir sene çalışırsa, padişahın kızı ile altın vereceğiz diye bağıyor?” diye sordum. İhtiyar:

“Valla oğul her gün çağırıyorlar biz de bilmiyoruz” dedi.

Arkadaşlara gideceğimi söyledim. Onlar şu bu ettilerse de ben; “imkanı yok gideceğim” dedim. Gittim adama gideceğimi söyledim. Adam kolumdan tutup padişaha götürdü. Padişah:

“Kalk gidelim oğlum” dedi.

Gitti, devenin ipini getirip, çekmem için bana verdi. “Çek gidelim” dedi. Ve gittik. Bir dağın önünde durduk. Deveyi yıkıp kesti, içini temizledi. Padişah bana:

“Sen Şu postun içine gir, ben de Şu kenarda saklanacağım. Kartallar gelip seni bu postla birlikte yukarıya çıkaracaklar” dedi.

O gidip saklandı. Kartallar beni devenin postuyla beraber, dağdaki kayalığın üstüne çıkarıp, bıraktılar. Padişah aşağıdan bana seslendi:

“Etraftaki taşları aşağıya at” dedi.

Meğer ki taşlar elmasmıŐ. Taşları bıraktığım yükseklik, iki kavak ağacının boyundan yüksek. Taşları aşağıya attıktan sonra Padişaha:

“Ben ne olacağım?” dedim. Padişah:

“ Ne yaparsan yap?” dedi.

Padişah atına binip, gitti. Ben Şöyle dönüp etrafıma baktım ki, ne göreyim. Adamın birisi orada, biri burada düşüp ölmüş. “Onlar da benim gibi kandırılmıŐlar” dedim.

“Şimdi ne yaparım diye düşündüm.” çevremi araŐtırdım. Kendimi aşağıya atacağım en müsait yere geldim. Gözümü kapatıp, attım. Ne kadar aşağı indimse bilmem, elbiselerim yırtıldı, ellerimin derisi soyuldu. Ne kadar inmiŐsem artık. Ellerim gevŐemiŐ, düşmüşüm, bayılmıŐım. Ayıldığımdan bir su kenarındayım. Elimi yüzümü yıkadım, yola koyuldum, gittim. Çok güzel bir bahçenin içine yapılmış bir binaya rastladım. Kapıyı açıp içeriye girdim. Beyaz sakallı bir adam gördüm. Kıyıp da bakamıyorsun. Selam verdim. Adam:

“Sen kimsin” dedi. Ben ağlayıp derdimi anlattım.

“Ben insanoğullarının yanına gitmek istiyorum. Peki sen kimsin?” dedim. Adam:

“Ben bütün uçan yaratıkların rızkını veren meleğim oğul! Ben insanoğullarının yerini bilmiyorum. Fakat, benim gitmem gerekiyor. Bu yıl bitti. Yeni yıl için bütün uçan kuşların rızkını toplayıp dağıtmam, eğitmem gerekiyor” dedi.

Evin bütün kapılarının anahtarlarını bana verdi. Bana:

“Şu kapı haricinde evin bütün kapılarını açıp, kapatabilirsin” dedi ve gitti.

Ben de kapıların hepsini açtım. Odaların hepsi çeşit çeşit altın ve gümüş doluydu. Ben dayanamadım, meraktan açma dediği kapıyı da açtım. İçeri de iki kız vardı; ama ne kızlar, ay ve güneş gibiydiler. Baktım postları orda duruyor. Beni görür görmez postları giyip kaçtılar. Cinlerin padişahının kızları imiŐler, perilermiŐ. Ben de düşüp bayılmıŐım. Ne kadar zaman geçmiş bilmiyorum. Bir de baktım o melek gelmiş. Ayağını bana drtp, uyandırdı. Bana:

“İnsanoğlu! Ben sana bu kapıyı açma demedim mi?” dedi. Ağlayıp yalvardım. Bana :

“Oğul! Madem o kadar üstüme düŐtün. Onların odasında bir yer sana yapayım. Sen de ora da gizlen. Gelecek sene cumayı bekle. Onlar gelecekler hangisine aŐıksan, onun postunu al. Postunu aldığın artık uçmaz. Onu alır, gidersin” dedi.

Bir yıl bitti, onlar geldiler. Baktım küçüğü güzel onun postunu aldım. Zaman doldu. Büyüğü gelip postunu giyip, gitti. Küçüğü kaldı. O melek bir kat elbise getirip, periye verdi. Onu giydirip, getirdi ve orada nikahımızı kıydı. Meleğin yanında üç yıl kaldım. Bir gün meleğin yanında ağladım. Ona:

“Beni memleketime gönder” dedim. Melek:

“Bak Oğlum! Gidersen, ne zaman fırsat bulup, postu alırsa seni bırakıp, kaçır gider” dedi.

“Ben ona fırsatı vermem” dedim.

“Sen bilirsin” dedi.

Kanatlı bir ifrit vardı. Bizi kanatlarına alıp, Hindistan’ın bir şehrine getirip bıraktı. Babama haber gitmiş. “Oğlun beraberinde bir kızla geliyor.” demişler. Alıp bizi eve getirdiler. Tekrar nikah düğün yaptılar. Bize bir konak yaparlarken postu getirip temelin altına koydum. Bir gün bahçede dolaşırken bir baktım ki, benimki postu almış, dışarıya getirdi. Bana:

“Hadi anlayamadık. Ben gidiyorum” dedi.

Postu giyip gitti. Babam Hindistan Padişahı bütün ülkeyi arattı. Onu bulamadı. Babam:

“Ban Hindistan Padişahıyım istediğini göster yeter. Seni istediğinle evlendireyim” dedi. Ben:

“Hayır olamaz. Olursa da o, olmazsa da o” dedim.

Vurdum yola o köye gittim. Yine o adam:

“Her kim ki padişaha bir yıl çalışırsa, padişahın kızını ve bir avuç altını bir sene sonra alıp gidecek” diye bağıyor. Ben yine gittim. Yine padişah deveyi bana verdi. Beraber kayalığa gittik. Aynı şekilde deveyi kesti, içini temizledi. O saklandı. Kartallar beni yine o kayalığa çıkardılar. Bana:

“Taşları aşağı at” diye seslendi. Ben:

“Taşları aşağıya atmam” dedim.

Bu sefer tedarikliydim. Yine eski yerden kendimi aşağıya bıraktım. Tekrar o meleğimin yanına gittim. Melek:

“Oğlum! Sen gittiğinden beri o periler buraya gelmediler. Sana söylemiştim, fırsatını bulursa postunu alıp, kaçır gider diye” dedi.

Ben ağladım. Ondan bir ifrit istedim. Melek:

“Ben o toprakları biliyorum; ama cin ve canavarın korkusundan kimse gidemez” dedi.

Ben:

“Beni oraya götür de cin ve canavarlar beni yesinler” dedim.

O ifrit beni kanatlarına alıp, oraya götürdü, bıraktı. Benim ki, hikâyeyi babasına anlatmış. O da:

“Madem öyle niye bırakıp, geldin?” demiş. Perileri ve canavarları tembihlemiş:

“Eğer insanoğlu görürseniz, öldürmeden alıp, yanıma getirin!” demiş. Beni alıp, cinlerin Padişahının yanına götürdüler. Kıza haber verdiler. “Bir insanoğlu getirdim” dedi. Kız beni görünce:

“Evet bu kocamdır.” dedi. Babası kendi adetlerine göre nikahımızı kıyıp, tekrar düğün yaptı.

“Bizi benim memleketime gönder” dedim. Razı oldu. Bize iki ifrit verdi.

İfritler bizi kanatlarına aldılar. Epey yol aldıktan sonra İfritler:

“Biz ateş yakalım” dediler. İfritler çalı çırpı toplamaya gittiler. “Ben de toplayayım” dedim, gittim. Bir süre sonra benim hanımın sesi geldi. Geri dönüp geldiğimde üç kurt karımı parçalamıştı. Ağlayıp, sızlandım. Periler de cinler padişahına haber verdiler. Babası geldi. Bana:

“Oğul! Artık seni de memleketine götürelim.” dedi. Ben:

“Olamaz. Ben ölene kadar burada kalacam.” dedim. Cin ve peri Padişahı:

“Ben de ölene kadar onun yanında kalacağım.” Padişahın oğlu:

“Peki Belkıya! Benim derdim mi ağır, senin ki mi?” dedi. Belkıya:

“Vallahi senin ki, benimkinden daha ağır. Yalnız bir ricam var. Beni insanoğullarının yanına gönder.” Padişahın oğlu:

“Şu karşıdaki kapıyı görüyor musun? O Hızır (A.S.)’ın binasıdır. Oraya git o bilir.” dedi.

Yola düşüp, gitti Belkıya gitti ve Hz. Hızır’ı gördü. Hz. Hızır Belkıya’ya ne aradığını sordu. Belkıya başından geçenleri anlattı. Hz. Hızır:

“Gözünü kapat” dedi.

Belkıya gözünü kapattı. Gözünü açtığıında kendini evinin önünde buldu. Şahmaran Camusat’a:

“Bunların hepsini başıma Belkıya getirdi. Dediği Zat henüz dünyaya gelmemiş. Ben insan oğluna yeminliyim. Bu sebeple yanıma geleni bırakmam.” dedi.

Camusat yalvardı, ağladı, sızladı. Şahmaran’ın arkadaşları:

“Bırak gitsin” dediler. Şahmaran:

“Bırakırsam, başıma bela olur; ama yine de bırakacağım” dedi.

Şahmaran'ın tayfaları Camusat'ı bal kuyusuna getirdiler. Kuyunun kapağını kaldırıp, Camusat'ı bıraktılar. Camusat yola koyulup, eve geldi. Annesi sevindi, sarıldı.

Bir gün padişah hastalanır. Hiç bir hekim çare bulamaz. İncil'e ve Tevrat'a bakarlar.

“Padişah Şahmaran'ın etinin suyunu içemezse iyileşmez ve ölür.” derler. Tekrar İncil'e ve Tevrat'a bakarlar. Orada “Şahmaran'ı görenin vücudu alaca renkli olmuş” diye okurlar. Aramaya başlarlar. Sıra Camusat'a gelir. Camusat'ın elbiselerini çıkarıp, bakarlar ki, vücudu alaca renkli. Camusat'a :

“Şahmaran'ı gördün mü?” diye sorarlar. Camusat:

“Hayır görmedim.” Onlar:

“Çaresi yok, söyleyeceksin. Kesin bunun başını”

Camusat bakar ki, bir çare bulamıyor.

“Bırakın size söylecem “dedi.

Yola koyulurlar. Camusat ve beraberindekiler Şahmaran'ı görürler. Şahmaran Camusat'ı görünce:

“Alçak herif! Ben sana başıma bela olursun demedim mi?” dedi.

Camusat ağladı, başına gelenleri anlattı. Şahmaran:

“De ki, Allah'ın kararı buymuş. Yalnız bunda ne yaptıysa padişahın veziri yaptı. Beni sen kesme. Ben getirdim sen kes, de. Vezir kessin. Kaynatıldığım zaman, ilk suyu vezire, sonra sana en sonundakini padişaha versinler.”

Şahmaran'ı götürdüler. Padişah:

“Vezir kessin” dedi.

Vezir kesti, Camusat kaynattı. İlk suyu bir şişeye, ikinci suyu başka, üçüncü suyu da başka şişeye koydu. İlkini vezire verdi, vezir düşüp öldü. Hak ettiği cezayı aldı. Cehennemini boyladı. İkinci suyu, Camusat içti. Üçüncüsünü de padişah içti. Padişah iyileşip, öküz akıllı olur. Camusat suyu içince yetmiş iki dili öğrenir. Lokman Hekim olur.

Onlar erdi muradına, siz de erin.

SÖZLÜK*

-B-

bohça : içine çamaşır, elbise gibi şeyler koyup sarmaya yarayan dört köşe kumaş.

-Ç-

çerçi : köylerde kapı kapı dolaşıp, alış veriş yapan kimse.

-D-

dellal : bir şeyin satılacağını veya herhangi bir durumu, olayı halka bildirmek için çarşıda, pazarda sesli bağırarak kimse.

develeme : topaç, altı dar üstü geniş olan ve ucunda demir halka bulunan bir oyuncak.

düvel : devletin çokluk ismi.

-F-

fısmırı fısmırı : sinsî sinsî.

fiske : parmak ucu ile yapılan vurma işi.

fistan : giysi.

-G-

garez : kin.

Gerdanlığa girmek (deyim) : gerdeğe girmek.

* TDK yayınlarından olan **Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**'nden faydalanılarak hazırlanmıştır.

göbelek : zehirli mantarlardan olan ilkel bitki, ökse otu, meyve ağaçlarını kurtaran bir çeşit hastalık, palamut veya meşenin göbeği, kozanın içi.

-K-

kasnak : tef ve kalbur gibi eşyaların tahta çemberi.

kendir : örgülü kalın ip, urgan ip.

keleş : yiğit, cesur; güzel, yakışıklı kimse.

kenger : birleşikgillerden yaprakları dikenli, yabani bir bitki; sütünden sakız yapılan bitki.

köçek : kilitleme amaçlı kullanılan yuvarlak şekilli madeni anahtar yuvası.

-L-

leğen : yuvarlak ve yayvan çamaşır kabı.

lenger : yayvan ve kenarları geniş bakır kab, çadırları oluşturan çember.

-M-

mişmiş : kayısı.

mırdar : dini kurallara uygun kesilmeyen hayvan.

-N-

nasrani : tüfek markası.

omak : birkaç obanın birleşmesinde oluşan boy.

-P-

- palaska : asker kemeri.
payam : yüzük.
peşkil : etek üstüne takılan kadın önlüğü.

-S-

- sındıf : atın ayağına takılan kelepçe.
sitol : kova; testi, leğen.

-T-

- teşt : alüminyumdan yapılan çamaşır yıkama malzemesi.
tuluğ : pekmez, peynir, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum.

-Z-

- zâr : inleme, yalvarma, yakarma.
zemheri : şubat ayı, kışın en şiddetli zamanı, karakış.
zilgıt : çoşturma, yüceltme; bir işe, bir şeye yöneltmek için bağırarak kışkırtma.

BİBLİYOGRAFYA

AKTAŞ, Şerif (1991), **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, Ankara.

_____ (1993), **Edebiyyatta Üslûp ve Problemleri**, Ankara.

ALPTEKİN, Ali Berat (1983), “Meddah Behçet Mahir’in Hikâyelerinde Atasözleri”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, (27) Aralık, 179-205.

_____ (1997), **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Ankara .

_____ (1999), **Kirmanşah Hikâyesi**, Ankara.

AND, Metin (1985), **Geleneksel Türk Tiyatrosu**, İstanbul.

ARTUN, Erman (2001), **Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı**, Ankara.

AYYILDIZ, Mustafa (1998), “Dede Korkut Destanı Hikâyelerinde Anlatıcı ve Bakış Açısı”
Dede korkut Bilgi Şöleni, Van, 71- 74.

AZADOVSKİ, Mark (1922), **Sibirya’dan bir Masal Anası**, (çev. İlhan Başgöz), Ankara.

BALİ, Muhan (1982), **Halk Edebiyatında Nesir**, Erzurum.

_____ (1988), **Halk Edebiyatına Giriş, Derleme Metodları**, Erzurum.

BAŞBUĞ, Hayri (1983), “Kürt ve Zaza Türklerinin Folklorunda Su Menşeli Atlar”, **Türk Kültürü**, XXI, 242, Haziran , 403-412.

BAŞGÖZ, İlhan (1988), “Masal Anlatıcısı, Masal Araştırmaları” **Folktale Studies I**, İstanbul, 25-29.

_____ (1986), **Folklor Yazıları**, İstanbul.

BORATAV, Pertev Nailli (1988), **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, İstanbul.

BURAN, Ahmet (1992), **Doğu ve Güneydoğu Üzerine Araştırmalar II, Ağızlar**, Ankara.

ÇETİN, İsmet (1991), “Türk Halk Hikâyeleri Konusunda Yapılan Çalışmalar ve Düşünceler”,
Milli Folklor, 2 (12), Kış, 59-63.

_____ (1989) “Halk Hikâyeciliği Üzerine”, **Milli Folklor**, 1 (29) Yaz, 22-23.

_____ (1990) “Şairlerimiz ve Halk Hikâyelerimiz”, **Milli Folklor**, 1 (8) Kış, 37-39

ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), **Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma yöntemleri Tarihine Giriş**, Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1997), **Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara.

ELÇİN, Şükrü (1997), **Halk Edebiyatı Araştırmaları**, Ankara.

_____ (1994), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara.

ERGİN, Muharrem (1995), **Dede Korkut Kitabı**, İstanbul.

EVLİYA Çelebi (1986), **Tam Metin / Seyahat-nâme**, C.I, Üçdal Neşriyat, İstanbul.

FİLİZOK, Rıza (1991), **Ziya Gökalp’ın Edebi Eserlerinde Halk Edebiyatı Tesiri Üzerine Bir Araştırma**, Ankara

GOLDSTEIN, Kenneth S. (1983) **Sahada Folklor Derleme Metodları**, (çev. Ahmet E. Uysal) Ankara.

GÖRKEM, İsmail (2000), **Halk Hikâyeleri Araştırmaları Aşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı**, Ankara.

GÜLENSOY, Tuncer (1985), “Doğu Anadolu Ağızları Üzerine”, **Türk Dili**, L, 406, Ekim, 144-149.

GÜNAY, Umay (1984), “Aşık Edebiyatında Rüya Motifinin Tipleri ve Tahlili”, **Mehmet Kaplan’a Armağan**, İstanbul,153-174.

KAPLAN, Mehmet (1977), **Türk Milletinin Kültürel Değerleri**, İstanbul.

_____ (1985), **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar / 3 Tip Tahlilleri**, İstanbul.

KAVRUK, Hasan (1998), **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler**, İstanbul.

KAYA, Doğan (2000), **Aşık Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul.

KORKMAZ, Kürşat M. (2003), **Çukurovalı Aşık Mehmet Demirci (Koroğlu)’nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma**, Elazığ (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

KÖPRÜLÜ, Fuad (1999), **Edebiyat Araştırmaları**, Ankara.

KÖSE, Nerin (1997), **Türk Halk Hikâyelerinde Gurbet**, İzmir

_____ (1994), “Sevdiğini Yenerek Alan Genç Kız Motifi ve Türk Halk Hikâyeleri”, **Milli Folklor**, 3 (23), 24-30.

MAREN - GRİSEBACH, Manon (1995), **Edebiyat Bilimi'nin Yöntemleri**, (çev. Arif Ünal)
Ankara.

MORAN, Berna (2000), **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış**, İstanbul.

NUTKU, Özdemir (1997), **Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri**, Ankara.

OĞUZ, M.Öcal (2002), **Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları**, Ankara.

ORAK, Yıldız (2002), **Meddah Abuzer Aşıksever'in Hayatı, Hikâyeciliği ve Memo ile Zini Hikâyesi**, Elazığ (F.Ü. Fen- Edebiyet Fak., TDE Böl., Lisans Tezi).

ÖGEL, Bahaddin (1993), **Türk Mitolojisi**, C.I, Ankara.

SAKAOĞLU, Saim (1974), "Formel Kavramı ve Türk Masallarında Benzer Durumlarda Kullanılan Formeller", **I. Uluslararası Folklor Semineri Bildirileri**, Ankara,148-154.

_____ (1983), **Sahada Derleme Metotları**, Erzurum.

_____ (1994), **Masal Araştırmaları**, Ankara.

_____ (2002), **Gümüşhane ve Bayburt Masalları**, Ankara

_____, Ali Berat ALPTEKİN- Esmâ ŞİMŞEK- Yurdanur SAKAOĞLU (1997), **Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri**, C.I, Ankara.

SUCU, Mustafa (1992), **Adıyaman İli ve İlçeleri**, Gazi Antep.

ŞENOCAK, Ebru (2002), "Mem u Zin Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma"
Folklor/Edebiyat, 8, 251-266.

ŞİMŞEK, Esmâ (1987), **Arzu ve Kamber Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**,
Elazığ (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

_____ (2001), **Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması**,
Ankara.

_____ (2002), "Epizot Terimi ve Türkçe Karşılığı Üzerine", **Türk Dili LXXXIII**
(606) Haziran, 501-507.

_____ (1995), "Olağanüstü Bir Varlığın Yaratılış Miti: Şahmaran" **Tuncer Gülensoy Armağanı**, (hzl. Ahmet BURAN), Kayseri, 333- 338.

_____ (2002), "Meddah Olarak Değerlendirebileceğimiz Bir İsim: Kadirli'li Yusuf SIRA", **Folklor/Edebiyat**, VIII (XXXI), Ankara, 235-244.

TAN, Nail (1997), **Folklor (Halk Bilimi) Genel Bilgiler**, İstanbul.

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, (1968), (TDK Yayınları) Ankara.

TÜRKMEN, Fikret (1995), **Aşık Garip Hikâyesi, İnceleme-Metin**, Ankara.

_____ (1983), **Tahir ile Zühre**, Ankara.

YÜKSEL, Hasan (1996), **Türk- İslâm Tasavvuf Geleneğinde Rüya**, İstanbul.

[http: //www. adiyaman.com.tr](http://www.adiyaman.com.tr). (Ağustos 2005).

ÖZ GEÇMİŞ

1979 yılı Malatya doğumluyum. İlk öğrenimimi Adana’da tamamladım. 1997 yılında Malatya SSK Sağlık Meslek Lisesinde orta öğrenimimi tamamladım. 1998 yılında “Divriği Dispanseri”nde hemşire olarak göreve başladım. Aynı yıl “Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü”ne kayıt oldum. Yüksek okul tahsilimi 2002 yılında tamamlayarak mezun oldum. Halen eski adı “SSK Elazığ Hastanesi” olan “Harput Devlet Hastanesi”nde hemşire olarak görev yapmaktayım. 2002 yılında başlamış bulunduğum yüksek lisans eğitimim devam etmektedir.